

PROCOPIUS DIN CAESAREA

ISTORIA SECRETĂ

PROCOPIUS
DIN
CAESAREA
ISTORIA
SECRETĂ

PROCOPIUS DIN CAESAREA
ISTORIA SECRETĂ

SCRIPTORES BYZANTINI

VIII

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

PROCOPII CAESARIENSIS

HISTORIA ARCANA

Edidit, Dacoromanice vertit, prolegomenis instruxit

H. MIHĂESCU

EDITIO ACADEMIAE REIPUBLICAE SOCIALIS ROMANIAE

1972

SCRIPTORES BYZANTINI
VIII

PROCOPIUS DIN CAESAREA
ISTORIA SECRETĂ

Ediție critică, traducere și introducere

de

H. MIHĂESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1972

INTRODUCERE

Istoria secretă Opera majoră a lui Procopius, intitulată *Războaiele*, a fost scrisă între anii 545—553, și anume primele șapte cărți între anii 545—550, iar a opta în anul 553. În anii 553—555 autorul a redactat lucrarea *Despre zidiri* (*De aedificiis*), în care a înfățișat cu elogii activitatea lui Iustinian în domeniul construcțiilor civile și militare. *Istoria secretă*, concepută ca o completare a *Războaielor*, a fost încheiată în anul 555 și finisată în taină pînă în anul 558. Procopius avea atunci aproximativ 58 de ani¹.

Contradicțiile dintre *Istoria secretă* și restul operei sînt numai aparente: în cea dintîi, autorul și-a spus cuvîntul în taină, pentru posteritate, așa cum credea el că răspunde adevărului istoric, iar în *Războaiele* și în *Despre zidiri* a scris pentru contemporanii săi, în felul cum putea scrie istoria un supus al împărăției din vremea aceea. Prin urmare operele sale se completează reciproc și ne dau o imagine destul de veridică despre personalitatea complexă a lui Procopius.

Istoria secretă nu putea apărea cît trăiau încă Iustinian și Velisarie, nici în timpul domniei lui Iustin II (565—578), nepotul lui Iustinian. Istoricul contemporan Agathias a ignorat-o, iar erudiții Photios și Constantin Porfirogenetul n-au pomenit-o în operele lor. *Lexiconul Suidas* din secolul

---

¹ F. Dahn, *Procopius von Cäsarea. Ein Beitrag zur Historiographie der Völkerwanderung und des sinkenden Römertums*, Berlin 1865; L. Ranke, *Weltgeschichte*, IV, 2, Leipzig 1883; K. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur*, München 1897; N. Iorga, *Médaillons d'histoire byzantine*, 1. *Procopé*, „Byzantion“, 2, 1925, p. 237—241; V. Grecu, *Bemerkungen zu Prokops Schriften*. „Académie Roumaine. Bulletin de la section historique“, 28, 1947, p. 233—240; O. Veh, *Zur Geschichtsschreibung und Weltauffassung des Prokop von Cäsarea*, I—III, Bayreuth 1951—1953; B. Rubin, *Procopius von Cäsarea*, Stuttgart 1954; Gy. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I. *Die byzantinischen Quellen der Türkvölker*, Berlin 1958; B. Rubin, *Das Zeitalter Justinians*, I, Berlin 1960; H. Hunger, *Kaiser Justinian I (527—565)*, „Anzeiger der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Klasse“, 102, 1965, p. 339—356; J. A. S. Evans, *The dates of the Anecdota and the De aedificiis of Procopius*, „Classical Philology“, 44, 1969, p. 29—30.

al X-lea o menționa pentru întâia oară, cu observația că avem a face cu o operă „pătimașă“. Această atitudine de suspiciune față de *Istoria secretă* a continuat multă vreme și a găsit adepți izolați pînă în preajma epocii noastre². Dar autenticitatea acestei opere și paternitatea lui Procopius sînt dovedite de dese referiri la restul operei, de felul cum autorul judecă unele evenimente speciale, de stilul lucrării și de folosirea unor procedee de proză metrică identice. Trecînd de la lectura *Războaielor* la *Istoria secretă* cititorul nu simte o diferență stilistică, ci observă numai o schimbare de atitudine față de unele persoane ca Iustinian și Teodora sau Velisarie și Antonina, pe care acum autorul nu le mai menajează, ci caută să înfățișeze trăsăturile lor negative; iar scrierea sa capătă în felul acesta caracterul unui pamflet politic de o impresionantă sinceritate³.

Manuscrisele

Manuscrisele au fost descrise mai întîi de M. Krašeninnikov, apoi de J. Haury. Ele sînt în număr de 15, dar numai 3 au o valoare proprie, pe cînd celelalte sînt copii tardive după cele dintîi: primele 3 au fost notate cu siglele G, P, S, iar celelalte cu siglele a, c, d, e, f, g, m, p, α, β, γ, δ.

G = Vaticanus Graecus 1001 (olim 709) a fost descris de M. Krašeninnikov și J. Haury. El datează din secolul al XIV-lea, are 151 foi, scrise pe două coloane de aproximativ 25—30 de rînduri. Începutul și sfîrșitul

² H. Eckhardt, *De Anekdotis Procopii Caesariensis*, Königsberg — Regismontani 1681; Levesque de la Ravalière, *Reflexions contre l'idée générale que Procope est l'auteur de l'Histoire secrète de Justinien*, in: *Histoire de l'Academie royale des inscriptions et belles lettres*, 21, 1754, p. 73—75; H. Reinkens, *Anekdota sintne scripta a Procopio Caesariensi inquiritur*, Vratislaviae 1858; A. K. Dimitriu, *Къ сонпocy o Historia arcana*. „Літопись Ист.-фил. Общества“, Odesa, IV, 2, 1894, p. 258—301; V. Pancenko, *О Тайной Исторіи Прокопія*, „Vizantijskij Vremennik“, 2 (1895) — 4 (1897); H. B. Dewing, *The Secret History of Procopius of Caesarea*. „Transactions and Proceedings of the American Philological Association“, 1931, p. XL—XLII; P. Bonfante, *Il movente della Storia arcana di Procopio*. „Rendiconti della R. Accademia dei Lincei. Classe di scienze morali, storiche e filologiche“, 8, 1932, p. 381—385; J. Haury, *Zu Procop's Geheimgeschichte*, BZ, 34, 1934, p. 10—14; G. Soyter, *Die Glaubwürdigkeit des Geschichtschreibers Procopios von Cäsarea*, BZ, 44, 1951, p. 541—545; N. B. Tomadakis, „Ο Προκόπιος, ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα καὶ ἡ μονὴ τῆς μετανοίας, in Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 4, 1953—1954, pp. 168—174.

³ C. Litzica, *Das Mayerische Satzschlussgesetz in der byzantinischen Prosa mit einem Anhang über Prokop von Cäsarea*, München 1898; H. B. Dewing, *The Accentual Cursus in Byzantine Greek Prosa with special Reference to Procopius of Caesarea*, „Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences“, 14, 1910, p. 415—466; Paul Maas, *Die Rhythmik der Satzschlüsse bei dem Historiker Prokopios*, BZ, 21, 1912, p. 53: „Dass die Anekdoten in der Satzschlussbehandlung mit den unbezweifelten Büchern völlig übereinstimmen, wird hoffentlich die letzten Zweifler bekehren; ich war übrigens schon durch Haurys Gründe völlig überzeugt“; A. W. De Groot, *Untersuchungen zum byzantinischen Prosarhythmus (Prokopios von Cäsarea)*, Groningen 1918; K. Kumaniecki, *Zu Prokop Anekdota. Das rhythmische Klauselgesetz in den Anekdoten und die Echtheitsfrage*, BZ, 27, 1927, p. 19—21.

Istoriei secrete lipsesc, și anume capitolele 1, 1—13 și 30, 2—34. Textul *Istoriei secrete* se află pe foile 1—50. Acest manuscris a fost folosit de N. Alemannus, care a făcut pe margine adnotații și emendații, utile și astăzi.

P = Parisinus suppl. Graecus 1185 datează din secolul al XIV-lea, are 64 foi, fiecare de 26—28 de rînduri. *Istoria secretă* se află pe foile 1—26°, dar îi lipsește începutul, adică primele cinci capitole. Manuscrisul este îngrijit, are unele însemnări pe margine, dar nu conține desene sau figuri. Jacob Haury, crede că el ne-a transmis cea mai fidelă copie a *Istoriei secrete*.

S = Ambrosianus G 14 sup. (olim T 73 I) din secolul al XIV-lea are 197 foi, fiecare de 25—35 de rînduri, scrise de aceeași mînă, aflat pe vremuri în posesia lui I. V. Pinellus. Acest manuscris a fost descris mai întîi de M. Krašeninnikov, apoi de J. Haury. Începutul e mutilat.

a = Ambrosianus A 182 sup. este o copie a lui G, dar are avantajul că a ajuns pînă la noi întreg și deci îl poate înlocui pe G în părțile care îi lipsesc. Acest codice a fost scris undeva în Orient, a circulat în Italia și Franța și a ajuns în sfîrșit în Biblioteca Ambrosiana din Milano.

c = Ambrosianus C 118 sup. a fost copiat în secolul al XVI-lea, are 60 de foi, fiecare de 30 de rînduri. Este o copie a lui S.

d = Ambrosianus C 121 sup. din secolul al XVI-lea are 57 foi și este o copie a lui S.

e = Ambrosianus C 171 inf. din secolul al XVI-lea are 174 foi, fiecare de 30 de rînduri. Este o copie a lui S.

f = Ambrosianus P 74 sup. din secolul al XVI-lea are 111 foi, de 29 rînduri fiecare și este o copie a lui G.

g = Vaticanus 16 datează din secolul al XIV-lea și are 404 foi. *Istoria secretă* se află pe foile 137^r—179°, numerotate din nou cu cifrele 1—43. Pe fiecare pagină sînt cîte 30 de rînduri. Foile 1—6 au fost copiate după G și S, iar celelalte după G.

m = Florentinus Magliabecchianus Graecus XXIII 6.88 din secolul al XVIII-lea este o copie a lui G.

p = Parisinus 132 din secolul al XVI-lea are 106 foi, fiecare cu 30 de rînduri. *Istoria secretă* se află pe foile 121—210 și are unele omisiuni. Este o copie a lui G.

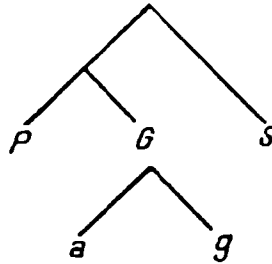
α = Oxoniensis Bodleianus Canonicianus 41 conține între altele scrisoarea împărătesei Teodora către Velisarie.

β = Parisinus Graec. 3023 conține între altele scrisoarea împărătesei Teodora către Velisarie. Este o copie a lui m.

γ = Londiniensis (Musei Britannici), olim Sloanensis plut. 83, conține un fragment din *Istoria secretă* și este o copie a lui m.

δ = Oxoniensis Bodleianus miscell. 187 din secolul al XVII-lea conține un fragment din *Istoria secretă*.

Manuscrisele care au o valoare pentru alcătuirea unei ediții sînt în număr de cinci și pot fi rînduite în următoarea stemă:

Edițiile
și
traducerile

Prima ediție a *Istoriei secrete* a apărut în anul 1623 la Lyon și a fost elaborată de clericul Nicolaus Alemannus, bibliotecar adjunct la Bibliotheca Vaticana ⁴.

Acesta a folosit în special Cod. Vat. Gr. 1001 (G), suplementat pe alocuri de Cod. Vat. Gr. 16 (g), care este o copie a celui dintîi. Ediția lui N. Alemannus, mutilată la început și fără pasajele indecente relative la Teodora, s-a dovedit o operă pozitivă și fundamentală pentru toate edițiile ulterioare. Traducerea latină, precisă și elegantă, a rămas un model pînă astăzi și a slujit pe rînd editorilor pentru reconstituirea textului original. Nicolò Alemanni s-a născut la Ancona în anul 1583, a fost secretarul cardinalului Borghese, apoi de la 1614 *custos Vaticanae Bibliothecae*, a scris lucrări de numismatică și a murit în 1625, deci la vîrsta timpurie de 42 de ani ⁵. După trei ani de la publicarea acestei ediții a ieșit la lumină riposta lui Thomas Ryves, avocat englez, care încerca să apere reputația împăratului Iustinian ⁶.

Ediția din 1654 a lui Ioannes Eichel, jurist și profesor la Universitatea din Helmstadt, nu-a contribuit cu nimic la îmbunătățirea textului lui Procopius, deoarece editorul nu cunoștea bine limba greacă, și de altfel el nu

⁴ Procopii Caesariensis v. i. Ἀνέκδοτα, *Arcana Historia*, qui est liber nonus *Historiarum* ex Bibliotheca Vaticana Nicolaus Alemannus protulit, Latine reddidit, notis illustravit. Nunc primum in lucem prodit, triplici indice locupletata. Lugduni, Sumpt. Andreae Brugiotti bibliopolae Romani, 1623, in 4°. Cartea era dedicată cardinalului Ludovico Ludovisi și a fost retipărită la Colonia în 1669, adică într-o țară protestantă, unde critica aspră împotriva lui Iustinian și a Teodorei trezeau mai puține proteste.

⁵ Comparetti, p. LVII—LVIII

⁶ *Imperatoris Iustiniani defensio adversus Alemannum* auctore Thoma Rivio, I. C. Regis in Anglia advocato, Francoforti apud Ioannem Beyerum, 1626, 111 p.

urmărea un scop filologic, ci unul de altă natură, anume discreditarea lui Alemannus și apărarea împăratului Iustinian⁷.

Un pas înainte în publicarea operei integrale a lui Procopius a făcut fără îndoială iezuitul Claudius Maltretus, care a publicat la Paris în 1663 o ediție îmbunătățită a *Istoriei secrete*, însoțită de traducerea lui N. Alemannus, de note istorice, de unele completări sau emendații personale și de lecțiuni culese din câteva manuscrise necunoscute primului editor. Această ediție a lui Maltretus a fost retipărită în anul 1729 la Veneția⁸.

În ordine cronologică au urmat ediția lui B. de la Monnaye (Paris 1715) și două traduceri: una anonimă, în limba engleză, tipărită în anul 1674 la Londra, și alta germană, executată de P. Reinhard și imprimată în 1753 la Erlangen.

Progrese hotărâtoare în stabilirea textului *Istoriei secrete* au adus abia secolele următoare. În anul 1827 a apărut la Leipzig ediția lui Ioannes Corradus Orelli, filolog și cleric elvețian, care a introdus pasajele indecente eliminate de N. Alemannus, a reprodus textul dat de acesta, i-a alăturat o traducere latină și l-a însoțit cu unele note istorice și filologice⁹. Orelli n-a utilizat nici un manuscris nou și n-a putut îmbunătăți textul lui Procopius decât într-o măsură limitată.

Ediția în trei volume a lui Wilhelm Dindorf, apărută în *Corpus-ul* de la Bonn între anii 1833—1838, s-a bucurat de o largă răspândire, dar n-a fost o operă nouă și originală¹⁰. În primele două volume editorul a preluat textul stabilit de Maltretus, iar în al treilea textul ediției lui Alemannus. Traducerea latină aparținea de asemenea lui Maltretus și Alemannus. Dindorf a adăugat de la sine doar aparatul și notele, în care au intrat și unele emendații demne de luat în seamă. Apoi el a introdus diviziunea în capitole, care a rămas în uz pînă în zilele noastre, și a folosit adnotările lui Reiske făcute în 1751 pe marginea unui exemplar al ediției lui Alemannus, trecut apoi în posesia Bibliotecii de stat din Copenhaga.

⁷ Ἀνέκδοτα seu *Historia Arcana* Procopii Caesariensis Nicolao Alemanno defensore, primum ex Bibliotheca Vaticana prolata, nunc plerisque in locis συγγραμμάτων testimoniis falsitatis convicta a Ioanne Eichelio Franco Prof. Helmst., gemino indice locupletato. Helmstadt, Typis Henrjii Mulleri Acad. Typ., 1654.

⁸ Procopii Caesariensis, *Arcana Historia*, qui est liber nonus *Historiarum*. Ex Bibliotheca Vaticana Nicolaus Alemannus protulit, Latine reddidit, notis illustravit. Recognovit, varias lectiones adiecit et lacunas fere omnes implevit Claudius Maltretus Anicensis e Societate Iesu, Paris 1663, **XXIV**, 216 p. = p. 1—88 text și traducere, p. 89—179 note istorice de Alemannus, p. 181—216 lectiones variae de Maltretus.

⁹ Ediția lui I. C. Orelli a fost tipărită după moartea autorului de către nepotul său I. G. Orelli, cunoscut filolog și editor de texte clasice. Pasajele indecente privitoare la Teodora apăruseră la Paris în traducere latină încă în 1715 în Menagiana sub îngrijirea lui Ménage, iar I. C. Orelli n-a făcut altceva decât să preia această traducere.

¹⁰ Procopius ex recensione Guilelmi Dindorfii, vol. I—III, Bonn 1833—1838.

Traducerea lui M. Isambert din 1856 este vagă, umflată și plină de greșeli de interpretare¹¹. Ceea ce a folosit din această operă au fost comentariul istorico-geografic și mai ales informațiile numismatice. Pentru stabilirea textului grec toți editorii ulteriori au reținut observațiile și sugestiile lui N. Piccolos, publicate în cartea lui Isambert la paginile 535—542.

O bună ediție a *Istoriei secrete* a dat în anul 1899 Mihail Krašeninikov, profesor la Universitatea din Dorpat (Estonia)¹². Acesta a călătorit în Italia, a cercetat și descris 15 manuscrise, a adunat fragmentele păstrate de Suidas și din alte izvoare, a alcătuit un aparat cu indicația surselor și a lecțiilor și a dat un text critic la înălțimea epocii sale.

Filologul care și-a închinat toată viața cercetării operei lui Procopius și a realizat o ediție magistrală, publicată în *Bibliotheca Teubneriana*, între anii 1905—1913, a fost Jakob Haury, născut în anul 1862, în 1891 profesor la gimnaziul din Augsburg, în 1892 la un gimnaziu din München, în 1893 „Oberstudiendirektor“ la gimnaziul din Kaiserlautern (Oberpfalz)¹³. Opera sa a fost premiată de Academia de științe din München și a adus reale servicii specialiștilor de pretutindeni. El a citit cu grijă toate manuscrisele, a căutat să vadă care dintre ele sînt originale și care simple copii, a eliminat pe cele inutile și a alcătuit o *stemma codicum* pusă la baza ediției sale. În alegerea lecțiilor a fost în genere conservator și a militat pentru respectarea tradiției manuscrise: n-a intervenit decît în acele cazuri unde i s-a părut că manuscrisele au greșeli sau omisiuni; iar emendațiile sau îndoielile sale, exprimate cu prudență, au tras totdeauna greu în balanța criticii conjecturale¹⁴.

Ediția integrală inițiată de H. B. Dewing și continuată de G. Downey a apărut la Londra între anii 1916 și 1940. Ea se sprijinea pe rezultatele

¹¹ 'Ανέκδοτα ou *Histoire secrète* de Justinien traduite de Procope avec notice sur l'auteur et notes philologiques et historiques. Géographie du VIe siècle et revision de la numismatique d'après la livre de Justinien. Avec figures, cartes et cinq tables par M. Isambert, Paris 1856.

¹² Procopii Caesariensis *Anekdotata* quae dicuntur edidit Michael Krascheninnikov. Jurievi 1899, LXXIV, 205 pp. (Extras din: „Acta et commentationes Universitatis Jurievensis“, 1899): textul 1—142, appendix critica 149—179, index nominum et rerum 181—202, addenda et corrigenda 203—204.

¹³ Procopii Caesariensis *Opera omnia* recognovit Iacobus Haury, Leipzig 1905—1913 = vol. I *De bellis* I—IV, 1905; vol. II *De bellis* V—VIII, 1905; vol. III 1 *Historia quae dicitur arcana*, 1906; vol. III 2 *De aedificiis* cum duobus indicibus et appendice, 1913; cf. „Revue critique“, 65, 1908, p. 163—164; A. Heisenberg, „Berliner Philologische Wochenschrift“ 29, 1909, p. 962—976.

¹⁴ J. Haury, *Kritisches zu Prokop.* „Philologus“ 48, 1889, p. 756—760; *Procopiana I*, Augsburg 1891; *Handschriftliches zu Prokop.* „Abhandlungen aus dem Gebiete der klassischen Altertumswissenschaft W. Christ zum 60. Geburtstage dargebracht“, München 1891, p. 418—421; *Procopiana II*, München 1893; *Zu Prokops Geheimgeschichte*, BZ, 34, 1934, p. 10—14; *Zu Compavettis Ausgabe der Geheimgeschichte Prokops*, BZ, 35, 1935, p. 288—298; *Prokop verweist auf seine Anekdotata*, BZ, 36, 1936, p. 1—4; *Prokop und der Kaiser Justinian*, BZ, 37, 1937, p. 1—9.

obținute de J. Haury și alți predecesori, dar era selectivă, în sensul că folosea numai câteva manuscrise principale și menționa doar lecțiunile esențiale. Avea o traducere engleză precisă și clară, apoi scurte note necesare unei bune înțelegeri a textului. Această ediție a ușurat mult cunoașterea lui Procopius în regiunile cele mai îndepărtate ale globului ¹⁵.

În colecția „*Fonti per la storia d'Italia*” a ieșit în 1928 ediția postumă a lui Domenico Comparetti, îngrijită de Domenico Bassi. Textul grec a fost stabilit după cele mai bune manuscrise, iar editorul a intervenit cu numeroase emendații, uneori ingenioase, dar nu totdeauna necesare. Pe margine erau notate prin sigle paginile a trei ediții anterioare: D(indorf), K(rashennikov) și H(aury). Traducerea italiană făcută de D. Comparetti se distingea prin calități deosebite în ceea ce privește exactitatea și eleganța. Sumarul capitolelor, notele istorice, indicele de nume proprii și de materie, precum și supravegherea tipăririi se datorau lui Domenico Bassi. Acesta din urmă a controlat citatele și trimiterile, a revăzut aparatul critic și a pus de acord traducerea cu textul stabilit de Domenico Comparetti, deoarece acesta tălmăcise după ediția Dindorf. Ediția Comparetti a adus bune servicii în Italia și a dovedit nivelul înalt al erudiției italiene, dar a fost prea îndrăzneată și de aceea a trezit protestul lui J. Haury și al altor recenzenți străini ¹⁶.

Interesul pentru *Istoria secretă* se vede și din faptul că între 1938—1966 au apărut șapte traduceri numai în limbi de largă circulație ca engleza (2), germana (2), italiana (2) și rusa (1). Prin introducerile, notele și interpretările lor, aceste versiuni au ușurat înțelegerea textului original și au contribuit la popularizarea operei lui Procopius ¹⁷.

Ediția Haury a apărut într-o nouă ediție în anii 1963—1964, îngrijită de Gerhard Wirth. Acesta a lăsat neatins textul și aparatul critic stabilite de Haury, dar a făcut o muncă foarte utilă, și anume a cules din publicațiile de specialitate toate observațiile și emendațiile propuse de specialiști

¹⁵ Procopius *Works* with an English translation by H. B. Dewing, with the collaboration of G. Downey, vol. I—VIII, London 1914—1940 (The Loeb Classical Library).

¹⁶ Procopio di Cesarea, *Le Inedite, libro nono delle Storie*. Testo greco emendato sui manoscritti con traduzione italiana a cura di Domenico Comparetti. Edizione postuma licenziata da Domenico Bassi. Roma 1928, LXXX, 359 p. (Istituto Storico Italiano. *Fonti per la storia d'Italia*). Recenzii: J. Sykoutres, BZ, 33, 1933, p. 363—366; J. Haury, BZ, 35, 1935, p. 288—298.

¹⁷ Procopius, *Тайная история, перевод с греческого, „Вестник древней истории”, 1938, nr. 4, p. 273—356; Die Anekdoten des Prokopios, Geheimgeschichte einer Tyrannis. Aus dem Griechischen übertragen und eingeleitet von Emil Fuchs, Wien 1946; Procopius, *La storia arcana* tradotta da G. Astuti, Roma 1944; *Storia Segreta*, traduzione di V. Panunzio, Roma 1945; *Secret History* transl. by R. Atwater, foreword by A. E. R. Boack, Ann Arbor University of Michigan Press, 1961; *Anekdoten*. Griechisch (textul după Haury) und Deutsch von Otto Veh, München, 1961; *The Secret History*, transl. with an introduction by G. A. Williamson, London 1966.*

între anii 1905 și 1964. Contribuțiile criticii conjecturale au fost adăugate la sfârșit, cu trimiteri la paginile și paragrafele respective din textul Haury. Acest procedeu, dictat de condiții tehnice și de economie, este incomod și îngreuiază consultarea. Gerhard Wirth a adăugat o introducere proprie și a completat bibliografia ¹⁸.

**Ediția
de
față**

Scopul principal al ediției de față a fost acela de a citi din nou principalele manuscrise folosite de J. Haury și de a verifica exactitatea lecturii lui, de a pune în valoare contribuțiile criticii conjecturale din ultimele cinci-șase decenii, de a face o nouă selecție a lecțiunilor aflate în discuție și de a stabili un text la nivelul cerințelor științifice ale epocii noastre. Am dispus aparatul critic pe două nivele: în cel de sus am indicat siglele și izvoarele sau corespondențele care pot contribui la o mai bună înțelegere a textului; în cel de jos am rînduit diferitele variante din manuscrise precum și emendațiile sau sugestiile propuse de editorii și exegeții de pînă acuma. Am adoptat tehnica aparatului pozitiv, pentru că acesta este mai explicit și mai comod pentru consultare.

Experiența din ultima jumătate de secol a arătat că atitudinea prea critică față de tradiția manuscrisă și dorința de a intreveni des în textul transmis de ea, spre a introduce emendații proprii, n-au dat totdeauna rezultatele cele mai bune, pentru că de multe ori cercetările ulterioare sau descoperirea altor manuscrise a confirmat exactitatea unor fapte de limbă care păreau insolite sau greșite. În consecință am respectat tradiția manuscrisă într-o măsură mai mare decît J. Haury și n-am intervenit cu emendații decît acolo unde mi s-a părut că avem în față greșeli evidente. Textul stabilit de mine se deosebește de ediția lui J. Haury în 98 de locuri, și voi arăta cîteva din motivele acestor preferințe.

După secolul al IV-lea poziția și natura accentului grecesc nu mai erau determinate de cantitatea vocalelor, deci avem dreptul să-l notăm așa ca în manuscrise: Κουαδράτος (GPS; 4,24; 4,26) — Κουαδρᾶτος (Haury), πριβάτα (GPS; 2,12) — πριβᾶτα (Haury). Neexistînd o opoziție fonologică între ι și η, între ο și ω, e preferabil să simplificăm și să scriem: Κομητώ, Κομητοῦς (Reiske; 9,3; 9,9, cf. κόμης, κόμητος) — Κομιτώ, Κομιτοῦς (GPS, Haury), πατριμόνιον (GPS; 22, 12) — πατριμόνιον (Haury), προτίκτορες (GPS; 24, 24) — προτίκτωρες (Haury).

¹⁸ Procopii Caesariensis *Opera omnia* recognovit Jacobus Haury, vol. I—IV. Editio stereotypa correctior, addenda et corrigenda adiecit Gerhard Wirth, Leipzig 1963—1964.

Cînd în limba greacă există două variante morfologice, e mai bine să adoptăm varianta din manuscrise decît să introducem cealaltă variantă: *τελώνιον* (GPS; 25,3; 25,5) — *τελωνεῖον* (Haury), *ὕδροχόα* (GPS; 22,14) — *ὕδροχόη* (Haury). Dacă ambele variante apar în manuscrise, dăm varianta din manuscrisul cel mai bun: *ἐσύλα* (imperfect de la *συλάω*; P; 26,20) — *ἐσύλει* (imperfect de la *συλέω*; G; Haury).

Uneori deosebirea de accent marca o opoziție morfematică: *παράπομος* „însoțitor la nuntă” — *παραπομπός* „însoțitor în genere”. În textul nostru este vorba de primul înțeles, de aceea am urmat manuscrisele și am notat *παραπόμποις* (GPS; 3,5), pe cînd Haury a scris *παραπομποῖς*. Alteori opoziția morfematică putea fi notată grafic, dar nu era simțită în graiul vorbit, de pildă deosebirea dintre participiul prezentului și cel al aoristului: *περιβαλλόμενος* — *περιβαλόμενος*. În textul nostru este vorba de o acțiune care a avut loc în trecut, deci se recomandă să alegem forma și grafia din urmă: *περιβαλόμενος* (3,29; 18,40; 27,6). Între *ἔδε*, *ἦδε* și *ὁ δέ*, *ἡ δέ* se făcea ușor o confuzie grafică, dar în graiul viu accentul și sensul erau deosebite: ținînd seama de context am scris *ὁ δέ*, (14,9) și *ἡ δέ* (9,16), în timp ce Haury a ortografiat *ἔδε*, și *ἦδε*.

În manuscrise (GPS) apare forma *ἐξαρτούμενος* (18, 29) pe care întii Alemannus și apoi Haury au înlocuit-o prin *ἐξαρτύμενος*, deși verbele *ἀναρτέομαι* și *ἐξαρτέομαι* au fost atestate (cf. Liddell-Scott), iar expresia paralelă *ἀρτέετο ἐς πόλεμον* (Herodot 8,37) ne îndreptățește să apărăm textul oferit de tradiția manuscrisă.

În cuvintele *οὐ γέγονος ἐν γε Ρωμαίοις πρότερον τοῦτο γε* „pînă atunci nu li se mai întîmplase romanilor un lucru ca acesta”, Haury suprimă ultimul *γε*, ca fiind de prisos. De fapt avem aici un pronume emfatic de tipul *οὐτοσί*, *τουτί*, care capătă o putere de expresie sporită prin adăogirea encliticului *γε*, după cum se vede din exemple folosite de Aristofan în *Păsările* 894 (*ἀττηίγε = ἀττηγι*) și *Viespele* 781 (*τουτίγε = τουτογι*).

Alteori Procopius întrebuițează un acord logic, cum se întîmplă și în limba română, încît nu e nevoie să-l transformăm neapărat într-un acord gramatical strict, așa cum face Haury, înlocuind pe *δεδουλωμένοι* prin *δεδουλωμένων* în pasajul *τῶν τε ἀρχόντων αἱ γινώμαι ὥσπερ ἐκπεπληγμέναις ἐόκεσαν, ἐνός ἀνδρός φόβῳ δεδουλωμένοι τὸ φρόνημα* (7,32) „hotărîrile conducătorilor păreau schiloade, deoarece ei erau tulburați de teama față de un singur om”.

Am păstrat textul oferit de manuscrise și în pasajul *ἡ δέ γυνή ἐκπεσοῦσα ἑτέρῳ ἀνδρὶ ἐς κοίτην ἦλθεν* și l-am tradus prin cuvintele „femeia, după ce a căzut din starea ei veche (adică după ce a ajuns văduvă) s-a măritat cu

alt bărbat“. J. Haury (BZ 35, 1935, p. 92) e de părere să adăugăm cuvintele <ἐς ἀμηχανίαν> și să scriem ἡ δὲ γυνὴ <ἐς ἀμηχανίαν> ἐκπεσοῦσα „femeia ajunsă în încurcătură“ ceea ce schimbă sensul și nu apare justificat nici de contrastul dintre prepozițiile ἐς — ἐκ.

Am menținut verbul διατείνεται (12,2; GPS) înlocuit de Haury prin διέθετο, deoarece aici are sensul de „întindea, căuta, se străduia“.

Păstrarea lui ταῦτα (eliminat de Haury) în λάθοι ταῦτα (13,12) se justifică prin contrastul pe care Procopius vrea să-l marcheze între τὸν οὐρανόν „cerul“ și ταῦτα „acestea de aici“, adică „cele pămîntești“.

Expresia οἶμαι δ' ἄν (23,7; GPS), înlocuită de Haury prin οἶμαι ἄν, e preferabilă din motive formale și subiective, pentru că autorul a vrut să evite hiatul.

Numele Ἰουστινιανός, introdus de Haury înainte de ὁ βασιλεύς (24,13) nu este necesar, deoarece prin ὁ βασιλεύς Procopius înțelegea de obicei pe Iustinian.

Cuvintele μίαν ἀπολιπὼν σύνταξιν (26,27; GP) pot fi traduse prin „lăsînd o singură întocmire militară“, în timp ce înainte erau mai multe, adică exista o gardă mai mare: deci nu e necesar să înlocuim, împreună cu Haury, pe μίαν prin μικράν...

Pentru alte exemple de felul acesta, care arată că manuscrisele dau de multe ori o dezlegare mai bună decît emendatorii moderni, doritorii pot consulta cu atenție aparatul critic din ediția de față.

TABULA NOTARUM IN APPARATU CRITICO ADHIBITARUM

a) Libri manuscripti

G	Vaticanus Graecus 1001
P	Parisinus suppl. Graecus 1185
S	Ambrosianus G 14 sup.
a	Ambrosianus A 182 sup., qui solus continet initium Historiae arcanae
g	Vaticanus Graecus 16
*	stellula significatur unum verbum deesse
< >	quae inserenda videntur
[]	quae a librariis inducta et insiticia videntur
...	nonnulla desunt
add.	addidit, addiderunt
al. m.	alia manu
cf.	confer
cod. codd.	codex, codices
coni.	conieci, coniecit
ed.	edidit, editio
legend.	legendum
litt.	littera, litterae
mg.	in margine (post codicis siglum)
ms.	codex manuscriptus
om.	omisit, omiserunt
op. cit.	in opere citato
p.	pagina
praef.	praefatio
s.	saeculum

- sc. scilicet
 secl. seclusi, seclusit
- b) **Auctores antiqui**
- Agath. Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque recensuit Rudolfus Keydell. Berlin 1967 (CFHB, Series Berolinensis, 2)
- Ammian. Ammiani Marcellini Rerum gestarum libri qui supersunt recensuit rhythmicèque distinxit Carolus U. Clark adiuvantibus Ludovico Traube et Guilelmo Heraeo. Vol. I—II. Berlin 1910 (1963)—1915 (1963)
- Anecd. Syr. Anecdota Syriaca collegit, edidit, explicavit I.P.N. Land. Vol. I—IV. Lugduni Batavorum 1862—1875
- Anon. Vales. Excerpta Valesiana recensuit J. Moreau. Leipzig 1961
- Aristoph. Aristophanis Nubes cum prolegomenis et commentariis edidit J. Van Leeuwen J. F. Leiden 1898
- Arrian. Peripl. Flavii Arriani quae exstant omnia edidit A. G. Roos. Vol. II = Scripta minora et fragmenta... Editio stereotypa correctior addenda et corrigenda adiecit G. Wirth. Leipzig 1968
- Bar-Hebr Gregorii Abulpharagii Chronicon Syriacum, Arabicum et Latinum e codicibus Bodleianis descriptum edd. P. F. Bruns et F. W. Kirsch. Vol. I—II. Leipzig 1789
- Cassiod. Cassiodori Senatoris Varia recensuit Theodorus Mommsen. Berlin 1894 (MGH, AA 12)
- Cedren. Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope ab Immanuele Bekkero suppletus et emendatus. Vol. I—II. Bonn 1838—1839
- Chron. Min. Chronica Minora saec. IV, V, VI, VII edidit Theodorus Mommsen. Vol. I. Berlin 1892 (MGH, AA 9)
- Chron. Edess. Ludwig Hallier, Untersuchungen über die Edessische Chronik. Mit dem syrischen Text und einer Übersetzung herausgegeben. Leipzig 1892
- Chron. Pasch. Chronicon Paschale ad exemplar Vaticanum recensuit Ludovicus Dindorfius. Vol. I—II. Bonn 1832
- Corp. iur. civ. Corpus iuris civilis. Vol. II: Codex Iustinianus recognovit et retractavit Paulus Krueger. Berlin 1877 (1967)

- Cramer, Anecd. Anecdota Graeca e codd. mss. Bibliothecae regiae Parisiensis edidit John Anthony Cramer. Vol. I-IV. Oxford-Hildesheim 1839—1841 (1967)
- Cyrell. Cyrilli Scythopolitani Vita S. Patris nostri Savae, in: Ecclesiae Graecae Monumenta ed. J. B. Cotelarius, vol. III, pp. 220—376. Paris 1686
- Euagr. The ecclesiastical history of Euagrius with the scholia. Edited with introduction, critical notes and indices by J. Bidez and L. Parmentier. London 1898
- FHG Fragmenta historicorum Graecorum... indice plenissimo instruxerunt Carolus et Theodorus Mülleri. Vol. I-V. Paris 1841—1870
- Georg. Cod. Georgii Codini De aedificiis urbis Constantinopolitanae edidit J. Bekker. Bonn 1843
- De aed. C. P.
- Hes. Mil. Hesychii Milesii Fragmenta, in: FHG IV, pp. 143—177
- Ioann. Antioch. Ioannis Antiocheni Fragmenta, in: FHG IV, pp. 129—176; in: Excerpta de insidiis edidit Carolus De Boor. Berlin 1915, pp. 58—150
- Ioann. Eph. Die Kirchengeschichte des Ioannes von Ephesus, aus dem Syrischen übersetzt von Joseph Schönfelder. München 1862. Ioannis episcopi Ephesi Commentarii de beatis orientalibus ediderunt et Latine verterunt W. J. von Doumen et I. P. N. Land. Amsterdam 1889
- Ioann. Lyd. Ioannis Lydi De magistratibus populi Romani libri tres edidit Ricardus Wuensch. Leipzig 1903 (1967)
- Ioannes de Niciu Ioannes de Niciu Chronicon ex Aethiopico sermone in Francogallicum versum ab H. Zotenberg, in: Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque Nationale et autres bibliothèques, tome 24. Paris 1883
- Iord. Iordanis Romana et Getica recensuit Theodorus Mommsen. Berlin 1882 (1961)
- Liber Pontific. Gestorum pontificum Romanorum vol. I: Libri pontificalis pars prior edidit Theodorus Mommsen. Berlin 1898 (MGH, GPR 1)
- Liberat. Breviarium causae Nestorianorum et Eutychnianorum, collectum a sancto Liberato archidiacono ecclesiae Carthaginensis regionis sextae, in: I. D. Mansi,

- Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, vol. IX, pp. 659—702. Florentiae 1763
- Malal.** Ioannis Malalae Chronographia recensuit L. Dindorf. Bonn 1831
- Marcell. Com.** Marcellini Comitis Chronicon, in: Chronica Minora saec. IV, V, VI, VII edidit Theodorus Mommsen, vol. II, pp. 39—108. Berlin 1894 (MGH, AA 11)
- Mich. Syr.** V. Langlois, Chronique de Michel le Grand. Venise 1868
- Müll.** v. FHG
- Niceph. Callist.** Nicephori Callisti Xanthopuli Historiae libri XVIII... Graece nunc primum editi a F. Ducaeo, adiecta est Latina interpretatio Ioannis Langii. Paris 1630 (PG 145, 1865, 557—1332; 146, 1865, 9—1274; 148, 1865, 9—448)
- Nov.** Novellae recognoverunt Rudolphus Schoell et Guilelmus Kroll. Berlin 1895 (1968)
- PG** Patrologia Graeca ed. J. P. Migne. Paris 1857—1865.
- Suid.** Suidae Lexicon edidit Ada Adler, vol. I-IV. Leipzig 1928—1935
- Theod.** Excerpta ex Ecclesiastica Historia Theodori Lectoris ex ore dictantis Nicephori Callisti, Xanthopuli filii... PG 86, 1, col. 157—228. Paris 1860
- Theoph.** Theophanis Chronographia recensuit Carolus De Boor. Leipzig 1883
- Vict.** Victoris episcopi Tonnensis Chronica, in: Chronica Minora saec. IV, V, VI, VII edidit Theodorus Mommsen, vol. II, pp. 178—206. Berlin 1894 (MGH, AA 11)
- Zach.** Zachariae episcopi Mitylenes aliorumque scripta historica collegit, edidit, explicavit I.P.N. Land. Lugduni Batavorum (Anecdota Syriaca, 3)
Die sogenannte Kirchengeschichte des Zacharias Rhetor, in deutscher Übersetzung herausgegeben von Ahrens und Krüger. Leipzig 1899
Zacharias Rhetor, ed. E. W. Brooks in: Corpus scriptorum christianorum orientalium. Scriptores Syri, ser. 3, vol. V-VI. London 1919—1924
- Zonar.** Ioannis Zonarae Epitome historiarum edidit L. Dindorf, vol. I-VI. Leipzig 1868—1875

c) Editores vel emendatores

- Alem Procopii Caesariensis Anecdota... ed. Nicolaus Alemannus. Lyon 1623
- Braun H. Braun, Zum Texte des Prokop. BZ 2, 1893, pp. 106—109
- Buech F. Buecheler, Procopiana. RhM 63, 1908, pp. 152—155.
BZ Byzantinische Zeitschrift. München 1892—
- Comp Procopio di Cesarea, Le Inedite... ed. Domenico Comparetti. Roma 1928
- Dind Procopius ex recensione Guilelmi Dindorfii, vol. III. Bonn 1838
- Hammer Jos. von Hammer, Constantinopel und der Bosphorus, örtlich und geschichtlich beschrieben. Vol. I-II. Pesth 1822
- Haury 1 J. Haury, Procopiana, Progr. Augsburg 1891
- Haury 2 J. Haury, Procopiana. II. Teil, Progr. München 1893
- Haury 3 J. Haury, Über Prokophandschriften, in: Sitzungsberichte der Bayerischen-Akademie der Wissenschaften. Philos.-historische Classe, 1, 1895, pp. 129—176.
- Haury 4 J. Haury, Zur Beurteilung des Geschichtsschreibers Procopius von Caesarea. München 1896/1897
- Heis Aug. Heisenberg, Recensio Haury, in: Berliner Philologische Wochenschrift 29, 1909, pp. 962—976.
- Hermes Hermes. Zeitschrift für klassische Philologie. Berlin 1866—.
- Herw H. van Herwerden, Ad Procopium, in: Mnemosyne 34, 1906, pp. 40—58; 35, 1907, pp. 324—334
- Isamb Procopé, Anecdota ou Histoire secrète de Justinien traduite... par M. Isambert. Paris 1856
- Kall I, II, III H. Kallenberg, Procopiana, in: RhM 71, 1916, pp. 246—269, 507—526; 74, 1925, pp. 155—163
- Kall 1, 2, 3 H. Kallenberg, Bausteine für eine historische Grammatik der griechischen Sprache, in: RhM 72, 1917—1919, pp. 480—518; 73, 1920—1924, pp. 324—342; 74, 1925, pp. 64—114
- Kraš Procopii Caesariensis Anecdota... ed. Michael Krašeninnikov. Jurevi 1899

- Kum K. Kumaniecki, Zu Prokops Anecdota. Textkritisches, in: BZ 27, 1927, pp. 22—28
- Maltr Procopii Caesariensis Arcana Historia... recognovit, varias lectiones adiecit et lacunas fere omnes implevit Claudius Maltretus. Paris 1663
- My My, Recensio Haury, in: Revue critique 65, 1908, pp. 163—164
- Orelli I. C. Orelli, Notae criticae et grammaticae in Procopii Historiam Arcanam, in ipsius editione pp. 257—301. Leipzig 1827
- Piccolos N. Piccolos, Quelques remarques sur le texte (des Anecdota), in editione Isambertiana. Paris 1856
- Reiske Iacobi Reiskii coniecturas e Dindorfii adnotatione critica, cf. Dindorf, p. XXXIV. Bonn 1838
- RhM Rheinisches Museum für Philologie. Bonn 1845—
- Rühl F. Rühl, Die Interpolationen in Prokops Anekdoten, in: RhM 69, 1914, 284—298
- Stef I Ed. L. de Stefani, Recensio Haury. BZ 14, 1905, pp. 636—642
- Stef II Ed. L. de Stefani, Recensio Haury. BZ 17, 1908, pp. 149—152
- Syk I J. Sykoutres, Zu Prokops Anekdoten. Textkritisches. BZ 27, 1927, pp. 22—28
- Syk II J. Sykoutres, Recensio Comparetti. BZ 33, 1933, pp. 363—366
- Wahler J. Haury, in: Procopii Caesariensis Opera omnia, Leipzig, 1913 (1964), vol. III 2, p. XII: „Amicus meus carissimus A. Wahler non solum omnes locos in indice nominum citatos examinavit et menda scripturae sustulit, sed etiam mecum desudavit et laboravit in plagulis corrigendis“.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

PROCOPIUS

ISTORIA SECRETĀ

Antoninae genus et educatio. Belisario nupta dedit se adulteris. Caede Silverii papae Theodoram Aug. sibi conciliat. Eius flagitia cum Theodosio adulescente. Deprehenditur a Belisario: in delatores saevit, Photium filium suum insidiis petit. Theodosius fit Ephesi monachus.

- 1 Ὅσα μὲν οὖν Ῥωμαίων τῷ γένει ἐν τοῖς πολέμοις ἄχρι δεῦρο ξυνηέγγθη γενέσθαι, τῆδέ μοι δεδιήγεται, ἥπερ δυνατὸν ἐγεγόνει τῶν πράξεων τὰς δηλώσεις ἀπάσας ἐπὶ καιρῶν τε καὶ χωρίων τῶν ἐπιτηδείων ἄρμοσαμένῳ· τὰ δὲ ἐνθένδε οὐκέτι μοι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ξυγκείσεται, ἐπεὶ ἐνταῦθα γεγράφεται πάντα,
- 2 ὅποσα δὴ τετύχεκε γενέσθαι πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. αἴτιον δέ, ὅτι δὴ οὐχ οἶόν τε ἦν περιόντων ἔτι τῶν αὐτὰ εἰργασμένων ὅτῳ δεῖ ἀναγράφεσθαι τρόπῳ. οὔτε γὰρ διαλαθεῖν πλήθῃ κατασκόπων οἶόν τε ἦν οὔτε φωραθέντα μὴ ἀπολωλέναι θανάτῳ οἰκτίστῳ· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν συγγενῶν τοῖς γε οἰκειοτάτοις
- 3 τὸ θαρρεῖν εἶχον. ἀλλὰ καὶ πολλῶν τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις εἰρημένων ἀποκρύψασθαι τὰς αἰτίας ἠναγκάσθην. τὰ τε δ' οὖν τέως ἄρρητα μείναντα καὶ τῶν ἔμπροσθεν δεδηλωμένων ἐνταῦθά μοι τοῦ λόγου τὰς αἰτίας σημῆναι δεήσει.

---

aG (inde ab 2 πλήθῃ)

---

1 ἐν τοῖς Braun: ἐν τε a: ἐν γε Kraš: ἐν τοῖσδε Comp 3,1 et p. 201 || ἐγεγόνει a: ἐγεγόνε Comp 3,5 || ἐνθένδε a, Alem: ἐνθάδε G, Comp 3,7 et p. 201: τὰ ἐνθάδε praefert Kall II 515 his documentis usus: II, 6,1; IV, 6,23; V, 24,6; Aed. IV, 8,3 || ἐπεὶ πάντα ὅποσα δὴ ἐνθαυτα γεγράφεται πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τετύχεκε γενέσθαι Comp 3,8 et p. 201 || ἀρχῆς, ὅσα δὲ τῶν τότε πράξεων ἀνέκδοτα μοι ἐλείφθη ἐνταῦθα ἐκδύσεται. αἴτιον γὰρ κτλ. vel: ἀρχῆς, ὅσα τε τῶν τότε καιρῶν ἀνέκδοτα παραλιπεῖν ἠναγκάσθην. αἴτιον δέ κτλ. Comp p. 202; contra haec Syk II 364 || 1 Ὅσα — 3 δεήσει: magna ex parte ex Bell. VIII inculcata esse putat Syk I 22; contra haec Haury BZ 34, 1934, 13 || 2 φωραθέντα a, Maltr: φωραθέντων G || αἴτιον εἶχον transponendum post 3 ἠναγκάσθην censet Rühl 287 || 2 πλήθῃ — 5 προγεγενημένων: Exordium magna ex parte mutilum est in G || 3 ἠναγκάσθην G: ἠναγκάσθην a, Kraš || τὰ τε Haury: τότε a, G: τό τε Kraš || δ' οὖν a G: γοῦν Kraš

Neamul și copilăria Antoninei. Ea se căsătorește cu Velisarie și îl înșală. Prin uciderea papei Silverius cîștigă încrederea împărătesei Teodora. Are legături de dragoste cu tînărul Teodosie. E prinsă de Velisarie, dar se răzbună pe cei care o dau în vileag. Unelțește împotriva fiului ei Fotie. Teodosie se călugărește în cetatea Efesului.

Am povestit, cum am putut, întîmplările petrecute pînă acum în războaiele purtate de poporul roman, rînduind toate aceste fapte după timpuri și la locurile potrivite; iar amănunțele din cartea de față vor fi scrise în alt chip, deoarece voi înfățișa lucruri care s-au desfășurat pretutindeni în împărăția romanilor. De vină e împrejurarea că nu le puteam da la lumină, cum trebuie, cîtă vreme trăiau încă cei care le făptuiseră; căci nu izbuteam să mă ascund de mulțimea iscoadelor și, dacă m-ar fi descoperit, aș fi sfîrșit cu moartea cea mai vrednică de milă, deoarece nu aveam încredere nici în rudele mele cele mai apropiate. Apoi în multe din faptele povestite în cărțile de mai înainte am căutat să las la o parte dedesubturile și pricinile; iar cele rămase nepovestite pînă azi, din cîte am scris în trecut, vor fi arătate în lucrarea de față.

---

1 Cărțile I—II din lucrarea generală intitulată „Războaiele” au fost scrise puțin după anul 545 și înfățișau evenimente petrecute în răsăritul împărăției între anii 527—531; cărțile III—IV descriau luptele cu vandaliu din Africa dintre anii 534—535; cărțile V—VII prezentau evenimentele din Italia și luptele cu goții pînă în anul 540. Aceste șapte cărți au apărut în anul 551, fiind completate ceva mai tîrziu cu cartea a VIII-a, care cuprindea și evenimente din anii 551—553, o dovadă că a văzut lumina zilei după această dată, dar nu mai tîrziu de anul 555. Opera în șase cărți despre zidirile și innoirile împăratului Iustinian a fost scrisă între anii 553—555. *Istoria secretă* a luat naștere între anii 550—555 și era o completare a operelor amintite, în sensul că adăuga pentru uzul posterității știri pe care autorul nu le putuse pune la îndemîna contemporanilor săi de teama dictaturii imperiale. Între toate aceste lucrări există o legătură strînsă, cu referiri de la una la alta, precum și o unitate stilistică incontestabilă.

- Ἄλλά μοι ἐς ἀγώνισιν|ἐτέραν ἰόντι χαλεπήν τινα καὶ δεινῶς ἄμαχον τῶν Ἰουστινιανῶ τε καὶ Θεοδώρα βεβιωμένων βαμβαίνειν τε καὶ ἀναποδίξιν ἐπὶ πλείστον ἐκεῖνο διαριθμουμένῳ ξυμβαίνει, ὅτι δὴ μοι ταῦτα ἐν τῷ παρόντι γεγράφεται τὰ μῆτε πιστὰ μῆτε εἰκότα φανησόμενα τοῖς ὀπισθεν γενησομένοις, ἄλλως τε ὀπηνίκα ἐπὶ μέγα βεύσας ὁ χρόνος παλαιότεραν τὴν ἀκοὴν ἀπεργάζεται, δέδοικα μὴ καὶ μυθολογίας ἀποίσομαι δόξαν κὰν τοῖς τραγωδοδιδασκάλοις τετάξομαι.
- 5 ἐκεῖνῳ μέντοι τὸ θαρρεῖν ἔχων οὐκ ἀποδειλιάσω τὸν ὄγκον τοῦ ἔργου, ὥς μοι οὐκ ἄμαρτύρητος ὁ λόγος ἐστίν. οἱ γὰρ νῦν ἄνθρωποι δαημονέστατοι μάρτυρες τῶν πράξεων ὄντες ἀξιόχρεω παραπομποὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον τῆς ὑπὲρ αὐτῶν πίστεως ἔσονται.
- 6 Καίτοι με καὶ ἄλλο τι ἐς λόγον τόνδε ὀργῶντα πολλάκις ἐπὶ πλείστον ἀνεχαίτισε χρόνον. ἐδόξαζον γὰρ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα γενησομένοις ἀξύμορον ἔσεσθαι τοῦτό γε, ἐπεὶ τῶν ἔργων τὰ πονηρότατα μάλιστα ξυνοίσει ἄγνωστα χρόνῳ τῷ ὑστέρῳ εἶναι, ἢ τοῖς τυράννοις ἐς ἀκοὴν ἦκοντα ζηλωτὰ γίνεσθαι.
- 7 τῶν γὰρ κρατούντων αἰεὶ τοῖς πλείστοις εὐπορος ὑπὸ ἀμαθίας ἢ ἐς τῶν προγεγενημένων τὰ κακὰ μίμησις, καὶ πρὸς τὰ ἡμαρτημένα τοῖς παλαιότεροις ῥῆθόν τε καὶ
- 8 ἀπονώτερον ἐς αἰεὶ τρέπονται. ἀλλά με ὕστερον ἐς τῶνδε τῶν ἔργων τὴν ἱστορίαν τοῦτο ἠνεγκεν, ὅτι δὴ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα τυραννήσουσιν ἐνδηλον ἔσται ὥς μάλιστα μὲν|καὶ τὴν τίσιν αὐτοὺς τῶν ἁμαρτανομένων περιελθεῖν οὐκ ἀπεικὸς εἶη, ὅπερ καὶ τοῖσδε τοῖς ἀνθρώποις ξυνηνέχθη παθεῖν· ἔπειτα δὲ καὶ ἀνάγραπτοι αὐτῶν αἱ πράξεις καὶ οἱ τρόποι ἐς αἰεὶ ἔσονται, ἀπ' αὐτοῦ τε ἴσως ὀκνηρότερον παρανομήσουσι.
- 9 τίς γὰρ ἂν τὸν Σεμιράμιδος ἀκόλαστον βίον ἢ τὴν Σαρδαναπάλου καὶ Νέρωνος μανίαν τῶν ἐπιγενομένων ἀνθρώπων ἔγνω, εἰ μὴ τοῖς τότε γεγραφόσι τὰ μνημεῖα ταῦτα ἐλέλειπτο; ἄλλως τε καὶ τοῖς τὰ ὅμοια πεισομένοις, ἂν οὕτω
- 10 τύχοι, πρὸς τῶν τυράννων οὐκ ἀκερδῆς αὕτη παντάπασιν ἢ ἀκοὴ ἔσται. παραμυθεῖσθαι γὰρ οἱ δυστυχοῦντες εἰδώσιν τῷ μὴ μόνους σφίσι τὰ δεινὰ ξυμπεσεῖν. διὰ τοι ταῦτα πρῶτα μὲν ὄσα Βελισαρίῳ μοχθηρὰ εἰργασται ἔρων ἔρχομαι· ὕστερον δὲ καὶ ὄσα Ἰουστινιανῶ καὶ Θεοδώρα μοχθηρὰ εἰργασται ἐγὼ δηλώσω.

---

aG || 9 παντάπασιν — 14 λόγοις in mutilo codice G haec exstant: παντὰ * παραμυθεῖσθαι γὰρ οἱ δυστυχοῦντες εἰδώσιν, τῷ μὴ μόνους * εἶν διὰ τοι ταῦτα πρῶτα μὲν ὄσα Βελισαρίῳ μοχθηρὰ * τερον δὲ καὶ ὄσα Ἰουστινιανῶ καὶ Θεοδώρα μοχθηρὰ εἰργασται, ἐγὼ * δὴ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λόγοις, ἐμνήσθην πάππου* ονίκη τὸ ἔργον τοῦτο ἐνδειξαμένων. * τη τὰ πρότερα μάλλον τινὰ βίωσασα * οἱς πολλὰ ὀμιληκῦα καὶ * ἀρίθ γυνὴ γέγονε μήτηρ ἦδη * ρηῆς εἶναι. ξυγκαλύπτειν ** λόγοις

---

4 δέδοικα (οὖν) Piccolos || τραγωδοδιδασκάλοις Dind: τραγωδιδασκάλοις aG || τετάξομαι Dind: τετάξομαι aG || 6 ἐδόξαζον aG: ἐδόξασα Dind || 8 τίσιν αὐτοὺς a: τίσιν αὐτῶν (mg. αὐτοὺς τῶν) G || παρανομήσουσι a: παρανομήσουσιν G || 9 ἔγνω εἰ μὴ...τοῖς... πεισομένοις evanuerunt in G

Pășesc acum în altă luptă, neplăcută și plină de primejdii: voi povesti 4
 întâmplările trăite de Iustinian și Teodora. Dar e foarte greu să le număr
 pe toate, pentru că faptele scrise de mine vor părea urmașilor noștri minci-
 noase și de necrezut. Pe de altă parte, dacă va trece mult timp și va slăbi
 amintirea lor, mă tem să nu dobîndesc faimă de scriitor de mituri și să fiu
 rînduit printre făuritorii de tragedii. Așadar țin seama de acest lucru și mă 5
 pregătesc să înfrunt greutățile, pentru că povestirea mea se sprijină pe
 destule dovezi care înduplecă. Oamenii din zilele noastre sînt cei mai buni
 martori ai faptelor întîmplătoare, iar credința lor mă va însoți cu nădejde și
 în timpurile viitoare.

Mai este un lucru care m-a împiedicat în nenumărate rînduri și vreme 6
 îndelungată să alcătuiesc această scriere: am socotit că ea ar putea pricinui
 unele neajunsuri urmașilor noștri, deoarece se cuvine ca faptele cele mai
 rușinoase să rămîna o taină pentru timpurile viitoare, spre a nu ajunge la
 urechile unor stăpînitori vicleni, care vor dori să le urmeze. Totdeauna cei 7
 puternici, fără să-și dea seama, cad lesne în păcatele strămoșilor și alunecă
 repede și cu ușurință în greșelile oamenilor de mai înainte. Dar pe urmă 8
 m-am lăsat atras de îndemnul de a povesti aceste fapte, ca să arăt stăpî-
 nitorilor nevrednici din timpurile viitoare că nu vor putea scăpa de pedeapsa
 ispășirii fărădelegilor săvîrșite, după cum au pățit și oamenii aceștia; iar
 isprăvile și obiceiurile lor vor rămînea înfierate în scris pentru totdeauna;
 și de aceea va fi mai greu ca cineva să calce în picioare legile omeniei.
 Cîți dintre urmași ar mai fi auzit de desfrîul Semiramidei sau al lui Sarda- 9
 napal ori de nebuniile lui Nero, dacă n-am fi avut însemnările scriitorilor de
 atunci? Iar pentru cei care întîmplător vor avea de suferit de pe urma
 asupritorilor, povestirea mea va fi de oarecare folos, căci năpăstuiții găsesc 10
 de obicei o mîngîiere în faptul că au mai fost și alți oameni care au căzut
 în asemenea nenorocire. De aceea voi începe să arăt mai întîi blestemățiile
 lui Velisarie, apoi voi da în vileag fărădelegile săvîrșite de Iustinian și Teodora.

4—10 Această parte expune pe scurt ideile autorului cu privire la rolul și scopul operii
 literare ca mijloc de cunoaștere pentru publicul mare, dar mai ales ca un îndemn de îndreptare
 pentru conducătorii popoarelor. Scrisul e o misiune și o datorie pentru scriitor, care trebuie
 să spună adevărul, chiar dacă e amenințat uneori cu o primejdie de moarte.

9 Semiramida, soția regelui sirian Șamși-Adads al V-lea (823—810 î.e.n.), a ajuns la
 greci simbolul desfrîului. Știrile legendare despre grădinile suspendate din Babilon sînt un
 reflex al concentrării de bogății în unele centre orientale. — Sardanapal sau Assurbanipal,
 rege asirian între anii 668—631 î.e.n., a stăpînit în Babilon și a desfășurat o intensă activi-
 tate de cuceritor pe întinderi imense. Mitul despre viața sa destrăbălată a apărut la greci ca
 urmare a concentrării de bogății în Babilon și alte orașe orientale. — Împăratul Nero (54—68)
 a impresionat în mod nefavorabil mai ales prin unele atitudini excesive față de contempo-
 ranii săi și prin măsurile luate împotriva creștinismului, socotit atunci o primejdie pentru
 existența statului.

11 Ἦν τῷ Βελισαρίῳ γυνή, ἥς δὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθην, πάππου
 μὲν καὶ πατρὸς ἠνιόχων, ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐνδει-
 12 ξαμένων, μητρὸς δὲ τῶν τινος ἐν θυμέλῃ πεπορνευμένων. αὕτη τὰ πρότερα μάχλον
 τινὰ βιώσασα βίον καὶ τὸν τρόπον ἐξερρωγυῖα, φαρμακευσί τε πατρώοις πολλὰ
 ὠμιληκυῖα, καὶ τὴν μάθησιν τῶν οἱ ἀναγκαίων ποιησαμένη, ἐγγυητὴ ὕστερον
 13 Βελισαρίῳ γυνὴ γέγονε, μήτηρ ἤδη παιδῶν γενομένη πολλῶν. εὐθὺς μὲν οὖν ἡξίου
 μοιχεύτρια τὸ ἐξ ἀρχῆς εἶναι, ζυγκαλύπτειν μέντοι τοῦργον τοῦτο ἐν σπουδῇ
 εἶχεν, οὐ καταδυομένη τοῖς οἰκείοις ἐπιτηδεύμασιν, οὐδὲ τι πρὸς τοῦ ζυνοικοῦν-
 14 τος δειμαίνουσα δέος (οὔτε γὰρ αἰδῶ τινα ἔργου ὄτουοῦν ἔλαβε πώποτε καὶ τὸν
 ἄνδρα μαγγανείαις πολλαῖς κατείληφεν), ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς βασιλίδος ὑποπεύουσα
 τίσιν. λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνεται τε καὶ ἐσεσῆρει. ἐπεὶ δὲ αὐτὴν
 ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ὑπουργήσασα χειροῆθη πεποίηται, πρῶτα μὲν Σιλβέριον
 διαχρησαμένη τῷ ᾧ περ ἐν τοῖς ὀπισθεν λόγοις εἰρήσεται, ὕστερον δὲ Ἰωάν-
 νην κατεργασαμένη τὸν Καππαδόκην, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις
 ἐρρήθη, ἐνταῦθα δὲ ἀδεέστερόν τε καὶ οὐκέτι ἀποκρυπτομένη ἅπαντα ἐξαμαρτά-
 νειν οὐδαμῇ ἀπηξίου. |

15 Ἦν δὲ τις νεανίας ἐκ Θράκης ἐν τῇ Βελισαρίου οἰκίᾳ, Θεοδόσιος τοῦνομα,
 16 δόξης γεγωνῶς ἐκ πατέρων Εὐνομιανῶν καλουμένων. τοῦτον, ἠνίκα ἐς Λιβύην
 ἀποπλεῖν ἔμελλεν, ἔλουσε μὲν ὁ Βελισάριος τὸ θεῖον λουτρὸν καὶ χερσὶν ἀνε-
 λόμενος ἐνθὲνδε οἰκείαις εἰσποιητὸν ἐποίησατο ζῦν τῇ γυναικὶ παῖδα, ἥπερ
 εἰσποιεῖσθαι Χριστιανοῖς νόμος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ἀντωνίνα τὸν Θεοδόσιον ἄτε
 παῖδα ὄντα ἱερῶ λόγῳ ἠγάπα τε ὡς τὸ εἰκὸς κὰν τοῖς μάλιστα ἐπιμελομένη ὑφ'

---

aG || 11 μητρὸς — πεπορνευμένων Suid s.v. θυμέλη || 12 αὕτη — ὠμιληκυῖα Suid s.v. μάχλος || γυνὴ τὸν τρόπον ἐξερρωγυῖα Suid s.v. ἐξερρωγυῖα || φαρμακευσί... ὠμιληκυῖα Suid s.v. φαρμακεύς || ἐγγυητὴ — εἶναι Suid s.v. ἐγγυήσασθαι || 13 ζυγκαλύπτειν — ἐπιτηδεύμασι Suid s.v. καταδύεται || οὐδὲ — πώποτε Suid s.v. δειμαίνει || καὶ — κατείληφεν Suid s.v. μαγγανεία || λίαν — ἐσεσῆρει Suid s.v. ἐσεσήρεσαν || 14 εἰρήσεται nusquam Procopius haec narravit cf. I, 25,13 || 16 cf. I, 12,2 || τοῦτον — νόμος Suid s.v. ἔλουσε et s.v. Εὐνομιανός || οἰκείαις — νόμος Suid s.v. ἥπερ

---

11 τῶν τινος G, Suid: τῶν τινος τῶν a || 12 τὰ πρότερα aG: τὸ πρότερον Suid || μήτηρ — πολλῶν aG: ἤδη παιδῶν μήτηρ Suid || 13 μὲν aG: om. Suid || ἐξ ἀρχῆς aG: ἐξῆς Suid || τοῦργον aG: τὸ ἔργον Suid || οὐ καταδυομένη aG: καταδυομένη Suid: ἐγκαταδυομένη Maltr || οὐδὲ τι Suid: οὐδὲ τὸ aG || γὰρ om. Suid || ὄτουοῦν om. Suid || ἔλαβε aG: || ἐλάμβανε Suid || κατείληφει πολλαῖς Suid || τε om. Suid || ἐσεσῆρει Suid: ἐμεμῆνει aG || λίαν — ἐσεσῆρει cum Aristophane (Pax 603) comparat Haury app || 14 αὐτὴν ἐν τοῖς G: αὐτὴν ἐν τοῖσι a: αὐτὴν ἐν τοῖς οἱ Maltr. cf. cap. 27,6 || Σιλβέριον cf. Duchesne, L'Eglise au VI-e siècle, I, 1925, 292 || ᾧ περ aG, Haury: ᾧ περ Dind, Kraš, Comp 7,4 et p. 203: ὥσπερ Alem, Maltr || 15 πατέρων aG: πατέρων ἐκ τῶν Syk I 24 || 16 ὑφ' αὐτὴν aG, praeferunt Heis 972 („unter iLren Obhut“), Syk I 24 („in ihrem Dienst“), Comp 7,24 („tenendolo seco“): ἀμφ' αὐτὴν Haury

Velisarie s-a căsătorit cu o femeie despre care am vorbit în cărțile 11
de mai înainte. Bunicul și tatăl ei fuseseră vizitii și-și desfășuraseră meseria
în Bizanț și Tesalonic; iar mama ei a trăit în rîndurile femeilor destrăbălate
de la circ. Copila a dus mai întii o viață ușuratică și și-a făcut de cap, 12
deprinzînd multe din mijloacele de fermecare ale tatălui ei; iar după ce a
învățat vicleniile de care avea nevoie, a ajuns mai tîrziu soția dreaptă a
lui Velisarie, cu toate că născuse pînă atunci mai mulți copii. Chiar de la 13
început s-a grăbit să-și înșele bărbatul, dar avea grijă să ascundă bine lucrurile.
Nu se înfunda în treburile casei și nici nu se sfia de tovarășul ei de
viață, căci prea puțin îi păsa, și-și stăpînea bărbatul cu tot felul de mîngîieri
și de farmece, dar se temea de răzbunarea împărătesei. De fapt Teodora 14
era foarte supărată pe dînsa și se arăta nemulțumită, însă Antonina a ajutat-o
în împrejurările cele mai anevoioase și a făcut din ea o unealtă, după
ce mai întii a pus la cale uciderea lui Silverius, cum voi arăta în rîndurile
care urmează, apoi l-a doborît pe Ioan din Capadocia, cum am amintit în
cărțile de mai înainte; după aceea a prins inimă și n-a mai ascuns nimic,
ci s-a lăsat atrasă oricînd în mrejele tuturor fărădelegilor.

Trăia în casa lui Velisarie un tînăr din Tracia cu numele Teodosie, 15
care avea din părinți credința așa-zișilor eunomieni. Înainte de a porni cu 16
corăbiile spre Libia, Velisarie l-a cufundat în apa sfîntă a botezului, l-a scos
cu mîinile sale și l-a făcut pârtașul casei, împreună cu soția, cum e obiceiul
creștinilor; iar din clipa aceea Antonina l-a iubit pe Teodosie ca pe

---

11 Conducătorii carelor de la întrecerile sportive trebuiau să aibă o abilitate deosebită. Procopius pune această calitate pe seama magiei, ale cărei secrete se transmit în familie de la părinți la copii și nepoți. Ea e folosită și în dragoste, dar rămîne un meșteșug tainic, care trezește gelozia neinițiatilor. Nu știm bine dacă scriitorul nostru e convins de această forță ocultă sau o folosește numai ca un procedeu literar pentru a influența cititorii.

14 Papa Silverius sprijină pe regele got Vittigis și trezește bănuielele cercurilor conducătoare din Bizanț. Ioan din Capadocia, ajuns la un moment dat prea influent în treburile interne, e înlăturat cu forța.

15 Eunomios, reprezentant de frunte al arienilor, episcop de scurtă durată în Cizic, mort în anul 394 în exil, a dat naștere la numeroase scrieri îndreptate împotriva sa, ceea ce arată că a avut o mare influență asupra contemporanilor. Scrierile sale s-au pierdut. El a încercat să demonstreze că ființa divină poate fi înțeleasă și explicată de oameni.

16 Velisarie a cucerit Cartagina la 15 septembrie anul 533. Căsătoria sa cu Antonina avusese loc cu un an mai înainte, iar întoarcerea în Bizanț s-a întimplat în anul 534. El se înfățișa aici ca învingătorul vandalilor, aducea în captivitate pe regele lor și a fost onorat cu o primire triumfală.

- 17 αὐτὴν εἶχεν. εἰθ' ὕστερον ἐρασθεῖσα αὐτοῦ ἐκτόπως ἐν τῷ διάπλῳ τούτῳ καὶ κατακορῆς γεγонуῖα τῷ πάθει ἀπεσεῖσατο μὲν θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων δέος τε καὶ αἰδῶ ξύμπασαν, ἐμίγνυτο δὲ αὐτῷ τὰ μὲν πρῶτα ἐν παραβύστῳ, τελευτῶσα δὲ καὶ οἰκετῶν καὶ θεραπευνίδων παρόντων. κάτοχος γὰρ ἤδη τῷ πόθῳ τούτῳ γεγενημένη καὶ διαφανῶς ἐρωτόληπτος οὐσα οὐδὲν ἔτι τοῦ ἔργου κώλυμα ἔβλεπε. καὶ ποτε ὁ Βελισάριος ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν πρᾶξιν λαβὼν ἐν Καρχηδόνι
- 18 ἐξηπάτητο πρὸς τῆς γυναικὸς ἐκὼν γε εἶναι. ὁ μὲν γὰρ ἄμφω ἐν δωματίῳ καταγείῳ εὐρῶν ἐμεμήγει, ἡ δὲ οὔτε ἀποδειλιάσασα οὔτε καταδυσασμένη τῷ ἔργῳ τούτῳ, «Ἐνταῦθα», ἔφη, «τῶν|λαφύρων τὰ τιμώτατα σὺν τῷ νεανίᾳ κρύψουσα ἤλθον, ὡς μὴ ἐς βασιλέα ἐκπυστα γένηται». ἡ μὲν οὖν ταῦτα σκηπτομένη εἶπεν, ὁ δὲ ἀναπεισθῆναι δόξας ἀφήκε, καίπερ τῷ Θεοδοσίῳ ἐκλελυμένον τὸν ἱμάντα ὀρῶν τὸν ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα τὰς ἀναξυρίδας ξυνδέοντα. ἔρωτι γὰρ τῆς ἀνθρώπου ἀναγκασ-
- 21 θεῖς ἐβούλετό οἱ τὴν τῶν οἰκείων ὀφθαλμῶν θέαν ὡς ἤκιστα ἀληθίζεσθαι. τῆς δὲ μαχλοσύνης αἰεὶ προΐουσης ἐς κακὸν ἄφατον οἱ μὲν ἄλλοι θεώμενοι τὰ πραττόμενα ἐν σιωπῇ εἶχον, δούλη δὲ τις Μακεδονία ὄνομα ἐν Συρακούσαις, ἡνίκα Σικελίας ἐκράτησε Βελισάριος, ὄρκους δεινοτάτοις τὸν δεσπότην καταλαβοῦσα, μὴ ποτε αὐτὴν τῇ κεκτημένη καταπροήσεσθαι, τὸν πάντα αὐτῷ λόγον ἐξήνεγκε, δύο παιδάρια πρὸς μαρτυρίαν παρασχομένη, οἷς δὴ τὰ ἀμφὶ τὸν κοιτῶνα ὑπηρετεῖν
- 22 ἐπιμελὲς ἦν. ταῦτα μαθὼν Βελισάριος τῶν οἱ ἐπομένων τινὰς τὸν Θεοδόσιον
- 23 ἐκέλευσε διαχειρίσασθαι. ὁ δὲ προμαθὼν εἰς Ἐφεσον φεύγει. τῶν γὰρ ἐπομένων οἱ πλείστοι τῷ ἀβεβαίῳ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γνώμης ἠγμένοι ἀρέσκειν τὴν γυναῖκα μᾶλλον ἐν σπουδῇ εἶχον ἢ τῷ ἀνδρὶ δοκεῖν εὐνοικῶς ἔχειν, οἱ γε καὶ τὰ σφίσιν
- 24 ἐπικείμενα τότε ἀμφ' αὐτῷ προὔδοσαν. Κωνσταντῖνος δὲ Βελισάριον ὀρῶν περιώδυνον γεγονότα τοῖς ξυμπесоῦσι, τὰ τε ἄλλα ξυνήλγει καὶ τοῦτο ἐπέειπεν ὡς
- 25 «Ἐγῶγε θᾶσσον ἂν τὴν γυναῖκα ἢ τὸν νεανίαν κατειργασάμην». ὅπερ Ἀντωνίνα μαθοῦσα, κεκρυμμένως αὐτῷ ἐχαλέπαινε, ὅπως ἔγκοτον ἐνδειξῆται τὸ εἰς|αὐτὸν
- 26 ἔχθος. ἦν γὰρ σκορπιώδης τε καὶ ὀργὴν σκοτεινὴ. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἢ μαγανεύσασα ἢ θωπεύσασα πείθει τὸν ἄνδρα ὡς οὐχ ὑγιὲς τὸ κατηγόρημα τὸ ταύτης

aGS (inde ab 20 — πεισθῆναι δόξας) || 17 εἰθ' ὕστερον — παραβύστῳ Suid s.v. ἐκτόπως || ἐν τῷ διάπλῳ — πάθει Suid s.v. κατακορῆς || ἠράσθη — παρόντων Suid s.v. ἐν παραβύστῳ || 18 κάτοχος — ἔβλεπε Suid s.v. κάτοχος || ὁ Βελισάριος — εἶναι Suid s.v. ἐπ' αὐτοφώρῳ || ὁ δὲ ἐξηπάτητο — εἶναι Suid s.v. ἐπόντων εἶναι || 20 καίπερ — ξυνδέοντα Suid s.v. ἀναξυρίδας || 26 ἦν δὲ ἄρα — σκοτεινὴ Suid s.v. σκορπιαίνεσθαι

17 εἰθ' ὕστερον aG, Suid, Heis, Comp: εὐθύς τε Haury || γεγонуῖα aG: γενομένη Suid || 18 πόθῳ aG: πάθει Haury, Heis || διαφανῶς aG: διαφανῆς Suid || τοῦ ἔργου aG: om. Suid || 19 δωματίῳ Dind: δωματεῖῳ aG || 20 ὀρῶν GS: om. Suid || ξυνδέοντα GS: δέοντα Suid || 21 τὸν S: om. G || 22 εἰς G: ἐς S || 24 Ἐγῶγε Dind: ἐγὼ τε GS || θᾶσσον — γυναῖκα G: τὴν γυναῖκα θᾶσσον ἂν S || 25 ὅπως — ἐνδειξῆται GS: οὐπως ἐν τῷ τότε ἐνδειξαμένη τὸ εἰς αὐτὸν ἔχθος Heis 972 || [μηχανωνένη] ὅπως ἂν καταδειξῆται κτλ. Comp 9,11 et p. 204, contra haec Haury, BZ 35, 1935, 289 || ἔγκοτον Haury malit ἤκιστα: ἔγκοτα G (mg. ἐγγιστα) S: ἐν σκότῳ vel ἐν καιρῷ Herw || ἔχθος S: ἄχθος G

fiul ei, după cuvîntul sfintei scripturi; și îl ținea, se înțelege, cu cea mai mare grijă tot pe lîngă dînsa. Dar în timpul călătoriei pe mare s-a îndrăgostit de dînsul din cale-afară; și cuprinsă de patimă, a îndepărtat orice sfială sau rușine de cele sfinte sau omenești și s-a unit cu dînsul, mai întîi în taină, apoi chiar cu știrea slujitorilor și sclavelor sale. Înălțuită de poftă și mîndră în chip deschis de dragostea ei, Antonina nu mai vedea nici o piedică în calea iubirii. În Cartagina Velisarie a prins-o asupra faptului, dar s-a lăsat dus cu vorba de către soție, de bună voie. El i-a găsit pe amîndoi într-o încăpere subpămînteană și și-a ieșit din fire; dar ea nu și-a pierdut cumpătul și nici nu s-a rușinat de această faptă, ci i-a zis: „Am mers împreună cu tînărul să ascundem acolo lucrurile mai de preț din prada de război, ca să nu ajungă în mîinile împăratului“. Așa i-a șoptit ea prefăcută, iar el s-a lăsat înduplecat și i-a îngăduit să se îndepărteze, deși văzuse că centura lui Teodosie, care strîngea hainele în jurul părților rușinoase, era desfăcută; dar subjugat de dragoste pentru soție nu voia să creadă cîtuși de puțin nici ceea ce vedea cu ochii. Apoi desfrîul femeii a ajuns pînă la o obrăznicie de nedescris, iar toți ceilalți priveau la isprăvile ei și tăceau. În Siracuza, în timp ce Velisarie cucerea Sicilia, o sclavă cu numele Macedonia a smuls stăpînului jurămintele cele mai grozave, ca să n-o destăinuiască niciodată stăpînei, și i-a dezvăluit toată povestea, dînd ca martori doi tineri sclavi, rînduiți să slujească în preajma odăii de culcare. Cînd a auzit toate acestea Velisarie a poruncit cîtorva dintre însoțitorii săi să pună mîna pe Teodosie; dar acesta a aflat mai din timp și a scăpat cu fuga în cetatea Efesului. Cei mai mulți însoțitori cunoșteau mintea șovăitoare a lui Velisarie și căutau să facă mai degrabă pe placul femeii decît să se arate binevoitori cu bărbatul; de aceea ei au dat în vileag poruncile în legătură cu Teodosie. Văzîndu-l posomorît și nemulțumit de cele întîmplate, Constantin s-a îndurerat și i-a zis: „Eu aș fi apucat de grumaz mai degrabă muierea decît pe tînăr“. La auzul acestor cuvinte Antonina s-a înfuriat în taină și mocnea de ură, căci era veninoasă din fire și foarte rea la mînie. Nu mult după aceea și-a înduplecat bărbatul prin farmece și vorbe dulci că toată învinuirea acestei

21 Cucerirea Siciliei s-a făcut în cursul anului 535 și o parte a anului 536. Siracuza a fost fără îndoială un loc de odihnă pentru trupele invadatoare. Orașul Efes, așezat pe coasta de vest a Asiei Mici, în fața Atenei, era cel mai apropiat punct pentru cine dorea să scape cu fuga înspre Orient.

24 Constantin, trac de origine, ajunge conducătorul grajdurilor imperiale (*comes sacri stabuli*), e trimis împreună cu Velisarie să lupte împotriva goșilor din Italia, cucerește orașele Spoletium și Perusia, apără Roma, dă dovezi de vrednicie, ia atitudine împotriva Antoninei și este ucis din ordinul lui Velisarie. Întîmplarea cu Praesidius și pumnalele, povestită în *Războiul cu goșii* (VI 8, 2–8), n-a fost decît un pretext pentru aceastăucidere, deoarece dușmănia Antoninei îl urmărea de mai înainte. Rezultatul a fost o răcire a relațiilor dintre Velisarie și împărat.

γένοιτο· καὶ ὁ Θεοδόσιον μὲν μελλήσει οὐδεμιᾶ μετεπέμψατο, Μακεδονίαν δὲ καὶ
 27 τὰ παιδία τῇ γυναικὶ ἐνδοῦναι ὑπέστη. οὗς δὲ ἅπαντας πρῶτα τὰς γλώττας, ὡσπερ
 λέγουσιν, ἀποτεμοῦσα, εἶτα κατὰ βραχὺ κρεουργήσασα καὶ θυλακίους ἐμβεβλη-
 μένη ἐς τὴν θάλατταν ὀκνήσει οὐδεμιᾶ ἔρριψε, τῶν τινος οἰκετῶν Εὐγενίου ὄνομα
 28 καὶ Κωνσταντῖνον δὲ οὐ πολλῶ ὕστερον Βελισάριος τῇ γυναικὶ ἀναπεισθεὶς
 κτείνει. τὰ γὰρ ἀμφὶ τῷ Πραισιδίῳ καὶ τοῖς ξιφιδίοις τηνικάδε ζυνηνέχθη γε-
 29 νέσθαι ἄπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται. μέλλοντος γὰρ τοῦ ἀνθρώ-
 που ἀφίεσθαι, οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἢ Ἀντωνίνα, ἕως αὐτὸν τοῦ λόγου ἐτίσατο,
 30 οὐπερ ἐγὼ ἀρτίως ἐμνήσθην. καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔχθος μέγα περιεβάλετο ὁ Βελισάριος
 ἕκ τε βασιλέως καὶ τῶν ἐν Ῥωμαίοις λογίμων ἀπάντων.

31 Ταῦτα μὲν οὖν τῆδε κεχώρηκε. Θεοδόσιος δὲ οὐκ ἔφη ἐς Ἰταλίαν ἀφίξεσθαι
 οἷός τε εἶναι, ἵνα δὴ τότε διατριβὴν εἶχον Βελισάριός τε καὶ Ἀντωνίνα, ἣν μὴ
 32 Φώτιος ἐκποδῶν γένηται. ὁ γὰρ Φώτιος πρόχειρος μὲν φύσει ἐς τὸ δάκνεσθαι
 ἦν, ἦν τις αὐ|τοῦ παρ' ὄψεσιν [αὐτῆ] δύνηται μᾶλλον, ἐν μέντοι τοῖς ἀμφὶ
 Θεοδοσίῳ καὶ δικαίως ἀποπνίγεσθαι οἱ ζυνέβαινον, ὅτι δὴ αὐτὸς μὲν καίπερ υἱὸς
 ὦν ἐν οὐδενὶ ἐγίγνετο λόγῳ, ὁ δὲ δυνάμει τε πολλῇ ἐχρήτο καὶ χρήματα μέγала
 33 περιεβάλλετο. λέγουσι γὰρ αὐτὸν ἐκ Καρχηδόνας τε καὶ Ῥαβέννης ἐς ἑκατὸν
 κεντηνάρια ἐξ ἀμοιβῶν Παλατίων συλήσαντα ἔχειν, ἐπεὶ καὶ μόνῳ κατ' ἐξουσίαν
 34 διαχειρίσαι ταῦτα ζυνέβη. ἡ δὲ Ἀντωνίνα ἐπεὶ τὴν Θεοδοσίου γνώμην ἔμαθεν,
 οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἐνεδρεῦσά τε τὸν παῖδα καὶ φονίους τισὶν ἐπιβουλαῖς αὐ-
 τὸν μετιοῦσα, ἕως καταπράξασθαι ἴσχυσεν αὐτὸν μὲν ἐνθένδε ἀπαλλαγέντα ἐς
 Βυζάντιον ὁδῶ εἶναι, οὐκέτι φέρειν τὰς ἐνέδρας οἷόν τε ὄντα, τὸν δὲ Θεοδόσιον
 35 ἐς τὴν Ἰταλίαν παρ' αὐτὴν ἤκειν. οὐ δὴ κατακόρως τῆς τε τοῦ ἐρωμένου διατρι-
 βῆς καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς εὐθειας ἀποναμένη χρόνῳ ὕστερον ζὺν ἀμοιβῶν ἐς Βυ-
 36 ζάντιον ἤκειν. ἔνθα δὲ Θεοδόσιον ἐδεδίσσετο τὸ συνειδέσθαι καὶ ἔστρεφεν αὐτοῦ
 τὴν διάνοιαν. λήσειν γὰρ ἐς τὸ παντελὲς οὐδαμῆ ᾤετο, ἐπεὶ τὴν γυναῖκα ἐώρα
 οὐκέτι τὸ πάθος ἐγκρυφιάζειν οἶαν τε οὖσαν, οὐδὲ κεκρυμμένως ἐξερωγένοι,
 ἀλλὰ διαρρήδην μοιχαλίδα εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι ὡς ἦκιστα ἀπαξιούσαν.
 37 διὸ δὴ αὖθις ἐς τὴν Ἐφεσον ἀφικόμενος καὶ ἀποθριξάμενος ἤπερ εἴθισται ἐνέ-

GS || 28 Πραισιδίῳ cf. II 8,1–15 || 31 De hoc Photio multa profert Ioannes Eph. p. 31

26 τῆ G: τῆς S || 27 ἐς G: εἰς S || 28 Πραισιδίῳ Alem: περσιδίῳ GS || 30 περιεβάλετο S, Syk I 28: περιεβάλλετο G || 31 δὴ S: ἡδὴ G || Φώτιος GS: Φωτεινός Theoph. I 242,4 || 32 αὐτῆ delevit Alem || ὄψεσιν «ὡς ὁ μὲν παρ'» αὐτῆ Comp 10,13 et p. 204 || ἐγίγνετο G: ἐγίνετο S || 33 Ῥαβέννης S: Ῥαβαίνης G || συλήσαντα S: συλλήσαντα G || 34 ἐνθένδε S: ἐνθάδε G || ἐς G: εἰς S || 35 ἤκειν G: ἤλαθεν S || 36 τὸ S: τῷ G || οἶαν τε G: οἶά τε S || κεκρυμμένως G: ἐγκεκρυμμένως S, cf. ἐγκρυφιάζειν Heis 971 || «ἀπ»αξιούσαν Alem: ἀξιοῦσαν GS || 37 καὶ G: om. S || ἐνέγραψεν G: ἐσέγραψεν S

sclave nu cuprinde nici un sîmbure de adevăr vrednic de luat în seamă. Velisarie a trimis cu nepăsare să-l cheme îndărăt pe Teodosie, iar pe Macedonia și pe cei doi tineri sclavi i-a dat pe mîna soției sale. Se zice că 27
dînsa le-a tăiat mai întîi limbile, apoi i-a hăcuit în bucăți, i-a pus în saci și fără nici o sfială i-a aruncat în mare, fiind ajutată la această ispravă de către unul din sclavii casei cu numele Eugen, care luase parte și la fărădelegile împotriva lui Silverius. Nu mult mai tîrziu Velisarie s-a lăsat înduplecat 28
de soție și l-a ucis pe Constantin, căci întîmplarea cu Praesidius și cu pumnalele avusese loc tocmai în răstimpul acela, după cum am arătat în cărțile de mai înainte. Omul era pe cale să fie iertat, dar Antonina a stăruit și i-a 29
plătit pentru cuvintele amintite ceva mai sus. Toate acestea au iscat multă ură împotriva lui Velisarie din partea împăratului și a tuturor romanilor 30
mai de seamă.

Așa s-au petrecut lucrurile; iar Teodosie a trimis răspuns că nu poate 31
veni în Italia, unde se aflau atunci Velisarie și Antonina, pînă ce nu va fi îndepărtat mai întîi Fotie. Acesta din urmă avea o fire supărăcioasă și se 32
simțea atins cînd altul putea să-l întreacă prin ceva; iar pe Teodosie se supărase pe bună dreptate, deoarece el însuși, ca fiu al Antoninei, era neluat în seamă, iar acela se bucura de mare trecere și avea bogății nenumărate. Se spune că răpise din cele două palate din Cartagina și Ravenna o sută 33
de mii de monede de aur și le mînuia cum voia. Cînd a aflat de hotărîrea lui Teodosie, Antonina nu-l mai slăbea pe tînăr cu îndemnurile, înfruntîndu-l 34
chiar cu amenințări de moarte, pînă ce a izbutit să-l scoată de acolo și să-l pună pe drumul Bizanțului, deoarece el nu mai putea ține piept hărțuie- lilor; și l-a făcut apoi pe Teodosie să vină la dînsa în Italia. După ce s-a 35
desfătat din plin cu mîngîierile dragostei și cu prostia bărbatului, ea s-a întors cu amîndoi în Bizanț. Acolo s-a ivit o tulburare în inima lui Teodosie, care 36
i-a schimbat gîndurile: el și-a dat seama că nu va putea rămînea cu totul ferit de ochii lumii, deoarece vedea că femeia nu-și înfrînează patima și nu iubește în taină, ci caută cu orice preț să fie și să treacă drept o înșelătoare fățișă a bărbatului. De aceea el s-a dus din nou în cetatea Efesului, și-a 37

---

33 Cele două palate regale din Cartagina și Ravenna, adică din capitala vandalilor din Africa și cea a goșilor din Italia. Moneda de aur (*nummus aureus*) a avut valori deosebite de la o epocă la alta.

34 Influența Antoninei era puternică și rivaliza uneori cu cea a Teodorei. Deși de origine modestă, ca și împărăteasa, Antonina lua hotărîri importante, nu numai în cadrul familiei sale, ci și în conducerea statului, și dovedea o stăruință remarcabilă.

38 γραψεν εἰς τοὺς μοναχοὺς καλουμένους αὐτόν. τότε δὴ κατ' ἄκρας ἐμάνη καὶ τὴν
 ἐσθῆτα| ξὺν τῇ διαίτῃ ἐς τρόπον μεταβαλοῦσα τὸν πένθιμον περιῆει συχνὰ κατὰ
 τὴν οἰκίαν κωκύουσα, ὀλολυγῆ τε κεχρημένη ὠλοφύρετο οὐκ ἀπολελειμμένον
 τάνδρός, ὅποιον αὐτῇ ἀγαθὸν ὠλώλει, ὡς πιστόν, ὡς εὐχαριν, ὡς εὐνοϊκόν, ὡς
 39 δραστήριον. τελευτῶσα δὲ καὶ τὸν ἄνδρα ἐς ταύτας δὴ ἐπαγαγομένη τὰς ὀλοφύρ-
 σεις ἐκάθισεν. ἔκλαε γοῦν ὁ ταλαίπωρος τὸν ποθεινὸν ἀνακαλῶν Θεοδόσιον.
 40 ὕστερον δὲ καὶ εἰς βασιλέα ἐλθὼν, αὐτόν τε καὶ τὴν βασιλίδα ἰκετεύων, ἀνέπεισε
 Θεοδόσιον μεταπέμψασθαι ἅτε ἀναγκαῖον αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν ὄντα τε καὶ
 41 ἐσόμενον. ἀλλὰ Θεοδόσιος ἀπέπειε μηδαμῆ ἐνθένδε ἰέναι, ὡς ἀσφαλέςτατα ἐμπε-
 42 δώσειν ἰσχυρισάμενος τὸ τῶν μοναχῶν ἐπιτήδευμα. ἦν δὲ ἄρα ὁ λόγος κατάπλα-
 στος, ὅπως ἐπειδὴν τάχιστα Βελισάριος ἐκ Βυζαντίου ἀποδημοίῃ, αὐτὸς παρὰ
 τὴν Ἀντωνίναν ἀφίκηται λάθρα. ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο.

β'

Belisarius adversus Chosroem mittitur. Photium privignum suum hortatur ad necem
 Theodosii, ad Antoninam reversi. Res orientis, et in his culpa Belisarii. Ex epistula Theo-
 doraе Aug. ansam Chosroes carpendi Romanos arripit.

1 Αὐτίκα γὰρ Βελισάριος μὲν ὡς Χοσρόη πολεμήσων ξὺν τῷ Φωτίῳ ἐστέλλε-
 2 το, Ἀντωνίνα δὲ αὐτοῦ ἔμεινεν, οὐκ εἰωθὸς αὐτῇ πρότερον τοῦτό γε. τοῦ γὰρ μὴ
 κατὰ μόνας τὸν ἄνθρωπον καθιστάμενον ἐν αὐτῷ τε γενέσθαι καὶ τῶν ἐκείνης
 μαγγανευμάτων ὀλιγοροῦντα φρονῆσαι τι ἄμφ' αὐτῇ τῶν δεόντων, πανταχόσε
 3 τῆς γῆς ξὺν αὐτῷ στέλλεσθαι ἐπιμελὲς οἱ ἐγένετο. ὅπως δὲ καὶ αὐθις Θεοδοσίῳ
 παρὰ Ἀντωνίναν ἐσιτητὰ εἶη, Φώτιον ἐκποδῶν οἱ γενέσθαι ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο.
 4 πείθει τοίνυν τῶν| Βελισαρίῳ ἐπομένων τινὰς ἐρεσχελεῖν τε αὐτόν ἐς αἰεὶ καὶ
 προπηλακίζειν, οὐδένα ἀνιέντας καιρόν· αὐτῇ τε γὰρ γράφουσα ἐς ἡμέραν σχε-
 5 δόν τι ἐκάστην διέβαλλέ τε διηνεκὲς καὶ ἐπὶ τῷ παιδί πάντα ἐκίνει. οἷς δὴ ὁ
 νεανίας ἀναγκασθεὶς διαβόλως ἔγνω τῇ μητρὶ χρῆσθαι, ἤκοντά τέ τινα ἐκ Βυ-
 ζαντίου, ὃς δὴ ἀπήγγελλε Θεοδόσιον λάθρα ξὺν Ἀντωνίνῃ διατριβὴν ἔχειν,
 6 παρὰ Βελισάριον εὐθὺς εἰσάγει, φράζειν ἐπιστείλας τὸν πάντα λόγον. ἅπερ ἐπεὶ
 ὁ Βελισάριος ἔγνω, ὄξυθυμῶθεις ὑπερφυῶς [ὡς] παρὰ τοὺς Φωτίου πόδας ἐπὶ
 στόμα πίπτει, καὶ αὐτοῦ ἐδεῖτο τιμωρεῖν οἱ αὐτῷ πάσχοντι ὑφ' ὧν ἤκιστα χρῆν

GS

38 ὠλοφύρετο <ὡς οὐχ οἱ> ἀπολελειμμένου Comp 12,10: ἀπολελειμμένη Reiske, Herw:
 ἀπολομένου malit Haury || 39 ἔκλαε S: ἔκαμε G, Comp 12,4 et p. 206 || 40 δὲ g: om. GS ||
 βασιλέα G: βασιλέως S, Heis 971 || 2 αὐτῷ g: αὐτῷ GS || 3 παρὰ G: ἐς S || ἐσιτητὰ G: εἰσιτητὰ
 S || σπουδῇ S: βουλή G || 4 ἐρεσχελεῖν G(mg.) S: ἐρεσχεῖν G || αὐτῇ τε γὰρ GS, Comp 13,4
 et p. 206: αὐτῇ τε Reiske, Kraš || 5 ὃς GS: ὡς G(mg.) || ἀπήγγελλε g (mg.): ἀπαγγέλλεσθαι
 GSg || λάθρα S: om. G || ἐπιστείλας GS: ἐπιτείλας Alem || 6 παρὰ τοὺς Alem, Herw 35, 328,
 Comp 13, 10 et p. 206: ὡς παρὰ τοῦ GS || οἱ S: om. G

tuns părul, cum e obiceiul, și a trecut în rîndurile așa-zișilor monahi. Ea 38
 s-a înfuriat la culme, și-a schimbat îmbrăcămintea și hrana în semn de durere
 și umbla încoace și încolo prin casă plîngînd și tînguindu-se, cu toate că
 doar nu-i murise bărbatul, și zicea: „Ce bunătate de om, ce tînăr credincios,
 îndatoritor, cuminte și plin de viață s-a prăpădit“! Pînă în cele din urmă l-a 39
 făcut și pe soțul ei să bocească în felul acesta. Plîngea nenorocitul și-l tot cheama
 pe nume pe bietul Teodosie. Apoi s-a dus la împăratul și l-a rugat fier- 40
 binte, atît pe el cît și pe împărăteasă, și l-a înduplecat să-l cheme îndărăt
 pe Teodosie, ca unul care este și va fi de mare trebuință la palat. Dar 41
 Teodosie a răspuns că nu va ieși niciodată de acolo și i-a încredințat că
 va păstra cu tărie rînduiala monahilor. Era de fapt numai o vorbă goală, 42
 ca să poată merge pe ascuns lîngă Antonina, îndată ce Velisarie va pleca
 din Bizanț. Ceea ce s-a și întîmplat.

2

Velisarie e trimis împotriva lui Chosroe: el îl îndeamnă pe fiul său vitreg Fotie să-l
 ucidă pe Teodosie, care se întorsese la Antonina. Treburile din răsărit merg din ce în
 ce mai rău, din vina lui Velisarie. Scrisoarea împărătesei Teodora. Chosroe îi cruță pe
 romani.

Velisarie a fost trimis numaidecît împreună cu Fotie să lupte împo- 1
 triva lui Chosroe, iar Antonina a rămas acasă, ceea ce nu obișnuia pînă 2
 atunci: căci ea avea grijă să-l însoțească în orice parte a lumii și nu-l lăsa
 pe om singur și lipsit de mîngîierile înșelătoare ale dragostei, ca să poată
 pune la cale înșelăciuni împotriva ei. Pentru ca Teodosie să aibă din nou 3
 deschisă intrarea la dînsa, Antonina s-a grăbit să-l înlătore pe Fotie. Ea a 4
 înduplecat pe cîțiva dintre însoțitorii lui Velisarie să-l batjocorească mereu
 și să rîdă de dînsul în orice împrejurare; iar dînsa scria în fiecare zi cîte o
 scrisoare și-l bîrfea fără încetare, scornind tot felul de învinuiri împotriva
 băiatului. Împins de aceste lucrături diavolești, tînărul a luat hotărîrea 5
 să dea în vileag vina mamei sale. Cînd a venit cineva din Bizanț și a adus
 vestea că Teodosie are întîlniri tainice cu Antonina, el s-a dus repede la
 Velisarie și l-a îndemnat să asculte întreaga poveste. După ce a auzit toate 6
 acestea, Velisarie s-a înfuriat peste măsură, s-a aruncat cu fața la pămînt

1 Velisarie s-a căsătorit cu Antonina în anul 532, așadar această încercare împotriva
 lui Chosroe a avut loc puțin înainte de plecarea spre Africa adică, în anul 533.

7 Fotie, fiul Antōninei, intrat apoi în familia lui Velisarie, obținuse deja titlul de consul,
 deși era încă foarte tînăr. Avuțiile aproape fabuloase ale lui Velisarie, despre care Procopius
 pomenește în mai multe rînduri, precum și faptul că înaltele dregătorii erau căutate și se
 vindeau cu bani arată că demnitarii de stat se îmbogățeau din jafuri.

- άνόσια ἔργα· «ἽΩ παῖ» λέγων «γλυκύτατε, πατέρα μὲν τὸν σὸν ὅστις ποτὲ ἦν οὐδαμῆ οἶσθα, ἐπεὶ σε ὑπὸ τιθοῦ τρεφόμενον ἔτι καταλιπὼν ξυνεμετρήσατο τὸν ἑαυτοῦ βίον. οὐ μὴν οὐδέ του τῶν αὐτοῦ ὤνησαι. ἦν γὰρ τὰ ἐς τὴν οὐσίαν οὐ λίαν εὐδαίμων. ὕπ' ἐμοὶ δὲ καίπερ ὄντι πατρῶϊ τραφεῖς, τὴν τε ἡλικίαν τηλικόσδε εἶ, ὡς σὸν εἶναι ἀμύνειν ἀδικουμένῳ μοι ἐς τὰ μάλιστα, ἐς τε ὑπάτων ἀξίωμα ἦκεις καὶ πλούτου περιβέβλησαι τοσόνδε χρῆμα, ὥστε πατήρ τε καὶ μήτηρ καὶ τὸ ξυγενὲς ἅπαν ἔγωγε καλοίμην ἄν, ὃ γενναῖε, καὶ εἶην δικαίως. οὐχ αἵματι γάρ, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις εἰώθασι δῆτα σταθμᾶσθαι τὴν ἐς ἀλλήλους στοργὴν ἄνθρωποι. ὦρα σοι τοίνυν μὴ | περιδεῖν ἐμὲ μὲν πρὸς τῇ τῆς οἰκίας διαφθορᾷ καὶ χρημάτων ἔστερημένον τοσοῦτων τὸ πλῆθος, τὴν δὲ μητέρα τὴν σὴν αἰσχος ἀναδουμένην οὕτω δὴ μέγα πρὸς πάντων ἀνθρώπων. ἐνθυμοῦ τε ὡς αἱ τῶν γυναικῶν ἀμαρτάδες οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας ἴενται μόνον, ἀλλὰ καὶ παίδων ἄπτονται μᾶλλον, οὐς γε καὶ δόξαν τινὰ φέρεσθαι ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον συμβήσεται, ὡς φύσει τὸν τρόπον ταῖς γειναμέναις ἑοίκασιν. οὕτωσί τε λογιζομαι περὶ ἐμοῦ, ὡς ἐγὼ τὴν γυναῖκα τὴν ἑμαυτοῦ πάνυ μὲν φιλῶ, καὶ ἦν μοι τίσασθαι τὸν διαφθορέα τῆς οἰκίας ἐξῆ, οὐδὲν αὐτὴν ἐργάσομαι φαῦλον, περιόντος δὲ Θεοδοσίου ταύτη τὸ ἔγκλημα ἐπιχωρεῖν οὐκ ἂν δυναίμην».
- 12 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φῶτιος ὑπηρετήσιν μὲν ὠμολόγει ἐς ἅπαντα, δεδιέναι δὲ μὴ τι λάβοι ἐνθὲνδε κακόν, τὸ θαρσεῖν ἐπὶ τῷ ἀβεβαίῳ τῆς Βελισαρίου γνώμης τὰ γε ἐς τὴν γυναῖκα οὐ σφόδρα ἔχων· ἀλλὰ τε γὰρ αὐτὸν πολλὰ καὶ τὸ Μακεδονίας δυσωπεῖν πάθος. διὸ δὴ ἄμφω ἅπαντας ἀλλήλοιον ὠμοσάτην ὅσοι δὴ ἐν Χριστιανοῖς δεινότατοι ὄρκοι εἰσὶ τε καὶ ὀνομάζονται, μήποτε ἀλλήλω καταπροήσασθαι ἄχρι τῶν ἐς τὸν ὄλεθρον φερόντων κινδύνων. ἐν μὲν οὖν τῷ παρόντι τῷ ἔργῳ ἐγχειρεῖν ἔδοξε σφίσι ἀξύμφορον εἶναι, ὀπηνίκα δὲ Ἀντωνίνα ἐκ Βυζαντίου ἀφίκηται, ἐς δὲ τὴν Ἐφεσον Θεοδοσίος ἴοι, τηνικάδε τοῦ χρόνου Φῶτιον ἐν τῇ Ἐφέσῳ γενόμενον Θεοδοσίον τε καὶ τὰ χρήματα οὐδενὶ πόνῳ χειρώ-

GS || 8 οὐ δῆμασιν, ἀλλ' ἔργοις αἰεὶ εἰώθασιν τὴν ἐς ἀλλήλους σταθμᾶσθαι στοργὴν οἱ ἄνθρωποι Suid s.v. σταθμᾶσθαι || 9 ὦρα — πλῆθος Suid s.v. ὦρα || αἰσχος — ἀνθρώπων Suid s.v. ἀναδουμένος || 10 αἱ τῶν — ἑοίκασιν Suid s.v. ἀμαρτάδας || 13 διὸ — κινδύνων Suid s.v. δεινοί || ὠμοσάτην — κινδύνων Suid s.v. καταπροήσεται

7 τηλικόσδε Dind: τηλικούτος δὲ GS || εἶ S: ἡ G || 8 αἵματι g: ἅμα. τί GS: ῥήμασιν Suid: αἵματι: ex ἅμα τι fluxisse putat Heis 971 || 9 τοίνυν G3: om. Suid || τοσοῦτων τὸ πλῆθος S: πλῆθος τοσοῦτων G: τοσοῦτον πλῆθος Suid || δὴ G3: om. Suid || 10 ἀμαρτάδες S, Suid: ἀμαρτάδες G || συμβήσεται G: ξυμβήσεται S || τὸν τρόπον GS: τρόπου Suid || 11 ἐμοῦ G: ἡμῶν superscr. οὐ S || διαφθορέα G: διαφορέα S || ἐξῆ Reiske: ἐξῆν GS || 12 δεδιέναι GS: δέδιε, δὲ Alem: δεδιέναι δὲ «οἱ ξυνέβη» μὴ Comp 14,15 et p. 203 || λάβοι G: λαβη S || ἐνθὲνδε S: ἐνθὲδε G || 13 δὴ GS: om. Suid || ἅπαντας G: om. S || ἀλλήλοιον Suid: ἀλλήλοισ GS || ὅσοι GS pr. m. corr.: ὅσα S pr. m. || δὴ ἐν GS: om. Suid || εἰσὶ τε καὶ GS: om. Suid || ἀλλήλω Kraß: ἀλλήλων GS || ἄχρι «καὶ» supplet Syk I 25 || 14 ἴοι GS: ἴη Wahler || γενόμενον G: γινόμενον S || χειρώσασθαι G3: χειρώσεσθαι ? Haury: χειρώσεσθαι aut χειρώσεσθαι «δυνήσεται» scribendum censet Comp 15,8 et p. 207

la picioarele lui Fotie și l-a rugat fierbinte să-i vină în ajutor împotriva unor oameni de la care nu se cuvenea cîtuși de puțin să sufere o asemenea rușine. „Copilul meu mult iubit, zise el, tu nu-l cunoști pe tatăl tău, deoarece te-a părăsit cînd erai încă prunc la sînul mamei și a plecat din viață. Nu ți-a rămas nimic de la dînsul, căci avea prea puțină avere. Ai fost cres- 7
cut de mine, tatăl tău vitreg, și ai ajuns la vîrsta cînd ești în stare să-mi fii de mare ajutor împotriva nedreptăților. Ai ajuns la cinstea de consul și ești înconjurat de atîta avuție, încît îmi poți spune tată, mamă și orice alt nume de rudă apropiată, tu vrednica mea odraslă, după cum îți și sînt de fapt pe bună dreptate. Oamenii obișnuiesc să măsoare dragostea dintre ei 8
nu după legăturile de sînge, ci după fapte. Nu sta nepăsător la prăbușirea 9
casei mele și la răvășirea atîtor bogății și nu îngădui fărădelegile mamei tale, care s-a acoperit de nespusă rușine în fața tuturor oamenilor. Gîndește-te că greșelile soțiilor se răsfrîng asupra bărbaților și lasă urme într-o măsură cu mult mai însemnată asupra copiilor; bunul lor nume are de suferit, deoarece prin firea lucrurilor ei seamănă la obiceiuri cu mamele care i-au adus pe lume. Așadar fii încredințat că țin mult la soția mea și 11
nu-i voi face nici un rău, dacă voi fi în stare să mă răzbun pe omul care îmi necinstește casa; dar nu pot s-o iert atîta timp cît trăiește Teodosie”.

Cînd a auzit toate acestea, Fotie era gata să facă orice, dar se temea 12
să nu i se întîmple o nenorocire, deoarece nu avea temeii să se încreadă în firea șovăitoare a lui Velisarie față de soție, căci era înspăimîntat de ceea ce pășise Macedonia. De aceea ei s-au legat între dînșii cu jurămintele cele mai 13
grozave din cîte sînt și au un nume între creștini, că niciodată nu vor uita unul de altul în fața primejdiilor de moarte. Au socotit că deocamdată încă 14
n-a venit timpul potrivit pentru o asemenea încercare, ci numai în clipa cînd va sosi Antonina din Bizanț și cînd Teodosie se va îndrepta spre cetatea Efesului; atunci Fotie va alergera spre Efes și va pune stăpînire fără greutate pe Teodosie și pe toate avuțiile sale. Ei au năvălit după aceea 15
cu toată oastea în țara perșilor, iar în Bizanț s-au desfășurat întîmplările

---

9 Tatăl lui Fotie, adică primul bărbat al Antoninei fusese sărac. Velisarie, cel de al doilea bărbat, stăpînea averi imense și se temea de prăbușirea acestei avuții din pricina purtărilor Antoninei. Ivită în condiții neobișnuite, în urma cuceririlor, această avuție era însoțită de sentimentul caducității și al neîncrederii. Din toate rezultă o impresie de nestabilitate în opera lui Procopius. Însăși domnia lui Iustinian a fost o continuă goană după jafuri și o serie neîntreruptă de prăbușiri sau de ascensiuni neașteptate.

15 σασθαι. τότε μὲν οὖν αὐτοὶ τε τὴν ἐσβολὴν παντὶ τῷ στρατῷ ἐς τὴν Περσίδα
 πεποίηται χάραν, ἀμφὶ τε Ἰωάννη τῷ Καππαδόκῃ ἐν Βυζαντίῳ ξυνηέχθη γενέ-
 16 σθαι ἄπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται. ἔνθα δὴ τοῦτό μοι τῷ δέει
 σεσιώπηται μόνον, ὅτι γε οὐκ εἰκῆ τόν τε Ἰωάννην καὶ τὴν αὐτοῦ παῖδα ἢ Ἀντωνί-
 ναινα ἐξηπατήκει, ἀλλ' ὄρκων αὐτοὺς πλήθει, ὥνπερ οὐδὲν φοβερώτερον ἐν γε
 Χριστιανοῖς εἶναι δοκεῖ, πιστωσαμένη, μηδεμιᾶ δολερᾶ γνώμη ἐς αὐτοὺς χρῆσθαι.
 17 ταυτά τε διαπεπραγμένη καὶ πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῇ τῆς βασιλίδος θαρροῦσα
 φιλίᾳ Θεοδόσιον μὲν ἐς Ἔφεσον στέλλει, αὐτὴ δὲ μηδὲν ὑποτοπάζουσα ἐναντίω-
 18 μα ἐπὶ τὴν ἔω κομίζεται. ἄρτι δὲ Βελισαρίῳ τὸ Σισαυράνων φρούριον ἐλόντι ὁδῶ
 ἰοῦσα πρὸς του ἀγγέλεται. καὶ ὃς τᾶλλα πάντα ἐν οὐδενὶ λόγῳ πεποιημένος ὀπίσω
 19 ὑπήγε τὸ στρατεύμα. ξυνηέχθη γάρ, ἡπέρ μοι τὰ πρότερα δεδιήγεται, καὶ ἕτερα
 ἅττα ἐν τῷ στρατοπέδῳ γενέσθαι, ἄπερ αὐτὸν ἐς τὴν ἀναχώρησιν ὄρμα. τοῦτο
 20 μέντοι πολλῶ ἔτι θᾶσσον ἐνταῦθα ἀνήγεν. ἀλλ' ὅπερ τοῦδε τοῦ λόγου ἀρχόμενος
 εἶπον, οὐ μοι ἀκίνδυνον τηνικάδε τοῦ χρόνου ἔδοξεν εἶναι τὰς αἰτίας τῶν πεπραγ-
 21 μένων ἀπάσας εἰπεῖν. ἐγκλημὰ τε ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο Βελισαρίῳ πρὸς πάντων
 Ῥωμαίων, ὅτι δὴ τῆς πολιτείας τὰ καιριώτατα αὐτὸς περὶ ἐλάσσονος πραγμάτων
 22 τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν πεποίηται. ἀρχὴν μὲν γὰρ τῷ τῆς γυναικὸς πάθει ἐχόμενος,
 ὡς ἀπωτάτω γενέσθαι τῆς γῆς Ῥωμαίων οὐδαμῆ ἠθέλεν, ὅπως ἐπειδὴν τάχιστα
 πύθηται τὴν γυναῖκα ἐκ Βυζαντίου ἦκειν, ἀναστρέψας αὐτίκα δὴ μάλα καταλαβεῖν
 23 τε καὶ τίσασθαι οἷός τε εἶη. διὸ δὴ τοὺς μὲν ἀμφὶ Ἀρέθαν Τίγριν ποταμὸν δια-
 βαίνειν ἐκέλευσεν, οἳ γε οὐδὲν ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον διαπεπραγμένοι ἐπ' οἴκου
 ἀπεκομίσθησαν, αὐτὸς δὲ οὐδὲ ὥρας ὁδῶ ἀπολελειφθαι ὄρων τῶν Ῥωμαίων ἐν
 24 σπουδῇ εἶχε. φρούριον γὰρ τὸ Σισαυράνων διὰ μὲν πόλεως Νισίβιδος ἰόντι πλέον
 ἢ ὁδῶ ἡμέρας εὐζώνῳ ἀνδρὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων διέχει, ἐτέρωθι δὲ τούτου δὴ
 25 τοῦ μέτρου ξυμβαίνει τὸ μεταξύ εἶναι. καίτοι εἰ παντὶ τῷ στρατῷ Τίγριν ποταμὸν
 διαβῆναι κατ' ἀρχὰς ἠθέλεν, οἴμαι ἂν αὐτὸν ξύμπαντα ληῖσασθαι τὰ ἐπὶ Ἀσσυρίας
 χωρία, καὶ μέχρι ἐς Κτησιφῶντα πόλιν οὐδενὸς τὸ παράπαν ἀντιστατοῦντος σφίσιν
 ἀφίχθαι, καὶ τοὺς τε Ἀντιοχέων αἰχμαλώτους, ὅσοι τε Ῥωμαίων ἄλλοι ἐνταῦθα
 ὄντες ἐτύχανον, διασωσάμενον ἐπανήκειν ἐς τὰ πάτρια ἦθη. ἔπειτα δὲ καὶ Χο-

GS || 15 ἔμπροσθεν cf. I, 25,13 || 19 δεδιήγεται cf. II, 19,26 || 23 ἀμφὶ Ἀρέθαν cf. II, 19,15

16 τόν τε Reiske: τόν γε GS || τὴν a. Alem: τὸν G3 || χρῆσθαι G3: χρήσεσθαι Herw ||
 17 θαρροῦσα φιλίᾳ G: φιλίᾳ θαρροῦσα S || ὑποτοπάζουσα G: ὑποτοπάσασα S || 18 δὲ G:
 om. S || Σισαυράνων Dind: Ισσυρανῶν hic et infra col'd. || 20 ὅπερ S: ὅπερ μοι G || 22 γῆς G:
 om. S || τῆς γῆς: γῆς τῆς Kam I 25 his documentis usus: 19,21; 117,3 || ἐπειδὴν Alem, Haury:
 εἰδ' ἂν GS: ἠθέλεν ὅπως τάχιστα, ἐπειδὴν Comp 16,11 et p. 207; contra haec Haury BZ 35,
 1935, 290 || 23 ὥρας G3, Comp 16,15 et p. 207: ἡμέρας Haury || 24 εὐζώνῳ ἀνδρὶ G: ἀνδρὶ
 εὐζώνῳ S: ἀνδρὶ εὐζώνῳ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων διέχει Heis 971 || ὀρίων G: ὄρων S || διέχει G, S pr.
 m. corr.: ἀπέχει S pr. m. || μέτρου <πολύ μείον> Comp 17,3 et p. 207 || μεταξύ G3: ἡμισυ Alem
 Kraß || 25 ἂν S: om. G || Ἀσσυρίας G: Συρίας S || μέχρι G probat Kall III 160 || πόλιν G: om. S

în legătură cu Ioan din Capadocia, pe care le-am povestit în cărțile de mai
 înainte. Cu acel prilej, de teamă, eu am trecut cu vederea faptul că Antonina 16
 înșelase pe Ioan și pe feciorul său, nu la întâmplare, ci după ce-l încre-
 dințase printr-o mulțime de jurăminte dintre cele mai aprige câte sînt la
 creștini că nu-i va face nici un rău. După ce a săvîrșit toate acestea și a 17
 dobîndit mai multă încredere în prietenia împărătesei, ea l-a trimis pe Teo-
 dosie în Efes și a pornit apoi spre răsărit, fără să aibă cea mai mică bănu-
 ială de împotrivire. Velisarie tocmai luase cetatea Sisauranon, cînd i-a sosit 18
 știrea că Antonina se afla pe drum. El n-a mai ținut seama de nimic altceva
 și s-a întors cu oastea îndărăt. Din întâmplare se mai petrecuseră în tabără 19
 și alte lucruri care îl îndemnau să se întoarcă, după cum am arătat mai
 înainte; dar împrejurarea aceasta îl făcea să meargă și mai repede. Așa cum 20
 am început să spun la începutul cărții de față, în timpul acela îmi părea cu
 totul primejdios să dau în vileag dedesubturile acestor fapte. De atunci
 înainte Velisarie a căzut sub blestemul tuturor romanilor, deoarece pusese 21
 cele mai de seamă treburi ale statului mai jos decît poftetele și dorințele fami-
 liei sale. Împins de mînie împotriva soției, el s-a împotrivit de la început, 22
 prin toate mijloacele, să se depărteze prea mult de pămîntul romanilor, cu
 gînd să facă numaidecît calea întoarsă, îndată ce va afla că femeia a plecat
 din Bizanț, ca să pună mîna pe dînsa și să se răzbune. De aceea a poruncit 23
 celor din preajma lui Aretas să treacă rîul Tigru, dar ei n-au săvîrșit nimic
 vrednic de luat în seamă și s-au întors în tabără; iar el însuși n-a căutat
 să pătrundă dincolo de hotarele împărăției romane nici cel puțin cale de
 o zi de drum. Într-adevăr, pentru cine trece prin orașul Nisibis, cetatea 24
 Sisauranon e departe de hotarele romane cam cît drumul străbătut într-o
 zi de un bărbat bine pregătit; dar cînd vii din altă parte, se întîmplă că
 e numai jumătate din această cale. Dacă ar fi trecut de la început rîul Tigru 25
 cu toată oastea, sînt încredințat că ar fi putut pustii toate ținuturile din Asiria
 și ar fi ajuns pînă în orașul Ctesifon, fără să întîlnească nici o împotrivire;

15 Ioan din Capadocia, omul cel mai influent din împărăție între anii 532—541, este înfățișat ca un individ incult, lacom, necinstit și crud. El dobîndise o putere prea mare și devenise incomod, de aceea era urît de Teodora, care l-a doborât cu ajutorul Antoninei. Aceasta l-a invitat la o convorbire nocturnă într-o vilă de lingă Bizanț, unde a venit în grabă căpitanul gărzii imperiale și l-a arestat. Ioan a fost scos din funcție și exilat în Cizic, iar avuțiile sale au fost confiscate.

18 Cetatea Sisauranon din Mesopotamia se afla dincolo de Nisibis, nu departe de fluviul Tigru.

23 Aretas, fiul lui Gabalas, regele saracenilor, însoțește pe Velisarie în luptele împotriva perșilor și e trimis înainte să devasteze regiunile de dincolo de fluviul Tigru.

24 Nisibis, cetate în Mesopotamia, dincolo de rîul Tigru, în apropiere de hotarele împărăției bizantine și de cetatea Dara, are rezerve militare importante și constituie un punct de sprijin al împărăției persane. Aici se duc mai tîrziu tratativele de pace între cele două imperii.

25 Ctesifon, cetate întemeiată de macedoneni, la răsărit de rîul Tigru. Colchida, la răsărit de Pontul Euxin, în bazinul rîului Phasis (azi Rion).

σρόη αἰτιώτατος γέγονεν ἀδεέστερον ἐπ' οἴκου ἀποκομίζεσθαι ἐκ τῆς Κολχίδος. δντινα δὲ τρόπον τετύχεκε τοῦτο αὐτίκα δηλώσω.

- 26 Ἦνίκα Χοσρόης ὁ Καβά|δου εἰς γῆν ἐμβαλὼν τὴν Κολχίδα τά τε ἄλλα διε-
πράξατο, ἅπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται, καὶ Πέτραν εἶλε, πολλοὺς τοῦ Μήδων
στρατοῦ διεφάρθαι ξυνέβη τῷ τε πολέμῳ καὶ ταῖς δυσχωρίαις. δύσοδός τε γάρ,
27 ὡσπερ μοι εἴρηται, ἡ Λαζική ἐστὶ καὶ ὄλωσ κρημνώδης. καὶ μὴν καὶ λοιμοῦ
ἐπιπεσόντος σφίσι τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἀπολωλέναι ξυνέπεσε, πολλοὺς δὲ
28 αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀπορίᾳ διεφάρθαι ξυνέβη. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τινες
ἐκ γῆς τῆς Περσίδος ἐνταῦθα ἐπιχωριάζοντες ἠγγελλον ὡς Ναβέδην μὲν Βελισά-
ριος ἀμφὶ πόλιν Νίσιβιν μάχῃ νικήσας πρόσω χωροίη, πολιορκία δὲ τὸ Σισαυ-
ράνων ἐλὼν φρούριον Βλησχάμην τε καὶ Περσῶν ἱππεῖς ὀκτακοσίους δορυαλῶ-
τους πεποιήται, στράτευμα δὲ ἄλλο Ῥωμαίων ζύν γε Ἀρέθα τῷ Σαρακηνῶν
ἄρχοντι πέμψειεν, ὅπερ διαβὰν ποταμὸν Τίγγριν ζύμπαντα λεηλατήσσειε τὰ ἐκεῖνη
29 χωρία, πρότερον ἀδήλωτα δντα. ἐτύγχανε δὲ καὶ στράτευμα Οὐννων ἐπὶ Ἀρμενίου
τοῦς Ῥωμαίων κατηκόους ὁ Χοσρόης στείλας, ὅπως τῇ ἐς αὐτοὺς ἀσχολίᾳ μηδε-
30 μία τοῖς ταύτῃ Ῥωμαίοις τῶν ἐν Λαζικῇ πρᾶσσομένων αἰσθησις γένηται. τούτους
τε τοὺς βαρβάρους ἀπήγγελλον ἕτεροι Βαλεριανῶ καὶ Ῥωμαίοις ὑπαντιάσασιν
ἐς χεῖρας ἐλθόντας παρά τε πολὺ αὐτῶν ἡσσηθέντας τῇ μάχῃ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον
31 ἀπολωλέναι. ἅπερ οἱ Πέρσαι ἀκούσαντες καὶ κακοπαθείᾳ μὲν τῇ ἐν Λαζοῖς κεκα-
κωμένοι, δεδιότες δὲ μή τι ἐν τῇ ἀποπορεία ἐντυχόντες πολεμίων στρατῶ| ἐν
κρημνοῖς καὶ χωρίοις λοχμῶδεσιν ἅπαντες οὐδενὶ κόσμῳ διαφθαρεῖεν, περιδεεῖς
ἀμφὶ τε παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ τῇ πατρίδι γεγεννημένοι, εἴ τι καθαρὸν ἦν ἐν τῷ
Μήδων στρατῷ, Χοσρόη ἐλοιδοροῦντο ἐπικαλοῦντες ὡς ἔς τε τοὺς ὄρκους ἡσε-
βηκῶς καὶ τὰ κοινὰ νόμιμα πάντων ἀνθρώπων ἐσβάλοι μὲν ἐν σπονδαῖς ἐς Ῥω-
μαίων τὴν γῆν οὐδὲν προσῆκον, ἀδικοίη δὲ πολιτείαν ἀρχαίαν τε καὶ ἀξιοτάτην
32 πασῶν μάλιστα, ἥς τῷ πολέμῳ περιεῖναι οὐκ ἂν δύναίτο· ἐμελλον δὲ νεωτέροις
ἐγχειρεῖν πράγμασιν. οἷς δὴ ὁ Χοσρόης ξυνταραχθεὶς εὔρετο τοῦ κακοῦ ἴασιν
33 τήνδε. γράμματα γὰρ αὐτοῖς ἀνελέξατο, ἅπερ ἔναγχος ἡ βασιλὶς τῷ Ζαβεργάνῃ
ἐτύγχανε γράψασα. ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε· «Ὅπως σε, ὦ Ζαβεργάνη, διὰ σπου-
34 οῦ πολλῶ πρότερον ἐς ἡμᾶς ἀφιγμένος. οὐκοῦν πράττοις ἂν εἰκότα τῇ δόξῃ, ἦν

GS || 26 Πέτραν εἶλε cf. II, 17,1 ss. 19,47 || ὡσπερ μοι εἴρηται cf. II, 29,24 || 31 ἐν Λαζοῖς cf. VIII, 7,4

25 Κολχίδος G (mg.) S: Κοχλίδος G || δηλώσω S: δηλώσαιμι G || 26 εἰς G: ἐς S || ἐμβαλὼν G: ἐσβαλὼν S || Κολχίδα S: Κοχλίδα G || 27 λοιμοῦ G: λιμοῦ S || 28 Βλησχάμην S: Μλησχάμην G || λεηλατήσσειε S: λεηλατήσει G || 31 ἀποπορεία Dind: ἀπορία GS || οὐδενὶ S: ἐν οὐδενὶ G || διαφθαρεῖεν S: διαφθαροῖεν G || γεγεννημένοι S: γεγεννημένη G || οὐδὲν Piccolos: οὐδενὶ GS: οὐδὲν οἱ Kraš

și după ce-i slobozea pe cei prinși din rîndurile romanilor, aflați întîmplător acolo, venea iarăși pe meleagurile părintești. Tot el a dat cel mai bun pri-lej lui Chosroe să se întoarcă acasă din Colchida fără nici o primejdie. Voi arăta îndată cum s-au petrecut toate acestea.

Cînd Chosroe, feciorul lui Cavad, a năvălit în Colchida și a săvîrșit cele 26 povestite de mine mai înainte, luînd și cetatea Petra, s-a întîmplat că a pierit și în război, și din pricina locurilor anevoioase, o mulțime de oameni din oastea mezilor. După cum am spus, Lazica este o țară lipsită de dru-muri și cu totul muntoasă. Apoi a mai dat peste ei o molimă și s-a întîm- 27 plat să moară cea mai mare parte a oștirii, iar mulți s-au prăpădit din pri-cina lipsei de hrană. În vremea aceasta unii călători din țara perșilor aduceau 28 știri că Velisarie l-a răpus în luptă pe Nabed lîngă orașul Nisibis și merge înainte, că a luat prin împresurare cetatea Sisauranon și l-a prins pe Bles-cham împreună cu opt sute de călăreți perși și că a trimis altă oaste romană în frunte cu Aretas, căpitanul saracenilor, ca să treacă rîul Tigru și să prade toate ținuturile din părțile acelea, care rămăseseră pînă atunci neatînse. S-a mai întîmplat că Chosroe îndreptase o oaste a hunilor împotriva armeni- 29 lor, supuși ai romanilor, ca să dea de lucru romanilor și să-i facă să nu se mai gîndească deloc la ceea ce se petrecea în Lazica. Unii spuneau că 30 acești barbari s-au întîlnit cu Valerian și cu romanii și s-au încăierat, dar au fost înfrinți cu desăvîrșire în luptă și au pierit în cea mai mare parte. Perșii au aflat de aceste lucruri și, fiind strîmtorați de greutatea din țara 31 lazilor, se temeau să nu întîlnească la întoarcere o oaste dușmană și să fie măcelăriți cu toții, fără nici o rînduială, în locuri muntoase și pline de tufi-șuri. Ei tremurau de frică pentru pruncii, soțiile și pămîntul lor strămoșesc, iar toți cei teferi la minte din oastea mezilor îl ocărau pe Chosroe că își călcase jurămintele, înfruntase legea obștească a tuturor oamenilor și năvă-lise în timp de pace și fără nici un drept pe pămîntul romanilor: el înfrunta un stat vechi și cel mai vrednic dintre toate, fără să-l poată înfrînge în lupte. De aceea se pregăteau să încerce o răscoală. Chosroe s-a tulburat de aceste 32 lucruri și a găsit un leac împotriva răului în felul acesta. Le-a citit o scri-soare trimisă de împărăteasă lui Zabergan. Scrisoarea spunea așa: „Iubite 33 Zabergan, cît de mult te prețuiesc și cred în bunăvoința ta față de treburile noastre, o știi din timpul cînd ai venit la noi ca sol, acum nu de mult. De aceea 34

26 Cetatea Petra din țara lazilor, în munții Caucaz, întemeiată de Iustinian și asediată în mai multe rînduri de perși, se afla la o zi de drum de cetatea Apsarus, pe malul răsă-ritean al Pontului Euxin.

30 Valerian, unul dintre căpitanii lui Velisarie, luptă în Orient, în Africa și în Italia.

ἀμφὶ σοὶ ἔχω, εἴ γε βασιλέα Χοσρόην εἰρηναῖα πείθοις ἐς πολιτείαν τὴν ἡμετέ-
 35 ραν βουλευέσθαι. οὕτω γάρ σοι ἀγαθὰ μεγάλα πρὸς ἀνδρὸς ἀναδέχομαι τοῦμοῦ
 36 ἔσεσθαι, ὅς γε οὐδὲν ἂν ὁ τι καὶ ἄνευ γνώμης τῆς ἐμῆς πράξειεν». ταῦτα ὁ Χο-
 37 σρόης ἀναλεξάμενος, ὄνειδίσας τε Περσῶν τοῖς λογίμοις εἰ πολιτείαν οἴονται
 εἶναι, ἦν γυνὴ διοικεῖται, τὴν τῶν ἀνδρῶν ὄρμην ἀναστέλλειν ἔσχεν. ἀλλὰ καὶ
 ὡς ξὺν δέει πολλῶ ἐνθένδε ἀπῆει, τοὺς ἀμφὶ Βελισάριον οἰόμενος σφίσιν ἐμπο-
 δῶν στήσεσθαι. οὐδενὸς δὲ οἱ τῶν πολεμίων ὑπαντιάσαντος ἄσμενος ἐς γῆν τὴν
 οἰκείαν ἀπεκομίσθη.

γ'

Antoninam Belisarius in custodiam dat. Theodosius Antoninae amasius in templum confugit. Belisarius Byzantium revocatur. Photius Theodosium in vincla conicit. Theodora in amicos Belisarii saevit, Theodosium senatorem ad praesepium damnat, Antoninae Theodosium amasium reddit, Photium habet in carcere, asylum violat. Elabitur Photius monitu Zachariae prophetae in somnis visi. Fit monachus.

- 1 Γενόμενος δὲ ὁ Βελισάριος ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων εὐρίσκει τὴν γυναῖκα ἐκ
 Βυζαντίου ἀφικομένην. καὶ αὐτὴν μὲν ἐν ἀτιμίᾳ ἐφύλασσε, πολλάκις τε διαχει-
 2 ρίσασθαι αὐτὴν ἐγχειρήσας ἐμαλθακίσθη, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔρωτος ἡσσηθεὶς
 3 διαπύρου τινός. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ μαγγανείαις πρὸς τῆς γυναικὸς καταλαμβανό-
 4 μενον ἐν τῷ παραυτικά ἐκλύεσθαι. Φώτιος δὲ κατὰ τάχος ἐς τὴν Ἔφεσον στέλ-
 5 λεται, τῶν τινα εὐνούχων, Καλλίγονον ὄνομα, προαγωγὸν τῆς κεκτημένης ὄντα
 δεσμεύσας τε καὶ ξὺν αὐτῷ ἔχων, ὅσπερ αὐτῷ αἰκίζόμενος ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἅπαν-
 3 τα ἐξήνεγκε τὰ ἀπόρρητα. καὶ Θεοδόσιος μὲν προμαθῶν ἐς τὸ ἱερὸν Ἰωάννου
 4 καταφεύγει τοῦ ἀποστόλου, ὅπερ ἐνταῦθα ἀγιώτατόν ἐστι καὶ ἐπικεικῶς ἐντιμον.
 5 Ἀνδρέας δὲ ὁ τῆς Ἐφέσου ἀρχιερεὺς χρήμασιν οἱ ἀναπεισθεὶς τὸν ἄνθρωπον
 ἐνεχείρισεν. ἐν τούτῳ ἡ Θεοδώρα ἀμφὶ τῇ Ἀντωνίνῃ δειμανουσα, ἠκηκόει γάρ
 ὄσα δὴ αὐτῇ ξυνεπεπτώκει, Βελισάριον ξὺν αὐτῇ ἐς Βυζάντιον μεταπέμπεται.
 5 Φώτιος δὲ ταῦτα ἀκούσας Θεοδόσιον μὲν ἐς Κίλικας πέμπει, οὐ δὴ οἱ δορυφόροι
 τε καὶ ὑπασπισταὶ διαχειμάζοντες ἔτυχον, τοῖς παραπόμοις ἐπιστείας λαθραϊό-

GS || 3 τὸ ἱερὸν Ἰωάννου cf. Aed. V, 1,5, p. 150, 5—7

34 ἀμφὶ S, Heis: ἐπὶ G || βουλευέσθαι S: βούλεσθαι G || 35 ὁ τι καὶ <λόγου ἄξιον>
 Piccolos || 36 λογίμοις Kraš: λογίσις GS, cf. VIII, 7,4 || 1 τὴν a g, Dind: τῶν GS || 2 κα-
 ταλαμβανόμενον G: ἐγκαταλαμβανόμενον S || ἐκλύεσθαι GS: ἐκλεύσθαι Reiske || κατὰ τάχος
 Reiske: κάτοικος G: κάτοχος S: κατὰ τοὺς ὄρκους Comp 20,8 et p. 208 || Καλλίγονον
 S: Καλίγονον G || αὐτῷ Alem: αὐτῶ GS || 3 ἀγιώτατον — ἐντιμον S: ἀγιώτατόν τε ἐπικεικῶς
 καὶ ἐντιμόν ἐστιν G || 4 συνεπεπτώκει S || 5 παραπόμοις GS, Heis 972: παραπομποῖς Kraš,
 Haury, Comp || ἐπιστείας GS: ἐπιτείας Alem

vei întări faima pe care o am despre tine, dacă vei îndemna pe împăratul Chosroe să încheie pace cu statul nostru. În felul acesta, eu voi face să pri- 35
mești daruri bogate din partea bărbatului meu, care nu începe nimic pînă
nu mă întreabă și pe mine". După ce a citit această scrisoare, Chosroe a ocă- 36
rîr pe frunțașii perșilor și i-a întrebat, dacă socotesc că poate dăinui mult
timp un stat condus de o femeie. Așa a izbutit el să liniștească pornirea acestor
oameni. Oricum, a pornit de acolo cu multă teamă, deoarece credea că
cei din jurul lui Velisarie i se vor împotrivi; însă n-a întîlnit în drum nici 37
un dușman și s-a întors bucuros la el în țară.

3

Velisarie o ține pe Antonina sub pază. Teodosie, iubitul Antoninei, fuge într-o biserică. Velisarie e chemat în Bizanț. Fotie îl pune în lanțuri pe Teodosie. Teodora se răzbună pe prietenii lui Velisarie și pedepsește cu închisoare pe senatorul Teodosie. Ea îi dăruiește Antoninei pe iubitul ei Teodosie. Împărăteasa îl închide pe Fotie și disprețuiește dreptul de azil. La îndemnul profetului Zaharia, care îi apare în vis, Fotie fuge din închisoare și se călugărește.

Cînd s-a întors pe pămîntul romanilor, Velisarie și-a găsit soția proas- 1
păt sosită din Bizanț. El a ținut-o sub pază, în chip rușinos, și în mai multe
rînduri a încercat s-o omoare, dar s-a molcomit, lăsîndu-se cuprins, îmi pare,
de patima istovitoare a dragostei. Se zice că ar fi fost îndemnat și de far- 2
mecele femeii; și fără întîrziere a lăsat-o slobodă. Iar Fotie a fost trimis în
grabă în cetatea Efesului. El avea cu sine pe unul dintre scopiții mamei
sale, cu numele Caligon. Legat și schingiuit, acesta a dat în vileag toate 3
tainele. Teodosie a aflat din timp și a fugit în biserica apostolului Ioan, cel
mai mareț și mai slăvit dintre lăcașurile sfinte din părțile acelea. Dar Andrei, 4
episcopul Efesului, s-a lăsat cumpărat cu bani și l-a dat pe mîinile celor
care îl urmăreau. Între timp Teodora era îngrijorată de soarta lui Teodosie,
deoarece auzise de cele întîmplate, și l-a chemat pe Velisarie în Bizanț, împreună
cu Antonina. La auzul acestor lucruri Fotie l-a trimis pe Teodosie în Cilicia, 5
unde întîmplător își petreceau iarna scutierii și lăncierii. El a dat porunci

---

3 Ruinele orașului antic Efes, la gurile riului Kaystros (azi Karasan, turcește Kucük Menderes), la 10 km depărtare de malul mării, impresionează și azi pe călători. Cetatea a fost zguduită de două cutremure, în anii 358 și 365, și a decăzut treptat începînd din secolul al VII-lea, din pricina îndepărtării treptate de malul mării și a pierderii contactului cu restul lumii.

τατα μὲν τὸν ἄνδρα τοῦτον διακομίζειν, ἐς Κίλικας δὲ ἀφικομένους κεκρυμμένως
 ἐς τὰ μάλιστα ἐν φυλακῇ ἔχειν, μηδενὶ αἰσθησιν παρεχομένοις ὅποι γῆς εἶη.
 αὐτὸς δὲ ζῶν τε Καλλιγόνῳ καὶ τοῖς Θεοδοσίου χρήμασιν ἀδροῖς τισιν οὖσιν ἐς
 6 Βυζάντιον ἦλθεν. ἐνταῦθα ἡ βασιλις ἐπίδειξιν πεποιήται ἐς πάντας ἀνθρώπους,
 ὅτι δὴ χάριτας φονίους εἶδειν μείζοσι τε καὶ μιαιωτέροις ἀμείβεσθαι δώροις.
 7 Ἄντωνίνα μὲν γὰρ ἓνα οἱ ἔναγχος τὸν Καππαδόκην ἐχθρὸν ἐνεδρεύσασα προῦδα-
 8 κεν, αὐτὴ δὲ πλήθος ἐκείνη ἐγχειρίσασα ἀνδρῶν ἀνεγκλήτων ἀνήρηκε. τῶν γὰρ
 Βελισαρίῳ καὶ Φωτίῳ ἐπιτηδεῖων τινῶν μὲν τὰ σώματα αἰκισαμένη, καὶ τοῦτο
 μόνον ἐπικαλέσασα, ὅτι ἐς τὸ ἄνδρε τούτῳ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν, οὕτω διέθετο ὥστε
 αὐτοῖς ἐς ὃ τί ποτε ἡ τύχη ἐτελεύτα οὐπω νῦν ἴσμεν· ἄλλους δὲ φυγῇ ἐζημίωσε,
 9 ταῦτ' οὗτο ἐπενεγκούσα. ἓνα μέντοι τῶν Φωτίῳ ἐς τὴν Ἔφεσον ἐπισπομένων,
 Θεοδόσιον ὄνομα, καίπερ ἐς ἀξίωμα βουλῆς ἦκοντα, τὴν οὐσίαν ἀφελομένη ἐν
 δωματίῳ καταγείῳ τε καὶ ὄλωσ ζοφώδει ἔστησεν ἐπὶ φάτνης τινὸς βρόχον οἱ τοῦ
 τραχήλου ἀναψαμένη ἐς τοσσόνδε βραχύν, ὥστε αὐτῷ δὴ ἐντετάσθαι καὶ χαλαρὸν
 10 μηδαμῆ εἶναι. ἐστηκῶς ἀμέλει διηνεκὲς ἐπὶ ταύτης δὴ τῆς φάτνης ὁ τάλας ἦσθιέ τε
 καὶ ὕπνον ἤρειτο, καὶ τὰς ἄλλας ἦνυεν ἀπάσας τῆς φύσεως χρείας, ἄλλο τέ οἱ οὐδὲν
 11 ἐς τὸ | τοῖς ὄνοις εἰκάζεσθαι ὅτι μὴ βρωμᾶσθαι ἐλέλειπτο. χρόνος δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
 οὐχ ἦσσαν ἢ μηνῶν τεσσάρων ἐν ταύτῃ τῇ διαίτῃ ἐτρίβη, ἕως μελαγχολίας νόσῳ
 ἄλοῦς μανεῖς τε ἐκτόπως καὶ οὕτω δὴ ταύτης τῆς εἰρκτῆς ἀφεθεις εἶτα ἀπέθανε.
 12 καὶ Βελισάριον οὕτι ἐκούσιον Ἄντωνίνῃ τῇ γυναικὶ καταλλαγῆναι ἠνάγκασε.
 Φώτιον δὲ αἰκισμοῖς τε ἄλλοις ἀνδραποδώδεσι περιβαλοῦσα καὶ ξάνασα κατὰ
 13 τε τοῦ νότου καὶ τῶν ὄμων πολλάς, ἐκλέγειν ἐκέλευεν ὅποι ποτὲ γῆς Θεοδοσίου
 τε καὶ ὁ προαγωγὸς εἶη. ὁ δὲ καίπερ ὑπὸ τῆς βασάνου κατατείνομενος τὰ ὁμωμοσ-
 μένα ἐμπεδοῦν ἔγνω, ἀνὴρ νοσώδης μὲν καὶ ἀνειμένος γεγονῶς [πρότερον, ἐς
 δὲ τὴν ἀμφὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἐσπουδακῶς, ὕβρεώς τε γενόμενος ἢ ταλαιπωρίας
 14 τινὸς ἄπειρος. οὐδὲν γοῦν αὐτὸς τῶν Βελισαρίου κεκρυμμένων ἐξεῖπεν. ὕστερον
 15 μέντοι ἅπαντα τὰ τέως ἀπόρρητα ἐς φῶς ἐληλούθει. καὶ Καλλιγόνον μὲν ἦδ'
 ἐνταῦθα εὐροῦσα τῆδε παρέδωκε, τὸν δὲ «Θεοδόσιον» μετακαλέσασα ἐς Βυζάντιον,
 ἐπειδὴ ἀφίκετο, εὐθὺς μὲν κρύπτει ἐν Παλατίῳ, τῇ δὲ ὕστεραῖα μεταπεμψαμένη
 16 Ἄντωνίναν· «ὦ φιλάτῃ πατρικίᾳ» ἔφη «μάργαρον ἐς χεῖρας τὰς ἐμὰς τῇ προτε-
 ραῖα ἐμπέπτωκεν, οἶον οὐδεὶς ποτ' ἀνθρώπων εἶδεν. καὶ σοὶ βουλομένη οὐκ ἂν

GS

5 ἄνδρα τοῦτον G: ἀνδρέα S || ἀφικομένους GS, Heis 973: ἀφικομένοις Kraš, Haury, Comp || κεκρυμμένως S: om. G || 7 ἓνα Reiske: ἓνα GS || ἐγχειρίσασα G: ἐγχειρήσασα S || 9 ἐπισπομένων S: ἐπισπωμένων G || βουλῆς S: τιμῆς G || αὐτῷ δὴ G: αὐτῇ μὴ S: αὐτὸν ἀεὶ Reiske: αὐτῷ «τὸ» ἐκτετάσθαι Comp 22,9 et p. 208 || 11 δὴ ταύτης G: ταύτης δὴ S || 12 τοῦ νότου — ὄμων S: τῶν νόμων καὶ τοῦ νότου G || 13 ὁμωμοσμένα S: ὁμωσμένα G || ἄπειρος g: ἔμπειρος GS g(mg.) || 15 ἦδ' GS: ἡ δ' ἐσποῖνα Herw 35,328, cf. 30,26 || «Θεοδόσιον» add. Maltr: «Θεοδόσιον ἐκ Κιλικῶν» Comp 23,3 et p. 209 || 16 ποτ' G: πῶ S

însoțitorilor să-l ducă în cea mai mare taină, iar după ce vor ajunge în Cilicia, să-l țină ascuns și sub pază temeinică, fără să dea nimănui de bănuț în ce parte se află. El însuși, împreună cu Caligon și cu averile lui Teodosie, a luat drumul Bizanțului. Acolo împărăteasa a dovedit lumii întregi că știe 6 să răsplătească omorurile cu darurile cele mai mărețe și mai mirșave. Anto- 7 nina o slujise de curînd, prin vicleșug, cu un singur dușman, și anume omul din Capadocia, iar ea i-a dat pe mâini o mulțime de bărbați nevinovați, spre a fi uciși. Împărăteasa a schingiuit cîteva rude ale lui Velisarie și ale lui 8 Fotie, numai pentru vina că arătaseră bunăvoință față de acești oameni, și a făcut în așa fel încît nici în ziua de azi nu știm ce soartă au avut; iar pe alții i-a pedepsit cu surghiunul pentru o vină asemănătoare. Pe unul din- 9 tre însoțitorii lui Fotie spre Efes, anume Teodosie, ajuns la cinstea de senator, l-a despuiat de averi și l-a aruncat într-o încăpere subpămînteană cu totul lipsită de lumină, înlănțuit pe un butuc; și l-a legat de grumaz cu o funie atît de scurtă, încît nu putea nici să se întindă și nici să șadă în voie. Bietul om stătea mereu și cu multă trudă pe acest butuc, unde mînca, dormea 10 și-și făcea nevoile trupului, încît nu mai rămînea nimic pentru a semăna cu măgarii, decît doar să zbiere. El s-a chinuit în felul acesta timp de patru luni, 11 pînă cînd a căzut în boala smintelii și s-a înfuriat peste măsură; a fost scos din închisoare, dar îndată după aceea a încetat din viață. Iar pe Velisarie 12 l-a silit să se împace cu soția sa Antonina, împotriva voinței sale. Pentru Fotie a pregătit schingiuirea în felul sclavilor: îl lovea mereu cu bîta la spate și pe umeri și-i porunca să spună unde se află Teodosie și însoțitorul său. Deși copleșit de tortură, deoarece era bolnăvicios și șubred din fire și căuta 13 să-și cruțe trupul, ca unul care fusese ferit de asemenea încercări și pînă atunci nu cunoscuse suferința, Fotie a știut să-și apere jurămintele și n-a descoperit nimic din tainele lui Velisarie. Dar ceva mai tîrziu au ieșit la lumină 14 toate cele tănuite mai înainte. Ea a descoperit acolo pe Caligon și l-a înapoiat 15 stăpînei sale, iar pe Teodosie l-a chemat în Bizanț. După ce a venit, l-a ascuns repede în palat, iar a doua zi a trimis s-o cheme pe Antonina și i-a zis: „Preascumpa mea patriciană, ieri mi-a căzut în mîini un mărgăritar, cum 16 n-au mai văzut vreodată ochii unui om. Dacă dorești, nu mă dau îndărăt

5 Cilicia, regiune muntoasă în sud-estul Asiei Mici, despărțită de Siria prin munții Amanos (azi Gâvur Daglari), unde se află strîmtoarea Beilan, poarta dintre Cilicia și Siria. În munții ei, Cilicia oferea loc de surghiun pentru cei pedepsiți sau de scăpare pentru cei prigoniți.

16 Titlul de *patricius* și *patricia* a început să fie conferit de Constantin cel Mare, mai întii membrilor familiei imperiale și apoi treptat și altor persoane. El n-avea nimic comun cu patriciatul din epoca romană veche, decît doar numele, și era acordat de împărat, care nu ținea seamă de origine sau avere: dovadă Antonina, născută într-o familie foarte modestă

17 φθονήσαιμι τοῦ θεάματος τούτου, ἀλλὰ ἐπιδείξα» . και ἡ μὲν οὐ ξυνιῖσα τοῦ πρασ-
 18 σομένου τὸν μάργαρόν οἱ ἐπιδείξει πολλά ἐλιπάρει. ἡ δὲ τὸν Θεοδόσιον ἐξ
 19 οἰκιδίου τῶν τινος εὐνούχων | ἐξαγαγοῦσα ἐπέδειξεν. Ἀντωνίνα δὲ τὰ μὲν πρῶτα
 20 περιχαρῆς ἄγαν γεγонуῖα ὑφ' ἡδονῆς ἀχανῆς ἔμεινε, χάριτάς τε οἱ δεδρακέναι
 21 ὠμολόγει πολλὰς, σῶτειράν τε καὶ εὐεργέτιν ἀποκαλοῦσα καὶ δέσποιναν ὄντως.
 22 τοῦτον δὲ τὸν Θεοδόσιον ἡ βασιλις κατασχοῦσα ἐν Παλατίῳ τριφῆς τε καὶ
 23 τῆς ἄλλης εὐπαθείας ἡξίου, στρατηγόν τε ἠπειλῆσε Ῥωμαίους αὐτὸν οἶκ εἰς
 24 μακρὰν καταστήσεσθαι. ἀλλὰ τις προτερήσασα δίκη νόσφ ἄλόντια δυσεντερίας
 25 ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἀφανίζει.

21 Ἦν δὲ οἰκίδια τῆ Θεοδώρα ἀπόκριφα μὲν καὶ ὄλας λεληθότα ζοφώδη
 22 τε καὶ ἀγείτονα, ἐνθα δὴ οὔτε νικτὸς οὔτε ἡμέρας ἐήλασις γίνεται. ἐνταῦθα τὸν
 23 Φώτιον ἐπὶ χρόνου μῆκος καθείρξασα ἐτήρει. ἔθεν δὴ αὐτῷ ξυνέβη τις τύχη
 24 οὐχ ἀπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δις διαφυγόντι ἀπαλλαγῆναι. καὶ τὰ μὲν πρῶτα κα-
 25 ταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς θεοτόκου, ἔσπερ ἐν Βυζαντίοις ἀγιώτατός ἐστὶ τε καὶ
 26 ὠνομάσθη, παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἰκέτης καθῆστο. ἐντεῦθεν τε αὐτὸν ἀνα-
 27 στήσασα βία τῆ πάση καθείρξεν αὐθις. τὸ δὴ δεύτερον ἐς τῆς Σοφίας τὸ ἱερὸν
 28 ἦκων, ἐς αὐτὴν που τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκάθισεν, ἦνπερ μάλιστα
 29 πάντων νενομίκασι Χριστιανοὶ σέβειν. ἀλλὰ κἀνθὲνδε ἀφέλκειν αὐτὸν ἡ γυνὴ
 30 Ἰσχυσεν. χωρίον γὰρ ἀβέβηλον πάποτε ἀνεπαίτιον αὐτῆ οὐδὲν γέγονεν, ἀλλ' αὐτῆ
 31 βιάζεσθαι τὰ ἱερὰ ξύμπαντα οὐδὲν πρᾶγμα ἐδέκει εἶναι. καὶ ξὺν τῷ δήμῳ οἱ | τῶν
 32 Χριστιανῶν ἱερεῖς καταπεπληγμένοι τῷ δέει ἐξίσταντο καὶ ἀνεχώρουν αὐτῆ
 33 ἀπαντα. τριῶν μὲν οὖν αὐτῷ ἐνιαυτῶν χρόνος ἐν ταύτῃ τῆ διαίτῃ ἐτρίβη, ἕστερον
 34 δὲ ὁ προφήτης αὐτῷ Ζαχαρίας ἐπιστὰς διαρ ἔρκοις, φασίν, ἐκέλευσε φεύγειν,
 35 συλλήψεσθαι οἱ ἐν τῷ ἔργῳ τῷδε ὁμολογήσας. ταύτῃ τε τῆ ἔψει ἀναπεισθεῖς
 36 ἀνέστη τε ἐνθὲνδε καὶ διαλαθὼν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἦλθε, μερίων μὲν αὐτὸν
 37 διερευνωμένων ἀνθρώπων, οὐδενὸς δὲ τὸν νεανίαν, καίπερ ἐντυχόντια, ὀρῶντος.
 38 οὐ δὴ ἀποθριζάμενός τε καὶ τῶν μοναχῶν καλυμέναν τὸ σῆμα περιβαλόμενος
 39 τὴν ἐκ Θεοδώρας κόλασιν διαφυγεῖν ἔσχε.

30 Βελισάριος δὲ τὰ ὀμαμοσμένα ἠλογηκάς, τιμαρῆν τε οὐδαμῆ τοίτῳ ἐλόμε-
 31 νος πάσχοντι, ὡσπερ ἐρρήθη, ἀνόσια ἔργα, ἐς πάντα οἱ λοιπὸν τὰ ἐπιτηδεύματα

GS || 24 ἐς — ἐκάθισεν Suid s.v. δεξαμενῆ || 25 οἱ τῶν — ἀπαντα Suid s.v. ἐνεχώρουν ||
 29 ἀποθριζάμενος cf. Ioannes Eph. p. 31; Theoph. I 242,4

20 προτερήσασα GS: πρῶτερήσασα Ccomp 23,15 || 21 τε GS: δὲ conl. Κιαδ || 23 εἰς G:
 ἐς S || ὡσπερ ἐν S: ὅς περὶ G || 24 πευ — ἐκάθισεν G: πευ ἐξοπιναίως τὴν θείαν ἐκάθισε
 δεξαμενὴν S || 25 κἀνθὲνδε S: κἀνθὲνδε G || πάποτε G: cm. S || 26 ἀνεχώρουν GS, Heis
 971: ἐνεχώρουν G (mg.) || 27 ἐν — διαίτῃ SG (mg.): cm. G || ἔρκοις: transponendum post τῷδε
 censet Herw 35, 328, contra haec Syk I 25: ὀρθριος Ccomp 24, 15 et p. 209 || ἐκέλευσε
 S: ἐκέλευε G || συλλήψεσθαι S: συλλήψασθαι G || 28 αὐτὸν G: αὐτῷ S || 29 περιβαλόμενος
 Piccolos, Herw 35, 32: περιβαλλόμενος GS || 30 ὀμαμοσμένα S: ὀμασμένα G

de la această privesite și ți-o arăt". Antonina nu bănuia ce se întâmplase 17
și o ruga cu multă stăruință să-i arate mărgăritarul, iar împărăteasa l-a scos 18
pe Teodosie dintr-o încăpere a scopiților și i l-a arătat. La început Anto- 18
nina fu învăluită de o nespūsă fericire și rămase înlemnită de bucurie, apoi
mărturisii că i s-a făcut cel mai mare bine și începu s-o numească
„mîntuitoarea, binefăcătoarea și adevărata mea stăpînă". Împărăteasa l-a 19
oprit pe Teodosie în palat și l-a dăruit cu o viață plină de desfătări și bucu- 19
rie; și zicea că îl va pune în curînd conducător peste oștile romane. Dar 20
dreptatea nu s-a lăsat mult timp așteptată și l-a înlănțuit pe tînăr în durerile
unei boli de pîntece, care l-a îndepărtat din rîndurile oamenilor.

Teodora avea închisori ascunse și cu totul ferite de ochii lumii, întu- 21
necoase și de nepătruns, unde nimeni nu știa cînd începe ziua și noaptea.
Acolo l-a închis pe Fotie pentru o bucată de vreme și l-a ținut sub pază; 22
dar i s-a întîmplat acestuia să aibă noroc și să scape, nu numai o dată, ci
chiar de două ori. Întîia oară a fugit în biserica Născătoarei de Dumnezeu, 23
cel mai sfînt și mai cunoscut lăcaș din Bizanț, și s-a așezat lîngă masa din
altar, cerînd îndurare. Dar împărăteasa l-a smuls de acolo cu toată hotă-
rîrea și l-a aruncat din nou în închisoare. A doua oară s-a îndreptat spre bise- 24
rica Sfintei Înțelepciuni și s-a pitulat repede chiar în vasul primirii sfîntului
botez, pe care creștinii obișnuiesc să-l cinstească mai mult decît orice. Dar 25
femeia a îndrăznit să-l scoată și de acolo, deoarece pentru dînsa nu era nicăieri
loc sfînt și de neatins, ci socotea că nimic n-o împiedică să-și bată joc cu
trufie de toate lăcașurile lui Dumnezeu. Poporul împreună cu preoții creștini 26
au fost cuprinși de spaimă și au îngăduit orice. Timp de trei ani de zile 27
a trăit Fotie în felul acesta; dar mai pe urmă i-a apărut în vis prorocul
Zaharia și l-a îndemnat să fugă. Se zicea că i-a făgăduit cu jurămint să-l
ajute în această faptă. Fotie s-a lăsat îndemnat de vedenie, s-a ridicat de 28
acolo și a pornit în taină spre Ierusalim, urmărit de zeci de mii de iscoade;
dar nimeni nu l-a putut zări undeva, cu toate că îl întîlnea în cale. Acolo 29
s-a tuns, a îmbrăcat straie călușirești și a scăpat de pedeapsa Teodorei.

Velisarie n-a ținut seama de jurămint și s-a ferit să-l răzbune într-un 30
fel oarecare pe Fotie, care îndurase, cum am spus, suferințe îngrozitoare;

23 Biserici închinatē Născătoarei de Dumnezeu erau mai multe în Bizanț, în diferite părți ale orașului și în împrejurimi.

24 Biserica Sfintei Înțelepciuni (Hagia Sofia), construită și împodobită de Iustinian, era fără îndoială cea mai importantă din Capitală și se bucura de mare prestigiu în timpul domniei acestui împărat.

27 Legenda cu apariția în somn a prorocului Zaharia amintește de fuga apostolului Petru din închisoarea lui Agripa.

28 Ierusalimul avea tradiții strălucite și era pe atunci unul dintre cele mai importante centre monahale din imperiu.

30 Deși în genere sceptic în atitudinea sa față de divinitate, Procopius puneă insuccesele personale ale lui Velisarie pe seama mîniei lui Dumnezeu, o dovadă că scriitorul nu mai nutrea în vremea aceea nădejdi de îndreptare din partea fostului său protector.

πολέμια τὰ πρὸς τοῦ θεοῦ ὡς τὸ εἰκὸς εἶδεν· εὐθὺς γὰρ ἐπὶ τε Μήδους καὶ Χο-
 31 σρόην σταλείς τὸ τρίτον ἐσβαλόντας ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν κακότητα ὤφλε. καίτοι
 ἐδόκει τι λόγου ἄξιον διαπεπραχθαι, τὸν πόλεμον ἐνθὲνδε ἀποσεισάμενος. ἀλλ’
 ἐπεὶ Χοσρόης Εὐφράτην διαβάς ποταμὸν Καλλίνικον πόλιν πολυάνθρωπον οὐδε-
 νὸς ἀμυνομένου εἶλε <καί> μυριάδας ἠνδραπόδισε Ῥωμαίων πολλὰς, Βελισάριος
 δὲ οὐδὲ ὅσον ἐπισπέσθαι τοῖς πολεμίοις ἐν σπουδῇ ἔσχε, δόξαν ἀπήνεγκεν ὡς
 δυοῖν θάτερον, ἢ ἐθελοκακήσας ἢ ἀποδειλιάσας, αὐτοῦ ἔμεινεν.]

δ’

Ob prolatam temere vocem, aegrotante Iustiniano, Buzes in carcerem subterraneum conicitur. Exauctoratur Belisarius. Indigna passum, tandem Theodora Antoninae con-
 donat. Ioannina Belisarii filia Anastasio spondetur. Altera Belisarii in Italiam expe-
 ditio, infelix. Fortuna nihil aliud nisi divina providentia.

1 Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τι ἕτερον αὐτῷ ἐπιπεσεῖν ξυνηνέχθη τοιόνδε.
 ὁ μὲν λοιμὸς, οὐπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθη, ἐπενέμετο τοὺς ἐν Βυ-
 ζαντίῳ ἀνθρώπους. βασιλεῖ δὲ Ἰουστιανιανῷ χαλεπώτατα νοσῆσαι ξυνέβη, ὥστε
 2 καὶ ἐλέγετο ὅτι ἀπολώλει. τοῦτον δὲ τὸν λόγον περιαγαγοῦσα ἡ φήμη διεκόμισεν
 ἄχρι ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. ἐνταῦθα ἔλεγον τῶν ἀρχόντων τινὲς ὡς, ἦν
 βασιλέα Ῥωμαῖοι ἕτερόν τινα ἐν Βυζαντίῳ καταστήσονται σφίσι, οὐ μήποτε
 3 αὐτοὶ ἐπιτρέψωσιν. ὀλίγῳ δὲ ὕστερον βασιλεῖ μὲν ράϊσαι ξυνέβη, τοῖς δὲ τοῦ
 4 Ῥωμαίων στρατοῦ ἀρχουσι διαβόλοις ἐπ’ ἀλλήλοις γενέσθαι. Πέτρος τε γὰρ ὁ
 στρατηγὸς καὶ Ἰωάννης, ὄνπερ ἐπὶ κλησιν Φαγᾶν ἐκάλουν, Βελισαρίου τε καὶ
 Βούζου ἐκεῖνα λεγόντων ἰσχυρίζοντο ἀκηκοέναι ἄπερ μοι ἀρτίως δεδήλωται.
 5 ταῦτά γε ἡ βασιλὶς Θεοδώρα ἐπικαλέσασα ἐφ’ ἑαυτῇ τοῖς ἀνθρώποις εἰρήσθαι
 6 μεστή ἐγεγόνει. ἀπαντας οὖν εὐθὺς μετακάλεσασα ἐς Βυζάντιον, ζήτησίν τε τοῦ
 λόγου τούτου ποιησαμένη, τὸν Βούζην μετεπέμψατο εἰς τὴν γυναικωνίτιν ἐξαπι-
 7 ναίως, ὡς τι αὐτῷ κοινολογησομένη τῶν ἄγαν σπουδαίων. ἦν δὲ τι οἴκημα ἐν
 Παλατίῳ κατάγειον, ἀσφαλὲς τε καὶ λαβυρινθῶδες καὶ οἶον Ταρτάρῳ εἰκάζεσθαι,
 8 ἵνα δὴ τοὺς προσκεκρουκότας ὡς τὰ πολλὰ καθείρξασα ἐτήρει. καὶ ὁ Βούζης
 οὖν εἰς τὸ βάραθρον τοῦτο ἐμβέβληται, ἐνταῦθα τε ἀνὴρ ἐξ ὑπάτων γενόμενος
 9 ἄγνωστος αἰεὶ τοῦ παρόντος καιροῦ ἔμεινεν. οὔτε γὰρ αὐτὸς ἐν σκότῳ καθήμενος

GS || 30 κακότητα ὤφλε cf. II 21,20 || 31 Καλλίνικον πόλιν — εἶλε cf. II 21,30 || 1 ἐν
 τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. II 22,1; Malal. 482,4; Euagr. IV 29; Theoph. I 222,21; Marc.
 Comes ad 543 || 7 οἴκημα — κατάγειον cf. Chron. Pasch. I 627,11

31 <καί> g, Kraš: om. GS || δὲ GS: δὲ <δς> Dind || 2 περιαγαγοῦσα Haurgy: παραγαγοῦσα
 GS: παραλαβοῦσα Reiske || ἦν — Βυζαντίῳ G: ἡ ἕτερόν τινα ἐν Βυζαντίῳ Ῥωμαῖοι S || ἐπιτρέ-
 ψωσιν Reiske, Haurgy: ἐπιστρέψωσιν GS, Alem, Maltr, Comp || 5 θυμοῦ μεστή Alem: μεστή ὀργῆς
 Herw: 35, 328 || 6 κοινολογησομένη S: κοινολογησαμένη G || 7 ἐτήρει Herw: ἐντερῆ GS

dar în toate încercările sale războinice de mai pe urmă Velisarie a cunoscut mînia lui Dumnezeu, cum se și cuvine. Cînd a fost trimis în grabă împotriva lui Chosroe și a mezilor, care năvăleau pentru a treia oară pe pămîntul romanilor, a avut parte numai de înfrîngeri. Se părea că va face lucruri vrednice de luat în seamă și va îndepărta războiul din părțile acelea; dar Chosroe n-a întîlnit nici o împotrivire, a trecut rîul Euftrat, a pus stăpînire pe orașul Calinic, unde trăia o mulțime de lume, și a luat în sclavie mii și mii de romani. Atunci s-a strecurat bănuiala că era de crezut una din două: Velisarie a rămas pe loc sau pentru că n-avea tragere de inimă sau de frică. 31

4

În timpul lui Iustinian, după răspîndirea unui zvon necugetat, Buzes este aruncat într-o închisoare subpămînteană. Velisarie trezește bănuieli și are de îndurat învinuire umiltoare. În cele din urmă Teodora îl iartă, de dragul Antoninei. Ioanina, fiica lui Velisarie, este logodită cu Anastasie. A doua expediție a lui Velisarie în Italia rămîne fără rezultate. Soarta nu e altceva decît voința lui Dumnezeu.

În timpul acesta s-a întîmplat să cadă asupra lui și aiță nenorocire. Ciurma amintită în cărțile de mai înainte chinuia pe oamenii din Bizanț, iar împăratul s-a îmbolnăvit atît de rău, încît mergea vorba că a și murit. Acest zvon s-a răspîndit și a ajuns pînă în tabăra romană. Acolo unii căpitani spuneau că nu se vor întoarce niciodată în Bizanț, dacă romanii vor pune împărat pe altcineva. Puțin mai tîrziu Iustinian s-a întremat, iar căpitani oștirii romane au început să arunce vina unii asupra altora. Conducătorul de oaste Petru și Ioan, poreclit Mîncăul, mărturiseau cu tărie că ar fi auzit pe Velisarie și pe Buzes vorbind despre cele amintite mai înainte. Împărăteasa Teodora a socotit că toate acestea erau îndreptate împotriva ei și s-a făcut foc de mînie împotriva acestor oameni. Ea i-a chemat pe toți în Bizanț, a făcut cercetări în legătură cu zvonul și a trimis să-l aducă îndată pe Buzes în încăperea femeilor, spre a-i împărțăși un lucru de cea mai mare însemnătate. Se afla undeva în palat o încăpere subpămînteană, puternic întărită, întortocheată și asemenea iadului, unde împărăteasa închidea de obicei și păstra sub pază pe cei care i se împotriveau. Buzes a fost aruncat în această hrubă. Ajuns un necunoscut, după ce fusese consul, omul nostru a rămas acolo multă vreme. El stătea în întuneric și nu știa cînd vine ziua și noaptea și nici nu 9

31 Orașul Calinic din Mesopotamia, pe malul Euftratului, adăpostea o populație de limbă greacă, nu latină.

1 Ciurma din Bizanț din anul 542 e descrisă de Procopius în opera sa capitală *Războaiele*, cartea a II-a, capitolele 22 și 23. El a avut fără îndoială ca model descrierea istoricului Tucidide.

2 Velisarie a fost socotit în mai multe rînduri ca un eventual succesori al lui Iustinian, ceea ce explică și unele eclipse din cursul carierei sale.

διαγινώσκειν οἶός | τε ἐγεγόνει πότερον ἡμέρα ἢ νύκτωρ εἶη οὔτε ἄλλω τῷ ἐντυ-
 10 χεῖν εἶχεν. ἄνθρωπος γάρ, ὅσπερ οἱ ἐς ἡμέραν ἐκάστην τὰ σιτία ἐρρίπτει, ὥσπερ
 11 τι θηρίον θηρίῳ ἄφωνος ἀφῶν ὠμίλει. καὶ πᾶσι μὲν τετελευτηκέναι εὐθὺς ἔδοξε,
 λόγον μέντοι ἢ μνήμην ποιεῖσθαι αὐτοῦ τινα «ἐτόλμα» οὐδεῖς. ἐνιαυτοῖν δὲ δυοῖν
 12 ὕστερον πρὸς μησὶ τέσσαρσιν οἰκτισαμένη τὸν ἄνδρα ἀφῆκε. καὶ ὃς ὥσπερ
 ἀναβεβιωκῶς ἅπασιν ὄφθη. ξυνέβη τε τῷ ἀνθρώπῳ ἐνθένδε ἀεὶ ἀμβλυώττειν τε
 καὶ τὸ ἄλλο σῶμα νοσῶδει εἶναι.

13 Τὰ μὲν εὖν ἀμφὶ τῷ Βούζῃ τῆδε ἐχώρησε. Βελισάριον δὲ βασιλεύς, καίπερ
 οὐδενὸς τῶν κατηγορουμένων ἀλόντα, ἐγκειμένης τῆς βασιλίδος παραλύσας ἧς
 εἶχεν ἀρχῆς Μαρτίνον ἀντ' αὐτοῦ τῆς ἐφᾶς στρατηγὸν κατεστήσατο, τούς τε
 Βελισαρίου δορυφόρους τε καὶ ὑπασπιστάς, καὶ τῶν οἰκετῶν εἴ τι ἐν πολέμῳ
 δόκιμον ἦν, τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν ἐν Παλατίῳ εὐνούχων τισὶν ἐπέστειλε δια-
 14 δάσασθαι. οἱ δὲ κλήρους ἐπ' ἐκείνοις ἐμβεβλημένοι αὐτοῖς ὄπλοις ἅπαντας ἐν
 15 σφίσιν αὐτοῖς διενείμαντο, ὥς πη κατατυχεῖν ἐκάστῳ συνέβη. καὶ τῶν φίλων
 δὲ καὶ ἄλλως αὐτῷ τὰ πρότερα ὑπουργηκότων πολλοῖς ἀπέειπε παρὰ Βελισάριον
 16 μηκέτι ἵεναι. καὶ περιήρχετο πικρὸν θῆαμα καὶ ἄπιστος ὄψις, Βελισάριος ἰδιώτης
 ἐν Βυζαντίῳ, σχεδὸν τι μόνος, σύννους ἀεὶ καὶ σκυθρωπὸς καὶ τὸν | ἐξ ἐπιβουλῆς
 17 ὀρρωδῶν θάνατον. μαθοῦσα δὲ ἡ βασιλις πολλὰ οἱ ἐπὶ τῆς ἔω χρήματα εἶναι,
 18 πέμψασα τῶν ἐν Παλατίῳ εὐνούχων τινὰ κεκόμισται πάντα. ἐτύγγανε δὲ ἡ Ἄν-
 τωνίνα, ὥς μοι εἴρηται, τῷ μὲν ἀνδρὶ διάφορος γεγεννημένη, τῇ δὲ βασιλίδι φιλ-
 τήτη καὶ ἀναγκαιοτάτη ἐν τοῖς μάλιστα ἄτε Ἰωάννην ἐναγχος κατεργασαμένη
 19 τὸν Καππαδόκην. διὸ δὴ χαρίσασθαι ἡ βασιλις τῇ Ἄντωνίνῃ βουλευσαμένη,
 ἅπαντα ἔπραττεν ὅπως ἐξαιτήσασθαι τε τὸν ἄνδρα ἢ γυνή καὶ ἀπὸ ξυμφορῶν τη-
 λικῶνδε ρύσασθαι δόξειε, ταύτη τε οὐ μόνον τῷ τάλαιπῶρῳ ἐς τὸ παντελὲς κα-
 ταλλαγῆναι συμβήσεται, ἀλλὰ καὶ διαρρήδην αὐτὸν ἄτε πρὸς αὐτῆς διασεσωσμέ-
 20 νον αἰχμάλωτον ἀναρπάσασθαι. ἐγένετο δὲ ὧδε. ἤλθε μὲν ποτε Βελισάριος πρῶτ' ἐς
 21 Παλάτιον, ἤπερ εἶώθει, ξὺν ἀνθρώποις οἰκτροῖς τε καὶ ὀλίγοις τισίν. οὐκ εὐμε-
 νῶν δὲ πειρασάμενος βασιλέως τε καὶ τῆς βασιλίδος, ἀλλὰ καὶ περιυβρισμένος
 ἐνταῦθα ὑπ' ἀνδρῶν μοχθηρῶν τε καὶ ἀγελαίων, οἴκαδε ἀμφὶ δειλὴν ὄψιαν ἀπιῶν
 ᾤχετο, συχνά τε περιστρεφόμενος ἐν τῇ ἀναχωρήσει ταύτῃ καὶ πανταχόσε περι-

GS || 13 παραλύσας — ἀρχῆς Suid s.v. παραλύσας, cf. VII, 10,1 || 19 πικρὸν θῆαμα
 cf. Auct. Marcell. Com. ad a. 545 Belisarius de oriente evocatus in offensam periculumque
 incurrens grave et invidiae subiaccens, rursus remittitur ad Italiam. Cramer Anecd. II 324

10 ἄνθρωπος Herw: ἄνθρωπος GS || 11 ποιεῖσθαι — τινα Alek: ποιεῖσθαι ταῦτα τινὰ
 GS: ποιεῖσθαι «περὶ» ταῦτα τινὰ Comp 27,6 et p. 211 || ἐτόλμα Alek: cm. GS, «fatium
 vacuum est in S || 13 τῆς — στρατηγὸν G: στρατηγὸν τῆς ἐφᾶς S || 14 πη S: τοι G || συνέβη
 G: ξυνέβη S || 15 ἀπέειπε Alek: ἀπέειπον GS || Βελισάριον Kraš, Hauvy: Βελισαρίῳ GS || 17
 οἱ S: om. G || 18 ἡ S: om. G || ἐν τοῖς Comp 28,9 et p. 211: τυγχάνουσα ἐν τοῖς GS: οἶσα ἐν
 τοῖς Kraš, Hauvy || 19 ξυμφορῶν G: συμφορῶν S || ξυμβήσεται G: συμβήσεται S || ἀναρπά-
 σασθαι GS, Hauvy: ἀναρτήσασθαι Reiske, Comp p. 211 || 20 εἶώθει G: εἶθισται S || ξὺν G:
 om. S || 21 εὐμενῶν Reiske: εὐμενῶς GS

avea cu cine schimba o vorbă. Paznicul îi arunca hrana zilnică și trecea pe 10
 alături ca un animal fără grai prin fața altui animal și ca un mut în preajma
 altui mut. Toți credeau că s-a prăpădit repede și nimeni nu cuteza să spună 11
 ori să amintească un cuvânt despre dînsul. După doi ani și patru luni împă-
 răteasa s-a îndurat și l-a scos afară. Părea tuturora ca un ieșit din mormînt.
 I s-a întîmplat să rămînă aproape orb pentru totdeauna; de altfel omul a 12
 ieșit de acolo cu trupul măcinat de boală și bicisnic.

Așa s-au petrecut lucrurile în legătură cu Buzes. Velisarie a scăpat 13
 teafăr de orice învinuire, dar a fost înlăturat de la conducere, la stăruința
 împărătesei. În locul său împăratul l-a pus conducător al oștilor din răsărit
 pe Martin; iar lăncierii, scutierii și toți slujitorii, care îl apăraseră în război,
 au fost dați căpitanilor și cîtorva scopiți de la palat. Aceștia au aruncat 14
 sorți asupra lor și i-au împărțit între dînșii împreună cu armele, după cum se
 întîmpla să-i cadă fiecăruia. Prietenii și mulți alții, care ascultaseră pînă 15
 atunci într-un fel oarecare de dînsul, au fost opriți de a mai merge în viitor
 la Velisarie. S-a ivit atunci o priveștițe jalnică și de necrezut: Velisarie umbla 16
 prin Bizanț fără însoțitori, aproape singur, mereu închis în sine, posac și
 tremurînd de frică să nu fie urmărit și ucis. Împărăteasa a aflat că el are 17
 averi multe în răsărit și a trimis pe unul dintre scopiții de la palat să le aducă
 pe toate. Se întîmpla că Antonina nu se înțelegea cu bărbatul ei, cum am 18
 mai spus, dar era bună prietenă cu împărăteasa, deoarece o ajutase, mai cu
 seamă prin felul cum pusese la cale uneltirile împotriva lui Ioan din Capa-
 docia. De aceea Teodora s-a gîndit s-o sprijine pe Antonina și a făcut totul 19
 să pară că femeia a cerut îndurare pentru bărbatul ei spre a-l scăpa de ase-
 menea nenorocire. Prin asta Antonina izbutea nu numai să se împace cu
 cel obijduit, ci îl prindea și mai mult în mrejele sale, deoarece îl scăpa de
 umilință. Și iată cum s-au petrecut lucrurile. Velisarie s-a dus într-o dimi- 20
 neață la palat, așa cum avea obiceiul, împreună cu cîțiva însoțitori amărîți.
 El nu s-a bucurat acolo de o bună primire din partea împăratului și împără- 21
 tesei și a fost chiar ocărît de niște oameni de rînd și netrebnici; tîrziu după
 prînz s-a îndreptat spre casă și la întoarcere se uita mereu în jurul său, cău-

10 Închisorile private erau interzise de *Codex Iustinianus* IX 5,2. Cum spune Proco-
 pius însuși (*Bell.* VII, 31,51) împăratul îi ținea pe unii oameni mai de seamă în arest în
 palatul imperial, și nu în închisoarea de stat. Buzes a avut această soartă fără să fie
 judecat în prealabil de către organele de stat.

13 Martin a luptat împotriva perșilor, în Africa, în Italia, împotriva galilor și a ajuns
 în cele din urmă *magister militum Orientis*, adică comandant al trupelor din răsărit.

21 Îndepărtarea lui Velisarie de la conducere, amenințarea cu învinuirea de înaltă tră-
 dare, confiscarea unei bune părți din avere erau fapte grave care puteau copleși pe bărbatul
 cel mai puternic. Calitățile sale personale de bun general îl făceau încă indispensabil, iar rela-
 țiile Antoninei cu palatul au întărit convingerea că omul mai putea sluji cu credință.

22 σκοπούμενος, ὁπόθεν ποτὲ προσιόντας αὐτῷ τοὺς ἀπολλύντας ἴδοι. ξὺν ταύτη
 τε τῇ ὀρρωδία εἰς τὸ δωμάτιον ἀναβάς ἐπὶ τῆς στιβάδος καθήστο μόνος, γενναῖον
 μὲν οὐδὲν ἐννοῶν, οὐδὲ ὅτι ἀνὴρ ἐγεγόνει ἐν μνήμη ἔχων, ἰδρῶν δὲ αἰεὶ καὶ
 ἰλιγγιῶν καὶ ξὺν τρόμφῳ πολλῷ ἀπορούμενος, φόβοις τε ἀνδραποδώδεσι καὶ με-
 23 ρίμναις ἀποκναιόμενος φιλοψύχοις τε καὶ ὄλωσ ἀνάνδρσι. Ἀντωνίνα δὲ ἄτε οὔτε
 τὰ πρασσόμενα ὄλωσ ἐπισταμένη οὔτε τι τῶν ἐσομένων καταδοκοῦσα περιπάτους
 24 ἐνταῦθα ἐποιεῖτο συχνοὺς ὄξυρεγμίαν σκηπτομένη· ἔτι γὰρ εἰς ἀλλήλους ὑπό-
 πτως εἶχον. μεταξὺ δὲ τις ἐκ Παλατίου, Κουαδράτος ὄνομα, ἦκεν ἤδη δεδυκότος
 ἡλίου, τὴν τε αὐλειον ὑπερβάς ἔξαπιναιῶσ παρὰ τὴν ἀνδρωνίτιδα ἔστη θύραν,
 25 φάσκων πρὸς τῆς βασιλίδος ἐνταῦθα ἐστάλθαι. ὄπερ ἐπεὶ Βελισάριος ἤκουσε,
 χεῖρας καὶ πόδας ἐπὶ τῆς στιβάδος ἐλκύσας ὑπτίως ἔκειτο, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν
 26 ἐτοιμότατος· οὕτως ἅπαν αὐτὸν τὸ ἀρρενωπὸν ἀπελελοίπει. οὕτω τοίνυν ὁ Κουα-
 27 δράτος παρ' αὐτὸν εἰσελθὼν γράμματά οἱ τῆς βασιλίδος ἐπέδειξεν. ἐδήλου δὲ ἡ
 γραφὴ τάδε· «Ἄ μὲν εἰργάσω ἡμᾶς, ὃ βέλτιστε, οἶσθα. ἐγὼ δὲ ἄτε πολλὰ ὀφεί-
 λουσα τῇ σῇ γυναικί, ταῦτα δὴ τὰ ἐγκλήματά σοι ἀφεῖναι ζύμπαντα ἔγνωκα,
 28 ἐκείνη τὴν σὴν δωρουμένη ψυχὴν. τὸ μὲν οὖν ἐνθεν σοι τὸ θαρσεῖν ὑπὲρ τε τῆς
 σωτηρίας καὶ τῶν χρημάτων περιεστίν· ὁποῖος δὲ σὺ πρὸς αὐτὴν ἔση διὰ τῶν
 29πραχθησομένων εἰσόμεθα». ταῦτα ἐπεὶ Βελισάριος ἀνελέξατο, ἅμα μὲν ὑφ' ἡδο-
 νῆς ἐπὶ μέγα ἀρθεῖς, ἅμα δὲ κἂν τῷ παρόντι ἐπίδειξιν ἐθέλων ποιεῖσθαι τῆς
 γνώμης, ἀναστὰς εὐθύς παρὰ τῆς γυναικὸς τοὺς πόδας ἐπὶ στόμα πίπτει. καὶ
 30 χεῖρι μὲν ἑκατέρᾳ περιλαβὼν αὐτῆς ἄμφω τὰς κνήμας, τὴν δὲ γλῶσσαν αἰεὶ τῶν
 ταρσῶν τῆς γυναικὸς μεταβιβάζων, τοῦ μὲν βίου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίαν ἐκάλει,
 31 ἀνδράποδον δὲ αὐτῆς τὸ ἐνθένδε πιστὸν ὠμολόγει καὶ οὐκ ἀνὴρ ἔσεσθαι. καὶ
 τῶν χρημάτων δὲ ἡ βασιλὶς ἐς τριάκοντα χρυσοῦ κεντηνάρια τῷ βασιλεῖ δοῦσα,
 τἄλλα Βελισαρίῳ ἀπέδοτο.

32 Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Βελισαρίῳ τῷ στρατηγῷ τῆδε κεχωρήκει, ὅπερ ἡ τύχη
 33 οὐ πολλῷ πρότερον Γελίμερά τε καὶ Οὐίτιγιν δορυαλώτους παρεδεδῶκει. ἐκ πα-
 λαιοῦ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν πλοῦτος ὁ τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἀκριβῶς
 34 ἔκνιζεν, ὑπέρογκός τε ὢν καὶ βασιλικῆς αὐλῆς ἄξιος. ἔφασκόν τε ὡς τῶν δημο-

GS || 23 περιπάτους — σκηπτομένη Suid s.v. ὄξυρεγμία

22 εἰς G: ἐς S || 23 οὔτε — οὔτε Haury: οὐδὲ — οὐδὲ GS || περιπάτους — σκηπτομένη
 cf. De Boor, BZ 23, 1914, 52 || ἐνταῦθα GS: om. Suid || σκηπτομένη GS: προσποιουμένη
 Suid || 24 τὴν <εἰς> Herw || ἀνδρωνίτιδα GS, Haury: ἀνδρωνίτιδος Kraš || ἔστη θύραν G: θύραν
 ἔστη S || 25 τῆς στιβάδος S: στοιβάδος G || ἐλκύσας GS: ἐκλύσας Alem || ἀπελελοίπει G:
 ἀπολελοίπει S || 26 οὕτω GS: οὐ <περ> Comp 30,1 et p. 212: οὕτος Herw || 27 ἄτε Syk I 25: τὰ
 S: om G: τοι Piccolos || ταῦτα δὴ Kraš: ταύτης δὴ GS: ταύτη δὴ g: ταύτης δὴ ἔνεκα Alem ||
 ταύτης δὴ χάριν Reiske: ταύτην> δ<εῖν> Comp 30,4 et p. 212 || 28 ἐνθεν GS: ἐνθέν <δε> Syk I
 25, cf. 29,25 || 29 ταῦτα G: ταύτη S || κἂν τῷ Syk I 25 cf. 25,16: καὶ τῷ GS: καὶ <ἐν> τῷ Comp
 30,8 et p. 212, contra haec Haury, BZ 35, 1935, 23 || 30 κνήμας GS(corr.): πόδας S || τῶν
 ταρσῶν GS: <ἐκ θατέρου ἐς θάτερον> τῶν ταρσῶν supplet Herw 35,328, cf. 30,23 || 32 πα-
 ρεδεδῶκει G: παραδεδῶκει S

tînd în toate părțile să vadă dacă nu cumva dau năvală ucigașii să-l omoare. Copleșit de spaimă a intrat în odaia de dormit și s-a așezat pe pat, în singurătate: nu cugeta nimic de seamă, uitase și de faptul că era bărbat, îl treceau mereu sudorile și aiura cuprins de cutremur mare în felul sclavilor; și cu gîndul la grijile vieții se dovedea cu totul lipsit de bărbăție. Antonina nu înțelegea bine ce se petrecuse cu el și nici nu știa ce avea să urmeze; ea se plimba mereu prin casă și părea stăpînită de neliniște, căci cei doi soți se mai bănuiau încă unul pe altul. Între timp, după apusul soarelui, a sosit un om de la palat cu numele Cvadrat; și după ce a străbătut curtea, a apărut pe neașteptate la ușă, în fața încăperii bărbatului, spunînd că a fost trimis de împărăteasă. La auzul acestor vorbe Velisarie și-a întins mîinile și picioarele pe pat și stătea cu fața în sus, gata pentru înjunghiere; în așa hal pierduse orice urmă de încredere în sine. Cvadrat a intrat și i-a înmînat o scrisoare din partea împărătesei, care glăsuia așa: „Ceea ce ai pregătit pentru noi, destoinice bărbat, știi prea bine. Dar pentru că dătoresc mult soției tale, m-am hotărît să te iert pentru toate aceste greșeli și îți dăruiesc viața, de dragul ei. Deci prin ea mai poți avea nădejde în anii și în avuțiile tale; iar cum te vei purta cu dînsa, vom cunoaște după fapte“. Cînd solul a isprăvit de citit, Velisarie s-a umplut de o nespūsă bucurie și dorind să-și arate numaidecît mulțumirea, s-a ridicat repede și a căzut cu fața la pămînt la picioarele soției sale. I-a cuprins gleznele cu amîndouă mîinile, a sărutat de mai multe ori încălțămîntea femeii și-i spunea că e pricina mîntuirii sale, apoi a încredințat-o că de acum înainte va fi pentru ea un sclav credincios și nu bărbat. Cît privește averile, împărăteasa a dat împăratului treizeci de cîntare de aur, iar pe toate celelalte le-a înapoiat lui Velisarie.

Deci așa s-au petrecut lucrurile în legătură cu conducătorul de oști Velisarie, care cu puțin mai înainte avusese norocul să aducă în prinsoare pe Gelimer și Vittigis. De multă vreme averile acestui om întristau amarnic pe Iustinian și Teodora, deoarece erau peste măsură de mari și vrednice de o curte împărătească. Se spunea că el tănuise și pusese la o parte cea

27 Momentul culminant al acestei drame și deznodămîntul ei neașteptat demonstrează supleța politicii lui Iustinian, în care inteligența Teodorei juca un rol de seamă și completa în chip fericit calmul, puterea de muncă și experiența îndelungată a nepotului lui Iustin, țaran trac din Dardania, aflat în întrecere cu Velisarie, alt trac, originar din Germane (azi Separevska Banja, la sud de Sofia, pe versantul de miază-noapte al muntelui Rila).

31 *Centenarium*, tradus de noi prin „cîntar“, era cantitatea compusă din o sută de monede de aur.

32 Gelimer, conducătorul vandalilor din Africa, iar Vittigis, conducătorul goților din Italia.

σίων χρημάτων Γελίμερός τε καὶ Οὐιττίγιδος τὸ πλείστον ἀποκρυψάμενος λάθρα
 ἔτυχε, μοῖραν δὲ αὐτῶν βραχεῖαν τέ τινα καὶ οὐδαμῆ ἀξιόλογον βασιλεῖ ἔδωκε.
 35 πόνους δὲ τοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ξζωθεν τὴν βλασφημίαν διαριθμούμενοι,
 ἅμα δὲ καὶ σκῆψιν ἀξιόχρεων ἐπ' αὐτῷ οὐδεμίαν κεκομισμένοι ἠσυχῆ ἔμενον.
 36 τότε δὲ ἡ βασιλις αὐτοῦ λαβομένη κατωρρωδηκότος τε καὶ ἀποδειλιάσαντος δλωσ
 37 πράξει μῆ διεπράξατο ζυμπάσης αὐτοῦ τῆς οὐσίας κυρία γενέσθαι. ἐς κῆδος
 γὰρ ἀλλήλοις ζυνηλθῆτην εὐθύς, Ἰωαννίνα τε ἡ Βελισαρίου θυγάτηρ, ἥσπερ μόνης
 38 ἐγεγόνει πατήρ, Ἀναστασίῳ τῷ τῆς βασιλίδος θυγατριδῷ μνηστή| γέγονε. Βελι-
 σάριος μὲν οὖν ἀρχὴν τε ἀπολαβεῖν τὴν οἰκείαν ἡξίου καὶ στρατηγὸς τῆς ἐφᾶς
 ἀποδειχθεὶς πάλιν ἐπὶ Χοσρόην καὶ Μήδους ἐξηγήσεσθαι τῷ Ῥωμαίων στρατῷ,
 Ἀντωνίνα δὲ οὐδαμῶς εἶα· περιωβρίσθαι <γὰρ> ἐν τοῖς ἐκείνη χωρίοις πρὸς αὐτοῦ
 ἔφασκεν, ἅπερ οὐκέτι τὸ λοιπὸν ὄψεσθαι.
 39 Διὸ δὲ Βελισάριος ἄρχων τῶν βασιλικῶν καταστάς ἵπποκόμων ἐς τὴν Ἰτα-
 λιαν τὸ δεύτερον ἐστάλη, ὁμολογήσας βασιλεῖ, ὡς φασι, χρήματα μήποτε αὐτὸν
 ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ αἰτήσιν, ἀλλὰ ζύμπασαν αὐτὸς τὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν
 40 χρήμασιν οἰκείοις ποιήσεσθαι. πάντες μὲν οὖν ὑπετόπαζον τὰ τε ἀμφὶ τῇ γυναικί
 ταύτῃ, ἥπερ ἐρρήθη, Βελισάριον διοικήσασθαι καὶ βασιλεῖ ταῦτα ὁμολογήσαι
 ἀμφὶ τῷ πολέμῳ ἃ δεδιήγηται, ἀπαλλαξιέοντα τῆς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς, ἐπειδὴ
 τε τάχιστα τοῦ τῆς πόλεως περιβόλου ἐκτὸς γένηται, ἀρπάσεσθαι τε αὐτίκα τὰ
 ὄπλα καὶ τι γενναῖον καὶ ἀνδρὶ πρέπον ἐπὶ τε γυναικί καὶ τοῖς βιασαμένοις φρο-
 41 νήσιν. αὐτὸς δὲ πάντα τὰ ζυμπεσόντα ἐν ἀλογίᾳ πεπονημένος ὄρκων τε τῶν Φω-
 τίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεῖοις ὁμωμοσμένων ἐν λήθῃ τε πολλῇ καὶ ὀλιγωρίᾳ
 γενόμενος εἶπετο τῇ γυναικί, καταστάς ἐκτόπως εἰς αὐτὴν ἐρωτόληπτος, καὶ ταῦτα
 42 ἐξήκοντα ἤδη γεγονυῖαν ἔτη. ἐπειδὴ μέντοι ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο, εἰς ἡμέραν ἐκά-
 στην ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ τὰ πράγματα ἐχώρει, ἐπεὶ οἱ διαρρήδην τὰ ἐκ θεοῦ πολέ-
 43 μια ἦν. πρῶτον μὲν γε τὰ τῷ στρατηγῷ τούτῳ ἐν τοῖς ζυμπίπτουσιν ἐπὶ τε Θεου-
 δάτον καὶ Οὐιττιγίν βουλευόμενα, καίπερ οὐκ ἐπιτηδεῖως τοῖς πρᾶσσο|μένοις
 δοκοῦντα ἔχειν, ἐς ζύμφορον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἔτελεύτα τέλος· ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ
 δόξαν μὲν ἀπήνεγκεν ὅτι δὴ τὰ βελτίῳ βεβούλευται ἅτε καὶ τῶν κατὰ τὸν πόλε-
 μον τόνδε πραγμάτων γεγονῶς ἔμπειρος, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποβαίνουσι κακοτυχοῦντι

GS || 37 ἐς — εὐθύς Suid s.v. κῆδος || Athanasii, Theodoraē nepotis, mentio fit a Ioann.
 Eph. 196

34 Οὐιττίγιδος Haury: Οὐιττιδος G: Οὐιττιγίς S || ἔτυχε GS: ἔσχε Reiske: ἔτυχ' ἔχων
 Herw 35,329 || τινα G: om. S || 35 διαριθμούμενοι G: διαριθμούμενος S || 37 εὐθύς G: εὐθύ
 S || Ἀναστασίῳ G: om. S || 38 μὲν G: om. S || ἐξηγήσεσθαι GS: ἐξηγήσασθαι Herw || τῷ
 Ῥωμαίων στρατῷ G: τῷ στρατῷ Ῥωμαίων S || εἶα Alem: εἶη GS: εἶα, ἡ περιωβρίσθαι ἐν τοῖς
 Buech 153 || <γὰρ> g Orelli, Reiske, Haury: om. GS || 39 χρήματα μήποτε G: μήποτε χρήματα
 S || ποιήσεσθαι Herw: ποιήσασθαι GS || 40 ἃ δεδιήγηται S: om. G || ἀρπάσεσθαι Kraš:
 ἀρπάσασθαι GS || φρονήσιν Kraš: φρονήσαι GS || 42 ἐπειδὴ G: ἐπεὶ S || εἰς G: ἐς S || 43
 πρῶτον μὲν γε GS: πρότερον μὲν γὰρ Syk I 25

mai mare parte din averile obștești ale lui Gelimer și Vittigis și nu dăduse împăratului decît o fărmă neînsemnată. Iustinian și Teodora țineau seama însă de ostenele bărbatului și de gurile rele ale celor din afara palatului; apoi nici nu erau în stare să-i aducă vreo învinuire vrednică de crezare și de aceea tăceau. În clipa aceea împărăteasa l-a nimerit sleit sufletește și cu totul copleșit de teamă; și cu o singură lovitură, a putut ajunge stăpîna întregii sale averi. Ei s-au apropiat în curînd prin legături de căsătorie: căci Ioanina, singura fată a lui Velisarie, a luat de bărbat pe Anastasie, nepotul de soră al împărătesei. Velisarie a cerut conducerea avută mai înainte și a fost numit din nou conducător de oști în răsărit, cu însărcinarea de a porni cu oastea romană împotriva lui Chosroe și a mezilor; dar Antonina n-a primit în ruptul capului, spunînd că nu vrea să mai vadă niciodată locurile unde fusese batjocorită de dînsul.

De aceea Velisarie a fost rînduit în fruntea călăreților din grajdurile împărătești și trimis pentru a doua oară în Italia. Se zice că ar fi făgăduit împăratului să nu ceară niciodată bani pentru acest război, ci să facă toată pregătirea de luptă cu mijloacele sale. Toți credeau că el pusese la cale treburile în legătură cu soția, cum am mai spus, și făgăduise toate acestea împăratului pentru războiul care începea numai spre a izbuti să iasă din Bizanț; dar că, o dată trecut de zidurile împrejmuitoare ale orașului, ar fi pus numaidecît mîna pe arme și ar fi încercat înfăptuirea unor lucruri de seamă și vrednice de un bărbat împotriva femeii și tuturor celor care îl chiniau. Dar el nu mai era cu gîndul la ceea ce se petrecuse și uitase cu totul de jurămintele făcute lui Fotie și celorlalți prieteni; și s-a lăsat cu ușurință în voia soției sale, de care era îndrăgostit peste măsură, cu toate că ea trecuse de șazeci de ani. După ce a ajuns în Italia, lucrurile mergeau din zi în zi tot mai rău, pentru că, fără îndoială, se împotriva voința lui Dumnezeu. La început treburile puse la cale de acest conducător de oști în luptele împotriva lui Teudat și Vittigis, deși nu erau totdeauna pe măsura faptelor, avuseseră din fericire, de cele mai multe ori, un sfîrșit prielnic; dar de data aceasta el lăsa să se vadă că lua cele mai bune măsuri și se pricepea în desfășurarea războiului, însă tot ce începea sfîrșea prost; și de aceea cele mai multe înfrîngerii au

37 Anastasie, nepotul de soră al împărătesei, adică fiul unei surori a Teodorei. Acesta avea pe atunci 45 de ani.

40 Velisarie pleca spre Italia numai cu patru mii de oameni. De vină era nu numai starea proastă a relațiilor personale, ci și situația financiară neîndestulătoare a imperiului. Procopius nădăjduia într-o răscoală împotriva lui Iustinian, ceea ce nu se putea face în momentele neprielnice din timpul acela.

- 44 τὰ πολλὰ ἐς ἀβουλίας δόκησιν αὐτῷ ἀπεκρίθη. οὕτως ἄρα οὐκ ἀνθρώπων βουλαῖς, ἀλλὰ τῇ ἐκ θεοῦ ῥοπῇ πρυτανεύεται τὰ ἀνθρώπεια, ὃ δὴ τύχην εἰώθασι καλεῖν ἀνθρώποι, οὐκ εἰδότες δτου δὴ ἔνεκα ταύτη πρόεισι τὰ ξυμβαίνοντα, ἤπερ αὐ-
- 45 τοῖς ἐνδηλα γίνεται. τῷ γὰρ ἀλόγῳ δοκοῦντι εἶναι φιλεῖ τὸ τῆς τύχης ὄνομα προσχωρεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πη ἐκάστῳ φίλον, ταύτη δοκεῖτω.

ε'

Avaritia Belisarii in Italia: ab eo Ioannes se abalienat. Italiam Belisarius afflictam relinquit. Nuptiarum conciliatrix turpissima. Belisarius uxorius. Sergii perfidia ac crudelitas in legatos. Solomon Pegasium, a quo pie monebatur, occidit: ab imperatore absolutus, a Deo plectitur.

- 1 Βελισάριος δὲ τὸ δεύτερον ἐν Ἰταλίᾳ γενόμενος αἰσχιστα ἐνθένδε ἀπήλλαξε· τῆς μὲν γὰρ γῆς ἐς πεντάετες ἀποβῆναι <οὐδαμῇ> ἴσχισεν, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, ὅτι μὴ ἐνθα τι ὀχύρωμα ἦν. ναυτιλλόμενος δὲ πάντα
- 2 τοῦτον τὸν χρόνον τὰ ἐπιθαλάσσια <περιῆει>. Τουτίλας δὲ λυσσῶν <ἦν> αὐτὸν ἔξω τείχους λαβεῖν, οὐ μέντοι εὗρεν, ἐπεὶ ὄρρωδιὰ πολλῇ αὐτός τε | καὶ ζύμπας
- 3 ὁ Ῥωμαίων στρατὸς εἶχετο. διὸ δὴ οὔτε τῶν ἀπολωλότων τι ἀνεσώσατο, ἀλλὰ καὶ
- 4 Ῥώμην προσαπόλεσε καὶ τᾶλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα. ἐγένετο δὲ φιλοχρήματος ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πάντων μάλιστα καὶ κέρδους αἰσχροῦ ἐπιμελητῆς ἀκριβέστατος ἄτε οὐδὲν ἐκ βασιλέως κεκομισμένος, Ἰταλοὺς ἀμέλει σχεδὸν πάντας, οἷπερ ὄκηντο ἐπὶ τε Ῥαβέννης καὶ Σικελίας, καὶ εἰ τοῦ ἄλλου κατατυχεῖν ἐν
- 5 ἔξουσίᾳ ἔσχεν, ἐληῖσατο οὐδενὶ κόσμῳ, λογισμοὺς δῆθεν τῶν βεβιωμένων κατα-
- 6 πραττόμενος. οὕτω γοῦν καὶ Ἡρωδιανὸν μετιῶν χρήματα ἤτει. ἅπαντα τῷ ἀνθρώ-
- 7 πῳ ἐπανασείων. οἷς δὴ ἐκεῖνος ἀχθόμενος ἀπετάξατο μὲν τῷ Ῥωμαίων στρατῷ, αὐτὸν δὲ εὐθὺς ζύν τε τοῖς ἐπομένοις καὶ τῷ <Σπολετίῳ> Τουτίλα καὶ Γότθοις ἐνέδωκεν. ὅπως δὲ αὐτῷ τε καὶ Ἰωάννῃ τῷ Βιταλιανοῦ ἀδελφιδῷ διχοστατήσαι συνέβη, ὅπερ τὰ Ῥωμαίων πράγματα μάλιστα ἔσφηλεν, αὐτίκα δηλώσω.

GS || 44 οὕτως — δοκεῖτω eadem fere verba invenis VIII, 13,34 || οὐκ — προσχωρεῖν Suid s.v. τύχη || τῇ τοῦ θεοῦ — ἀνθρώπεια Suid s.v. πρυτανεύεται || 1 ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λόγοις cf. VII, 35,3 || 6 Τουτίλα cf. VII, 12.16

44 ἀλλὰ G: ἀλλὰ καὶ S || εἰώθασι καλεῖν GS: καλεῖν εἰώθασιν Suid || ἤπερ Haury: εἶπερ GS, cf. VIII, 13,34 || 45 ἀλόγῳ GS: παραλόγῳ cf. VIII, 13,34 || ταύτη G: οὕτω S || 1 ἀποβῆναι <οὐδαμῇ> Maltr, Haury: ἐπιβῆναι Dind, Comp 33, 14: ἀποβῆναι GS || ἐνθα τι Piccolos: ἐνθα πη Comp 33,15: ἐνθαδέ G: ἐνθαῦθα S: ἐνθα δὴ Maltr, Kraš || περιῆει add. Maltr || 2 δὲ <δς> Comp 34, 1 et p. 13 || λυσσῶν <ἐζήτει μὲν> Syk I 25 || ἦν g, Haury: om. GS || 4 τε S: om. G || 6 Σπολετίῳ add. Alem, in codd. spatium unius verbi vacuum est, cf. VII, 12 || 7 Τουτίλα S: Τουτίλλα G || Βιταλιανοῦ a, Haury: Βιταλιανῷ GS || συνέβη G: ζυνέβη S

fost socotite drept urmarea lipsei sale de voință. Toate cele omenești se desfășoară după hotărîrea lui Dumnezeu și nu cum doresc oamenii. Întîmplării fericite oamenii obișnuiesc să-i zică noroc și nu pricep care e pricina că faptele se petrec în felul cum li se înfățișează înaintea ochilor; căci ceea ce pare de neînțeles primește lesne numele de întîmplare norocoasă. Dar despre toate acestea creadă fiecare cum îi place.

5

Lăcomia lui Velisarie în Italia. Ioan se depărtează de dînsul. Velisarie lasă Italia pus-tiită și amărită. O mijlocitoare de căsătorii lipsită de rușine. Velisarie se poartă ca o muiere. Necredința și cruzimea lui Sergiu față de soli. Solomon ucide pe Pegasiu, care îi dădea îndemnuri cinstite: el este iertat de împărat, dar nu scapă de mînia lui Dumnezeu.

După cea de a doua venire în Italia, Velisarie s-a întors de acolo acoperit de rușine, căci timp de cinci ani nu putuse să coboare pe țărîm decît acolo unde era vreo cetate întărită, cum am arătat în cărțile de mai înainte. Tot timpul plutea pe mare și trecea pe alături pe lîngă toate așezările de pe maluri. Tutila dorea să-l prindă în afara zidurilor, dar nu-l găsea nicăieri, deoarece Velisarie și toată oastea romană erau stăpîniți de o spaimă nespusă. De aceea el n-a fost în stare să dobîndească nimic din ceea ce-i scăpase din mîini, ci a pierdut Roma și aproape toate cuceririle făcute. În timpul acesta a ajuns de o lăcomie fără seamăn și cel mai aprig urmăritor de cîștiguri necinstite, căci nu primea nici un ajutor de la împărat: despuia la întîmplare și fără nici o rînduială pe toți locuitorii din Italia aflați între Ravenna și Sicilia, oriunde avea putința să-i întîlnească; și le pune pe seamă silnicii săvîrșite mai înainte. Așa l-a înfruntat și pe Herodian: i-a cerut bani și a iscat împotriva lui tot felul de amenințări. Omul s-a lehametit de atîtea hărțuieli, s-a des-prins din oastea romanilor și s-a aruncat repede în brațele lui Tutila și a goșilor, împreună cu însoțitorii săi și cu cei din Spoletium. Cum s-a întîmplat că s-a despărțit și de Ioan, nepotul de frate al lui Vitalian, fapt care a adus multă pagubă romanilor, voi arăta îndată.

1 A doua expediție în Italia a avut loc în anii 544—549 și a sffrșit cu un eșec complet. Procopius regreta îndeosebi pierderea cetății Perugia, întîmplată în timpul unei absențe nejustificate a lui Velisarie.

5 Herodian, unul dintre căpitanii cei mai încercați ai lui Velisarie, a capitulat în Spoletium după o lungă rezistență și nu numai din vina sa proprie.

7 Ioan, nepotul lui Vitalian, a luptat mulți ani împotriva goșilor, avînd tot timpul o atitudine rezervată față de Velisarie: el l-a sprijinit pe Narses și l-a ajutat în luptele hotărîtoare din anul 552.

- 8 Ἐς τοῦτο ἀπεχθείας Γερμανῶ ἢ βασιλῆς ἦλθεν ἐπιδηλότατόν τε ἅπασι τὸ
 9 ἔχθος ἐποίει, ὥστε αὐτῶ κηδεύειν, καίπερ βασιλέως ἀνεπιῶ ὄντι, ἐτόλμα οὐδεὶς,
 10 ἀνυμφοὶ τε αὐτῶ οἱ παῖδες διαγεγόνασι, μέχρις αὐτῆ ἀπελύθη τοῦ βίου. ἢ τε
 11 θυγάτηρ αὐτῶ Ἰουστίνα ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη ἠβήσασα ἔτι ἀνυμέναιος ἦν. διὰ τοι
 12 τοῦτο ἠνίκα Ἰωάννης πρὸς Βελισαρίου|σταλείς ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον, ἐς λό-
 13 γους αὐτῶ καταστῆναι ὁ Γερμανὸς ἀμφὶ τῇ κηδεῖα ἠνάγκαστο, καὶ ταῦτα λίαν
 14 ἀπὸ τῆς ἀξίας τῆς αὐτοῦ ὄντι. ἐπεὶ τε τὸ πρᾶγμα ἤρεσκεν ἄμφω, ὄρκους ἀλλήλους
 15 ἔγνωσαν δεινοτάτοις καταλαβεῖν ἢ μὴν τὸ κῆδος ἐπιτελέσειν δυνάμει τῇ πάσῃ,
 16 ἐπεὶ αὐτοῖν ἑκάτερος τὸ θαρσεῖν ἐπὶ θατέρῳ ὡς ἤκιστα εἶχεν, ὁ μὲν τῶ ξυνει-
 17 δέναι ὅτι δὴ τῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ὀρέγοιτο, ὁ δὲ κηδεστοῦ ἀπορούμενος. ἢ δὲ
 18 οὐκ ἔχουσα τίς γένηται διὰ πάσης ὁδοῦ ἰοῦσα ἑκάτερον μετιέναι μηχανῇ πάσῃ
 19 οὐκ ἀπηξίου, ὅπως ἂν τὰ πραττόμενα διακωλύοι. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖν καίπερ πολλὰ
 20 δεδιξαμένη ἀναπειθεῖν οὐδέτερον ἔσχε, διαρρήδην ἀπολείν τὸν Ἰωάννην ἠπέλιψε.
 21 καὶ ἀπ' αὐτοῦ Ἰωάννης αὐθις ἐς Ἰταλίαν σταλείς οὐδαμῇ ξυμμίξει Βελισαρίῳ
 22 ἐτόλμησε, τὴν ἐξ Ἀντωνίνης ἐπιβουλήν δείσας, ἕως Ἀντωνίνα ἐς Βυζάντιον ἦλθε.
 23 τὴν τε γὰρ βασιλίδα ταύτη ἐπιστεῖλαι τὸν αὐτοῦ φόνον οὐκ ἄπο τοῦ εἰκότος ἂν
 24 τις ὑπόπτεισε, καὶ τὸν Ἀντωνίνης σταθμωμένῳ τρόπον ἅπαντὰ τε Βελισάριον
 25 ἐνδιδόναι τῇ γυναικὶ ἐπισταμένῳ δέος ἐγένετο μέγα καὶ τὸν ἐσῆει. τοῦτο γοῦν
 26 Ῥωμαίοις τὰ πράγματα καὶ πρότερον| ἐπὶ θατέρου σκέλους ἐστῶτα προσουδίξει
 27 χαμαί.
- 16 Βελισαρίῳ μὲν οὖν ὁ Γοτθικὸς πόλεμος τῆδε ἐχώρησεν. ἀπογνοὺς δὲ βασι-
 17 λέως ἐδεῖτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι. καὶ ἐπεὶ ἐνδεχόμενον
 18 βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω, ἄσμενος εὐθὺς ἀπιὼν ὄχετο, χαίρειν πολλὰ τῶ τε Ῥω-
 19 μαίων στρατῶ καὶ τοῖς Ἰταλοῖς φράσας, καὶ τὰ μὲν πλείστα ὑποχείρια τοῖς πολε-
 20 μίοις ἀπολιπών, Περυσίαν δὲ πικρότατα πολιορκία πιεζομένην, ἥπερ ἔτι αὐτοῦ
 21 ὁδῶ ἰόντος κατ' ἄκρας ἀλοῦσα ἐς πᾶσαν κακοῦ ἰδέαν ἦλθεν, ἥπερ μοι πρότερον
 22 δεδιήγηται. ξυνηνέχθη δὲ καὶ κατὰ τὴν οἰκίαν τύχης ἐναντίωμα ξυμπεσεῖν τοιόνδε.
- 18 Θεοδώρα ἢ βασιλῆς τῆς Βελισαρίου παιδὸς ἐξεργάσασθαι τὴν ἐγγύην ἐπει-
 19 γομένη τῶ θυγατριδῶ, συχνὰ γράφουσα τοὺς γειναμένους τὴν κόρην ἠνώχλει.

GS || 14 δέος ἐγένετο μέγα cf. VII, 18,25 || ἐδεῖτο ὅπως cf. VII, 31,25

8 αὐτῶ G: om. S || διαγεγόνασι S: γεγόνασι G || μέχρις GS: μέχρι Kall, Comp || αὐτῆ
 τοῦ βίου GS: αὐτῆ ἀπελύθη τοῦ βίου Haury: αὐτῆς τοῦ βίου Kraš, Comp 35, 1 et p. 213:
 ἀκμῆς τοῦ βίου Heis 973: ἐβίου Dind || 9 Βελισαρίου Alem: Βελισάριον GS || ἀπὸ S: ἀπο
 G || 11 ἢ δὲ Alem: τῶν GS: Θεοδώρα οὖν οὕτως διαταξαμένων αὐτῶν Reiske || 12 ἀπο-
 λείν g: ἀπόλλειν GS || 13 αὐτοῦ — σταλείς G: αὐτοῦ ἐς Ἰταλίαν αὐθις ὁ Ἰωάννης σταλείς
 S || ἐξ G: om. S || 14 ταύτη Alem: ταύτην GS || σταθμωμένῳ Alem: σταθμωμένη GS ||
 Βελισάριον S: Βελισαρίῳ G || δέος GS: δέος αὐτῶ Comp 36,2 et p. 214 || τὸν ἐσῆει GS: τόπον
 σωτηρίας ἐζητεῖ Reiske: δέος ἐσῆει μέγα Dind: μὴ τι ἀνήκεστον καὶ ἐς αὐτὸν δράσειε Piccolos:
 οὐκέτι παρ' αὐτὸν ἐσῆει malit Haury: καὐτὸν ἐσῶξε Herw 35,329, delendum censet Heis 973 ||
 17 τοῖς Ἰταλοῖς S: Ἰταλοῖς G || τὰ Alem: τῶ GS || ἔτι Alem: ἐπὶ GS || ἰόντος Dind: ἰέντος
 GS || 18 θυγατριδῶ Haury: θυγατριδῶ GS

Împărăteasa mergea atît de departe cu ura împotriva lui Germanus și 8
și-o arăta în chip atît de vădit în ochii tuturor, încît nimeni nu cuteza
să se încuscrească cu dînsul, măcar că era nepotul împăratului; iar copiii
săi n-au izbutit să se căsătorească înainte de a înceta ea din viață. Iustina,
fata lui Germanus, ajunsă la vîrsta de optsprezece ani, era încă nemăritată.
De aceea, în clipa cînd Ioan a sosit în Bizanț, trimis de Velisarie, Germanus 9
a căutat să aducă vorba de căsătorie, deși era dintr-o stare cu mult mai
joasă decît dînsul. După ce amîndoi au ajuns la o înțelegere, au hotărît să 10
se lege între ei cu jurămintele cele mai grozave că vor face neapărat nunta,
deoarece fiecare din ei avea puțină încredere în celălalt: unul știa că se ridică
mai sus decît îi îngăduia starea, iar al doilea întîmpina greutăți în găsierea
unui ginere. Împărăteasa n-avea deocamdată pe cine aduce, dar a încercat 11
toate mijloacele și n-a șovăit să-i înșele pe amîndoi, prin șiretenii de tot
felul, ca să împiedice înfăptuirea acestei căsătorii. Ea n-a fost în stare să 12
înduplece pe nici unul dintre ei, cu toate că îi înspăimînta în toate chipu-
rile și de aceea amenința pe față să-l ucidă pe Ioan. Cînd a fost trimis din 13
nou în Italia, Ioan n-a îndrăznit să-l întîlnească pe Velisarie, pentru că se
temea de urmărirea Antoninei, pînă cînd acesta s-a întors în Bizanț. Oricine 14
putea vedea că împărăteasa n-ar fi stat la îndoială să trimită poruncă Anto-
ninei să-l omoare. Știind că Velisarie se afla cu totul prins în mrejele sale,
Ioan era stăpînit de mare teamă. Faptul acesta a aruncat la pămînt trebu- 15
rile romanilor, care de altfel șchiopătau și mai înainte.

O asemenea desfășurare luase războiul cu goții pentru Velisarie. Dez- 16
nădăjduit, el a cerut împăratului să-i îngăduie să plece cît mai repede de acolo.
Aflînd că împăratul i-a ascultat rugămîntea, a început să facă în grabă pre- 17
gătiri de plecare și, bucuros, și-a luat rămas bun, în cîteva rînduri, de la
oastea romanilor: lăsa cele mai multe ținuturi în mîinile dușmanilor și ceta-
tea Perusia încercată de cea mai aprigă împresurare; ea a fost cucerită cu
desăvîrșire, încă în timpul cînd se afla el pe drum și a avut de îndurat
tot felul de neajunsuri, după cum am arătat mai înainte. Dar s-a întîmplat
că Velisarie a dat peste o altă nenorocire la întoarcerea acasă, în felul acesta.

Împărăteasa Teodora se silea să pună la cale nunta fetei lui Velisarie 18
cu nepotul ei de soră și trimitea mereu scrisori părinților copiilor. Aceștia 19

9 Germanus, nepotul de soră al lui Iustinian, era căsătorit cu Matasuntha, nepoata regelui got Teodorih, și se dovedise un conducător de oști iscusit și tenace. El a murit pe cînd făcea pregătiri să plece cu oștile în Italia împotriva lui Tutila.

11 Procopius povestește în *Războiul cu goții* II, 12, 11: „Ioan a rămas multă vreme în Bizanț fără să pună toate treburile la cale, dar s-a căsătorit cu fata lui Germanus, nepotul împăratului“.

19 οἱ δὲ τὸ κῆδος ἀναδυόμενοι ἀπετίθεντο μὲν ἐς παρουσίαν τὴν σφετέραν τὸν γά-
 μον, μεταπεμπομένης δὲ αὐτοὺς ἐς Βυζάντιον τῆς βασιλίδος, ἀδύνατοι εἶναι
 20 ἀπαλάσσεσθαι τανῦν ἐξ Ἰταλίας ἐσκήπτοντο. ἡ δὲ γλιχομένη μὲν κύριον τὸν
 θυγατριδοῦν τοῦ Βελισαρίου καταστήσεσθαι πλούτου, ἦδει γὰρ ἐπικληρον ἐσο-
 μένην τὴν παῖδα, οὐκ ὄντος Βελισαρίῳ ἐτέρου του γόνου, ἐπὶ μέντοι τῇ Ἀνω-
 νίνης γνώμη θαρσεῖν οὐδαμῆ ἔχουσα, δειμαίνουσά τε μὴ μετὰ τὴν τοῦ βίου κα-
 ταστροφὴν οὐ φανεῖσα πιστὴ ἐς τὸν αὐτῆς οἶκον, καίπερ αὐτῆς οὕτω φιλανθρώ-
 21 σιον ἔργον. τῷ γὰρ μειρακίῳ τὴν παιδίσκην ξυνοικίζει οὐδενὶ νόμῳ. φασὶ δὲ
 ὡς καὶ πλησιάσαι οὐτι ἐκουσίαν ἠνάγκασε κρύβδην, οὕτω τε διαπεπαρθενευμένη
 τὸν ὑμέναιον τῇ κόρῃ ξυστῆναι, τοῦ μὴ βασιλέα <τὰ> πρᾶσσόμενα διακωλύσαι.
 22 τοῦ μέντοι ἔργου ἐξεργασμένου ἔρωτι ἀλλήλοιν διαπύρῳ τινὶ ὃ τε Ἀναστάσιος
 καὶ ἡ παῖς εἶχοντο, καὶ χρόνος σφίσιν οὐχ ἦσσαν ἢ ὀκτῶ μηνῶν ἐν ταύτῃ τῇ
 23 διαίτῃ ἐτρίβη. ἠνίκα δὲ Ἀντωνίνα τῆς βασιλίδος ἀπογενομένης ἐς Βυζάντιον
 ἦλθεν, ἐπελάθετο μὲν ἐθελουσία ὧν ἐκείνη ἔναγχος εἰς αὐτὴν εἰργαστο, ὡς ἦκιστα
 δὲ ὑπολογισαμένη ὡς, ἦν τῷ ἐτέρῳ ἢ παῖς αὐτῇ ξυνοικίζοιτο, πεπορνευμένη τὰ
 24 πρότερα ἔσται, τὸν Θεοδώρας ἔκγονον κηδεστήν ἀτιμάζει, τὴν τε παῖδα ὡς μάλι-
 στα ἀκουσίαν βιασαμένη ἀνδρὸς τοῦ ἐρωμένου ἀπέστησε. μεγάλην τε ἀγνωμο-
 σύνης ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ἀπηνέγκατο δόξαν εἰς πάντας ἀνθρώπους, ἦκοντά τε
 οὐδενὶ πόνῳ ἀναπείθει τὸν ἄνδρα τοῦ ἄγους αὐτῇ μεταλαχεῖν τοῦδε. ὥστε διαρ-
 25 ρήδην τηνικάδε ὃ τοῦ ἀνθρώπου τρόπος ἐλήλεγκται. καίτοι διομοσάμενος Φωτίῳ
 τε καὶ τῶν ἐπιτηδείων τισὶ πρότερον καὶ τὰ ὁμωμοσμένα οὐδαμῆ ἐμπεδώσας συγ-
 26 γνώμης ἐτύγχανε πρὸς πάντων ἀνθρώπων. αἴτιον γὰρ τοῦ ἀπίστου <τ> ἀνδρὸς οὐ τὴν
 27 γυναικοκράτειαν, ἀλλὰ δέος τὸ ἐκ τῆς βασιλίδος ὑπώπτευον εἶναι. ἐπεὶ δὲ καὶ
 Θεοδώρας ἀπογενομένης, ὥσπερ μοι εἴρηται, οὔτε Φωτίου οὔτε ἄλλου του τῶν
 οἱ ἀναγκαίων λόγος γεγένητο, ἀλλ' αὐτῷ δέσποινα μὲν ἢ γυνὴ ἐφαίνετο οὐσα,
 κύριος δὲ Καλλίγονος| ὃ προαγωγὸς ἦν, τότε δὴ ἀπογόντες αὐτοῦ ἀπαντες ἐχλεύα-
 ζόν τε διαθρυλλοῦντες καὶ ἄτε ἄνοιαν ὀφλισκάνοντι ἐλοιδοροῦντο. τὰ μὲν οὖν
 ἡμαρτημένα Βελισαρίῳ ἀπαρακαλύπτως εἰπεῖν ταύτη πη ἔχει.
 28 Τὰ δὲ Σεργίῳ τῷ Βάκχου παιδί ἐπὶ Λιβύης ἡμαρτημένα διαρκῶς μὲν ἐν λό-
 γοις μοι τοῖς ἐπιτηδεῖσι δεδήλωται, ὃς δὴ αἰτιώτατος γέγονε Ῥωμαίοις ἐνταῦθα
 διαφθαρῆναι τὰ πράγματα, τὰ τε πρὸς Λευάθας αὐτῷ πρὸς τῶν εὐαγγελίων ὁμω-

GS || 23 ἠνίκα δὲ Ἀντωνίνα — ἦλθεν cf. VII, 31,25 || 28 ἐν λόγοις cf. IV, 21,1

19 || ἐς G: ἐς τὸ S || 21 τὰ add. Dind || 22 ἐν G: ἐπὶ S || 23 ὡς ἦκιστα GS: ἦκιστα Comp
 37, 13 et p. 216 || ἔκγονον G: ἔγγονον S || τε G: om. S || 25 ὁμωμοσμένα S: ὁμωσμένα G ||
 26 <τ> ἀνδρὸς Alem: ἀνδρὸς GS || γυναικοκρατίαν Herw 35, 329 || δέος S: om. G || 27 δὲ S:
 om. G || οὔτε — οὔτε Dind: οὐδὲ — οὐδὲ GS ἀπογόντες GS: καταγόντες Reiske || 28 ὃς
 Alem: ὡς GS || Λευάθας Isambert: Λευεθά G: Λευεθά S

nu voiau să facă această căsătorie și amîneau mereu nunta pînă la întoarcerea lor în Bizanț. Împărăteasa îi tot chema, dar ei dădeau de înțeles că nu pot deocamdată pleca din Italia. Teodora ardea de nerăbdare să-l vadă așezat pe nepotul ei de soră ca stăpîn peste averile lui Velisarie, deoarece știa că fata îl va moșteni, pentru că el nu avea altă odraslă. Ea nu nădăjduia în sprijinul Antoninei și se temea că, după ce va muri, aceasta va arăta puțină priință față de familia împărătesei și va zădărnici înțelegerea făcută, măcar că îi arătase atîta dragoste de oameni în împrejurările cele mai grele. De aceea n-a pregetat să săvîrșească o faptă mîrșavă și l-a îndemnat pe tînăr să se împreuneze cu copila în afara legii. Se zice că fetița nu dorea apropierea peșitorului, dar împărăteasa a silit-o pe ascuns; iar după ce tînăra și-a pierdut fetia, au pus la cale nunta, fără ca împăratul să mai poată împiedica înfăptuirea ei. După ce au sfinșit treburile, Anastasie și copila s-au iubit cu dragoste aprinsă și au petrecut împreună în această unire nu mai puțin de opt luni. Cînd s-a întors în Bizanț, după moartea împărătesei, Antonina a lăsat să se înțeleagă că nu știe nimic de hotărîrea luată împotriva voinței sale; și nu se gîndea că, o dată împreunată cu alt bărbat, copila ar trece drept o femeie necinstită, care a dus o viață ușuratecă. Ea n-a ținut seama de faptul că nepotul Teodorei a fost mire și, cu toată împotrivirea copilei, a despărțit-o de bărbatul ei drag. Această faptă a dat în vileag, în ochii tuturor, cît de mare era lipsa ei de înțelegere; însă ea și-a înduplecat fără nici o greutate soțul, la sosire, și l-a făcut s-o sprijine în pornirea ei pătimașă și rușinoasă, încît s-a vădit atunci în chip lămurit slăbiciunea acestui bărbat. Cînd jurase mai înainte lui Fotie și cîtorva prieteni apropiați și nu-și ținuse cuvîntul, fusese iertat de toți; deoarece lumea bănuia că pricina lipsei lui de credință fusese teama de împărăteasă și nu jugul soției sale. Dar după moartea împărătesei n-a ținut seamă nici de jurămîntul dat lui Fotie și nici de prietenii săi: și s-a văzut bine că stă sub poruncile muierii, iar stăpîn de frunte în casă era Caligon. Atunci și-au pierdut toți încrederea într-însul și își băteau joc sau îl ocărau ca pe un om lipsit de minte. Deci, ca să vorbim deschis, așa arătau greșelile săvîrșite de Velisarie.

Fărădelegile făcute în Libia de către Sergiu, feciorul lui Bacchus, au fost înfățișate în amănunțime, și la locul potrivit, în cărțile de mai înainte. Acesta a ajuns acolo cît se poate de vinovat de înfrîngerea romanilor, căci a necinstit jurămintele date levatienilor pe sfînta evanghelie și a ucis fără nici o vină optzeci de soli. Trebuie să mai adaug însă alte știri la cele spuse

24 Încercarea de a arunca toată vina asupra Antoninei constituie probabil un procedeu voit, menit să contribuie și mai mult la discreditarea Teodorei.

28 Sergiu a fost guvernator în Tripolis în anii 543 și 544.

μοσμένα ἐν ἀλογία πεποημένοις καὶ τοὺς ὀγδοήκοντα πρέσβεις οὐδενὶ λόγῳ
 διαχρησάμενος, τοσοῦτον δέ μοι τανῦν ἐντιθέναι τῷ λόγῳ δεήσει, ὡς οὔτε νῦν
 δολερῶ οἱ ἄνδρες οὗτοι παρὰ Σέργιον ἦλθον οὔτε τινὰ σκῆψιν ὁ Σέργιος ὑποψίας
 29 οὐδενὶ κόσμῳ. ἀφ' οὗ δὴ Σολόμωνι καὶ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ καὶ Λίβυσι πᾶσι
 30 διεφθάρθαι ξυνέβη. δι' αὐτὸν γάρ, ἄλλως τε καὶ Σολόμωνος τετελευτηκότος, ὥσπερ
 μοι εἴρηται, οὔτε τις ἄρχων οὔτε τις στρατιώτης ἐς πολέμου κίνδυνον ἰέναι ἤξιον.
 31 μάλιστα δὲ πάντων Ἰωάννης ὁ Σισιννιόλου τῷ ἐς αὐτὸν ἔχθει ἀπομαχος ἦν, ἕως
 32 Ἀρεόβινδος ἐς Λιβύην ἀφίκετο. ἦν γάρ ὁ Σέργιος μαλθακὸς μὲν καὶ ἀπόλεμος,
 τὸ δὲ ἦθος καὶ τὴν ἡλικίαν κομιδῆ νέος, φθόνῳ τε καὶ ἀλαζονείᾳ ἐς ὑπερβολὴν
 ἐχόμενος ἐς πάντας ἀνθρώπους, τεθρυμμένος τε τὴν δίαιταν καὶ τὰς γνάθους φουσῶν.
 33 ἀλλ' ἐπεὶ τῆς Ἀντωνίνης τῆς Βελισσαρίου γυναικὸς ἐγγόνης ἐτύγχανε μνηστῆρ
 γεγονῶς, τίσιν τινὰ ἐς αὐτὸν ἢ βασιλεὺς ἐξενεγκεῖν ἢ παραλύειν τῆς ἀρχῆς οὐδαμῆ
 ἤθελε, καίπερ ἐνδελεχέστατα διαφθειρομένην Λιβύην ὀρώσα, ἐπεὶ καὶ Σολόμων
 τὸν Σεργίου ἀδελφὸν τοῦ Πηγασίου φόνου αὐτῆ τε καὶ βασιλεὺς ἀθῶν ἀφῆκεν.
 ὁ τι τοῦτο ἐστὶν αὐτίκα δηλώσω.
 34 Ἐπειδὴ ὁ Πηγάσιος τὸν Σολόμωνα πρὸς τῶν Λευαθῶν ὠνήσατο καὶ οἱ
 βάρβαροι ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν, ὁ μὲν Σολόμων ζῦν τε Πηγασίῳ τῷ ἐωνημένῳ
 καὶ στρατιώταις ὀλίγοις τίσιν εἰς Καρχηδόνα ἐπέλλετο, ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ταύτη
 λαβῶν ὁ Πηγάσιος ὁ τι δὴ ἀδικοῦντα Σολόμωνα χρῆναί οἱ ἔφασκεν ἐν μνήμῃ
 35 εἶναι ὡς αὐτὸν ἔναγχος ἐκ τῶν πολεμίων ὁ θεὸς ῥύσαιτο. ὁ δὲ χαλεπήνας, ὅτι δὴ
 οἱ ἄτε δορυαλώτῳ ὠνείδισε, τὸν Πηγάσιον εὐθὺς ἔκτεινε, ταῦτά τε σώστρα τῷ
 36 ἀνθρώπῳ ἀπέδωκεν. ἐπειδὴ τε ὁ Σολόμων ἐς Βυζάντιον ἦλθε, καθαρὸν αὐτὸν βα-
 37 σιλεὺς τοῦ φόνου ἐποίει ἅτε προδότην ἀνελόντα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. γράμματά
 τε αὐτῷ ἐδίδου τὴν ὑπὲρ τούτων ἀσφάλειαν παρεχόμενος. καὶ ὁ μὲν Σολόμων
 οὕτω τὴν τίσιν διαφυγῶν ἐπὶ τὴν ἑφάν ἄσμενος ἦει, τὴν τε πατρίδα καὶ γένος τὸ
 38 κατὰ τὴν οἰκίαν ὀψόμενος. ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ θεοῦ τίσις ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ καταλαβοῦσα
 ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἀφανίζει. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Σολόμωνί τε καὶ Πηγασίῳ τῆδε
 ἐχώρησεν.

GS(usque ad 28 ἐντιθέναι) || 30 ὥσπερ μοι εἴρηται cf. IV, 21,28 || 31 Ἰωάννης cf. IV, 22,3 || 34 ὁ Πηγάσιος cf. IV, 22,14

28 ἀλλὰ διώμοτος Isambert; ἀλλ' ἀδιώμοτος G || 30 οὔτε — οὔτε Dind; οὐδέ — οὐδέ G || 31 ἔχθει Alem; ἄχθει G || ἀπομαχος Dind; ἀπομαχόμενος G || 32 τεθρυμμένος Alem; τεθρυλλημένος G || 37 Σολόμων Haurgy; Σολομών G || ἦει g; εἶη G || 38 αὐτὸν Alem; αὐτῶν G || Σολόμωνί τε Maltr; Σολομώντι G

atunci, și anume că nici oamenii aceștia nu veniseră cu gând rău în fața lui Sergiu, nici el nu avusese vreun prilej de bănuială; ci i-a chemat cu viclenie la masă și i-a măcelărit fără nici o rînduială. S-a întîmplat că această 29 faptă a dus la înfrîngerea lui Solomon și a oștirii romane precum și a tuturor libienilor. Din pricina ei, și mai cu seamă după moartea lui Solomon, cum 30 am mai spus, nici un căpitan și nici un oștean nu mai avea tragere de inimă să înfrunte primejdia războiului. Mai mult decît toți și din ură față de dînsul 31 se ținea departe de lupte Ioan, feciorul lui Sisiniol, pînă cînd a sosit în Libia Ariobind. Sergiu era un molatic și un om nerăzboinic, după purtări și vîrstă 32 încă destul de tînăr, dar stăpînit de ură și îngîmfare nemăsurată față de toți, subrezit din pricina felului său de trai și cu obrajii palizi. Se întîmpla că era 33 logodit cu nepoata Antoninei, soția lui Velisarie; iar împărăteasa nu voia în nici un chip să-l pedepsească sau să-i ia conducerea, cu toate că vedea cît se poate de lămurit că el a pricinuit înfrîngerea din Libia. Dar și pe Solomon, fratele lui Sergiu, împăratul și împărăteasa l-au lăsat nepedepsit pentru moartea lui Pegasiu. Voi arăta îndată cum s-a petrecut această întîmplare.

După ce Solomon a fost răscumpărat de la levatieni de către Pegasiu 34 și cînd barbarii s-au întors acasă, el împreună cu răscumpărătorul său Pegasiu și cu cîțiva oșteni au fost trimiși la Cartagina. Pe drum Pegasiu l-a prins pe Solomon cu o seamă de nedreptăți și l-a îndemnat să-și aducă aminte că Dumnezeu l-a scăpat nu de mult din mîinile dușmanilor. El s-a înfuriat 35 că îl batjocorea ca pe un prins de război și l-a ucis îndată pe Pegasiu: iată ce răsplată a dat el binefăcătorului său. După ce s-a întors în Bizanț, 36 Solomon a fost iertat de împărat pentru vina uciderii, sub cuvînt că ar fi omorît un trădător al împărăției romane. Apoi i s-a înmînat o scrisoare 37 menită să-l apere de orice neplăcere. Scăpat de urmările răzbunării, Solomon a pornit bucuros spre răsărit ca să-și vadă pămîntul strămoșesc și rudele de acasă; dar pe drum a fost ajuns de mînia lui Dumnezeu și scos din rîndul 38 oamenilor. Așa s-au desfășurat lucrurile în legătură cu Solomon și Pegasiu.

29 Solomon, fratele lui Sergiu, ajuns prizonier al tribului mauric al levaților, a fost răscumpărat printr-o sumă de bani încredințată lui Pegasiu.

31 Ioan, feciorul lui Sisiniol, a fost conducător militar în Africa și a avut conflicte continue cu Sergiu. Ariobind, soțul unei nepoate a lui Iustinian, moare în luptele date în Africa împotriva maurilor.

33 Pegasiu era originar din Laribos, oraș în Africa, și se pricepea la medicină. Acestea sînt singurele știri pe care ni le furnizează Procopius despre dînsul. Oriental după nume și loc de naștere, Solomon a murit undeva în răsărit, în drum spre patrie.

ς'

Iustini senioris genus et patria. Cum esset praetorianus, mortem evasit, Ioanne in somnis monito, ne illum occideret. Praetorianis ab Anastasio praeficitur. Fit imperator, quamvis analphabetus. Nova scribendi ars. Lupicina Iustini uxor. Iustiniani ingenium. Auctor caedis Amantii ac Vitaliani.

1 Οἷτινες δὲ ἀνθρώπῳ Ἰουστινιανός τε καὶ Θεοδώρα ἦστην τρόπον τε δὶω
 2 διεσπᾶσαντο τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἔρων | ἔρχομαι. Λέοντος ἐν Βυζαντίῳ τὴν
 αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος, γεωργοὶ νεανίαι τρεῖς, Ἰλλυριοὶ γένος, Ζίμαρχός τε
 καὶ Διτύβιστος καὶ Ἰουστίνος ὁ ἐκ Βεδεριάνης, πράγμασιν ἐνδεδεχέστατα τοῖς
 3 ἀπὸ τῆς πενίας οἴκοι μαχόμενοι τούτων τε ἀπαλλαξέοντες ἐπὶ τὸ στρατεύε-
 σθαι ὤρμησαν. καὶ περὶ βαδίζοντες ἐς Βυζάντιον ἦσαν, σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων
 αὐτοὶ φέροντες, ἐν αἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ διπύρους ἄρτους οἴκοθεν ἐμβεβλη-
 μένοι ἀφίκοντο, ταχθέντας τε ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις βασιλεὺς αὐτοὺς
 4 ἐς τοῦ Παλατίου τὴν φυλακὴν ἐπελέξατο. κάλλιστοι γὰρ ἅπαντες τὰ σώματα ἦσαν.
 χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀναστασίῳ τὴν βασιλείαν παραλαβόντι πόλεμος πρὸς τὸ
 5 Ἰσαύρων ἔθνος ὄπλα ἐπ' αὐτὸν ἀραμένους κατέστη. στρατιάν τε λόγου ἀξίαν ἐπ'
 αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἥσπερ Ἰωάννης ἠγάειτο, ἐπὶ κλησὶν Κυρτός. οὗτος Ἰωάννης τὸν
 Ἰουστίνον ἀμαρτάδος τινος ἕνεκα ἐν δεσμοτηρίῳ καθείρξεν, ἡμέρα τε τῇ ἐπιούσῃ
 6 ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἀφανιεῖν ἔμελλεν, εἰ μὴ τις μεταξὺ ἐπιγενομένη ὄψις ὄνει-
 ρου ἐκάλυπεν. ἔφη γὰρ οἱ ἐν ὄνειρῳ ὁ στρατηγὸς ἐντυχεῖν τινα παμμεγέθη τε
 7 τὸ σῶμα καὶ τᾶλλα κρεῖσσω ἢ ἀνθρώπῳ εἰκάζεσθαι. καὶ τὸν μὲν οἱ ἐπισκῆψαι
 μεθεῖναι τὸν ἄνδρα, ὄνπερ καθείρξας ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ ἐτύγχανεν αὐτὸν δὲ τοῦ
 8 ὕπνου ἐξαναστάντα ἐν ἀλογίᾳ τὴν τοῦ ὄνειρου ὄψιν ποιήσασθαι. ἐπιλαβούσης
 δὲ καὶ ἑτέρας νυκτὸς ἐδόκει μὲν οἱ ἐν τῷ ὄνειρῳ καὶ αὐθις τῶν λόγων ἀκούειν
 ὄνπερ ἠκηκόει | τὸ πρότερον, ἐπιτελέσαι δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα οὐδ' ὡς βεβουλησθαι.

GP (inde ab 1 Οἷτινες δὲ) || 2 γεωργοὶ cf. Zonar. III 265, 24 Ἰουστίνος... γονέων μὲν ἐκφύς ἀσήμων καὶ ἀφανῶν καὶ ἀπὸς τὸ πρότερον αὐτουργῶν ἢ βουκόλος τυγχάνων καὶ συφορβός || Ἰλλυριοὶ cf. Agath. 324,9; Malal. 409,17; 410,2; Zach. 140,6; Vict. Tonn. ad annum 518; Chron. Pasch. I 611,12; Euagr. IV 1; Theoph. I 164,18; Theod. Lect. II 37; Cedren. I 636,19; Cramer An. Par. II 318; Rubin, Zeitalter, n. 90—102 || Βεδεριάνης, Mommsen, Hermes 6,1872,369; Rubin, n. 95 || πράγμασιν — ἦσαν Suid s.v. ἐνδεδεχισμός || 3 περὶ — ἀφίκοντο Suid s.v. σισύρα || σισύρας Suid s.v. δίπυρος ἄρτος || 5 Ἰωάννης ὁ Κυρτός cf. Malal. 393,15; Theoph. I 138,8; Ioann. Antioch. fr. 214 b || 6 ἐν ὄνειρῳ cf. Zonar. III 264, 23; Cedren. I 635,9

1 ἀνθρώπῳ Reiske: ἀνθρώπων GP || 2 ἐνδεδεχέστατα GP: ἐνδεδεχεστάτους Suid || οἴκοι om. Suid || τὸ P, Braun: τῷ G || 3 διπύρους Suid: πυροὺς GP || ἐπελέξατο P: ἐπεξέλεξατο G || 5 Ἰουστίνον a corr: Ἰουστινιανόν GP || ἀφανιεῖν Reiske: ἀφίειν GP || 8 μὲν οἱ Piccolos: μένειν GP: μὲν Reiske

6

Neamul și locul de baștină a lui Iustin cel Bătrîn. El slujește ca oștean în garda împăratului și scapă de moarte ca prin minune, deoarece Ioan este îndemnat în vis să nu-l omoare. Apoi e rinduit de Anastasius în fruntea oștenilor de la palat și ajunge împărat, cu toate că nu știe carte. Folosește un nou meșteșug de scriere. Lupicina, soția lui Iustin. Vrednicia lui Iustinian. El pune la cale uciderea lui Amantius și Vitalian.

Voi arăta acum ce fel de oameni erau Iustinian și Teodora și cum au
 1 măcinat ei împărăția romană. Când stăpînea în Bizanț împăratul Leon,
 2 trei tineri țărani din părțile ilirilor, anume Zimarh, Ditibist și Iustin, acesta
 din urmă din Bederiana, luptînd neîncetat cu greutățile sărăciei și ca să
 scape de dînsa, au hotărît să intre în oaste. Au pornit pe jos și s-au îndreptat
 3 spre Bizanț, purtînd pe umeri desagii în care nu luaseră de acasă nimic
 altceva decît pîine coaptă în spuză. După ce-au ajuns și au fost primiți în
 rîndurile oștenilor, împăratul i-a pus de pază la palat, căci se întîmpla că
 erau tineri chipeși și cu trupuri vînjoase. Puțin mai tîrziu, cînd a luat domnia
 4 Anastasius, a izbucnit un război cu neamul isaurilor, care ridicaseră armele
 împotriva sa. El a trimis în întîmpinarea lor o oaste destul de însemnată,
 5 sub conducerea lui Ioan, poreclit Gîrbovul (Kyrtos). Acest Ioan l-a aruncat
 pe Iustin în închisoare, pentru o greșeală oarecare, și a doua zi urma să-l
 omoare, dacă nu-l oprea la timp o vedenie avută în vis. Conducătorul
 6 oștirii povestea că i s-a arătat în vis o ființă cu o înfățișare de toată măre-
 7 ția și mai puternică decît omul. Aceasta l-a îndemnat să scoată din închi-
 soare bărbatul închis întîmplător în ziua aceea; dar după ce s-a sculat din
 somn, Ioan a uitat de vedenia din vis. În noaptea următoare i s-a părut
 8 că aude din nou cuvintele spuse mai înainte, dar tot n-a ținut seama de
 cele poruncite. Vedenia i-a apărut și a treia oară în vis și l-a amenințat
 9

2 Împăratul Leon a domnit între anii 457—474. Bederiana se afla în apropiere de Tauresium, lângă Scupi (azi Skopje), pe malul stîng al Vardarului, pe locul actualelor sate Bader și Taor. W. Tomaschek, RE III, 1897, p. 184 și T. Tomski, „Živa antika”, XVII, 1967, p. 233—239.

4 Împăratul Anastasius a domnit între anii 491—518 și l-a lăsat succesori pe Iustin, care a guvernat nouă ani, pînă în 527, cînd i-a urmat Iustinian. Isauria era o regiune muntoasă în centrul Asiei Mici, la nord de Cilicia.

9 După o altă legendă, visul l-ar fi avut împăratul Anastasius pe patul de moarte, fiind îndemnat să-l lase succesori pe Iustin. Prin acest vis, în expunerea lui Procopius începe să se anunțe și să se contureze treptat concepția despre caracterul demonic al personalității lui Iustinian, care avea să aducă mai tîrziu atîtea nenorociri împărăției romane.

- 9 τρίτον τέ οἱ ἐπιστᾶσαν τήν τοῦ ὄνειρου ὄψιν ἀπειλῆσαι μὲν τὰ ἀνήκεστα, ἦν μὴ
τὰ ἐπηγγελμένα ποιοίη, ἐπειπεῖν τε ὡς αὐτοῦ τε τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ζυγγενείας
χρέος οἱ μέγα ὀργισθησομένῳ ἐς χρόνον τὸν ὀπισθεν εἶη.
- 10 Τότε μὲν οὖν οὕτως Ἰουστίνῳ περιεῖναι ξυνέβη, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου
11 ἐς μέγα δυνάμειος οὗτος Ἰουστίνος ἐχώρησεν. ἄρχοντα γὰρ αὐτὸν Ἀναστάσιος
βασιλεὺς κατεστήσατο τῶν ἐν Παλατίῳ φυλάκων. ἐπειδὴ τε ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀνθρώ-
πων ἠφάνιστο, αὐτὸς τῇ τῆς ἀρχῆς δυνάμει τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τυμβογέρων
μὲν γεγονῶς ἤδη, ἀμάθητος δὲ γραμμάτων ἀπάντων καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀναλφάβη-
12 τος ὢν, οὐ γεγονὸς ἔν γε Ῥωμαίοις πρότερον τοῦτο <γε>. εἰθισμένον δὲ γράμματα
οἰκεῖα τοῖς βιβλίοις ἐντιθέναι τὸν βασιλέα, ὅσα ἂν ἐπαγγέλλοντος αὐτοῦ γίνοιτο,
αὐτὸς μέντοι οὔτε ἐπαγγέλλειν οὔτε τοῖς πρᾶσσομένοις ξυνεπίστασθαι οἶός τε
13 ἦν. ὅς δὲ παρεδρεύειν αὐτῷ ἔλαχεν, <ἔχων> ἀρχὴν τὴν τοῦ καλουμένου κοιαισ-
14 τωρος Πρόκλος ὄνομα, αὐτὸς δὲ αὐτονόμῳ γνώμῃ ἅπαντα ἔπρασεν. ὅπως δὲ
μαρτυρίαν τῆς βασιλέως χειρὸς ἔχοιεν, <οἷς δ> ἠ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπε-
15 νοήθη τάδε. ξύλῳ εἰργασμένῳ βραχεῖ ἐγκολάσαντες μορφήν τινα γραμμάτων
τεττάρων, ἅπερ ἀναγνῶναι τῇ Λατίνων φωνῇ δύναται, γραφίδα τε βαφῇ βάψαντες,
16 ἢ βασιλεῖς γράφειν εἰώθασιν, ἐνεχειρίζοντο τῷ βασιλεῖ τούτῳ. καὶ τὸ ξύλον,
οὐπερ| ἐμνήσθην, τῷ βιβλίῳ ἐνθέμενοι, λαβόμενοι τε τῆς βασιλέως χειρὸς, περι-
ῆγον μὲν ξὺν τῇ γραφίδι ἐς τῶν τεττάρων γραμμάτων τὸν τύπον, ἐς πάσας τε
τάς τοῦ ξύλου αὐτὴν περιελίξαντες ἐντομὰς οὕτω δὴ ἀπηλλάσσοντο, τοιαῦτα βα-
σιλέως γράμματα φέροντες.
- 17 Τὰ μὲν ἀμφὶ τῷ Ἰουστίνῳ ταύτῃ Ῥωμαίοις εἶχε. γυναικὶ δὲ ὄνομα Λουπικίνῃ
ξυνώκει. αὕτη δὲ δούλη τε καὶ βάρβαρος οὕσα τοῦ πρόσθεν αὐτὴν ἐωνημένου παλ-
λακῆ γέγονε. καὶ αὕτη μὲν ξὺν Ἰουστίνῳ ἐπὶ βίου δυσμαῖς τὴν βασιλείαν ἔσχεν.
- 18 Ἰουστίνος μὲν οὖν οὔτε τι πονηρὸν τοὺς ὑπηκόους ἐργάζεσθαι οὔτε ἀγαθὸν
ἴσχυεν. εὐηθεία γὰρ πολλῇ εἶχετο, ἄγλωττός τε παντάπασιν ὢν καὶ ἀγροικιζόμε-

GPS (inde ab 17 αὐτὴν ἐωνημένου) || 11 αὐτὸς — τυμβογέρων Suid s.v. τυμβογέρων || ἀμά-
θητος — ἀναλφάβητος Suid s.vv. ἀμάθητος et ἀναλφάβητος cf. Malal. 410, 8, Bar-Hebr. p.
80, Ioannes de Nicu 501, Zach. 138 || 12 εἰθισμένον — ἦν Suid s.v. ἐπαγγέλλει || εἰθισμένον
— ἐντιθέναι, ὅσα — γένοιτο Suid s.vv. ἐπαγγέλλειν, ἐπήγγελλεν || 13 Πρόκλος cf. I, 11,11 ||
15 γραμμάτων τεττάρων i.e. legi, cf. Anon. Vales. in Chron. Min. I 326. Theodericus inlitteratus ... laminam auream iussit interrasilem fieri quattuor litteras „legi“ habentem unde si
subscribere voluisset, posita lamina super chartam per eam pennam ducebat, ut subscriptio
eius tantum videretur. cf. Gardthausen, Griech. Palaeographie, Leipzig 1879, p. 367 || 17 Λουπ-
πικίνῃ cf. Theod. Lect. II 37; Theoph. I 165,2; Vict. Tonn. ad a. 518; Zonar. III 266, 22;
Cedren. I 637,1; Cramer An. II, p. 108

11 τε GP: δὲ Piccolos || ἐν γε P: ἐν G || τοῦτο γε Haury, Comp: τοῦτο GP || 12 εἰθισ-
μένον δὲ G: εἰθισμένον. δεόν P: εἰθισμένον δὲ ὄν Suid || γίνοιτο GP: γένοιτο Suid || αὐτὸς
μέντοι GP: Ἰουστίνος ὁ βασιλεὺς Suid || ἐπαγγέλλειν Haury: ἐπήγγειλεν GP, Comp 43, 2: ἐπήγ-
γελλεν Syk I 25 || ξυνεπίστασθαι GP, Suid, malit ξυνεπιγράψασθαι Haury: ξυνεπίστασθαι
aut ξυνέπασθαι Reiske, Syk I 25, Comp 43,2 et p. 217 || 13 ἔχων add. Haury || 14 <οἷς δ> ἠ
Kraš; οἷς Maltr: ἠ GP: ἠ <αὐτῷ ἢ οἷς> Comp 43,6 et p. 217 || 15 ἀναγνῶναι GP, Haury
malit ἀνέγνω = legi || ἐνεχειρίζοντο GP: ἐνεχειρίζον Reiske, Syk I 25 || 16 τῆς G: τῆς τοῦ
P || 17 μὲν GPS: μέντοι Piccolos || 18 ἴσχυεν GP: ἴσχυεν S

cu nenorocirile cele mai grozave, dacă nu ascultă de poruncă; ea mai adăuga că omul acela, împreună cu rudele sale, îi vor fi de mare folos în viitor, când va cădea în năpastă.

Așa s-a întâmplat că a scăpat atunci Iustin de la moarte; dar cu trecerea timpului acest Iustin a ajuns la mare putere; căci împăratul Anastasius l-a rânduit conducător peste străjile palatului său și prin mijlocirea acestei conduceri, după moartea împăratului, Iustin a pus mâna pe domnie. Ajuns bătrîn, cu un picior în groapă, el nu cunoștea deloc scrisul și se dovedea, cum zicem noi, un analfabet, lucru ce nu se mai întâmplase pînă atunci în împărăția romană. Era obiceiul ca împăratul să-și pună semnătura pe hotărîrile luate în numele său, dar Iustin nu putea scrie asemenea hotărîri și nici nu înțelegea ceva din cuprinsul lor. Sfetnicul care îl îndruma și avea în seamă dregătoria scrisorilor, anume Proclos, le făcea pe toate după mintea lui; dar ca să aibă o mărturie din mîna împăratului pentru cei care urmau să ducă la îndeplinire aceste hotărîri, oamenii de la curte s-au gîndit la cele ce urmează. Au pregătit anume pentru așa ceva o bucățică de lemn în care au săpat patru litere în limba latină; înmuiau condeiul în cerneala cu care obișnuiau să scrie împărații și îl puneau în mîna acestui împărat; potriveau scîndurica amintită deasupra hotărîrii, apoi luau mîna împăratului și o plimbau împreună cu condeiul peste cele patru litere; iar după ce o treceau prin toate cele patru găuri ale lemnișorului, o lăsau slobodă; și în chipul acesta dobîndeau semnătura împăratului.

Așa stăteau lucrurile la romani în legătură cu Iustin. El trăia cu o femeie numită Lupicina. Aceasta fusese mai înainte sclavă barbară, iar după ce a fost cumpărată, a ajuns țitoarea lui Iustin. Ea a împărățit împreună cu dînsul pînă la sfîrșitul vieții.

10 Rolul comandantului gărzilor imperiale în schimbările la domnie a fost totdeauna important în Bizanț.

11 Neștiința de carte a lui Iustin, ca și cea a lui Teodorich, regele goților din Italia, a fost probabil exagerată.

13 Începînd din secolul al IV-lea s-a dezvoltat treptat o cancelarie complicată sub conducerea unui *quaestor sacri Palatii*, care redacta hotărîrile importante sau corespondența cu provincia și cu puterile străine. Șeful acestei cancelarii a purtat un timp titlul de *spectabilis*, apoi de *illustris* și *clarissimus*. Unii din acești dregători au ajuns celebri, cum a fost Cassiodorus la curtea regelui Teodorich în Italia, și Tribonianus la curtea lui Iustinian. Despre Proclos povestește Procopius în *Războiul cu perșii I*, 11, 11: „Proclos, sfătuitor al împăratului și cu pricepere în alcătuirea scrisorilor, om drept, cinstit și neprimitor de daruri, se împotriva celor care încercau să vină cu legi noi sau să le schimbe pe cele vechi”. Prin urmare un conservator, spre deosebire de viitorul împărat Iustinian, criticat de Procopius.

17 Expresia „țitoare” nu dovedește neapărat că era vorba de o conviețuire ilegală: ea s-a ivit probabil în cercurile ostile palatului în urma unei false etimologizări a numelui Lupicina, deoarece în limba latină *lupa* avea și sensul de „femeie ușoară”. De aceea noua împărăteasă și-a schimbat repede numele în Eufemia, adică „cea cu bună reputație”.

19 νος μάλιστα. ἀδελφιδούς δὲ αὐτῷ Ἰουστινιανὸς νέος ὢν ἔτι διωκεῖτο τὴν ἀρχὴν
 ζύμπασαν καὶ γέγονε Ῥωμαίοις ξυμφορῶν αἴτιος, οἷας τε καὶ ὄσας ἐς τὸν ἅπαντα
 20 αἰῶνα οὐδεὶς που πρότερον ἀκοῆ ἔλαβεν. ἔς τε γὰρ ἀνθρώπων ἄδικον φόνον καὶ
 χρημάτων ἀρπαγὴν ἀλλοτρίων ῥᾶστα ἐχώρει, καὶ οὐδὲν ἦν αὐτῷ μυριάδας πολλὰς
 21 ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι, καίπερ αὐτῷ αἰτίαν οὐδεμίαν παρασχομένων. καὶ φυ-
 λάσσειν μὲν τῶν καθεσταμένων οὐδὲν ἤξίου, ἅπαντα δὲ νεοχμοῦν ἐς αἰεὶ ἤθελε, καὶ
 τὸ ζύμπαν εἰπεῖν, μέγιστος δὴ οὗτος διαφθορεὺς τῶν εὖ καθεστώτων <γένονεν>.
 22 τὸν μὲν οὖν λοιμὸν, ὅσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, καίπερ ἐπισκή-
 ψαντα εἰς τὴν γῆν ζύμπασαν, διέφυγον ἄνθρωποι οὐχ ἥσσους ἢ ὄσοις διαφθαρηναὶ
 τετύχεκεν, ἢ οὐδαμῆ τῆ νόσῳ ἄλόντες ἢ περιγενόμενοι, ἐπειδὴ σφίσι ἀλῶναι
 23 ξυνέβη. ἄνδρα δὲ τοῦτον διαφυγεῖν ἀνθρώπῳ γε ὄντι Ῥωμαίῳ τῶν πάντων οὐδενὶ
 ξυνηέχθη, ἀλλ' ὥσπερ τι ἄλλο ἐξ οὐρανοῦ πάθος ὄλφ τῷ γένει ἐπεισπεσὸν ἀνε-
 24 παφον οὐδένα παντελῶς εἶασε. τοὺς μὲν γὰρ ἔκτεινεν οὐδενὶ λόγῳ, τοὺς δὲ πενία
 μαχομένους ἀφείξαι ἀθλιωτέρους τῶν τετελευτηκότων εἰργάζετο, εὐχομένους τὰ
 παρόντα σφίσι διαλῦσαι θανάτῳ οἰκτίστῳ. τινῶν μὲντοι ξὺν τοῖς χρήμασι καὶ
 25 τὰς ψυχὰς εἶλεν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἦν αὐτῷ μόνην καταλῦσαι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν,
 Λιβύης τε καὶ Ἰταλίας οὐκ ἄλλου του ἔνεκα πεποιθῆσθαι τὴν ἐπικράτησιν ἴσχυσεν
 26 ἢ ὥστε ξὺν τοῖς πρότερον ὑφ' αὐτῷ ὄσι διολέσαι τοὺς ταύτη ἀνθρώπους. οὐπω
 γοῦν δεκαταῖος εἰς τὴν δύναμιν γεγονῶς Ἀμάντιον τῶν ἐν Παλατίῳ εὐνούχων
 ἄρχοντα ξὺν ἑτέροις τισὶν ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς ἔκτεινεν, ἄλλο οὐδὲν τῷ ἀνθρώπῳ
 ἐπενεγκῶν, πλὴν γε ὅτι ἐς Ἰωάννην τὸν τῆς πόλεως ἀρχιερέα λόγον τινὰ προπετῆ
 27 εἶποι. καὶ ἀπ' αὐτοῦ φοβερῶτατος γέγονεν ἀνθρώπων ἀπάντων. αὐτίκα δὲ καὶ
 Βιταλιανὸν τὸν τύραννον μετεπέμψατο, ᾧ δὴ τὰ πιστὰ πρότερον ὑπὲρ τῆς ἀσφα-
 28 λείας παρέσχετο, διαλαχὼν αὐτῷ τῶν ἐν Χριστιανοῖς μυστηρίων. ὀλίγῳ τε ὕστε-
 ρον ἐξ ὑποψίας αὐτῷ προσκεκρουκότα ξὺν τοῖς ἐπιτηδεῖος ἐν Παλατίῳ λόγῳ οὐ-
 δενὶ διεχρήσατο, πίστει οὕτω δεινοτάτας ἐμπεδῶσαι οὐδαμῆ ἀξιώσας. |

GPS || 21 καὶ — ἤξίου Suid s.v. καθεσταμένος | καὶ — ἤθελε Suid s.v. νεοχμοῦν || 22 τὸν — τετύχεκεν Suid s.v. ἐπισκῆπτει || ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. II 22,1 || 26 Malal. 410,9 Theoph. I 165,24 Chron. Pasch. I 611, 19 Cedren. I 637,23 Euagr. IV, 2 Niceph. Call. XVII 1 Zonar. III 266, 5 Ioannes de Niciu 501 Marcell. Com. ad a. 519 (2) Vict. Tonn. ad a. 519 Iord. Rom. 360 Zach. 141,2 Cramer Anecd. II 318 || 27 Malal. 412, 13 Theoph. I 166, 19 Euagr. IV 3 Niceph. Call. XVII 1 Zonar. III 267,5 Ioannes de Niciu 502 Marcell. Com. ad a. 520 Vict. Tonn. ad a. 523 (3) Iord. Rom. 361 Zach. 142,5 Cramer Anecd. II 318

20 ἐξ del. Alem || 21 καθισταμένων GP, Suid s.v. καθισταμένος: καθεστῶτων Suid s.v. νεοχμοῦν: καθισταμένων S || νεοχμοῦν P, Suid; νεοχειλοῦν GS || γέγονεν supplet Kum I 25 his documentis usus: an. 8,33 || 22 ὅσπερ GPS: ὥσπερ Heis 973, cf. an. 7,1; 12,12 || ἢ ὄσοις Suid: ὄσοις GPS || περιγενόμενοι P(mg.): γενόμενοι GPS || ξυνέβη GP: om. S || 23 τῶν πάντων Ῥωμαίῳ G || παντελοῦς S || 24 ἔκτεινεν Alem: ἔκτεινεν GPS || ἐργάζετο G(mg.)PS: εἰργάζοντο G || οἰκτίστῳ GPS: ὀκίστα Buech 154 || 25 ἴσχυσεν GPS: ἔσπευσεν Reiske || διολέσαι <καὶ> supplet Syk I 25 || 26 δεκαταῖος P, Alem; δεκταῖος G: δεκτέος S || Ἀμάντιον Alem: Ἀβάντιον GPS || τῶν GP: τὸν S || οὐδεμιᾶς αἰτίας P || 27 τῶν ἀνθρώπων G || ὑπὲρ GS: ὑπὸ P || 28 προσκεκρουκότων P

Iustin nu putea face supușilor săi nici rău, nici bine, căci era de o mare 18
 bunătate și cu totul lipsit de darul vorbirii meșteșugite, păstrînd încă multe 19
 apucături țărănești. Iustinian, nepotul său de frate, a condus încă de tînr 19
 toată împărăția și a ajuns pentru romani pricina unor nenorociri atît de mari 19
 și de înspăimîntătoare cum nu se mai pomenise pînă atunci în trecerea vea- 20
 curilor. Aluneca cu cea mai mare ușurință spre omoruri nedrepte și răpirea 20
 averilor străine și credea că este un lucru de nimica să piardă mii și mii de 20
 oameni, cu toate că nu-i dăduseră niciodată prilej pentru asemenea faptă. 20
 Nu se ostenea cîtuși de puțin să păstreze datinile, ci căuta să schimbe mereu 21
 toate lucrurile; și, ca să spun pînă la capăt, el era dușmanul cel mai înver- 22
 șunat al rînduielilor bune de altădată. În urma ciumii amintite în cărțile de 22
 mai înainte, care a cuprins tot pămîntul, au scăpat mai mulți oameni, decît 22
 cei care au fost omorîți de dînsul, căci unii au rămas neatinși de boală sau 23
 au biruit-o, după ce-au căzut în mrejele ei; dar de omul acesta n-a putut scăpa 23
 nimeni dintre romani; și ca o năpastă căzută din cer peste neamul întreg, 23
 el semăna pretutindeni numai morminte. Pe unii i-a măcelărit fără temei, 24
 iar pe alții, prinși în luptă cu sărăcia, i-a adus într-o stare mai rea decît pe 24
 morți: iar ei se rugau să le schimbe viața cu moartea cea mai vrednică de 25
 plîns; unora, odată cu averile, le-a luat și sufletele. Cînd n-a mai rămas de 25
 aruncat la pămînt decît împărăția romană, a început cucerirea Libiei și Ita- 26
 liei, nu pentru altă pricină decît ca să poată răpune, împreună cu cei uciși 26
 mai înainte, și pe oamenii din părțile acelea. Abia trecuseră zece zile de cînd 26
 ajunsese la putere și a ucis pe Amantius, îndrumătorul scopiților de la palat 26
 împreună cu alți cîțiva, fără nici un temei: îi aducea doar învinuirea că 27
 spusese un cuvînt ceva mai îndrăzneț despre Ioan, episcopul cetății. Și de 27
 atunci înainte a ajuns omul cel mai de temut din toată lumea. A trimis 27
 să-l cheme îndată pe răsculatul Vitalian, căruia i-a juruit mai întîi cuvînt 27
 de credință să-l scape cu viață, după ce s-a împărtășit cu sfintele taine ale 28
 creștinilor; dar puțin mai tîrziu, în urma unei bănuieli căzute asupra lui și 28
 a prietenilor săi, i-a omorît în palat fără cea mai mică șovăială, arătînd în 28
 acest fel că nu se simțea legat nici de jurămintele cele mai sfinte.

22 Ciuma din anul 542 a lovit și sănătatea împăratului Iustinian, care i-a supraviețuit. Uciderea, răpirea de averi și abolirea vechilor datini sînt principalele capete de acuzație, pe care autorul le va dezvolta pe rînd cu exemple concrete în capitolele următoare.

25 Încercarea de a cucerii Libia și Italia a fost o greșeală atît prin marel număr de victime ivite în urma luptelor, cît și prin sleirea mijloacelor materiale ale împărăției.

26 Amantius sprijinea secta monofiziților și se opunea suirii pe tron a lui Iustinian.

27 Vitalian a organizat o răscoală deschisă împotriva împăratului Anastasius, pretextînd că sprijină ortodoxia împotriva înnoitorilor. Apoi s-a ajuns la o înțelegere cu papa, iar Vitalian a căpătat mare trecere la palat în timpul împăratului Iustin, fiind considerat de unii drept „al doilea om din imperiu”. Așa se explică reacția neîntirziată și drastică a lui Iustinian.

ζ'

Factionum circi licentia egregie describitur. Novitas in cultu corporis. Latrocinia ac caedes. Exarmatae leges. Libido vaga. Uxoris mira in maritum fides. Iustiniani reprehensio.

- 1 Τοῦ δὲ δήμου ἐκ παλαιοῦ ἐς μοίρας δύο διεστηκότος, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς
 2 ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, μίαν αὐτὸς τὴν Βενέτων ἐταιρισάμενος, ἥ οἱ καὶ τὸ
 3 πρότερον κατεσπουδασμένη ἐτύγχανε, ζυγχεῖν τε καὶ ζυνταράξαι ἅπαντα ἴσχυσε.
 4 καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐς γόνυ ἐλθεῖν Ῥωμαίοις τὴν πολιτείαν πεποίηκεν. οὐχ ἅπαντες
 5 δὲ οἱ Βένετοι ἐπισπένθαι τῇ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς γνώμῃ ἔγνωσαν, ἀλλ' ὅσοι στασιῶ-
 6 ται ὄντες ἐτύγχανον. καὶ αὐτοὶ μέντοι προϊόντος ἤδη «τοῦ δεῖνου» σωφρονέστατοι
 7 ἔδοξαν εἶναι ἀνθρώπων ἁπάντων. ἐνδεσετέρως γὰρ ἢ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἡμάρ-
 8 τανον. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν Πρασίνων οἱ στασιῶται ἡσυχῇ ἔμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
 9 ἔπρασσον ἀεὶ τὰ ἐγκλήματα ἐς ὅσον σφίσι δυνατὰ ἐγεγόνει, καίπερ κατὰ μόνας
 10 διηνεκὲς κολαζόμενοι. ὅπερ αὐτοῦς ἐς τὸ θρασύνεσθαι πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἐς αἰ-
 11 ἦγεν. ἀδικούμενοι γὰρ εἰώθασιν ἐς ἀπόνοιαν τρέπεσθαι ἄνθρωποι. τότε οὖν τοὺς
 12 Βενέτους αὐτοῦ ῥιπίζοντός τε καὶ διαφανῶς ἐρεθίζοντος ἅπασα κατ' ἄκρας ἢ Ῥω-
 13 μαίων ἀρχὴ ἐκινήθη ὥσπερ σεισμοῦ ἢ κατακλυσμοῦ ἐπιπεσόντος ἢ πόλεως ἐκά-
 14 στης πρὸς τῶν πολεμίων ἀλούσης. πάντα γὰρ ἐν ἅπασι ζυνεταράχθη καὶ οὐδὲν ἐφ'
 15 ἑαυτοῦ τὸ λοιπὸν ἔμεινε, ἀλλ' οἱ τε νόμοι καὶ ὁ τῆς πολιτείας κόσμος ζυγχύ-
 16 σεως ἐπιγενομένης ἐς πᾶν τούναντιον ἐχώρησαν.
- 8 Καὶ πρῶτα μὲν τοῖς στασιώταις τὰ ἐς τὴν κόμην ἐς νεώτερόν τινα μετεβέ-
 9 βλητο τρό|πον. ἀπεκείροντο γὰρ αὐτὴν οὐδὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίοις. τοῦ
 10 μὲν γὰρ μύστακος καὶ τοῦ γενείου οὐδαμῇ ἤπτοντο, ἀλλ' αὐτοῖς κατακομᾶν ἐπὶ
 11 πλείστον ὥσπερ οἱ Πέρσαι ἐς αἰεὶ ἤθελον. τῶν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν τὰ ἔμπρο-
 12 σθεν ἄχρι ἐς τοὺς κροτάφους ἀποτεμόμενοι τὰ ὀπισθεν ἀποκρέμασθαι σφίσιν ἐπὶ
 13 μακρότατον λόγῳ οὐδενὶ εἶων, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται. διὸ δὴ καὶ Οὐννικὸν τὸ
 14 τοιοῦτον εἶδος ἐκάλου.
- 11 Ἐπειτα δὲ τὰ ἐς τὰ ἱμάτια εὐπάρυφοι ἠξίουσαν ἅπαντες εἶναι, κομπωδεστέραν
 12 ἢ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀξίαν ἐνδιδυσκόμενοι τὴν ἐσθῆτα. κτᾶσθαι γὰρ αὐτοῖς τὰ

GPS || 1 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. I, 24,2 || 3 αὐτοὶ μέντοι cf. Aed. II, 6,5 || 5 ἀδικού-
 μνοι — ἄνθρωποι Suid s.v. ἀπόνοια || 8—11 καὶ πρῶτα — εἶναι Suid s.v. ἀπόνοια || 11 — 13
 Ἐπειτα — διελεγχθεῖη Suid s.v. εὐπάρυφα

1 δύο om. Suid || Βενέτων Dind: Βένετον GPS || 2 τοῦ om. G || 3 «τοῦ δεῖνου» Alem:
 «τοῦ χρόνου» supplet Kum I 25, cf. An. 6, 10; s24, 18 || 4 στασιῶται GS: στρατιῶται P || τὰ delet
 Syk I 25 || 5 ἐς αἰεὶ ἤγεν GPS: ἐσήγεν Reike || οἱ ἄνθρωποι Suid || 6 αὐτοῦ Alem: αὐτὸν
 GPS || 7 συγχύσεως S || 8 ἐς GPS: ἀμφὶ Suid, Comp 47, 3 et p. 218 || μετεβέβλητο GPS: παρα-
 βέβληται Suid || αὐτὴν Suid: αὐτοὶ GPS || Ῥωμαίοις om. Suid || 9 αὐτοῖς GPS: αὐτὸν Suid || 10
 ἄχρις ἐς S || ἀποτεμόμενοι Suid || ἐπὶ μακρότατον Suid: om. GPS || λόγῳ GPS: νόμῳ Comp
 47,8 et p. 219 || οὐδενὶ S: ἐν οὐδενὶ GP || ὥσπερ GPS || ὡς Suid || δὴ om. Suid || τοιοῦτον αὐτὸ
 Suid || τὰ ἱμάτια Suid: ταρμάτια GPS || εὐπάρυφοι et εὐπάρυφα Suid || εἶναι ἅπαντες G

E descrisă în chip strălucit cutezanța unor oameni din facțiunile de la circ. Noutate în grija pentru trup. Furturi și omoruri. Neputința legilor. Pofa de plăceri. Minunata credință a unei femei față de bărbatul ei. Asprimea lui Iustinian.

Din timpurile vechi poporul era împărțit în două facțiuni, cum am spus în cărțile de mai înainte. Iustinian s-a apropiat de una dintre ele, de cea a „albaștrilor“, pe care îi îndrăgise mai de mult; și a izbutit să tulbure și să zdruncine toate rînduielele; și de atunci înainte a făcut în așa fel încît împărăția romană a ajuns să se tîrîie în genunchi. Nu toți „albaștrii“ au primit să urmeze voința acestui om, ci numai cei doritori de răscoale. Cu cît creșteau nenorocirile, cu atît păreau aceștia oamenii cei mai cumsecade din lume și într-adevăr ei pricinuiau mai puține răutăți decît erau în stare să facă. Dar nici răzvrățiții din rîndurile „verzilor“ nu stăteau cu mîinile în sîn, ci săvîrșeau și ei nelegiuiri, fără încetare, cîte puteau, cu toate că erau totdeauna judecați și pedepsiți cu de-amănuntul. Dar faptul acesta îi făcea tot mai cutezători, căci de obicei oamenii nedreptățiți sînt împinși la lucruri necugetate. După ce i-a momit pe față și i-a tras la sine pe „albaștri“, toată împărăția romană a fost răscolită din temelii, ca zguduită de un cutremur sau potop, ca și cum fiecare cetate ar fi ajuns în mîinile vrăjmașilor. Toate au fost întoarse pe dos, pretutindeni, și nimic n-a rămas la locul lui, ci legile și rînduiala cetății împărătești au fost împinse în învălmășeală și au luat cu totul altă înfățișare.

Mai întii răzvrățiții și-au lăsat plete, într-un chip cu totul deosebit, căci nu-și mai tundeau părul ca ceilalți romani. Nu-și rădeau mustățile și barba, ci țineau să fie cît mai păroși, întocmai ca perșii. Își tăiau părul numai în partea dinainte a capului, pînă la tîmple, iar în partea dindărăt îl lăsau să atîrne cît de lung, fără nici un temei, ca masageții. De aceea noul obicei se mai numea și „modă hunică“.

Apoi toți căutau să poarte straie arătoase și îmbrăcau haine mai împodobite decît era starea fiecăruia, deoarece puteau să le dobîndească prin mij-

1 Facțiunile „verzilor“ (Prasinoi) și „albaștrilor“ (Venetoi), numite astfel după culoarea carelor de alergare din circ, au dominat toată viața sportivă a cetăților bizantine din secolul al VI-lea. Deși relativ puțini la număr în raport cu restul populației, ei erau bine organizați și puteau influența viața politică a vremii, după cum s-a văzut în celebra răscoală numită Nika („Învinge“) din anul 532, care a periclitat tronul lui Iustinian.

10 Cu perșii, hunii și masageții, prin care trebuie să înțelegem unele triburi mai înapoiate, bizantinii au luat contact nu numai pe cîmpurile de luptă, ci și în capitala lor, cu prilejul diverselor solii. Apoi existau schimburi comerciale aproape regulate, dorite și promovate de ambele părți, iar îmbrăcămintea și podoabele erau cele dintii obiecte venite pe această cale. A avut loc și o influență asupra artei militare bizantine, în special în domeniul strategiei, și au apărut unele arme noi, cu nume noi, după cum rezultă din tratatul lui Mauricius, redactat aproximativ în primele trei decade ale secolului al VII-lea.

- τοιαῦτα ἐξ οὐ προσηκόντων παρῆν. τοῦ δὲ χιτῶνος τὸ ἀμφὶ τῷ χεῖρε μέρος [αὐτοῖς] τὰ μὲν ἐς τὸν καρπὸν ξυνήει σφίσιν ἐν στενωῷ μάλιστα, τὰ δὲ ἐνθῆνδε
- 13 ἄχρι ἐς ὄμον ἐκάτερον ἐς ἄφατόν τι εὖρους διεκέχυτο χρῆμα. ὁσάκις τε αὐτοῖς ἢ χεῖρ σείοιτο ἀναβοῶσιν ἐν τοῖς θεάτροις τε καὶ ἵπποδρομίαις, ἢ ἐγκελευμένοις, ἤπερ εἰώθει, ἐς ὕψος αὐτοῖς τοῦτο τὸ μέρος ἀτεχνῶς ἤρετο, αἴσθησιν παρεχόμενον τοῖς ἀνοήτοις, ὅτι δὴ αὐτοῖς οὕτω καλὸν τε τὸ σῶμα καὶ ἄδρὸν εἶη [ἄν] ὄστε δεῖν γε αὐτοῖς πρὸς τῶν τοιούτων ἱματίων καλύπτεσθαι, οὐκ ἐννοοῦσιν ὅτι
- 14 δὴ αὐτοῖς τῷ τῆς ἐσθῆτος ἡραιωμένῳ τε καὶ κενῷ πολλῷ ἔτι μᾶλλον τὸ τοῦ σώματος ἐξίτηλον διελεγχθεῖη. αἱ ἐπωμίδες δὲ | καὶ ἀναξυρίδες καὶ τῶν ὑποδημάτων τὰ πλεῖστα ἐς τῶν Οὐννων τό τε ὄνομα καὶ τὸν τρόπον ἀπεκέκριτο σφίσιν.
- 15 Ἐσιδηροφόρου δὲ νύκτωρ μὲν τὰ πρῶτα ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἅπαντες σχεδόν, ἐν δὲ γε ἡμέρα ξιφίδια παρὰ τὸν μηρὸν δίστομα ὑπὸ τῷ ἱματίῳ ἀποκρυψάμενοι, ξυνιστάμενοί τε κατὰ συμμορίας, ἐπειδὴν ξυσκοτάζοι, ἐλωποδύτου τὸς ἐπιεικεστέρους ἐν τε ὄλη ἀγορᾷ κὰν τοῖς στενωποῖς, ἀφαιρούμενοι τοὺς παραπεπτωκότας τὰ τε ἱμάτια καὶ ζώνας τε καὶ περόνας χρυσᾶς καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν χερσίν
- 16 ἔχιοιεν. τινὰς δὲ πρὸς τῇ ἀρπαγῇ καὶ κτείνειν ἠξίου, ὅπως μηδενὶ τὰ ξυμπεσόντα
- 17 σφίσιν ἀναγγείλωσιν. οἷς δὴ ἅπαντες καὶ τῶν Βενέτων οἱ μὴ στασιῶται μάλιστα
- 18 ἤχθοντο, ἐπεὶ οὐδὲ αὐτοὶ ἀπαθεῖς ἔμενον. καὶ ἀπ' αὐτοῦ χαλκαῖς τὸ λοιπὸν ζῶναις τε καὶ περόναις καὶ ἱματίοις πολλῷ ἐλασσόνως ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ὡς πλεῖστοι ἐχρῶντο, ὅπως δὴ μὴ τῷ φιλοκάλῳ ἀπόλωνται, καὶ οὐπω δεδυκότος ἡλίου
- 19 ἐς τὰς οἰκίας ἀναχωροῦντες ἐκρύπτοντο. μηκυνομένου δὲ τοῦ κακοῦ καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστροφῆς ἐς τοὺς ἡμαρτηκότας πρὸς τῆς τῷ δήμῳ ἐφεστῶσης ἀρχῆς γινομένης
- 20 ἐπὶ μέγα τὸ τῶν ἀνδρῶν θράσος ἐς ἀεὶ ἤρετο. ἁμαρτία γὰρ παρρησίας ἀξιωθεῖσα ἐπ' ἀπειρον φέρεσθαι πέφυκεν, ἐπεὶ καὶ κολαζόμενα τὰ ἐγκλήματα φιλεῖ οὐκ ἐς
- 21 τὸ παντελὲς ἀποκόπτεσθαι. φύσει γὰρ οἱ πλεῖστοι ἐς τὸ ἁμαρτάνειν εὐπετῶς τρέπονται.
- 22 Τὰ μὲν οὖν τῶν Βενέτων ἐφέρετο τῆδε. τῶν δὲ ἀντιστασιωτῶν οἱ μὲν ἐς τὴν ἐκείνων ἀπέκλινον μοῖραν, ἐπιθυμία τοῦ ξυναμαρτάνειν τε | καὶ μὴ δοῦναι

GPS || 14 αἱ — σφίσιν Suid s.v. ἐπωμίς

12 τὸ ἀμφὶ GPS: τοῦ ἀμφὶ Suid || αὐτοῖς del. Alem || ξυνίει Suid || μάλιστα S: μάλιστα δὲ GP: μάλιστα δὴ Reiske || ἄχρις ἐς S || εὖρος Suid || 13 τε om. Suid || αὐτοῖς ἢ χεῖρ Suid, Heis: ἢ χεῖρ αὐτοῖς GPS || ἵπποδρομίαις Suid || τοῦτο δὴ Suid, Kraš || τοῦτο — τοῖς Suid: om. GPS || ἄν del. Syk I 25: ἄν εἶη Suid || οὐκ ἐννοοῦσιν GPS: καὶ οὐκ ἐνενόουν Suid || ἡραιωμένῳ Suid: ἡρημωμένῳ GPS || κενῷ GPS: καινῷ Suid || διελεγχθεῖη Suid: διελεγχθῆ GPS || 14 δὲ GS: τε P || ἀποκέκριται Suid || 15 σχεδόν τι ἅπαντες Kraš || διστώματα S || ξυμμορίας S || συσκοτάζοι G || τε GPS: τῆ Reiske || ὄλη GPS: πληθούση Piccolos: μεγάλη Comp 48,11 || ἀφαιρούμενοι Alem: ἀφανιοῦμενοι GPS || 16 τῇ ἀρπαγῇ GPS: ἀρπάζειν Comp 48,13 || 17 ἅπαντες GP: ἅπασι S, Heis 972 || ἐπεὶ δὲ G || 20 ἀποκόπτεσθαι GP: ἀποτέμνεσθαι S || 22 εἰς G || τοῦ — μὴ Haurg: τοῦ ξυναμαρτάνοντος δήμου GPS: τοῦ ξυναμαρτάνοντες δὴ μὴ Kraš, Herw 35.329, Syk I 25: τοῦ ξυναμαρτάνοντος μηδαμοῦ Piccolos

loace neîngăduite. Mînele tunicilor pînă la cot erau înguste de tot, iar de acolo în sus, pînă la umeri, se lărgeau peste măsură. Ori de cîte ori înălțau 13
mîinile în sus, la strigătele din teatre și la alergările de cai, sau le țineau
mereu ridicate, cum e obiceiul la îndemnuri, voiau să dovedească celor nepri-
cepuți că în felul acesta arată mai trupeși și mai puternici, cum s-ar și conveni
unor oameni care poartă o asemenea îmbrăcăminte; dar nu-și dădeau seama
că în aceste haine umflate și goale ieșea mai lesne în vileag bicisnicia lor tru-
pească. Straiul de pe umeri, pantalonii și cea mai mare parte a încălțăminteii 14
aveau la ei tăietură și nume hunice.

La început aproape toți purtau la vedere arme de fier, dar numai 15
noaptea; iar în timpul zilei își ascundeau pumnalele în buzunarele de la șol-
duri. Cînd se întuneca, se adunau în cete și năvăleau asupra oamenilor mai
înstăriți, în plin tîrg sau în îngustimile ulițelor, răpind de la cei întîlniți în
cale îmbrăcăminte, cingători, agrafe de aur și tot ce puteau găsi la dînșii.
Dacă furau, se grăbeau să-i ucidă pe unii, spre a nu vesti nimănui cele întîm- 16
plate. Toată lumea era cît se poate de nemulțumită de aceste isprăvi; la fel 17
nerăzvrățiții din rîndurile „albaștrilor“, pentru că și ei aveau de suferit îm-
preună cu ceilalți. De aceea, de atunci încoace, cei mai mulți purtau cingă- 18
tori și agrafe de bronz și îmbrăcăminte mai simplă decît le era starea, ca să
nu cadă jertfă celor îndrăgostiți de lucrurile frumoase; apoi se întorceau acasă
înainte de apusul soarelui și se ascundeau în căminele lor. Nenorocirile se 19
prelungeau, dar conducerea de stat nu lua măsuri împotriva răufăcătorilor,
încît îndrăzneala acestor oameni a ajuns din ce în ce mai cutezătoare; căci 20
fărădelegea neluată în seamă se lățește mereu și nu cunoaște margini. Nici 21
greșelile pedepsite nu pot fi cu totul înlăturate și prin firea lucrurilor cei
mai mulți oameni cad cu ușurință în păcate.

Așa stăteau lucrurile cu „albaștrii“. Cei care se împotriveau treceau 22
de partea lor din dorința de a lua parte la fărădelegi și de a scăpa de pedeapsă,
sau fugeau și de ascundeau în țări străine. Mulți au fost prinși și ucisi de duș-

---

14 În tratatul de strategie al lui Mauricius găsim menționate următoarele obiecte de import: mantale bulgare (XII, 8, 1), încălțăminte și straie gotice (XII, 8, 1), sulite slave (XII, 8, 5).

15 Iustinian n-a apelat la sprijinul aristocrației, dar nici n-a apărut-o: de aici nemulțumirea lui Procopius, care făcea parte din rîndurile ei. El conchide cu o reflecție sceptică de natură generală asupra condiției umane.

τὴν δίκην, οἱ δὲ φυγῇ ἐχόμενοι ἐς ἑτέρας τινὰς ἐλάνθανον χώρας· πολλοὶ δὲ καὶ αὐτοῦ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο πρὸς τῶν ἐναντίων ἢ πρὸς τῆς ἀρχῆς
 23 κολαζόμενοι. καὶ ἄλλοι δὲ νεανῖαι πολλοὶ ἐς ταύτην δὴ τὴν ἑταιρίαν ξυνέρρουσιν οὐδεπώποτε πρότερον περὶ ταῦτα ἐσπουδακότες, ἀλλὰ δυνάμεώς τε καὶ ὕβρεως
 24 ἐξουσίᾳ ἐνταῦθα ἡγμένοι. οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲν μίασμα ὑπὸ ἀνθρώπων ὠνομασμένον,
 25 ὅπερ οὐχ ἡμαρτήθη τε ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ τιμωρίας ἐκτὸς ἔμεινε. πρῶτον
 26 μὲν οὖν σφῶν τοὺς ἀντιστασιώτας διέφθειρον, προϊόντες δὲ καὶ τοὺς οὐδὲν προσ-
 27 κεκρουκότας αὐτοῖς ἔκτεινον. πολλοὶ δὲ καὶ χρήμασιν αὐτοὺς ἀναπέσαντες ἀπεδείκνυσαν τοὺς σφετέρους ἐχθρούς, οὗσπερ ἐκεῖνοι διεχρῶντο εὐθὺς ὄνομα
 28 μὲν Πρασίνων αὐτοῖς ἐπενεγκόντες, ἀγνώστας δὲ σφίσι παντάπασιν ὄντας. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν σκότῳ ἔτι οὐδ' ἐν παραβύστῳ ἐγένετο, ἀλλ' ἐν ἅπασιν μὲν τῆς ἡμέρας καιροῖς, ἐν ἐκάστῳ δὲ τῆς πόλεως χώρῳ, ἀνδράσι τοῖς λογιμωτάτοις τῶν πρασ-
 29 σομένων, ἂν οὕτω τύχοι, ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντων. οὐδὲ γὰρ ἐπικαλύπτειν ἐδέοντο τὰ ἐγκλήματα, ἐπεὶ τοὶ αὐτοῖς οὐκ ἐπέκειτο κολάσεως δέος, ἀλλὰ τις προσῆν καὶ φιλοτιμίας ἀξίωσις, ἰσχύος τε καὶ ἀνδρείας ἐμποιοῦμένοις ἐπίδειξιν, ὅτι δὴ πληγῇ μὲν τῶν τινα παραπεπτωκότων γυμνὸν ἔκτεινον, ἐλπίς τε οὐδενὶ τοῦ ἔτι
 30 βιώσεσθαι ἐν τῷ τῆς διαίτης σφαλερῷ ἔμενε. πάντες γὰρ ἐγκεῖσθαι σφίσι τὸν θάνατον τῷ περιδεεῖς εἶναι ὑπώπτεον, καὶ οὔτε τόπος τις ὄχυρός οὔτε καιρὸς ἐχέγγυός τι ἐς τὴν σωτηρίαν ἔδοξεν εἶναι, ἐπεὶ κὰν τοῖς τῶν ἱερῶν τιμιωτάτοις κὰν ταῖς πανηγύρεσι λόγῳ οὐδενὶ διεφθείροντο, πίστις τε οὐδεμία πρὸς τε τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν ἔτι ἐλέλειπτο. πολλοὶ γὰρ καὶ τῇ τῶν οἰκειοτάτων ἐπιβουλῇ ἔθνησκον.

30 Ζήτησις μὲντοι οὐδεμία τῶν πεπραγμένων ἐγένετο. ἀλλὰ τὰ πάθη ἀπροσδό-
 31 κητα πᾶσιν ἐπιπτεν καὶ τοῖς πεπτωκόσιν οὐδεὶς ἤμυνε. νόμου δὲ τινος ἢ συμβολαίου δύναμις τις ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς τάξεως οὐκέτι ἐλέλειπτο, ἀλλ' ἐπὶ τὸ βιαιότερον ἅπαντα τετραμμένα ξυνεταράχθη, τυραννίδι τε ἢ πολιτεία ἐμφορῆς μάλιστα, οὐ καθεστῶση μὲντοι γε, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην τε ἀμειβομένη καὶ αἰεὶ ἀρχομένη.
 32 τῶν τε ἀρχόντων αἰ γνῶμαι ὡσπερ ἐκπεπληγμέναις ἐφύκεσαν, ἐνὸς ἀνδρὸς φόβῳ δεδουλωμένοι τὸ φρόνημα, οἱ τε δικάζοντες τὰς ὑπὲρ τῶν ἀντιλεγόμενων ποιούμενοι γνώσεις τὰς ψήφους ἐδίδοσαν, οὐχ ἤπερ αὐτοῖς ἐδόκει δίκαιά τε καὶ νόμιμα εἶναι, ἀλλ' ὡσπερ τῶν διαφορομένων ἐκάστῳ τὰ ἐκ τῶν στασιωτῶν δυσμενῆ τε καὶ φίλα ἐτύγχανεν ὄντα. δικαστῆ γὰρ ὀλιγορηκότι τῆς ἐκείνων προρρήσεως θάνατος ἢ ζημία ἐπέκειτο.

GPS

22 ἐχόμενοι GPS: χρώμενοι Herw 35, 329: οἰχόμενοι Syk I 25 || 24 οὐδὲν PS: οὐδὲ G || ἔκτεινον PS: διέφθειρον G || 27 ἔτι οὐδ' S: ἤδη ἢ G: ἔτι ἢ P || 28 οὐδὲ G, Syk I 25: οὐδὲν PS, Haury || τοὶ GS: τι P || ἐπίδειξιν GP: ἀπόδειξιν S || 29 οὔτε — οὔτε: conl. Kraš in apparatus critico; οὐδὲ — οὐδὲ GPS || ἐχέγγυός G || 30 μὲντοι GP: τε S || ἐπιπτεν GPS: ἐπέπιπτε Reiske, Comp 51,2 et p. 220 || 31 ξυμβολαίου S || ἦν GPS, Comp 51,5: ἦν ἢ Kraš, Haury || καθεστῶσα P || τε GP: μὲν S || 32 δεδουλωμένοι GPS, Comp 51,8 et p. 220: δεδουλωμένων Alem, Haury: δεδουλωμένοι Dind || γνώσεις S: γνώμας GP || στασιωτῶν a(mg.), Alem: στρατιωτῶν GPSa || φίλα GP: φίλια S || γὰρ PS: om. G || ἐπέκειτο S: ἐπέκριτο GP

mani sau de conducerea de stat. Un număr mare de tineri s-au adunat în această ceată, cu care nu avuseseră nimic de a face mai înainte, împinși numai de pofta puterii și de cutezanță. Nici nu poți pomeni vreo fărădelege iscată de oameni care să nu fi fost săvârșită în timpul acela și să-și fi primit pedeapsa. Ei au înlăturat mai întâi pe cei care li se împotriveau, apoi cu timpul și pe cei care nu le făceau nici un rău. Unii îi cumpărau cu bani și le dădeau pe mâini dușmanii, iar ei îi măcelăreau numai decît sub cuvînt că fac parte din rîndurile „verzilor“, cu toate că nici nu-i cunoșteau. Asemenea isprăvi se petreceau, nu în timpul nopții sau în taină, ci în orice clipă din zi și în toate părțile cetății, uneori și sub privirile bărbaților celor mai de seamă. Nu erau nevoiți să-și acopere fărădelegile, căci puțin le păsa de pedeapsă, ci socoteau drept o faptă vrednică de cinste și o dovadă de vlagă și bărbăție să ucidă cu o singură lovitură omul lipsit de apărare care le ieșea în cale. Nimeni nu trăgea nădejde să scape din asemenea primejdie. Stăpîniți de spaimă, toți își vedeau moartea înaintea ochilor: nici un loc nu le părea destul de întărit, nici o clipă destul de prielnică spre a rămînea teferi, căci erau măcelăriți chiar în lăcașurile sfinte și în adunări; și nici nu aveau încredere în prieteni sau în cei de un neam cu dînșii, deoarece mulți mureau răpuși de rudele cele mai apropiate.

Nu avea loc o cercetare a faptelor, ci năpasta cădea pe neașteptate asupra tuturor și nimeni nu venea în ajutorul celor căzuți. N-a rămas în rînduială deplină nici lege și nici înțelegere, ci totul a fost siluit și destrămat, iar statul arăta ca o stăpînire cruntă, neîntemeiată, schimbătoare și mereu întoarsă pe dos și luată de la capăt. Hotărîrile conducătorilor păreau schiloade, deoarece mințile lor erau tulburate de teama față de un singur om. Cei care judecau plîngerile împricinaților hotărau, nu după dreptate și lege, ci după cum pricinile erau sau nu pe placul răzvrătiților, iar judecătorul care nu ținea seamă de spusele lor ajungea în primejdie de moarte.

---

26 Luptele dintre facțiunile din circ au fost și mai sînt obiectul a numeroase cercetări științifice, însă cauzele lor n-au fost încă lămurite pe deplin. Din punct de vedere religios „albaștrii“ apărau concepția ortodoxă susținută de conducerea de stat, iar „verzii“ militau pentru credința monofiziților. Iustinian și Teodora manevrau cu abilitate pasiunile din aceste dispute, pe care nu le-au ocolit, folosind principiul: „Divide et impera“.

31 Din toate acestea rezultă nu o stare de haos și anarhie, cît o anumită tehnică de exercitare a puterii: oamenii simpli din cetăți și tinerii erau ațîțați unii împotriva altora, proprietarii de pămînturi formau o minoritate restrînsă și neputincioasă, iar deasupra, ajutat de forța publică organizată, împăratul și cîțiva indivizi venali exploatau și strîngeau averi fabuloase, care trezeau invidii și treceau apoi în mîinile altor persoane tot atît de necinstite.

33 Καὶ πολλοὶ μὲν δανεισται τὰ γραμματεῖα τοῖς ὀφληκόσι ξὺν βίᾳ πολλῇ
 οὐδὲν τοῦ ὀφλήματος κεκομισμένοι ἀπέδοντο, πολλοὶ δὲ οὔτι ἐκούσιοι ἐλευθέ-
 34 ρους τοὺς οἰκέτας ἀφῆκαν. φασὶ δὲ καὶ γυναῖκας τινὰς πολλὰ ὄν οὐκ ἐβούλοντο
 35 τοῖς αὐτῶν δούλοις ἀναγκασθῆναι. ἤδη| δὲ καὶ παῖδες οὐκ ἀφανῶν ἀνδρῶν τούτοις
 δὴ τοῖς νεανίαις ἀναμιχθέντες τοὺς πατέρας ἠνάγκαζον ἄλλα τε πολλὰ οὔτι ἐβε-
 36 λουσίους ποιεῖν καὶ τὰ χρήματα σφίσι προΐεσθαι. πολλοὶ δὲ καὶ ἀκούσιοι παῖδες
 τοῖς στασιώταις ἐς κοίτην ἀνοσίαν οὐκ ἀγνοούντων ἠναγκάσθησαν τῶν πατέρων
 37 ἐλθεῖν. καὶ γυναιξὶ μέντοι ἀνδράσι ξυνοικούσαις ταῦτόν τούτῳ ξυνέβη παθεῖν.
 καὶ λέγεται γυνὴ μία κόσμον περιβεβλημένη πολλὸν πλεῖν μὲν ξὺν τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τι
 προάστειον τῶν ἐν τῇ ἀντιπέρας ἡπείρῳ· ἐντυχόντων δὲ σφίσιν ἐν τῷ διάπλῳ
 τούτῳ τῶν στασιωτῶν, καὶ τοῦ μὲν ἀνδρὸς αὐτὴν ξὺν ἀπειλῇ ἀφαιρουμένων, ἐς δὲ
 ἄκατον τὴν οἰκείαν ἐμβιβασάντων, ἐσελθεῖν μὲν ἐς τὴν ἄκατον ξὺν τοῖς νεανίαις,
 ἐγκελευσαμένην τῷ ἀνδρὶ λάθρα ἄλλα θαρσεῖν τε καὶ μηδὲν ἐπ' αὐτῇ δεδιέναι
 38 φαῦλον· οὐ γάρ τι ξυμβῆσσεσθαι ἐς τὸ σῶμα αὐτῇ ὕβρισθῆναι· ἔτι δὲ τοῦ ἀνδρὸς
 ξὺν πένθει μεγάλῳ ἐς αὐτὴν βλέποντος ἕς τε τὴν θάλασσαν καθεῖναι τὸ σῶμα
 καὶ αὐτίκα μάλα ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι.

39 Τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ τούτοις δὴ τότε τοῖς στασιώταις ἐν Βυζαντίῳ τετολμη-
 μένα. ἦσσαν δὲ ταῦτα τοὺς παραπεπτωκότας ἠνία ἦ τὰ πρὸς Ἰουστινιανοῦ ἐς
 τὴν πολιτείαν ἀμαρτηθέντα, ἐπεὶ τοῖς παρὰ τῶν κακούργων πεπονθόσι τὰ χαλε-
 πώτατα μέρος ἀφαιρεῖται τὸ πλεῖστον τῆς διατάξεως <κακῆς> ἐμβάσης ἀνίας
 40 τὸ προσδοκᾶν αἰετὴν τὴν πρὸς τῶν νόμων τε καὶ τῆς ἀρχῆς τίσιν. ἐν γὰρ τῷ πρὸς
 τὰ μέλλοντα εὐέλπιδες εἶναι ῥᾶόν τε καὶ ἀπονώτερον τὰ παρόντα σφίσι φέρουσιν
 ἀνθρωποι, βιαζό|μενοι δὲ πρὸς τῆς τῆ πολιτεία ἐφεστῶσης ἀρχῆς τοῖς τε ξυμπε-
 σοῦσιν ἔτι μᾶλλον, ὡς τὸ εἰκός, περιαλοῦσι καὶ ἐς τὴν ἀπόγνωσιν τῷ ἀπροσδο-
 41 κήτῳ τῆς τιμωρίας ἐς αἰετὴν τρέπονται. ἡμάρτανε δὲ οὐχ ὅτι μόνον προσποιεῖσθαι
 τοὺς κακουμένους ἦκιστα ἠθέλεν, ἀλλ' ὅτι προστάτης τῶν στασιωτῶν ἐκ τοῦ
 42 ἐμφανοῦς καθίστασθαι οὐδαμῇ ἀπηξίου· χρήματά τε γὰρ μεγάλα τοῖς νεανίαις
 τούτοις προΐετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀμφ' αὐτὸν εἶχε, τινὰς δὲ αὐτῶν ἕς τε τὰς ἀρχὰς
 καὶ τὰ ἄλλα ἀξιώματα καλεῖν ἐδικαίου.

GPS || 39 ἦσσαν — πολιτείαν Suid s.v. ἦσσαν

34 πολλὰ GPS: πρὸς πολλὰ Reiske: post ἐβούλοντο inserendum videtur πρᾶξαι
 Haury || ἀναγκασθῆναι παρέχων Comp 51,16 et p. 220 || 37 τούτῳ GP: τοῦτο S || γυνὴ νέα
 Comp 52,5 || μία Herw: μὴ GPS || σὺν G || ἐγκελευσαμένην GPS, Heis 973: ἐγκελευσαμένη
 Haury, My 163 || 38 τι PS: τοι G || μεγάλῳ Comp 52,12 || 39 τετολμημένα ἐν Βυζαντίῳ S ||
 Ἰουστινιανὸν Suid || πολιτείαν GPS: πόλιν Suid || παρὰ PS: περὶ G || κακουργούντων G ||
 διατάξεως GPS: δι' ἀταξίας Reiske: δὴ ἀναξίως Piccolos: διὰ τῶν ἐξω Alem: διὰ τάξεως
 Buech 154 || 41 ἐμφανοῦς Alem: ἀφανοῦς GPS || 42 γὰρ PS: om. G

Mulți împrumutători au dat îndărăt datornicilor dovezile de împrumut 33
fără să primească vreo dobândă; o sumedenie de stăpîni și-au slobozit slujii- 34
torii de nevoie. Se spune că o mulțime de femei au fost silite de sclavii lor 34
să facă ceea ce nu doreau. Odraslele unor oameni de seamă s-au împrietenit 35
cu acești tineri și îndemnau părinții să pună la cale lucruri neplăcute,
între altele, să lase avuțiile pe seama lor. Mulți alții se vedeau nevoiți să 36
între în așternuturile răzvrătiților, cu rușine și împotriva voinței părinților.
S-a întîmplat că au pățit așa și o seamă de femei măritate. Se zice că o soție 37
deosebit de frumoasă plutea cu barca împreună cu soțul ei înspre partea
cetății aflată pe țărmul de dincolo. În timpul plutirii au dat peste niște răz-
vrătiți, care au amenințat femeia, au despărțit-o de bărbat și au trecut-o 38
în barca lor. Ea s-a dus cu tinerii, dar și-a îndemnat în taină bărbatul să
nu piardă nădejdea și să nu se teamă de ocară, căci nu vor putea să-și
bată joc de dînsa. În timp ce soțul privea cu strîngere de inimă, ea s-a arun-
cat în mare și într-o clipă a ieșit din rîndul oamenilor.

Asemenea lucruri îndrăzneau atunci răzvrătiții din Bizanț; dar toate 39
aceste fărădelegi loveau mai puțin pe cei care le sufereau decît greșelile
săvîrșite de Iustinian în conducerea statului; căci obijduiții atîtor grozăvii
din partea răufăcătorilor așteptau ca cele mai multe suferințe ivite în urma
nerînduiei să fie răzbunate de legi și de stăpînire. Oamenii cu bune nădejdi 40
de viitor rabdă mai ușor și cu mai puțină durere nenorocirile din timpul
lor; dar cînd sînt siluiți de stăpînirea pusă în fruntea statului, firește că se
umplu de nespuse amărăciune pentru cele întîmplate și cad într-o deznădejde
fără sfîrșit, deoarece nu mai au încredere într-o îndreptare. Iustinian greșea 41
nu din pricină că respingea cu orice preț să apere pe cei oropsiți, ci pentru
că era mîndru și nu se încumeta să pășească pe față în fruntea răsculaților.
Împărțea acestor tineri o sumedenie de bani: pe unii îi ținea pe lîngă sine, 42
iar pe alții căuta să-i înalțe în dregătorii și locuri de cinste.

---

39 Din rîndurile acestea se vede lămurit care era pricina de căpetenie a nemulțumirii
lui Procopius: împăratul făcea apel la oamenii noi și trecea cu vederea somitățile din rîndu-
rile nobilimii senatoriale, care nu mai avea o posibilitate de control asupra puterii. În cuprinsul
operei de față stăruie ca un fir roșu amărăciunea pentru interesele lezate ale marilor pro-
prietari de pămînturi.

η'

Iustinus asino similis. Iustinianus aerarium exhaurit, insanas moles in mari substruit, pecuniae quaerendae viam in iniustam, forma corporis Domitianum refert. De statua Domitiani narratio parum hactenus nota. Iustiniani mores, sane pessimi.

- 1 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τε Βυζαντίῳ ἐπράττετο καὶ πόλει ἐκάστη. ὥσπερ γὰρ
 2 ἄλλο τι νόσημα ἐνθὲνδε ἀρξάμενον τὸ κακὸν πανταχῆ ἐπέσκηψε τῆς Ῥωμαίων
 3 ἀρχῆς. βασιλεῖ δὲ τῶν πρασσομένων ἤκιστα ἔμελεν, ἐπεὶ οὐδέ τις αἰσθησις τῶ
 4 ἀνθρώπῳ ἐγένετο, καίπερ αὐτόπτη τῶν δρωμένων ἐν τοῖς ἵπποδρομίῳις αἰεὶ γινο-
 5 μένω. ἠλίθιός τε γὰρ ὑπερφυῶς ἦν καὶ νωθεῖ ὄνω ἐμφορῆς μάλιστα καὶ οἶος τῶ
 6 τὸν χαλινὸν ἔλκοντι ἔπεσθαι, συχνὰ οἱ σειομένων τῶν ὄτων. Ἰουστινιανὸς ταῦτά τε
 7 ἔπρασσε καὶ ξύμπαντα τάλλα ἐκύκα. ὅσπερ ἐπειδὴ τάχιστα ἐπελάβετο τῆς τοῦ
 8 θεοῦ ἀρχῆς, χρήματα μὲν τὰ δημόσια εὐθὺς καταναλοῦν κόσμῳ οὐδενὶ ἐν σπουδῇ
 9 εἶχεν ἄτε αὐτῶν κύριος γεγονώς. Οὕνων γὰρ τοῖς αἰεὶ προστυγχάνουσι πλεῖστα ἐπὶ
 10 τῇ πολιτείᾳ προΐετο· ἐξ οὗ δὴ ἐφόδοις ἀποκείσθαι συχναῖς ξυνέβαινε Ῥωμαίων
 11 τὴν γῆν. ἀπογευσάμενοι γὰρ οἱ βάρβαροι οὗτοι Ῥωμαίων πλοῦτου μεθίεσθαι
 οὐκέτι ἠνείχοντο τῆς ἐνταῦθα φερούσης ὁδοῦ.
- 7 Πολλὰ δὲ ρίπτειν καὶ ἐς θαλαττίους οἰκοδομίας τινὰς ἤξιον, βιαζόμενος
 8 τὸ τῶν κυμάτων ἐς αἰεὶ ῥόθιον. ἐκ γὰρ τῆς ἠιόνος ταῖς τῶν λίθων ἐπιβολαῖς ἐπί-
 9 προσθεν ἤει φιλονεικῶς ταῖς ἐκ τοῦ πόντου ἐπιρροαῖς «ἀντέχων» καὶ καθάπαξ
 10 ἐξουσίᾳ πλοῦ πρὸς τὴν τῆς θαλάσσης ἀντιφιλοτιμούμενος δύναμιν. τὰς τε τῶν
 11 Ῥωμαίων ἰδίας ἐκάστων οὐσίας ἐκ πάσης γῆς ἐς αὐτὸν ἤγειρε, τοῖς μὲν ὅτι δὴ
 ἔγκλημα οὐχ ἁμαρτηθὲν ἐπικαλέσας, τῶν δὲ καὶ τὴν γνώμην ἄτε αὐτὸν δεδωρη-
 μένων τερατευσάμενος. πολλοὶ δὲ φόνων τε καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων τοιούτων
 ἀλόντες, εἶτα ἐξιστάμενοι αὐτῶ τῶν πάντων χρημάτων διέφυγον ὧν ἤμαρτον
 μὴ δοῦναι τὴν δίκην· ἕτεροι δὲ χορίων, οὐ δέον, τοῖς πέλας τινῶν, ἂν οὕτω τύχοι,
 ἀμφισβητοῦντες, ἐπεὶ καταδικασθῆναι τῶν ἀντιδίκων οὐδαμῆ εἶχον τοῦ νόμου
 σφίσιν ἀντιστατοῦντος, οἱ δὲ τούτοις δὴ τοῖς ἀντιλεγόμενοις αὐτὸν δωρησάμενοι

GPS || 2 βασιλεῖ sc. Ἰουστίνῳ, cf. Haury 1, p. 15 || 3 ἠλίθιός — ὄτων Suid s.v. ἠλίθιος || 10 ἄλλων ἐγκλημάτων τοιούτων ἀλόντες cf. Malal. 424; Cedren. I 642,12; Cramer Anecd. II 320

1 πανταχῆ PS: πανταχοῦ G || 2 ἔμελλεν G || αὐτόπτη τῶν Alem: αὐτὸν ἢ * τῶν GPS: πάντων τῶν Kraš; cf. Malal. 416,3; Theoph. I 166,26 || γινομένων S || 3 νωθῆς Suid || τὸν om. Suid || ἔπεσθαι GPS: πείθεσθαι Suid || ταῦτά GPS: δὲ ταῦτά Syk I 25, cf. an. 9,50 || 5 πολιτεία GPS: πολυτελεία Alem, Comp p. 222 || ἀποκείσθαι GPS, Haury: ὑποκείσθαι Alem (mg.), Comp || 6 Ῥωμαίων S: ῥωμαίου GP: τοῦ Ῥωμαίων Syk I 25, cf. An. 12,9; 21,5 || 7 τινὰς GP: om. S || 8 ἤει S: ἴει GP || φιλονεικῶν Reiske || ἀντέχων Comp: ἔχων Kraš: om. GPS, spatium unius verbi vacuum || καθάπαξ S: καθάπερ GP || πλοῦ GPS, Heis 974, Syk I 25: πλοῦ (του) Alem, Haury || αὐτὸν Syk I 28: αὐτὸν GPS

Iustin seamănă cu un măgar. Iustinian golește visteria, ridică ziduri nebunești în apele mării, umblă pe căi necinstite în stringerea banilor și arată la înfățișare ca Domițian. O povestire despre o statuie a lui Domițian prea puțin cunoscută până acum. Năravurile cit se poate de josnice ale lui Iustinian.

Asemenea lucruri se petreceau în Bizanț și în toate cetățile; căci 1
răul a pornit de acolo și, ca o molimă, s-a răspândit pretutindeni în împărăția 2
romanilor. Împăratului Iustin puțin îi păsa de cele întâmplate, căci nu înțe- 2
legea nimic, cu toate că venea mereu la fața locului și vedea cu ochii lui
tot ce se petrecea la alergările de cai; dar era peste măsură de nătîng, ca un 3
măgar nepăsător care se lasă dus de căpăstru și-și scutură numai urechile.
Iustinian făcea ce voia și întorcea toate lucrurile pe dos. Cum a pus mîna 4
pe domnia unchiului său, a pornit să irosească în grabă și fără rînduială
banii statului, ca unul care ajunsese acum stăpîn peste dînșii. Pentru sco- 5
puri politice dădea o mulțime de daruri hunilor, care veneau mereu; și de aceea
s-a întîmplat că pămîntul romanilor a ajuns ținta unor năvăliri fără sfîrșit.
După ce s-au înfruptat din avuțiile romanilor, acești barbari nu mai erau 6
în stare să se abată din drumul care ducea la ele.

A căutat să arunce bani mulți în zidiri și palate la marginea mării, 7
înfruntînd năvala neconținută a valurilor. Îngrămădea stînci peste stînci, 8
pornind de la țărm, și mergea cu încăpăținare înainte, luptînd cu talazurile
și luîndu-se la întrecere cu tăria adîncimilor, ca unul care avea puțința să
se țină deasupra. A strîns în mîinile sale averile romanilor de pretutindeni, 9
îvinuind pe unii de vreo greșeală săvîrșită sau mințind că alții se gîndiseră
să i le dăruiască. Mulți oameni vinovați de ucideri sau de alte fărădelegi 10
de felul acesta se lăsau păgubiți de toate avuțiile în folosul lui și scăpau de
osîndă pentru cele săvîrșite. Alții se aflau întîmplător în neînțelegeri cu vecinii 11
și nu erau în stare să se măsoare cu potrivnicii lor: își schimbau gîndurile
și dăruiau împăratului moșiile împetricinate, fără să piardă nimic; în schimb

---

4 Iustinian a avut posturi înalte în armată și în administrația civilă, iar la 4 aprilie 527 a fost proclamat împărat alături de Iustin, care era bolnav și a murit puțin mai tîrziu. Personalitatea lui Iustin n-a fost atît de ștersă pe cit vrea să ne-o înfățișeze Procopius. Despre risipa făcută cu banii statului vorbesc și alte izvoare.

8 În descrierea „luptei cu talazurile“ scriitorul a fost probabil influențat de Herodot, care povestește că Xerxes bătea cu biciul valurile spre a le liniști și a trece mai departe. Despre cheltuielile exagerate cu construirea de palate la marginea mării este vorba și în scrierea „Despre zidiri“ (I 11, 16 ș.u.).

9 Confiscările de averi au avut loc mai cu seamă în prima parte a domniei și au urmărit înlăturarea unor dușmani politici. Acumularea de averi prea mari trezea invidie și era combătută.

- ἀπηλλάσσοντο, αὐτοὶ μὲν χάριτι ἀζημίῳ κερδάναντες τὸ γνῶριμοι γεγονέναι τῷ
 ἀνδρὶ τούτῳ, τρόπῳ δὲ παρανομοτάτῳ καταδικάσασθαι τῶν ἀντιδίκων ἰσχύσαντες.
- 12 Οὐκ ἄπο δὲ καιροῦ ἡγοῦμαι εἶναι καὶ τὸ εἶδος τούτου δὴ τοῦ ἀνθρώπου σημή-
 ναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα οὔτε μακρὸς οὔτε κο|λοβὸς ἄγαν ἀλλὰ μέτριος ἦν, οὐ μέντοι
 ἰσχνός, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ εὐσαρκος, τὴν δὲ δὴ ὄψιν στρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμορφος·
- 13 ἐπυρρία γὰρ καὶ δυοῖν ἡμέραιν ἀπόσιτος ὢν. ὅπως δὲ ἅπαν αὐτοῦ τὸ εἶδος συλ-
 λήβδην σημήνω, Δομετιανῷ τῷ Οὐεσπασιανοῦ παιδί ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἐμφε-
 ρέστερος ἦν, οὐπερ Ῥωμαῖοι τῆς κακοτροπίας ἐς τοσόνδε ἀπάναντο ὥστε οὐδὲ
 κρεουργήσαντες ὄλον ἐκλύσαι τὴν ἐς αὐτὸν ὀργὴν ἔγνωσαν, ἀλλὰ δόγμα ἐγεγόνει
 τῆς συγκλήτου βουλῆς μηδὲ ὄνομα τοῦ βασιλέως τούτου ἐν γράμμασιν εἶναι
- 14 μηδ' εἰκόνα ἠντιναοῦν αὐτοῦ διασώζεσθαι. τό τε γοῦν ὄνομα τοῦτο πανταχόσε
 ἐπὶ τῶν τῆς Ῥώμης γραμμάτων καὶ εἴ που ἄλλη τοῦτο γεγράφθαι ξυνέβη ἐκκεκο-
 λαμμένον ἰδεῖν μεταξὺ τῶν ἄλλων πάρεστι μόνον, καὶ τις αὐτοῦ εἰκῶν οὐδαμῆ
- 15 φαίνεται οὔσα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὅτι μὴ χαλκῆ μία ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. ἦν τῷ
 Δομετιανῷ γυνὴ ἐλευθέριος καὶ ἄλλως κοσμία, καὶ οὔτε αὐτὴ κακόν τι οὐδένα
 εἰργάσατο πώποτε τῶν πάντων ἀνθρώπων, οὔτε τις αὐτῆ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων
- 16 ἤρεσκε. διόπερ αὐτὴν ἄγαν ἀγαπωμένην ἢ βουλή τότε μεταπεμψαμένη αἰτεῖσθαι
 17 ὅ τι ἂν αὐτῆ βουλομένη εἶη ἐκέλευεν. ἢ δὲ τοῦτο μόνον ἰκέτευε, τό τε Δομετιανοῦ
 σῶμα λαβοῦσα θάψαι καὶ μίαν αὐτῷ ἀναθεῖναι εἰκόνα χαλκῆν, ὅποιαν ἐθέλοι.
- 18 καὶ ἢ μὲν βουλή ξυνεχώρει ταῦτα· ἢ δὲ γυνὴ τῆς ἀπανθρωπίας τῶν|τὸν ἄνδρα
 κρεουργησάντων ἀπολείψαι βουλομένη μνημεῖα τῷ ὀπισθεν χρόνῳ ἐπενόει τάδε.
- 19 τὰ Δομετιανοῦ ξυλληξαμένη κρέα, ξυνθεισά τε αὐτὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἐναρμο-
 σαμένη ἐς ἄλληλα κατέρραψε μὲν τὸ σῶμα ὄλον, τοῖς δὲ πλάσταις ἐνδειξαμένη
- 20 ἐν εἰκόνι χαλκῆ τὸ πάθος ἀπομιμῆσθαι τοῦτο ἐκέλευεν. οἱ μὲν οὖν τεχνῖται τὴν
 εἰκόνα εὐθὺς ἐποίουν. λαβοῦσα δὲ ἢ γυνὴ ἔστησεν ἐπὶ τῆς ἐς τὸ Καπιτώλιον
 φεροῦσης ἀνόδου ἐν δεξιᾷ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐνταῦθα ἰόντι, εἶδος τε τὸ Δομετιανοῦ
- 21 καὶ τὸ πάθος δηλοῦσαν ἐς τόδε τοῦ χρόνου. εἰκάσειεν ἂν τις τό τε ἄλλο Ἰουστι-
 νιανοῦ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν καὶ τὰ τοῦ προσώπου ἅπαντα ἦθη ἐν ταύτῃ τῇ
 εἰκόνι διαφανῶς εἶναι.
- 22 Τὸ μὲν οὖν εἶδος τοιοῦτός τις ἦν· τὸν δὲ τρόπον ἐς μὲν τὸ ἀκριβὲς οὐκ ἂν
 φράσαιμι. ἦν γὰρ οὗτος ἀνὴρ κακοῦργός τε καὶ εὐπαράγωγος, ὃν δὴ μωροκακοῆθη

GPS || 22 ἦν — καλοῦσιν Suid s.v. μωροκακοῆθη cf. De Boor, BZ 23,1914,52

11 μὲν. Reiske: δὲ GPS || καταδικάσασθαι GP: καταδικαίτησασθαι S, Heis 972 || 12
 ἀνθρώπου GP: ἀνδρὸς S || ἄμορφος GPS: ἀμόρφος εὐχρους Comp 55,12 et p. 223 || ἐπυρρία
 Alem: ἐπυρία GPS: ἐσφρίγα Reiske || 13 Δομετιανῷ cf. Rubin, BZ 44, 1951, 480 || Οὐεσπα-
 σιανοῦ Haury: Οὐεσπεσιανοῦ GP: Οὐεσπιανοῦ S || ἐκ τοῦ GP: om. S || ἐμφερέστερος GPS:
 ἐμφερέστατος Kraš, Kum I 25 || κρεουργήσαντες G || 14 τῶν GP: om. S || ἐκκεκολαμμένον
 Alem: ἐγκεκολασμένον G: ἐγκεκολαμμένον PS || 15 οὔτε — οὔτε conl. Kraš in app.: οὐδὲ—οὐδὲ
 GPS || 17 ὅποιαν G, Syk I 25, cf. Maas, BZ 31,1931,531: ὅποι ἂν PS || τῆς Alem: τὰς GPS||
 18 ἀπολείψαι aut ἀπελέγξει Alem: ἀπαλείψαι GPS: ἀποδείξει S(mg.), Comp || 19 συλληξαμένη
 G || 20 Καπιτώλιον P: Καπετώλιον GS

cîștigau un sprijin binevoitor, deoarece ajungeau să fie cunoscuți de acest om; și prin cea mai vădită călcare a legilor izbuteau să-și răpună dușmanii.

Cred că a venit clipa potrivită să arăt și înfățișarea acestui om. Era 12
de statură mijlocie, nici mare, nici prea scund, ci măsurat; nu slab, ci mai
degrabă cărnos, cu fața rotundă, bine făcut și cu obraji îmbujorați, chiar
după ce ajuna două zile de-a rîndul. Spre a întregi mai bine chipul 13
și înfățișarea sa adaug că aducea nespuse de bine cu Domițian, feciorul lui
Vespasian. Pînă într-atîta au simțit romanii răutățile acestui om, încît nu
și-au molcomit întreaga mînie împotriva lui nici după ce l-au sfîrtecat în
bucăți; apoi a ieșit o hotărîre a senatului care oprea păstrarea numelui ace-
stui împărat în vreo mărturie scrisă sau a unuia din chipurile sale. Numele 14
său a fost șters pretutindeni de pe inscripțiile din Roma și de oriunde s-a
întîmplat să fie scris, rămînînd numai împreună cu alte nume; iar chipul
său nu mai este văzut nicăieri în împărăția romană, în afară de unul singur,
lucrat în bronz și ivit în următoarea împrejurare. Domițian avea o soție slo- 15
bodă și destul de frumoasă, care nu i-a prilejuit nici cel mai mic rău din
cite sînt între oameni, dar nici n-a îndrăgit vreuna dintre faptele bărbatului
ei. Ținînd seama că fusese atît de iubitoare, senatul a trimis atunci s-o întrebe 16
dacă n-are cumva o dorință oarecare. Ea a cerut doar atîta: să ia trupul 17
lui Domițian și să-l îngroape, apoi să-i așeze un chip de bronz, numai unul
singur, cum va alege dînsa. Senatul i-a îngăduit toate acestea. Femeia dorea 18
să lase timpurilor viitoare o amintire despre neomenia celor care i-au sfîr-
tecat bărbatul; și s-a gîndit în felul acesta. A strîns mădularele lui Domițian, 19
le-a rînduit cu grijă, le-a potrivit între ele și a cusut la loc tot trupul; apoi
l-a arătat plăsmuitorilor de chipuri și le-a cerut să oglindească într-o statuie
de bronz toată această suferință. Maeștrii au făcut îndată chipul, iar femeia 20
l-a luat și l-a așezat în calea care duce spre Capitoliu, în dreapta, cum mergi
încolo, cînd pornești din forul roman. Chipul acesta oglindește pînă în zilele
noastre înfățișarea și chinurile lui Domițian, iar în el îți pare că vezi a avea 21
trupul lui Iustinian: aceeași privire și aceleași trăsături ale feței.

La înfățișare arăta așa cum am spus, dar firea nu pot să i-o descriu 22
întocmai. Omul era răutăcios și pornit, așa zice, un smintit năvălaș, care nu

12 Descrierea înfățișării lui Iustinian întregește mărturiile rămase în monumentele de artă din acea epocă.

13 Istoria cu portretul împăratului Domițian (81–96) nu ne este cunoscută din altă parte. Ea a fost auzită probabil la Roma, cu prilejul campaniei din Italia. Acolo scriitorul a putut vedea și inscripții în care numele lui Domițian fusese șters (*damnatio memoriae*).

καλοῦσιν, οὔτε αὐτὸς ἀληθιζόμενος τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἀλλὰ νῶ δολερῶ ἅπαντα
 ἐς αἰεὶ καὶ λέγων καὶ πράττων, καὶ τοῖς ἑξαπατᾶν ἐθέλουσιν ὑποκείμενος οὐδενί
 23 πόνῳ. καὶ τις ἀήθης κρᾶσις ἐν αὐτῷ ἐπεφύκει ἔκ τε ἀνοίας καὶ κακοτροπίας ξυγκε-
 κραμένη. καὶ τάχα τοῦτο ἦν ὅπερ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν τις ἔκ τοῦ περιπάτου
 φιλοσόφων ἀπεφθέγγετο, ὡς καὶ τὰ ἐναντιώτατα ἐν ἀνθρώπου φύσει ξυμβαίνει
 24 εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. γράφω μέντοι ὧν μοι ἐφικέσθαι δυνατὸν
 γέγονεν. ἦν τοίνυν ὁ βασιλεὺς οὗτος εἴρων, δολερὸς, κατάπλαστος, σκότιος
 ὀργῆν, διπλοῦς ἄνθρωπος, δεινὸς ὑποκρίνασθαι, γνώμην τελεώτατος, καὶ δάκρυα
 οὐχ ὑφ' ἡδονῆς τινος ἢ πάθους ἐκφέρων, ἀλλὰ τεχνάζων ἐπὶ καιροῦ κατὰ τὸ τῆς
 χρείας παρόν, ψευδόμενος ἐς αἰεὶ, οὐκ εἰκῆ μέντοι, ἀλλὰ καὶ γράμματα καὶ ὄρκους
 δεινοτάτους ἐπὶ τοῖς ξυγκειμένοις πεποιημένος, καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς κατηκούς
 25 τοὺς αὐτοῦ. ἀνεχώρει δὲ τῶν τε ὠμολογημένων καὶ ὁμωσοσμένων εὐθύς, ὥσπερ
 τῶν ἀνδραπόδων τὰ χεῖριστα, δέει τῶν ἐγκειμένων σφίσι βασάνων διώμοτα εἰς
 26 τὴν ὁμολογίαν ἡγμένα. φίλος ἀβέβαιος, ἐχθρὸς ἄσπονδος, φόνων τε καὶ χρημάτων
 διάπυρος ἔραστής, δύσερίς τε καὶ νεωτεροποιὸς μάλιστα, ἐς μὲν τὰ κακὰ εὐπαρα-
 γωγος, ἐς δὲ τὰ ἀγαθὰ οὐδεμιᾷ ξυμβουλῇ ἤκων, ἐπινοῆσαι μὲν τὰ φαῦλα καὶ
 ἐπιτελέσαι ὀξύς, τῶν δὲ δὴ ἀγαθῶν καὶ αὐτὴν που τὴν ἀκοὴν ἀλμυρὰν εἶναι οἰόμε-
 27 νος. πῶς ἂν τις τῶν Ἰουστινιανοῦ τρόπων ἐφικέσθαι τῷ λόγῳ δυνατὸς εἴη; ταῦτά τε
 καὶ πολλὰ ἔτι μείζω κακὰ οὐ κατὰ ἄνθρωπον ἔχων ἐφαίνετο, ἀλλὰ πᾶσαν ἢ φύσιν
 ἐδόκει τὴν κακοτροπίαν ἀφελομένη τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦδε τοῦ
 28 ἀνδρὸς καταθέσθαι ψυχῇ. ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐς μὲν τὰς διαβολὰς εὐκολος
 ἄγαν, ἐς δὲ τὰς τιμωρίας ὀξύς. οὐ γάρ τι πώποτε διερευνησάμενος ἔκρινεν, ἀλλ'
 29 ἀκούσας τοῦ διαβάλλοντος τὴν γνώσιν εὐθύς ἐξενεγκεῖν ἔγνω. ἔγραφέ τε γράμ-
 ματα οὐδεμιᾷ ὀκνήσει, χωρίων τε ἀλώσεις καὶ πόλεων ἐμπρησμοὺς καὶ ὄλων
 30 ἔθνων ἀνδραποδισμοὺς ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς ἔχοντα. ὥστε εἴ τις ἄνωθεν ἅπαντα
 τὰ Ῥωμαίοις ξυνενεχθέντα σταθμώμενος ἀντισηκοῦν αὐτὰ τούτοις ἐθέλοι, δοκεῖ
 μοι ἂν πλείω φόνον εὐρέσθαι ἀνθρώπων πρὸς τοῦ ἀνδρὸς τοῦδε ξυμβάντα ἢ ἐν
 31 τῷ ἄλλῳ παντὶ αἰῶνι γεγενῆσθαι τετύχηκε. τῶν δὲ ἄλλων χρημάτων ἐς μὲν τὴν
 ἀναίσθητον κτῆσιν ἀσκνότατος ἦν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σκῆψιν ἡξίου τινὰ παραπέ-

GPS || 24 ἦν — ὀργῆν Suid s.v. σκότιος || 26 δύσερίς τε καὶ νεωτεροποιὸς μάλιστα cf. III, 10,25

22 ὑποκείμενος G, Kall II 510, Comp 57,10: ἀποκείμενος PS, Haury || 24 μέντοι GP: τοίνυν S || δυνατὸν GPS, Kall II 527, Heis 974, Comp 57,15 et p. 226: <οὐ> δυνατὸν Haury: <ἀ>δυνατὸν Herw 35,330 || διπλοῦς ἄνθρωπος, δεινὸς ὑποκρίνασθαι, ὑποκρύψασθαι γνώμην τελεώτατος Reiske: τελεώτατα Kraš: διπλοῦς, ἄνθρωπος δεινός, ὑποκρίνασθαι γνώμην τελεώτατος Syk I 25 || αὐτοῦ Haury: αὐτοῦ GPS: ἑαυτοῦ Maas, BZ 21,1912,53 || 25 ὠμωσομένων G || 26 ξυμβολῇ G || ἤκων GPS: εἰκῶν Reiske || 27 ἂν <οὐν> Herw 35,330 || πῶς — εἴη delet Syk I 25, quia turbet narrationem || Ἰουστινιανῷ S || οὐ κατὰ ἄνθρωπον ἔχων cf. Haury, BZ 37,1937, 1 || 28 ἄγαν Alem: ἄπαν GP: ἄπας S || 30 ἀντισηκοῦν P, Alem: ἀντισηκᾶν GS || ἐθέλοι PS: ἐθέλει G || δοκεῖ S || 31 ἄλλων, malit Haury ἄλλοτρίων cf. Aed. I, 10,18—19 || ἀναίσθητον GPS: ἀναίσχυντον Kraš: ἀνάστατον Comp 59,8 et p. 226

spunea niciodată adevărul cînd vorbea cu cineva; ci cuvîntul și fapta erau întotdeauna urmarea unor gînduri viclene; dar lesne cădea pradă celor care voiau să-l înșele. Stăruia în el un amestec de prostie și răutate, fiind întocmai cum zicea un înțelept peripatetician din vremurile de demult: în firea omului își dau întîlnire trăsăturile cele mai potrivnice, ca într-un amestec de culori. Scriu numai ce am putut afla. Deci împăratul acesta era viclean, prefăcut, sucit, întunecat la mînie, fățarnic, nestăpînit, totdeauna gata să-și ascundă gîndurile; vărsa lacrimi, dar nu de bucurie sau durere, ci le potrivea după nevoile clipei în care se găsea; mințea fără încetare, nu la întîmplare, ci și atunci cînd scria sau făcea jurămintele cele mai grozave cu privire la cele întîmplare, și toate acestea în fața supușilor săi. Părăsea repede hotărîrile și jurămintele luate, întocmai ca cei mai josnici dintre sclavi, care de teama schingiuirilor amenințătoare prefac jurămintele tainice în mărturisiri pe față. Șovăielnic cu prietenii, aspru cu dușmanii, pătimaș, înflăcărat de ucideri și de pofta de averi, certăreț și ușuratic peste măsură; mereu pornit la rele și lipsit de înțelegere pentru bine, gata să pună la cale și să facă josnicii și copleșit de amărăciune numai cînd auzea de faptele bune. Dar cine ar mai putea cuprinde în cuvinte năravurile lui Iustinian? Acestea și multe alte rele ieșeau la iveală, cum nu s-a mai pomenit între oameni, de parcă firea ar fi stors toată răutatea din ceilalți muritori și ar fi vărsat-o în sufletul acestui bărbat. Pe lîngă toate acestea era foarte deschis bîrfirilor și grăbit la pedepse, căci nu cerceta niciodată, cînd judeca, ci asculta cuvîntul bîrfitorilor și hotăra în grabă pedeapsa. Fără nici o sfială, făcea scrisori care urmăreau răpiri de ținuturi, aprinderi de cetăți și subjugări de neamuri întregi, cu totul nevinovate. Dacă ar încerca cineva să măsoare toate relele pricinuite romanilor în trecut și ar dori să le cîntărească cu cele de acuma, ar vedea că s-a petrecut mai multă moarte de om sub acest împărat decît în toate celelalte veacuri la un loc luate. Se arăta cu totul lipsit de șovăială cînd găsea prilej să ia în stăpînire, fără pic de rușine, averile altora; și nici nu socotea că mai e nevoie să ascundă adevărul, cînd pășea la o necuviință. Era gata oricînd să risipească avuțiile dobîndite și le irosea în cheltuială necugetată

23 Școala peripatetică a fost înființată de Aristotel în anul 330 î.e.n. Acesta avea obiceiul să expună unele din idei în plimbările din grădina școlii sale numite *Lycaeum*. Trăsăturile portretului lui Iustinian (cruzime—lăcomie—lipsă de credință) pregătesc cititorul pentru ceea ce urmează, deoarece Procopius conchide că Iustinian a fost un demon, și nu un om.

24 Puține dintre portretele de adversari politici din literaturile antice cuprind atît de multe trăsături concentrate în atît de puține rînduri. Procopius scria probabil în cetatea sa de naștere Caesarea după o experiență de douăzeci de ani, trăită în cercurile generalilor și înalților demnitari de la curtea imperială. Numeroase interese personale se întretăiau și se înfruntau, iar ecourile lor ajungeau uneori deformate de patimă și puse pe seama unui singur om, făcut răspunzător pentru toate.

τασμα τοῦ δικαίου προβεβλημένος τῶν οὐ προσηκόντων ἐπιβατεύειν· γενομένων
 δὲ οἰκείων ἐτοιμότατος ἦν ἀλογίστω φιλοτιμία περιφρονεῖν τε καὶ τοῖς βαρβάροις
 32 προῖεσθαι οὐδενὶ λόγῳ. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, χρήματα οὔτε αὐτὸς εἶχεν οὔτε
 ἄλλον τινὰ ἔχειν τῶν ἀπάντων εἶα, ὥσπερ οὐ φιλοχρηματίας ἡσσόμενος, ἀλλὰ
 33 φθόνῳ ἐς τοὺς ταῦτα κεκτημένους ἐχόμενος. ἐξοικίσας οὖν ῥᾶστα τὸν πλοῦτον
 ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς πενίας δημιουργὸς ἅπασι γέγονεν.

9'

Theodorae genus obscurissimum, turpissima educatio, infamis corporis quaestus. Amasia
 Iustiniani. Theodotus Cucurbitinus iniquissime habitus. Uxor Iustini non sinit Iusti-
 niano nubere Theodoram. Iustini lege senatoribus connubia cum scenicis ac mere-
 tricibus permissa. Quo die ad imperium accitus Iustinianus.

1 Ἰουστινιανῷ μὲν οὖν τὰ ἐς τὸν τρόπον ὅσα γε ἡμᾶς δύνασθαι φράσαι τῆδέ πη
 εἶχεν. ἔγημε δὲ γυναῖκα, ἣ ὄντινα τρόπον γενομένη τε καὶ τραφεῖσα καὶ τῷδε τῷ
 ἀνθρώπῳ ἐς γάμον ξυναφθεῖσα πρόρριζον Ῥωμαίοις τὴν πολιτείαν ἐξέτριπεν,
 2 ἐγὼ δηλώσω. Ἀκάκιος ἦν τις ἐν Βυζαντιῷ θηριοκόμος τῶν ἐν κυνηγεσίῳ θηρίων
 3 μοίρας Πρασίνων, ὄνπερ ἀρκοτρόφον καλοῦσιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ Ἀναστασίου τὴν
 αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος ἐτελεύτησε νόσῳ παίδων οἱ ἀπολελειμμένων τριῶν
 4 θήλεος γένους, | Κομητοῦς τε καὶ Θεοδώρας καὶ Ἀναστασίας, ὥνπερ ἡ πρεσβυ-
 4 τάτη οὐπω ἐπταέτης γενοῦσα ἐτύγχανεν. ἡ δὲ γυνὴ <ἐς ἀμηχανίαν> ἐκπεσοῦσα
 ἐτέρῳ ἀνδρὶ ἐς κοίτην ἤλθεν, ὃς δὴ ξὺν αὐτῇ τῶν τε κατὰ τὴν οἰκίαν καὶ τοῦ
 5 ἔργου τούτου ἐπιμελήσεσθαι τὸ λοιπὸν ἔμελλεν. ὁ δὲ τῶν Πρασίνων ὄρχηστῆς
 Ἀστέριος ὄνομα χρήμασι πρὸς ἐτέρου ἀναπεισθεὶς τούτους μὲν τῆς τιμῆς ταύτης
 ἀπέστησε, τὸν δὲ οἱ τὰ χρήματα δόντα ἐς αὐτὴν ἀντικατέστησεν οὐδενὶ πόνῳ.
 τοῖς γὰρ ὄρχησταῖς τὰ τοιαῦτα ἐξῆν διοικεῖσθαι κατ' ἐξουσίαν ἢ βούλοιντο.
 6 ἐπεὶ δὲ τὸν δῆμον ξύμπαντα ἡ γυνὴ ἐν κυνηγεσίῳ ἀγηγεμένον εἶδε, στέμματα
 ταῖς παισὶν ἐν τε τῇ κεφαλῇ καὶ ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν ἐνθεμένη ἐς τὴν ἰκετείαν
 7 ἐκάθισεν. ἀλλ' οἱ Πράσινοι μὲν προσίεσθαι τὴν ἰκετείαν οὐδαμῇ ἔγνωσαν, Βένετοι
 δὲ αὐτὰς ἐπὶ ταύτης δὴ κατεστήσατο τῆς τιμῆς, ἐπεὶ ὁ θηριοκόμος ἐτετελευτήκει

GPS || 2 Ἀκάκιος alia narrat Mich. Syr. p. 187 || 3 Κομητοῦς cf. Malal. 430,10; Theoph. I
 175,11; Cedren. I 643,22

31 προβεβλημένος PS: περιβεβλημένος G || προῖεσθαι GS: προσίεσθαι P || 32 οὔτε
 ἄλλον Dind: οὐδὲ ἄλλον GPS || ταῦτα GP: ταυτῶ S || 33 ἐξοικίσας GP: ἐξοικιάσας S ||
 1 ξυναφθεῖσα GP: ξαφθεῖσα S || 3 Κομητοῦς Reiske, Comp 60,8 et p. 227: Κομιτοῦς GPS ||
 ὥνπερ PS: ὦν G || 4 <ἐς ἀμηχανίαν> ἐκπεσοῦσα Haurgy, BZ 35,1935, 292: <τῆς τιμῆς> ἐκπε-
 σοῦσα Comp 60,9 et p. 227: ἐκπεσοῦσα GPS: ἐκπένθεσθαι Stef II 151 || 5 ἀντικατέστησεν P, My
 163, Kall I 268: ἀντεκατέστησεν GS, Haurgy || ἡ P, Alem: εἰ GS || 7 προσίεσθαι GP:
 προῖεσθαι μὲν S

sau le dăruia fără pricină barbarilor. Într-un cuvînt, nici el n-avea niciodată 32
bani, dar nici nu lăsa pe careva dintre supușii lui să aibă, ca și cum ar fi fost
împins nu atît de dragoste pentru bogăție, cît de ură împotriva celor care o
aveau. De aceea a izgonit repede avuția de pe pămîntul romanilor și le-a 33
lăsat tuturor numai sărăcia.

9

Obirșia cu totul obscură a Teodorei: ea a crescut fără să cunoască rușinea și și-a
vîndut trupul pentru cîștig necinstit, apoi a ajuns iubita lui Iustinian. Fărădelegile lui
Teodot zis „Bostan“. Soția lui Iustin este împotriva căsătoriei lui Iustinian cu Teodora.
O lege a lui Iustin îngăduie căsătoriile senatorilor cu artiste și femei care se vînd.
Ziua venirii la putere a lui Iustinian.

Felul de a fi al lui Iustinian era așa cum am izbutit să vi-l înfățișez 1
mai înainte. El era căsătorit cu o femeie, iar despre chipul cum această femeie
a venit pe lume, a crescut, s-a căsătorit cu acest om și a ruinat din temelii
statul roman voi vorbi în ce- ce urmează. Trăia în Bizanț un oarecare Aca- 2
cius, paznic de animale în circ, un „hrănitor de urși“, cum zicem noi, din
facțiunea „verzilor“. Acest bărbat a murit de boală, în timpul domniei împă- 3
ratului Anastasius, și a lăsat în urmă trei copile: Comito, Teodora și Anas-
tasia; iar cea mai mare n-avea nici șapte ani împliniți. Văduva s-a măritat 4
cu alt bărbat, care se gîndea să ducă mai departe împreună cu dînsa tre-
burile casei și îndeletnicirea celui dispărut. Dar Asterios, îndrumătorul de 5
circ al „verzilor“, s-a lăsat cumpărat cu bani de către un altul și i-a înde-
părtat din slujbă, punînd în loc, fără nici o greutate, pe cel care îi dăduse
bani; căci îndrumătorii din circ rînduiau treburile după puțință și cum
voiau. Cînd a văzut femeia tot poporul adunat în circ, le-a pus celor trei copile 6
cununi în jurul capului, ținîndu-le cu amîndouă mîinile, s-a așezat jos la
pămînt și a început a cere îndurare. „Verzii“ n-au vrut deloc să se înduio- 7

---

32 Ca reprezentant al stăpînitorilor de pămînturi Procopius vede în Iustinian un dușman
personal, iar acesta invidiază orice concentrare exagerată de avuții și de influență în mîinile
altora. Se dă o luptă îndîrjită și fără cruțare, iar opoziția nutrește zadarnic nădejdi în Velisarie,
care nu încearcă o răsturnare cu ajutorul armatei. Din acest punct de vedere domnia lui Iustinian
reprezintă doar un aspect din continua luptă pentru cucerirea tronului în împărăția bizantină.

2 Slujba lui Acacius era destul de însemnată, însă nu se bucura de multă trecere în
ochii reprezentanților clasei privilegiate, ca de altfel toți artiștii din epoca antică. Meseria de
actriță apărea de-a dreptul compromițătoare pentru o femeie tînără.

5 Fiind o întreprindere privată, susținută prin mijloace proprii sau ajutoare din partea
particularilor, îndrumătorul din circ putea schimba personalul după bunul lui plac sau după
cum i se cerea de către sprijinitorii săi.

- 8 καὶ αὐτοῖς ἔναγχος. ἐπεὶ δὲ τὰ παῖδια ταῦτα ἐς ἤβην ἤλθε, καθῆκεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα σκηνῆς αὐτίκα ἢ μήτηρ, ἐπεὶ εὐπρεπεῖς τὴν ὄψιν ἦσαν, οὐ μέντοι ὑπὸ χρόνον τὸν αὐτὸν ἀπάσας, ἀλλ' ὡς ἐκάστη ἔδοξεν οἱ ἐς τὸ ἔργον τοῦτο ὠραία εἶναι.
- 9 ἢ μὲν οὖν πρώτη Κομητῶ ἤδη ἐν ταῖς καθ' αὐτὴν ἑταίραις λαμπρὰ ἐγεγόνει· Θεοδώρα δὲ ἢ μετ' ἐκείνην χιτωνίσκον χειριδωτὸν ἀμπεχομένη δούλω παιδί πρέποντα τὰ τε ἄλλα ὑπηρετοῦσα εἶπετο καὶ τὸ βᾶθρον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀεὶ ἔφερον, 10 ἐφ' οὐπερ ἐκείνη ἐν τοῖς ξυλλόγοις καθῆσθαι εἰώθει. τῶς μὲν οὖν ἄωρος οὐσα ἢ Θεοδώρα ἐς κοίτην ἀνδρὶ ξυνιέναι οὐδαμῆ εἶχεν, οὐδὲ οἶα γυνὴ μίγνυσθαι· ἢ δὲ τοῖς κακοδαιμονοῦσιν ἀνδρείαν τινὰ μισητίαν ἐμίσηγετο, καὶ ταῦτα δούλοις, ὅσοι τοῖς κεκτημένοις ἐπόμενοι ἐς τὸ θέατρον πάρεργον τῆς οὐσης αὐτοῖς εὐκαιρίας τὸν ὄλεθρον τοῦτον εἰργάζοντο, ἐν τε μαστροπείῳ πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ ταύτῃ 11 δὴ τῇ παρὰ φύσιν ἐργασία τοῦ σώματος διατριβὴν εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ τάχιστα ἐς τε τὴν ἤβην ἀφίκετο καὶ ὠραία ἦν ἤδη, εἰς τὰς ἐπὶ σκηνῆς καθῆκεν αὐτὴν, ἑταῖρα τε 12 εὐθὺς ἐγεγόνει, οἶανπερ οἱ πάλοι ἄνθρωποι ἐκάλουν πεζῆν. οὐ γὰρ αὐλήτρια οὔτε ψάλτρια ἦν, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τὴν ὀρχήστραν αὐτῇ ἤσκητο, ἀλλὰ τὴν ὥραν τοῖς ἀεὶ περιπίπτουσιν ἀπεδίδοτο μόνον ἐκ παντὸς ἐργαζομένη τοῦ σώματος. 13 εἶτα τοῖς μίμοις τὰ ἐς τὸ θέατρον πάντα ὠμίλει καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπιτηδευμάτων μετεῖχεν αὐτοῖς, γελωτοποιοῖς τισι βωμολοχίαις ὑπηρετοῦσα. ἦν γὰρ ἀστεία 14 διαφερόντως καὶ σκώπτρια, ἀπόβλεπτός τε ἐκ τοῦ ἔργου εὐθὺς ἐγεγόνει. οὐ γὰρ τινος αἰδοῦς τῇ ἀνθρώπῳ μετῆν ἢ διατραπεῖσάν τις αὐτὴν πώποτε εἶδεν, ἀλλ' ἐν ἀναισχύντους ὑπουργίας οὐδεμιᾶ ὀκνήσει ἐχώρει, καὶ τοιαύτη τις ἦν οἶα ῥαπιζομένη μὲν καὶ κατὰ κόρρησ πατασσομένη χαριεντίζειν τε καὶ μέγιστα ἀνακαγχάζειν, ἀποδυσάμενη δὲ τὰ τε πρόσω καὶ τὰ ὀπίσω τοῖς ἐντυγχάνουσι γυμνὰ ἐπιδειξαι, ἃ τοῖς ἀνδράσι θέμις ἀδηλά τε καὶ ἀφανῆ εἶναι.
- 15 Ἐς δὲ τοὺς ἔραστὰς ἐχλεύαζέ τε βλακεύουσα καὶ νεωτέραις ἀεὶ τῶν μί|ξεων ἐνδιατρυπτομένη ἐπιτεχνήσεσι παραστήσασθαι τὰς τῶν ἀκολάστων ψυχὰς ἐς ἀεὶ ἴσχυεν, ἐπεὶ οὐδὲ πειρᾶσθαι πρὸς τοῦ τῶν ἐντυγχανόντων ἡξίου, ἀλλ' ἀνάπαλιν αὐτῇ γελοιάζουσα τε καὶ βωμολόχως ἰσχιάζουσα τοὺς παραπετωκότας 16 ἅπαντας, ἄλλως τε καὶ ἀγενεῖους ὄντας ἐπέειρα. ἦσσαν γὰρ τις οὕτως ἡδονῆς ἀπάσης οὐδαμῆ γέγονεν· ἐπεὶ καὶ ἐς ξυναγώγιμον δεῖπνον πολλάκις ἐλθοῦσα ξὺν

GPS || 9 χιτωνίσκον — πρέποντα Suid s.v. χιτῶν || 13 τὸ θέατρον, cf. Nov. 105, cap 1

8 εὐπρεπεῖς GP: ἀπρεπεῖς S || 9 ἀεὶ ἐπὶ τῶν ὤμων P || 10 μισητίαν Dind: μισητίαν Alem: μισητῆν GPS || ἐμίσηγετο GS, Syk I 25, cf. Maas, BZ 21,1912, 53: ἀνεμίσηγετο P, Kraš || εὐκαιρίας Alem: ἀκαιρίας GPS: ἀργίας Comp, p. 227 || 11 ἐς S || πάλοι S, Kall II 512: παλαιοὶ G || 12 οὔτε GPS: οὐδὲ Dind, Haury || περιπίπτουσιν GPS: παραπίπτουσιν Syk I 25 || ἐκ GPS: «οὐκ» ἐκ Reiske; illud οὐκ eiciunt Comp 62,4 et p. 227 et Dewing, Procopius with an English Translation VI 104 a. 1954, cf. etiam Harrison, The Classical Review, 51, 1967, 17 || 14 χαριεντίζειν GPS: χαριεντίζεσθαι Piccolos || δὲ τὰ Piccolos, Syk I 28, Comp 62,12: τε τὰ GPS || 15 γελιάζουσα S || 16 ἡδονῆς οὕτως G || οὐδαμῆ dubitat Herw 35,326

șeze, dar „albaștrii“ i-au primit în slujbă, deoarece și lor le murise de curînd paznicul de animale. După ce copilele au ajuns în floarea vîrstei, mama le-a adus îndată pe scenă, căci erau frumoase la înfățișare; și anume, nu pe toate deodată, ci cînd credea că i-a venit fiecăreia rîndul la această îndeletnicire. Comito, fetița cea mai mare, a izbutit să-și facă un nume printre tovarășele ei; iar Teodora, sora de după dînsa, purta o haină scurtă și cu mîneci largi, în felul sclavelor, și-o însoțea în toate ca o slujnică, ducînd tot timpul pe umeri un scăunel, pe care se așeza Comito cînd stătea la taifasuri. Teodora nu era încă împlinită pentru dragostea cu bărbații și n-ajunsese să-i cunoască și să-i guste ca femeie, dar se împreuna cu haimanale, cu o poftă vrednică de un bărbat, și mai ales cu sclavii care însoțeau stăpînii în teatru și săvîrșeau în clipele de răgaz fărădelegi de felul acesta. Ea a stăruit mult timp într-o casă de desfrîu, măcinîndu-și trupul cu o îndeletnicire împotriva firii. Cînd s-a făcut mare și coaptă pentru dragoste, a fost adusă pe scenă și a ajuns în curînd o „tîrfă care bate ulițele“, cum ziceau strămoșii noștri. Nu era nici flautistă, nici cîntăreață din lăută și nici pricepută la dănțuire, ci arăta privitorilor mereu înghesuți doar frăgezimea și toată goliciunea trupului ei. Apoi a încercat toate formele de teatru și a luat parte la înfățișarea unor bucăți ușoare și hazlii sau a jucat în cîteva comedioare, căci era foarte plăcută și glumeață; și de aceea s-a făcut repede cunoscută. Femeia n-avea nici un pic de rușine și nimeni n-a văzut-o vreodată în încurcătură, ci făptuia fără șovăială lucrurile cele mai necinstite; era așa făcută încît, chiar bătută și palmuită, glumea și rîdea cu hohote și-și ridica haina, dinainte sau la spate, ca să arate celor de față goliciunea trupului și tot ce trebuia să rămînă tăinuit și ferit de privirile bărbaților.

De iubiți își bătea joc, lăsîndu-se prinsă în moleșeala dulce a dragostei și folosind mereu alte meșteșuguri de unire cu bărbatul, încît izbutea să înlănțuie pentru totdeauna sufletele doritorilor de desfătare; însă nu se lăsa dusă de nici unul din ei, ci dimpotrivă ea îi subjugă pe toți cu glume și rîsete plăcute și prindea în mreje mai cu seamă pe cei mai slabi din fire și mai tineri. Nimeni n-o întrecea în pofta pentru dragoste, căci mergea une-

10 Felul cum autorul vorbește de sclavi și de artiști e tipic pentru reprezentii clasei stăpînitoare din antichitate. Totuși se stabilește o ierarhie între arta flautistului, cîntărețului și dansatorului, care are nevoie de mult timp pentru inițiere, și simpla expunere a frumuseții corporale făcută de Teodora. Meritul ei era nul în această privință, dar nu i se contestă vioiciunea ripostei, gluma inteligentă, dîrzenia și mai ales frumusețea fizică.

14 La alcătuirea acestui portret al Teodorei, făcut după moartea împărătesei, la treizeci de ani de la presupusele ei isprăvi din tinerețe, a contribuit experiența unui bărbat, care a cunoscut femeii frumoase din trei continente și a văzut împreună cu colegii săi de arme tot felul de scene dramatice și de abuzuri în orașele cucerite. Numai ura neînduplecată împotriva Teodorei putea duce la atîta asprime de judecată.

νεανίαις δέκα, ἢ τούτων πλείοσιν, ἰσχύϊ τε σώματος ἀκμάζουσι λίαν καὶ τὸ λαγνεύειν πεπονημένοις ἔργον, ξυνεκοιτάζετο μὲν τοῖς συνδείπνοις ἅπασι τὴν νύκτα ὄλην, ἐπειδὴν δὲ πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο πάντες ἀπέπειοιεν, ἢ δὲ παρὰ τοὺς ἐκείνων οἰκέτας ἰοῦσα τριάκοντα ὄντας, ἂν οὕτω τύχοι, ξυνεδουάζετο μὲν αὐτῶν ἐκάστω, κόρον δὲ οὐδ' ὥς ταύτης δὴ τῆς μισητίας ἐλάμβανε.

17 Καὶ ποτε ἐς τῶν τινος ἐπιφανῶν οἰκίαν ἐλθοῦσα μεταξὺ τοῦ πότου θεωμένων αὐτῆν, ὥς φασι, τῶν ξυμποτῶν ἀπάντων, ἐς τὸ προὔχον ἀναβάσα τῆς κλίνης ἀμφὶ τὰ πρὸς ποδῶν ἀνασύρασά τε τὰ ἱμάτια οὐδενὶ κόσμῳ ἐνταῦθα οὐκ ἀπηξίωσε
18 τὴν ἀκολασίαν ἐνδείκνυσθαι. ἢ δὲ κάκ τριῶν τρυπημάτων ἐργαζομένη ἐνεκάλει τῇ φύσει, δυσφορομένη ὅτι δὴ μὴ καὶ τοὺς τιθοὺς αὐτῇ εὐρύτερον ἢ νῦν εἰσι
19 τρυπῶν, ὅπως καὶ ἄλλην ἐνταῦθα μίξιν ἐπιτεχνάσθαι δυνατὴ εἶη. καὶ συχνὰ| μὲν ἐκύει, πάντα δὲ σχεδὸν τεχνάζουσα ἐξαμβλίσκειν εὐθὺς ἴσχυε.

20 Πολλάκις δὲ κὰν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ θεατῆ παντὶ τῷ δήμῳ ἀπεδύσατό τε καὶ γυμνῆ διὰ μέσου ἐγένετο, ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τοὺς βουβῶνας διάζωμα ἔχουσα μόνον, οὐχ ὅτι μέντοι ἡσχύνετο καὶ ταῦτα τῷ δήμῳ δεικνύναι, ἀλλ' ὅτι ἐνταῦθα γυμνῶ παντάπασι παριέναι οὐδενὶ ἐξεστὶν ὅτι μὴ τῷ ἀμφὶ τοὺς βουβῶνας διάζωμα ἔχοντι. οὕτω μέντοι τοῦ σχήματος ἔχουσα, ἀναπεπτωκυῖα τε ἐν τῷ ἐδάφει ὑπτία
21 ἔκειτο. θῆτες δὲ τινες, οἷς δὴ τὸ ἔργον τόδε ἐνέκειτο, κριθᾶς αὐτῇ ὑπερθεν τῶν αἰδοίων ἐρρίπτουν, ἃς δὴ οἱ χῆνες, οἱ ἐς τοῦτο παρεσκευασμένοι ἐτύγχανον, τοῖς
22 στόμασιν ἐνθένδε κατὰ μίαν ἀνελόμενοι ἦσθιον. ἢ δὲ οὐχ ὅτι οὐκ ἐρυθριῶσα ἐξανίστατο, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμουμένη ἐπὶ ταύτῃ δὴ τῇ πράξει ἐῴκει. ἦν γὰρ οὐκ
23 ἀναίσχυντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναισχυντοποιὸς πάντων μάλιστα. πολλάκις δὲ καὶ ἀποδυσσαμένη ζὺν τοῖς μίμοις ἐν μέσῳ εἰστήκει ἐπὶ τῆς σκηνῆς λορδουμένη τε καὶ τὰ ὀπίσω ἀποκοντῶσα τοῖς τε διάπειραν αὐτῆς ἔχουσι καὶ τοῖς οὐπῶ πεπλη-
24 σιακόσι τὰ ἐκ παλαίστρας τῆς αὐτῆς εἰωθυίας βρενθυομένη. οὕτω δὲ ἀκολάστως ἐς τὸ σῶμα τὸ αὐτῆς ὕβριζεν, ὥστε τὴν αἰδῶ οὐκ ἐν τῇ τῆς φύσεως χώρα κατὰ
25 ταῦτα ταῖς ἄλλαις γυναιξίν, ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ ἔχειν ἐδόκει. οἱ μὲν οὖν αὐτῇ πλησιάζοντες ἐνδηλοὶ εὐθὺς ἀπ' αὐτοῦ ἦσαν, ὅτι δὴ οὐ κατὰ νόμον τῆς φύσεως τὰς μίξεις ποιοῦνται· ὅσοι δὲ| αὐτῇ ἐν ἀγορᾷ τῶν ἐπιεικεστέρων ἐντύχοιεν, ἀποκλινομένοι σπουδῇ ὑπεχώρουν, μὴ του τῶν ἱματίων τῆς ἀνθρώπου ἀψάμενοι

GPS || 23 ἀποδυσσαμένη — ἀποκοντῶσα Suid s.v. λορδουμένη

16 τὴν νύκτα ὄλην τοῖς συνδείπνοις ἅπασι G || ἢ δὲ Syk I 25: ἦδε GPS, Haury || 17 ἀμφὶ τὰ πρὸς ποδῶν haec verba Piccolos delenda esse aut scribendum: ἐνέφω τῷ πρὸς ποδῶν, Alem adnotavit in G: aliquid deest || ἀνασύρασά S || 18 αὐτῇ GS: αὐτῷ P || ἄλλην PS: ἄλλων G || 19 ἐκύει GS: ἐκεῖ P || 20 μέσου PS: μέσον G || βουβῶνας PS: βουβῶνας μόνον G || 21 ἐνέκειτο GPS: ἐπέκειτο Kras̄, Comp 64, 6 || 22 ὅτι οὐκ PS, Haury, Comp 64,10: ὅτι G, Syk I 25 || 23 ἐπὶ τῆς σκηνῆς PS: om. G, Suid || ἐπὶ om. Comp 64,13 || λορδουμένη λ est in rasura in P: πορδουμένη GS || ἀποκοντῶσα G, Suid, Syk I 25, Comp 64,13 et p. 227: ἀποκεντῶσα PS, Haury || 24 αὐτῆς Haury: αὐτῆς GPS || 25 τῆς φύσεως GS: om. P || μὴ του GPS: μὴ που Alem

ori la ospete cu zece tineri deodată și chiar mai mulți, aflați în culmea puterii trupești și bine înzestrați pentru iubire, și pînă dimineată se culca cu toți mesenii; iar după ce-i istovea pe toți, se ducea la sclavii lor, care se întîmpla să fie în număr de treizeci; se unea cu fiecare din ei și tot nu se sătura de această patimă.

Odată a mers în casa unor oameni de vază și în timpul chefului, sub ochii tuturor mesenilor, a sărit pe masă, și-a ridicat în grabă poalele hainelor și n-a șovăit să-și arate nurii desfrîului. Lucra cu trei orificii, dar era mîhnită și învinuia firea că nu i-a găurit ceva mai mult și sîinii, spre a avea la îndemîină încă un meșteșug de unire cu bărbații. Mereu ajungea însărcinată, dar folosea tot felul de iscusinți și izbutea să nimicească repede rodul iubirii.

De multe ori se desbrăca în mijlocul teatrului, în fața poporului întreg și rămînea goală, lăsîndu-și doar o centură în jurul părților rușinoase și pe sîni; nu pentru că i-ar fi fost rușine să le arate și pe ele mulțimii, ci din pricină că nimănui nu-i era îngăduit să iasă gol cu totul, ci numai cine avea o centură în jurul coapselor. În această stare se întindea jos pe pămînt și stătea culcată cu fața în sus. Cîțiva lucrători din teatru, care trebuiau să facă treaba aceasta, aruncau boabe de orz peste părțile rușinoase, iar niște gînsaci, anume pregătiți pentru așa ceva, le ciupeau una cîte una cu pliscurile lor și le mînceau. Ea nu se rușina și nu-și ieșea din fire, ci părea că gîdileala aceasta îi face plăcere: nu numai că era nerușinată, dar izbutea să alunge din inimile celorlalți orice urmă de rușine. De multe ori se dezbrăca și ieșea pe scenă în mijlocul jucătorilor, aplecîndu-se înainte sau scoțînd în afară partea dindărăt a trupului; împungea cu ea pe cei care o încercaseră sau pe alții care încă nu se apropiaseră de dînsa și le arăta tot ce putuse învăța pe nisipul palestreii. Cu atîta lipsă de sfială își bătea joc de trupul ei încît părea că are mădularul rușinii în gură și nu în locul lăsat de fire ca la celelalte femei. Cei care o încercau vedeau numaidecît că împreunărită se făceau împotriva firii; iar oamenii cumsecade se dădeau la o parte cînd o întîlneau prin tîrg, sau se întorceau repede îndărăt, ca să nu se atingă de hainele muierii și să pară că s-au mînjit de această fărădelege.

20 Din scena zugrăvită aici ne putem face o idee parțială despre unele aspecte ale reprezentațiilor de revistă din epoca aceea. Autorul ne spune că publicul era numeros și se înghesuia peste măsură la asemenea spectacole, care aveau loc în circ și, probabil, sub cerul liber, mai ales vara. Calmul învățat în această școală a curajului față de mulțime a prins bine viitoarei împărătese.

- 26 μεταλαχεῖν τοῦ μιάσματος τούτου δόξειαν. ἦν γάρ τοῖς ὀρώσιν ἄλλως τε καὶ ἀρχομένης ἡμέρας βλάσφημος οἰωνός. ἐς μέντοι τὰς συνθεατρίας ἀγριώτατα εἰώθει ἐς ἀεὶ σκορπιαίνεσθαι· βασκανία γὰρ πολλῆ εἶχετο.
- 27 Ἐκηβόλω δὲ ὕστερον Τυρίῳ ἀνδρὶ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντι Πενταπόλεως ἐς τὰ αἰσχιστα ὑπηρετήσουσα εἶπετο, ἀλλὰ τι τῷ ἀνθρώπῳ προσκεκρουκυῖα ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἀπηλαύνετο· διὸ δὴ αὐτῇ ἀπορεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων ζυνέπεσεν, ἅπερ τὸ λοιπὸν ἐπορίζετο τὴν ἐς τὸ σῶμα παρανομίαν, ἥπερ εἴθιστο, ἐργαζομένη. ἐς μὲν οὖν Ἀλεξάνδρειαν τὰ πρῶτα ἤκεν. ἔπειτα δὲ πᾶσαν τὴν ἕω περιελθοῦσα ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκεν, ἐργασία χρωμένη ἐν πόλει ἐκάστη ἦν γε ὀνομάζοντι, οἶμαι, ἀνθρώπῳ οὐκ ἂν ποτε ἴλεως ὁ θεὸς εἶη, ὥσπερ οὐκ ἀνεχομένου τοῦ δαίμονος χώρον τινα τῆς Θεοδώρας ἀκολασίας ἀγνώτα εἶναι.
- 29 Οὕτω μὲν οὖν τετέχθαι τε τῆδε τῆ γυναικὶ καὶ τετράφθαι ζυνέβη καὶ ἐς δημοσίους πολλὰς διαβοήτῳ γεγενῆσθαι καὶ ἐς πάντας ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον αὖθις, ἠράσθη αὐτῆς Ἰουστινιανὸς ἔρωτα ἐξαισίον οἶον, καὶ τὰ πρῶτα ἐπλησίαζεν ὡς ἐρωμένη, καίπερ αὐτὴν ἀναγαγὼν ἐς τὸ τῶν πατρικίων ἀξίωμα. δύναμιν τοίνυν ἐξαισίαν τινὰ καὶ χρήματα ἐπικεικῶς μεγάλα περιβαλέσθαι ἢ Θεοδώρα εὐθὺς ἴσχυσε. πάντων γὰρ ἥδιστον τῷ ἀνθρώπῳ ἐφαίνετο, ὃ δὴ ζυμβαίνειν τοῖς ἐκτόπως ἐρῶσι φιλεῖ, χάριτάς τε πάσας καὶ χρήματα πάντα τῆ ἐρωμένη χαρίζεσθαι. ἐγένετό τε ἡ πολιτεία τοῦ ἔρωτος τοῦδε ὑπέκκαυμα. ζὺν αὐτῇ τοίνυν πολλῶ ἔτι μᾶλλον τὸν δῆμον διέφθειρεν οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλ' ἀνά πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν. ἅμφω γὰρ μοίρας τῆς Βενέτων ἐκ παλαιοῦ ὄντες ἐν πολλῆ ἐξουσίᾳ τούτοις δὴ τοῖς στασιώταις τὰ ἐς τὴν πολιτείαν πράγματα ἔθεντο.
- 34 χρόνῳ δὲ πολλῶ ὕστερον τὸ πλεῖστον τοῦ κακοῦ ἐλελωφῆκει τρόπῳ τοιῷδε.
- 35 Ἰουστινιανῶ ἐν ἡμέραις πολλαῖς νοσήσαι ζυνέβη, ἐν δὲ τῇ νόσῳ ταύτῃ ἐς τόσον κινδύνου ἀφίκετο ὥστε καὶ ἐλέχθη ὅτι δὴ ἀποθάνοι· οἱ μέντοι στασιώται ταῦτα ἅπερ ἐρρήθη ἡμάρτανον, καὶ τινα Ὑπάτιον οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα δι' ἡμέρας ἐν τῷ τῆς Σοφίας ἱερῷ διεχρήσαντο. ἐξεργασμένου δὲ τοῦ κακοῦ ἢ τοῦ ἔργου ταραχὴ ἐς βασιλέα ἦλθε, τῶν τε ἀμφ' αὐτὸν ἕκαστος, ἐπεὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ ἀπουσίας ἐλάβετο, τὴν τῶν πεπραγμένων ἀτοπίαν ἐπὶ μέγα αἰρεῖν ἐν σπουδῇ

GPS || 26 ἐς μέντοι — εἶχετο Suid s.v. σκορπιαίνεσθαι || 28 πᾶσαν τὴν ἕω περιελθοῦσα cf. Georg. Cod. De aed. CP. 104,10

26 ἀγριώτατα om. Suid || 27 ὑπηρετήσασα S || ἤκεν GP: ἦλθεν S || 28 ἐργασίαν S || ἐν GP: ἐν τῇ S || 29 οὖν S: om. GP || τετάχθαι S || τῆ om. S || ἐς δημοσίους πολλὰς διαβοήτῳ GPS: ὑπὲρ δημοσίους πολλὰς διαβόητον Alem: ἐς δημοσίους πόρνῃς διαβοήτῳ Reiske: unde διαβοήτῳ ascivit Dind: ἐς δημοσίους καὶ πολλὰ Comp 66,2 et p. 228 || καὶ ἐς GP: ἐς S || 30 ὁ Ἰουστινιανός S || 31 εὐθὺς ἢ Θεοδώρα P || 32 πολιτεία GPS, Haury: πολυτελεία Alem et edd. || 33 ἔθεντο πράγματα G || 35 τόσον GPS, Haury: τοσοῦτον Syk I 25 || 36 κακοῦ ἢ τοῦ Haury: κακοῦντος GPS: κακοῦ τοσοῦτου vel potius κακοῦ καὶ ἀνοσίου Reiske: κακουργήματος, ἐρπουσα ταραχὴ Piccolos: τούτου, κακοῦ πινος Heis 974: τοῦ κακοῦ <τῆς ἐκ τοῦ> ἔργου ταραχῆς <ἢ φήμη> ἐς βασιλέα ἦλθε supplet Comp p. 228, cf. Haury, 2 p. 32

Cui îi ieșea înainte, mai cu seamă la începutul zilei, era un semn rău. Cu 26
tovarășele de meserie se arăta răutăcioasă de tot și se purta întotdeauna ca
o scorpie, deoarece hrănea în sufletul ei numai pizmă și ură.

Ceva mai târziu l-a însoțit pe Hecebol din Tir, stăpînitorul Pentapolei, 27
și i-a făcut slujbele cele mai rușinoase, dar s-a împotmolit împreună cu omul
acela și a fugit repede de acolo. Apoi a cunoscut lipsurile și s-a văzut silită
să trăiască din fărădelegile trupului, cum se și obișnuise, și a venit mai 28
întîi în Alexandria. După aceea a străbătut tot răsăritul și s-a întors din nou
în Bizanț. Pe drum s-a vîndut în toate cetățile, și nici Dumnezeu, cred,
n-a lăsat pe lume om care să le poată număra pînă la capăt, deoarece dia-
volul a mînjit toate locurile din lume cu desfrîul Teodorei.

Așa s-a întîmplat că a ajuns pe lume, a crescut și s-a făcut cunoscută 29
această muiere în mulțimea mare a femeilor de rînd și pe lîngă toți oamenii.
De ființa aceasta, ajunsă din nou în Bizanț s-a îndrăgostit Iustinian cu o 30
patimă nemaipomenită, și a păstrat-o mai întîi ca țiitoare, măcar că o ridi-
case la treapta de patriciană. Teodora a izbutit curînd să dobîndească o putere 31
deosebită și să ajungă stăpînă peste averi foarte însemnate; căci Iustinian
socotea drept lucrul cel mai plăcut din toate, cum se întîmplă de obicei celor
îndrăgostiți peste măsură, să împlinească toate dorințele iubitei și să-i dăru-
iască orice lucru de preț. Pricina aprinderii acestei iubiri a fost conducerea 32
statului: împreună cu Teodora, Iustinian putea măcina mult mai ușor nu
numai poporul, ci și toată împărăția romanilor. De multă vreme amîndoi 33
făceau parte din facțiunea „albaștrilor“ și au dat destulă putere acestor răz-
vrățiți în toate treburile de la conducerea statului; dar cu timpul asprimea 34
răutăților a început să slăbească din următoarea pricină.

S-a întîmplat că Iustinian a căzut bolnav și a zăcut mai multe zile, 35
iar în această tulburare a sănătății a ajuns în atîta primejdie, încît se zicea
că a și murit. Răzvrățiții făceau mai departe nedreptățile amintite: ei au
ucis în miezul zilei, în biserica sfintei Înțelepciuni, pe un oarecare Hypatios,
un om cu destulă vază. Îndată după săvîrșirea acestei răutăți zvonul a pătruns 36
pînă în odaia împăratului și cei din jurul său, dorind să tragă foloase din

---

27 Pentapolis, azi Cirenaica, pe coasta de nord a Africii, în Libia, la vest de Egipt. Călătoria făcută împreună cu Hecebol și cauzele despărțirii nu sînt cunoscute. Teodora avea atunci 23 de ani și la întoarcere n-a mai pășit pe scenă. Decretul privind căsătoria cu artiste din teatru (*Cod. Iust.* V, 4,29) vorbește de „foste artiste“. Ea și-a cîștigat existența probabil prin muncă manuală. Călătoria din Pentapolis pînă la Bizanț n-a durat multă vreme și n-a ieșit cu mult din drumul obișnuit care lega Egiptul de Bizanț, pe calea uscatului.

37 ἐποιεῖτο, καταλέγων ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα, ὅσα δὴ γενέσθαι τετύχηκε. τότε δὴ ὁ βασι-
 λεὺς τῷ τῆς πόλεως ἐπάρχῳ ἐπέστελλε τῶν πεπραγμένων ἀπάντων ποιεῖσθαι τὰς
 τίσεις. ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ Θεόδοτος ὄνομα, ὄνπερ Κολοκύνθιον ἐπικλήσιν ἐκά-
 38 λουν. καὶ ὃς διερευνώμενος ἅπαντα πολλοὺς μὲν τῶν κακούργων ἐλεῖν τε καὶ
 39 διαχρήσασθαι νόμῳ ἴσχυσε πολλοὶ| δὲ καὶ διαλαθόντες ἐσώθησαν. μεταξὺ γὰρ
 ἐπιαπολέσθαι αὐτοὺς πράγμασι Ῥωμαίων ἔδει. ὁ δὲ παράδοξον διασωθεὶς ἐξάπινα
 σωτηρίαν καὶ τὸν Θεόδοτον κτείνειν ἄτε φαρμακέα καὶ μάγον εὐθύς ἐνεχειρίει,
 40 ἐπεὶ <δὲ> οὐκ εἶχεν ὄτῳ ποτὲ προσχήματι χρώμενος τὸν ἄνθρωπον διαφθείρειε,
 τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰς πικρότατα αἰκισάμενος ἠνάγκαζε λόγους ὡς ἤκιστα
 41 ὑγιεῖς ἐπ' αὐτῷ φθέγγεσθαι. πάντων δὲ οἱ ἐκποδῶν ἴσταμένων καὶ σιωπῇ τὴν ἐς
 τὸν Θεόδοτον ὀδυρομένων ἐπιβουλήν, μόνος ὁ Πρόκλος τὴν τοῦ καλουμένου
 κοιαίστωρος ἔχων ἀρχὴν καθαρὸν ἀπέφαινε τοῦ ἐγκλήματος εἶναι τὸν ἄνθρωπον
 42 καὶ θανάτου οὐδαμῇ ἄξιον. διὸ δὴ ὁ Θεόδοτος ἐς τὰ Ἱεροσόλυμα βασιλέως κομί-
 ζεται γνώμη. γνοὺς δὲ ἤκειν τινὰς ἐνταῦθα, οἵπερ αὐτὸν διαφθεροῦσιν, ἐν τῷ
 ἱερῷ ἦν κρυπτόμενος τὸν ἅπαντα χρόνον, οὕτω τε διαβιοὺς ἐτελεύτησε.

43 Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Θεοδότῳ ταύτῃ πη ἔσχεν. οἱ δὲ στασιῶται σωφρονέστατοι
 44 τὸ ἐντεῦθεν ἐγένοντο ἀνθρώπων ἀπάντων. οὐ γὰρ ἔτι τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν
 ἠνεῖχοντο, καίπερ σφίσι παρὸν ἀδεέστερον τῇ ἐς τὴν δίαιταν παρανομίᾳ χρῆσθαι.
 45 τεκμήριον δὲ ὀλίγων γὰρ τινῶν ὕστερον τόλμαν τὴν ὁμοίαν ἐνδειξαμένων τίσις
 46 οὐδεμία ἐς αὐτοὺς γέγονεν. οἱ γὰρ τοῦ κολάζειν τὴν ἐξουσίαν ἀεὶ ἔχοντες παρρη-
 σίαν τοῦ διαλανθάνειν τοῖσδε τὰ δεινὰ εἰργασμένοις παρεῖ|χοντο, ταύτῃ αὐτοὺς
 τῇ ξυγχωρήσει ἐς τὸ τοῖς νόμοις ἐπεμβαίνειν ἐνάγοντες.

47 Ἔως μὲν οὖν ἡ βασιλις περιῆν ἔτι, γυναῖκα ἐγγυητὴν Ἰουστινιανὸς τὴν
 Θεοδώραν ποιήσασθαι οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν. ἐν τούτῳ γὰρ μόνον ἀπ' ἐναντίας
 48 αὐτῷ ἐχώρει, καίπερ ἀντιστατοῦσα τῶν ἄλλων οὐδέν. πονηρίας μὲν γὰρ ἡ γυνὴ
 ἀπωτάτω οὐσα ἐτύγχανεν, ἄγροικος δὲ ἦν κομιδῇ καὶ βάρβαρος γένος, ὥσπερ
 49 μοι εἴρηται, ἀντιλαβέσθαι δὲ ἀρετῆς οὐδαμῇ ἴσχυσεν, ἀλλ' ἀπειροτάτῃ οὐσα
 διατετέλεκε τῶν κατὰ τὴν πολιτείαν πραγμάτων, ἣ γε οὐδὲ ζῆν τῷ ὀνόματι τῷ
 αὐτῆς ἰδίῳ ἄτε καταγελάστῳ ὄντι ἐς Παλάτιον ἦλθεν, ἀλλ' Εὐφημία ἐπικληθεῖσα.

GPS || 37 ὁ βασιλεὺς sc. Ἰουστίνος cf. Malal. 416,8; Theoph. I 166,26; Ioannes de Niciu 503; Cedren. I 638,5 || 49 cf. An. 6,17; Theoph. I 164,31; Theod. Lect. p. 565; Vict. Tonn. ad a. 518 (2); Zonar. III 266; Cedren. I 637,1

37 ἐπάρχῳ GP: ὑπάρχῳ S || 38 ἅπαντα Reiske: ἅπαντας GPS || 39 ἐπιαπολέσθαι αὐτοὺς πράγμασι Ῥωμαίους (Ῥωμαίων Maltr) ἔδει GPS: ἐπιπολάσαι αὐτοὺς τοῖς πράγμασι Ῥωμαίων ἔδει Piccolos: ἐπεὶ οὐ ξυναπολέσθαι αὐτοὺς πράγμασι Ῥωμαίων ἔδει Comp 67,10 || ἐξάπινα S: om. GP || 40 <δὲ> add. Alem || προσχήματι om. G || λόγους τινὰς S || 41 Πρόκλος GS: Πάτροκλος P || 42 ὁ S: om. GP || διαφθεροῦσιν Dind: διαφθεῖρουσιν GPS || ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον κρυπτόμενος S || 43 Θεοδότῳ PS: Θεόδοτον G || 46 τοῖσδε GPS: malit τοῖς Haury || παρείχοντο GP: ἠνεῖχοντο S || 48 ἀπωτάτω οὐσα ἡ γυνὴ S || δὲ G: τε PS || ἀρετῆς GPS: ἀρχῆς Heis 975 || <Ἰουστίνος> add. Kall I 268

lipsa de vlagă a lui Iustinian, s-au grăbit să umfle și mai mult însemnătatea acestei fărădelegi și au început să numere pe rînd și de la început toate întîmplările de felul acesta. Atunci împăratul a poruncit conducătorului cetății să pedepsească toate răutățile săvîrșite. Acest bărbat era unul cu numele Teodot, poreclit Colocynthios (Bostan). El a făcut cercetări amănunțite și a izbutit să prindă mulți răufăcători și să-i pedepsească după lege; iar mulți alții s-au ascuns și au scăpat cu viață; căci odată și odată trebuiau să piară pentru fărădelegile făcute romanilor. Ca prin minune, împăratul a scăpat teafăr și căuta să-l omoare în grabă pe Teodot, sub învinuirea că a folosit farmece și că era vrăjitor. Deoarece nu-i găsea nici o vină ca să-l poată ucide, a supus la chinuri groaznice pe cîteva din rudele sale și le-a silit să spună lucruri prea puțin priincioase pentru dînsul. Toți îl ocoleau și plîngeau în tăcere urmărirea lui Teodot; numai Proclos, care îndeplinea slujba de *quaestor*, a arătat că omul e cu totul nevinovat și nu i se cuvine cîtuși de puțin să îndure pedeapsa cu moartea. De aceea Teodot a fost surghiunit în Ierusalim, printr-o hotărîre a împăratului. Aflînd că au venit acolo cîteva oameni plătiți să-l omoare, el stătea tot timpul ascuns într-o biserică și a trăit așa pînă la capătul vieții.

Întîmplările în legătură cu Teodot s-au petrecut cam așa cum le-am povestit; iar răzvrățiții s-au făcut după aceea oamenii cei mai cumsecade din lume și nu mai săvîrșeau răutăți, cu toate că nu se temeau să ducă o viață împotriva legilor. Și iată o dovadă: cînd au îndrăznit cîteva dintre ei mai tîrziu să săvîrșescă o faptă asemănătoare au rămas neatinși. Cei care aveau putință să pedepsească lăsau răgaz răufăcătorilor să se ascundă și în felul acesta le îngăduiau să calce în picioare legile țării.

Cît timp a trăit împărăteasa bătrînă n-a fost chip ca Iustinian să poată lua de soție pe Teodora; căci numai în această privință se împotrivea, iar în toate celelalte îi făcea totdeauna pe plac. De altfel femeia se dovedea străină de orice răutate, însă era prea țărănoasă și de neam barbar, cum am mai spus; și n-a izbutit deloc să se șlefuiască, ci se arăta cu totul nepricepută în treburile de la conducerea statului. Ea n-a putut pătrunde în palat nici măcar cu numele ei adevărat, care stîrnea rîsul, ci a fost poreclită Eufemia;

35 Evenimentele în legătură cu boala lui Iustinian și cu căderea lui Teodot, conducătorul cetății Bizanț, s-au petrecut în timpul domniei lui Iustin și au avut loc probabil în anul 525. Avuția privată a Teodorei nu putea fi prea mare și slujca de multe ori ca daruri pentru diferite persoane. Influența împărătesei a crescut în mod considerabil abia după anul 527.

41 Proclos, dregătorul aflat în fruntea justiției, este pomenit de Procopius și în *Războiul cu persii* (I, 11, 11) ca un om drept și bun sfătuitor al împăratului.

43 Influența „albaștrilor“ a fost mai puternică în timpul domniei lui Iustin și mai slabă după anul 527, cînd Iustinian a ajuns singurul stăpîn al împărăției.

50 χρόνῳ δὲ ὕστερον τῇ βασιλίδι μὲν ἀπογενέσθαι ξυνέπεσεν. ὁ δὲ <Ἰουστίνος>
 ἠλιθιάζων τε καὶ κομιδῇ ἐσχατογέρων γενόμενος, πρὸς τῶν ἀρχομένων γέλωτα
 ὄφλεν, ὀλιγωρία τε πολλῇ ἐς αὐτὸν ἐχόμενοι ἅπαντες ἄτε τῶν πρασσομένων οὐ
 ξυνιέντος, ὑπερεώρων, Ἰουστινιανὸν δὲ ξὺν δέει πολλῶ ἐθεράπευον. κυκῶν γὰρ
 51 αἰεὶ καὶ ξυνταράσσω ἀνεσόβει ἐφεξῆς ἅπαντα. τότε δὴ τὴν ἐγγύην πρὸς τὴν Θεο-
 δώραν ἐνεχειρεῖ ποιεῖν. ἀδύνατον δὲ ὄν ἄνδρα ἐς ἀξίωμα βουλῆς ἤκοντα ἐταίρα
 γυναικὶ ξυνοικίεσθαι, νόμοις ἄνωθεν τοῖς παλαιοτάτοις ἀπορρηθέν, λῦσαί τε
 τοὺς νόμους τὸν βασιλέα νόμῳ ἑτέρῳ ἠνάγκασε καὶ τὸ ἐνθένδε ἄτε γαμετῇ τῇ
 Θεοδώρα ξυνώκισε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν βάσιμον κατεστήσατο τὴν πρὸς τὰς
 ἐταίρας ἐγγύην, τυραννῶν τε αὐτίκα ἐπεβάτευε τῆς τοῦ αὐτοκράτορος τιμῆς προ-
 52 σχήματι συμπεπλασμένῳ τῆς πράξεως ἐπικαλύπτων τὸ βίαιον. ἀνεῖπον γὰρ
 αὐτὸν βασιλέα ξὺν τῷ θείῳ τῶν Ῥωμαίων, εἴ τι δόκιμον ἦν, δειμάτων περιουσία
 53 ἐπὶ ταύτην ἠγμένοι τὴν ψῆφον. παρέλαβον τοίνυν τὴν βασιλείαν Ἰουστινιανὸς τε
 καὶ Θεοδώρα πρότερον τῆς <Πασχαλίας> ἑορτῆς ἡμέραις τρισίν, ὅτε δὴ οὔτε
 54 ἀσπάσασθαι τῶν φίλων τινὰ οὔτε εἰρηναῖα προσειπεῖν ἔξεστιν. ἡμέραις δὲ οὐ
 πολλαῖς ὕστερον Ἰουστίνος μὲν ἐτελεύτησε νόσῳ, τῇ ἀρχῇ ἐπιβιούς ἔτη ἑννέα,
 μόνος δὲ Ἰουστινιανὸς ξὺν Θεοδώρα τὴν βασιλείαν ἔσχεν.

ι'

Auctōris iudicium de Iustiniani matrimonio cum Theodora. Quae forma corporis Theo-
 dora. Eius consensio cum Iustiniano.

1 Οὕτω γοῦν ἡ Θεοδώρα, ὡσπερ ἐρρήθη, τεχθεῖσά τε καὶ τεθραμμένη καὶ
 2 παιδευθεῖσα ἐς βασιλείας ἀξίωμα τρόπῳ οὐδενὶ ἐμποδισθεῖσα ἦλθεν. οὐδὲ γὰρ
 τῷ γήμαντι ὕβρεώς τις οἴησις γέγονεν, εἴ οἱ παρὸν ἐκ πάσης ἀπολεξαμένῳ τῆς
 Ῥωμαίων ἀρχῆς γαμετὴν γυναῖκα ποιήσασθαι τὴν πασῶν γυναικῶν μάλιστα εὖ
 τε γεγонуῖαν καὶ τροφῆς κρυφαίου μεταλαχοῦσαν, τοῦ τε αἰδεῖσθαι οὐκ ἀμελέ-
 τητον γεγεννημένην, καὶ σωφροσύνη ξυνοικισμένην, πρὸς δὲ τῷ κάλλει ὑπερφυᾶ
 3 καὶ παρθένον τινὰ καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ὀρθότιτθον οὔσαν. ὁ δὲ τὸ κοινὸν ἄγος

GPS || 53 De Iustiniano atque Theodora cf. Theoph. I 173,13; Euagr. IV 9; Cedren.
 I 641,23; Marcell. Com. ad a. 527; Vict. Tonn. ad a. 525 || 54 De Iustini morte cf. Malal.
 424,14; Chron. Pasch. 617,6

50 ἅπαντα PS: ἅπαντας G || 51 τὰς PS: om. G || 53 Πασχαλίας add. Haury: dubitat
 Rühl 296 || ὅτε δὴ — τινὰ PS: ὅτε δὴ οὔτε *** οὔτε ἀσπάσασθαι τινὰ G || 54 Ἰουστίνος
 GP: Ἰουστινιανός S || σὺν S || Θεοδώρα PS: τῇ Θεοδώρα G || 2 post οἱ nonnulla excidisse
 putat Heis 975 || εὖ τε Alem: οὔτε GPS || κρυφαίου GPS: κορυφαίου Alem et edd. omnes, cf.
 tamen Haury 4, p. 16, n. 3 || ὀρθότιτθον P: ὀρθότθον GS: ὀρθοτίτθιος Suid s.v. ubi scrip-
 tum est: Ὄρθοτίτθιος. ἡ παρθένος ἡ ὀρθοῦς τοὺς τιτθούς ἔχουσα

iar după cîtva timp s-a întîmplat că împărăteasa a încetat din viață. Iustin, 50
 prostit și îmbătrînit cu desăvîrșire, pricinuia zîmbete în rîndurile supușilor
 și făcea să fie privit cu ușurință de toată lumea, deoarece nu înțelegea nimic
 din ceea ce se petrecea în jurul său și era trecut cu vederea; dar lui Iustin-
 nian îi slujeau toți cu multă frică, deoarece era mereu pornit și tulbura din
 temelii toate rînduiriile și le întorcea pe dos. El încerca să ia de soție pe 51
 Teodora, însă un bărbat ajuns la treapta de senator nu putea lua în căsătorie
 o țiitoare, căci se împotriveau legile din vechime. De aceea l-a silit pe Iustin
 să le înlocuiască și să aducă o lege nouă. De atunci înainte a trăit împreună
 cu Teodora, care a ajuns în felul acesta soție legiuită, și a îngăduit tuturor
 celorlalți să se însoare cu țiitoare. Era stăpîn pe putere și făcea toată slujba
 de împărat, sub cuvînt că se cerea făcută, dar își ascundea pornirile; iar 52
 cei din jur l-au ales apoi împărat al romanilor alături de unchiul său. Se
 pare că au fost împinși la această hotărîre de teamă, ceea ce e de crezut.
 Iustinian și Teodora au căpătat domnia cu trei zile înainte de sărbătoarea 53
 Paștilor, cînd nimeni n-are voie să primească prieteni sau să facă urări de feri-
 cire. Cîteva zile mai tîrziu Iustin a murit de boală, după o domnie de nouă 54
 ani, și au rămas stăpîni numai Iustinian și Teodora.

10

Judecata autorului despre căsătoria lui Iustinian cu Teodora. Frumusețea Teodorei.
 Înțelegerea ei cu Iustinian.

Așa a venit pe lume, a crescut și a deprins să trăiască Teodora, cum 1
 am mai spus; și a ajuns fără nici o piedică pînă la treapta de împărăteasă.
 Soțul ei habar n-avea cîtă josnicie făcea, căci putea alege în toată împără- 2
 ția romanilor și lua cea mai frumoasă soție din lume, de neam bun, cres-
 cută la adăpost, cu simțul rușinii, înțeleaptă și deosebit de frumoasă, o fecioară
 curată și „cu sîinii dîrji“, cum zicem noi. Dar el a pus mîna pe treburile ob- 3
 ștești ale oamenilor de pretutindeni și n-a stat deloc în cumpănă să se afunde

49 Numele Lupicina amintea de *lupa* „femeie ușoară“ și a fost schimbat în Eufemia „femeie de bună reputație“.

51 Legea care interzicea căsătoriile cu artiste de teatru fusese dată în timpul împăratului Constantin cel Mare (306—337).

53 Iustinian a fost proclamat împărat în ziua de 4 aprilie 527, în palatul din Constantinopol, în fața demnitarilor civili și eclesiastici și a reprezentanților armatei. Iustin a murit cîteva luni mai tîrziu, la 1 august 527. Împărăteasa Eufemia, soția lui Iustin, murise cu cîtva timp mai înainte. În afară de viața ușuratică, Procopius îi reproșează Teodorei mai ales crima de pruncucidere, condamnată de biserică și de legile țării.

4 ἀπάντων ἀνθρώπων αὐτοῦ ἴδιον πεποιῆσθαι οὐκ ἀπηξίου, ἐπ' οὐδενὶ τῶν προδε-
 δηλωμένων καταδύομενος, καὶ γυναικὶ πλησιάζειν ἄλλα τε περιβεβλημένη μεγάλα
 5 μιάσματα καὶ παιδοκτονίας πολλὰς | ἐθελουσίων ἀμβλώσεων. ἄλλο τέ μοι ἐνδεῖν
 6 ἦθους πέρι μνημονεῦσαι τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου οὐδ' ὅτιοῦν οἶμαι. ἅπαντα γὰρ
 αὐτοῦ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη οὗτος ἂν ἀξιόχρεως ὁ γάμος σημῆναι διαρκῶς εἶη,
 7 ἔρμηνεύς τε καὶ μάρτυς τοῦ τρόπου καὶ λογογράφος γινόμενος. ἐπεὶ ὅστις ἀλο-
 γήσας τὴν ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων αἰσχύνην οὐκ ἀπαξιοῖ τοῖς ἐντυγχάνουσι βδε-
 8 λυρὸς φαίνεσθαι, τούτῳ δὴ οὐδεμία παρανομίας ἀτραπὸς ἄβατος, ἀλλὰ τὴν ἀναί-
 9 δειαν ἀεὶ τοῦ μετώπου προβεβλημένος ῥᾶστά τε καὶ οὐδενὶ πόνῳ ἐς τῶν πράξεων
 10 τὰς μιαιωτάτας χωρεῖ. οὐ μὲν οὐδέ τις ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς τὸ αἰσχος τοῦτο
 ἀναδουμένην τὴν πολιτείαν ὀρῶν δυσφορεῖσθαι τε καὶ τὴν πρᾶξιν ἀπειπεῖν ἔγνω,
 11 καίπερ αὐτὴν ἅπαντες ἴσα θεῶ προσκυνήσοντες. ἀλλ' οὐδέ τις ἱερεὺς δεινοπαθῶν
 12 ἔνδηλος γέγονε, καὶ ταῦτα δέσποιναν αὐτὴν προσερεῖν μέλλοντες. καὶ ὁ πρότερον
 αὐτῆς θεατῆς δῆμος δοῦλος εὐθύς οὐδενὶ κόσμῳ αὐτῆς εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι
 ὑπταίαις ἐδικαίου χερσίν. οὐδέ τις στρατιώτης ἠγγρίωτο, εἰ τοὺς ἐν τοῖς στρατοπέ-
 13 δοις κινδύνους ὑπὲρ τῶν τῆς Θεοδώρας πραγμάτων ὑφίστασθαι μέλλοι οὐδέ τις
 αὐτῇ ἄλλος ἀπήντησε τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ πάντες, οἶμαι, τῷ ταῦτα
 οὕτω δεδῶσθαι κεκλιμένοι ἐνεχώρησαν ξυμπεραίνεσθαι τὸ μίasma τοῦτο, ὥσπερ
 τῆς τύχης ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως πεποιημένης, ἣ δὴ ἅπαντα πρυτανευούση τὰ
 ἀνθρώπεια ὡς ἦκιστα μέλει οὔτε ὅπως ἂν τὰ | πραττόμενα εἰκότα εἶη οὔτε ὅπως
 14 ἂν ταῦτα κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις γεγενῆσθαι δοκῆ. ἐπαίρει γοῦν τινα ἐξα-
 15 πιναίως ἀλογίστῳ τινὶ ἐξουσίᾳ ἐς ὕψος μέγα, ὅπερ ἐναντιώματα μὲν πολλὰ ξυμπε-
 16 πλέχθαι δοκεῖ, ἀντιστατεῖ δὲ παρά τι ἔργον τῶν πάντων οὐδέν, ἀλλὰ ἄγεται μηχανῇ
 πάσῃ ὅπῃ ποτὲ αὐτῇ διατέτακται, ἀπάντων ἐτοίμως ἐξισταμένων τε καὶ ὑποχω-
 17 ρούντων προϊούσῃ τῇ τύχῃ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον, ταύτῃ ἐχέτω τε
 καὶ λεγέσθω.

11 Ἡ δὲ Θεοδώρα εὐπρόσωπος μὲν ἦν καὶ εὐχαρις ἄλλως, κολοβὸς δὲ καὶ
 ὠρακιῶσα οὐ παντάπασι μὲν, ἀλλ' ὅσον ὑπόχλωρος εἶναι, γοργόν τε καὶ συνε-
 12 στραμμένον ἀεὶ βλέπουσα. τῶν δὲ δὴ αὐτῇ βεβιωμένων ἐν τῇ θυμέλῃ τὰ μὲν πλεῖστα

GPS || 11 Θεοδώρα cf. De aed. I, 11,9

3 αὐτοῦ G: αὐτοῦ PS || περιβεβλημένη Alem: προβεβλημένη GPS || τέ μοι GPS: δέ
 μοι Alem: ὥστε ἄλλο τί μοι Reiske || 5 ἀτραπὸς G || 8 δοῦλος GS: δῆλος P || δοῦλος αὐτῆς
 οὐδενὶ κόσμῳ εἶναι S || 9 ἀπάντων GP: πάντων S || οὕτως G || τῷ ταῦτα οὕτω δεδῶσθαι κεκλι-
 μένοι (κεκλιμένοι Maltr) GPS: οὕτως δεδῶσθαι κεκτιμένῳ Reiske: τῷ ταῦτα οὕτως δεδῶσθαι
 ὑποκεκλιμένοι (aut ἐκπεπληγμένοι) Piccolos: τῷ ταῦτα τῷ θεῷ δεδῶσθαι κεκλιμένοι Kraß:
 τῷ ταῦτα οὕτω διαθῆσθαι κεκλιμένῳ Comp 72,1 et p. 229 || ἐνεχώρησαν Kraß: ἀνεχώρησαν
 GPS || συμπεραίνεσθαι G || ἣ δὴ ἅπαντα πρυτανευούση Reiske: ἥδη ἅπαντα πρυτανευούσης
 GPS || οὔτε — οὔτε Dind: οὐδέ — οὐδέ GPS || δοκῆ G: δοκεῖ PS: malit δοκοῖη Haury ||
 10 ἐπαίρει — δοκεῖ om. S || ἀντιστατεῖ PS: ἀντιστατοῖ g || τι a, Maltr: τοι GPS || ἀλλ' G

în mocirla mîrșaviei amintite mai sus; și s-a apropiat de o femeie roasă de păcate grele și vinovată de uciderea unui mare număr de prunci, înlăturați din trupul ei de bunăvoie. Nu cred că e nevoie să mai adaug ceva despre năravurile acestui om; căci toate metehnele sufletului său se oglindesc cu 4 prisosință în această căsătorie de pomină, care dezvăluie, rămîne mărturie și spune atît de mult despre felul său de a fi. Cine-și pierde mintea și nu 5 se rușinează de ceea ce face, dovedindu-se necinstit, acela nu se mai ferește de nici o fărădelege, ci poartă totdeauna pe frunte pata nerușinării și cade cu multă ușurință și fără osteneală în păcatele cele mai josnice. Nimeni din 6 sfatul bătrînilor, care vedeau că statul alunecă într-o ticăloșie, n-a cutezat să se împotrivescă și să îndepărteze fapta, ci toți i s-au închinat ca înaintea unei ființe dumnezeiești. Nu s-au răzvrătit nici preoții, cu toate că urmau 7 să-i zică în viitor „Stăpîna noastră”; iar poporul, care o privise altădată în 8 teatru, a ajuns în grabă și fără rînduială sclavul ei, strigînd cu mîinile întinse că e gata s-o slujească și dorește să fie chemat „robul împărătesei”. Nu s-au supărat nici oștenii, care trebuiau să îndure primejdiile războaielor 9 în folosul Teodorei; și n-a înfruntat-o nimeni dintre oamenii de pretutindeni; ci toți s-au ploconit în fața întîmplării, cred, și au îngăduit această mîrșavie; ca și cum soarta ar fi dat o dovadă a puterii sale. Dar ea nu conduce cîtuși de puțin faptele oamenilor, nici cînd sînt prielnice și nici atunci cînd se desfășoară împotriva așteptărilor noastre. Soarta îl ridică pe cîte unul, 10 pe neașteptate și cu o putere de neînțeles, pînă la o mare înălțime, unde par că se înfruntă o mulțime de împotriviri; și nimic n-o ține pe loc în toate aceste încercări, ci e împinsă cu tot meșteșugul spre țelul unde se îndreaptă și toți se pregătesc s-o sprijine și s-o ajute în mersul ei înainte. Dar despre toate acestea gîndească și spună fiecare cum vrea Dumnezeu.

De altfel Teodora avea o înfățișare plăcută și frumoasă, statura mărunță 11 și fața puțin cam palidă, dar nu prea mult și o privire totdeauna sălbatecă și pătrunzătoare. Pentru a povesti toate cele trăite de ea în teatru nu ne-ar 12 ajunge o întreagă veșnicie; însă puținele spicuiți făcute de mine în rîndurile

9 După ce arată că nimeni nu s-a putut împotrivi suirii pe tron a împărătesei Teodora, autorul exprimă mai întii punctul de vedere al mulțimii, care vorbește în acest caz de „soartă” sau „noroc”. El nu apare însă ca un fatalist, ci se ridică deasupra, venind cu o explicație rațională, care totuși nu este pesimistă, cum s-ar părea de la prima vedere.

11 Teodora s-a născut în jurul anului 497, a ajuns împărăteasă în anul 527 și a murit la 28 iunie 548, în vîrstă de aproximativ cincizeci de ani. Portretul făcut de Procopius este completat de mozaicul păstrat în biserica San Vitale din Ravenna. Activitatea constructivă a lui Iustinian în această cetate a început îndată după anul 540, iar mozaicul din San Vitale a fost executat în jurul anului 545.

λέγοντι οὐκ ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐπαρκέσαι, ὀλίγα δὲ ἄττα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἀπολεξάμενος τοῦ τῆς γυναικὸς τρόπου τοῖς ἐπιγενησομένοις ὄλην ἂν πεποιῆσθαι
 13 τὴν δῆλωσιν ἱκανὸς εἶην. νῦν δὲ αὐτῆς καὶ τάνδρὸς τὰ πεπραγμένα ἐν ὀλίγῳ δηλω-
 14 τέον ἡμῖν, ἐπεὶ οὐδέ τι ἀλλήλοιν χωρὶς ἐς τὴν δίαιταν ἐπραξάτην. χρόνον μὲν γὰρ πολὺν ἔδοξαν ἅπασι ταῖς τε γνώμας αἰεὶ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι καταντικρὺ ἀλλήλοιν ἰέναι, ὕστερον μὲντοι ἐξεπιτηδες αὐτοῖν ξυμπεπλάσθαι ἢ δόκησις αὐτῆ ἐγνώσθη, τοῦ μὴ ξυμφρονήσαντας τοὺς κατηκόους σφίσιν ἐπαναστῆναι, ἀλλὰ διεστάναι τὰς γνώμας ἐπ' αὐτοὺς ἅπασι.

15 Πρῶτα μὲν οὖν τοὺς Χριστιανοὺς διαναστήσαντε καὶ τὴν ἐναντίαν ἐν γε τοῖς ἀντιλεγόμενοις σκηπτομένῳ ἀλλήλοιν ἰέναι διεσπάσαντο οὕτως ἅπαντας,
 16 ὥσπερ μοι λελέξεται οὐ πολλῷ ὕστερον. ἔπειτα δὲ τοὺς στασιώτας διείλοντο. καὶ ἡ μὲν δυνάμει τῇ πάσῃ μεταποιεῖσθαι τῶν Βενέτων ἐπλάσσετο καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας ἀναπετάσασα ἐνεδίδου κόσμῳ [ἐν] οὐδενὶ
 17 ἐξαμαρτάνειν τε καὶ βιάζεσθαι τὰ ἀνήκεστα. ὁ δὲ ὥσπερ ἀγανακτοῦντι μὲν καὶ ἀποσκύζοντι λάθρα ἐφκει, κελευ<ούση> δὲ τῇ γυναικὶ ἀντιστατεῖν οὐχ οἶῳ τε ὄντι· πολλάκις δὲ καὶ μεταμπισχόμενοι τὴν τοῦ δύνασθαι δόξαν σφίσιν αὐτοῖς τὴν
 18 ἐναντίαν <ἤεσαν>. ὁ μὲν γὰρ τοὺς Βενέτους <παντ>οῖα ἐξαμαρτάνοντας κολάζειν ἡξίου, ἡ δὲ τῷ λόγῳ χαλεπαίνουσα ἐδυσφορεῖτο ὅτι δὴ οὐχ ἔκοῦσα τάνδρὸς ἡσσηθεῖη.

19 Τῶν μὲντοι Βενέτων οἱ στασιῶται, ὥσπερ μοι εἴρηται, σωφρονέστατοι ἔδοξαν εἶναι. τοὺς γὰρ πέλας βιάζεσθαι ὄσα ἐξῆν οὐδαμῆ ἐδικαίου, ἐν τε ταῖς περὶ τὰς δίκας φιλονεικίαις ἐδόκει μὲν ἑκάτερος ἐνὶ τῶν διαφόρων ἀμύνειν, νικᾶν δὲ αὐτοῖν τὸν λόγῳ τῷ ἀδίκῳ ξυνιστάμενον ἐπάναγκες ἦν· οὕτω δὲ τὰ πλείστα
 20 χρημάτων αὐτοὺς τῶν ἀντιλεγόμενων ληΐζεσθαι. πολλοὺς μὲν οὖν ὄδε ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τοῖς αὐτῷ καταλέγων ἐπιτηδεῖσις ἐς τὴν ἐξουσίαν ἐνεβίβαζε τοῦ βιάζεσθαι τε καὶ εἰς τὴν πολιτείαν ἐξαμαρτάνειν ἢ βούλοιντο, ἐπειδὴν δὲ πλούτου τι μέγα χρῆμα περιβεβλημένοι φανεῖεν, εὐθύς τι προσκεκρουκότες τῇ γυναικὶ διά-
 21 φοροι ἦσαν. ὧν δὴ κατ' ἀρχὰς μεταποιεῖσθαι πάσῃ προθυμία οὐδαμῆ ἀπηξίου, ὕστερον δὲ τὴν ἐς τοὺς ἀνθρώπους μεθεῖς εὐνοίαν τὰ ἐς τὴν σπουδὴν τάραχος ἐκ
 22 τοῦ αἰφνιδίου ἐγένετο. καὶ ἡ μὲν αὐτίκα εἰργάζετο αὐτοὺς ἀνήκεστα ἔργα, ὁ δὲ

GPS || 15 Χριστιανοὶ cf. Euagr. IV 10; Niceph. Call. XVII 7

12 ἐπαρκέσαι Dind: ἐπαρκέση GS: ἐπαρκέσοι P || ἄττα G || ἔμπροσθεν Maltr: ὀπισθεν GPS || 13 ἐπεὶ GP: ἐπεὶ δὲ S || 14 τε PS: om G || τοῦ GP: τοὺς S || 15 διαναστήσαντε S: διαναστήσαντες GP || 16 ἐν del. Alem || ἐξαμαρτάνειν PS: ἁμαρτάνειν G || τὰ del. Heis 975 || 17 κελευ<ούση> Kraš, Heis 975, Comp 73,13: κελεύσεως GPS: [κελ] εὐθέως Haury: κελεύσει Maltr: κελεύσει Reiske || τῇ γυναικὶ GPS: τῆς γυναικὸς Reiske || αὐτοῖς <ἐφαίνοντο> Reiske: αὐτοὶ σφίσιν ἐναντίαν <ἔλεγον> Comp p. 229: ἤεσαν add. Piccolos || 18 <παντ>οῖα Herw 35, 330: οἶα GPS, Haury, Kall II 508 || 19 μοι GP: om. S || ἐδικαίου Alem: ἐδικαίου GPS || δὲ GPS: τε Kraš || 20 ἐνεβίβαζε PS: ἀνεβίβαζε G || μέγα PS: om. G || κατ' ἀρχὰς <μὲν> Reiske || τὰ ἐς τὴν σπουδὴν τάραχος GPS: πρὸς τὰ ἐς τὴν σπουδὴν ταραχθεῖς Reiske: τὰ ἐς τὴν σπουδὴν λήθαργος scribendum putat Haury: <ἐν> τάραχος Stef II 151: ἀτάραχος Syk I 26

de mai înainte spun destule lucruri urmașilor noștri ca să-și poată face o închipuire deplină despre felul cum arăta această femeie. Voi înfățișa acum pe scurt isprăvile săvârșite de dînsa și de bărbatul ei, căci în traiul lor împreună nu făcea nimic unul fără celălalt. Un timp îndelungat, mulți au crezut că ei merg pe căi deosebite, în gânduri și în fapte, dar mai tîrziu s-a văzut că era la mijloc o prefăcătorie bine chibzuită spre a măcina dîrzenia supușilor și a le fărîmița împotrivirea față de dînșii.

Mai întîi au dezbinat pe creștini; și păreau că se împotrivesc în neînțelegerile iscate între aceștia; și i-au răvășit pe toți, cum voi arăta puțin mai departe. După aceea au răscolit pe răzvrătiți. Ea se prefăcea că ajută din toată inima pe „albaștri” și pregătea împreună cu ei mijloace de luptă împotriva dușmanilor, apoi le dădea puțința să greșească și să facă lucrurile cele mai josnice, fără nici o rînduială; iar el lăsa să se creadă că are altă părere și se împotrivește în taină, dar nu poate trece peste voința soției sale. De multe ori schimbau perdeaua puterii, de ochii lumii, și mergeau pe o cale cu totul potrivnică; Iustinian socotea că trebuie să pedepsească fărădelegile „albaștrilor”, iar Teodora, sub cuvînt că e supărată, se înfură și zicea că numai de nevoie se supune bărbatului.

Răzvrățiții din rîndurile „albaștrilor”, cum am spus, se arătau oameni foarte cumsecade și nu foloseau niciodată împotriva semenilor lor toate silniciile de care erau în stare. În certurile cu prilejul judecăților se părea că fiecare din cei doi suverani sprijină una din părți, însă trebuia să iasă biruitoare partea care n-avea dreptate și în felul acesta izbuteau să pună mîna pe cele mai multe dintre avuțiile împricinaților. Pe mulți dintre sfetnicii din jurul său împăratul îi lăsa să facă silnicii și să înșele statul cum voiau; iar după ce-i vedea înconjurați de oarecare bogăție vrednică de luat în seamă, îi prăvălea de la putere, sub învinuirea că nu se poartă bine cu împărăteasa. La început nu pregeta deloc să se arate foarte binevoitor, dar mai pe urmă își schimba purtarea prietenoasă față de acești oameni și ajungea deodată nehotărît. Ea îi învinovăța de faptele cele mai josnice, iar el se prefăcea că nu înțelege nimic din tot ce se întîmplă și le lua toate avuțiile,

---

17 În primii douăzeci și unu de ani de domnie Iustinian și Teodora s-au completat în multe privințe. Un cercetător modern conchide în felul acesta (W. Schubart, *Justinian und Theodora*, München, 1943, p. 43): „Fără îndoială ei erau conștienți cît de minunat se completau unul pe altul și cum puteau acționa, după voință și ocazie, cu bunăvoință sau asprime. Procopius a văzut bine și lucrul acesta, dar l-a interpretat cu răutate și în felul său... Cu cît mai bine își juca fiecare rolul cu atît mai strîns țineau în mîini puterea. Ei jucau roluri deosebite, dar își foloseau talentele pentru a atinge o țintă comună”.

23 δῆθεν οὐκ ἐπαιθανόμενος τῶν πραττομένων σύμπασαν αὐτῶν τὴν οὐσίαν κτήσει ἀναισχύντῳ ἠσπάζετο. τούτοις τε αἰεὶ τοῖς μηχανήμασιν ἐν σφίσι μὲν αὐτοῖς ξυμφοροῦντες, ἐς δὲ τὸ ἐμφανὲς στασιάζειν ποιούμενοι, διαστήσασθαι τε τοὺς ὀπηκούς καὶ τὴν τυραννίδα βεβαιότατα κρατύνεσθαι ἔσχον.

ια'

Iustinianus nihil non mutat, ut nomen suum propaget, illud rebus multis indendo. Precuniam profundit, sua prodigientia barbaros allicit. Avaritiae causa haereticos exagitat. Montanistarum horrenda desperatio. Samaritani ad Christum conversi, maximam partem ad Manichaeos et polytheos deficient. Rustici Samaritani cum suo rege caesi. Persequitur Iustinianus gentiles, turpes puerorum amatores, astrologos.

- 1 Ἐπειδὴ οὖν Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβε, συγχεῖν ἅπαντα εὐθὺς ἴσχυσεν. ἃ γὰρ ἔμπροσθεν νόμῳ ἀπορρηθέντα ἐτύγχανεν, ἐς τὴν πολιτείαν εἰσήγε, τὰ τε ὄντα καὶ ξυνειθισμένα καθελὼν ξύμπαντα, ὡσπερ ἐπὶ τούτῳ κεκομισμένοις
- 2 τὸ τῆς βασιλείας σχῆμα, ἐφ' ᾧ ἅπαντα μεταλλάσσοι ἐφ' ἕτερον σχῆμα. ἀρχὰς τε γὰρ τὰς μὲν οὐσας ἀνήρει, τὰς δὲ οὐκ οὐσας ἐφίστη τοῖς πράγμασι· τοὺς τε νόμους καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς καταλόγους ταῦτο τοῦτο ἐποίει, οὐ τῷ δικαίῳ εἰκῶν οὐδὲ τῷ ξυμφόρῳ ἐς τοῦτο ἠγμένος, ἀλλ' ὅπως δὴ ἅπαντα νεώτερά τε καὶ αὐτοῦ ἐπώνυμα εἶη. ἦν δὲ τι μεταβαλεῖν ἐν τῷ παραυτίκα ἦκιστα ἴσχυσεν, ἀλλὰ τούτῳ γε τὴν ἐπονυμίαν τὴν αὐτοῦ ἔθετο.
- 3 Χρημάτων δὲ ἀρπαγῆς ἢ φόνου ἀνθρώπων κόρος αὐτὸν οὐδεὶς ἔλαβε πώποτε, ἀλλ' οἰκίας μὲν παμπληθεῖς ληϊσάμενος εὐδαιμόνων ἀνδρῶν ἑτέρας ἐζήτει, προέ-
 4 μενος εὐθὺς τῶν βαρβάρων τισίν, ἢ ἀνοήτοις | οἰκοδομίαις λείας τῆς προτέρας τὰ
 5 χρήματα. καὶ μυρίους δὲ ἴσως λόγῳ οὐδενὶ ἀνελὼν ἐς πλειόνων ἄλλων ἐπιβουλήν
 6 αὐτίκα μάλα καθίστατο. εἰρήνης τοίνυν Ῥωμαίοις οὐσης ἐς πάντας ἀνθρώπους οὐκ ἔχων ὅστις γένηται τῶν φόνων ἐπιθυμία πάντας βαρβάρους πρὸς [τε] ἀλλήλους ξυνέκρουε, τῶν δὲ Οὐννων τοὺς ἠγουμένους ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς μετακαλῶν χρή-
 6 ματα μεγάλα σφίσιν ἀτόπῳ φιλοτιμίᾳ προίετο, φιλίας ἐνεχύρα δῆθεν τῷ λόγῳ ταῦτα ποιούμενος· ὅπερ αὐτὸν ἐρρήθη καὶ ὑπὸ τὸν χρόνον τῆς Ἰουστίνου βασι-
 6 λείας πεποιηκέναι. οἱ δὲ καὶ χρήματα κεκομισμένοι τῶν ξυναρχόντων τινὰς ξὺν

GPS

22 ἠσπάζετο GPS, Haurg: ἠρπάζετο Buech 153 || 23 ποιούμενοι GPS, Haurg: «προσ»-
 ποιούμενοι Alem || κρατύνεσθαι GS: κρατύνειν P || 1 ἴσχυσεν GP: ἔσχεν S || εἰς S || σύμπαντα
 G || ἐπὶ τούτῳ GP: ἐπὶ τοῦτο S || κεκομισμένος S: κεκοσμημένος GP || τὸ — σχῆμα GPS:
 τῷ — σχήματι Comp 75,4 et p. 229 || 2 τὰς μὲν οὐσας Alem: τὰς μενούσας GPS || ξυμφόρῳ ἐς
 GP: δικαίῳ εἰς S || ἦν GP: εἰ S || ἴσχυσεν GP: ἔσχεν S || αὐτοῦ Dind: αὐτοῦ GPS || 3 ἔλαβε
 GP: ἐλάμβανε S || οἰκοδομίαις GPS: οἰκοδομίαις ἐκγέας Reiske || 4 καὶ S: κατὰ GP || 5 πρὸς
 Reiske: πρὸς τε GPS: πρὸς γε Kraš || φιλοτιμίᾳ GP: ἐπιθυμίᾳ S || Ἰουστίνου S: Ἰουστινιανοῦ GP

În chipul cel mai nerușinat cu putință. Totdeauna erau uniți sau se înțelegeau 23
între dînșii cu asemenea șiretlicuri și făceau pe cei din afară să creadă că
se ceartă; și așa izbuteau să dezbine supușii și să-și întărească temeinic
stăpînirea asupra toare.

11

Iustinian schimbă totul pentru a răspîndi și da multor lucruri numele său. Face chel-
tuelii fără rost și, prin risipa sa, ademenește barbarii. Din pricina zgîrceniei hărțuiește
ereticii. Spaima și deznădejdea montaniștilor. Cei mai mulți dintre samaritenii încreș-
tinați trec de partea maniheilor și politeiștilor. Țăranii samariteni sînt uciși împreună
cu căpetenia lor. Iustinian prigonește păgînii, bărbații lipsiți de rușine care se îndră-
gostesc de tineri precum și cititorii în stele.

După ce a luat domnia, Iustinian a izbutit repede să le zdruncine pe 1
toate. Punea în slujba statului tot ce se întîmpla că pînă atunci fusese oprit
de lege, iar ceea ce era în ființă, precum și datinile, le îndepărta pe toate,
ca și cum numai pentru atîta fusese adus în fruntea împărăției ca să dea
tuturor lucrurilor altă înfățișare. Dregătorii le înlocuia și punea în fruntea 2
treburilor alți oameni care nu mai fuseseră dregători. Tot așa făcea cu legile
și cu întocmirile oștenilor, nu din dorința de a îndrepta sau de a aduce
un folos oarecare, ci numai ca să le schimbe pe toate și să pună numele
său; iar unde nu izbutea deloc să schimbe ceva numaidecît, adăuga cel
puțin numele său.

Nu se sătura niciodată de jafuri și omoruri, ci după ce despuia o mul- 3
țime de case de oameni bogați, căuta altele; iar banii dobîndiți din prăzi
îi arunca barbarilor sau îi irosea în zidiri necugetate și palate. Ucidea fără 4
socoteală zeci de mii de oameni și pregătea apoi în mare grabă măcelărirea
altora, în număr și mai mare. Deoarece romanii trăiau în pace cu toți vecinii 5
și n-avea cine să fie prilej pentru pofta sa de omoruri, a asmuțit pe toți bar-
barii unul împotriva celuilalt și a chemat la sine pe conducătorii hunilor,
fără nici un temei: i-a dăruiat cu averi mari, dintr-o dorință deșartă, și a
numit această faptă „dovada prieteniei noastre“. Se zice că ar fi făcut așa
și în timpul domniei lui Iustin. Barbarii luau banii, apoi trimiteau cîteva 6

1 După o perioadă de pregătire în timpul domniei lui Iustin a urmat după anul 527
o serie de reforme fundamentale: în 529 au apărut constituțiile imperiale (revăzute și adău-
gite în 534), în 533 Digestele și Instituțiile, apoi *Codex Iustinianus*, la care s-a adăugat mai
tîrziu o colecție de legi noi (*Novellae*). În toate acestea împăratul a fost ajutat de renumitul
jurist Tribonian. Aplicarea acestor legi a adus oarecare tulburare din pricina grabei cu care
s-a lucrat.

τοῖς ἐπομένοις τοῖς αὐτῶν ἔπεμπον, καταθέειν ἐξ ἐπιδρομῆς γῆν τὴν βασιλέως
 κελεύοντες, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὴν εἰρήνην ἀπεμπολεῖν τῷ ταύτην ὠνεῖσθαι λόγῳ
 7 οὐδενὶ βουλομένῳ δυνατοὶ εἶεν. καὶ οἱ μὲν αὐτίκα ἠνδραπόδιζόν τε τὴν Ῥωμαίων
 ἀρχὴν καὶ οὐδέν τι ἤσσον ἔμμισθοι πρὸς τοῦ βασιλέως ἐγίνοντο· ἕτεροι δὲ μετ'
 8 ἐκείνους εὐθὺς ἐς τὸ ληΐζεσθαι τοὺς ταλαιπῶρους Ῥωμαίους καθίσταντο, καὶ
 μετὰ τὴν λείαν ἄθλα τῆς ἐφόδου τὴν βασιλέως φιλοτιμίαν ἐδέχοντο. οὕτω τε
 9 ἅπαντες ξυλλήβδην εἰπεῖν οὐδένα ἀνιέντες καιρὸν ἐκ περιτροπῆς ἤγόν τε καὶ
 ἔφερον ἀπαξάπαντα. ἀρχόντων γάρ εἰσι τοῖς βαρβάροις τούτοις ξυμμορίαὶ πολλαὶ
 καὶ περιήρχετο πόλεμος τὴν μὲν αἰτίαν ἐκ φιλοτιμίας ἀλογίστου λαβών, τὸ δὲ
 πέρασ εὐρέσθαι οὐδαμῆ ἔχων, | ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν ἀνακυκλούμενος τὸν πάντα αἰῶνα.
 10 διὸ δὴ χῶρος μὲν τις ἢ ὄρος ἢ σπήλαιον ἢ ἄλλο τι τῆς Ῥωμαίων γῆς ὑπὸ τὸν χρόνον
 τοῦτον ἀδήωτον οὐδαμῆ ἔμεινε, χώραις δὲ πολλαῖς πλέον ἢ πεντάκις ἄλωνα
 11 συνέβη. καὶ ταῦτα μέντοι καὶ ὅσα πρὸς Μήδων τε καὶ Σαρακηνῶν καὶ Σκλαβηνῶν
 καὶ Ἀντῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ξυνηνέχθη γενέσθαι ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι
 δεδιήγηται λόγοις· ἀλλ' ὅπερ τοῦδε ἀρχόμενος τοῦ λόγου ὑπεῖπον, τὴν αἰτίαν
 τῶν ξυμπεπτωκότων ἐνταυθά μοι ἦν ἀναγκαῖον εἰπεῖν.

12 Καὶ Χοσρόη μὲν κεντηναρίων πληθος ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προέμενος αὐτο-
 γνωμονήσας δὲ οὐδενὶ λόγῳ αἰτιώτατος τοῦ λελύσθαι τὰς σπονδὰς γέγονεν, Ἀλα-
 μούνδαρον δὲ καὶ Οὐννοὺς τοὺς Πέρσαις ἐνσπόνδους σπουδάζων τε καὶ διατει-
 νόμενος ἔταιρίζεσθαι, ὅπερ μοι ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν οὐκ ἀπαρακαλύπτως
 13 εἰρῆσθαι δοκεῖ. ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐκ τῶν στάσεών τε καὶ πολέμων κακὰ Ῥωμαίοις ἀνή-
 γειρε καὶ ἐρρίπιζεν, ἐν τούτῳ βουλευσάμενος, αἵματος ἀνθρωπείου τὴν γῆν πολ-
 λαῖς μηχαναῖς ἔμπλεων γίνεσθαι καὶ χρήματα ληΐζεσθαι πλείω, φόνον καὶ ἄλλον
 τῶν ὑπηκόων ἐπενόει πολὺν τρόπῳ τοιῷδε.

14 Χριστιανῶν δόξαι ἀπόβλητοι πολλαὶ εἰσιν ἐν πάσῃ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ,
 ἄσπερ αἰρέσεις καλεῖν νενομίκασι, Μοντανῶν τε καὶ Σαββατιανῶν καὶ ὄσαις
 15 ἄλλαις πλανᾶσθαι αἰ τῶν ἀνθρώπων εἰώθαισι γινῶμαι. τούτους ἅπαντας δόξαν
 τὴν παλαιὰν ἐκέλευε μετατίθεσθαι, ἄλλα τε ἀπειλήσας ἀπειθοῦσι πολλὰ καὶ
 16 τὰς οὐσίας ἐς τοὺς παῖδας ἢ ξυγγενεῖς μηκέτι παραπέμπειν οἶόν τε εἶναι. τούτων
 δὲ τὰ ἱερὰ τῶν αἰρετικῶν καλουμένων, καὶ διαφερόντως οἷσπερ ἢ τοῦ Ἀρείου

GPS || 12 Χοσρόης cf. I, 22,3 || ἐν λόγοις cf. II, 1,12; 3,47 || 15 Malal. 478,12; Theoph. I 176,17; Nov. 109 et 45; Corp. iur. civ. C I 5 || Nov. 115,3, 14; Nov. 129, Praef.; Nov. 132 || 16 Malal. 479, 13; Cedren. I 642,18

7 ἠνδραπόδιζόν GP: ἠνδραποδίζοντό S || τι GP: τε S || 10 ὄρος PS: ὄρος G || ἢ σπήλαιον ἢ πεδῖον Buech 153 || ἔμεινε οὐδαμῆ P || ξυνέβη S || 11 Σκλαβηνῶν aS, Alem: Ἀσκλαβηνῶν GP || Ἀντῶν Alem: αὐτῶν GPS || γενέσθαι GP: om. S || 12 μὲν Reiske: δὲ Syk I 28: τε GPS || Πέρσαις Alem: Πέρσας GPS || ἐνσπόνδους GPS: ἐκσπόνδους Alem || 13 πολέμων G(mg.): πόλεων GPS || βουλευσάμενος Reiske: βουλευσαντες GPS || φόνον ἐτι καὶ ἄλλως Comp 72,15 et p. 230 || ἄλλον GPS: σάλον Maltr || 14 Μοντανῶν P: Μουτανῶν G: Μουντανῶν S || 15 οὐσίας ἐς τοὺς οὐσίας S

căpetenii împreună cu însoțitorii lor și îi îndemneau să năvălească în grabă pe pământul romanilor, ca să poată cumpăra și ei pacea de la cel care era gata să le-o vîndă fără nici o judecată. Aceștia robeau și jefuiau în grabă 7 împărăția romanilor și ajungeau plățiții împăratului, în aceeași măsură. După dînșii trimiteau repede pe alții să-i jefuiască pe bieții romani; iar cînd aceștia sfîrșeau prădăciunile căpătau o răsplată pentru năvala făcută, deoarece împăratul se arăta darnic. În felul acesta, ca să nu mai lungesc vorba, 8 fiecare căuta clipa potrivită pentru a cutreiera și jefui tot ce întîlnea în cale. Acești barbari au multe căpetenii; și se iscase între ei gîlceavă din pricina 9 dărnicii necugetate a împăratului; neînțelegerile nu mai conteneau și se țineau lanț toată vremea, trecînd doar dintr-un ținut în altul. De aceea, în 10 timpul acela, n-a rămas cu totul ferită de pustiire nici o așezare omenească, nici un munte, nici o peșteră și nici un alt loc din împărăția romanilor; și s-a întîmplat că unele ținuturi au fost răscolite de cinci ori la rînd și chiar mai mult. Aceste fapte precum și cele petrecute în luptele împotriva mezilor, 11 saracenilor, sclavinilor, anților și altor barbari au fost povestite de mine în cărțile de mai înainte, dar trebuie să-mi țin cuvîntul dat la începutul cărții de față și să arăt acuma pricinile acestor necazuri.

Iustinian a dat lui Chosroe o mulțime de bani pentru pace, apoi s-a 12 răzgîndit așa din senin și a ajuns singur vinovat de călcarea înțelegerii puse la cale, deoarece a început și s-a străduit să-și facă tovarăși de arme pe Alamundar și pe huni, prietenii perșilor, după cum am arătat, cred, destul de lămurit, în cuvîntul despre aceștia. Dar nu era de ajuns că iscase și pricinise romanilor suferințe în urma răzvrătirilor și războaielor, umplînd pămîntul de sînge omenesc prin toate mijloacele și prădînd o mulțime de avuții: el a mai născocit pentru supușii săi încă nenumărate alte măceluri în felul acesta. 13

În toată împărăția romanilor sînt multe credințe creștine deșarte, numite 14 erezii, ca montaniști, sabatieni și alte rătăcirii care tulbură de obicei mințile oamenilor. Tuturor acestor supuși le-a poruncit să-și lepede credința străbună; și i-a amenințat pe cei care nu vor asculta, printre multe altele, că-i va lipsi de dreptul de a fi moșteniți de copii sau de rude. Bisericele 16 rătăciților și mai ales ale arienilor stăpîneau avuții de necrezut, încît nici

---

10 Procopius critică diplomația lui Iustinian, dar amintește în altă parte a operei sale contribuția unor barbari la apărarea imperiului. Un exemplu de felul cum bizantinii aplicau principiul *divide et impera* se vede din luptele dintre utriguri și cutriguri, neamuri hunice de lingă Marea de Azov. Izvoarele istorice pomenesc și alți împărați care au folosit asemenea procedee.

12 În înțelegerea cu perșii din anul 531 Iustinian a plătit un tribut de 110 cîntare, adică aproximativ 5600 de kg aur. La reluarea acestor tratative din anii 539/540 Iustinian a încercat să asmuțe împotriva perșilor triburile hunice și saracene. Zona de acțiune a Bizanțului în Orient se întindea din nordul Mării Negre pînă în Egipt și Libia.

17 ἤσκητο δόξα, πλοῦτόν τινα εἶχεν ἀκοῆς κρείττω. οὔτε γὰρ ἡ σύγκλητος βουλή
 18 ξύμπαντα οὔτε τις ἄλλη μεγίστη μοῖρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τὰ γε εἰς τὴν οὐσίαν
 19 εικάζεσθαι τούτοις δὴ τοῖς ἱεροῖς ἔσχε. κειμήλιά τε γὰρ αὐτοῖς χρυσᾶ τε καὶ
 20 ἀργυρᾶ καὶ ξυγκείμενα ἐκ λίθων ἐντίμων ἀμύθητά τε καὶ ἀναρίθμητα ἦν, οἰκίαι
 21 τε καὶ κῶμαι παμπληθεῖς, καὶ χώρα πολλὴ πανταχόθι τῆς γῆς, καὶ ὄση ἄλλη
 22 πλούτου ἰδέα ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἅτε οὐδενὸς αὐτὰ τῶν
 23 πάποτε βεβασιλευκότων ὀχλήσαντος. πολλοὶ τε ἀνθρώποι, καὶ ταῦτα δόξης ὄντες
 24 ὀρθῆς, τῇ τῶν σφετέρων ἐπιτηδευμάτων προφάσει ἐνθένδε ἀεὶ τοῦ βίου τὰς
 25 ἀφορμὰς εἶχον. τούτων μὲν οὖν τῶν ἱερῶν πρῶτον τὰς οὐσίας δημοσιώσας
 26 Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀφείλετο ἐξαπιναιῶς τὰ χρήματα πάντα. ἐξ οὗ τοῖς πολ-
 27 λοῖς ἀποκεκλείσθαι τὸ λοιπὸν τοῦ βίου συνέβη.

28 Πολλοὶ δὲ εὐθὺς πανταχόσε περιόντες δόξης τῆς πατρίου τοὺς παραπι-
 29 πτοντας ἠνάγκαζον μεταβάλλεσθαι. ἅπερ ἐπεὶ ἀνθρώποις ἀγροίκους οὐχ ὅσα
 30 ἔδοξεν εἶναι, τοῖς ταῦτα ἐπαγγέλλουσιν ἀντιστατεῖν ἅπαντες ἔγνωσαν. πολλοὶ
 31 μὲν οὖν πρὸς τῶν στρατιωτῶν διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ καὶ σφᾶς αὐτοὺς διεχρή-
 32 σαντο εὐσεβεῖν μάλιστα ὑπὸ ἀβελτερίας οἰόμενοι, καὶ αὐτῶν ὁ μὲν πλεῖστος
 33 ὄμιλος γῆς τῆς πατρώας ἐξιστάμενοι ἔφευγον, Μοντανοὶ δέ, οἱ ἐν Φρυγίᾳ κατῶ-
 34 κητο, σφᾶς αὐτοὺς ἐν ἱεροῖς τοῖς| σφετέροις καθείρξαντες τούτους τε τοὺς νεῶς
 35 αὐτίκα ἐμπρήσαντες ξυνδιεφθάρησαν οὐδενὶ λόγῳ, πᾶσά τε ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ῥωμαίων
 36 ἀρχὴ φόνου τε ἦν καὶ φυγῆς ἔμπλεως.

37 Νόμου δὲ τοῦ τοιούτου καὶ ἀμφὶ τοῖς Σαμαρείταις αὐτίκα τεθέντος ταραχὴ
 38 ἄκριτος τὴν Παλαιστίνην κατέλαβεν. ὅσοι μὲν οὖν ἐν τε Καισαρείᾳ τῇ ἐμῇ κἀν
 39 ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὄκουν, παρὰ φαῦλον ἠγησάμενοι κακοπάθειάν τινα ὑπὲρ
 40 ἀνοήτου φέρεσθαι δόγματος, ὄνομα Χριστιανῶν τοῦ σφίσι παρόντος ἀνταλλα-
 41 ξάμενοι τῷ προσχήματι τούτῳ τὸν ἐκ τοῦ νόμου ἀποσεισασθαι κίνδυνον ἴσχυσαν.
 42 καὶ αὐτῶν ὅσοις μὲν τι λογισμοῦ καὶ ἐπιεικειᾶς μετῆν, πιστοὶ εἶναι τὰ ἐς δόξαν
 43 τήνδε ουδαμῇ ἀπηξίου, οἱ μὲντοι πλεῖστοι ὥσπερ ἀγανακτοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ
 44 ἐκούσιοι, ἀλλὰ τῷ νόμῳ ἠναγκασμένοι δόγμα τὸ πάτριον μετεβάλλοντο, αὐτίκα
 45 δὴ μάλα ἐπὶ τε Μανιχαίους καὶ τοὺς καλουμένους Πολυθέους ἀπέκλιναν. οἱ δὲ
 46 γεωργοὶ ξύμπαντες ἀθροοὶ γεγεννημένοι ὄπλα ἀνταίρειν ἔγνωσαν, βασιλέα σφίσι
 47 τῶν τινα ληστῶν προβεβλημένοι, Ἰουλιανὸν ὄνομα, Σαβάρου υἱόν. καὶ χρόνον
 48 μὲν τινα τοῖς στρατιώταις ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἀντείχον, ἔπειτα δὲ ἠττηθέντες

GPS || 26 De Manichaeis cf. Malal. 423,16; Cedren. I 639,19; Liber pontific. pars I ed. Mommsen p. 130 || 27 cf. Malal. 445,19; Theoph. I 178,22; Bar-Hebr. 82; Cedren. I 646, 22; Hermes VI 376; Ioannes de Niciu 518; Zach. 177

18 πανταχόθι GP: πανταχόθεν S || ὀνομάζεται GP: νενόμισται S || 20 δημοσιώσας GS: δημοσιεύσας P || ξυνέβη S || 21 δὲ GPS: δὲ στρατιώται Comp 79,4 et p. 230 || 23 στρατιωτῶν PS: στασιωτῶν G || διεχρήσαντο PS: διεφθείροντο G || 24 τοῖς Σαμαρείταις P: τοῖς Σαμαρίταις S: τοὺς Σαμαρείτας G || 25 Καισαρίᾳ S || κίνδυνον ἀποσεισασθαι P || 26 μὲν τι PS: μέντοι G || μετῆν G: μετόν PS || πιστοὶ GP: μεστοὶ S || μετεβάλλοντο G

sfatul bătrînilor și nici o altă ramură mai răsărită din împărăția romanilor nu se putea măsura în bogății cu aceste lăcașuri sfinte. Aveau podoabe de aur și de argint și pietre nestemate nespuse de frumoase și cu neputință de numărat, apoi un număr mare de case și de sate și moșii multe în toate colțurile pămîntului și tot felul de alte averi din cîte sînt și au un nume în toată omenirea, deoarece toate acestea niciodată nu fuseseră rîvnite de către vreun împărat oarecare. Mulți oameni, între ei și dreptcredincioși, se îndeletniceau și își agoniseau de acolo pîinea zilnică trebuitoare pentru viață; dar împăratul Iustinian a luat întîi averile preoților pe seama statului și apoi a răvășit pe neașteptate toate bogățiile. De atunci înainte multora le-a fost înlăturată orice puțință de a-și ține traiul.

Mulți străbăteau în grabă toate ținuturile și sileau pe cei întîlniți în cale să se lepede de credința strămoșească. Țăranii s-au simțit atinși în mîndria lor și cu toții au hotărît să se împotrivescă celor care răspîndeau asemenea poruncă. Mulți din ei au fost măcelăriți de oșteni, iar mulți alții și-au făcut singuri seama, socotind în îndărătnicia lor că fac o faptă cucerinică; dar cei mai mulți s-au sculat din pămîntul strămoșesc și au fugit în altă parte. Montaniștii din Frigia s-au închis în bisericile lor, au dat în grabă foc acestor lăcașuri și au pierit fără nici o socoteală. De atunci înainte toată împărăția romană s-a umplut de fugari și omoruri.

Nu mult după aceea a ieșit o lege asemănătoare și împotriva samaritenilor, care a atras Palestina într-o frămîntare nebănuită. Locuitorii din cetatea mea de naștere Caesarea și din alte cetăți au socotit că ar fi o nebunie să îndure răutăți din pricina unei credințe deșarte și și-au schimbat numele, zicîndu-și creștini; ei au izbutit prin această înșelătorie să scape de urmărirea legii; însă cei care aveau un crîmpei de judecată și de bun simț n-au șovăit cîtuși de puțin să rămîna statornici în credința lor; iar cei mai mulți, de necaz că și-au părăsit datina străbună împotriva voinței lor, numai împinși de lege, au trecut îndată la manihei și la așa-zii politeiști. Țăranii s-au adunat cu toții la un loc și au hotărît să ridice armele împotriva împăratului;

23 Procopius apără politica religioasă oficială și condamnă simplitatea ereticilor. Montaniștii, numiți așa după întemeietorul lor Montanus, erau asceți severi și se împotriveau compromisurilor și indulgențelor. Ei au dispărut repede de pe scena istoriei. Sabatienii (după întemeietorul lor Sabbatios) au apărut în jurul anului 400 și recomandau ca sărbătorirea Paștilor să se facă după calendarul evreilor. Arieni (după întemeietorul lor Arius din Alexandria, în jurul anului 318) au avut o influență mai întinsă și mai durabilă și au dispărut abia spre începutul secolului al VII-lea.

24 Atenția dată samaritenilor și informațiile mai largi cu privire la Palestina și ținuturile învecinate ar fi o dovadă că Procopius, în ultima parte a vieții sale, a trăit și a scris în Caesarea, locul său de naștere. Samaria, regiune la nord de Iudea. Samaritenii formau o sectă iudaică în luptă cu centralismul exagerat al rabinilor ortodocși.

26 Maniheii (după întemeietorul lor Mani, născut în anul 216 în apropiere de Seleucia-Ctesifon) au lăsat importante urme scrise, care atestă o largă răspîndire a credinței lor.

27 Răscoala condusă de Iulian a avut loc în anul 529, fiind atestată și de alte izvoare.

- 29 τῇ μάχῃ διεφθάρησαν ξὺν τῷ ἡγεμόνι. καὶ λέγονται μυριάδες ἀνθρώπων δέκα ἐν τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπολωλέναι, καὶ χώρα ἡ πάσης γῆς ἀγαθὴ μάλιστα ἔρημος ἵσχυρῶν ἀπ' αὐτοῦ γέγονε. τοῖς τε τῶν χωρίων κυρίοις Χριστιανοῖς οὖσι τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐς μέγα κακὸν ἐτελεύτησεν. ἀναγκαῖον γὰρ γέγονε σφίσι οὐδὲν ἐνθὲνδε μετακομιζομένοις φόρον τὸν ἐπέτειον ἀδρόν τινα ὄντα ἐς τὸν ἅπαντα αἰῶνα βασιλεῖ φέρειν, ἐπεὶ οὐδεμιᾶ φειδοῖ ἢ τοῦ ἔργου τούτου ἐντροπὴ γέγονεν.
- 31 Ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας καλουμένους τὴν δίωξιν ἤγεν αἰκίζόμενός τε 32 τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα ληιζόμενος. ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ὅσοι τοῦ Χριστιανῶν ὀνόματος δῆθεν μεταλαχεῖν ἔγνωσαν τῷ λόγῳ τὰ παρόντα σφίσι ἐκκρούοντες, οὗτοι δὴ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς καὶ θυσίαις καὶ ἄλλοις οὐχ ὀσίοις 33 ἔργοις ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἠλίσκοντο. τὰ γὰρ ἀμφὶ τοῖς Χριστιανοῖς εἰργασμένα ἐν τοῖς ὀπισθέν μοι λόγοις λελέξεται.
- 34 Μετὰ δὲ καὶ τὸ παιδραστεῖν νόμῳ ἀπεῖργεν, οὐ τὰ μετὰ τὸν νόμον διερευ- 35 νώμενος, ἀλλὰ τοὺς πάλαι ποτὲ ταύτη δὴ τῇ νόσῳ ἀλόντας. ἐγίνετό τε ἡ ἐς αὐτοὺς ἐπιστροφή οὐδενὶ κόσμῳ, ἐπεὶ καὶ κατηγοροῦ χωρὶς ἐπράσσετο ἡ ἐς αὐτοὺς τίσις, ἐνός τε ἀνδρὸς ἢ παιδὸς λόγος, καὶ τούτου δούλου, ἂν οὕτω τύχοι, καὶ ἀκουσίου μαρτυρεῖν ἐπὶ τὸν κεκτημένον ἀναγκασθέντος, ἔδοξεν εἶναι ἀκριβῆς ἔλεγχος. 36 τοὺς τε οὕτως ἀλίσκομένους τὰ αἰδοῖα περιηρημένους ἐπόμπευον. οὐκ ἐς πάντας μέντοι κατ' ἀρχὰς τὸ κακὸν ἤγετο, ἀλλ' ὅσοι ἢ Πράσινοι εἶναι ἢ μεγάλα περιβεβλησθαι χρήματα ἔδοξαν ἢ ἄλλο τι τοῖς τυραννοῦσι προσκεκρουκότες ἐτύγχανον.
- 37 Καὶ μὴν καὶ τοῖς μετεωρολόγοις χαλεπῶς εἶχον. διὸ δὴ αὐτοὺς ἢ ἐπὶ τοῖς κλέπταις τεταγμένη ἀρχὴ ἤκίζετό τε ἀπ' οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας καὶ ξαίνουσα 38 κατὰ τοῦ νότου πολλὰς ἐπὶ καμήλων φερομένους ἐπόμπευεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν γέροντάς τε καὶ ἄλλως ἐπιεικεῖς ὄντας, ἄλλο αὐτοῖς ἐπικαλεῖν οὐδὲν ἔχουσα, πλὴν γε δὴ ὅτι σοφοὶ τὰ περὶ τοὺς ἀστέρας ἐν τοιούτῳ χώρῳ ἐβούλοντο εἶναι. 39 ἔφευγον τοίνυν ἀνθρώπων διηνεκὲς πολὺς ὄμιλος οὐκ ἐς βαρβάρους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐς τοὺς μακρὰν ὤκισμένους Ῥωμαίους, ἦν τε ἰδεῖν ἐν χώρῳ τε αἰεὶ καὶ πόλει

GPS || 31 cf. Malal. 449,3; Theoph. I 180,11; Cedren. I 642,16; Cramer Anecd. II 320 || 33 haec frustra quaeras in Procopii libris || 34 cf. Malal. 436,3; Theoph. I 177,11; Zonar. III 275; Nov. 77 et 141; Cramer Anecd. II 322; Niceph. Call. XVII 32

30 ὄντα om. P || οὐδεμιᾶ φειδοῖ ἢ Alem: οὐδεμία φειδῶ ἢ GPS: οὐδεμία φειδῶ ἢ Reiske || ἐντροπὴ GPS: ἐπιτροπὴ Alem || 32 τὰ PS: τὸν G || ἐπὶ ταῖς GPS: ἐπὶ τε Syk I 26 || ἠλίσκοντο GPS: ἠλίσκοντο, ἀλλὰ περὶ τούτων οὐ πλείωνα ἐνταῦθα ἡμῖν ρητέον Comp p. 220 || 35 ἐπιστροφή PS: ἀποστροφή G || 36 τὸ κακὸν κατ' ἀρχὰς G || τοῖς τυραννοῦσι PS: om. G || 37 διὸ δὴ αὐτῶν κελευσάντων Comp p. 231 || τοῦ PS: om. G || πολλὰς Alem: πολλοὺς GPS || ἐπόμπευεν PS: ἐπόμπευον G || ἀνὰ πᾶσαν Alem: ἅπασαν GPS || χώρῳ GP: χωρίῳ S: χρόνῳ Orelli, Syk I 26 || 38 διηνεκὲς Haurgy: διηνεκῆς GPS: διηνεκῶς Reiske || ὄμιλος πολὺς G || εἰς S || μόνον GP: μόνους S || Ῥωμαίους GPS: Ῥωμαίων Alem

apoi și-au ales împărat un tilhar de drumul mare cu numele Iulian, feciorul lui Sabar. S-au încăierat cu oștenii și un timp oarecare le-au ținut piept, dar mai pe urmă au fost zdrobiți în luptă și măcelăriți împreună cu conducătorul lor. Se zice că în acest măcel au pierit o sută de mii de oameni, iar pământul cel mai bun din toată lumea a ajuns de atunci o pustie întinsă, golită de țărâtime. Întâmplarea aceasta a adus moșierilor creștini o mare pagubă, deoarece ei au fost nevoiți să plătească împăratului dări grele în fiecare an, pentru tot răstimpul acela, cu toate că nu avuseseră nici un venit; căci îndeplinirea acestei sarcini s-a făcut fără nici un pic de îndurare.

Apoi a urmărit pe așa-zișii elini: i-a chinuit trupește și le-a furat averile. Cîți dintre dînșii au hotărît să-și schimbe numele și să-și zică creștini, numai de ochii lumii, pentru a scăpa de nenorocirile de față, puțin după aceea au fost prinși aproape toți cu prilejul jertfelor, închinărilor la idoli și al altor fapte ticăloase. Iar cele săvîrșite împotriva creștinilor vor fi povestite de mine ceva mai încolo.

Apoi a oprit printr-o lege dragostea trupească dintre bărbați; dar nu cerceta numai faptele petrecute după ieșirea legii, ci și pe cei stăpîniți de această boală mai înainte. Urmărirea lor se făcea fără nici o rînduială, căci se dădeau pedepse și fără învinuire: cuvîntul unui singur bărbat sau copil și, întîmplător, chiar al unui sclav, silit fără voia lui să aducă o mărturie împotriva stăpînului, părea o dovadă îndestulătoare. Pe cei năpăstuiți în felul acesta îi purta în alai pe ulițe, după ce le tăia mai întîi părțile rușinoase. La început nu toți primeau această pedeapsă îngrozitoare, ci numai „verzii”, apoi bărbații înconjurați de avuții mari, precum și cei care se ciocneau întîmplător cu stăpînitorii nemiloși de la putere.

Se purta rău și cu cititorii în stele, căci dregătorul rînduit cu urmărirea hoților îi chinuia fără nici o pricină, le dădea lovituri la spate cu nemiluita și-i purta în alai, pe cămile, prin toată cetatea; și nu le aducea altă vină acestor oameni bătrîni și cumsecade decît doar că erau pricepuți în știința despre stele și doreau să rămînă în locul unde se aflau. O mulțime mare de oameni fugeau fără încetare la barbari sau la romanii din ținuturile cele mai depărtate; și puteai vedea la țară și în fiecare cetate o sumedenie de fugari. Pentru a găsi un ascunziș, fiecare părăsea bucuros pământul strămo-

31 Politeștii și elinii reprezentau vechea credință păgînă combătută multă vreme de biserica oficială.

34 Judecată drept o virtute de către unii reprezentanți ai filozofiei antice (de pildă, Platon), pederastia a fost puternic combătută de biserica creștină. După secole de oblăduire creștină ea mai stăruia cu putere și era nevoie de măsuri speciale.

37 Astrologia se lega de știința și filozofia antică și venea în conflict cu concepția expusă în Biblie. Patria ei de baștină au fost Mesopotamia și Chaldea. De aceea cititorii în stele sînt cunoscuți în vechea literatură română și sub numele de haldei sau haldeieni. După închiderea școlii filozofice din Atena din anul 529 unii reprezentanți ai științei antice au rămas pe drumuri. Procopius îi privește cu simpatie și regretă tratamentul neomenos aplicat astrologilor.

40 ἄλλοτρίαν ἠλλάξαντο εὐπετῶς ἕκαστοι, ὥσπερ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ὑπὸ πολε-
 41 μίων ἀλούσης. τὸν μὲν οὖν πλοῦτον τῶν εὐδαιμόνων εἶναι δοκούντων ἐν τε Βυ-
 ζαντίῳ καὶ πόλει ἕκαστη μετὰ γε τοὺς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς, τρόποις οἷσπερ
 εἴρηται Ἰουστινιανός τε καὶ Θεοδώρα ληϊσάμενοι ἔσχον. ὅπως δὲ καὶ τοὺς ἐκ
 βουλῆς ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα ξύμπαντα ἴσχυσαν, αὐτίκα δηλώσω.

ιβ'

Insignis fraus in Zenonem, in alios senatores, in Ioannem Edessenum. Iustinianus ac Theo-
 dora daemones habiti. Iustinianus a daemone fertur genitus: visus sine capite ambu-
 lare. Mira monachi visio. Iustinianus non cibo, non somno, sed Venere deditus. Rem
 cum lemurius habet Theodora. Eius somnium.

1 Ἦν τις ἐν Βυζαντίῳ Ζήνων ὄνομα, ἐκείνου Ἀνθemiου υἱωνός, ὅσπερ ἐν
 τῇ ἑσπερίᾳ τὴν βασιλείαν τὰ πρότερα ἔσχε. τοῦτον δὲ ἐξεπίτηδες ἄρχοντα ἐπ'
 2 Αἰγύπτου καταστησάμενοι ἔστελλον. ἀλλ' ὁ μὲν χρημάτων τὸ πλοῖον τῶν τιμω-
 τῶν ἐμπλησάμενος τὰ ἐς τὴν ἀναγωγὴν διετείνετο· ἦσαν γὰρ αὐτῷ σταθμός τε
 ἀργύρου ἀναρίθμητος καὶ χρυσῶματα μαργάρους τε καὶ σμαράγδοις καλλωπι-
 σθέντα καὶ λίθοις ἄλλοις τοιοῦτοις ἐντίμοις· οἱ δὲ τινες ἀναπείσαντες τῶν οἱ
 πιστοτάτων εἶναι δοκούντων τὰ μὲν χρήματα ἐνθὲν δὲ ὅτι τάχιστα ἐκφορήσαντες,
 3 πῶρ δὲ ἐν κοίλῃ νηὶ ἐμβεβλημένοι τῷ Ζήνωνι ἀπαγγέλλειν ἐκέλευον ἀπὸ ταύτο-
 μάτου τὴν τε φλόγα ἐν τῷ πλοίῳ ξυνενηνέχθαι καὶ διολωλέναι τὰ χρήματα. χρόνῳ
 δὲ ὕστερον Ζήνωνι μὲν ἑξαπιναιῶς ἀπογενέσθαι ξυνέπεσεν, | αὐτοῖ δὲ κύριοι τῆς
 4 οὐσίας εὐθὺς ἅτε κληρονόμοι γεγόνασι. διαθήκην γὰρ τινὰ προῦφερον, ἦν περ
 οὐ παρ' ἐκείνου ξυγκεῖσθαι διατεθρύλληται.
 5 Καὶ Τατιανοῦ τε καὶ Δημοσθένους καὶ τῆς Ἰλαρᾶς τρὸς τῷ ὁμοίῳ σφᾶς
 αὐτοὺς κληρονόμους πεποιήνται, οἷσπερ τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ ἀξίωμα πρῶτοι ἐν γε
 Ῥωμαίων τῇ βουλῇ ἦσαν. τινῶν δὲ οὐ διαθήκας, ἀλλ' ἐπιστολὰς διεσκευασμένοι
 6 τὴν οὐσίαν ἔσχον. οὕτω γὰρ Διονυσίου τε κληρονόμοι γεγόνασιν, ὃς ἐν Λιβάνῳ
 ὄκει, καὶ Ἰωάννου τοῦ Βασιλείου παιδός, ὃς δὴ ἐπιφανέστατος μὲν Ἐδεσσηῶν
 ἐγεγόνει πάντων, βίᾳ δὲ πρὸς Βελισαρίου ἐν ὁμήρων λόγῳ ἐκδέδοται τοῖς Πέρσαις,
 7 ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη. τοῦτον γὰρ τὸν Ἰωάννην ὁ μὲν

GPS || 6 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. II, 21,27

39 ἠλλάξαντο GS, Haury: ἀνηλλάξαντο P, Syk I 26, cf. An. 11,25; 17,10 || 40 τοὺς PS:
 τῶν G || ἔσχον ληϊσάμενοι S || 41 ξύμπαντα PS: πάντα G || 1 Ἀνθemiου GPS: τοῦ Ἀνθemiου
 Syk I 26 || 2 ἀλλ' GPS: καὶ Syk I 26 || τῶν τιμωτῶν τὸ πλοῖον S || διετείνετο GPS: διέθετο
 Maltz, Haury: διετείνετο πραγματευσάμενος Reiske || γὰρ GP: δὲ S || ὅτι τάχιστα ἐνθὲν δὲ S ||
 ἐκφορήσαντας — ἐμβεβλημένους Reiske || ἐν om. S || ξυνενηνέχθαι P: ξυνηνέχθαι G: ξυνενη-
 θῆναι S || 4 τινὰ Alem: τινὲς GPS || 6 Διονύσιου S || Ἰωάννου P: Ἰῶ S: Ἰωάννης G || δὴ PS:
 om. G: δὴ γένει τε καὶ πλοῦτῳ Comp 84,3 et p. 232 || πάντων om. S || ὁμήρου Syk I 26 || ἐκ-
 δέδοται PS: ἐνδέδοται G

șesc și fugea într-o țară străină, ca și cum locul său de baștină ar fi fost luat de dușmani. Așadar cei care păreau bogați în Bizanț, în afară de sfa- 40
tul bătrînilor, au fost despuiți de Iustinian și Teodora în felul cum am spus.
Acum voi arăta cum au izbutit acești oameni să ia toate averile celor din 41
sfatul bătrînilor.

12

Înșelăciunea de pomină pusă la cale împotriva lui Zenon și a altor senatori și împotriva lui Ioan din Edesa. Iustinian și Teodora socotiți duhuri necurate. Se zice că Iustinian s-a născut dintr-un duh necurat: el e văzut umblind fără cap. Minunata vedenie a unui călugăr. Iustinian stăpînit de patima dragostei trupești, nu de pofta de mîncare și de somn. Teodora are legături cu strigoi. Visul ei.

Era în Bizanț unul cu numele Zenon, nepotul lui Antemiu, care a avut 1
mai înainte domnia în împărăția de Apus. Acesta a fost rînduit conducător
peste Egipt și trimis acolo. El a umplut o corabie cu lucrurile cele mai de 2
preț și tot amîna întoarcerea: avea nenumărate podoabe de argint și de aur,
mărgăritare, smaragde și pietre nestemate; dar Iustinian și Teodora au
înduplecat pe cîtiva dintre oamenii socotiți cei mai de încredere și i-au îndem-
nat să scoată cît mai repede averile din corabie, să dea foc vasului și să tri-
mită vorbă lui Zenon că focul s-a ivit de la sine, iar averile au pierit în
flăcări. Puțin mai tîrziu s-a întîmplat că Zenon a murit și ei s-au făcut îndată 3
stăpînii și moștenitorii averilor: au adus pe neașteptate un soi de diată, 4
dar se zvonea că nu fusese alcătuită de Zenon.

Tot în felul acesta au ajuns ei și moștenitorii lui Tatian, Demostene și 5
Ilara, care prin îndeletnicire și altele erau printre cei dinții din sfatul roma-
nilor. De la alții au luat averi, însă n-au plăsmuit testamente, ci scrisori.
Așa s-au făcut moștenitorii lui Demostene, care locuia în Liban, și al lui 6
Ioan, feciorul lui Vasile, omul cel mai de seamă dintre cetățenii din Edesa,
dat de Velisarie cu sila ca ostatic perșilor, după cum am povestit în cărțile
de mai înainte. Chosroe n-a mai vrut să-l sloboadă pe acest Ioan și-i învino- 7
vățea pe romani de călcarea tuturor înțelegerilor puse la cale cu Velisarie;

1 Procopius Anthemius s-a născut în Constantinopol ca fiu de senator, a ajuns în anul 455 ginerele împăratului Marcian (450—457) și apoi împărat în împărăția de apus între anii 467—472. A fost tolerant cu păgînii și ereticii. Alegerea sa a pornit din nădejdea unei apropieri între cele două părți ale imperiului (*concordia partium imperii*).

Χοσρόης οὐκέτι ἠφίει, ἐπικαλῶν Ῥωμαίοις ἠλογηκέναι τὰ ξυγκείμενα πάντα,
 8 ἔφ' οἷς αὐτῷ πρὸς Βελισαρίου δοθεὶς ἐτύγχανεν. ἀποδίδοσθαι μέντοι ἄτε δορυά-
 λωτον γεγονότα ἠξίου. ἡ δὲ τοῦ ἀνδρὸς μάρμη (περιοῦσα γὰρ ἔτι ἐτύγχανε) τὰ
 λύτρα παρεχομένη οὐχ ἦσσον ἢ δισχιλίας λίτρας ἀργύρου τὸν υἱὸν ὠνήσεσθαι
 9 ἐπίδοξος ἦν. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ λύτρα ταῦτα ἐς Δάρας ἦλθε, μαθὼν ὁ βασιλεὺς τὸ συμ-
 βόλαιον γενέσθαι οὐκ εἶα, ὡς μὴ ἐς τοὺς βαρβάρους, εἰπὼν, ὁ Ῥωμαίων κομίζηται
 10 πλοῦτος. οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον τῷ μὲν Ἰωάννῃ νοσήσαντι ξυνέβη ἐξ ἀνθρώπων
 ἀφανισθῆναι, ὁ δὲ μὲν πόλιν ἐπιτροπεύων ἐπιστολὴν ἀναπλάσας τινὰ ἔφη πρὸς
 αὐτὸν ἄτε φίλον οὐ πολλῶ ἔμπροσθεν τὸν Ἰωάννην γράψαι ὡς οἱ αὐτῷ βουλο-
 11 μένῳ εἶη εἰς τὸν βασιλέα τὴν οὐσίαν ἐλθεῖν. πάντων δὲ τῶν ἄλλων τὰ ὀνόματα
 καταλέγειν οὐκ ἂν δυναίμην ὥνπερ αὐτόματοι κληρονόμοι γεγένηται.
 12 Ἄλλὰ μέχρι μὲν οὖν ἡ τοῦ Νίκα καλουμένη στάσις ἐγένετο, κατὰ μίαν
 διαλέγεσθαι τὰς τῶν εὐδαιμόνων οὐσίας ἠξίου· ἐπεὶ δὲ ταύτην, ὥσπερ μοι ἐν
 τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, γενέσθαι ξυνέβη, τότε δὴ ἀθρόας σχεδόν τι εἰπεῖν
 ἀπάντων τῶν ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς τὰς οὐσίας δημοσιώσαντες, τὰ μὲν
 ἐπιπλα πάντα καὶ τῶν χωρίων ὅσα κάλλιστα ἦν ἤπερ ἐβούλοντο διεχειρίσαν,
 ἀπολέξαντες δὲ τὰ φόρου πικροῦ τε καὶ βαρυτάτου ὑποτελῆ ὄντα, φιλανθρωπίας
 13 προσχῆματι τοῖς πάλαι κεκτημένοις ἀπέδοντο. διὸ δὴ πρὸς τε τῶν φορολόγων
 ἀγχόμενοι καὶ ἀποκναιόμενοι τόκοις ἀφλημάτων ἀειρρῦτοις τισὶ δυσθανασοῦντες
 14 ἀκούσιοι διεβίωσαν. διὸ δὴ ἐμοὶ τε καὶ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν οὐδεπώποτε ἔδοξαν
 οὔτοι ἀνθρωποὶ εἶναι, ἀλλὰ δαίμονες παλαμναῖοί τινες καὶ ὥσπερ οἱ ποιηταὶ λέ-
 γουσι βροτολογιῶ ἔστην, οἱ δὴ ἐπὶ κοινῆς βουλευσάμενοι ὅπως ἅπαντα ἀνθρώπεια
 γένη τε καὶ ἔργα ὡς ῥᾶστα καὶ τάχιστα διαφθεῖρουν ἱκανοὶ εἶεν, ἀνθρώπειόν τε
 ἡμπίσχοντο σχῆμα καὶ ἀνθρωποδαίμονες γεγενημένοι τῷ τρόπῳ τούτῳ ξύμπασαν
 15 τὴν οἰκουμένην κατέσεισαν. τεκμηριώσαι δ' ἂν τις τὸ τοιοῦτο πολλοῖς τε [καὶ]
 ἄλλοις καὶ τῇ τῶν πεπραγμένων δυνάμει. τὰ γὰρ δαιμόνια τῶν ἀνθρωπέων ξυμ-

GPS || 8 παρεχομένη — ἦν Suid s.v. ἐπίδοξος 12 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. I, 24 ss. ||
 13 διὸ δὴ — διεβίωσαν Suid s.v. ἀποκναίειν || 14 οὐδεπώποτε — τινες Suid s.v. παλαμναῖος ||
 ὥσπερ — ἔστην Suid s.v. βροτολογιός || δαίμονες — κατέσεισαν Suid s.v. ἀνθρωποδαίμονες

8 ἐτύγχανεν ἔτι G || λίτρας G (mg.) PS: λύτρας G || ὠνήσεσθαι GP: ὠνήσασθαι S:
 ὠνεῖσθαι Suid || 9 ξυμβόλαιον S || 10 Ἐδεσσηνῶν πόλιν Comp 84,14 et p. 232 || τὴν αὐτοῦ
 οὐσίαν Reiske: πᾶσαν τὴν αὐτοῦ οὐσίαν Comp 84, 17 et p. 232 || ὥνπερ PS: ὡπερ G || 12 σχε-
 δόν τι εἰπεῖν Haury: εἰπεῖν σχεδόν τι GPS: ὡς ἔπος εἰπεῖν Comp 85,4 et p. 232 || τὰς G: τῆς
 PS || ἐπιπλα GPS: ἐπὶ πόλει Comp 85,5 et p. 233 || διεχειρίσαν G(mg.): διεχείρησαν GPS ||
 13 διὸ — εἶχεν: haec ab auctore quodam monacho postea Anecdotis inculcata esse putat Rühl
 291, cf. Syk I 24 || 14 τοῖς πολλοῖς ἡμῶν: hoc an Procopius dicere potuerit, dubitat Rühl
 291. Comp totum locum ad cives clericosque Caesarienses referendum putat || ἀνθρωποὶ
 ἔδοξαν οὔτοι P: ἔδοξαν ἀνθρωποὶ οὔτοι S || βροτολογιῶ Suid: βροτολογιοὶ GPS || ἦστην
 del. Syk I 26 || ἅπαντα τὰ Syk I 26 || ἡμπέσχοντο G, Suid || σχῆμα PS: σῶμα G, Suid || 15
 τεκμηριώσαι P, Dind: τεκμηριώση GS || καὶ del. Dind || παρὰ φύσιν πεπραγμένων Comp 85,17
 et p. 233

dar a îngăduit să fie vîndut ca oștean prins în luptă. Bunica lui Ioan (care se întîmpla că mai era în viață) a dat nu mai puțin de două mii de litre de argint ca să-și răscumpere nepotul. Cînd prețul acestei răscumpărări a intrat în Daras, împăratul a aflat și n-a lăsat să se mai facă învoiala, sub cuvînt că nu se cuvine ca bogățiile romane să treacă în mîinile barbarilor. Din întîmplare, puțin după aceea, Ioan s-a îmbolnăvit și a murit, iar conducătorul cetății a plăsmuit o scrisoare, cică trimisă lui nu mult mai înainte, ca unui prieten, de către Ioan, care dorea ca toată averea sa să ajungă în stăpînirea împăratului. Mi-ar fi cu neputință să înșir numele tuturor celorlalți romani care s-au bucurat de cinstea de a fi moșteniți de bună voie de împărat și împărăteasă.

Pînă la răscoala numită Nica (Învinge) ei căutau și alegeau averile bogăților una cîte una; dar după ce s-a întîmplat această răzvrătire, cum am arătat în cărțile de mai înainte, luau pe seama statului, de-a valma, avuțiile mai tuturor bătrînilor din sfatul țării și împărțeau cum voiau toate acareturile și moșiile cele mai frumoase; lăsau la o parte numai pe cele lăpătate de biruri nespuse de aspre și de grele și le înapoiau stăpînitorilor de altădată, zicînd că doresc să fie oameni de omenie. Hărțuiți de strîngătorii de biruri și striviți de camăta mereu în creștere, nenorociții aceștia trăiau ca vai de ei și-și doreau moartea. De aceea eu și mulți dintre noi am socotit totdeauna că Iustinian și Teodora nu-s oameni, ci duhuri necurate, sau cum zic poezii, „vîrcolaci sorbitori de sînge“; ei s-au sfătuit cum să piardă cît mai temeinic și mai repede toate neamurile și lucrurile oamenilor: au luat chip de om, s-au făcut duhuri cu trup omenesc și au cutremurat tot pămîntul locuit de oameni. O dovadă de aceasta, printre multe altele, e și tăria isprăvilor săvîrșite de dînșii; căci între duhurile rele și oameni e o mare deosebire.

7 Darea ca ostatic a lui Ioan a avut loc în anul 542, cu prilejul celei de a treia expediții a regelui persan în Siria.

8 O litră cîntărea aproximativ 327 de grame. Suma cerută de Chosroe era prin urmare de 654 kg de argint.

9 Orașul Dara sau Daras se afla în Mesopotamia, fiind cunoscut și sub numele de Nisibis (azi Nesibin). El căzuse în ruină și a fost refăcut parțial de împăratul Anastasius (491–518), de aceea se mai numea și Anastasiupolis.

12 Răscoala Nica (Învinge) a avut loc în anul 532 și a fost înăbușită în sînge prin intervenția armată a lui Velisarie și Mundus. Cîteva mii de răsculați și-au găsit moartea în hipodrom.

14 Prin cuvintele „eu și mulți dintre noi“ Procopius iese din anonim și se declară partizanul opoziției senatoriale.

15 Concepția despre întru chiparea demonului în persoana împăratului Iustinian se lega de o credință de proveniență orientală care s-a răspîndit spre vest și a pregătit terenul pentru nașterea ideii de antichrist.

- 16 βαίνει πολλῶ τῷ διαλλάσσοντι διακεκρίσθαι. πολλῶν ἀμέλει γεγονότων ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος ἀνθρώπων τύχη ἢ φύσει φοβερῶν ἐς τὰ μάλιστα, οἱ μὲν πόλεις, οἱ δὲ χώρας, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο καθ' αὐτοῦ ἔσφηλαν, ὄλεθρον δὲ ξυμπάντων ἀνθρώπων ξυμφοράς τε γῆς τῆς οἰκουμένης ἀπάσης οὐδεὶς ὅτι μὴ οὗτοι ἀνθρωποὶ ἐργάζεσθαι ἱκανῶς ἔσχον. ὦν δὴ καὶ ἡ τύχη ὑπουργεῖ τῇ γνώμῃ συγκατεργαζο-
- 17 μένη τῶν ἀνθρώπων διαφθοράν. σεισμοῖς τε γὰρ καὶ λοιμοῖς καὶ ὑδάτων ποταμίων ἐπιρροαῖς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον πλεῖστα διολωλέναι τετύχηκεν, ὥς μοι αὐτίκα λελέξεται. οὕτως οὐκ ἀνθρωπεῖω, ἀλλ' ἐτέρω σθένει τὰ δεινὰ ἐπρασσον.
- 18 Λέγουσι δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα φάναι τῶν ἐπιτηδείων τισὶν ὡς οὐ Σαββα-
- 19 τίου τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς οὐδὲ ἀνθρώπων τινὸς υἱὸς εἶη. ἠνίκα γὰρ αὐτὸν κύειν ἔμελλεν, ἐπιφοιτᾶν αὐτῇ δαιμόνιον οὐχ ὀρώμενον, ἀλλ' αἰσθησὶν τινα ὅτι δὴ πάρεστιν αὐτῇ παρασχὸν ἅτε ἄνδρα γυναικὶ πλησιάσαντα, καθάπερ ἐν ὄνειρῳ ἀφανισθῆναι.
- 20 Τινὲς δὲ τῶν αὐτῷ παρόντων τε πόρρω που τῶν νυκτῶν καὶ ξυγγινομένων ἐν Παλατίῳ δηλονότι, οἷσπερ ἐν καθαρῷ ἢ ψυχῇ ἦν, φάντασμα τι θεάσασθαι
- 21 δαιμόνιον ἤθεες σφίσιν ἀντ' αὐτοῦ ἔδοξαν. ὁ μὲν γὰρ ἔφασκεν ἄφνω μὲν αὐτὸν θρόνου τοῦ βασιλείου ἐξαναστάντα περιπάτους ἐνταῦθα ποιεῖν· συχρὸν γὰρ καθῆ-
- 22 σθαι οὐδαμῇ εἴθιστο· τῆς δὲ κεφαλῆς ἐν τῷ παραυτίκα τῷ Ἰουστινιανῷ ἀφανισθείσης τὸ ἄλλο οἱ σῶμα τούτους δὴ τοὺς μακροὺς διαύλους ποιεῖν δοκεῖν, αὐτὸν τε ἅτε οἱ τῶν περὶ τὴν θέαν ὡς ἦκιστα ὑγιαινόντων, ἀσχάλλοντα καὶ διαπορούμε-
- 23 νον ἐπὶ πλεῖστον ἔσταναι. ὕστερον μέντοι τῆς κεφαλῆς τῷ σώματι ἐπανηκούσης τὰ τέως λειπόμενα οἶεσθαι παρὰ δόξαν ἀναπιμπλάναι. ἄλλος δὲ παρεστάναι οἱ καθημένῳ ἔφη, ἐκ δὲ τοῦ αἰφνιδίου τὸ πρόσωπόν οἱ κρέατι ἀσήμῳ ἰδεῖν ἐμπερές γεγονός· οὔτε γὰρ ὄφρυς οὔτε ὀφθαλμοὺς ἐπὶ χώρας τῆς αὐτῶν ὄντας οὔτε ἄλλο τι τὸ παράπαν ἔφερε γνῶρισμα· χρόνου μέντοι αὐτῷ τὸ σχῆμα τῆς ὄψεως ἐπανῆκον ἰδεῖν. ταῦτα οὐκ αὐτὸς θεασάμενος γράφω, ἀλλὰ τῶν τότε θεάσασθαι ἰσχυριζομένων ἀκούσας.
- 24 Λέγουσι δὲ καὶ μοναχὸν τινα τῷ θεῷ ἐς τὰ μάλιστα φίλον πρὸς τῶν αὐτῷ γῆν τὴν ἔρημον ξυνοικούντων ἀναπεισθέντα σταλῆναι μὲν ἐς Βυζάντιον τοῖς

GPS || 20 Τινὲς — δαιμόνιον Suid s.v. πόρρω τῶν νυκτῶν || 21 τούτους — ποιεῖν Suid s.v. διαύλος || 23 ταῦτα — ἀκούσας Suid s.v. ἰσχυρίζετο

16 αὐτοῦ GPS, Comp p. 234: αὐτὸ Dind: αὐτοὺς Alem, Haury || οὗτοι οἱ Reiske || ὑπουργεῖ Dind: ὑπουργεῖ GPS || τῶν GPS, malit τὴν Haury || 17 ποταμίων Alem: ποταμῶν GPS || οὕτως, ὥς μοι αὐτίκα λελέξεται, οὐκ Comp 86,9 et p. 234 || 18 Λέγουσι cf. Rubin, BZ 44, 1951, 470 || εἶη υἱὸς S || εἶτα ἅτε Reiske || πλησιάσαντα γυναικὶ S || 20 τε om. Suid || που GP: ποι S || καὶ — Παλατίῳ om. Suid || ἦν Suid: εἶη GPS || φάντασμα GPS: φάσμα Suid: φάντασμα cf. Rubin, BZ 44, 1951, 470 || τι Reiske: τε GPS, om. Suid || 21 μακροὺς Suid: om. GPS || ποιεῖσθαι Suid || οἱ τῶν GPS, Stef II 151: οἱ τῶν ὀμμάτων Alem, Haury, Comp 87,6: οἱ τῶν ὀφθαλμῶν Kum I 26 || διαπορούμενον S: διαπορευόμενον G: διαπορευόμενα P || 22 οἶεσθαι GPS: ὀράσθαι Alem: ὄστέα Comp 87,8 et pp. 234—235 || ἀναπιμπλάναι: malit ἀναπιμπλάσθαι Haury || 23 ἄλλος Alem: ἄνος GS: ἄνο P || χρόνου GPS: χρόνῳ Stef II 151 || τότε om. Suid

De cînd lumea au fost oameni răi și ticăloși, din întîmplare sau prin firea 16
lucrurilor, și ei au potopit în vremea lor cetăți, ținuturi și altele de felul acesta,
dar ca să poată pierde toată omenirea și să zguduie pămîntul întreg, nimeni
altul n-a fost în stare în afară de acești oameni. Ei au fost ajutați și de 17
soartă în gîndul lor de a-i prăpădi pe toți oamenii din timpul nostru, prin
cutremure, molimi și revărsări de ape. De aceea, cum am zis adineaori, au să-
vîrșit aceste lucruri înspăimîntătoare nu cu putere omenească, ci cu altfel
de tărie.

Cică mama lui Iustinian a povestit unor rude că el nu-i feciorul soțului 18
ei Sabbatius sau a unui bărbat oarecare. Cînd pregătea zămisirea lui a venit 19
lîngă dînsa un duh nevăzut, care a făcut-o să simtă farmecul împreunării
dintre bărbat și femeie și apoi a pierit fără urmă, ca în visuri.

Unora dintre însoțitorii lui Iustinian, care stăteau împreună cu dînsul 20
în palat pînă tîrziu noaptea, de altfel oameni sănătoși la minte, li se părea
că văd în el un chip ciudat din lumea duhurilor. Unul spunea că împăratul 21
se scula repede de pe tron și umbla încoace și încolo, căci niciodată n-avea
obiceiul să rămîna mult timp într-un loc. Se plimba și deodată nu i se mai
vedea capul, ci părea că numai celelalte mădulare ale trupului fac aceste
mișcări neîncetate. Cel care privea rămînea împietrit și zăpăcit cu desăvîr-
șire și i se împăienjneau ochii. Mai tîrziu capul se întorcea din nou lîngă 22
trup și ceea ce lipsea era acum trup cu înfățișare deplină. Altul povestea că 23
stătea lîngă dînsul și vedea cum chipul lui Iustinian se făcea deodată o carne
uricioasă, fără sprîncene, fără ochi la locul lor și nici un alt semn să-l poți
cunoaște; apoi treptat lua din nou chip de om. Scriu toate acestea, dar nu
le-am văzut eu însumi, ci le-am auzit de la alți oameni care m-au încredin-
țat că le-au privit cu ochii lor.

Cică un călugăr foarte iubit de Dumnezeu a fost îndemnat de frații 24
săi din pustie să meargă în Bizanț și să ceară îndurare pentru vecinii lor

18 Numele Sabbatius, purtat de tatăl lui Iustinian, s-a păstrat și în titulatura oficială
a împăratului, care își spunea: Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus. Motivul împreunării
dintre femeie și animale sălbatice înfiorătoare sau duhuri necurate apare în literatura popu-
lară din diferite ținuturi ale globului și a slujit să explice proveniența unor ființe anormale
sau care s-au ridicat deasupra nivelului comun.

21 Neliniștea lui Iustinian se datora, probabil, oboselii și urmărilor insomniei. Cumpă-
tarea lui la mîncare și băutură pare a fi fost recomandată de medici și urmată de pacient
cu deosebită grijă. Exemplul călugărului e tipic pentru această categorie de oameni fanatici
și, de cele mai multe ori, cu totul ingoranți, care în izolarea lor au răstălmăcit lucrurile în
interesul propriu. În fond tot pasajul se bazează pe zvonuri sau simple presupuneri și oglindește
numai un aspect limitat al opiniei publice din timpul acela.

ἄγχιστα σφίσιν ἐνφκημένοις ἐπαμυνοῦντα, βιαζομένοις τε καὶ ἀδικουμένοις
 ἀνύποιστα, ἐνταῦθα δὲ ἀφικόμενον αὐτίκα εἰσόδου τῆς παρὰ τὸν βασιλέα τυχεῖν
 25 μέλλοντα δὲ εἴσω παρ' αὐτὸν γενέσθαι, ἀμείψαι μὲν τὸν ἐκείνη οὐδὸν θατέρω
 26 τοῖν ποδοῖν, ἐξαπιναιῶς δὲ ἀναποδίζοντα ὀπίσω ἵεναι. εὐνοῦχον μὲν οὖν τὸν
 εἰσαγωγέα καὶ τοὺς τῆδε παρόντας πολλὰ τὸν ἄνθρωπον λιπαρεῖν ἐπίπροσθεν
 βαίνειν, τὸν δὲ οὐδέν τι ἀποκρινάμενον, ἀλλὰ καὶ παραπληγῆ ἐοικότα ἐνθῆνδε
 ἀπαλλαγῆναι ἐς τὸ δωμάτιον, οὐ δὴ κατέλυε, γεγονότα· τῶν τέ οἱ ἐπομένων ἀνα-
 πυνθανομένων ὅπου ἔνεκα ταῦτα ποιοίη, φάναι λέγουσιν αὐτὸν ἀντικρυς ὡς τῶν
 27 δαιμόνων τὸν ἄρχοντα ἐν τῷ Παλατίῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον ἴδοι, ᾧ δὴ ξυγ-
 γενέσθαι ἦ τι παρ' αὐτοῦ αἰτεῖσθαι οὐκ ἂν ἀξιοίη. πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ὄδε ὁ ἀνὴρ
 δαίμων τις ἀλιτήριος εἶναι, ὅς γε ποτοῦ ἢ σιτίων ἢ ὕπνου εἰς κόρον οὐδέποτε
 ἤλθεν, ἀλλ' ἀμηγέπη τῶν παρατεθέντων ἀπογευσάμενος ἄωρι | νύκτωρ πε-
 ριήρχετο τὰ βασίλεια, καίπερ ἐς τὰ ἀφροδίσια δαιμονίως ἐσπουδακῶς.
 28 Λέγουσι δὲ καὶ τῶν Θεοδώρας ἔραστῶν τινες, ἠνίκα ἐπὶ τῆς σκηνης ἦν,
 νύκτωρ τι αὐτοῖς ἐπισκῆψαν δαιμόνιον ἐξελάσαι τοῦ δωματίου, ἵνα δὴ σὺν αὐτῇ
 ἐνυκτέρευον. ὀρχηστρὶς δὲ τις Μακεδονία ὄνομα ἐγεγόνει τοῖς ἐν Ἀντιοχεῦσι
 29 Βενέτοις, δύναμιν περιβεβλημένη πολλήν. γράμματα γὰρ Ἰουστινιανῷ γράφουσα
 ἔτι τοῦ Ἰουστίνου διοικουμένου τὴν βασιλείαν, οὗς ἂν βούλοιο τῶν ἐν τοῖς ἐφόις
 λογίμων ἀνῆρει οὐδενὶ πόνῳ, καὶ αὐτῶν τὰ χρήματα ἐποίει ἀνάγραπτα ἐς τὸ δημό-
 30 σιον γίνεσθαι. ταύτην τὴν Μακεδονίαν φασὶν ἐξ Αἰγύπτου τε καὶ Λιβύης ποτὲ
 ἤκουσαν τὴν Θεοδώραν ἀσπαζομένην, ἐπειδὴ λίαν δυσφοροῦμένην τε αὐτὴν καὶ
 ἀσχάλλουσαν εἶδεν οἷς δὴ περιύβριστό τε πρὸς Ἐκηβολίου καὶ χρήματά οἱ ἐν
 τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἀπολώλει, πολλὰ παρηγορεῖν τε καὶ παραθρασύνειν τὴν ἄνθρωπον
 ἄτε τῆς τύχης οἴας τε οὔσης καὶ αὐθις αὐτῇ χορηγοῦ γενέσθαι χρημάτων μεγάλων.
 31 τότε λέγουσι τὴν Θεοδώραν εἰπεῖν ὡς καὶ ὄναρ αὐτῇ ἐπισκῆψαν τὴν νύκτα ἐκείνην
 32 πλουτοῦ ἔνεκα μηδεμίαν κελεύσαι ποιεῖσθαι φροντίδα. ἐπειδὴν γὰρ εἰς Βυζάντιον
 ἵκοιτο, τῷ τῶν δαιμόνων ἄρχοντι ἐς εὐνὴν ἤξουν, τούτῳ τε ἄτε γαμετὴν γυναῖκα
 ξυνοικήσεσθαι μηχανῇ πάσῃ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κυρίαν αὐτὴν πάντων χρημάτων
 γενήσεσθαι.

GSP || 26 εὐνοῦχον — βαίνειν Suid s.v. εἰσαγωγεύς || παραπληγῆ Suid s.v. παραπληξ ||
 ἐς — κατέλυε Suid s.v. κατέλυεν || 27 πῶς εἶναι Suid s.v. ἀλιτηρίους; || ἐς — ἐσπουδακῶς
 Suid s.v. δαιμονίως

24 ἐνφκημένοις GPS: φκημένοις Herw 35,330 || 25 ἐκείνη οὐδὸν P: ἐκείσε οὐδὸν G:
 ἐκείνη οὐδὸν S || τοῖν ποδοῖν PS: τῷ πόδε G || δὲ GP: γὰρ S || 26 ἐνθῆνδε ἀπαλλαγῆναι Suid:
 om GPS || τοῦ om. S || 27 ὁ om. Suid || ἀνὴρ GPS: ἄνθρωπος Suid || ἀμηγέπη PS: ἀμω-
 γέπως G || 28 ἐνυκτέρευεν Maltr || περιβεβλημένην G || 29 Ἰουστίνου S: Ἰουστινιανῷ GP ||
 διοικουμένου GPS, Syk I 26, Comp 82,2 et p. 235: διοικουμένῳ Haury || τὸ Alem: τὸν GPS ||
 30 φασὶν GS: φησὶν P || ἀσπαζομένην vel ἀσπασαμένην G(mg.): ἀσπασομένην GPS ||
 Ἐκῆβολος dicitur 9,27 || καὶ χρήματά GS: χρήματά P: τῷ χρήματά Reiske || ἀπολώλει
 Alem: ἀπολωλέναι GPS || πολλὰ Alem: ἀλλά GPS || 31 ἐπισκῆψαν GPS: φάσμα ἐπισκῆψαν
 Orelli: φάσμα τι Kraš: malit δαιμόνιον τι Haury || 32 εἰς τὸ S || ἄτε GP: ἄμα S || ξυνοι-
 κήσεσθαι Reiske: ξυνοικήσεσθαι GPS || γενήσεσθαι PS: γενέσθαι G

din apropiere, chinuiți de silnicii și strîmbătăți de nesuferit. Îndată după sosire a căpătat îngăduința să intre la împărat și se pregătea să pătrundă înlăuntru; el a pășit cu un picior dincolo de prag, dar deodată s-a oprit și a început să se tragă îndărăt. Scopitul care îl conducea înlăuntru, împreună cu alți curteni aflați de față, îl îndemneau stăruitor să meargă înainte, dar el n-a mai zis nimic și a pornit spre casă ca zguduit de un cutremur. La întrebarea însoțitorilor săi de ce face toate acestea a răspuns că a văzut în palat pe conducătorul duhurilor necurate stînd pe tron și că nu dorește să-l întilnească sau să ceară ceva de la dînsul. Cum se putea ca acest om să nu fie un duh al răului? El niciodată nu stătea să se sature de băutură, de mîncare sau de somn, ci numai ciugulea ceva pe deasupra din ceea ce i se aducea și apoi umbla toată noaptea prin palat; dar năzuia nebunește la plăcerea trupească a împreunării cu femeia.

Unii dintre iubiții Teodorei, din vremea cînd era în teatru, spun că un duh necurat îi ocăra noaptea și-i alunga din odaie, ca să se culce cu dînsa. O dănțuitoare cu numele Macedonia, care avea multă trecere pe lângă „albaștrii” din Antiohia, trimitea scrisori lui Iustinian, în timpul domniei lui Iustin, și ucidea fără greutate pe cine voia ea dintre oamenii mai de seamă din părțile răsăritului, iar el le lua averile pe seama statului. Această Macedonia a găzduit-o pe Teodora la întoarcerea din Egipt și din Libia. O vedea peste măsură de amărită și hărțuită de necazurile pricinuite de Hecebol și cu toată averea risipită pe drum; o mîngîia și o îmbărbăta în tot felul, și-i spunea că soarta are s-o ajute să stăpînească din nou bogății nenumărate. Teodora i-a povestit că a avut în noaptea aceea un vis și a fost îndemnată să nu-și facă nici o grijă cu privire la avuții; căci după întoarcerea în Bizanț se va culca cu conducătorul duhurilor necurate, va izbuti prin toate mijloacele să-l ia de bărbat și din clipa aceea înainte va fi stăpîna tuturor bogățiilor.

---

28 Antichristul are un predecesor îndepărtat în ingerul căzut. În concepția religioasă a lui Zaratustra, cele două puteri din lume, a binelui și a răului, duc între ele o luptă continuă. În critica făcută lui Iustinian, cea mai mare parte de vină e atribuită Teodorei, care e înfățișată că are legături cu diavolul încă înainte de a ajunge împărăteasă. Toate bogățiile de care s-a bucurat ea după aceea n-au fost decît mijloace trecătoare prin care demonul răului a lucrat în lume pentru pierderea omului.

ιγ'

Iustiniani lenitas affectata, ira in supplices, favor impensus sacerdotibus, qualis pietas, consensio cum Theodora, levitas. Triboniani assentatio. Iustiniani amor et odium avaritia, pretio fixae et refixae leges. Quinam illi carissimi. Eius perfidia. Ieiunia.

- 1 Ἄλλα ταῦτα μὲν οὕτω δὴ δόξης τοῖς πλείστοις εἶχεν. Ἰουστινιανὸς δὲ τοιοῦτος μὲν <ἦν> τὸ ἄλλο ἦθος οἶος δεδήλωται, | εὐπρόσιτον δὲ παρείχεν αὐτὸν καὶ πρῶτον τοῖς ἐντυγχάνουσιν, οὐδενὶ τε τῶν πάντων ἀποκεκλείσθαι τῆς εἰς αὐτὸν εἰσόδου συνέβαινε, ἀλλὰ καὶ τοῖς οὐκ ἐν κόσμῳ παρ' αὐτῷ ἐστῶσιν ἢ φθεγγο-
- 2 μένοις οὐδεπώποτε χαλεπῶς ἔσχεν. οὐ μέντοι διὰ ταῦτα ἠρυθρία τινὰ τῶν πρὸς αὐτοῦ ἀπολουμένων. οὐ μὲν οὐδὲ ὀργῆς πώποτε ἢ ἀκροχολίας τι ὑποφαίνων ἐς τοὺς προσκεκρουκότας ἐνδηλος γέγονεν, ἀλλὰ πρῶτος μὲν τῷ προσώπῳ, καθειμέναις δὲ ταῖς ὀφρῦσιν, ὑφειμένη δὲ τῇ φωνῇ ἐκέλευε μυριάδας μὲν διαφθεῖραι μηδὲν ἡδικοκῶτων ἀνθρώπων, πόλεις δὲ καθελεῖν, χρήματά τε ἀνάγραπτα ἐς τὸ
- 3 δημόσιον πάντα ποιεῖσθαι. εἶκασεν ἂν τις ἐκ τοῦδε τοῦ ἦθους προβατίου γνώμην τὸν ἀνθρώπον ἔχειν. ἦν μέντοι τις αὐτὸν ἰλεούμενος τοὺς παραπεπτωκότας ἰκεσίοις λιταῖς παραιτεῖσθαι πειρῶτο, ἐνταῦθα ἠγριωμένος τε καὶ σεσηρῶς μεστοῦσθαι ἐδόκει, ὡς μὴ τι τῶν οἱ ἐπιτηδείων δοκούντων εἶναι ἐξαιτεῖσθαι ἐν ἐλπίδι τὸ λοιπὸν εἶη.
- 4 Δόξαν δὲ βέβαιον ἀμφὶ τῷ Χριστῷ ἔχειν ἐδόκει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐπὶ φθόρῳ τῶν κατηκῶν. τοῖς τε γὰρ ἱερεῦσιν ἀδεέστερον τοὺς πέλας ξυνεχώρει βιάζεσθαι καὶ ληϊζομένοις τὰ τῶν ὁμόρων συνέχαιρεν, εὐσεβεῖν ταύτη ἀμφὶ τὸ θεῖον οἰόμενος. δίκας τε τοιαύτας δικάζων τὰ ὄσια ποιεῖν ᾤετο, ἦν τις ἱερῶν λόγῳ τῶν τὸ οὐ προσηκόντων ἀρπάσας νενικηκῶς τε ἀπιῶν οἴχοιτο. τὸ γὰρ δίκαιον ἐν τῷ
- 5 περιεῖναι τοὺς ἱερέας τῶν ἐναντίων ᾤετο εἶναι. καὶ αὐτὸς δὲ κτώμενος ἐξ οὐ προσηκόντων τὰς τῶν περιόντων ἢ τετελευτηκῶτων οὐσίας, καὶ ταύτας τῶν τι νερῶν εὐθὺς ἀνατιθεὶς τῷ τῆς | εὐσεβείας ἐφιλοτιμεῖτο παραπετάσματι, ὡς μὴ ἐς τοὺς
- 6 βιασθέντας ἢ τούτων αὐθις ἐπανίοι κτήσις. ἀλλὰ καὶ φόνων ἀριθμὸν ἄκριτον διὰ ταῦτα εἰργάζετο. ἐς μίαν γὰρ ἀμφὶ τῷ Χριστῷ δόξαν <συναγαγεῖν> ἅπαντας ἐν σπουδῇ ἔχων λόγῳ οὐδενὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διέφθειρε, καὶ ταῦτα ἐν τῷ τῆς εὐσεβείας προσχῆματι πράσων· οὐ γὰρ οἱ ἐδόκει φόνος ἀνθρώπων εἶναι,

GPS || 7 cf. Malal. 468, 1

1 ἦν add. Kraš: malit ὧν Comp 89,17 et p. 236 || ἦθος GP: εἶδος S || εὐπρόσιτον PS: ἀπρόσιτον G || αὐτῷ S: αὐτὸν GP || οὐδεπώποτε PS: οὐδέποτε G || 2 διὰ ταῦτα om. G || ἀπολουμένων S: ἀπολούμενων GP || ἢ ἀκροχολίας τι PS: τι ἢ ἀκροχολίας G || διαφθεῖραι PS: διαφθαρήναι S || τὸ PS: τὸν G || 3 εἶκασεν GPS: εἰκάσειεν Kum I 26 || πειρῶτο S: ἐπειρῶτο S(mg.): ἐπειρῶτο GP || 3—4 ὡς μὴ — ἐδόκει PS: om. G || 4 ἐδόκει ἔχειν P || συνεχώρει G || συνέχαιρεν P || εὐσεβεῖν GP: ἀσεβεῖν S || 5 οἴχοιτο PS: ὄχετο G || 6 ἢ PS: οἱ G || ἐπανίοι Dind: ἐπανίη PS: ἐπανίει G || 7 συναγαγεῖν add. Maltr, συνδραμεῖν add. Alem

Blîndețea prefăcută a lui Iustinian. Mînia împotriva celor care veneau să-i ceară îndurare. Îngăduința arătată preoților. Cîtă evlavie avea. Înțelegerea dintre el și Teodora. Ușurința sa. Slugărnicia lui Tribonian. Dragostea și ura lui Iustinian izvorîte din zgîrcenie. Cu bani ies la iveală și se schimbă legile. Oamenii lui cei mai dragi. Viclenia lui. Posturile.

Așa gîndeau cei mai mulți. De altfel Iustinian avea obiceiurile pe care
1 le-am arătat. Era ușor de văzut și prietenos cu cei care veneau la palat
și nimănui nu i s-a întîmplat să fie oprit de a intra la dînsul. Nu se supăra
niciodată pe cei care ședeau necuviincios sau nu vorbeau cum trebuie. În
2 schimb era fără rușine în hotărîrile luate împotriva celor sortiți pieirii. Nu
se mînia sau înfuria pe cei care îl înfruntau, ci cu față blîndă, cu ochi sme-
riți și cu voce stinsă porunca pierderea a zeci de mii de oameni nevinovați,
precum și nimicirea cetăților și luarea tuturor averilor pe seama statului.
După felul cum arăta, credeai că omul acesta e un mielușel; dar cînd încerca
3 cineva să-l roage cu rugăminți fierbinți pentru soarta celor căzuți în nenoro-
cire, îndată se înăsprea și făcea pe supăratul, încît nici unul dintre cei care
credeau că-i sînt prieteni nu nădăjduia să poată scoate ceva de la dînsul.

Avea credință hotărîtă în Hristos, dar și aceasta numai spre nenoro-
4 cirea supușilor săi. Îngăduia preoților să siluiască fără teamă vecinii și se
bucura cînd prădau avuțiile celor din apropiere, socotind că în felul acesta
face pe placul lui Dumnezeu. Cînd judeca asemenea pricini credea că săvîr-
5 șește un lucru evlavios, dacă cineva, în numele credinței, lua ceea ce nu
i se cuvenea și se întorcea acasă biruitor; căci i se părea că dreptate e
numai atunci cînd preoții își răpun vrăjmașii. El însuși punea mîna pe averi
6 care nu i se cuveneau, de la vii și de la morți, și le dăruia în grabă unor
biserici, sub cuvînt că face faptă evlavioasă, pentru ca aceste avuții să nu
se mai întoarcă niciodată în stăpînirea celor nedreptățiți. Din această pri-
7 cină săvîrșea și un mare număr de omoruri; căci în zelul său de a-i aduce
pe toți la o singură credință în Hristos, ucidea fără nici un temei pe ceilalți

1 După cum ni-l înfățișează Procopius, împăratul Iustinian era un om al faptei, fără
maniere și pompă, lipsit de aroganța militarului îngîmfat, necăutat în vorbe, simplu în atitu-
dini, în schimb hotărît și tenace în decizii și cu multă putere de muncă. Colaborarea unei
femei inteligente cum a fost Teodora nu l-a desființat ca personalitate, ci l-a completat în
multe privințe în chipul cel mai fericit cu putință. Domnia sa îndelungată nu poate fi con-
ceptută fără prezența unor calități personale remarcabile.

4 Iustinian a dus mai departe politica religioasă inaugurată de Constantin cel Mare
și prin aceasta a netezit calea de trecere spre atotputernicia ecleziastică din evul mediu. În
imperiu bizantin biserica era strîns legată de stat, de aceea Iustinian găsea în ea cele mai
docile mijloace de dominație politică, în lupta sa împotriva aristocrației senatoriale, care avea
de obicei o atitudine raționalistă și se sprijinea pe tradiția glorioasă a culturii antice.

8 ἦν γε μὴ τῆς αὐτοῦ δόξης οἱ τελευτῶντες τύχοιεν ὄντες. οὕτως ἦν αὐτῷ κατεσπου-
 9 δασμένος ὁ τῶν ἀνθρώπων ἐς αἰεὶ φθόρος, ἐπινοῶν τε ξὺν τῇ γαμετῇ οὔποτε ἀνίει
 10 ἕνα ἐξ αὐτῶν φερούσας αἰτίας. ἄμφω γὰρ τῷδε τῷ ἀνθρώπῳ τὰς μὲν ἐπιθυμίας
 11 ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἀδελφὰς εἶχον, οὐ δὲ αὐτοῖς καὶ διαλλάσσειν τὸν τρόπον
 12 ξυνέβη, πονηρὸς μὲν ἑκάτερος ἦν, τὰ μὲντοι ἐναντιώτατα ἐνδεικνύμενοι τοὺς
 13 ὑπηκόους διέφθειρον. ὁ μὲν γὰρ κονιορτοῦ τὰ ἐς τὴν γνώμην κουφότερος ἦν,
 14 ὑποκείμενος τοῖς αἰεὶ παράγειν ὅποι ποτ' ἐδόκει βουλομένοις αὐτόν, ἦν μὴ τὸ
 15 πρᾶγμα ἐς φιλανθρωπίαν ἢ ἀκερδίαν ἄγοι, θῶπας τε λόγους ἐνδεδεχέστατα προσιέ-
 16 μενος. ἔπειθον γὰρ αὐτόν οἱ κολακεύοντες οὐδενὶ πόνῳ ὅτι μετέωρος ἀρθείη
 17 καὶ ἀεροβατοίη.

18 Καὶ ποτε αὐτῷ παρεδρεύων Τριβωνιανὸς ἔφη περιδεῆς ἀτεχνῶς εἶναι μὴ
 19 ποτε αὐτὸς ὑπὸ εὐσεβείας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθεὶς λάθοι ταῦτα. τοιοῦτους
 20 δὲ τοὺς ἐπαίνους ἦτοι σκώμματα ἐν τῷ τῆς διανοίας ἐποιεῖτο βεβαίῳ. ἀλλὰ «καὶ»
 21 τοῦ θαυμάσας, ἂν οὕτω τύχοι, τὴν ἀρετὴν, ὀλίγῳ ὕστερον ἅτε πονηρῷ ἐλοιδορεῖ-
 22 το. | καὶ κακίστας τῶν τινα ὑπηκόων αἰτίας αὐτοῦ ἐπαινέτης ἐγένετο λόγῳ, ἐξ οὐδε-
 23 μιᾶς μεταβεβλημένος αἰτίας. τὰ γὰρ τῆς γνώμης αὐτῷ ἐξ ἐναντίας ἦει ὧν τε αὐτὸς
 24 ἔλεγε καὶ ἐβούλετο ἐνδηλὸς εἶναι. ὅπως μὲντοι ὁ τρόπος αὐτῷ τὰ ἐς φιλίαν τε
 25 καὶ ἔχθος εἶχεν, ὑπεῖπον ἤδη, τοῖς τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον εἰργασμένοις
 26 τεκμηριώσας. ἐχθρὸς μὲν γὰρ ἀσφαλῆς τε καὶ ἄτρεπτος ἦν, ἐς δὲ τοὺς φίλους
 27 ἄγαν ἀβέβαιος. ὥστε ἀμέλει τῶν μὲν οἱ ἐσπουδασμένων κατειργάσατο πλείστους,
 28 φίλος δὲ τῶν πάποτε μισουμένων οὐδενὶ γέγονεν. οὗς δὲ μάλιστα γνωρίμους καὶ
 29 ἐπιτηδεῖους ἔδοξεν ἔχειν, τούτους τῇ ὁμόζυγι ἢ ἄλλῳ ὁτῶν χαριζόμενος ἀπο-
 30 λουμένους οὐκ ἐς μακρὰν προὔδωκε, καίπερ εὐ εἰδὼς ὅτι δὴ τῆς ἐς αὐτὸν εὐνοίας
 31 ἕνεκα τεθνήξονται μόνης. ἄπιστος γὰρ ἐν πᾶσι πλήν γε δὴ τῆς τε ἀπανθρωπίας
 32 καὶ φιλοχρηματίας διαφανῶς ἦν. ταύτης γὰρ αὐτόν ἀποστήσαι δυνατόν οὐδενὶ
 33 γέγονεν. ἀλλὰ καὶ ἐς ἃ πείθειν αὐτόν ἢ γαμετῇ οὐκ εἶχε, χρημάτων αὐτῷ μεγάλων
 34 ἐλπίδας ἐκ τοῦ ἔργου ἐσομένων ἐμβαλομένη ἐς τὴν πρᾶξιν ἦνπερ ἐβούλετο οὔτι
 35 ἐθελούσιον τὸν ἄνδρα ἐφείλκε. κέρδους γὰρ οὐκ εὐπρεποῦς ἕνεκα καὶ νόμους
 36 τιθέναι καὶ αὐτὸς πάλιν αὐτοὺς καθελεῖν οὐδαμῇ ἀπηξίου.

21 Ἐδίκασε τε οὐ κατὰ τοὺς νόμους, οὗς αὐτὸς ἔγραψεν, ἀλλ' ἐνθα ἂν αὐτὸν

GPS || 8 οὕτως — φθόρος Suid s.v. φθόρος || 12 Τριβωνιανός cf. Hes. Mil. in Müll. FHG IV 176(64); Zach. 188,29; κόλαξ δὲ καὶ ἀπατέων καὶ πείθων Ἰουστινιανὸν τὸν βασιλέα, ὡς ὅτι οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλ' ἐς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ σαρκὸς ἀναληφθήσεται Suid s.v. Τριβωνιανός

8 αὐτῷ Suid: om GPS || ἐς om. Suid || 9 μὲν PS: om. G || συνέβη P || 10 ὑποκείμενος GP: ἀποκείμενος S || παράγειν PS: παράγουσιν G || ὅποι GS: ὅπη P || ποτ' ἐδόκει Alem: ποτὲ δοκεῖ GPS || 12 αὐτὸς Maltr: αὐτόν GPS || ταῦτα del. Maltr, Dind, Kraš, Haury || ἦτοι GPS: ἢ τοιαῦτα Kum I 26 || 13 καὶ add. Reiske || τύχη S || ἐγένετο S || λόγῳ οὐδενὶ Reiske: λόγου οἱ ἐξ οὐ μεταβεβλημένου Comp 92,19 et p. 236 || 15 φιλίαν τε GS: φιλανθρωπίαν P || 17 ὁμόζυγι Reiske: ὁμοζυγία GPS || 18 ἀποστήσαι Alem: ἀπιστήσαι GPS || 19 αὐτῷ GS: γὰρ τῷ P: αὐτῷ eicit Comp p. 237 || ἐμβαλλομένη S || εἰς G || ἦνπερ Reiske: ἦπερ GPS || 20 καθελεῖν PS: καθέλκειν G

oameni și făcea toate acestea în numele cucerniciei, deoarece i se părea că nu era moarte de om atunci când cei care mureau aveau întîmplător altă credință decît dînsul. Așa era el pornit totdeauna să piardă oamenii și în înțelegere cu soția nu scăpa nici un prilej să-l împingă pe cineva la prăbușire. Amîndoi aveau de cele mai multe ori dorințe foarte asemănătoare, iar cînd se întîmpla că se deosebeau, fiecare din ei era cît se poate de răutăcios: își arătau împotrivirile și își striveau supușii. În gîndurile sale el era mai ușor ca pulbera și se lăsa în voia celor care urmăreau mai totdeauna să-l ducă unde doreau ei, cînd era vorba numai de omenie și lipsă de cîștig; însă mereu aștepta cuvinte măgulitoare. Lingușitorii îl convingeau fără nici o greutate că s-a ridicat pînă la înălțimile cerului și străbate văzduhul.

Într-un rînd Tribonian, care stătea pe scaun lîngă dînsul, i-a spus că are o teamă grozavă ca împăratul să nu fie luat la cer și să se facă nevăzut de atîta cucernicie. El ținea bine minte cuvintele de felul acesta precum și laudele sau semnele măgulitoare. După ce slăvea întîmplător purtarea cuiva, puțin mai tîrziu îl batjocorea ca pe un nemernic; iar cînd ocăra pe vreunul dintre supuși, ajungea după aceea să-l laude și-și schimba vorbele fără să știe de ce, deoarece se vedea lămurit că gîndurile lui erau tocmai pe dos decît cuvintele și dorințele. Ce fel de purtare avea el față de prieteni și dușmani am arătat ceva mai înainte și de cele mai multe ori am dovedit cu faptele acestui om. Cu dușmanii era dîrz și neînduplecat, iar cu prietenii cît se poate de nestatornic, încît uneltea fără nici o grijă împotriva celor mai mulți dintre binevoitorii săi; însă cînd ura pe cineva, niciodată nu-i arăta dragoste. Pe cei care păreau foarte apropiați și prieteni i-a dat pe mîna soției sau le-a hărăzit altă soartă și i-a prăpădit în scurtă vreme, deși știa bine că piereau numai din pricina bunăvoinței arătate față de dînsul. Se vedea lămurit că era lipsit de credință în toate, în afară de neomenie și de dragoste pentru avuții, căci aici nimeni nu putea să-l întreacă. Cînd soția sa n-avea mijloace să-l înduplece, îi flutura nădejdea unor bogății mari pe care urma să le dobîndească și își împingea bărbatul, fără voia lui, la orice faptă dorită de dînsa: căci pentru cîștiguri necinstite el nu stătea nici o clipă la îndoială să vină cu legi noi și apoi să le înlăture.

Judecățile le ținea, nu după legile pe care le dăduse el însuși, ci după cum era îndemnat de o făgăduială mai mare, mai la vedere și mai ademe-

7 Cuvintele lui Procopius despre intoleranța religioasă a lui Iustinian prevestesc evul mediu cu toate abuzurile și crimele bisericii oficiale.

10 Tabloul personalității lui Iustinian e completat treptat și apare tot mai complex. În el stăruie cîteva trăsături fundamentale care pot înșela pe privitorul grăbit. În realitate artistul are nenumărate resurse și știe să infățișeze cele mai delicate nuanțe, încît opera sa trebuie examinată cu multă atenție.

- 22 μείζων τε ὄφθεισα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα ἢ τῶν χρημάτων ὑπόσχεσις ἄγοι. καὶ
κατὰ μικρὸν γὰρ κλέπτοντι ἀφαιρεῖσθαι τὰς τῶν ὑπηκόων οὐσίας αἰσχύνῃν αὐτῷ
φέρειν τινὰ οὐδαμῆ φέτο, ἡνίκα δὴ οὐχ ἀπαξάπαντα ἀφελέσθαι λόγῳ τινὶ εἶχεν
ἢ ἔγκλημα ἐπενεγκῶν ἀπροσδόκητον, ἢ διαθήκης οὐ γεγεννημένης προσχήματι.
- 23 ἔμεινέ τε αὐτοῦ Ῥωμαίων ἄρχοντος, οὐ πίστις ἢ δόξα πρὸς θεὸν ἀσφαλῆς, οὐ
24 νόμος ὄχυρός, οὐ πρᾶξις βεβαία, οὐ συμβόλαιον οὐδέν. στελλομένων δὲ πρὸς
αὐτοῦ τῶν οἱ ἐπιτηδείων ἐπὶ τινα πρᾶξιν, εἰ μὲν δὴ αὐτοῖς ἀπολωλεκέναι ξυνέβη
τῶν σφίσι παραπεπτωκότων πολλοὺς καὶ χρημάτων τι ληῖσασθαι πλῆθος, οὗτοι
δὴ εὐθύς εὐδόκιμοι τῷ αὐτοκράτορι ἐδόκουν τε εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι ἅτε δὴ
ἅπαντα ἐς τὸ ἀκριβὲς τὰ ἐπηγγελμένα ἐπιτελέσαντες· εἰ δὲ φειδοῖ τινι ἐς ἀνθρώ-
πους χρησάμενοι παρ' αὐτὸν ἴκοντο, δύνουσι τε αὐτοῖς τὸ λοιπὸν καὶ πολέμιος
25 ἦν. ἀπογνοὺς τε, ὥσπερ ἀρχαιότροπὸν τινα τὴν τῶν ἀνδρῶν φύσιν, ἐς τὴν ὑπουρ-
γίαν οὐκέτι ἐκάλει. ὥστε καὶ πολλοὶ ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο ἐνδείκνυσθαι αὐτῷ
26 ὡς πονηροὶ εἶεν, καίπερ σφίσι τῶν ἐπιτηδευμάτων οὐ ταύτη ἐχόντων. ὑποσχό-
μενος δὲ τισὶ πολλάκις καὶ ὄρκῳ ἢ γράμμασι τὴν ὑπόσχεσιν ὄχυρωτέραν πεποιτη-
μένος, εὐθύς ἐθελοῦσιος ἐς λήθην ἀφίκτο, δόξης τι φέρειν αὐτῷ τὸ ἔργον τοῦτο
27 οἴόμενος. καὶ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς οὐ μόνον ἐς τοὺς ὑπηκόους ἔπρασεν, ἀλλὰ
καὶ ἐς τῶν πολεμίων πολλοὺς, ὥσπερ μοι εἴρηται ἔμπροσθεν.
- 28 Ἦν τε ἄοκνός τε καὶ ἐπὶ πλείστον <ὡς> εἰπεῖν καὶ σιτίοις μὲν ἢ ποτῷ κατα-
κορῆς οὐδαμῆ γέγονεν, ἀλλὰ σχεδὸν τι ἄκρῳ δακτύλῳ ἀπογευσάμενος ἀηλ-
29 λάσσετο. ὥσπερ γὰρ τι αὐτῷ πάρεργον τῆς φύσεως αὐτὸν ἀγαρευομένης τὰ
τοιαῦτα ἐφαίνετο εἶναι, ἐπεὶ καὶ ἀπόσιτος ἡμέρας τε καὶ νύκτας δύο τὰ πολλὰ
ἔμενεν, ἄλλως τε ἡνίκα ὁ πρὸ τῆς Πασχαλίας καλουμένης ἑορτῆς χρόνος ἐνταῦθα
30 ἄγοι. τότε γὰρ πολλάκις ἡμέραιν δυοῖν, ὥσπερ εἴρηται, γεγονῶς ἄσιτος ὕδατι τε
βραχεῖ ἀποζῆν ἐπηξίου καὶ βοτάναις ἀγρίαις τισίν, ὥραν τε, ἂν οὕτω <τύχοι>,
καταδαρτῶν μίαν, εἶτα περιπάτους ἀεὶ ποιούμενος τὸν ἄλλον κατέτριβε χρόνον.
31 καίτοι εἰ τοῦτον αὐτὸν καιρὸν ἐς πράξεις δαπανᾶν ἀγαθὰς ἤθελεν, ἐπὶ μέγα ἂν τι

GPS || 28 σιτίοις — ἀηλλάσσετο Suid s.v. κατακορῆς || 29 ὥσπερ — εἶναι Suid s.v. ἄγαρος || ἀπόσιτος — ἐπηξίου Suid s.v. ἀπόσιτος || 30 ὥσπερ εἴρηται cf. De aed. I, 7,8; Nov. 8 praef.; Nov. 30,11,2

22 κλέπτοντι GPS: κλέπτων ἀεὶ Kum I 26 || γεγεννημένης GP: γενομένης S || 23 ἔμεινε — οὐδὲν haec esse inculcata putat Rühl 253 propter 13,7 ἐς — ὄντες || ἢ GPS: οὐ Comp p. 237 || ἢ δόξα πρὸς (ἐς P) θεὸν ἀσφαλῆς ἢ δόξα G || 24 δὲ τινὸν Comp 93,16 et p. 237 || ἐπιτηδείων τινὲς G || τι: aut delendum aut μέγα τι legendum Reiske || ὀνομάζεσθαι GPS: ὀνομάζοντο Reiske || ἐπιτελέσαντες GS: τελέσαντες P || ἴκοντο S: ἴκοντο GP || 26 εἰς P || 27 Ἰουστινιανῷ Reiske || ἔπρασεν Hauriy: ἐπράσσετο GPS || 28 ἄοκνός τε GPS: ἄυπνός τε Dind, Kraš, Hauriy || καὶ ἐπὶ πλείστον GPS: ὡς ἐπὶ πλείστον Hauriy || ὡς add. Mihăescu || εἰπεῖν secludendum videtur Orellio || τι ἄκρῳ Reiske: τᾶκρῳ GPS: ἄκρῳ Suid || γευσάμενος ἀηλλάττετο Suid || τῆς GPS: τὸ ἐσθίειν τῆς Suid || αὐτὸν ἀγαρευομένης περὶ τὰ βράματα ἐφαίνετο εἶναι Suid || αὐτὸν PS: om. G || τὰ πολλὰ GPS: πολλάκις Suid || τῆς Πασχαλίας GPS: τοῦ Πάσχα Suid || 30 ἐπηξίου GP: ἠξίου S || τύχοι add. Alem || 31 αὐτὸν GPS: αὐ τὸν Piccolos: αὐτὸν τὸν Herw: ἂν τὸν Comp 95,5 et p. 237

nitoare de a pune mâna pe averi. Nu socotea lucru rușinos să fure încetul 22
 cu încetul avuțiile supușilor, când nu găsea vreo pricină să le răpească pe
 toate deodată, venind cu o învinuire neașteptată sau un testament născocit.
 Cît timp a domnit peste romani n-au înflorit nici încrederea în oameni, nici 23
 credința în Dumnezeu, nici legea temeinică, nici fapta trainică și nici nădej-
 dea în buna înțelegere. Când unii dintre prietenii săi erau trimși la o treabă 24
 oarecare și se întîmpla că prăpădeau mulți oameni, dar jefuiau o sumedenie
 de avuții, ei treceau îndată drept oameni de credință ai împăratului și li
 se spunea că au împlinit cu grijă toate poruncile; dar când aveau oarecare
 milă față de lume și se întorceau la dînsul, se arăta ursuz și dușmănos,
 deoarece nu le putea ierta că aveau firea oamenilor de odinioară; încît pe 25
 aceștia nu-i mai chema a doua oară să-l ajute. De aceea mulți căutau să
 fie răutăcioși, cu toate că din fire nu aveau o asemenea pornire. De multe 26
 ori pregătea pentru unii fărădelegi, întărite cu jurăminte sau scrisori, dar
 pe urmă uita, de bunăvoie, socotind că lucrul acesta îi aduce oarecare faimă.
 Toate acestea Iustinian le făcea nu numai față de supuși, ci și față de mulți 27
 dușmani, după cum am arătat mai înainte.

Era, să zic așa, neostoit în cele mai multe împrejurări și niciodată nu 28
 ținea să se sature de mîncare și băutură, ci le atîngea doar cu vîrfurile dege-
 telor și apoi se scula de la masă, deoarece credea că asemenea lucruri sînt
 un adaos fără însemnătate și o povară a firii; de aceea deseori postea două 29
 zile și două nopți, mai ales în preajma sărbătorii Paștilor. De multe ori 30
 atunci rămînea nemîncat două zile de-a rîndul, după cum am spus; se mul-
 țimea cu puțină apă și cîteva buruieni sălbatice; dormea numai un ceas și
 apoi își petrecea timpul într-o veșnică mișcare. Dacă ar fi întrebuițat acest 31
 timp pentru fapte bune, ar fi dus împărăția la mare înflorire; dar el și-a 32
 irosit puterea dată de fire în paguba romanilor și a izbutit să arunce la pămînt

---

22 Setea de bani a lui Iustinian poate fi explicată prin sistemul inadecvat al impunerilor, prin lipsa de coerență dintre diferitele părți ale imperiului și prin încetineala producției de bunuri materiale care stinghereau circulația monetară și îngreuiau mult concentrarea în scop de investiții. Unitatea economică cea mai productivă era gospodăria agricolă care trebuia să răspundă la toate nevoile.

24 Corupția dregătorilor se lega strîns de insuficiența remunerării și de sărăcia bugetului de stat. Iustinian a făcut mai multe încercări de a îmbunătăți această situație, dar n-a reușit decît să înrăutățească traiul producătorului direct, care era în primul rînd muncitorul de pămînt. De aceea nu putea fi întreținută o armată stabilă și bine organizată, capabilă să apere imperiul. Ceea ce s-a făcut pentru expediția din Africa și Italia n-a fost decît în scop de jaf și distrugere, cum constata însuși Procopius.

- 32 εὐδαιμονίας ἐκεχωρήκει τὰ πράγματα. νῦν δὲ τῇ φύσεως ἰσχύϊ ἐπὶ τῷ Ῥωμαίων
 πονερῷ χρώμενος ξύμπασαν αὐτῶν τὴν πολιτείαν ἐς τὸ ἔδαφος καθελεῖν ἰσχυσεν.
 ἐγρηγορέναι τε γὰρ διηνεκὲς καὶ ταλαιπωρεῖν καὶ πονεῖσθαι οὐκ ἄλλου του ἔνεκα
 33 ἔργον πεποιήται ἢ ὥστε κομπαδεστέρας ἀεὶ καθ' ἑκάστην τοῖς ὑπηκόοις ἐπιτεχ-
 νᾶσθαι τὰς συμφοράς. ἦν γὰρ ὅπερ εἰρηται, διαφερόντως ὀξὺς ἐπινοῆσαι τε
 καὶ ταχὺς ἀποτελέσαι ἀνόσια ἔργα, ὥστε αὐτῷ καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀγαθὰ ἐπὶ λύμη
 τῶν ὑπηκόων ἀποκεκρίσθαι ξυνέβαινε.

ιδ'

Iustiniani barbaries. Iniqua iudicia. Nihil senatui nisi nomen relictum. Pondera librae
 Themidis, aurum. Referendarii munus. Praetoriani extorquent iudicia. Leo Cilix auctor
 vendendi iuris.

- 1 Πραγμάτων γὰρ ἦν ἁωρία πολλὴ καὶ τῶν εἰωθότων οὐδὲν ἔμεινεν, ὧν πέρ
 μοι ὀλίγων ἐπιμνησθέντι σιωπῇ δοτέον τὰ λοιπὰ ξύμπαντα, ὡς μὴ ὁ λόγος ἀπέ-
 2 ραντος εἶη. πρῶτα μὲν γὰρ οὐδὲν ἐς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐπιτηδείως ἔχον οὔτε
 αὐτὸς εἶχεν οὔτε ξυμφυλάσσειν ἡξίου, ἀλλὰ τὴν τε γλώτταν καὶ τὸ σχῆμα καὶ
 3 τὴν | διάνοιαν ἐβαρβάριζεν. ὅσα τε γράφεσθαι πρὸς αὐτοῦ βούλοιο, οὐ τῷ τὴν
 κοιαίστωρος ἔχοντι τιμὴν, ἤπερ εἰώθει, ἐπέστελλε διοικεῖσθαι, ἀλλ' αὐτὸς τε τὰ
 πλεῖστα, καίπερ οὕτω τῆς γλώττης ἔχων, ἐκφέρειν ἡξίου καὶ τῶν παρατυχόντων
 4 πολὺς ὄμιλος, ὥστε τοὺς ἐνθὲνδε ἡδικημένους οὐχ ἔχειν ὄτω ἐπικαλοῖεν. τοῖς
 δὲ ἀσεκρῆτις καλουμένοις οὐκ ἀπεκέκριτο τὸ ἀξίωμα ἐς τὸ τὰ βασιλέως ἀπόρρητα
 γράφειν, ἐφ' ᾧπερ τὸ ἀνέκαθεν ἐτετάχατο, ἀλλὰ τὰ <τε> ἄλλα ἔγραφεν αὐτὸς
 ὡς εἰπεῖν ἅπαντα καὶ εἴ που διατάσσειν τοὺς διαιτῶντας ἐν πόλει δεήσειεν, ὅπη
 5 ποτὲ αὐτοῖς τὰ ἐς τὴν γνώσιν ἰτέον εἶη. οὐ γὰρ εἶα τινὰ ἐν γε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ
 γνώμη αὐτονόμῳ τὰς ψήφους διδόναι, ἀλλὰ ἀθθαδιζόμενος ἀλογίστῳ τινὶ παρρησίᾳ
 κρίσεις τε αὐτὸς τὰς ἐσομένας ἐρρῦθμιζεν ἀκοῆς λόγον πρὸς του τῶν διαφορομέ-
 6 νων λαβῶν καὶ ἀνάδικα εὐθὺς ἀβασανίστως τὰ δεδικασμένα ἐποιοεῖ οὐ νόμῳ τινὶ
 ἢ δικαίῳ ἡγμένος, ἀλλ' ἀπαρακαλύπτως αἰσχροκερδεῖα ἡσώμενος. δωροδοκῶν
 γὰρ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἡσχύνετο, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν αἰδῶ τῆς ἀπληστίας ἀφελομένης.

GPS || 33 cf. III, 10,25; An. 8,26 || 5 ἀνάδικα — ἡσώμενος Suid s.v. ἀνάδικα

31 ἐκεχωρήκει GP: ἦρε S || 32 τῆς Syk I 26 || κομπαδεστέρας GPS: κοπαδεστέρας (sc. graves
 et laboriosas) Herw 35,330 || 33 διαφερόντως GP: καὶ διαφερόντως S || 1 τὰ λοιπὰ ξύμπαντα σιωπῇ
 δοτέον S || ξύμπαντα om. G || ξυμφυλάσσειν GPS: ξυμπλάσσειν Syk I 26 || 3 ἐπέστελλε διοι-
 κεῖσθαι Kraß, Haury: ἐπέστελλεν οἶσεσθαι GPS: ἐπέστελλε γράφεσθαι Alem: ἐπέστελλεν ἐξοί-
 σεσθαί Comp 96,5 et p. 238 || τὸν πολὺν ὄμιλον καὶ τοὺς Comp 96,7 || τοὺς — ἡδικημένους
 Reiske: τοῖς — ἡδικημένοις GPS || οὐκ ἔχειν GPS: οὐκέτι εἶναι Piccolos || 4 ᾧπερ Reiske:
 ὧνπερ GPS || τε add. Dind || ἔγραφεν αὐτὸς Alem: ἔγραφον αὐτοὶ GPS || ὅπη PS: ὅποι G ||
 5 ἀθθαδιζόμενος PS: ἀθθαδιζόμενος G || ἀκοῆ Reiske || ἀβασανίστως om. G || δεδικασμένα
 Suid: δεδοκιμασμένα GPS || αἰσχροκερδεῖα S

toată rînduiala statului nostru. Veghea fără încetare, se ostenea și muncea nu pentru altceva decît să facă în fiecare zi tot mai apăsătoare suferințele supușilor. Era, cum am zis, deosebit de pornit să pună la cale și să împlinească fapte nevrednice, încît ceea ce a fost bun din fire a sfîrșit cu nimicirea supușilor. 33

14

Grosolănia lui Iustinian. Judecățile nedrepte. Senatul n-a rămas decît un nume. În cumpăna legii hotărăște aurul. Slujba de referendar. Oștenii care păzesc pe împărat storc bani la judecăți. Leon din Cilicia vine cu obiceiul de a face negustorie cu dreptatea.

În treburile statului era multă nerînduială și nu mai rămăsese nici urmă de datini. Voi aminti cîteva fapte, iar pe celelalte le voi trece sub tăcere, ca să nu lungesc vorba la nesfîrșit. Mai întii el n-avea nimic din măreția unui împărat și nici nu-i păsa de așa ceva; ci în cuvinte, purtări și gînduri era ca un țaran. Cînd se alcătuia ceva pentru dînsul nu lăsa treaba în seama slujbașului de la cvestură, ca de obicei, ci căuta să facă mai toate lucrurile el însuși, măcar că era greoi la îmbinarea cuvintelor, încît se amestecau o mulțime de lucruri, și cei nedreptățiți în felul acesta nu știau unde să se mai îndrepte. Diecilor „de taină“ nu le mai rămăsese nimic din slujba lor de scriitori de taine împărătești, cum era obiceiul de multă vreme, ci scria el însuși, ca să zic așa, mai toate hotărîrile, pînă și în ce loc din cetate trebuiau dregătorii să țină judecățile și cînd să meargă să facă cercetările; nu lăsa pe nimeni din împărăția romană să judece după mintea lui, ci își îngăduia o slobozenie nebunească și rînduia dinainte ce hotărîri trebuiau luate. Prindea la întîmplare o vorbă din gura împricinaților și dădea în grabă hotărîri judecătorești, fără să cerceteze sau să fie condus de lege și dreptate, ci împins numai de pofta de cîștig, pe care nici nu căuta s-o ascundă. Împăratul nu se rușina să primească daruri, căci pofta de bani, de care nu se sătura nici odată, îndepărtase din sufletul său orice simț de rușine. 6

---

32 În prezentarea personalității lui Iustinian, autorul desprinde o latură pozitivă: energia și puterea de muncă a împăratului; însă, din păcate, e îndreptată împotriva rînduie-lilor existente, în care proprietarii de pămînturi dețin principalele mijloace de producție. De fapt nu se putea construi sau schimba ceva decît cu ei sau împotriva lor, iar Iustinian a ales calea din urmă.

3 În ce măsură legile lui Iustinian mai păstrează azi urmele intervențiilor sale nu se știe, deși s-au făcut încercări în acest sens din partea criticii moderne. Faptul că Novela 114 interzice publicarea unei legi care nu poartă semnătura cvestorului arată că participarea acestuia ca expert juridic era indispensabilă.

- 7 Πολλάκις δὲ τὰ τε <τῆ> συγκλήτῳ βουλῇ καὶ τῷ αὐτοκράτορι δεδοκιμασμένα
 8 ἔς ἑτέραν τινὰ ἐτελεύτησε κρίσιν. ἡ μὲν γὰρ βουλή ὥσπερ ἐν εἰκόνι ἐκάθητο,
 οὔτε τῆς ψήφου οὔτε τοῦ καλοῦ κυρία οὔσα, σχήματος δὲ μόνου καὶ νόμου ξυνει-
 λεγμένη παλαιοῦ| εἵνεκα, ἐπεὶ οὐδὲ φωνὴν ἀφείναι τινα ὄψοιεν τῶν ἐνταῦθα
 ξυνειλεγμένων τὸ παράπαν ἐξῆν, ἀλλ' ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοικος ἐκ τοῦ ἐπὶ
 9 πλεῖστον διαλαγχάνειν μὲν ἀλλήλοισιν τῶν διαφορομένων ἐσκήπτοντο, ἐνῖκα δὲ τὰ
 ἐν σφίσιν αὐτοῖς ὑπὲρ τούτων ξυγκείμενα. ἦν δὲ τῷ δόξειεν οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι
 παρανενομηκότι νενικηκέναι, ὁ δὲ καὶ ἄλλο τι χρυσίον τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέ-
 μενος νόμον εὐθὺς διεπράττετο ἀπ' ἐναντίας ἀπάντων ἐλθόντα τῶν πρόσθεν κει-
 10 μένων. ἦν δὲ καὶ τις ἕτερος τοῦτον δὴ τὸν νόμον τὸν ἀπολωλότα ἐπιζητοῖη, αὐθις
 αὐτὸν μετακαλεῖν τε καὶ ἀντικαθιστάναι αὐτοκράτωρ οὐδαμῆ ἀπηξίου, οὐδὲν τε
 ἐν τῷ τῆς δυνάμεως βεβαίῳ εἰστήκει, ἀλλ' ἐπλανᾶτο περιφερομένη πανταχόσε
 ἡ τῆς δίκης ῥοπή ὅπη ἂν αὐτὴν βαρῆσας ὁ πλείων χρυσὸς ἀνθέλκειν ἰσχύοι ἔκειτό
 τε ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ ταῦτα ἐκ Παλατίου καὶ προὔτιθετο οὐ δικαστικῆς
 μόνον, ἀλλὰ καὶ νομοθετικῆς πωλητήρια.
- 11 Τοῖς δὲ ῥεφερενδαρίοις καλουμένοις οὐκέτι ἀπέχρη ἀνενεγκεῖν εἰς τὸν
 βασιλέα τὰς τῶν ἰκετευόντων δεήσεις, ἔς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναγγεῖλαι μόνον, ἡπερ
 εἰώθει, ὁ τι ἂν αὐτῷ ἀμφὶ τῷ ἰκέτῃ δοκῆ, ἀλλὰ ξυμφορήσαντες ἐκ πάντων ἀνθρώ-
 12 πων τὸν ἄδικον λόγον, φενακισμοῖς μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ παραγωγαῖς τισιν
 ἀμυνομένου ἀνεξελέγκτως ἐπράσσοντο ὅσα ἂν αὐτοῖς διαρκῆ εἶη. καὶ στρατιῶται
 13 οἱ τὴν ἐν Παλατίῳ φρουρὰν ἔχοντες ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾶ παρὰ τοὺς δαιτῶντας
 14 γενόμενοι βιαίῳ χειρὶ τὰς δίκας ἐσήγον. πάντες τε ὡς εἰπεῖν τὴν αὐτῶν ἐκλιπόντες
 τάξιν ὁδοῦς τότε κατ' ἐξουσίαν ἐβάδιζον ἀπόρους τε καὶ ἀστιβήτους σφίσι τὰ
 15 πρότερα οὔσας, καὶ τὰ πράγματα πλημμελῶς πάντα ἐφέρετο, οὐδὲ ὀνόματός τινος
 ἰδίου μεταλαχόντα, ἔφκει τε ἡ πολιτεία βασιλίδι παιζόντων παιδίων. ἀλλὰ τὰ
 μὲν ἄλλα μοι παριτέον, ὥσπερ τοῦδε ἀρχόμενος τοῦ λόγου ὑπεῖπον, λελέξεται
 δὲ ὅστις ἀνήρ πρῶτος δικάζοντα δωροδοκεῖν τὸν βασιλέα τοῦτον ἀνέπεισε.

GPS || 13 cf. Nov. 82, cap. 3

7 τῆ add. Haury || ἔς S: εἰς G: om. P || 8 οὔτε — οὔτε Dind: οὐδὲ — οὐδὲ GPS ||
 καλοῦ GPS: πάλου Reiske: κάδου Syk I 26: λόγου Comp 97,5 et p. 238 || ἔνεκα G || δια-
 λαγχάνειν: διαλαμβάνειν μὲν ἐν ἀλλήλοισιν ἀμφὶ vel περὶ τῶν Herw 35,330 || ὑπὲρ τῶν Reiske,
 Comp 97,9 et p. 238 || ἐσκήπτοντο Reiske, Haury: ἐσκηπτον GPS || 9 ἐν ἀσφαλεῖ PS: ἀσφαλεῖ
 G || ὁ δὲ Syk I 25: ὅδε GPS, Haury || 10 τὸν νόμον GP: νόμον S || δυνάμεως GPS: διανοίας
 Harrison, The Classical Review 51, 1937, 17, cf. An. 13,12; 14,21 || πανταχόσε περιφερομένη
 G || ὅπη GP: ὅποι S || καὶ ταῦτα ἐκ πάντα τὰ ἐκ τοῦ Reiske || πωλητήρια Alem: πολιτηρίας
 GS: πολιτείας P || 11 ῥεφερενδαρίοις Kraß: ραιφερενδαρίοις GPS || ἀναγγεῖλαι PS: ἀγγεῖλαι
 G || ἰκέτῃ Alem: οἰκέτῃ GPS || δοκεῖ P || τισιν ἐξηπάτων P: τισιν ἐξηπάτων G: ἐξηπάτων
 τισί S || ὑποκείμενον Reiske: ἀποκείμενον GPS || 12 ἀνεξελέγκτως PS: om. G || 13 στρατιῶται
 Alem: στασιῶται GPS || δαιτῶντας G || εἰσήγον S || 14 αὐτῶν Dind: αὐτῶν GPS || βασιλίδι
 GPS: παιδιᾶ βασιλίνδα Syk I 26 || 15 τὰ μὲν PS: τ' G || ὥσπερ δὲ G

De multe ori se întâmpla că hotărârile luate de sfatul bătrînilor și de împărat nu se deosebeau deloc, căci sfatul stătea numai de ochii lumii și nu era stăpîn pe vot și judecată, ci se aduna numai după un obicei, potrivit unei legi din vechime, deoarece oamenii strînși acolo nu puteau să-și spună cuvîntul; ci mai totdeauna împăratul se sfătuia cu soția sa asupra lucrurilor în cumpănă și biruia ceea ce puneau ei la cale împreună. Dacă cineva nu avea încredere că va izbuti călcînd în picioare o lege, dădea acestui împărat alți bani și îndată ieșea la iveală o lege cu totul potrivnică tuturor hotărîrilor luate mai înainte; iar dacă altcineva cerea din nou legea înlăturată, împăratul nu șovăia deloc s-o scoată la lumină și s-o pună în locul celei vechi. Nimic nu era temeinic, ci cîntarul dreptății se apleca într-o parte sau în alta după cît de greu trăgea în cumpănă cel care izbutea să aducă mai mult aur. Negoțul acesta se făcea în văzul mulțimii din preajma palatului; și se vindeau nu numai hotărârile judecătorești, ci și cele privind legile țării.

Așa-numiții referendumari nu mai aveau sarcina să îndrepte plîngerile către împărat, ca de obicei, pentru ca acesta să vestească dregătorilor hotărârile luate privind pe cei care cereau: ci adunau mărturii nedrepte de la toți oamenii și îl înșelau cu vorbe amăgitoare și lăturalnice pe Iustinian, care prin firea lui era supus unor mijlocitori de felul acesta; apoi ieșeau îndată afară, închideau pe potrivnicii celor cu care se învoiseră și le storceau cîți bani le trebuia, fără ca aceia să mai poată spune un cuvînt și să se apere. Oștenii aflați de strajă la palat intrau la judecători, în încăperea împărătească sprijinită de stîlpi, și hotărau cu sila cum să sfîrșească judecățile. Toți cetățenii ieșeau din rîndurile lor, ca să zic așa, și alergau pe căi neîngăduite și neumblate mai înainte, iar toate treburile erau făcute fără pricepere și nu mai purtau numele lor, ci statul nostru părea împărăția unor copii care se joacă. Dar las la o parte multe alte lucruri, cum am făgăduit la începutul cărții de față; însă voi arăta cine a fost cel dintîi om care l-a înduplecat pe acest împărat să primească daruri cu prilejul judecăților.

---

7 Senatul își pierduse de multă vreme orice influență în treburile imperiului. Iustinian îl trata cu delicatețe și îl lăsa să delibereze, acordîndu-i o prerogativă formală, dar cerea ca hotărârile importante să fie discutate în secret de către un consiliu restrîns, unde ultimul cuvînt revenea împăratului.

11 Referendumarii sau consilierii imperiali făceau rapoarte orale sau scrise în fața împăratului și prin abilitatea lor puteau influența mersul treburilor din imperiu.

13 Garda de la palat era cel mai de seamă și mai direct mijloc de presiune în mîinile împăratului și se bucura de atenție, pe cînd armata din provincii cădea în grija autorităților locale, iar uneori rămînea multă vreme neplătită și nehrănită cum trebuie.

16 Λέων ἦν τις, Κίλιξ μὲν γένος, ἔς δὲ φιλοχρηματίαν δαιμονίως ἐσπουδακώς.
 οὔτος ὁ Λέων κράτιστος ἐγένετο κολάκων ἀπάντων, καὶ οἶος ταῖς τῶν ἀμαθῶν
 17 διανοίαις ἀγαθὴν δόξαν ὑποβαλέσθαι. πειθῶ γάρ οἱ τινα ξυναιρομένην ἔς τοῦ
 τυράννου τὴν ἀβελτερίαν ἐπὶ φθόρῳ τῶν ἀνθρώπων εἶχεν. οὔτος ἀνὴρ πρῶτος
 18 Ἰουστινιανὸν ἀναπαίθει ἀπεμπολεῖν χρημάτων τὰς δίκας. ἐπειδὴ τε κλέπτειν
 ὄδε ὁ ἀνὴρ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἔγνω, οὐκέτι ἀνίει, ἀλλ' ὀδῶ προῖον τὸ κακὸν
 τοῦτο ἐπὶ μέγα ἐχώρει, ὅστις τε δίκην λαχεῖν ἄδικον τῶν τιμῶν ἐπιεικῶν ἐν σπουδῇ
 εἶχεν, εὐθὺς παρὰ τὸν Λέοντα ἦει, καὶ μοῖραν τῶν ἐντιλεγομένων τινὰ ὁμολογήσας
 τῷ τε τυράννῳ καὶ αὐτῷ κείσεσθαι, αὐτίκα νενικηκώς, οὐ δέον, ἀπηλλάσσετο
 19 ἐκ τοῦ Παλατίου. καὶ Λέων μὲν χρήματα ἐνθὲνδε περιβαλέσθαι μεγάλα κομιδῇ
 ἴσχυσε, χώρας τε πολλῆς κύριος γέγονε, Ῥωμαίοις δὲ τὴν πολιτείαν αἰτιώτατος
 20 γέγονεν ἔς γόνου ἔλθειν. ἦν τε οὐδὲν τοῖς ξυμβεβηκόσιν ὀχύρωμα, οὐ νόμος, οὐχ
 ὄρκος, οὐ γράμματα, οὐ ποινὴ ξυγκειμένη, οὐκ ἄλλο τῶν πάντων οὐδὲν, ὅτι μὴ
 21 Λέοντι καὶ βασιλεῖ χρήματα προέσθαι. οὐ μὴν οὐδὲ τοῦτο ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς γνώμης
 22 τῆς τοῦ Λέοντος ἔμενεν, ἀλλὰ μισθαρνεῖν καὶ πρὸς τῶν ἐναντίων ἠξίου. κλέπτων
 γὰρ αἰεὶ ἐφ' ἐκάτερα τῶν ἐπ' αὐτῷ προστεθαρρηκότων ὀλιγωρεῖν τε καὶ ἀπ' ἐναντίας
 23 ἵνα οὐδαμῇ αἰσχύνῃ ὑπώπτευεν εἶναι. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν, εἰ μόνον τὸ κερδαί-
 νειν προσῆ, ἐδόξαζεν οἱ αὐτῷ ἐπαμφοτερίζοντι ἔσεσθαι.

1ε'

Theodoraē crudelitas, cura corporis, fastus, pedum oscula, calumniae, saevitia, ignominiosa iniuria in patricium, secessus in Heraeum.

1 Ὁ μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς τοιοῦτός τις ἦν. Θεοδώρα δὲ ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς
 2 ἀπανθρωπίας ἐνδελεχέστατα ἐπεπήγει τὴν γνώμην. ἄλλῳ μὲν γὰρ ἀναπεισθεῖσα
 ἢ ἀναγκασθεῖσα εἰργάζετο οὐδὲν πώποτε, αὐτὴ δὲ τὰ δόξαντα ἐπετέλει αὐθαδια-
 ζομένη δυνάμει τῇ πάσῃ, οὐδενὸς ἐξαιτεῖσθαι τὸν παραπεπτωκότα τολμῶντος.
 3 οὐδὲ γὰρ χρόνου μῆκος, οὐ κολάσεως πλησμονή, οὐχ ἰκετείας τις μηχανή, οὐ
 θανάτου ἀπειλή, ὅτι δὴ ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖται τῷ παντὶ γένει ἐπίδοξος οὐσα, κατα-
 4 θέσθαι αὐτὴν τι τῆς ὀργῆς ἐπειθε. καὶ συλλήβδην Θεοδώραν τῷ προσκεκρουκῶτι
 καταλλαγεῖσαν οὐδεὶς ποτε εἶδεν οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντι, ἀλλὰ τοῦ

GPS

16 οἶος GPS: οἶος τε ἦν Comp 94, 1 et p. 239 || ἀγαθὴν add. Syk I 26: εὐνοίας add. Kum I 26: τὴν add. Comp 99,5: τὸ add. Reiske || 17 ἐπὶ φθόρῳ τῶν ἀνθρώπων εἶχεν ἔς τοῦ τυράννου τὴν ἀβελτηρίαν S || οὔτος ὁ Dind || ἀναπαίθει GP: παίθει S || 18 ἔγνω τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ S || 19 εἰς S || 20 πάντων PS: ἀπάντων G || 22 ἐπ' om. P || προτεθαρρηκότων Herw 35,331 || οὐδαμῇ GP: οὐδεμίαν S || 23 αὐτῷ del. Reiske || 1 δὲ Maltr: τε GPS || 3 τις PS: om. G || 4 οὐδὲ Haury: ἢ GPS: ἢ ζῶντι ἢ Reiske, Dind, Kraš, Comp 100,7

Era un oarecare Leon, cilician de neam, stăpînit de o patimă nebună 16
 pentru strîngerea de avuții. Acest Leon a ajuns cel mai puternic dintre
 toți lingușitorii și știa să pătrundă cu gîndurile sale în mințile neștiutorilor ;
 căci avea putere de înduplecare, iar faptul acesta, din prostia stăpînitorului 17
 nedrept, era spre nenorocirea celorlalți oameni. El l-a înduplecat întîi pe Ius-
 tinian să vîndă judecățile cu bani. După ce a început să fure, în felul cum 18
 am spus, omul n-a mai dat îndărăt, ci răul acesta a pornit pe drumul său
 înainte și a căpătat o mare întindere: oricine căuta să cîștige o judecată
 nedreaptă împotriva unui om de seamă se ducea repede la Leon, făgăduia stă-
 pînitorului nedrept și lui Leon o parte din avuțiile împricinaților și ieșea
 biruitor din palat împotriva tuturor așteptărilor. Leon a izbutit să strîngă 19
 în felul acesta avuții deosebit de însemnate și a ajuns stăpîn pe o mulțime
 de pămînturi, dar era cel mai mare vinovat de faptul că statul roman mer-
 gea pe brînci. Nu mai aveau putere nici încrederea în înțelegerile făcute, nici 20
 legea, nici jurămîntul, nici dovezile scrise, nici pedeapsa hotărîtă și nimic
 din toate acestea, decît dacă dădeai bani lui Leon și împăratului. Însă nici 21
 așa nu te puteai bizui pe hotărîrile lui Leon, deoarece el căuta să stoarcă
 bani și de la protivnici. Fura totdeauna amîndouă părțile care cutezaseră 22
 să vină la dînsul și nu socotea deloc lucru rușinos să-i înșele și să-i
 facă să apuce pe căi deosebite. Nu vedea nici urmă de rușine în faptul 23
 că era om cu două fețe, numai să aibă prilej de cîștiguri.

15

Cruzimea Teodorei, grija pentru trup, mîndria ei, sărutul picioarelor, defăimările, săl-
 băția și purtarea nedreaptă sau batjocoritoare față de oamenii de neam. Ea stătea
 retrasă în Heraeum.

Așa era Iustinian. Iar Teodora stăruia și se întărea mereu în pornirile 1
 ei de neomenie, căci niciodată nu făcea ceva la îndemnul sau porunca
 altuia, ci își împlinea cu toată hotărîrea gusturile și poftele; deoarece nimeni 2
 nu cuteza să-i ceară îndurare pentru cel căzut în nenorocire: nici trecerea 3
 timpului, nici asprimea pedepsei, nici amenințarea cu moartea care ar fi
 căzut din cer asupra neamului ei întreg nu puteau s-o înduplece să pună
 un capăt miniei sale nestăpînite. De fapt nimeni n-a văzut-o vreodată pe 4

16 Leon nu ne este cunoscut din alte izvoare, dar prin ocupația sa de consilier juridic
 al împăratului pare a fi aparținut aceluiași cercuri din care făcea parte și Procopius, care a
 ajuns sfătuitorul juridic al lui Velisarie.

19 Insistența cu care autorul vorbește de Leon și de procedeele sale necinstite e o
 dovadă că l-a cunoscut mai de aproape și a avut de suferit din pricina lui, deoarece îl judecă
 cu multă asprime. Prilej de cunoaștere au putut fi cursurile de retorică și jurisprudență din
 epoca de inițiere sau luptele din tribunale ori alte neplăceri ivite după întoarcerea lui Procopius
 din campania în Italia.

τετελευτηκότος ὁ παῖς διαδεξάμενος τὸ τῆς βασιλίδος ἔχθος ὡσπερ ἄλλο τι τοῦ
 5 πατρὸς ἐς τριγένειαν παρέπεμπεν. ὁ γὰρ θυμὸς αὐτῆι κινεῖσθαι μὲν εἰς ἀνθρώπων
 φθορὰν ἐτοιμότατος ἦν, ἐς δὲ τὸ λωφῆσαι ἀμήχανος.

6 Τὸ μέντοι σῶμα ἐθεράπευε μειζόνως μὲν ἢ κατὰ τὴν χρεῖαν, ἔλασσόνως δὲ
 7 ἢ κατὰ τὴν αὐτῆς ἐπιθυμίαν. ταχύτατα μὲν γὰρ ἐς τὸ βαλανεῖον εἰσῆι, ὀψιαίτατα
 8 δὲ ἀπαλλαγείσα καὶ καταλουσαμένη, ἐς τὸ ἀκρατίζεσθαι ἐνθὲνδε ἐχώρει. ἀκρα-
 9 τισαμένη δὲ ἡσυχίαν ἤγεν. ἀριστῶσα μέντοι καὶ δεῖπνον αἴρουμένη ἐς πᾶσαν
 10 ιδέαν ἐδωδῖμων τε καὶ ποτῶν ἤρχετο, ὕπνοι τε αὐτῆς ἀεὶ μακρότατοι ἀντελαμβά-
 νοντο, ἡμερινοὶ μὲν ἄχρι πρώτων νυκτῶν, νυκτερινοὶ δὲ ἄχρις ἡλίου ἀνίσχοντος.
 11 εἰς πᾶσάν τε οὕτως ἀκρασίας ἐκπεπτωκυῖα τρίβον ἐς τόσον ἡμέρας καιρὸν ἅπασαν
 12 διοικεῖσθαι ἡξίου τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν. καὶ ἦν τῷ ἐπιστείλειε πρᾶξιν τινα ὁ βασι-
 λεὺς οὐκ αὐτῆς γνώμη, ἐς τοῦτο τύχης περιειστῆκει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγ-
 ματα, ὥστε οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς τε τιμῆς παραλυθῆναι ξὺν ὕβρει μεγάλη καὶ
 ἀπολωλέναι θανάτῳ αἰσχίστῳ.

11 Τῷ μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ ἅπαντα πράσσειν ῥᾶδιον ἦν, οὐχ ὅσον τῷ τῆς δια-
 νοίας εὐκόλῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀυπνος ἦν ἐπὶ πλείστον, ὡσπερ εἰρηται, καὶ εὐπρόσδοος
 12 πάντων μάλιστα. πολλοῖς γὰρ ἀνθρώποις ἐξουσία ἐγένετο, καίτοι ἀδόξοις τε καὶ
 ἀφανέσι παντάπασιν οὖσιν, οὐχ ὅτι ἐντυχεῖν τῷ τυράννῳ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ κοινο-
 13 λογεῖσθαι καὶ ἐξ ἀπορρήτων συγγίνεσθαι. παρὰ δὲ τὴν βασιλίδα οὐδὲ τῶν ἀρχόν-
 των τινὶ ὅτι μὴ χρόνῳ τε καὶ πόνῳ πολλῷ εἰσιτητὰ ἦν, ἀλλὰ προσήδρευον μὲν
 14 ἐς ἀεὶ ἅπαντες ἀνδραποδώδη τινὰ προσεδρεῖαν ἐν δωματίῳ στενῷ τε καὶ πνιγηρῷ
 τὸν ἅπαντα χρόνον. κίνδυνος γὰρ ἀπολελεῖφθαι τῶν ἀρχόντων τινὶ ἀνύποιστος
 15 ἦν. Ἰσταντο δὲ διενηκὲς ἐπ' ἄκρων δακτύλων, αὐτὸς καθυπέρτερον ἕκαστος τῶν
 πέλας διατεινόμενος τὸ πρόσωπον ἔχειν, ὅπως αὐτὸν ἐνδοθεν ἐξιώντες εὐνοῦχοι
 16 ὄρῳεν. ἐκαλοῦντο δὲ αὐτῶν τινες μόλις τε καὶ ἡμέραις πολλαῖς ὕστερον, ἐσιόντες
 δὲ παρ' αὐτὴν ξὺν δέει πολλῷ ὅτι τάχιστα ἀπηλλάσσοντο, προσκυνήσαντες μόνον
 17 καὶ ταρσοῦ ἑκατέρου ποδὸς ἄκρῳ χεῖλει ἀψάμενοι. φθέγγεσθαι γὰρ ἢ αἰτεῖσθαι τι
 μὴ ἐκείνης ἐγκελευομένης οὐδεμία παρρησία ἐγένετο. ἐς δουλοπρέπειαν γὰρ
 ἡ πολιτεία ἦλθε, δουλοδιδάσκαλον αὐτὴν ἔχουσα. οὕτω τε Ῥωμαίοις τὰ πράγματα
 διεφθείρετο τοῦ μὲν τυράννου τῷ ἄγαν εὐήθει δοκοῦντι εἶναι, Θεοδώρας δὲ τῷ

GPS || 4 διαδεξάμενος — παρέπεμπεν Suid s.v. τριγονία || 5 ὁ γὰρ θυμὸς — ἀμήχανος Suid s.v. λωφῆσαι || ἀκρατισταμένη — ἤγεν Suid s.v. ἀκρατίζω || 8 ὕπνοι — ἀνίσχοντος Suid s.v. ἀντελαμβάνοντο || 9 εἰς — τρίβον Suid s.v. ἀκρασία || 12 cf. An. 13,28 et 30

4 βασιλίδος GP: βασιλείας S || τριγένειαν GPS: τριγονίαν Suid || 8 μέντοι repetit S || 9 ἐκπεπτωκυῖα S: ἐμπεπτωκυῖα GP || 10 τῆς PS: ὥστε τῆς G || σὺν G || 11 οὖν S: om. GP || ἦν PS: om. G || 12 πολλοῖς Syk I 26: πολλῷ GPS: πολλῆ Haury, Comp 102,3 || ξυγγίνεσθαι P || πολλῷ καὶ πόνῳ G || 13 προσήδρευον Alem: προσέδρευον GPS || ἐς ἀεὶ FS: ἀεὶ G || 14 Ἰσταντο Alem: Ἰστατο GP: ὕστατο S || 17 δὲ SP(mg.): τε GP

Teodora împăcată cu cel care o supăra, nici chiar după moarte: feciorul mortului purta mai departe pe umerii săi povara de ură a împărătesei și ponosul părintelui său pînă la feciorii feciorilor lui; căci sufletul Teodorei 5 era nespus de pornit spre năpăstuirea oamenilor și nu putea să se liniștescă.

Își îngrijea trupul mai mult decît era nevoie, dar mai puțin decît ar 6 fi dorit. Intra zorită în baie și zăbovea acolo vreme îndelungată; iar după 7 ce se spăla, se ducea să dejuneze, apoi se hodinea. La prînz și la cină 8 gusta din toate mîncările și băuturile. Somnul îi era totdeauna prelungit, cel de zi pînă tîrziu la căderea nopții, iar cel de noapte pînă la răsăritul soarelui. Prinsă cum se găsea în toată această necumpătare și lîncezeală, 9 în timpul care mai rămînea din zi ea se încumeta să conducă întreaga împărăție romană. Dacă primea cineva o sarcină de la împărat fără știrea ei, 10 omul acesta putea ajunge cu lucrurile pînă acolo, încît nu mult mai tîrziu era îndepărtat cu rușine din slujbă și pierea de moarte cea mai rușinoasă.

Lui Iustinian îi era ușor să le facă pe toate, nu pentru că avea o minte 11 sprintenă, ci deoarece dormea foarte puțin, cum am mai spus, și primea cu destulă înlesnire pe toată lumea. Pînă și oamenii de jos și cu totul necu- 12 noscuți aveau puțința să se întîlnească cu acest stăpîn aspru, să se apropie de el și să-i vorbească în taină. În schimb la împărăteasă n-ajungeau nici 13 dregătorii decît după un răstimp îndelungat și cu multă trudă, și toți trebuiau să aștepte totdeauna ca sclavii, în fața intrării, într-o încăpere îngustă și înăbușitoare tot timpul; căci părea o primejdie îngrozitoare cînd cineva 14 era trecut cu vederea. Ei stăteau mereu pe vîrfurile picioarelor și fiecare căuta să se înalțe cu fața deasupra celor de lîngă dînsul, ca să poată fi văzut de scopiții care ieșeau dinlăuntru. După multe zile cu greu erau chemați cîțiva 15 dintre ei și abia intrați se vedeau repede îndemnați să se îndepărteze, după ce făceau închinăciuni pînă la pămînt și atingeau cu vîrfurile buzelor încălțăminte 16 ei de la amîndouă picioarele; căci nimeni n-avea voie să vorbească sau să ceară ceva decît cu îngăduința împărătesei. Statul ajunsese o slugărnice, iar ea o îndrumătoare de slugarnici. Așa se prăpădea împărăția roma- 17 nilor; stăpînul crud se arăta binevoitor, iar Teodora era îndărătnică și

---

5 Stăruința în minie era o trăsătură comună întîlnită și la Iustinian, în schimb grija excesivă pentru trup și lăcomia de mîncare și băutură o caracterizau numai pe dînsa. Moartea ei timpurie, la vîrsta de aproximativ cincizeci de ani, era urmarea păcatelor din tinerețe și s-a datorat probabil unui cancer. Împărăteasa nu putea găsi în palat liniștea de care avea nevoie.

9 Timp de mai bine de douăzeci de ani Teodora a condus împărăția împreună cu soțul ei și a fost o adevărată *consors imperii*. Mozaicul de la San Vitale din Ravenna, executat în anul 548 (anul morții împărătesei), ne înfățișează chipul ei în viziunea de la curte: sveltă, mică, plăcută și severă.

- 18 χαλεπῶ καὶ λίαν δυσκόλῳ. ἐν μὲν γὰρ τῷ εὐήθει τὸ ἀβέβαιον ἦν, ἐν δὲ τῷ δυσκόλῳ τὸ ἄπρακτον.
- 19 Ἐν τοῖς μὲν οὖν τῆς τε γνώμης αὐτοῖς καὶ τῆς διαίτης τὸ διαλλάσσον ἐφαί-
 νετο, κοινὰ δὲ ἦν αὐτοῖς ἢ τε φιλοχρηματία καὶ ἢ τῶν φόνων ἐπιθυμία καὶ τὸ
 20 μηδενὶ ἀληθίζεσθαι. ἄμφω γὰρ ἐπιτηδεῖως ἐς τὰ μάλιστα ψεύδεσθαι εἶχον, καὶ
 ἦν μὲν τις τῶν Θεοδώρα προσκεκρουκότων ἀμαρτάνειν λέγοιτό τι βραχὺ τε καὶ
 λόγου οὐδαμῆ ἄξιον, αἰτίας εὐθὺς ἀναπλάσσουσα τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν προσηκού-
 21 σας, ἐς μέγα τι κακοῦ τὸ πρᾶγμα ἤρεν. ἐγκλημάτων τε ἠκούετο πλῆθος καὶ κατα-
 λύσεως πέρι τῶν κατηκόων «καὶ τοῦ» ληϊζέσθαι δικαστήριον ἦν, καὶ δικασταὶ
 ξυνελέγοντο πρὸς αὐτῆς ἀγειρόμενοι, οἱ δὲ ἔμελλον διαμαχέσασθαι πρὸς ἀλλή-
 λους, ὅστις ἂν αὐτῶν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀρέσκειν τῆ ἐς τὴν γνῶσιν ἀπανθρωπίᾳ
 22 τῆ βασιλίδι τὸ βούλημα ἱκανὸς γένοιτο. οὕτω τε τοῦ παραπετωκότος τὴν μὲν
 οὐσίαν αὐτίκα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτον ἐποίει, πικρότατα δὲ αὐτὸν αἰκισαμένη,
 καίπερ ἴσως εὐπατρίδην τὸ ἀνέκαθεν ὄντα, ἢ φυγῆ ζημιοῦν ἢ θανάτῳ οὐδαμῆ
 23 ἀπηξίου. ἦν δὲ γε τῶν αὐτῆ ἐσπουδασμένων τινὶ ἐπὶ φόνοις ἀδίκους ἢ ἑτέρῳ τῶ
 τῶν μεγίστων ἀδικημάτων ἄλῳναι ξυμβαίνει, διασύρουσα καὶ χλευάζουσα τὴν
 τῶν κατηγόρων ὄρμην σιωπᾶν τὰ προσπεσόντα οὕτι ἐθελουσίους ἠνάγκαζεν.
- 24 Ἄλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων τὰ σπουδαιότατα εἰς γελωτοποιίαν μεταβάλλειν,
 25 ὅταν αὐτῆ δοκῆ, ὥσπερ ἐν σκηνῇ καὶ θεάτρῳ ἔργον πεποιῆται. καὶ ποτέ τις τῶν
 πατρικίων γέρων τε καὶ χρόνον πολὺν ἐν ἀρχῇ γεγῶσ, οὐπερ ἐγὼ τὸ ὄνομα
 ἐξεπιστάμενος ὡς ἦκιστα ἐπιμνήσομαι, ὡς μὴ ἀπέραντον τὴν ἐς αὐτὸν ὕβριν
 ποιήσωμαι, τῶν αὐτῆ ὑπηρετούντων τινὰ ὀφείλοντά οἱ χρήματα μεγάλα εἰσπρά-
 26 ξασθαι οὐχ οἶός τε ὦν ἐσῆλθε παρ' αὐτήν, τὸν τε συμβαλόντα αἰτιασόμενος καὶ
 δεηθησόμενος αὐτῷ βοηθῆσαι τὰ δίκαια. ὅπερ ἢ Θεοδώρα προμαθοῦσα τοῖς
 εὐνούχοις ἐπέστελλεν, ἐπειδὴν ὁ πατρικίος πρὸς αὐτήν ἴκοιτο, κυκλώσασθαι
 μὲν αὐτὸν ἅπαντας, ἐπακούειν δὲ αὐτῆ φεγγομένη, ὑπειποῦσα ὅ τι αὐτοὺς ἀντι-
 27 φθέγγεσθαι δεῖ. ἐπεὶ δὲ ὁ πατρικίος ἐς τὴν γυναικωνίτιν ἦλθε, προσεκύνησε
 μὲν ὥσπερ αὐτήν προσκυνεῖν εἴθιστο, δεδακρυμένῳ δὲ ἑοικώς· «ὦ δέσποινα»,

GPS || 25 ἐσῆλθε — δίκαια Suid s.v. συμβαλόντα

19 τοῖς GPS: τούτοις Syk I 26 || τῆς τε PS: ταῖς τε G || 20 τὰ S: τὸ GP || εἶχον ψεύ-
 δεσθαι S || 21 καταλύσεως GPS: καταληϊσεως Herw 35,331 || κατηκόων GPS: καθεστώων
 Haury: κατηγόρων Comp 103,11 et p. 240 || ληϊζέσθαι del. Alem, Dind, Haury, Reiske || καὶ
 τοῦ add. Kraß || ἀρέσκειν Alem: ἀρέσκη GPS || εἰς S || ἀνθρωπία S || τῆ βασιλίδι GPS: τῆς
 βασιλίδος Piccolos, Syk I 26, Comp 103,15 et p. 241 || 22 οὕτω Reiske: τούτω GPS || τὸ δη-
 μόσιον PS: τὸν δημόσιον G || 23 ἀσπουδασμένων S || τινὶ Reiske: τις GPS || φόνοις GP:
 φθόνους S || ξυμβαίνει GPS: ξυμβαίη Syk I 26, cf. An. 21,17; 24,7 || ὄρμην GPS: ὄργην
 Reiske || ἐθελουσίως S || 25 τις GPS, Comp 104,8 et p. 241: ἦν τις Alem, Haury: οὖν τις
 Syk I 26 || ὑπηρετούντων GP: ὑπηρετοῦντα S || εἰσῆλθε S || συμβαλόντα S: συμβάλλοντα G ||
 αἰτιασόμενος GS: αἰτιασάμενος P || δεηθησόμενος GP: δεησόμενος S: δεηθῆναι Suid ||
 26 ὅπερ — προμαθοῦσα Maltr: ὅπερ — προμαχοῦσα GPS || 27 εἰς S || ἦλθε PS: om. G

plină de răutate: bunăvoința aducea nestatornicie, iar îndărătnicia lipsă de 18
încredere în fapte.

În gândurile și în felul lor de viață păreau că se deosebesc, dar aveau 19
împreună pofta de avuții, setea de ucideri și pornirea de a nu spune niciodată
adevărul, căci amîndoi erau cît se poate de îndemînateci la minciună. Dacă 20
venea vorba că unul dintre dușmanii Teodorei a suflat cumva un cuvîntel
cu totul nevinovat, ea îi găsea îndată omului tot felul de pricini închipuite
și împingea lucrurile pînă la o mare fărădelege: se auzea vorbindu-se de 21
o mulțime de răutăți, iar pentru descurcarea lucrurilor împricinate se făcea
județ și se aduceau judecători aleși de dînsa, care trebuiau să se înfrunte
unii pe alții și fiecare din ei căuta să fie mai vrednic decît celălalt și să
facă pe placul împărătesei, dînd o hotărîre neomenoasă. În felul acesta ea 22
lua îndată pe seama statului averea celui căzut în nenorocire, după ce îl
supunea la chinuri îngrozitoare, măcar că era născut din părinți aleși, și
nu șovăia deloc să-l pedepsească cu surghiunul sau cu moartea. Dacă se 23
întîmpla că unul dintre sprijinatorii ei era prins cu omoruri nedrepte sau
cu alte fărădelegi, trăgăna urmărirea, își bătea joc de urmăritori și-i silea
fără voia lor să înceteze învinovățirea.

Cînd îi veneau toane, prefăcea într-o glumă și lucrurile cele mai de seamă, 24
cum se întîmplă pe scenă și la teatru. Odată un patrician bătrîn, fost 25
multă vreme într-o dregătorie înaltă (știu cum îl cheamă, dar nu-i dau numele,
ca să nu arunc asupra lui o neîntreruptă ocară), nu putea scoate o datorie
de la un slujitor al împărătesei, pe care îl împrumutase cu mulți bani. El
s-a dus la dînsa să-și învinuiască datornicul și s-o roage să-l ajute în drep-
turile sale. Teodora a aflat din timp și a poruncit scopiților să-l înconjoare 26
cu toții în clipa cînd va veni la dînsa și le-a spus ce anume trebuie să răs-
pundă la cuvintele ei. După ce a intrat în încăperea împărătesei, patricianul 27
s-a închinat pînă la pămînt, cum era obiceiul că i se închina lumea, și i-a
vorbit cu lacrimi în ochi: „Stăpînă, e neplăcut lucru pentru un patrician

---

22 Însenările de care este vorba aveau loc împotriva reprezentanților nobilimii senatoriale și urmăreau confiscarea averilor: era un mijloc de luptă politică, pentru a slăbi influența opoziției împotriva guvernării lui Iustinian. În această situație nu putea fi vorba de compromisuri și se proceda cu metode radicale. Un răspuns la aceste atacuri este însăși opera de față a lui Procopius, care a surprins pe mulți prin virulența atacurilor.

24 Amestecul de glumă și seriozitate apare des în teatrul plautin, foarte gustat de publicul roman. Procedul era obișnuit în comedie, care lua uneori înfățișare de dramă sau tragedie, dar sfîrșea totdeauna cu bine prin triumful iubirii și dreptății. Unele pasaje erau recitate, altele erau cîntate, iar la acestea se adăuga totdeauna dansul. Prin îmbinarea neașteptată a unor elemente disparate și contradictorii se obținea un ansamblu coerent de o deosebită varietate care plăcea și fermeca publicul din toate treptele sociale. Comedia de acest gen, în care a jucat în tinerețe și Teodora, stă la baza operetei moderne.

28 ἔφη, «χαλεπὸν πατρικίῳ ἀνδρὶ χρημάτων δεῖσθαι. ἃ γὰρ τοῖς ἄλλοις συγγνώμην τε
 29 καὶ ἔλεον φέρει, ταῦτα ἐς ὕβριν τῷ|δε ξυμβαίνει τῷ ἀξιώματι ἀποκεκρίσθαι. ἄλλω
 μὲν γὰρ ὄψουδν ἀπορουμένῳ τὰ ἔσχατα πάρεστιν αὐτὸ τοῦτο εἰπόντι τοῖς χρήσταις
 30 δχλου τοῦ ἐνθένδε εὐθὺς ἀπηλλάχθαι, πατρικίος δὲ ἀνὴρ οὐκ ἔχων ὄθεν ἂν ἐκτίσαι
 τοῖς χρήσταις τὰ ὀφλήματα ἱκανὸς εἶη μάλιστα μὲν τοῦτο ἂν εἰπεῖν αἰσχυρθεῖη,
 εἰπὼν δὲ οὐκ ἂν ποτε πείσαι ὡς οὐχ οἶόν τε ὄν τῷδε πενίαν τῷ τάγματι ξυνοικί-
 31 ζεσθαι. ἦν δέ γε καὶ πείση, τὰ πάντων αὐτῷ αἰσχιστά τε καὶ ἀνιαρότατα πεπονθέναι
 32 ξυμβήσεται. οὐκοῦν, ὃ δέσποινα, εἰσί μοι χρήσθαι, οἱ μὲν δανείσαντες τὰ σφέ-
 33 τερα αὐτῶν, οἱ δὲ παρ' ἑμοῦ δεδανεισμένοι. καὶ τοὺς μὲν δανείσαντας ἐνδελεχέ-
 στατα ἐγκειμένους οὐχ οἶός τέ εἰμι αἰδοῖ τοῦ ἀξιώματος ἀποκρούσασθαι, οἱ δὲ γε
 34 ὀφείλοντες, οὐ γὰρ πατρικίοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰς σκήψεις τινὰς ἀπανθρώπους
 35 χωροῦσιν. ἀντιβολῶ τοίνυν καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι βοηθησαί τέ μοι τὰ δίκαια
 καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλάξαι κακῶν». ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. ἡ δὲ γυνὴ ἀπεκρίνατο
 ἐμμελῶς· «πατρικίε ὁ δεῖνα», καὶ ὁ τῶν εὐνούχων χορὸς ὑπολαβὼν ἀντεφθέγξατο,
 36 «μεγάλην κήλην ἔχεις». αὐθις δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἱκετεύσαντός τε καὶ ῥήσιν τινα
 ἐμπερῆ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένους εἰπόντος κατὰ ταῦτα πάλιν ἡ τε γυνὴ ἀπεκρί-
 νατο καὶ ὁ χορὸς ἀντεφθέγξατο, ἕως ἂν ἀπειπὼν ὁ ταλαίπωρος προσεκύνησέ
 τε ἧπερ εἰώθει καὶ ἀπιὼν οἴκαδε ὄχετο.

36 Ἐν προαστείοις δὲ τοῖς ἐπιθαλαττίοις τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καὶ οὐχ ἥκιστα
 ἐν τῷ ἐπικαλουμένῳ Ἡρίῳ διατριβὴν εἶχε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῶν ἐπομένων ὁ πολὺς
 37 ὄμιλος κακοπαθεῖα πολλῇ εἶχετο. τῶν τε| ἀναγκαίων γὰρ ἐσπάνιζον καὶ θαλαττίους
 ὀμίλου κινδύνοις, ἄλλως τε καὶ χειμῶνος, ἂν οὕτω τύχη, ἐπιπεσόντος, ἡ τοῦ
 38 κήτους ἐνταυθά ποι ἐπισκήψαντος. ἀλλ' αὐτοὶ τὰ πάντων ἀνθρώπων κακὰ οὐδὲν
 39 πρᾶγμα ὄντο εἶναι, ὅσον ἦν γε μόνον αὐτοῖς τρυφᾶν ἐξείη. ὁποῖος δὲ ὁ Θεοδώρας
 πρὸς τοὺς προσκεκρουκότας ἐφαίνετο (τρόπος), αὐτίκα δηλώσω, ὀλίγων δη-
 λονότι ἐπιμνησθεῖς, ὡς μὴ ἀτελεύτητα πονεῖν δόξαιμι.

GPS || 36 Georg. Cod. De aed. CP. 117,7; Müller FHG IV 385 || 37 cf. VII, 29,9; Zonar. III 283,3

---

28 εἰς S || συμβαίνει τῷδε P || ἀποκεκρίσθαι G: ἀποκρίνεσθαι PS || 29 πάρεστιν PS: παρέστην G || ἔχων Alem: ἔσχεν GPS || πείσαι Dind: πείση GPS || τάγματι Reiske: πράγματι GPS || 34 ἀντεφθέγξατο GP: ὑπεφθέγξατο S || ταῦτα GP: ταῦτα S || 35 ἕως ἂν GPS: ἕως οὐ Piccolos: ἕως δὴ Kraš: ἂν delendum putat Haury || ὄχετο οἴκαδε G || 36 ἐπικαλουμένῳ PS: καλουμένῳ G || Ἡρίῳ GPS, Haury; dubitat Bury, The English Historical Review 22,1907, 770: Ἡραῖῳ Maltr, Comp 106,6 || 37 γὰρ PS: om. G || τύχη PS: τύχοι G || 38 πάντων GPS: πάντων τῶν? Haury: τῶν post πάντων non necessarium putat Kall I 268 || ὅσον ἦν GPS: ἀνόσιον scribi mavult Haury, BZ 35,1935, 293: οὐδ' ὅσον εἰπεῖν Piccolos: ἦν om. Comp 106,11 et p. 241: ὅσον ἤθελεν Reiske || 39 τρόπος add. Alem: θυμὸς add. Comp 106,12 et p. 242: κότης add. Reiske

să fie sărac; căci altora sărăcia le aduce îngăduință și milă, dar pentru 28
 această stare ea sfirșește în hulă. Când altcineva se găsește într-o mare lipsă, 29
 poate sta de vorbă cu împrumutătorii și iese din încurcătură; dar un patri-
 cian care n-are cu ce plăti datoriile se sfiște să spună acest lucru; când
 spune, nu poate niciodată să înduplece pe cineva că oamenii din această
 stare luptă cu sărăcia; iar dacă îl înduplecă, se simte foarte stingherit și 30
 rușinat. Stăpînă, eu m-am împrumutat de la cămătari, iar alții s-au împru- 31
 mutat de la mine. Cămătarii îmi cer mereu banii și nu pot să-i duc cu vorba, 32
 deoarece mi-i rușine de cinstea în care mă găsesc; dar se întîmplă că dator-
 nicii mei nu-s patricieni și folosesc tot felul de mijloace neomenoase. De 33
 aceea mă îndrept spre tine, te rog fierbinte și stăruiesc să mă ajuți pe calea
 dreptății, ca să scap din nenorocirea în care mă aflu“. Așa a vorbit omul, 34
 iar femeia a răspuns cu tîlc: „Patriciene cutare...“. Ceata scopiților i-a luat
 cuvîntul din gură și a adăugat: „Ai mare vătămătură“. Omul a rugat-o din 35
 nou și a rostit cuvinte asemănătoare celor spuse mai înainte; însă femeia
 a răspuns la fel, iar ceata scopiților a adăugat aceleași vorbe, pînă cînd
 nenorocitul a pierdut orice nădejde, s-a închinat pînă la pămînt, cum era
 obiceiul, s-a tras îndărăt și s-a dus acasă.

În cea mai mare parte a anului împărăteasa își petrecea timpul la mar- 36
 ginea cetății, pe malul mării, și mai cu seamă în așa-zisul Heraion și ținea 37
 pe lîngă dînsa, cu multă suferință, o mulțime de însoțitori. Ei duceau lipsă
 de lucrurile de trebuință și aveau de înfruntat primejdiile mării, mai ales
 cînd se întîmpla să fie furtună și năvălea acolo chitul. Dar împăratul și împă- 38
 răteasa nu luau în seamă toate suferințele oamenilor, numai să poată trăi
 în desfătare. Ce inimă avea Teodora față de cei căzuți în nenorocire, voi 39
 arăta mai departe. Voi aminti numai cîteva fapte, ca să nu se pară că vreau
 să chinuiesc la nesfîrșit pe cei care mă ascultă.

36 Heraion se afla în fața capitalei, dincolo de strîmtoare, pe malul asiatic, și a fost înfrumusețat de Iustinian printr-un adaos de lăcașuri sfinte, descrise de Procopius în lucrarea sa *Despre zidiri* (I, 3, 10; I, 9, 10). Palatul de acolo este descris pe larg de către Procopius în aceeași lucrare (I, 11, 16 și următoarele).

37 Chitul care a molestat Bizanțul mai bine de cincizeci de ani a fost aruncat de valuri pe țărîm în anul 547 și ucis de locuitorii din apropiere (Procopius, *Războiul cu goții*, III, 29,9 ș.u.).

15'

Theodora Amalasinthae parat exitium. Ad id Petrum inducit. Prisco insidiatur. Areobindum famulum pessime habet. Bassianum crudelissime necat. Exagitat Diogenem. Theodorum torquet.

- 1 Ἦνίκα Ἀμαλασοῦνθα τῆς ἐν Γότθοις ἀπαλλαξείουσα διατριβῆς μεταπί-
 σχεσθαί τε τὸν βίον ἔγνω, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον διενεοῖτο πορεύεσθαι, ὡσερ
 μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, λογισαμένη ἡ Θεοδώρα ὡς εὐπατρίδης τε
 ἡ γυνὴ καὶ βασιλῆς εἶη, καὶ ἰδεῖν μὲν εὐπρεπῆς ἄγαν, ἐπινοεῖν δὲ ὅ τι ἂν βούλοιο
 γοργὸς μάλιστα, ὑποπτον δὲ αὐτῆς ποιησαμένη τό τε μεγαλοπρεπὲς καὶ διαφερόν-
 τως ἄρρενωπὸν, ἅμα δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἑλαφρὸν δείσασα, οὐκ ἐπὶ μικροῖς τὴν
 ζηλοτυπίαν ἐξήνεγκεν, ἀλλ' ἐνεδρεύειν τὴν γυναῖκα μέχρις ἐς θάνατον ἐν βουλῇ
 2 ἔσχεν. αὐτίκα τοίνυν ἀναπειθεὶ τὸν ἄνδρα, Πέτρον μόνον αὐτὸν ἄτε πρεσβεύοντα
 3 ἐς Ἰταλίαν πέμψαι. ᾧ δὴ στελλομένῳ βασιλεὺς μὲν ἐπέστελλεν ἅπερ μοι ἐν τοῖς
 ἐγκαίροις δεδιήγηται λόγοις, ἵνα δὴ μοι τῶν πεπραγμένων ἐκπύστους ποιεῖσθαι
 4 τὰς ἀληθείας δέει τῆς βασιλίδος ἀδύνατα ἦν. αὐτὴ δὲ τοῦτο ἐπήγγελλε μόνον,
 ὅτι τάχιστα τὴν γυναῖκα ἐξ ἀνθρώπων ἀφανιεῖν, ἐπ' ἐλπίδος ὀχεῖσθαι μεγάλων
 5 ἀγαθῶν, ἣν τὰ ἐπηγγελμένα ποιοῖη, καταστησαμένη τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὅς ἐν
 Ἰταλία γενόμενος (οὐ γὰρ οἶδεν ἀνθρώπου φύσις ὀκνηρῶς ἐς ἄδικον φόνον ἵεναι,
 ἀρχῆς τινος ἴσως ἢ χρημάτων ἐν ἐλπίδι κειμένων μεγάλων) οὐκ οἶδα ἦντινα Θεο-
 δάτῳ παραίνεσιν ποιησάμενος διαχρήσασθαι τὴν Ἀμαλασοῦνθαν ἀνέπεισε. καὶ
 ἀπ' αὐτοῦ ἔς τε τὸ τοῦ μαγίστρου ἀξίωμα ἤλθε καὶ ἐπὶ πλεῖστον δυνάμεώς τε καὶ
 6 μάλιστα πάντων ἔχθους. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀμαλασοῦνθαν ἐς τοῦτο ἔτελεύτα.
 7 Ἦν δὲ τις Ἰουστινιανῷ ἐπιστολογράφος, Πρίσκοις ὀνόματι, ἄγαν πονηρὸς
 μὲν καὶ Παφλαγῶν καὶ πρέπων τῷ προστάτῃ τὸν τρόπον ἀρέσκειν, λίαν δὲ πρὸς
 αὐτὸν εὐνοϊκῶς ἔχων καὶ πρὸς αὐτοῦ τυγχάνειν τῶν ὁμοίων οἰόμενος· διὸ δὴ καὶ
 χρημάτων μεγάλων ὧν κύριος ὑπῆρχεν οὐκ ἐν δίκῃ, <πλούσιος> τάχιστα γέγονε.
 8 τοῦτον δὴ ἄτε ὀφρυάζοντά τε καὶ οἱ ἀντιτείνειν πειρώμενον ἡ Θεοδώρα ἐς τὸν
 9 ἄνδρα διέβαλε. καὶ τὰ μὲν πρῶτα οὐδὲν ἤνυσεν, οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον αὐτὴ μὲν
 τὸν ἄνθρωπον χειμῶνος μέσου εἰς ναῦν ἐμβιβάσασα ὅποι ἐβούλετο ἐπεμψε καὶ

GPS || 1 cf. V, 2,23 || 3 cf. V, 4,17 || 7 cf. Malal. 449,12; Theoph. I 186,15; Hermes VI 376 || Παφλαγῶν cf. BZ 9,1900, 674; Hammer I 176 s.

1 Ἀμαλασοῦνθα Alem: ἡ Μαλασοῦνθα GPS || τῆς GP: τοῖς S || εὐπατρίδης GPS: εἰπατρὶς Syk I 26 || μικροῖς GP: μικροῦ S || μέχρις GPS: μέχρι Kall III 160 || 3 δέει repetit S || ἀδύνατα GS: ἀδύνατος P || 4 τάχιστα GS: μάλιστα P || ἦν GP: ἦν δὲ S: ἦν γε Kraß || ποιοῖη G: ποιοῖ PS || καταστησαμένη GS: κατὰ γαστρὸς μένειν P || οἶδεν PS: εἶδεν G || ἀπ' Alem: ὑπ' GPS || μαγίστρου S: μαγιστράτου GP || τε καὶ PS: καὶ G || ἔχθους Haury, My 163: ἔχθρῶν GPS: ἔχθροποιὸν Piccolos: κατὰ πάντων καὶ μάλιστα τῶν ἐχθρῶν Reiske: παρὰ τῶν ἐχθρῶν Comp 107,18 || 7 πρέπων GPS: σπεύδων Reiske || τῷ προστάτῃ Alem: τοῦ προστάτου GPS || ὧν κύριος ὑπῆρχεν GPS: κύριος Haury: μεγάλων κύριος, ἀπ' ἀρχῆς πεινιχρὸς ὧν, οὐκ ἐν Reiske: ὧν ἄμοιρος ὑπῆρχε, κύριος Piccolos || πλούσιος add. Comp 108,6 || 9 χειμῶνος μέσου PS: om G || ὅποι Syk I 26, cf. An. 10,10: ὅπη GPS

Teodora pregătește uciderea Amalasiunței și îl trimite în acest scop pe Petru. Unelțește împotriva lui Priscus. Se poartă urit cu sluga sa Areobind. Ucide în chinuri groaznice pe Bassianus, urmărește pe Diogene și supune la cazne trupești pe Teodor.

Cînd Amalasuța era gata să rupă legăturile cu goții și să-și schimbe 1
felul de viață și se gîdea să treacă în Bizanț, cum am povestit în cărțile
de mai înainte, Teodora a cumpănit în mintea ei și și-a dat seama că Ama-
lasuța era o mlădiță de soi bun, o regină și o femeie deosebit de frumoasă
și de hotărîtă în ceea ce urmărea. Ea a început să fie bănuitoare pentru
măreția și bărbăția femeii și se temea de slăbiciunea bărbatului ei; de aceea,
n-a stăruit mult cu zelul în lucruri mărunte, ci a pășit cu hotărîre s-o înfrunte,
chiar cu moartea. Deci și-a înduplecat îndată bărbatul să trimită sol în Ita- 2
lia numai pe Petru, iar la plecare împăratul i-a poruncit cele spuse de mine 3
în locurile amintite, unde mi-a fost cu neputință să arăt dedesubturile fap-
telor, de frica împărătesei. Ea i-a cerut doar atîta: să ucidă cît mai repede 4
femeia. Și i-a făgăduit avuții mari, dacă va împlini cele poruncite. Firea 5
omului nu-i în stare să pregete mult în fața unui omor nelegiuit, cînd i
se flutură nădejdea unei dregătorii sau a unor avuții însemnate. După ce
a sosit în Italia, nu știu prin ce îndemnuri, Petru l-a înduplecat pe Teodat
s-o ucidă pe Amalasuța. Pentru această ispravă a ajuns la cîntea de *magis-
ter* și la mare putere, mai cu seamă în hotărîrile luate împotriva dușmanilor.
Așa s-au petrecut lucrurile în legătură cu Amalasuța. 6

Era unul cu numele Priscus, alcătuitor de scrisori pe lîngă Iustinian, 7
de loc din Paflagonia, un om tare răutăcios, însă priceput să facă pe placul
stăpînului și cu mare trecere pe lîngă dînsul, încredințat că se bucură din
partea lui de tot atîta dragoste: de aceea a ajuns repede stăpîn peste avuții
întinse, dobîndite cu strîmbătate. Pe acest Priscus, sub cuvînt că-i prea 8
încrezut și încearcă să i se împotrivescă, Teodora l-a pîrît la bărbatul ei.
La început n-a izbutit nimic, dar nu mult mai tîrziu l-a urcat pe o corabie, 9

1 Procopius descrie evenimentele în legătură cu domnia și sfîrșitul tragic al Amalasiunței în *Războiul cu goții* (I, 2–4). La goții din Italia existau două tabere opuse care se înfruntau, iar Amalasuța a căzut jertfă acestor neînțelegeri interne. Rolul solului bizantin Petru în această afacere nu este cunoscut mai de aproape și n-a putut fi hotărîtor, dar acest eveniment a fost exploatat în Bizanț în favoarea celui trimis în Italia. Procopius a reținut cîteva zvonuri și interpretări și le-a folosit apoi împotriva Teodorei.

5 Teodat, rege al goților din Italia (534–536) și unul dintre succesorii lui Teuderih (473–526), tatăl Amalasiunței. Titlul de *magister militum* era purtat de comandantul oștilor din răsărit sau al celor din Europa.

7 Cei din Paflagonia nu se bucurau în Bizanț de o bună reputație. Priscus apare și în alte izvoare scrise, fără să știm lămurit care a fost rolul lui adevărat.

- 10 ἀποθρίξασα ἱερέα οὔτι ἐκούσιον ἠνάγκασεν εἶναι. αὐτὸς δὲ δόκησιν παρεχόμενος
 ὅτι δὴ τῶν ποιουμένων οὐδὲν εἰδείη Πρίσκον μὲν οὐ διηρευνάτο ὅπη γῆς εἶη
 οὐδὲ ἐν μνήμῃ τὸ λοιπὸν εἶχεν, ἀλλὰ σιωπῇ ὥσπερ ληθάργῳ ἀλοὺς καθῆστο,
 τὰ μέντοι χρήματα ὀλίγων οἱ ἀπολελειμμένων ἐληΐσατο πάντα.
- 11 Ὑποψίας δὲ συμπεσοῦσης αὐτῇ «εἰς αὐτὸν τε καὶ» εἰς τῶν οἰκετῶν ἕνα,
 Ἄρεόβινδον ὄνομα, βάρβαρον μὲν γένος, | εὐπρεπῆ δὲ καὶ νεανίαν, ὄνπερ ταμίαν
 αὐτῇ καταστησαμένη ἐτύγγανεν, ἀπολύσασθαι βουλομένη τὸ ἔγκλημα, καίπερ,
 ὡς φασι, τοῦ ἀνθρώπου δαιμονίως ἐρῶσα, ἐν μὲν τῷ παρόντι πικρότατα αὐτὸν
 ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας αἰκίζεσθαι ἔγνω, τὸ δὲ λοιπὸν οὐδὲν τι ἀμφ' αὐτῷ ἔγνωμεν,
 12 οὐδὲ τις αὐτὸν ἄχρι νῦν εἶδεν. ἦν γάρ τι τῶν πρασσομένων ἀποκρύπτεσθαι αὐτῇ
 βουλομένη εἶη, τοῦτο δὴ ἄρρητόν τε καὶ ἀμνημόνευτον ἅπασιν ἔμεινε, καὶ οὔτε
 τῷ ἐπισταμένῳ ἀγγεῖλαι τῶν τινι ἀναγκαίων ἔτι ἐξῆν οὔτε τῷ μανθάνειν βουλο-
 13 μένῳ πυνθάνεσθαι, κἂν πάνυ τις περίεργος ἦν. τοιοῦτο γὰρ δέος ἐξ οὗ γεγόνασιν
 ἀνθρωποι ἐκ τυράννων οὐδενὸς γέγονεν, ἐπεὶ οὐδὲ λαθεῖν τις τῶν προσκεκρου-
 14 κότων οἴος τε ἦν. πλῆθος γὰρ κατασκόπων αὐτῇ τὰ λεγόμενα καὶ πρασσόμενα
 15 ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς οἰκίαις ἐσήγγelon. ἠνίκα τοίνυν τοῦ παραπεπτωκότος
 16 τὴν κόλασιν ἐκφέρεσθαι οὐδαμῆ ἤθελεν, ἐποίει τάδε. τὸν ἀνθρωπον μετακαλε-
 σαμένη, ἦν τις τῶν λογίμων ἐτύγγανε ὢν, μόνη τε αὐτῇ τῶν ὑπουργούντων τινὶ
 παραδοῦσα μόνῳ ἐπήγγελλεν εἰς τὰς ἐσχατίας αὐτὸν μετακομίσει τῆς Ῥωμαίων
 17 ἀρχῆς. καὶ ὃς ἄωρι τῶν νυκτῶν κατακεκαλυμμένον αὐτὸν καὶ δεθέντα εἰς ναῦν
 ἐμβιβάσας καὶ σὺν αὐτῷ γεγονώς, οὗ οἱ πρὸς τῆς γυναικὸς ἐπετέτακτο, ἐνταῦθα
 παρεδίδου λαθραιότερον τῷ ἐς ταύτην τὴν ὑπουργίαν ἱκανῶς ἔχοντι, φυλάσσειν
 τε ὡς ἀσφαλέςτατα ἐπιστείλας τὸν ἀνθρωπον καὶ ἐπειπῶν μηδενὶ φράζειν, ἕως
 ἂν ἡ τὸν ταλαίπωρον ἢ βασιλις οἰκτίσῃται ἢ χρόνον πολὺν τῇ ἐνταῦθα κακοπα-
 θείᾳ δυσθανατήσας τε καὶ καταμαρανθεῖς τελευτήσειεν, ἀπηλλάσσειτο.
- 18 Καὶ Βασιανὸν δὲ τινα Πράσινον, οὐκ ἀφανῆ νέον ὄντα, | αὐτῇ διαλοιδορη-
 σάμενον δι' ὀργῆς ἔσχε. διὸ δὴ ὁ Βασιανὸς (οὗ γὰρ ἀνήκοος ταύτης δὴ τῆς ὀργῆς
 19 ἐγεγόνει) ἐς τοῦ Ἀρχαγγέλου τὸν νεῶν φεύγει. ἡ δὲ οἱ ἐπέστησεν αὐτίκα τὴν τῷ
 δῆμῳ ἐφεστῶσαν ἀρχὴν, οὐδὲν μὲν τῆς λοιδορίας ἐπικαλεῖν ἐπαγγείλασα, ὅτι

GPS || 19 λοιδορίας — παιδεραστοίη Suid s.v. ἐπικαλῶν

10 ὅπη G: ὅποι P: ὅπου S || οὐδὲ Dind: οὔτε GPS || ὥσπερ S: ὥσπερ γὰρ GP || καίπερ
 ἔυγγενὸν οὐκ ὀλίγων scribendum putat Haury || 11 εἰς αὐτὸν τε καὶ add. Comp 108, 14 et
 p. 247: ἔρωτος add. Kraš: ἐρωτολήπτω εἶναι add. Haury, cf. Haury 2, p. 36 || ταμίαν GP: om.
 S || οὐδὲν GPS: οὐδὲ Comp 109,2 et p. 247 || τι PS: τοι G || 12 ἀγγεῖλαι GP: ἀναγγεῖλαι S||
 ἔτι S: om. GP: τι Comp 109, 6 et p. 247 || 13 τις τῶν προσκεκρουκότων Syk I 26: τι τὸν
 προσκεκρουκότα GPS: τινα τῶν προσκεκρουκότων Haury || οἴος PS: οἴον G || 14 κατα-
 σκόπων αὐτῇ GP: αὐτῇ κατασκόπων S || 16 ἦν τις GP: εἴ τις S || αὐτῇ G: αὐτὸν PS || 17 ὃς
 GS: ὄσον P || εἰς GP, Syk I 26: εἰς τὴν G, Haury || εἰς ναῦν omittendum censet Kall I 252||
 ἔξον S || εἰς S || ἐπειπῶν GPS, Comp 110,1 et p. 247: ἀπειπῶν Haury || οἰκτίσῃται S: οἰκτίζηται
 GP || 18 τινα PS: τῆς G || 19 τῆς PS: τοι G

În timp de furtună, și l-a trimis unde a vrut, apoi l-a tuns și l-a silit să se facă preot fără voia lui. Iustinian s-a prefăcut că nu știe nimic de cele 10 întâmplate, n-a întrebat unde se găsește și nici n-a mai pomenit de acest lucru, ci a păstrat o tăcere de mormînt: i-a lăsat omului o brumă de bunăstare, însă i-a luat toate avuțiile.

Bănuită că ar fi îndrăgostită de un sclav cu numele Areobind, un barbar 11 de neam, dar tînăr și frumos, pe care îl rînduise vistiernic al palatului, ea a căutat să pună un capăt zvonurilor, măcar că îl iubea nebunește: a poruncit să fie chinuit și bătut fără nici o pricină. După aceea nimeni n-a mai auzit nimic de dînsul și nu l-a mai văzut pînă în ziua de astăzi. Cînd voia să 12 ascundă una din faptele sale, Teodora făcea să rămînă o taină pentru toți și despre acest lucru nu se mai vorbea: nici cel care știa ceva n-avea voie să spună rudelor sau prietenilor și nici cel care căuta să știe, oricît de răz- bunător ar fi fost, nu putea afla ceva. De cînd e lumea n-a fost atîta spaimă 13 de stăpînitori. Cel căzut în nenorocire n-avea unde să se ascundă, căci o sumedenie de iscoade vesteau împărătesei tot ce se vorbea și se făcea în 14 tîrguri și prin case. Iar cînd dorea să nu se știe deloc felul pedepsei, făcea așa. Trimitea să-l aducă pe om la dînsa, dacă se întîmpla să fie un cetățean 15 de seamă, și-l încredința cu mîna ei unui slujbaș, să-l ducă în ținuturile cele mai îndepărtate ale împărăției romane. Acesta îl suia pe o corabie, în 17 dricul nopții, legat și ferecat, și pornea cu dînsul unde pornea femeia, iar acolo îl încredința în taină unui slujbaș anume pregătit pentru asemenea faptă și-i spunea să-l păstreze sub cea mai strașnică pază; și-i mai zicea să nu sufle nimănui nici un cuvînt, pînă cînd se va îndura împărăteasa să-l scape pe bietul nefericit; sau, ajuns în pragul morții și sleit de puteri după multă vreme de suferință, își dădea duhul în părțile acelea

S-a infuriat și pe Bassianus, un tînăr „verde“ dintr-o familie bună, 18 pentru că ar fi bîrfit-o. Bassianus a aflat de această supărare și a fugit în biserica Sfîntului Arhanghel. Împărăteasa a trimis îndată pe dregătorul 19 aflat în fruntea cetății cu poruncă să nu-l învinuiască de bîrfire, ci de legă-

---

11 Areobind, pomenit și de alte izvoare, amintește de soarta poetului Ovidiu, exilat la Tomis, pentru două motive (zice el însuși): *carmen* (poezia sa de dragoste) și *error* (fără îndoială, o greșeală politică). Ovidiu a sprijinit opoziția împotriva lui August și Tiberiu, iar Areobind a ajuns indezirabil din pricina unor greșeli de comportare sau, poate, pentru că era prea influent. În ambele cazuri se vede lămurit amestecul unor femei, încît situația se complică și mai mult, din pricina intervenției unui element din afara politicii, care se numește dragoste.

- 20 δὲ παιδεραστοίη ἐπενεγκούσα. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὸν ἄνθρωπον ἀναστή-
 σασα ἠκίετο ἀνυποίστω τῇ κολάσει, ὁ δὲ δῆμος ἅπας ἐπεὶ ἐν τοιαύταις συμφοραῖς
 εἶδε σῶμα ἐλευθέριον τε καὶ ἀνειμένη ἄνωθεν διαίτη ἐντραφέν, ἀπήληγσάν τε
 21 νίαν. ἡ δὲ αὐτὸν ἔτι μᾶλλον κολάσασα καὶ τὸ αἰδοῖον ἀποτεμομένη διέφθειρεν
 22 ἀνεξέλεγκτον, καὶ τὴν οὐσίαν ἐς τὸ δημόσιον ἀνεγράψατο. οὕτως ἠνίκα ὀργῆ
 τὸ γύναιον τοῦτο, οὔτε ἱερὸν ὄχυρόν ἐγεγόνει οὔτε νόμου τοῦ ἀπαγόρευσις οὔτε
 πόλεως ἀντιβόλησις ἐξελέσθαι τὸν παραπεπτωκότα ἱκανὴ ἐφαίνετο οὔσα, οὔτε
 ἄλλο αὐτῇ ἀπῆντα τῶν πάντων οὐδέν.
- 23 Καὶ Διογένην δὲ τινα οἶα Πράσινον ὄντα δι' ὀργῆς ἔχουσα, ἄνδρα ἀστεῖον
 καὶ ποθεινὸν ἅπασί τε καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, οὐδέν τι ἤσσον γάμων ἀνδρείων
 24 συκοφαντεῖν ἐν σπουδῇ εἶχε. δύο γοῦν ἀναπαείσασα τῶν αὐτοῦ οἰκετῶν κατη-
 25 γόρους τε καὶ μάρτυρας τῷ κεκτημένῳ ἐπέστησε. τοῦ δὲ κρύβδην ἐξεταζομένου
 καὶ λαθραϊότατα, ἤπερ εἴωθει, ἀλλ' ἐν δημοσίῳ, δικαστῶν ἡρημένων πολλῶν τε
 καὶ οὐκ ἀδόξαν, διὰ τὴν Διογένηος δόξαν, ἐπεὶ οὐκ ἐδόκουν ἀκριβολογουμένοις
 τοῖς δικασταῖς οἱ τῶν οἰκετῶν | λόγοι ἀξιόχρεοι ἐς τὴν κρίσιν εἶναι, ἄλλως τε
 καὶ παιδαρίων ὄντων, Θεόδωρον τῶν Διογένηι ἀναγκαίων τινὰ ἐν τοῖς εἰωθόσι
 26 οἰκιδίοις καθεῖρξεν. ἐνταῦθα πολλαῖς μὲν θωπειαῖς, πολλοῖς δὲ τὸν ἄνθρωπον
 αἰκισμοῖς περιήλθεν. ἐπεὶ τέ οἱ οὐδὲν προὔχῳρει, νευρὰν βοεῖαν ἐς τοῦ ἀνθρώπου
 τὴν κεφαλὴν ἀμφὶ τὰ ὄτα περιελίξαντας τὴν νευρὰν στρέφειν τε καὶ σφίγγειν
 27 ἐκέλευε. καὶ τοὺς μὲν οἱ ὀφθαλμοὺς Θεόδωρος ἐκπεπηδηκέναι τὴν οἰκειαν λιπόν-
 28 τας χώραν ὑπόπτειν, οὐδὲν μέντοι τῶν οὐ γεγονότων ἀναπλάσσειν ἔγνω. διὸ
 δὴ οἱ μὲν δικασταὶ αἰετὸν ἀμαρτυρήτου δίκης ἀπέγνωσαν, ἡ δὲ πόλις ἑορτὴν ἀπ'
 αὐτοῦ πανδημεῖ ἤγεν.

ιζ'

Theodora in cruce agit praefectum, quod Venetum damnarit. Meretrices ad melio-
 rem frugem adigit. Nobiles feminas vexat. Ioannem filium suum nothum occidit. Mulie-
 ribus adulteris patrocinator. Episcopus et magistratus creat. Matrimonia nobilium
 curat. Saturnino meretricem despondet, et querentem illum, ceu puerum, flagro exci-
 pit. Acta in Ioannem Cappadocem.

GPS || 20 ὁ δὲ—δσον Suid s.v. ἀπήληγσαν || ἀνέκραγον—δσον Suid s.v. οὐράνιον γ' δσον

20 τῇ GPS, Syk I 26: τινι Haury || ἅπας GP: om. S || ξυμοφαῖς G || ἀπήληγσάν PS:
 ἀπήληγσέ G: ὑπερήληγσάν Kall I 269 || σὸν G || 21 ἀποτεμομένη Dind: ἀποτεμουμένη GPS ||
 ἀνεξέλεγκτον PS, Syk I 26: ἀνεξέλεγκτως G || ἐς τὸ S: ἐς τὸν GP || 22 γεγόνει S || οὔτε
 πόλεως ἀντιβόλησις om. S || πάντων PS: ἀπάντων G || 23 τι GP: om. S || ἐν σπουδῇ συ-
 κοφαντεῖν G || εἶχε PS: ἔχουσα G || 25 λαθραϊότατα S: λαθραϊότατη GP: λαθραϊότατα παρ'
 αὐτὴν Comp 111, 7 et p. 248 || ἤπερ Dind: ἄπερ GPS || ἀλλ' GPS: ἀλλά, διὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν
 Comp 111,7 et p. 249 || ἀξιόχρεοι P: ἀξιόχρεοι GS || 26 περιελίξαντας Alem: περιελίξαντες
 GPS || ἐκέλευε τοῖς οἰκέταις κἂν τοὺς Comp 111,15—16 et p. 249 || 27 οἱ PS: om. G || Θεόδωρος
 Haury: Θεοδώρα GPS, cf. Haury 2, p. 37 s. || λιπόντας τὴν οἰκειαν P || ἀναπλάσσειν Kraš:
 ἀπαλλάσσειν GPS: ἀπαγγέλλειν Alem || 28 δίκης Διογένηος Haury

turi de dragoste cu bărbații. Dregătorul l-a smuls din lăcașul sfânt și l-a supus 20
la chinuri de neînchipuit. Văzînd atîta suferință în trupul unui cetățean cu
drepturi depline și crescut pînă atunci în trai fără cazne, tot poporul s-a
îndurerat de pătîmirea lui și a început să scoată strigăte pînă la cer și se ruga
să-l lase în pace pe tînăr. Dar ea s-a înverșunat și mai mult cu pedepsirea, 21
i-a tăiat părțile rușinoase și l-a prăpădit fără judecată, iar averea a luat-o
pe seama statului. Așa se purta această femeie cînd se înfuria: nici sfin- 22
țenia lăcașului lui Dumnezeu, nici scutul legii și nici sprijinul cetății nu mai
erau în stare să-l scape pe cel căzut în nenorocire. Nimic pe lume nu-i mai
putea sta împotriva.

Urînd pe un oarecare Diogene, pentru că era „verde“, un om bine cres- 23
cut și plăcut tuturor, chiar și împăratului, s-a grăbit să-l pîrască și-l învinuia
de păcatul greu că ar fi avut legături de dragoste cu bărbații. Ea a îndu- 24
plecat pe doi dintre sclavii lui și i-a adus ca învinuitori și martori împotriva
stăpînului lor. El a fost cercetat în văzul lumii, nu pe ascuns și în mare 25
taină, cum se obișnuia, după ce au fost aleși o mulțime de judecători vestiți,
din pricina faimei lui Diogene. În cercetările de la judecată spusele sclavilor
păreau neîndestulătoare ca să se poată lua o hotărîre, mai ales că aceștia
erau niște copilandri. Atunci împărăteasa l-a închis pe Teodor, unul dintre
prieteni lui Diogene, în obișnuitele încăperi pentru cazne și acolo l-a încercat 26
cu tot felul de lingușiri și de chinuri. Deoarece nu mergea deloc, ea a porun-
cit să-i încingă capul, în jurul urechilor, cu o vînă de bou și să-l strîngă cu
nădejde. Teodor credea că-i plesnesc ochii și ies afară din locul unde se aflau, 27
dar n-a vrut să născocească nimic ce nu se petrecuse. De aceea judecătorii 28
au încetat să-l mai judece pe Diogene, din lipsă de mărturii, iar cetatea cu
tot poporul a dus-o după aceea tot într-o sărbătoare.

17

Teodora răstignește pe conducătorul cetății, pentru că a osîndit un „albastru“. Vrea să
aducă femeile care se vînd la o viață mai bună. Pricinuiește necazuri femeilor alese.
Ucide pe fiul ei Ioan, născut în afara căsătoriei. Apără soțiile necinstite. Alege vlădici
și dregători. Pune la cale căsătoriile oamenilor de seamă. Logodește pe Saturnin cu
o femeie ușoară: cînd acesta se plînge, îl biciuiește ca pe un copil de casă. Uneltirile
împotriva lui Ioan din Capadocia.

21 Procopius pune mereu în lumină contrastul dintre viața intimă a Teodorei din epoca
dinainte de căsătoria cu Iustinian și purtarea ei nemiloasă ca împărăteasă. Fiecare nouă tră-
sătură adăugat la portretul Teodorei tinde să evedențieze aspectele negative: răutatea, cruzimea,
lăcomia și alte porniri care deosebesc și separă demonul răului de idealul concretizat în artă
de madona creștină.

23 Procopius înregistrează cu satisfacție înfrîngerea Teodorei în pornirea ei împotriva
lui Diogene drept o izbîndă a opoziției. Acesta din urmă a avut noroc să aibă judecători mai
curațoși și să fie judecat în fața poporului.

- 1 Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τῆδε ἐχώρησεν. ἐρρήθη δὲ ἀρχομένῳ μοι τοῦδε τοῦ λόγου
 2 καὶ ὄσα Βελισάριόν τε καὶ Φώτιον καὶ Βούζην αὐτῇ ἐργασθεῖη. στασιῶται δὲ
 Βένετοι δύο Κίλικες γένος Καλλινίκῳ τῷ Κιλικίας Δευτέρας ἀρχοντι σὺν Θορόβῳ
 πολλῶ ἐπιστάντες χειρῶν ἀδίκων ἐπ' αὐτὸν ἤρξαν, τὸν τε αὐτοῦ ἵπποκόμον ἀγχι-
 3 στά που ἐστῶτα καὶ ἀμύνειν τῷ κεκτημένῳ πειρώμενον ἔκτειναν, τοῦ τε ἀρχοντος
 καὶ τοῦ δήμου θεωμένου παντός. καὶ ὁ μὲν τοὺς στασιώτας ἄλλων τε πολλῶν καὶ
 τοῦδε ἀλόντας τοῦ φόνου ἐν δίκη ἀνείλεν, ἡ δὲ μαθοῦσα καὶ ὅτι τοὺς Βενέτους
 προσποιεῖται ἐνδεικνυμένη, ἔτι αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ἐν τῷ τῶν φονέων τάφῳ
 4 ἀνεσκολόπισεν οὐδενὶ λόγῳ. βασιλεὺς δὲ κλάειν τε καὶ ὀδύρεσθαι τὸν ἀπολωλότα
 σκηπτόμενος καθῆστο γρυλλίζων, πολλά τε τοῖς ἐς τὴν πρᾶξιν ὑπουργηκόσιν
 ἀνατεινάμενος οὐδὲν | ἔδρασε, τὰ μέντοι χρήματα τοῦ τετελευτηκότος ληΐζεσθαι
 ὡς ἦκιστα ἀπηξίωσεν.
- 5 Ἄλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀμαρτάδων τῶν ἐς τὸ σῶμα κολάσεις τῇ Θεοδώρα ἐπινοεῖν
 ἐπιμελὲς ἦν. πόρνας ἀμέλει πλέον ἢ πεντακοσίας ἀγείρασα ἐν ἀγορᾷ μέση ἐς
 τριῶβολον, ὅσον ἀποζῆν μισθαρνούσας, ἐς τε τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον στείλασα
 ἐν τῷ καλουμένῳ μοναστηρίῳ καθεῖρξε τὸν βίον μεταμφιέσασθαι ἀναγκάζουσα.
 6 ὧν δὴ τινες ἐρρίπτουν αὐτὰς ἀφ' ὑψηλοῦ νύκτωρ, ταύτης τε τῆς ἀκουσίῳ μετα-
 βολῆς ἀπηλλάσσοντο.
- 7 Δύο δὲ κόραι ἐν Βυζαντίῳ ἀδελφαὶ ἦτην, οὐκ ἐκ πατρός τε καὶ τριγονίας
 ὑπάτων μόνον, ἀλλ' ἀνέκαθεν αἵματος τοῦ πρώτου ἐν γε τῇ συγκλήτῳ βουλή
 8 γεγонуῖαι. ταύταις ἤδη ἐς γάμον ἐλθούσαις ἀπολωλότων τῶν ἀνδρῶν χήραις
 γεγονέναι ξυνέπεσεν. αὐτίκα δὲ ἄνδρας ἡ Θεοδώρα δύο ἀγελίους τε καὶ βδελυ-
 ροὺς ἀπολέξασα συνοικεῖν αὐταῖς ἐν σπουδῇ εἶχεν, ἐπικαλοῦσα μὴ σωφρόνως
 9 βιοῦν. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται δεῖσασαι, ἐς τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν φεύγουσιν, ἐς τε
 10 τὸν θεῖον λουτρῶνα ἐλθούσαι τῆς ἐνταῦθα κολυμβήθρας ἀπριξί εἶχοντο. ἀλλὰ
 τοσαύτην αὐταῖς ἀνάγκην τε καὶ κακοπάθειαν προσετρίψατο ἡ βασίλισσα ὥστε
 αὐταῖς ἀπαλλαξιούσαις τῶν ἐνθένδε κακῶν τὸν γάμον αὐτῶν ἀνταλλάξασθαι
 11 ἐν σπουδῇ γέγονεν. οὕτως αὐτῇ ἄχραντος οὐδεὶς ἢ ἄσυλος μεμένηκε χῶρος. αὐται
 μὲν οὖν ἀνδράσι πτωχοῖς τε καὶ ἀπερριμμένοις πολλῶ ἀπὸ τῆς σφετέρας ἀξίας
 12 ἀκούσαι ξυμφκίσθησαν, καίπερ εὐπατριδῶν σφίσι παρόντων μνηστήρων. ἡ δὲ
 μήτηρ αὐταῖς χήρα καὶ αὐτῇ γεγонуῖα οὔτε ἀνοιμῶξαι οὔτε ἀποκλαῦσαι τολμῶσα

GPS || 2 cf. Euagr. IV 32; Niceph. Call. XVII 21 || 5 cf. De aed. I, 9, 2; Malal. 440,16; Nov. 14; Ioannes de Nicu 518; Hammer II 307

3 καὶ ὅτι Haury: ὅτι καὶ GPS || ἐν τῷ GPS: ἐπὶ τῷ Syk I 26 || 4 σκηπτόμενος PS: ἐνσκηπτόμενος G || 5 καλουμένῳ Μετανοίᾳ Haury: Μετανοία καλουμένῳ Kraš: καλουμένῳ Μετανοίας Dind || 6 αὐτὰς Alem: αὐτοὺς G: αὐτοὺς PS || ταύτης GP: ταύτη S: ταύτη Haury || 7 ἀδελφαὶ GPS(mg.): ἀδελφῶ S || ἦτην GP: ἦστην S || 8 τῶν Alem: τε GPS || ἀνδρῶν Dind: ἀνθρώπων GPS || χήραις GP: χηρῶν S || συνοικεῖν G: ξυνοικεῖν PS: συνοικίζειν Haury, cf. An. 5,21 || 10 προσετρίψατο G || βασίλισσα GPS: βασιλῆς Syk I 26 || αὐτῶν GP: αὐτὸν S || αὐτῇ P: αὐτῆ G: αὐταῖς S

Așa s-a petrecut faptul. La începutul cărții de față am arătat ce a 1
 făcut ea împotriva lui Velisarie, Fotie și Buzes. Doi răzvrățiți din rîndurile 2
 „albaștrilor“ s-au năpustit cu multă zarvă asupra lui Calinic, conducător
 în a doua Cilicie, au ridicat mîini nelegiuite împotriva lui și au ucis pe scutierul său, care se afla undeva aproape și căuta să-și apere stăpînul, sub privirile conducătorului și ale poporului întreg. Pentru această ispravă și pentru 3
 altele, la judecată, conducătorul i-a pedepsit pe răzvrățiți cu moartea. Cînd
 a aflat împărăteasa, pentru a-și arăta dragostea față de „albaștri“, l-a răstignit pe om fără nici o vină pe mormîntul ucigașilor, în vreme ce se
 mai găsea încă în fruntea dregătoriei sale. Împăratul se prefăcea că plînge 4
 și-i pare rău de cel ucis; mormăia și aducea tot felul de învinuiri celor care
 îl ajutau la treburi, dar nu lua nici o măsură; însă n-a șovăit cîtuși de puțin să jefuiască averiile răposatului.

Teodora a avut grijă să pregătească pedepse și împotriva femeilor care 5
 păcătuiau cu trupul. În adevăr, ea a adunat peste cinci sute de femei ușoare,
 care se vindeau în mijlocul tîrgului pentru trei oboli, ca să poată trăi; le-a
 dus pe țărmlul celălalt, le-a închis într-o mănăstire și le-a silit să-și schimbe
 felul de viață. Cîteva dintre ele s-au aruncat noaptea de la înălțime și au 6
 pus capăt acestor schimbări fără voie.

Trăiau în Bizanț două tinere fete surori, născute din tată și bunic care 7
 au fost consuli, de sînge vechi și frunțași în sfatul bătrînilor. Acestea fuse- 8
 seră măritate, dar își pierduseră bărbații și erau văduve. Teodora a ales
 îndată doi bărbați de rînd și obraznici și se grăbea să-i însoare cu ele,
 învinuindu-le că duc o viață destrăbălată. De frică să nu se întîmple așa 9
 ceva, acestea au fugit în biserica Înțelepciunii, au intrat în încăperea sfîntă
 unde se făcea botezul și se țineau strîns cu mîinile de marginea vasului de
 acolo. Dar împărăteasa le-a pricinuit atîta silă și suferință, încît, ca să 10
 scape de toată răutatea, ele s-au grăbit să facă nunta. Așadar pentru ea nu
 rămînea lăcaș nepîngărit și nici loc de scăpare. Aceste tinere fete s-au mări- 11
 tat fără voia lor cu bărbați săraci și cu mult mai jos decît starea lor, cu
 toate că aveau pețitori de neam bun; iar mama lor, ajunsă și ea văduvă, 12
 era de față la nuntă, însă nu cuteza să plîngă și să suspine. Mai tîrziu, cu- 13
 prinsă de părere de rău pentru această fărădelege, Teodora a hotărît să le

3 Acțiunea împotriva lui Calinic, guvernatorul Ciliciei, arată că Teodora se amesteca direct în afacerile cele mai serioase de stat și lua uneori măsuri radicale fără să se consulte în prealabil cu împăratul.

5 Grijă pentru femeile simple, nevoite să se vîndă din pricina mizeriei, face cinste Teodorei. Era un act aproape revoluționar pentru vremea aceea, care nu este bine văzut de un conservator cum era Procopius.

- 13 τὸ πάθος παρῆν | τῇ ἐγγύῃ. ὕστερον δὲ ἀφοσιουμένη ἡ Θεοδώρα τὸ μίasma,
 14 δημοσίαις αὐτὰς παρηγορῆσαι ξυμφοραῖς ἔγνω. ἄρχοντα γὰρ ἐκάτερον κατεστή-
 σατο. καὶ ταῖς μὲν κόραις παραψυχὴ οὐδ' ὧς γέγονε, πάθη δὲ ἀνήκεστα καὶ ἀνύπ-
 15 οιστα τοῖς ὑπηκόοις σχεδόν τι ἅπασι πρὸς τῶν ἀνδρῶν τούτων ξυνηνέχθη παθεῖν,
 16 ἅπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις λελέξεται. Θεοδώρα γὰρ οὔτε ἀρχῆς οὔτε
 πολιτείας ἀξίωσις οὔτε τι ἄλλο ἐπιμελὲς ἦν, εἰ τὸ βούλημα περανεῖται μόνον.
 17 Ἐτύγγανε δὲ ὑπὸ τοῦ κῆσασα τῶν ἑραστῶν, ἠνίκα ἔτι ἐπὶ σκηνῆς ἦν, τοῦ
 δὲ κακοῦ ὄψε τοῦ καιροῦ αἰσθομένη πάντα μὲν οἷσπερ ἀμβλύσκειν εἰώθει, ἐποεί,
 ἄωρον δὲ ἀποκτινύναι τὸ βρέφος οὐδεμιᾶ μηχανῇ εἶχεν, ἐπεὶ οὐ πολλῶ ἀπελέ-
 18 λειπτο τοῦ ἀνθρωποειδὲς [γένος] γεγονέναι. διὸ δὴ ἐπεὶ οὐδὲν προῦχώρει, τῆς
 πείρας ἀφεμένη τίκτειν ἠνάγκαστο. ὄρων δὲ αὐτὴν ὁ τοῦ τεχθέντος πατὴρ ἀπο-
 ρουμένην τε καὶ ἀσχάλλουσαν, ὅτι μήτηρ γενομένη τῷ σώματι ὁμοίως ἐργάζεσθαι
 οὐκέτι ἂν δυνατὴ εἴη, ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς δὴ ὑπήσθετο ὡς διακρήσεται τὸ παιδίον,
 ἀνειλέτο τε καὶ Ἰωάννην ἐπονόμασας, ἐπεὶ ἄρσεν ἦν, ἐς τὴν Ἀραβίαν ἐς ἦνπερ
 19 ὠρμητο ἀπιὼν ὄχετο. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς μὲν τελευτᾶν ἔμελλεν, Ἰωάννης δὲ ἤδη μειρά-
 20 κιον ἦν, τὸν πάντα λόγον αὐτῷ ἀμφὶ τῇ μητρὶ ὁ πατὴρ ἔφρασε. καὶ δς ἅπαντα ἐπὶ
 τῷ πατρὶ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντι τὰ νόμιμα ποιήσας, χρόνῳ τινὶ ὕστερον ἐς Βυ-
 ζάντιον ἦλθε καὶ τοῖς παρὰ τὴν μητέρα τὰς εἰσόδους αἰεὶ ποιουμένοις τὸ πρᾶγμα
 21 ἀγγέλλει. οἱ δὲ οὐδὲν ἄπο τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου αὐτὴν λογιεῖσθαι ὑποτοπή-
 22 σαντες ἀπαγγέλλουσι τῇ μητρὶ ὅτι δὴ αὐτῆς Ἰωάν|νης ὁ υἱὸς ἦκοι. δείσασα δὲ
 ἡ γυνὴ μὴ ἐς τὸν ἄνδρα ἔκπυστος ὁ λόγος γένηται, τὸν παῖδά οἱ ἐς ὄψιν ἐκέλευεν
 23 ἦκειν. ἐπεὶ τε εἶδε παραγενόμενον, τῶν οἰκείων τινὶ ἐνεχείρισεν, ὥπερ αἰεὶ τὰ
 24 τοιαῦτα ἐπέχειν εἰώθει. καὶ τρόπῳ μὲν ὄτῳ ὁ ταλαίπωρος ἐξ ἀνθρώπων ἠφά-
 νισται οὐκ ἔχω εἰπεῖν, οὐδεὶς δὲ αὐτὸν ἄχρι δευρο ἰδεῖν οὐδὲ ἀπογενομένης τῆς
 βασιλίδος ἔσχε.
 25 Τότε καὶ ταῖς γυναιξὶ σχεδόν τι ἀπάσαις τὸν τρόπον διεφθάρθαι ξυνέβη.
 ἐξήμαρτον γὰρ ἐς τοὺς ἄνδρας ἐξουσίᾳ τῇ πάσῃ, οὐ φέροντος αὐταῖς κίνδυνόν τινα
 ἢ βλάβην τοῦ ἔργου, ἐπεὶ καὶ ὄσαι μοιχείας ἀλοῖεν, αὐταὶ κακῶν ἀπαθεῖς ἔμενον,
 παρὰ δὲ τὴν βασιλίδα αὐτίκα ἰοῦσαι ἀντίστροφοὶ τε γερόμεναι καὶ δίκην οὐ γεγο-
 26 νότων ἐγκλημάτων ἀντιλαχοῦσαι τοὺς ἄνδρας ὑπήγον. περιῆν τε αὐτοῖς ἀνεξε-
 λέγκτοις οὔσι τὴν μὲν προῖκα ἐν διπλασίῳ ἀποτινύναι, μεμαστιγώμενοις δὲ ἐκ

GPS || 14 ἅπερ — λελέξεται nusquam haec narravit Procopius

13 ἀφοσιουμένη Haury: ἀποσειομένη GPS, cf. VI, 22,8; VIII, 22,27 || ἡ GP: om. S ||
 αὐτὰς PS: αὐταῖς G || 14 τι S: τοῖς G: om. P || τούτων GPS: τοιούτων Comp || ἔμπροσθεν
 GPS, Alem, Comp: ὄπισθεν Braun, Kraš, Haury || 16 ὑπὸ: αὐτ ἀπὸ αὐτ ἐκ scribendum censet
 Herw 35,331 || οἷσπερ Reiske: ὥσπερ GPS: εἰς τὸ Alem, Haury || γένος del. Haury: τέκος
 Piccolos: σκῆνος Reiske || 17 ὁμοίως GP: om. S || ἂν PS: om. G || ἀληθῶς Reiske: ἀληθῆ
 GPS || 19 δς ἅπαντα a, Alem: ὄσα πάντα GPS || ἐξ ἀνθρώπων — ποιήσας PS: τὰ νόμιμα
 ποιήσας ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντι G || 20 ἄπο G || ἀπαγγέλλουσι GPS: ἐπαγγέλλουσι Haury ||
 ἐπέχειν GPS: ἐπιστέλλειν Alem || 24 ἐξήμαρτον GPS: ἐξήμαρτανον Syk I 26 || αὐταὶ GPS:
 αὐταὶ μὲν Reiske

mîngîie cu o răsplată obștească și a înălțat în dregătorii pe amîndoi bărbații. Cele două fete n-au găsit mîngîierea dorită, dar aproape toți supușii împărăției au avut de îndurat, din partea acestor bărbați, răutăți înspăimîntătoare și de nesuferit, după cum voi arăta în cuvintele care urmează. Teodorei puțin îi păsa de dregătoriile de stat și nu se îngrijea de nimic altceva decît să-și facă mendrele.

Cînd se afla încă în teatru, s-a întîmplat că a rămas însărcinată de unul din iubiți. Ea și-a dat seama prea tîrziu de acest fapt neplăcut și, ca de obicei, a luat toate măsurile să înlătore fructul dragostei, dar n-a izbutit prin nici un mijloc să omoare fătul înainte de vreme, căci nu mai lipsea mult și lua înfățișare omenească. Și, neputînd face nimic, s-a lăsat de încercări și a trebuit să nască. Tatăl copilului o vedea încurcată și îmbufnată, deoarece ajunsese mamă și nu-și mai putea folosi trupul pentru dragoste. Cînd a aflat că într-adevăr ea se pregătește să ucidă pruncul, l-a luat la el, i-a dat numele Ioan, căci era băiețel, și a pornit spre Arabia, cum hotărîse. Cînd trăgea să moară, Ioan se afla acum în floarea vîrstei; iar tatăl i-a povestit tot adevărul în legătură cu mama lui. El a făcut toate cele convenite după moartea părintelui său și nu mult după aceea a mers în Bizanț și a înștiințat de acest lucru pe cei care străjuiau mereu intrările la locuința mamei sale. Aceștia nu bănuiau deloc că împărăteasa va pune la cale o faptă neomenoasă și au dat de știre mamei că a sosit feciorul ei Ioan. Femeia se temea să nu afle cumva bărbatul ei și l-a poftit pe copil să se înfățișeze înaintea ei; iar după ce l-a văzut pe noul venit, l-a dat pe mîna unui slujitor obișnuit să facă totdeauna asemenea isprăvi. Cum a dispărut din rîndul oamenilor bietul tînăr nu vă pot spune și nimeni nu l-a mai văzut pînă în ziua de azi, nici chiar după moartea împărătesei.

În vremea aceea s-au stricat aproape toate femeile, căci păcătuiau în toată voia față de bărbații lor, fără să întîmpine primejdii sau neajunsuri de pe urma acestui lucru. Cînd erau prinse că-și înșelau bărbații rămîneau nepedepsite, deoarece mergeau îndată la împărăteasă, întorceau lucrurile pe dos, își răpuneau bărbații și dobîndeau iertare pentru vina avută. Cei care nu puteau dovedi cu fapte trebuiau să plătească zestrea îndoit, erau

13 Avem aici un alt exemplu despre felul cum Iustinian și Teodora primeneau aparatul de stat cu „oameni noi“, aleși din rîndurile mulțimii, ceea ce pricinuia nemulțumirea reprezentanților nobilimii senatoriale. Procopius are grijă să adauge că cei doi dregători noi s-au dovedit necinstiți, adică au urmat de aproape politica lui Iustinian și au primejduit interesele proprietarilor de pămînturi.

18 Întîmplarea în legătură cu Ioan pare puțin plauzibilă și poate fi un simplu zvon colportat de opoziție spre a ponegri pe împărăteasă. Însuși numele Ioan, foarte răspîndit în timpul acela, întărește impresia că toată această istorie a fost inventată. Amintim că și Antonina a avut un fiu înainte de a se căsători cu Velisarie.

τοῦ ἐπὶ πλείστον ἐς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι, καὶ αὐτὸς πάλιν τὰς μοιχευτρίας ἐπιθεῖν κεκομψευμένας τε καὶ πρὸς τῶν μοιχῶν ἀδεέστερον λαγνευομένας. τῶν
 26 δὲ μοιχῶν πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἔργου καὶ τιμῆς ἔτυχον. διόπερ οἱ πλείστοι τὸ
 λοιπὸν πάσχοντες πρὸς τῶν γυναικῶν ἀνόσια ἔργα ἀσμενέστατα ἀμαστιγῶτοι
 σιωπῇ ἔμενον, τὴν παρρησίαν αὐταῖς τῷ μὴ πεφωραῖσθαι δοκεῖν ἐνδιδόντες.
 27 Αὕτη ἅπαντα πρυτανεύειν αὐτογνωμονοῦσα τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡξίου. τὰς τε
 γὰρ ἀρχὰς καὶ ἱερωσύνας ἐχειροτόνει, ἐκεῖνο μόνον διερευνημένη καὶ φυλασσο-
 μένη ἐνδεδεχέστατα, μὴ καλὸς ἢ ἀγαθὸς τις ὁ τὸ ἀξίωμα μετιῶν εἴη, καὶ οὐχ
 28 οἷός τε οἱ ἐσόμενος ἐς τὰ ἐπαγγελλόμενα ὑπουργήσῃ. καὶ τοὺς γάμους ἅπαντας
 τηθεῖα ἐξουσία τινὶ διωκεῖτο· τότε γὰρ πρῶτον οὐδεμίαν ἄνθρωποι ἐγγύην ἐκου-
 29 σίαν πεποίηται. γυνὴ ἐκάστῳ ἐξαπιναιῶς ἐγένετο, οὐχ ὅτι δὴ [ἐς] αὐτὸν ἤρρεσκεν,
 30 ὅπερ κὰν τοῖς βαρβάροις εἰδῶι, ἀλλ' ὅτι βουλομένη τῇ Θεοδώρᾳ εἴη. ὅπερ αὐ-
 καὶ ταῖς γαμουμέναις ἀνάπαλιν ξυνέβαινε πάσχειν. ἀνδράσι γὰρ ξυνίεναι οὐδαμῇ
 31 ἐθελούσαις ἠναγκάζοντο. πολλάκις δὲ καὶ τὴν νύμφην ἐκ τῆς παστάδος ἀποβι-
 βάσασα λόγῳ οὐδενὶ ἀνυμέναιον τὸν νυμφίον ἀφήκε, τοῦτο μόνον ξὺν ἀκροχο-
 32 λία εἶποῦσα, ὅτι δὴ αὐτὴν ἀπαρέσκοι. ὅπερ ἄλλους τε πολλοὺς ἔδρασε καὶ Λεόν-
 τιον, ὅπερ ῥεφερενδάριος ἦν τὴν τιμὴν. καὶ Σατορνίνον, τὸν Ἑρμογένους τοῦ
 μαγίστρου γεγονότος, ἐπιμνηστέον· τούτῳ γὰρ τῷ Σατορνίνῳ ἦν τις ἀνεψιαδῆ
 33 παρθένος μνηστή, ἐλευθέριος καὶ κοσμία, ἦνπερ οἱ Κύριλλος ὁ πατὴρ κατηγ-
 γύησεν Ἑρμογένους τοῦ βίου ἤδη ἀπολυθέντος. πεπηγυίας τε αὐτοῖς τῆς παστάδος
 τὸν νυμφίον καθείρξεν, ἐς τε τὴν ἑτέραν παστάδα ἤχθη, ἐγημέ τε κωκύων καὶ
 34 οἰμῶζων ὅσον τὴν Χρυσομαλλοῦς παῖδα. Χρυσομαλλῶ δὲ αὕτη πάλαι μὲν ὄρχη-
 στρίς ἐγεγόνει καὶ αὖθις ἑταίρα, τότε δὲ ξὺν ἑτέρᾳ Χρυσομαλλοῖ καὶ Ἰνδαροῖ
 35 ἐν Παλατίῳ τὴν δίαιταν εἶχεν. ἀντὶ γὰρ τοῦ φαλλοῦ καὶ τῆς ἐν θεάτρῳ διατριβῆς
 36 τῇ «δε» διωκοῦντο τὰ πράγματα. ξυγκαταδαρθῶν δὲ ὁ Σατορνίνος τῇ νύμφῃ καὶ
 διαπεπαρθενευμένην εὐρῶν ἐς τινα τῶν ἐπιτηδεῖων ἐξήνεγκεν ὅτι δὴ οὐκ ἄτρητον
 37 γῆμαι. ὅπερ ἐπεὶ ἐς Θεοδώραν ἦλθε, τοὺς ὑπηρέτας ἐκέλευεν ἅτε ἀποσεμνυ-
 μένον τε καὶ ὀγκωθέντα οὐδὲν αὐτῷ προσῆκον, μετέωρον αἶρειν, οἷα τὰ ἐς γραμ-
 ματιστοῦ φοιτῶντα παιδία, ξαίνουσά τε κατὰ τῶν νότων πολλὰς ἀπέπειν αὐτῷ
 μὴ φυλάρῳ εἶναι.

GPS || 34 Suid s.v. Χρυσομαλλῶ

27 τῇ GP: om. S || ἡ ἀγαθὸς GPS: κάγαθὸς Reiske, Herw 35,331 || οἱ GP: om. S ||
 28 τηθεῖα Buech 155, My 163: τῇ θεῖα GPS: ὀθνεῖα Reiske: οικεῖα Alem: ἐπιτήδεια Piccolos:
 ἀθηεῖ Kraš || τότε γὰρ Comp 116,7 et p. 252: τότε γαμῖν GPS: τοῦ τε γαμῖν πρότερον Haury:
 τότε πρὸ τοῦ γαμῖν Alem: τοῦ τε γαμῖν τότε πρῶτον Piccolos || γυνὴ G: γυνὴ γὰρ PS || ἐς
 del. Alem || 31 ἀκροχειλία G || 32 Λεόντιον GPS: Λέοντα Haury, cf. An. 29,28 || ἐπι-
 μνηστέον Comp 117,9 et p. 252: ἐπὶ μνηστή GPS, del. Haury: ἐπὶ τῇ μνηστή Syk I 26 ||
 33 ἐς τε GPS: ὄς ἐς Alem: ὄς ἐς τε Kraš || τὴν del. Syk I 26 || ὅσον GPS, Haury: μέγιστον
 ὅσον Reiske: ἀμήχανον ὅσον Kraš || ἑτέρα PS: ἑταίρα G || τὴν S: om. GP || 35 φαλλοῦ
 Haury: φάλλου GPS || τῆδε a, Alem: τῇ GPS || 36 γῆμαι Dind: γῆμοι GPS || 37 τε καὶ PS:
 καὶ G || ὀγκωθέντα Piccolos: ὀρκωθέντα GPS || νότων GP: ὄμων S || ἀπέπειν GPS: ἐπέπειν Alem

biciuiți și de cele mai multe ori aruncați în închisoare, unde auzeau apoi că soțiile destrăbălate se plimbau și petreceau în voie cu iubiții lor. Mulți dezmațați au ajuns și în dregătorii în urma acestui lucru; de aceea mai 26
târziu cei mai mulți bărbați au îndurat purtările rușinoase ale femeilor, ca să nu fie bătuți; și le lăsau slobode, numai să nu pară înșelați de soțiile lor.

Ea ținea să conducă cu mâinile ei toate treburile statului: alegea dregă- 27
torii sau vlădicii și nu căuta sau nu urmărea nimic altceva decât atita: să nu ajungă în slujbă un om cumsecade și vrednic, care să nu poată împlini poruncile ei. Împărăteasa punea la cale, cu o putere nestăpînită, toate căsă- 28
toriile: nimeni nu făcea nuntă de bună voie. Fiecare căpăta pe neașteptate 29
o soție, nu pentru că îi plăcea, cum se întâmplă chiar și la barbari, ci pentru că așa era voința Teodorei. Lucrul acesta li s-a întâmplat și femeilor care se 30
măritau, căci se vedeau silite să trăiască lângă bărbați pe care nu-i iubeau. De multe ori ea scotea mireasa din camera de culcare a mirelui și-l lăsa 31
pe om fără nevastă, spunînd cu îmbufnare că această căsătorie nu-i place. Așa a făcut, între mulți alții, cu Leontion, care era referendar, și cu Saturni- 32
nus, feciorul lui Hermogene, ajuns la treapta de *magister*. Acest Saturninus fusese logodit cu o fecioară slobodă și frumoasă, de care îl apropiase tatăl ei Ciril, după moartea lui Hermogene. Când li s-a pregătit patul de nuntă, 33
Teodora l-a aruncat pe mire în închisoare, apoi l-a îndrumat spre altă căs- nicie, și așa cum era, copleșit de plînset și bocet, l-a însurat cu copila Chrisomalei. Această Chrisomala fusese mai înainte dănțuitoare și apoi femeie 34
ușuratică, iar în vremea aceea trăia la palat, împreună cu altă Chrisomala și cu Indara: în loc de dragoste și teatru ea se îndeletnicea acum cu treburile 35
de la curte. Saturninus s-a culcat cu mireasa, dar n-a găsit-o fecioară, și 36
a mărturisit unui prieten că a luat o femeie începută de altul. Când a auzit 37
de lucrul acesta, Teodora a poruncit slujitorilor să-l ridice în sus, cum fac copiii de la școală, ca pe un hulitor care vorbește ce nu trebuie; apoi i-a dat mai multe lovituri la dos și l-a îndemnat să nu mai flecărească.

26 În legile promulgate în timpul domniei lui Iustinian se vede tendința de a ridica și apăra femeia. Probabil rolul Teodorei a fost destul de important. Intervenția ei la încheierea căsătoriilor nu avea însă scopuri umanitare, ci urmărirea căpătuirii rudelor sau cunoștințelor apropiate.

27 Din nou o săgeată împotriva „oamenilor noi“.

32 Este vorba de dregătorul care avea grijă de treburile de la curte și de relațiile cu țările străine (*magister officiorum*). Hermogene a fost pomenit și în *Războaiele cu persii* (I 13,12). Fără îndoială, Procopius l-a cunoscut de aproape pe front și îl apreciază.

34 Chrisomala și Indara, femei de la curte, arată prin numele lor că nu aparțineau nobilimii senatoriale. Teodora răminea legată de unele prietene din copilărie precum și de rudele sale.

38 Οἷα μέντοι καὶ Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην εἰργάσατο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
 λόγοις ἐρρήθη. ἄπερ αὐτῇ διαπέπρακται τῷ ἀνθρώπῳ χαλεπαινούση, οὐχ ὑπὲρ ὧν
 ἐς τὴν πολιτείαν ἡμάρτανε (τεκμήριον δέ· τῶν γὰρ ὕστερον δεινότερα ἐς τοὺς
 ὑπηκόους ἐργασαμένων οὐδένα τοῦτο πεποιῆται), ἀλλ' ὅτι τὰ τε ἄλλα τῇ γυναικί
 καταντικρὺ ἐτόλμα ἰέναι καὶ αὐτὴν ἐς τὸν βασιλέα διέβαλλεν, ὅστε αὐτῇ καὶ
 39 τὸν ἄνδρα ἐκπεπολεμῶσθαι παρ' ὀλίγον ἐλθεῖν. τῶν γὰρ αἰτιῶν, ὅπερ ὑπεῖπον,
 40 ἐνταῦθα μοι μάλιστα τὰς ἀληθεστάτας ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἠνίκα τε αὐτὸν ἐπ' Αἰ-
 γύπτου καθείρξε πεπονθότα ὅσα μοι ἄμφ' αὐτῷ προδεδήλωται, οὐδ' ὥς τινα ἔλαβε
 τῆς τοῦ ἀνθρώπου κολάσεως κόρον, ἀλλὰ ψευδομάρτυρας ἐπ' ἐκείνῳ διερευνω-
 41 μένη οὐδέποτε ἀνίει. τέτρασι δὲ ἐνιαυτοῖς ὕστερον Πρασίνοους εὐρέσθαι δύο
 τῶν ἐν Κυζίκῳ στασιωτῶν ἰσχυσεν, οἷπερ τῶν τῷ ἐπισκόπῳ ἐπαναστάντων ἐλέ-
 42 γοντο εἶναι. καὶ αὐτοὺς θωπείαις τε καὶ λόγοις καὶ ἀπειλαῖς «περιῆλθεν, ὅστε
 ἄτερος μὲν» κατορρωδήσας καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐπαρθεῖς τὸ μίasma τοῦ φόνου ἐς
 43 τὸν Ἰωάννην ἀνήνεγκεν. ὁ δὲ δὴ ἕτερος τῆς ἀληθείας ἀπ' ἐναντίας ἐλθεῖν οὐδαμῇ
 ἔγνω, καίπερ οὕτως ἐκ τῆς βασάνου καταταθείς, ὅστε ὅτι δὴ καὶ τεθνήξεται αὐτίκα
 44 μάλα ἐπίδοξος ἦν. διὸ δὴ τὸν μὲν Ἰωάννην τούτῳ δὴ τῷ παραπετάσματι διαχρή-
 σασθαι οὐδεμιᾶ μηχανῇ ἔσχε, τοῖν δὲ | νεανίαιν τούτοιιν χεῖρας τὰς δεξιὰς ἔτεμε,
 τοῦ μὲν ὅτι ψευδομαρτυρεῖν οὐδαμῇ ἤθελε, τοῦ δὲ ὅπως μὴ ἐπιφανῆς ἢ ἐπιβουλή
 45 ἐς τὸ πᾶν γένηται. τούτων δὲ οὕτως ἐν τῷ δημοσίῳ πρασσομένων τῆς ἀγορᾶς,
 <Ἰουστινιανός> ἐποιεῖτο τῶν πρασσομένων μηδενὸς τὸ παράπαν ζυνεῖναι.

17'

Clades a Iustiniano orbi illatae. Africana calamitas. Belisarius male ex Africa revocatus. Italiae clades. Fines imperii Gothici. Incursiones barbarorum in Europam. Saracenorum ac Persarum irruptiones. Iustinianus bellorum auctor. Praepostere Theologus. Strages civiles. Inundationes fluminum. Terrae motus. Pestilentia.

1 Ὅτι δὲ οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ δαίμων τις, ὥσπερ εἴρηται, ἀνθρωπόμορφος
 ἦν, τεκμηριώσαιο ἂν τις τῷ μεγέθει σταθμώμενος ὧν εἰς τοὺς ἀνθρώπους κακῶν
 2 ἔδρασεν. ἐν γὰρ τῷ ὑπερβάλλοντι τῶν πεπραγμένων καὶ ἡ τοῦ δεδρακότος δύναμις

GPS || 38 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. I, 25, 13; An. 2, 14 || 41 ὕστερον cf. Malal. 483,17 || 1 Ὅτι — γίνεται Suid s.v. τεκμήριον

38 δεινότερα S || οὐδένα Maltr: οὐδὲν GPS || τῇ γυναικί Reiske: τὰ τε γυναικί GPS || διέ-
 βαλεν P || 40 ἀνίει Dind: ἀνίη GPS || 42 fortasse scribendum θωπείαις τε [καὶ] λόγων ἀπειλαῖς,
 quod saepe invenitur in Platonis libris (Haury) || περιῆλθεν, ὅστε ἄτερος μὲν add. Haury:
 ἀναπειθοῦσα οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν δὴ ἄτερος τὰς τε ἀπειλὰς Kraš: περιῆλθεν, ὅστε
 ἄτερος τὰς μὲν ἀπειλὰς Comp 119,3 et p. 264 || 43 οὕτως GP: om. S || 44 ἔτεμε GPS: ἀπέτεμε
 Herw, cf. Nov. 134, cap. 13 || πᾶν GP: om. S || 45 Ἰουστινιανός add. Haury || ἐποιεῖτο GPS:
 σπουδῆν ἐποιεῖτο Alem: ἀπείρητο Piccolos: προσποιεῖτο Heis 975 || μηδενὸς GPS: μηδένα
 Alem, Dind, Kraš || 1 ἐξ Suid

Cum l-a lucrat pe Ioan din Capadocia, am arătat în cărțile de mai în- 38
 inte. I-a făcut toate acestea din ură, nu pentru că ar fi greșit împotriva sta-
 tului (dovadă că cei care s-au purtat mai târziu mult mai rău cu supușii
 n-au suferit o pedeapsă asemănătoare), ci pentru că, între altele, ar fi
 cutezat să păsească în calea femeii și o învinuia în fața împăratului, încît
 ea a ajuns aproape să-și dușmănească bărbatul. Cît privește pricinile, cum am 39
 mai spus, acum ar fi timpul să arăt adevărul întocmai, așa cum a fost.
 După ce l-a închis în Egipt și l-a chinuit, în felul cum am povestit mai 40
 înainte, a socotit că n-ajunge atîta pedeapsă pe capul omului, ci căuta mereu
 să descopere martori mincinoși împotriva lui. Patru ani mai târziu a izbutit 41
 să găsească doi răzvrătiți „verzi“ din rîndurile celor care s-au ridicat împo-
 triva episcopului. A umblat pe lîngă ei cu lingușiri, cu vorbe dulci și cu ame- 42
 nițări, pînă cînd unul s-a înspăimîntat în fața primejdiei și, împins de nă-
 dejdi, a pus pe seama lui Ioan fărădelegea unei ucideri. Celălalt, dimpotrivă, 43
 n-a vrut în nici un chip să se abată de la adevăr, măcar că a fost chinuit
 în așa fel încît părea că își dă îndată sufletul. De aceea n-a avut mijloace 44
 să-l omoare pe Ioan cu acest prilej, iar celor doi tineri le-a tăiat mîna dreaptă:
 unuia din ei, pentru că n-a vrut să aducă o mărturie mincinoasă; iar celui- 45
 lalt, ca să nu obștească această faptă nelegiuită. În timp ce așa se petreceau
 lucrurile și aflase tot tîrgul, Iustinian se prefăcea că nu știe nimic din cele
 întîmplate.

18

Nenorociri aduse lumii de către Iustinian. Înfrîngerea din Africa. Velisarie e
 chemat îndărăt din Africa acoperit de rușine. Înfrîngerile din Italia. Sfirșitul împărăției
 goților. Năvălirile barbarilor în Europa. Atacurile saracenilor și perșilor. Iustinian pricina
 războaielor. Un căutător de Dumnezeu cînd nu trebuie. Urgii în lumea cetățenilor.
 Revărsări de ape. Cutremure. Ciumă.

Iustinian n-a fost om, ci duh necurat în chip de om, cum am mai 1
 spus: e lucru dovedit și poate judeca oricine după mulțimea răutăților pe
 care le-a adus pe capul oamenilor, deoarece prin mărimea și întinderea cople- 2

38 În lupta împotriva dregătorului Ioannes din Capadocia (*praefectus praetorio*) Teo-
 dora a fost ajutată de către Antonina, soția lui Velisarie. Deposedat de toată averea, acuzatul
 a fost tuns și făcut preot în Cizic, apoi surghiunit în cetatea Antinoopolis din Egipt. El s-a
 întors în Bizanț abia după moartea Teodorei și a trăit apoi în sărăcie.

1 Faptele și grozăviile lui Iustinian au luat asemenea proporții, încît depășesc măsura,
 iar autorul lor a devenit un demon al răului, care a luat chip de om și distruge lumea.

3 ἔνδηλος γίνεται. τὸ μὲν οὖν μέτρον ἔς τὸ ἀκριβές φράσαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνηρημέ-
 4 νων οὐκ ἂν ποτε, μοι δοκεῖ, τῶν πάντων τινὶ ἢ τῷ θεῷ δυνατὰ εἶη. θᾶσσον γὰρ
 ἂν τις, οἶμαι, τὴν πᾶσαν ψάμμον ἐξαριθμήσειεν ἢ ὄσους ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνή-
 5 ρηκε. τὴν δὲ χώραν ἐπὶ πλεῖστον διαριθμούμενος, ἦνπερ ἔρημον τῶν ἐνοικούντων
 6 ζυμπέπτωκεν εἶναι, μυριάδας μυριάδων μυρίας φημι ἀπολωλέναι. Λιβύη μὲν γὰρ
 ἔς τοσοῦτον διήκουσα μέτρον οὕτως ἀπόλωλεν ὥστε ὁδὸν ἰόντι πολλὴν ἀνδρὶ
 7 ἐντυχεῖν χαλεπὸν τε καὶ λόγου ἄξιον εἶναι. καίτοι Βανδίλων μὲν τῶν ὄπλα ἀρχὴν
 αἰρομένων ἐνταῦθα μυριάδες ὀκτὼ ἐτύγχανον οὔσαι, γυναιῶν δὲ καὶ παιδαρίων
 8 καὶ θεραπόντων αὐτῶν τὶς ἂν εἰκάσειε μέτρον; Λιβύων δὲ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν
 ὠκημένων τὰ πρότερα καὶ γῆν γεωργούντων ἐργασίαν τε τὴν κατὰ θάλασσαν
 ἐργαζομένων, ὅπερ μοι αὐτόπτη ἐπὶ πλεῖστον γεγονέναι τετύχηκε, πῶς ἂν τις
 τὸ πλῆθος διαριθμῆσθαι ἰκανὸς εἶη τῶν πάντων ἀνθρώπων; τούτων δὲ πολλῶ
 9 ἔτι πλείους Μαυρούσιοι ἦσαν ἐνταῦθα, οἷς δὴ ἅπασι ζῦν τε γυναιξὶ καὶ γόνφ
 10 διεφθάρθαι ζυνέβη. πολλοὺς δὲ ταύτη καὶ Ῥωμαίων στρατιωτῶν καὶ τῶν αὐτοῖς
 ἐκ Βυζαντίου ἐπισπομένων ἢ γῆ ἔκρυσεν. ὥστε εἴ τις μυριάδας ἀνθρώπων ἐν γε
 Λιβύῃ πεντακοσίας ἰσχυρίζεται ἀπολωλέναι, οὐκ ἂν ποτε τῷ πράγματι, οἶμαι,
 11 διαρκῶς εἶποι. αἴτιον δὲ ὅτι Βανδίλων εὐθὺς ἤσσημένων οὐχ ὅπως κρατύνηται
 τὴν τῆς χώρας ἐπικράτησιν ἐπιμελές οἱ ἐγένετο, οὐδ' ὅπως οἱ ἢ τῶν ἀγαθῶν φυλακὴ
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ εὐνοίᾳ τῶν κατηκόων εἶη προϋνόησεν, ἀλλὰ Βελισάριον αὐτίκα
 μελλήσει οὐδεμιᾶ μετεπέμπετο, τυραννίδα οἱ οὐδαμόθεν προσήκουσαν ἐπεγκαλέ-
 12 σασ, ὅπως τὸ ἐνθὲνδε διοικούμενος κατ' ἐξουσίαν Λιβύην καταπιὼν δλην ληΐζεται.

10 Τιμητᾶς ἀμέλει τῆς γῆς εὐθὺς ἔπεμπε καὶ φόρους ἐπετίθει πικροτάτους
 11 τινὰς οὐ πρότερον ὄντας, καὶ τῶν χωρίων προσεποιεῖτο, εἴ τι ἄριστον ἦν, καὶ
 12 Ἀρειανούς τῶν ἐν σφίσιν αὐτοῖς μυστηρίων εἶργε. κἂν ταῖς στρατιωταῖς δυνά-
 μεσιν ὑπερήμερος ἦν, καὶ ἄλλως τοῖς στρατιώταις ἐγεγόνει βαρὺς. ἐξ ὧν αἱ στάσεις
 12 φυόμεναι τετελευτήκασιν εἰς ὄλεθρον μέγαν. οὐ γὰρ μένειν ἐν τοῖς καθεστῶσι
 ποτε ἴσχυεν, ἀλλὰ ζυγγεῖν τε καὶ ἀναθολοῦν ἐπεφύκει πάντα.

GPS || 4 θᾶσσον — ἀπολωλέναι Suid s.v. θᾶσσον || 9 μετεπέμπετο cf. VI, 8,2

3 φράσαι PS: om. G || δοκεῖ Dind: δοκῆ GPS || τῶν πάντων — θεῷ GPS: τῶν πάντων
 ἀνθρώπων ἢ θεῶν Comp 120,3 et p. 255 || ἢ GPS: εἰ μὴ Reiske || εἶη GPS: εἶναι Alem || 4 ἂν
 Suid: om. GPS || ὄσους GS: ὄσον P || ζυμπέπτωκεν GP: ζυνέπεσεν S || μυριάδας μυριάδων
 μυρίας: nihil his in hoc genere iocularius putat Herw 35,326, locum propter An. 18,6 et imprimis
 18,8 aut corruptum aut a posterioribus inculcatum esse suspicatur Rühl 291 || ἀπολωλέναι
 Suid: ἀπολωλεκέναι GPS || 5 Λιβύη — διήκουσα Haury: Λιβύην — διήκουσαν GPS || ἔς —
 μέτρον dubitat de hoc loco Kall I 251 || οὕτω GP || ἀπολώλεκεν Reiske || 6 ἀρχὴν αἰρο-
 μένων Haury: ἀργυριουμένων GPS: ἀνατιρομένων Alem: ἄρτι αἰρομένων Piccolos: ἀντηρημέ-
 νων Buech 153, cf. An. 11,27; dubitat Bury, The English Historical Review 22,1907, 770:
 ἀνταιρομένων Comp 120,9 et p. 255 || τὶς ἂν Reiske: τίσιν GP: τίσιν αὐτῶν S || 7 ὅπερ GPS:
 ὧνπερ Kraš || τῶν πάντων ἀνθρώπων ἰκανός εἶη G || 8 ταύτη Kum I 26: αὐτῇ GPS: αὐτοῦ
 Alem: αὐ [τῇ] Haury || ἐκ Βυζαντίω S || ἐπισπομένων PS || ἢ γῆ GP: ἐν γῆ S || γε S: τε GP ||
 9 κρατύνηται Kraš: κρατύνεται GPS || ἐγένετο P || 10 εὐθὺς PS: om. G || 11 κἂν — δυνάμεσιν
 GPS: καὶ — συντάξουσιν Haury, cf. An. 22,20; 24,13 || ὑπερήμερος Alem: ὑπερήμενος GPS

șitoare a faptelor iese la iveală puterea celui care le făptuiește. Cred că numărul celor uciși de dînsul nu poate fi cunoscut de nimeni cu de-amănuntul, nici chiar de Dumnezeu; căci mai degrabă ar număra cineva tot nisipul mărilor decît jertfele acestui împărat. Dacă aș putea cuprinde cu mintea cea mai mare parte a pămîntului rămas pustiu de locuitorii pe care i-a prăpădit el, ar trebui să spun că au pierit sute și sute de mii de oameni. Libia, care e atît de întinsă, a fost nimicită pînă într-atîta, încît puteai merge cale lungă și cu greu izbuteai, însă era mare lucru, cînd dădeai peste un bărbat. Vandalii, care ni s-au împotrivit acolo cu armele, se aflau în număr de optzeci de mii. Dar femeile, copiii, și sclavii lor, apoi libienii, care locuiau în cetăți și lucrau pămîntul sau umblau pe mare, cum mi s-a întîmplat să văd cu ochii mei? Cine ar mai putea număra atîta mulțime de oameni? Dintre aceștia încă și mai mulți erau mauri și toți au fost nimiciți împreună cu soțiile și copiii lor. Dar și pe mulți dintre oștenii romani și dintre însoțitorii lor din Bizanț i-a înghițit acolo pămîntul; încît, cine zice că în Libia au pierit cinci milioane de oameni, cred că spune un lucru care nu acopere tot adevărul. De vină a fost faptul că îndată după înfrîngerea vandalilor, Iustinian n-a avut grijă să-și întărească stăpînirea peste această țară și n-a luat măsuri să păzească avuțiile ei cu ajutorul binevoitor al supușilor, ci l-a chemat îndată acasă pe Velisarie, fără nici un temei, după ce l-a învinuit că vrea să ajungă stăpîn peste Africa, ceea ce nu era deloc în firea lui: toate acestea numai ca împăratul să conducă singur și să poată jefui toată Libia.

El a trimis îndată și fără socoteală socotitori de pămînturi și a pus biruri nespuse de grele, cum nu fuseseră mai înainte, iar pămînturile cele mai bune le-a luat pe seama statului. Pe arieni i-a oprit de la tainele credinței lor, iar cu plata drepturilor ostășești era mereu întîrziat și, de altfel, nu iubea oștenii. De aceea s-au ivit răscoale care au sfîrșit cu nenorociri mari, pentru că el nu mergea niciodată în pas cu datinile, ci era parcă făcut să amestece și să tulbure toate lucrurile.

---

5 Luptele cu vandalii și cu triburile locale au depopulat Africa de nord, unde și așa populația era rară. După rechemarea lui Velisarie la Constantinopol, spre a fi trimis împotriva goșilor din Italia, Procopius a mai rămas un timp în Libia și a putut vedea cu ochii săi consecințele războiului.

9 Rechemarea lui Velisarie a avut loc în anul 535 iar războiul cu goșii a izbucnit în același an; aceasta înseamnă că adevăratul motiv al rechemării a fost mai degrabă primejdia din Italia și nu teama de dictatura lui Velisarie. Pericolul unei uzurpări din partea lui Velisarie a devenit actual și după primele succese din Italia; iar opoziția vedea în el un eventual succes al lui Iustinian.

10 Vandalii, și în genere populațiile germanice, erau adepții arianismului, care a stăruit împreună cu ei pînă tîrziu în secolul al VII-lea.

13 Ἰταλία δὲ οὐχ ἦσσαν ἢ τριπλασία Λιβύης οὐσα ἔρημος ἀνθρώπων πολλῶ
 μᾶλλον ἔτι ἢ ἐκείνη πανταχόθι γεγένηται. ὥστε δὴ μέτρου τῶν κάνταυθα ἀνηρη-
 14 μένων ἐγγύθεν ἢ δήλωσις ἔσται. <ἦ> γὰρ | αἰτία τῶν ἐν Ἰταλία ξυμπεπωκότων
 ἦδη μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται. ἅπαντά τε γὰρ ὅσα ἐν Λιβύῃ, κάνταυθα αὐτῶ
 15 ἡμαρτήθη. καὶ τοὺς καλουμένους λογοθέτας προσεπιπέμψας ἀνεχαίτισέ τε καὶ
 16 διέφθειρεν εὐθύς ἅπαντα. κατέτεινε δὲ ἢ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου
 17 ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὀρίων, οὐ δὴ πόλις τὸ Σίρμιόν ἐστι. Γαλλίας
 μὲν οὖν καὶ Βενετίων γῆν τὴν πολλὴν Γερμανοὶ ἔσχον, ἐπειδὴ ἀφίκετο ἐς Ἰταλίαν
 18 ὁ Ῥωμαίων στρατός. Σίρμιον δὲ καὶ τὰ ἐκείνη χωρία Γήπαιδες κατέχουσιν, ἅπαντα
 19 μέντοι συλλήβδην εἰπεῖν ἀνθρώπων παντελῶς ἔρημα. τοὺς μὲν γὰρ ὁ πόλεμος,
 20 τοὺς δὲ νόσος τε καὶ λιμός διεχρήσαντο, ἃ δὴ τῷ πολέμῳ ἔπεσθαι πέφυκεν. Ἰλ-
 λυριοὺς δὲ καὶ Θράκην ὄλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαν-
 τίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιωτῶν ἢ χώρα ἐστίν, Οὐννοὶ τε
 καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνά πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστι-
 νιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτη
 21 ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἐκάστη ἐσβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι
 τῶν τε ἀνηρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταυθα Ῥωμαίων, <ὥστε> τὴν Σκυθῶν
 ἔρημίαν ἀμέλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν <εἶναι>.

22 Τὰ μὲν οὖν ἐν Λιβύῃ τε καὶ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν πόλεμον ξυνενεχθέντα τοι-
 αυτά ἐστι. Σαρακηνοὶ δὲ τοὺς ἑφους Ῥωμαίους ἐκ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῶν Περ-
 σίδος ὀρίων πάντα τοῦτον τὸν | χρόνον διηνηκῶς καταθέοντες οὕτω δὴ ἐνδελεχέ-
 στατα κατειργάσαντο, ὥστε ὀλιγανθρωπότατα ξύμπαντα ἐγεγόνει τὰ ἐκείνη χωρία,
 καὶ οὐ μήποτε ἀνθρώπων, οἶμαι, δυνατὰ ἔσται τὸ μέτρον τῶν οὕτως ἀπολωλότων
 23 διερευνημένῳ εὐρέσθαι. Πέρσαι τε καὶ Χοσρόης τρις μὲν ἐμβάλλοντες ἐς τὴν
 ἄλλην Ῥωμαίων ἀρχὴν τὰς τε πόλεις καθεῖλον καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐς ἂν λάβοιεν
 ἐν τε πόλεσι ταῖς ἀλίσκομέναις καὶ χώρα ἐκάστη τοὺς μὲν κτείνοντες, τοὺς δὲ
 ξὺν αὐτοῖς ἐπαγόμενοι, ἔρημον τὴν γῆν κατεστήσαντο τῶν ἐνοικούντων, ἥπερ
 24 αὐτοὺς ἐπισκῆψαι ξυνέπεσεν. ἐξ οὗ δὲ καὶ εἰς γῆν τὴν Κολχίδα ἐσήλασαν, αὐτοῖς
 τε καὶ Λαζοῖς καὶ Ῥωμαίοις διαφθεῖρεσθαι μέχρι δεῦρο ξυμβαίνει.

GPS || 14 cf. VII, 1,23 ss. || 22 Σαρακηνοὶ cf. Ammian. Marcell. XIV 4

13 ἔτι ἢ Haurý: ἢ ἔτι GPS || ἐγγύθεν PS: om. G || 14 ἢ add. Alem || τε del. Reiske || τε
 γὰρ GPS: δὲ Comp 122,3 et p. 256 || καὶ τοὺς GPS: καὶ γὰρ τοὺς Comp p. 256 || εὐθύς GPS:
 ἐκεῖ Comp p. 256 || 16 ἄχρι GP: μέχρι S || 17 ἐς GS: εἰς P || 18 χωρία PS: παιδία superscr.
 χωρία G || 20 εἴη — ἐστίν probat Syk I 28 || μέχρις S || Χερρονησιωτῶν Kraš: Χερρόνησος
 τῶν GPS: Χερρονησιωτῶν Alem || 21 ἐσβολῇ Maltr: ἐκβολῇ GPS: ἐμβολῇ Alem || ὥστε add.
 Reiske: ὅθεν add. Comp 123,1 et p. 256 || εἶναι add. Haurý || 22 ἐν om. P || τῆς Dind: γῆς
 GPS || τὸ μέτρον GP: τῷ μέτρῳ S || οὕτως Dind: οὕτω GPS || 23 τρις GPS, Comp 123,9:
 τετράκις Haurý, cf. II, 26,1 || ἐμβάλλοντες GPS: ἐμβαλόντες Syk I 28 || αὐτοῖς Kraš:
 αὐτοῖς GPS || 24 ἐσήλασαν Haurý: ἐσέλασαν PS: εἰσέλασαν G: εἰσήλασαν Dind || δεῦρο
 μέχρι S

Fiind cel puțin de trei ori mai întinsă decât Libia, Italia a ajuns pretu- 13
tindeni chiar și mai pustie de oameni decât aceea, încît despre numărul 14
morților de aici va fi mai ușor să ne dăm seama. Am arătat mai înainte pri-
cina nenorocirilor din Italia. Toate greșelile din Libia au fost făcute și aici.
Iustinian a trimis logofeți care îndată au răvășit și întors pe dos toate 15
lucrurile. Înainte de acest război, stăpînirea goșilor se întindea de la pămîn- 16
tul galilor pînă la hotarele Daciei, unde se află cetatea Sirmium. În vremea 17
cînd a sosit în Italia oastea romanilor, Galiile și o mare parte din țara vene-
ților erau stăpînite de germani, iar Sirmium și ținuturile de acolo de către 18
gepizi; însă toate erau cu desăvîrșire goale de locuitori, ca să spun lucrurilor
pe nume: pe unii i-a nimicit războiul, iar pe alții boala și foametea, cele 19
două însoțitoare ale războiului. De la suirea pe tron a lui Iustinian, hunii, 20
sclavinii și anții au năvălit aproape în fiecare an asupra ilirilor și în toată
Tracia, de la Marea Ionică pînă în marginile Bizanțului, și pînă în Grecia și
Chersones: ei au pricinuit locuitorilor din părțile acelea suferințe înspăi-
mîntătoare. Cred că la fiecare năvălire au pierit sau au fost luați în prin- 21
soare mai mult de două sute de mii de romani; de aceea pustia scitică
s-a lățit în voie pretutindeni în aceste ținuturi.

Acestea sînt faptele războinice petrecute în Libia și în Europa. Sara- 22
cenii au năvălit fără întrerupere în tot timpul acesta și au chinuit cu atîta
stăruință pe romanii din răsărit, din Egipt pînă la hotarele Persiei, încît
toate ținuturile de acolo au ajuns goale de locuitori: cred că nu se va găsi 23
om să poată cerceta și afla numărul celor uciși în felul acesta. Perșii și Chos-
roe au pătruns de trei ori în cealaltă parte a împărăției și au nimicit ora-
șele; iar pe oamenii prinși în cetățile cucerite și în fiecare ținut i-au ucis
sau i-au luat cu ei și au lăsat pămîntul gol de locuitori pe unde au ajuns.
De cînd au dat năvală în țara Colhidei au urmat măceluri pînă în ziua de 24
azi în rîndurile colhidienilor, lazilor și romanilor.

---

17 Prin germani Procopius înțelege în primul rînd pe franci, care au luptat împotriva
goșilor din Italia și s-au întins pînă în nordul Mării Adriatice. Gepizii, alt trib germanic,
stăpîneau în Dacia și se întindeau pînă la sud de Dunăre, în jurul cetății Sirmium (azi
Sremska Mitrovica, la sud de Sava). Puterea acestor triburi era prea mare spre a putea fi
combătută cu succes de bizantini, de aceea Procopius condamnă pe bună dreptate politica
ambițioasă a lui Iustinian.

25 Οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὐννοῖς ἢ τῷ Σκλαβηνῶν γένει
 ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνενέχθη ἀπαλ-
 26 λαγήναι. ἔν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἔν τε πολιορκίαις καὶ
 ξυμβολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐδὲν τι ἤσσον ξυνδιεφθάρησαν.
 27 οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι σχεδόν τι πάντες τῆς Ἰουστινιανοῦ
 28 μαιροφονίας ἀπάναντο. ἦν μὲν γάρ [τε] καὶ Χοσρόης αὐτός τε πονηρὸς τὸ ἦθος
 καί, ὡς μοι ἐν λόγοις εἴρηται τοῖς καθήκουσι, τὰς μὲν αἰτίας αὐτῶ τοῦ πολέμου
 29 ὄδε παρείχετο πάσας. οὐ γὰρ ἤξιου τοῖς καιροῖς ἐναρμόζειν τὰς πράξεις, ἀλλ'
 ἄπο καιροῦ πάντα εἰργάζετο, ἐν μὲν εἰρήνῃ καὶ σπονδαῖς ἐξαρτούμενος αἰεὶ
 νῶ δολερῶ ἐπὶ τοὺς πέλας πολέμου αἰτίας, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ ἀναπεπτωκῶς τε οὐδενὶ
 λόγῳ καὶ τὴν τῶν ἔργων παρασκευὴν ὀκνηρῶς ἄγαν διὰ φιλοχρη|ματίαν ποιού-
 μενος, ἀντί τε σπουδῆς τῆς περὶ ταῦτα περισκοπῶν μὲν τὰ μετέωρα, περιέργος
 δὲ ἀμφὶ τῆ τοῦ θεοῦ φύσει γινόμενος, καὶ οὔτε τὸν πόλεμον μεθιείς, τῷ μαιφόνος
 τις καὶ παλαμναῖος εἶναι, οὔτε περιεῖναι τῶν πολεμίων οἶός τε ὢν, τῷ μὴ τὰ δέοντα
 30 ὑπὸ σμικρολογίας περιεργάζεσθαι. ταύτη τε ἀὐτοῦ βασιλεύοντος ἡ γῆ ξύμπασα
 ἔμπλεως αἵματος ἀνθρωπείου ἐκ τε Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων σχεδόν τι πάντων
 διαρκῶς γέγονε.

31 Ταῦτα μέντοι κατὰ τὸν πόλεμον πανταχόθι <γῆς> τῆς Ῥωμαίων ξυλλήβδην
 32 εἰπεῖν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον ξυνηνέχθη γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ στάσιν ἔν τε Βυ-
 ζαντίῳ καὶ πόλει ἐκάστη ξυνενεχθέντα διαριθμούμενος οὐκ ἐλάσσω ἀνθρώπων
 33 φόνον ταύτη ξυμβῆναι ἢ κατὰ τὸν πόλεμον οἶομαι. τοῦ γὰρ δικαίου καὶ τῆς ὁμοίας
 ἐπιστροφῆς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ὡς ἤκιστα ὄντων, ἀλλὰ κατεσπουδασμένου
 τῷ βασιλεῖ θατέρου τοῖν μεροῖν μάλιστα ἡσυχίαν οὐδὲ θάτεροι ἤγον, ἀλλ' οἱ
 μὲν τῷ ἐλασσοῦσθαι, οἱ δὲ τῷ θαρσεῖν ἐς ἀπόγνωσίν τε καὶ ἀπόνοιαν αἰεὶ ἔβλεπον,
 καὶ πῆ μὲν ἀθρόοι ἐπ' ἀλλήλους ἰόντες, πῆ δὲ κατ' ὀλίγους μαχόμενοι, ἢ καὶ κατ'
 ἄνδρα ἓνα τὰς ἐνέδρας, ἂν οὕτω τύχοι, ποιούμενοι ἐς δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς
 οὐδένα ἀνιέντες καιρὸν αὐτοῖ τε εἰργάζοντο ἀλλήλους ἀνήκεστα ἔργα καὶ πρὸς

GPS || 27 cf. Agath. 332,1 || 28 Χοσρόης cf. I, 23,1 || 29 οὐ — εἰργάζετο Suid s.v. ἤξιου || ἐν αἰτίαις Suid s.v. ἐξαρτήσας || ἐν δὲ — ποιούμενος Suid s.v. ἀναπεπτωκῶς || οὔτε περιεῖναι — περιεργάζεσθαι Suid s.v. περιεῖναι

---

25 ἢ Οὐννοῖς GP: καὶ Οὐννοῖς S || τῷ PS: τὸ G || Σκλαβηνῶν Alem: Σκλαβῶν G: Σκλαβῶνων PS || ἐκ Alem: ἐς GPS || ἐφόδοις GPS: ἀφόδοις Syk I 26, cf. VI, 26,1 || 27 Ῥωμαῖοι S: Ῥωμαίων GP || τῆς — μαιροφονίας Reiske: τῆ — μαιροφονία GPS || 28 τε del. Haury: τοι Reiske, Kraß, Comp 124,5 || ἦθος, ὡς — καὶ τὰς Comp 124,5 et p. 256: ἦθος καὶ GPS: ἦθος Herw 35,332 || ὡς Alem: ὄς GPS || μὲν GPS: μέντοι Herw 35,332 || αὐτῷ Alem: αὐτῶν GPS || 29 πάντα GPS: παντός Suid || ἐξαρτούμενος Alem: ἐξαρτούμενος GPS || οὔτε τὸν Dind: οὐδὲ τὸν GP: μὴ δὲ τὸν S || πόλεμον Reiske: πολέμιον GPS || παλαμναῖος PS: τυραννικὸς G || οὔτε περιεῖναι Dind: οὐδὲ περιεῖναι GPS || μὴ τὰ GPS: τὰ μὴ Syk I 26 || περιεργάζεσθαι GPS: ἐργάζεσθαι Suid || 30 ἀὐτοῦ Reiske: τοῦ GPS: <τοῦ>του Kum I 26 || 31 γῆς add. Kraß || ξυνενεχθέντα GP: om. S: γνόμμενα Comp 125,3 et p. 257 || 33 θάτεροι GP: θάτερον S || ἀλλήλους GP: om. S || ἔργα GP: om. S

Dar nici perșii, saracenii, hunii și neamul sclavinilor sau al altor barbari 25
 nu s-au întors acasă teferi de pe pământul romanilor, căci în năvăliri neaș- 26
 teptate au întâlnit împotrivire și au căzut și ei cu nemiluita. Nu numai romanii, 27
 ci și aproape toți barbarii au simțit și gustat setea de sânge a lui Iustinian.
 Era și Chosroe rău din fire, cum am arătat la locul cuvenit, în cărțile de 28
 mai înainte, dar toate pricinile războiului i le-a dat Iustinian. Căci nu căuta 29
 să-și potrivească faptele pe măsura timpului, ci le făcea pe toate în afara
 clipei nimerite. În timp de pace și de înțelegere născocea mereu, cu gând
 răutăcios, pricini de război împotriva vecinilor; iar în război se poticnea
 fără temei și din prea mare zgîrcenie amîna pregătirile și, în loc să aibă grijă
 de ele, cerceta tainele înălțimilor sau era absorbit de căutările cu privire la
 ființa lui Dumnezeu: nici nu se lăsa de război, deoarece era setos de sânge și
 răzbunător, și nici nu izbutea să răpună dușmanii, pentru că nu pregătea cele
 trebuitoare din pricina minții sale bicisnice. De aceea, în timpul cît a domnit 30
 el, tot pământul s-a umplut de sânge omenesc, atît la romani cît și la aproape
 toți barbarii.

Acestea sînt, pe scurt, faptele petrecute în război pretutindeni în împă- 31
 răția romanilor. Dacă adaug cele întîmplate cu prilejul răscoalelor din Bizanț 32
 și din fiecare cetate, cred că a fost acolo tot atîta moarte de om ca și în
 războaie. Nu stăruia cît de puțină dreptate și pedeapsă asemănătoare față 33
 de cei care greșeau, ci fiecare din cele două facțiuni se bucura de încrederea
 împăratului; dar nici una, nici cealaltă nu stătea liniștită, ci împingeau
 mereu lucrurile pînă la deznădejde și nebunie, unii pentru că se credeau
 prea puțin luați în seamă, iar alții din prea mare cutezanță. Cîteodată se
 înfruntau cu grămada, alteori se prindeau în luptă cîte puțini sau unul cîte
 unul, la întîmplare; și așa, fără încetare, timp de treizeci și doi de ani și-au

---

25 Cărțile VII și VIII din *Războiul cu goții* conțin numeroase știri despre atacurile sla-
 vilor și hunilor. Din lipsă de oșteni, Iustinian a ordonat să se ridice cetăți și turnuri de
 apărare, descrise de Procopius în opera sa *Despre zidiri*. Toate acestea n-au putut folosi multă
 vreme iar domnia lui Iustinian a inițiat colonizarea slavilor în Peninsula Balcanică, terminată
 în a doua jumătate a secolului al VII-lea.

29 Preocupările religioase erau determinate de scopuri politice: Iustinian căuta să mij-
 locească între diferitele grupuri religioase potrivnice, care primejduiau unitatea imperiului.
 În anul 543 a cîștigat de partea sa pe papa Vigilius, dar lucrurile erau grozav de complicate
 și a fost nevoie de intervenția forței de stat. Prins între primejdia amenințărilor din afară și
 discuțiile interne, împăratul a pierdut pînă la urmă și simpatia cercurilor ecleziastice, pe care
 le sprijinise la începutul domniei sale.

33 Dregătorul pus în fruntea mulțimii (*praetor plebis*) a început a activa începînd din
 anul 535 și avea ca sarcină supravegherea ordinii publice din capitala imperiului.

34 τῆς τῷ δήμῳ ἐφεστώσης ἀρχῆς ὡς τὰ πολλὰ διεφθείροντο. ἡ μέντοι τίσις τῶν
 ἁμαρτανομένων ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἐς τοὺς Πρασίνοὺς ἐγένετο. ἔτι μὴν καὶ ἡ
 ἐς τοὺς Σαμαρείτας καὶ τοὺς καλουμένους αἰρετικούς κόλασις φόνου ἐνέπλησε
 35 τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν. ταῦτα δέ μοι ὄσον ἐν κεφαλαίῳ εἰρησθαι ἀπομνημο-
 νεύεται τανῶν, ἐπεὶ μοι ἱκανῶς ὀλίγῳ ἔμπροσθεν δεδιήγηται.

36 Ταῦτα μὲν κατὰ τὸν ἐν σώματι γενόμενον δαίμονα τετύχηκε γενέσθαι ἐς
 πάντα ἀνθρώπους, ὧν περ τὰς αἰτίας αὐτὸς ἄτε βασιλεὺς καταστάς ἔδωκε· καὶ
 ὄσα μέντοι κατακεκρυμμένη δυνάμει καὶ φύσει δαιμονία διειργάσατο ἀνθρώπους
 37 κακὰ, ἐγὼ δηλώσω. τούτου γὰρ Ῥωμαίων διοικουμένου τὰ πράγματα πολλὰ καὶ
 ἄλλα πάθῃ ξυνηνέχθη γενέσθαι, ἅπερ οἱ μὲν τῆ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τῆδε παρου-
 σία ἰσχυρίζοντο καὶ μηχανῆ ξυμβῆναι, οἱ δὲ αὐτοῦ τὸ θεῖον τὰ ἔργα μισήσαν
 ἀποστραφέν τε ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, χῶραν δαίμοσι τοῖς παλαμναίοις ἐνδε-
 38 δωκέναι ταῦτα διαπράξασθαι τῆδε. Ἐδессαν μὲν γὰρ Σκιρτὸς ἐπικλύσας ὁ ποτα-
 μὸς μυρίων δημιουργὸς τοῖς ἐκείνη ἀνθρώποις συμφορῶν γέγονεν, ὡς μοι ἐν
 39 τοῖς ὀπισθεν λόγοις γεγράφεται. Νεῖλος δὲ ἀναβάς μὲν ἤπερ εἰώθει, χρόνοις
 δὲ οὐκ' ἀποβάς τοῖς καθήκουσι, <δεινά> τινὰς τῶν φκημένων εἰργάσατο ἔργα,
 40 ἅπερ μοι καὶ πρότερον δεδιήγηται. Κύδνος δὲ Ταρσὸν περιβαλόμενος σχεδὸν τι
 πᾶσαν ἡμέρας τε αὐτὴν ἐπικλύσας πολλὰς οὐ πρότερον ἀπέστη ἕως αὐτὴν ἀνή-
 41 κεστα κακὰ ἔδρασε. σεισμοὶ δὲ Ἀντιόχειάν τε καθεῖλον τὴν τῆς ἑώρας πρώτην
 καὶ Σελεύκειαν, ἥπερ αὐτῆς ἐκ γειτόνων οἰκεῖται, καὶ τὴν ἐν Κίλιξιν ἐπιφανε-
 42 στάτην Ἀνάζαρβον. αἷς τῶν <ξυν>απολωλῶτων ἀνθρώπων τὸ μέτρον τίς ἂν δια-
 ριθμεῖσθαι δυνατὸς εἴη; προσθεῖη δὲ ἂν τις τὰ τε Ἴβωρα καὶ Ἀμάσειαν, ἡ πρώτη
 ἐν Πόντῳ ἐτύγχανεν οὖσα, Πολύβοτόν τε τὴν ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἦν Πισίδαι Φιλομηδὴν

GPS || 35 cf. An. 11,14—33 || 36—45 Ταῦτα — ἔχοντος haec inculcata esse putat Rühl 292 || 38 Ἐδессαν: Malal. 418,8; Theoph. I 171,18; Euagr. IV 8; Cedren. I 639,21; Zonar. III 268; Zach. 154,4; Mich. Syr. 180 ss.; Chron. Edess. p. 129; Cramer, An. Par. II 319 || γεγράφεται cf. De aed. II 7,2 || 39 δεδιήγηται VII, 29 s. cf. Ioannes de Niciu 513 || 40 Κύδνος cf. De aed. V 5, 14; Mich. Syr. p. 194; Bar-Hebr. 84 || 41 Ἀντιόχειάν: Malal. 419,5; 442,18; Euagr. IV 5; Niceph. Call. XVII 3; Cramer, An. Par. II 109.320; Cedren. I 641,1; 646,5; Ioannes de Niciu 504 s.; Chron. Edess. 132; Douwen et Land, Ioannis episcopi Ephesi commentarii de beatis orientalibus, Amsterdam 1889, p. 224 ss.; Zach. 154,31; Theoph. I 172,1, 10.30; 177,22 || Σελεύκειαν: Malal. 421,14; Ioannes de Niciu 505 || Ἀνάζαρβον: Malal. 418,6; Theoph. I 171, 14; Euagr. IV, 8; Zonar. III 268; Niceph. Call. XVII 3; Cedren. I 639,20 || 42 Ἀμάσειαν: Malal. 448,3

33 διεφθείροντο S: διεφθείρετο GP || 34 εἰς G || ἐγένετο GP: ἐγένετο S || μὴν Dind: μὲν GPS || φόνου PS: φόνον G || 35 ἀπομνημονεύεται PS: ἀπομνημονεύεσθαι G || 36 Ταῦτα GPS: Καὶ ταῦτα Reiske || ἐς πάντα ἀνθρώπους τετύχηκε γενέσθαι P || καὶ ὄσα GPS: ὄσα Reiske || δυνάμει GP: διανοία S || 37 τούτου — διοικουμένου Alem: τούτῳ — διοικουμένῳ GPS || ἄλλα GPS: ἀλλόκοτα Reiske; μεγάλα Syk I 26 || ἀποστραφέν τε Alem: ἀποστραφέντα GPS || 38 ξυμφορῶν S || ὀπισθεν Haurgy: ἔμπροσθεν GPS, cf. Haurgy 3 p. 172 || 39 δεινά τινὰς — εἰργάσατο Kras: τίνα (coni. κενά Haurgy) τῶν φκημένων εἰργάσατο ἔργα GPS: τινὰ τῶν φκημένων εἰργάσατο ἔρημα Reiske: δεινά τοὺς φκημένους εἰργάσατο ἔργα Alem || 40 περιβαλόμενος P || πᾶσαν Alem: πάσας GPS || ἕως S: ὡς GP || 42 αἷς GPS: ἐν αἷς Alem et alii edd. || <ξυν>απολωλῶτων Haurgy: ἀπολωλῶτων GPS || ἀνθρώπων PS: om. G || ἐν Πόντῳ om. P

pricinuit nenorociri înspăimântătoare, iar în multe rînduri au fost uciși de către dregătorii puși în fruntea mulțimii. Ispășirea greșelilor cădea de cele 34 mai multe ori asupra „verzilor“. Dar și pedeapsa cu moartea împotriva samaritenilor și a așa-zișilor eretici a umplut de omoruri împărăția romană. Lucru- 35 rile acestea sînt amintite acum numai așa în treacăt, deoarece au fost povestite pe larg puțin mai înainte.

Aceste nenorociri au fost aduse omenirii întregi de către un duh necu- 36 rat intrat în trup de om, iar pricinile lor au fost iscate de el, cît a fost împărat. Cîte răutăți a aruncat pe capul oamenilor prin puterea lui ascunsă și prin firea lui diavolească voi arăta mai departe. În timpul stăpînirii sale 37 asupra romanilor s-au abătut multe grozăvii și suferințe: acestea s-au petrecut, zic unii, la ivirea și prin iscusința acestui duh al răului, iar altele ni le-a dat Dumnezeu, care din ură față de faptele necuratului și-a întors 38 fața de la împărăția romanilor și a dat țara pe mîna duhurilor înfuriate ca să-și facă de cap în lume. Rîul Scirtos a curs peste maluri și a pricinuit zeci 39 de mii de suferințe locuitorilor din Edesa, cum voi arăta mai încolo. Nilul s-a revărsat ca de obicei, dar n-a dat îndărăt la timp și a adus mari 40 primejdii locuitorilor de acolo, după cum am arătat și mai înainte. Apa Cidnos a înconjurat orașul Tarsos, s-a năpustit timp de mai multe zile asupra întregii cetăți și nu s-a tras din nou în albie decît după ce a lăsat în urmă 41 nenorociri înspăimântătoare. Cutremure de pămînt au nimicit Antiochia, cea dintîi cetate a răsăritului, și Seleucia, aflată în apropiere, precum și renumita cetate Anazarbos din Cilicia. Cine ar mai putea socoti numărul mor- 42 ților din ele? Să se mai adauge Ivora și Amasia, care e cea dintîi cetate din Pont, apoi Polybotos din Frigia și Filomede, cum îi zic cei din Pisidia,

---

37 Toate insuccesele și calamitățile naturale sînt puse pe seama lui Iustinian, nu atît din pricina unei concepții mistice despre prezența inevitabilă a răului în lume, concretizat în persoana împăratului, cît ca scop de luptă politică, pentru discreditarea celui care a nesocotit interesele marilor proprietari de pămînturi.

38 În opera *Despre zidiri* sînt menționate cu cuvinte de laudă eforturile făcute de Iustinian spre a reface localitățile lovite de calamitățile naturale. Orașul Edesa, din bazinul rîului Scirtos, în Mesopotamia de nord-vest, a fost rezidit și înfrumusețat (*De aed.* II 7,6 ș.u.). Orașul Tarsos din Cilicia s-a bucurat de o atenție asemănătoare (*De aed.* V, 5,19). În anul 547 s-a produs o revărsare a Nilului cu urmări catastrofale (*Războiul cu goșii*, VII, 29,7). Orașul Antiochia, distrus de cutremur în anii 526 și 528 și pustiit de Chosroes, a fost refăcut și întărit cu ziduri de apărare (*De aed.* II, 10,2). Lychnidos, în apropiere de localitatea modernă Ohrida, de pe malul lacului cu același nume. Prin menționarea unor localități atît de îndepărtate unele de altele cum sînt Edesa (în orient), Lychnidos (în vest) și Corint (în sud) autorul vrea să sugereze imensitatea și extinderea nenorocirilor din imperiu.

καλοῦσι, | Λύχνιδόν τε τὴν ἐν Ἐπειρώταις καὶ Κόρινθον, αἱ δὴ πολυανθρωπό-
 43 τатаι ἐκ παλαιοῦ ἦσαν. ταύταις γὰρ ἀπαξάπασαις ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον σεισμῶ
 τε καταπεσεῖν καὶ τοῖς φκημένοις σχεδόν τι πᾶσι ξυνδιολωλέναι τετύχηκεν.
 44 ἐπιγενόμενος δὲ καὶ ὁ λοιμός, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθη, τὴν ἡμίσειαν μάλιστα τῶν
 45 περιγινομένων ἀνθρώπων ἀπήνεγκε μοῖραν. τοσούτων μὲν ἀνθρώπων ἐγένετο
 φθόρος, Ἰουστινιανοῦ πρότερον Ῥωμαίοις διοικουμένου τὴν πολιτείαν καὶ ὕστερον
 τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος.

10'

Somnium de Iustiniani avaritia. Relictas ab imperatore Anastasio opes profundit. Subditos expilat, in barbaros prodigus.

- 1 Ὅπως δὲ καὶ τὰ χρήματα ἀφείλετο ἀπαξάπαντα ἐρῶν ἔρχομαι, ὄψιν ὄνειρου
 ὑπειπὼν πρότερον ἦνπερ κατ' ἀρχὰς τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας τῶν τι ἐπι-
 2 φανῶν ἰδεῖν ξυνηνέχθη. ἔφη γὰρ οἱ δοκεῖν ἐν τῷ ὄνειρῳ ἐστάναι μὲν που ἐν Βυ-
 ζαντίῳ παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἠίονα, ἣ δὴ Χαλκηδόνας καταντικρὺ ἐστίν, ὄρᾶν
 3 δὲ τοῦτον κατὰ τὸν ἐκείνη πορθμὸν ἐστῶτα μέσον. καὶ πρῶτον μέντοι τὸ ὕδωρ
 τῆς θαλάσσης αὐτὸν ἐκπιεῖν ὄλον, ὥστε οἶεσθαι τὸ λοιπὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἠπείρου
 ἐστάναι, οὐκέτι τοῦ πορθμοῦ ταύτη ἐπιόντος, ἔπειτα δὲ ὕδωρ ἄλλο ρύπου τε πολ-
 λου καὶ φορυτοῦ γέμον, βρύσαν ἐξ ὑπονόμων ἐκατέρωθεν ὄντων, ἐνταῦθα γενέσθαι,
 καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτον ἐκπιεῖν ἄμα, γυμνὸν τε αὖθις ἐξεργάσασθαι <τὸν> τοῦ πορθ-
 μοῦ χῶρον.
 4 Ἡ μὲν τοῦ ὄνειρου ὄψις ἐδήλου τοιαῦτα. Ἰουστινιανὸς δὲ οὗτος, ἠνίκα
 οἱ ὁ θεῖος Ἰουστίνος τὴν βασιλείαν παρέλαβε, χρημάτων δημοσίων ἔμπλεων τὴν
 5 πολιτείαν εὗρεν. Ἀναστάσιος γὰρ προνοητικώτατός τε ἄμα καὶ οἰκονομικώτατος
 πάντων αὐτοκρατόρων γενόμενος, δεῖσας ὅπερ ἐγένετο, μὴ οἱ ὁ τὴν βασιλείαν
 ἐκδεξόμενος χρημάτων ὑποσπανίζων | ἴσως τοὺς κατηκόους ληΐζεται, χρυσοῦ
 τοὺς θησαυροὺς ἅπαντας κατακόρως ἐμπλησάμενος, τὸν βίον ξυνεμετρήσατο.
 6 οὐσπερ ἅπαντας Ἰουστινιανὸς ὡς τάχιστα διεσπάσατο, πῆ μὲν θαλασσίους οἰκο-
 δομίαις λόγον οὐκ ἐχούσας, πῆ δὲ τῆ ἐς τοὺς βαρβάρους φιλότητι· καίτοι φήθη

GPS || 42 Κόρινθον cf. Malal. 418,4; Theoph. I 168,10; Cedren. I 638,15; Euagr. IV 4 ||
 44 λοιμός cf. II, 22,1 || 5 χρημάτων — ἐληΐζετο Suid s.v. ὑποσπανίζων

42 Λύχνιδόν GP: Λύχνιόν S || 44 λοιμός GP: λιμός S || 1 Ἰουστινιανὸς GPS: Ἰουστίνου
 Haury 2, p. 38, contra haec Comp 127,14 et p. 258, Rühl 296 || 3 μέντοι GPS: μὲν [τοι]
 Haury, Comp || ἐκπιεῖν om. S || ταύτη Alem: ταῦτα GPS || δὲ add. Haury || τε GPS: δὲ Kraš ||
 τὸν add. Syk I 26 || 4 μὲν GPS: οὖν Comp 128,7 || δὲ om. S || 5 οἰκονομικώτατος S: οἰκονομητικώ-
 τατος GP || συνεμετρήσατο S || 6 τάχιστα GP: ταχύτητα S || διεσπάσατο GPS: διεσπαθήσατο
 (i.e. delapidavit Herw 35,332 || πῆ — πῆ Dind: πῆ — πῆ PS: ποῖ — ποῖ G || φήθη ἂν τις
 (αὐτοῦς Reiske) αὐτὸ βασιλεῖ ἐς Μαίτρ: ἀθήνης (ἀθή GP) ** ἂν τις αὐτοῦ βασιλείας GPS

precum și Lychnidos din ținutul epiroților și Corintul, care erau din vechime 43
 cetăți foarte populate: ele s-au năruit cu toatele în timpul acesta din pricina 44
 cutremurelor și au pierit împreună cu aproape toți locuitorii lor. A mai venit 45
 apoi și ciuma, amintită mai înainte, și a răpit aproape jumătate din oamenii
 care mai rămăseseră. Atita moarte de om s-a ivit în vremea când Iustinian
 a condus mai întâi statul și după ce a ajuns mai pe urmă împăratul roma-
 nilor.

19

Visul despre lăcomia lui Iustinian. El risipește averile lăsate de împăratul Anastasius,
 jupoaie supușii și e darnic cu barbarii.

Cum a răpit el toate averile voi arăta acuma. Mai întâi voi povesti 1
 vedenia avută în vis, la începutul domniei lui Iustinian, de către unul din 2
 oamenii de seamă. „Mi s-a părut în vis, zicea el, că mă aflu undeva pe 3
 țărmul mării, în fața cetății Calcedon, și îl vedeam pe Iustinian cum stătea
 acolo în mijlocul strîmtorii. Mai întâi a băut toată apa mării, încît după 3
 aceea părea că stă pe uscat și nu mai curge apă prin strîmtoare; apoi din
 amîndouă părțile, prin canalele de dedesubt, s-a scurs acolo altă apă, plină de
 murdărie multă și împutită; iar el a sorbit-o și pe aceasta și a lăsat din nou
 uscat locul din strîmtoare“.

Vedenia din vis are tîlcul ei, după cum urmează. Cînd unchiul său 4
 Iustin a pus mîna pe domnie, acest Iustinian a găsit statul tixit de avuții 5
 obștești. Anastasius a fost cel mai înțelept, mai grijuliu și mai gospodăros 6
 dintre toți împărații. Temîndu-se că urmașul său în domnie va duce lipsuri
 și va jefui supușii, ceea ce s-a și întîmplat, el a umplut din belșug cu aur
 toate cămările palatului și apoi a încetat din viață. Pe toate acestea le-a
 golit și irosit la repezeală Iustinian, fie în zidiri fără rost la marginea mării,
 fie din prea mare dragoste față de barbari. Ai fi crezut că aceste avuții

2 Calcedon, oraș așezat în fața Bizanțului, spre răsărit, pe țărmul Asiei Mici, cunoscut
 prin sinodul din anul 451. Apa din strîmtoare se lega de Pontul Euxin și de mările care
 scaldau toate țărmurile întinsului imperiu bizantin. Avuțiile din acest imperiu circulau îndeo-
 sebi pe apă, iar flota împărăției era cea mai puternică din Europa.

5 În timpul celor douăzeci și șapte de ani de domnie ai împăratului Anastasius (491—518)
 triburile slave se aflau la nord de Dunăre și nu făceau încă presiuni asupra imperiului, iar hunii
 erau divizați și nu mai reprezentau o primejdie. În răsărit perșii stăteau liniștiți, deoarece
 lipseau conducători întreprinzători, iar arabii nu apăruseră încă pe scena istoriei universale.
 Cheltuielile lui Iustinian au fost legate în special de construcțiile civile și militare, de războaie
 iele cu perșii, vandalii și goții și de prezența tot mai amenințătoare a slavilor pe malul Dunării.
 În aceste condiții diplomația imperiului era costisitoare.

- 7 ἂν τις αὐτοὺς βασιλεῖ ἐς ἄγαν ἀσώτῳ ἐσομένῳ ἐτῶν ἑκατὸν ἐπαρκέσειν. ἰσχυρίζοντο γὰρ οἱ τοῖς θησαυροῖς τε καὶ ταμείοις καὶ ἄλλοις ἅπασιν τοῖς βασιλικαῖς χρήμασιν ἐφεστῶτες, Ἀναστάσιον μὲν Ῥωμαίων ἔτη πλέον ἢ ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν
8 ἄρξαντα διακόσια καὶ τρισχίλια χρυσοῦ κεντηνάρια ἐν δημοσίῳ ἀπολιπεῖν. ἐπιμέντοι Ἰουστίνου ἔτη ἑννέα τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος, τούτου Ἰουστινιανοῦ ζύγχυσίν τε καὶ ἀκοσμίαν τῇ πολιτείᾳ προστριψαμένου, τετρακισχίλια κεντηνάρια ἐς τὴν βασιλείαν εἰσκομισθῆναι οὐδενὶ νόμῳ, καὶ τούτων ἀπάντων οὐδ' ὅτιοῦν ἀπολελεῖσθαι, ἀλλ' ἔτι περιόντος Ἰουστίνου πρὸς τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου
9 δεδαπανῆσθαι ἤπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται λόγοις. ἅπερ γὰρ αὐτὸς ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ σφετερίζεσθαι τε οὐ δέον καὶ ἀναλοῦν ἰσχυσεν, οὐδ' ἂν τινα
10 λόγον ἢ λογισμὸν ἢ μέτρον φανῆναι μηχανή τις οὐδεμία ἐστίν. ὥσπερ γὰρ τις ποταμὸς ἀένναος ἐς ἡμέραν ἐκάστην ἐδήου τε καὶ ἐληίζετο τοὺς ὑπηκόους, ἐπέρρει δὲ ἅπαντα τοῖς βαρβάροις εὐθύς **.
- 11 Πλοῦτον οὕτω τὸν δημόσιον εὐθύς ἐκφορήσας ἐπὶ τοὺς κατηκόους τὸ βλέμμα ἤγε, πλείστους τε αὐτίκα τὰς οὐσίας ἀφείλετο ἀρπάζων τε καὶ βιαζόμενος οὐδενὶ λόγῳ, τῶν ἐγκλημάτων τε οὐδαμῇ γεγονότων ὑπάγων τοὺς εὐδαίμονας ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἐκάστη δοκοῦντας εἶναι, καὶ τοῖς μὲν πολυθεῖαν, τοῖς δὲ δόξης ἐν Χριστιανοῖς οὐκ ὀρθῆς αἴρησιν, τοῖς δὲ παιδεραστίας, ἐτέροις ἱερῶν γυναικῶν ἔρωτας, ἢ ἄλλας τινὰς οὐ θεμιτὰς μίξεις, ἄλλοις στάσεως ἀφορμῆν, ἢ μέρους Πρασίνου στοργῆν, ἢ ἐς αὐτὸν ὑβρίζειν, ἢ ὄνομα ὅτιοῦν ἄλλο ἐπενεγκῶν, ἢ κληρονόμος αὐτόματος τοῖς τετελευτηκόσιν ἢ καὶ περιοῦσιν, ἂν οὕτω
12 τύχοι, γινόμενος ἅτε ἐσποιητὸς πρὸς αὐτῶν γενόμενος. αἶ γὰρ δὴ σεμνόταται τῶν πράξεων αὐτῷ τοιαῦται ἦσαν. ὅπως δὲ καὶ τὴν γενομένην ἐπ' αὐτὸν στάσιν, ἦν Νίκα ἐκάλουν, διοικησάμενος πᾶσι κληρονόμος τοῖς ἐκ βουλῆς εὐθύς γέγονεν ἤδη μοι ἔναγχος δεδιήγηται, καὶ ὅπως τῆς στάσεως πρότερον οὐκ ὀλίγων αὐτὸς ἰδίᾳ ἐκάστου τὴν οὐσίαν ἀφείλετο.

GPS || 8 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. An. 8,7–8. Iustinianum consulem anno 521 pecuniam profudisse dicit Marcell. Com. ad a. 521 || 10 ὥσπερ — ὑπηκόους Suid. s.v. ἀένναος || 11 ἄλλοις — ἀνήρει Suid s.v. Πράσινον χρῶμα || 12 δεδιήγηται cf. An. 12,12

7 ἄλλοις ἅπασιν τοῖς GPS: τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Alem, Syk I 26 || Ἀναστάσιον Kraš: Ἀναστασίου GPS || ἄρξαντα Kraš: ἄρξαντος GP || ἐν δημοσίῳ — κεντηνάρια PS: om. G || 8 ἐς τὴν βασιλείαν GP: ἐν τοῖς βασιλείοις S || νόμῳ GPS: πόνῳ Comp 129,6 et p. 259 || ἔτι Alem: ὅτι GPS || Ἰουστίνου Alem: Ἰουστινιανοῦ GPS || λόγοις εἴρηται G || 9 ἀναλοῦν Alem: ἀναλογοῦν GPS || οὐδ' ἂν GPS: οὐδένα Syk I 26 || ἢ μέτρον S: ἡμέτερον GP || φανῆναι GPS: φάναι aut φῆναι Reiske: σημῆναι scribi mavult Haury app. || ἐστίν GP: ἦν S || 10 ἐδήου τε καὶ ἐληίζετο Suid: ἐνδηιούμενος (ἐκδηιούμενος Alem) κατελήιζετο GPS || εὐθύς om. P, post εὐθύς spatium vacuum est trium fere verborum in GP, unius verbi in S, fortasse exciderunt: ἢ ῥοθίους τισὶ θαλασσίοις, cf. An. 19,15: καὶ τοῖς στασιώταις Comp 129,13 et p. 259 || 11 οὕτω GPS: οὖν οὕτω Syk I 26 || λόγῳ GPS: νόμῳ Comp 129,16, contra haec Syk II 365 || τῶν cancellandum censet Syk I 26 || ἢ μέρους GP: ἡμέρου S || ὑβρίζειν GPS: ὕβριν vel ὕβρισιν Reiske || γινόμενος del. Haury || γενόμενος GPS: κεκλημένος Comp 130,5 || 12 ἦν Νίκα Alem: ἦνίκα GPS || οὐκ ὀλίγων πρότερον G

vor ajunge timp de o sută de ani împăratului celui mai netrebnic; deoarece 7
dregătorii rînduiți peste aceste comori, vistiare și toate celelalte avuții
împărătești, ziceau cu tărie că, după o domnie de peste douăzeci și șapte
de ani asupra romanilor, Anastasius a lăsat statului aur în greutate de trei
mii două sute de cîntare. În timpul domniei de nouă ani a împăratului Iustin, 8
cînd acest Iustinian a prăvălit statul în învălmășeală și nerînduială, au mai
intrat în cămările împărăției, fără temeii, încă patru mii de cîntare. Din toate
acestea n-a mai rămas nimic, ci au fost părăduite și irosite de omul acesta
încă din vremea cînd trăia Iustin, cum am arătat în rîndurile de mai îna- 9
inte. Cîte bogății necuvenite a izbutit el să strîngă și să fure în tot timpul 9
acesta nu poate spune, număra sau măsura nimeni pe pămînt, căci a căzut 10
ca un torent neîntreput și a jefuit mereu supușii; apoi toate bogățiile s-au
scurs repede în mîinile barbarilor.. (sau în valurile mării).

După ce a părăduit averea obștească, și-a îndreptat privirile asupra 11
supușilor și pe cei mai mulți i-a golit îndată de avuții, prădînd și siluind fără
nici un temei. Învinovătea de greșeli nefăptuite niciodată pe cei socotiți
bogați din Bizanț și din fiecare cetate și le punea pe seamă: închinare la
idoli, dușmănie față de credința creștină, dragoste trupească între bărbați,
iubiri cu călugărițele sau alte legături neîngăduite, înțelegere de răzvrătire,
părtinire pentru frîntura „verzilor“, jigniri aduse împăratului și alte vorbe
întîmplătoare. El se făcea, cu de la sine putere, moștenitorul celor morți
sau, dacă avea prilej, și al celor rămași în viață, sub cuvînt că a fost luat
de suflet și primit în familie. Pentru el acestea erau fapte deosebit de mărețe. 12
După răscoala numită Nica (Îvinge) a ajuns repede moștenitorul tuturor
celor din sfatul bătrînilor, cum am arătat puțin mai înainte; iar pînă la răs-
coală a luat averile altora, fiecăruia cum i-a venit rîndul.

11 Iustinian s-a sprijinit indeosebi pe tineret și a lovit în aristocrația senatorială. El
fși alegea colabororii din rîndurile păturilor sociale mijlocii și căuta să-și apropie pe repre-
zentanții clerului, care se bucurau de trecere în fața mulțimilor.

12 Faptul că după răscoala numită Nica din anul 332 Iustinian a răpit averile senato-
rilor arată că această răscoală fusese pusă la cale și sprijinită în primul rînd de reprezentanții
nobilimii senatoriale, care nu erau mulțumiți de politica internă dusă de Iustinian și Teodora.

- 13 Τοὺς δὲ βαρβάρους ἅπαντας οὐδένα ἀνιείς καιρὸν χρήμασιν ἔδωρεῖτο μεγά-
 14 λους, ἔφους τε καὶ ἔσπερίους πρὸς τε ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ἄχρι ἐς τοὺς ἐν
 15 Βρεττανίας ὤκημένους καὶ γῆς πανταχόθι τῆς οἰκουμένης τὰ ἔθνη, ὧν περ οὐδὲ
 16 ὅσον ἀκοὴν πρότερον εἶχομεν, ἀλλὰ πρῶτον ἰδόντες εἶτα τοῦ γένους ὄνομα ἔγνω-
 17 μεν. αὐτοὶ τε γὰρ πυνθανόμενοι τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἦθος ἐπ' αὐτὸν δὴ ἐκ πάσης γῆς
 18 ζυνέρρεον ἐς Βυζάντιον. καὶ ὃς οὐδεμιᾶ ὀκνήσει, ἀλλ' ὑπερηδόμενός τε τῷ ἔργῳ
 19 τούτῳ, καὶ τι καὶ ἔρμαιον εἶναι οἰόμενος τὸν μὲν Ῥωμαίων ἐξαντλεῖν πλούτον,
 20 βαρβάρους δὲ ἀνθρώποις ἢ ῥοθίοις τισὶ θαλασσίοις προῖεσθαι, αἰεὶ καθ' ἑκάστην
 21 αὐτῶν ἕκαστον ζῦν ἀδροῖς χρήμασιν ἀπεπέμπετο. ταύτη τε οἱ βάρβαροι ἅπαντες
 22 κύριοι τοῦ Ῥωμαίων παντάπασι γεγένηται πλούτου, ἢ τὰ χρήματα πρὸς τοῦ
 23 βασιλέως κεκομισμένοι ἢ ληϊζόμενοι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν, ἢ τοὺς αἰχμαλώ-
 24 τούς ἀποδιδόμενοι, ἢ τὴν ἐκεχειρίαν ἀπεμπολοῦντες, τὴν τε τοῦ ὄνειρου ὄψιν, | ἢς
 25 ἄρτι ἐμνήσθην, ἐς τοῦτο τῷ ἰδόντι ἀποκεκρίσθαι τετύχηκε. καὶ ἄλλους μέντοι
 26 ἐπιτεχνήσασθαι τῆς τῶν κατηκόων λεηλασίας τρόπους ἴσχυσεν, οἷπερ ἐς ὅσον
 27 δυνατὸς ἂν εἴην αὐτίκα μάλα λελέξονται, δι' ὧν οὐκ ἀθρόας, ἀλλὰ «κατὰ» βραχὺ
 28 τὰς πάντων οὐσίας ληϊζεσθαι διαρκῶς ἔσχε.

κ'

Praefectus venaliciis. Instituta monopolia. Praetor plebis et quaesitor nove creati.
 Deformata quaestura. Triboniano succedit Iunilus, huic Constantinus. Utriusque mores.

- 1 Πρῶτα τῷ δήμῳ [οἱ] ἔπαρχον ἐν Βυζαντίῳ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἐφίστη,
 2 ὃς δὴ ἔμελλε τοῖς τὰ πωλητήρια ἔχουσι πόρου ἐνιαυσίου ἐνθένδε διαλαγχάνων
 3 ἐς τὴν ἐξουσίαν αὐτοὺς ἐμβιβάζειν τοῦ τὰ ὄνια ὄπη βούλοιντο ἀποδίδοσθαι.
 4 καὶ περιεστήκει τοῖς τῆδε ἀνθρώποις ὠνεῖσθαι τὰ ἐπιτήδεια, τριπλασίονα μὲν
 5 καταβαλλομένοις τιμήματα, ὅτῳ δὲ ἂν διὰ ταῦτα ἐπικαλοῖεν, οὐδαμῆ ἔχουσι.
 6 μέγα τε τὸ ἀπὸ τοῦ ἔργου βλάβος ἠγείρετο. μέρος γὰρ τῆς βασιλείας τοῦδε φερο-
 7 μένης τοῦ πόρου πλουτεῖν ἀπ' αὐτοῦ ἢ τῷ πράγματι ἐφεστῶσα ἀρχὴ ἤθελε. τὸ
 8 δὲ ἐνθένδε οἱ τε τῆς ἀρχῆς ὑπηρεταὶ τῆς αἰσχροῦς ταύτης ὑπουργίας ἐπειλημμένοι
 9 καὶ οἱ τὰ πωλητήρια ἔχοντες τῆς τοῦ παρανομεῖν ἐξουσίας δραξάμενοι ἀνήκεστα
 10 ἔργα τοὺς τότε ὠνεῖσθαι δεομένους εἰργάζοντο, οὐχ ὅσον πωληταὶ πολλαπλάσια

GPS

13 ἀνιείς GPS: ἀφίεις Herw 35,332, cf. Dem. I 8; Isocr. IV 15 || ἄρκτον GP: ἄρκ-
 14 τούς S || ἄχρι GP: ἄχρις ἐς S || τὰ ἔθνη, ὧν περ οὐδὲ ὅσον ἀκοὴν πρότερον εἶχομεν Haurg:
 15 ὧν περ τὰ ἔθνη οὐδὲ ὅσον ἀκοὴν πρότερον εἶχομεν GPS: τὰ ἔθνη, ἄπερ, οὐδὲ ὅσον ἀκοή,
 16 πρότερον εἶδομεν Reiske || εἶχομεν GPS: εἶδομεν Comp 130,13 || εἶτα GS: οὗτω P || τὸ τοῦ
 17 Syk I 26: τοῦ GPS || ὑπερηδόμενός P(mg.): ὑπεριδόμενός GPS || τὸν Alem: τῶν GPS || ἅπαν-
 18 τάπασιν G || καὶ κεκομισμένοι S || ἐγκεχειρίαν G || 17 κατὰ add. Alem || 1 οἱ del. Maltr ||
 19 ἐν Βυζαντίῳ PS: om. G || πόρου ἐνιαυσίου Haurg: πόρον ἐνοῦ G: πόρου ἐνοῦ PS: πόρον
 20 ἐνιαυσίον Reiske: πόρον ἔτους Comp 131,12 et p. 262 || ὄπη GP: ὄποι S || 2 περιεστήκει G ||
 21 4 πωληταὶ Buech 154: πολλὰ (πολλοὶ P, πολλαὶ G) εἴρηται GPS: πολλὰ εἴρηται del.
 22 Haurg: ὡς εἴρηται Alem: εἴρηται πολλὰ παραπλάσια δὲ Syk I 26

Nu înceta nici o clipă să dăruiască avuții însemnate tuturor barbarilor, din răsărit și din apus, de la miazăzi și de la miazănoapte, pînă la cei din Britania și pînă la toate neamurile de pe fața pămîntului, pe care înainte nu le știam nici din auzite și am aflat de numele lor abia cînd i-am văzut aici. Ei cunoșteau firea bărbatului și alergau la dînsul în Bizanț din toate colțurile pămîntului; iar el nu stătea deloc în cumpănă, ci se bucura peste măsură de lucrul acesta, socotind o mare vrednicie să risipească avuția romanilor și s-o arunce barbarilor sau în valurile mării; și de fiecare dată îi trimitea acasă cu bogății îmbelșugate. În felul acesta toți barbarii au ajuns pretutindeni stăpîni pe avuția romanilor: ei primeau bani de la împărat, prădau împărăția romanilor, vindeau pe cei prinși în război sau cumpărau cu bani încetarea luptelor. Iată cum s-a adevărit vedenia din vis amintită puțin mai înainte. Iustinian a izbutit să descopere și alte mijloace pentru jefuirea supușilor, după cum voi arăta îndată puțin mai departe: prin ele a putut răpi avuțiile tuturor supușilor, dar nu dintr-odată, ci încetul cu încetul și una după alta.

20

Dregătorul peste dările puse pe vînzări. Statul capătă dreptul de a pregăti și vinde numai el anumite mărfuri. Dregători noi: conducătorul mulțimii și judecătorul relexelor deprinderi. Folosirea nepotrivită a dregătoriei veniturilor. Lui Tribonian îi urmează Iunilus, iar acestuia Constantin. Năravurile acestor oameni.

Mai întîi a rînduit pretutindeni peste mulțimea din Bizanț un dregător: acesta trebuia să împartă veniturile anuale împreună cu neguțătorii din prăvălii, iar în schimb le îngăduia să vîndă mărfurile cum doreau. Așa s-a făcut că oamenii de acolo cumpărau cele trebuitoare cu prețuri de trei ori mai mari și n-aveau deloc putință să se plîngă undeva pentru toate acestea. Măsura amintită a adus multă pagubă, deoarece o parte din venituri trecea în seama statului, iar dregătorul rînduit în fruntea lor voia să se îmbogățească. Slujbașii însărcinați de conducere cu această treabă rușinoasă și neguțătorii din prăvălii aveau prilej să calce legile și pricinuiau cumpărăto-

13 Britania trebuie socotită aici în sensul limitei extreme a întinderii celților spre apus. Galii și francii sînt pomeniți des în izvoarele bizantine. Cu ei au venit în conflict direct armatele bizantine cu prilejul luptelor din Italia. Diplomația lui Iustinian consta mai ales în tendința de a împinge unele triburi împotriva altora, spre a le slăbi și abate de la granițele imperiului. Această politică de divizare avea nevoie de fonduri și nu dădea totdeauna rezultate imediate.

1 Dregătorul numit *praetor plebis* a fost instalat pentru prima oară în anul 535 și a primit sarcina de a controla și îndruma comerțul.

τὰ τιμήματα κομιζόμενοι, ἀλλὰ καὶ δολώσεις ἐν τοῖς ὀνίοις μηχανόμενοι ἀμυθίτους τινάς.

5 Ἐπειτα δὲ πολλὰ καταστησάμενος τὰ καλούμενα μονοπώλια τὴν τε κατηκῶν σωτηρίαν ἀπεμπολήσας τοῖς τὸ ἅγος τοῦτο ἐνεργολαβεῖν ἀξιοῦσιν, αὐτὸς μὲν τίμημα τοῦ ἔργου τούτου ἀντιφορτισάμενος ἀπηλλάσσετο, τοῖς δὲ αὐτῷ ξυμβε-
6 βληκόσι παρείχετο τὴν ἐργασίαν ἢ βού|λοιντο διοικήσασθαι. ὅπερ ἀπαρακαλύπτως ἡμαρτάνετο κὰν ταῖς ἄλλαις ἀπάσαις ἀρχαῖς. βασιλέως γὰρ μοῖράν τινα οὐ πολλὴν αἰεὶ τῶν φωρίων κομιζομένου αἰεὶ τε ἀρχαὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ οἱ πράγματι
7 ἐφεστῶτες ἐκάστῳ ἀδεέστερον τοὺς σφίσι παραπίπτοντας ἐληθίζοντο. ὡςπερ δὲ οὐχ ἰκανῶν οἱ ἐξ τοῦτο οὐσῶν τῶν πάλαι διατεταγμένων ἀρχῶν, ἐτέρας δύο ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ ἐπετεχνήσατο, καίτοι ἅπαντα μετῆι πρότερον τὰ ἐγκλήματα ἢ τῷ
8 δήμῳ ἐφεστῶσα ἀρχή. ἀλλ' ὅπως αἰεὶ πλείους τε οἱ συκοφάνται εἶεν καὶ πολλῶ ἔτι θᾶσσον τῶν οὐδὲν ἐπταικῶτων ἀνθρώπων τὰ σώματα αἰκίζοιτο, ταύτας δὴ
9 τὰς ἀρχὰς ἐπινοεῖν ἔγνω. καὶ αὐταῖν τὴν ἐτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπέστησεν, ὄνομα ταυτῇ ἐπιθεῖς πραιτώρα δὴ <μων>· τῇ δὲ δὴ ἐτέρα τούς τε παιδε-
ραστοῦντας ἐς αἰεὶ τίνυσθαι καὶ γυναιξίν οὐ νόμιμα μιγνυμένους ὑπήγγελλε, καὶ εἴ τῳ τὰ ἐξ τὸ θεῖον οὐκ ὀρθῶς ἤσκηται, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεῖς κοιαισίτωρα.
10 ὁ μὲν οὖν πραιτῶρ εἴ τινα ἐν τοῖς φωρίοις λόγου πολλοῦ ἄξια εὔρε, ταῦτα δὴ τῷ αὐτοκράτορι ἀποφέρειν ἠξίου, φάσκων οὐδαμῆ φαίνεσθαι τοὺς τούτων κυρίους.
11 ταύτῃ τε χρημάτων αἰεὶ τῶν τιμιωτάτων διαλαγχάνειν ὁ βασιλεὺς εἶχεν. ὁ δὲ δὴ κοιαισίτῳ καλούμενος τοὺς παραπετωκῶτας κατεργαζόμενος, αἰ μὲν βούλοιο,
12 οἱ ἔφερον, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἤσσον ἐπλούτει τοῖς ἀλλοτρίοις οὐδενὶ νόμῳ. οἱ γὰρ δὴ τούτων τῶν ἀρχῶν ὑπέρεται οὔτε κατ' ἀρχὰς κατηγοροὺς ἐπήγοντο οὔτε μάρτυ-
ρας τῶν πεπραγμένων παρείχοντο, ἀλλὰ διηνεκὲς πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἀκατηγόρητοί τε καὶ ἀνεξέλεγκτοι ὡς λαθραιότατα ἐντυγχόντες ἐκτείνοντό τε καὶ ἀφηροῦντο τὰ χρήματα. |

13 Ὑστερον δὲ ὁ παλαμναῖος οὗτος ταύταις τε καὶ τῇ τῷ δήμῳ ἐφεστῶσῃ ἀρχῇ πάντων ὁμοίως ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐγκλημάτων ἐπέστελλεν, ἐρίζειν σφίσι πρὸς ἀλλήλους εἰπὼν ὅστις αὐτῶν πλείους τε καὶ θᾶσσον διαφθείρειν ἰκανὸς

GPS || 9 πραιτῶρα cf. Malal. 479,19; Ioannes Lydus 265,5; Nov. 13, cap. 7 et Nov. 80, cap. 1

5 ἅγος GP: ἄγος S || συμβεβληκόσι S || ἡ GP: εἰ S || 6 γὰρ αἰεὶ — πολλῇ τῶν G || 7 οὐχ ἰκανῶν οἱ PS: οἱ οὐχ ἰκανῶν G || 8 ἀνθρώπων PS: om. G || τὰ GP: τὰ τε S || 9 δῆμων Haurgy: δήμου Alem: δὴ GPS: cf. Nov. 13, cap. 1 καὶ τῇ μὲν ἡμετέρα φωνῇ praetores plebis προσαγορευέσθωσαν, τῇ δὲ Ἑλλάδι ταύτῃ καὶ κοινή πραιτῶρες δήμων || οὐκ ὀρθῶς GP: ὀρθῶς S || 11 αἰεὶ PS: αἰεὶ G || διαλαγχάνειν Alem: διαλανθάνειν GPS || οἱ ἔφερον Comp 133,11 et p. 263: βασιλεῖ ἔφερον Haurgy: ἔφερον GPS || 12 οὔτε — οὔτε Dind: οὐδὲ — οὐδὲ GPS || κατ' ἀρχὰς κατηγοροὺς GP: κατηγοροὺς S, Haurgy || ἀκαταγόρητοι Alem: κατήγοροι GPS: ἀκατήγοροι Kraš || λαθραιότατα Alem: λαθραιότατοι GPS || ἐντυγχόντες GPS: οἱ ἐντυγχόντες Stef II 151, cf. An. 20, 18 || ἐκτείνοντό GPS: ἐκτεινόν Kraš || 13 διαφθείρειν Alem: διαφέρειν GPS

rilor pierderi îngrozitoare, pentru că vindeau mărfurile cu prețuri de patru ori mai mari și făceau înșelăciuni de nedescris în mânuirea lor.

Apoi a rînduit o mulțime de așa-zise „monopoluri” și vindea bunăstarea supușilor celor care erau gata să facă această fărădelege. El lua un preț pentru un lucru și nu-i mai păsa, ci le îngăduia celor cu care se învoia să facă tot ce poșteau. La fel și fără să ascundă nimic a făcut și cu toate celelalte dregătorii. Împăratul primea totdeauna o parte din venituri, dar nu mare, iar dregătorii și cei rînduiți în fruntea treburilor jefuiau după aceea în voie și pe îndelete pe cei care le cădeau jertfă. Nu i-au fost îndestulătoare dregătoriile aflate în ființă mai înainte, ci a mai iscodit alte două în conducerea statului, măcar că toate fărădelegile erau urmărite pînă atunci de către dregătorul pus în fruntea cetății. A născocit aceste dregătorii cu gînd să sporească tot mai mult numărul pîrîtorilor și să poată chinui mai repede trupurile unor oameni care n-au greșit cu nimic. Pe unul dintre acești doi dregători l-a rînduit împotriva hoților și i-a dat numele de conducător al mulțimii; iar pe celălalt l-a îndemnat să pedepsească totdeauna pe bărbații care au legături de dragoste cu bărbați, pe îndrăgitorii femeilor în afara legii și pe cei care păcătuiesc împotriva lucrurilor sfinte: acestui dregător i-a dat numele de judecătorul relelor deprinderi. Cînd descoperea furturi mai mari în tîrguri, conducătorul cetății îl vestește îndată pe împărat și zicea că cei care au avut aceste pierderi nu pot fi găsiți nicăieri; în felul acesta împăratul ajungea stăpîn peste lucrurile lor mai de seamă. La rîndul său judecătorul relelor deprinderi îi osîndea la moarte pe cei vinovați sau le lua tot ce poștea și se îmbogățea fără temei cu averea altora. Slujbașii acestor dregătorii nu aduceau nici pîrîtori, nici martori pentru faptele petrecute, ci tot timpul ucideau în mare taină și luau averile fără să aibă nevoie de învinovățiri sau dovezi grăitoare.

Mai tîrziu călăul a lăsat în seama acestor dregători și a conducătorului mulțimii grija tuturor fărădelegilor, fără deosebire, și i-a îndemnat să se ia la întrecere care din ei poate răpune cît mai multă lume. Se

5 Controlul statului asupra comerțului începuse încă din epoca elenistică. Mai tîrziu, sub împăratul Dioclețian, a apărut un decret care stabilea prețuri maximele pentru mărfuri. Intervenția statului a devenit tot mai cuprinzătoare în secolele următoare, iar Iustinian a preluat aceste forme și le-a dezvoltat numai în anumite laturi ale lor.

7 Alături de *praefectus urbi* a fost numit în anul 535 un *praetor plebis*, cu atribuții judecătorești și de supraveghere a liniștii publice. Vechiul dregător numit *praefectus vigilum* a fost socotit neîndestulător și alături de el a apărut un dregător nou, numit *quaesitor*, care controla provincialii sosiți în capitala imperiului și supraveghea morala publică (Nov. 80).

12 Despre abuzurile săvîrșite de dregători este vorba și în alte izvoare istorice bizantine.

13 Nu exista o limită precisă în atribuțiile celor trei dregători numiți *praetor plebis*, *quaesitor* și *praefectus urbi*.

- 14 εἶη. καὶ αὐτῶν ἓνα μὲν αὐτὸν εὐθὺς ἐρέσθαι φασίν, ἦν ἐς τοὺς τρεῖς τίς ποτε δια-
βάλλοιτο, τίνος ἂν αὐτῶν ἢ τοῦ πράγματος διάγνωσις εἶη· τὸν δὲ ὑπολαβόντα
15 φάναι, ὅστις ἂν αὐτῶν προτερήσας τοὺς ἄλλους φθάνοι. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ κοιαι-
στωρος καλουμένην ἀρχὴν διέθετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἥσπερ διαφερόντως ἐπεμελοῦντο
οἱ πρότερον βεβασιλευκότες, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντες, ὅπως τε τὰ ἄλλα ἔμπειροι καὶ
σοφοὶ καὶ τὰ ἐς τοὺς νόμους μάλιστα εἶεν οἱ ταύτην διαχειρίσαντες καὶ χρημάτων
διαφανῶς ἀδωρότατοι, ὡς οὐκ ἄνευ μεγάλου ὀλέθρου τούτου γε τῆ πολιτεία γενη-
σομένου, εἶπερ οἱ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἢ ἀπειρία τινὶ ἔχοντο ἢ φιλοχρη-
16 ματία ἐφεῖντο. ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος πρῶτον μὲν ἐπὶ ταύτης Τριβωνιανὸν κατε-
στήσατο, οὐπερ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις διαρκῶς εἶρητο.
17 ἐπεὶ δὲ ὁ Τριβωνιανὸς ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, μοῖραν μὲν αὐτοῦ τῆς οὐσίας
ἀφείλετο, καίτοι παιδὸς τέ οἱ ἀπολελειμμένου καὶ πλήθους ἐκγόνων. <ὄτ'> ἐπεγέ-
νετο τῷ ἀνθρώπῳ ἡ τέλειος ἡμέρα τοῦ βίου, Ἰούνιλον δὲ Λίβυν γένος ἐπὶ τῆς
τιμῆς κατεστήσατο ταύτης, νόμου μὲν οὐδὲ ὅσον ἀκοὴν ἔχοντα, ἐπεὶ οὐδὲ τῶν
ῥητόρων τις ἦν, γράμματα δὲ Λατῖνα μὲν ἐξεπιστάμενον, Ἑλληνικῶν μέντοι
ἔνεκα οὐδὲ πεφοιτηκότα πρὸς|γραμματιστοῦ πάποτε, οὐδὲ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν
ἐλληνίζειν δυνάμενον (πολλάκις ἀμέλει φωνὴν Ἑλληνίδα προθυμηθεὶς ἀφείναι
πρὸς τῶν ὑπηρετούντων γέλωτα ὤφλεν), ἐς δὲ τὴν αἰσχροκέρδειαν δαιμονίως
ἐσπουδακότα, ὅς γε γράμματα μὲν τὰ βασιλέως ἐν δημοσίῳ ἀπεμπολῶν ὡς ἦκιστα
18 κατεδύετο. ἐνὸς δὲ στατήρος χρυσοῦ ἔνεκα τὴν χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐντυγχάνουσι
19 οὐδαμῆ ὤκνει. οὐχ ἥσσόν τε ἢ ἑπτὰ ἐνιαυτῶν χρόνον τοῦτον ἢ πολιτεία τὸν γέ-
20 λωτα ὤφλεν. ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰούνιλος ἐς τὸ μέτρον τοῦ βίου ἀφίκετο, Κωνσταντῖνον
ἐπὶ τοῦδε τοῦ ἀξιώματος κατεστήσατο, νόμων μὲν ὄντα οὐκ ἀμελέτητον, νέον
δὲ κομιδῆ καὶ οὐπω ἀγωνίας δικανικῆς ἐς πείραν ἐλθόντα, κλεπτίστατον δὲ καὶ
21 ἀλαζονικώτατον ἀνθρώπων ἀπάντων. οὗτος Ἰουστινιανῷ ποθεινότητος τε ἄγαν
καὶ φίλτατος ἐν τοῖς μάλιστα ἐγεγόνει, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτοῦ κλέπτειν τε καὶ δικάζειν

GPS || 16 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις cf. I, 24,16 || 19 ἑπτὰ ἐνιαυτῶν: Cum Historia arcana scriberetur anno 550, Iunilus autem, qui successerat Triboniano, tum iam septem annos quaestoris munere functus esset, sequitur Tribonianum non post annum 543 mortuum esse immo conicio uno aut compluribus annis ante hoc tempus eum decessisse, cum ex eis, quae Procopius hic narrat, colligatur Constantinum a. 550 iam aliquantum temporis quaestorem fuisse (Haury).

14 ἂν αὐτῶν GS: ἂν αὐτὸν P || φθάνοι PS: φάνοι G || 15 ἐπεμελοῦντο P: ἐπε-
μελῶντο G: ἐπεμέλοντο S || τε τὰ GPS: τὰ τε Reiske || καὶ τὰ GPS: τὰ Haury || τούτου γε GS:
τούτου P || εἶπερ Alem: οἶπερ G: ὄπερ PS || 16 εἶρητο GPS: εἶρηται Alem || 17 οὐσίας GPS:
οὐσίας τὴν πλείστην Comp 134,14 || ὄτ' Piccolos, Comp 134,16: ὄν Reiske: ἐπεὶ Haury ||
ὄτ' — βίου eicit Syk I 27 ut iteratum ex 17 ἐπεὶ — ἠφάνιστο || Λίβυν Reiske: Λιβύην GPS:
νόμου GP: νόμον S || ὅσον PS: ὅς G || Λατῖνα Alem: Λάντινα GP: Λατινικά P(mg.): Λάτινα
S || οὐδὲ Alem: οὐδὲν GPS || κατεδύετο Piccolos: κατεδέετο GPS: κατηδεῖτο Reiske

zice că unul din ei l-a întrebat numaidecît: „Dar care din noi trei va hotărî asupra unei pricini, cînd cineva e pîrît la toți trei?“. Împăratul le-a răspuns: „Acela care va fi mai harnic“. El a schimbat fără temei și dregătoria împărțirii dreptății, de care au avut o deosbită grijă, să zic așa, mai toți împărații de mai înainte. Mînuitorii ei trebuiau să fie oameni pricepuți, buni cunoscători ai legilor și mai ales neprimitori de daruri; căci s-ar fi ajuns la o mare nenorocire pentru stat, dacă acești dregători ar fi fost nepricepuți la treburi sau stăpîniți de patima banilor. Împăratul l-a pus în această dregătorie mai întîi pe Tribonian, despre ale cărui fapte am scris destul în cărțile de mai înainte. Cînd a murit Tribonian, i-a luat o parte din avere, deși rămăseseră în urmă un fecior și o droaie de nepoți; iar în ziua cînd Tribonian a încetat din viață, l-a rînduit în această dregătorie pe Iunilus, născut în Libia. Acesta nu cunoștea legile nici din auzite și nu făcea parte din numărul oamenilor meșteri la cuvînt. Știa limba latină, dar pentru cunoștințele de limbă greacă nu trecuse nici pe la dăcălul de scris și citit și nu putea vorbi această limbă. Uneori se încumeta în grabă să spună un cuvînt grecesc, dar trezea rîsetele slujbașilor aflați de față. În schimb rîvnea nebunește cîștigul rușinos și nu se sfia cîtuși de puțin să vîndă în văzul tuturor hotărîrile împăratului. Pentru un singur ban de aur nu stătea deloc în cumpănă să întindă mîna în fața împricinaților. Nu mai puțin decît timp de șapte ani a trebuit statul să îndure această batjocură. După ce și Iunilus a ajuns la capătul vieții, împăratul a pus în această cinste pe Constantin, care nu părea străin de legi, însă era tînăr de tot și nedepins cu luptele de la judecăți; în schimb s-a dovedit cel mai mare hoț și flecar dintre toți oamenii. Acesta a ajuns printre dregătorii cei mai iubiți și îndrăgiți de Iustinian, căci cu ajutorul lui împăratul nu pregeta niciodată

---

15 E vorba de dregătorul numit *quaestor sacri palati*, a cărui funcție era cunoscută de mai multe veacuri și se ocupa mai ales cu elaborarea legilor și hotărîrilor din administrația centrală.

17 Tribonian a prezidat comisiile pentru alcătuirea colecțiilor de legi și a murit puțin înainte de anul 543.

20 Asprimea cu care Procopius îi judecă pe Iunilus și Constantin, oameni neinstruiți ajunși în posturi foarte înalte, e concludentă pentru concepția autorului cu privire la înalții dregători: ei trebuiau să fie buni cunoscători ai legilor, să stăpînească cele două limbi de cultură ale timpului (latina și greaca), să aibă o cultură aleasă, să știe a vorbi în public și să fie cinstiți. Acesta era și idealul dorit de Cicero în opera sa *De oratore*. Procopius însuși l-a realizat în calitatea sa de *assessor* al lui Velisarie.

- 22 αἰὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐδαμῆ ἀπηξίου. διὸ δὴ χρήματα μεγάλα χρόνου ὀλίγου Κωνσταντῖνος ἔσχε καὶ ὑπερφυεῖ τινι κόμπῳ ἐχρήτο, ἀεροβατῶν τε καὶ πάντας ἀνθρώπους περιφρονῶν, κἄν μὲν τινες αὐτῷ πολλὰ βούλοιντο χρήματα προέσθαι, ταῦτα δὴ κατατιθέντες τῶν οἱ πιστοτάτων τισὶ τὰ σφίσιν ἐσπουδασμένα κατορθοῦν ἴσχυον. αὐτῷ μέντοι ἐντυχεῖν ἢ ξυγγενέσθαι τῶν πάντων οὐδενὶ γέγονε δυνατόν, ὅτι μὴ ἐς βασιλέα δρόμῳ ἰόντι ἢ ἀπαλλασσομένῳ ἐνθῆνδε οὐ βάδην, ἀλλὰ σπουδῇ τε καὶ τάχει πολλῷ τοῦ μὴ τινὰ οἱ ἀκερδῆ ἀσχολίαν τοὺς προσιόντας προστρίβεισθαι.

κα'

Aërium tributum. Rapacitas praefectorum praetorio. Phocae et Bassi integritas. Praefecturae locatae pretio. Lex de praefecturis gratis dandis. Magistratus conductitii. Scelerati reipublicae praefecti. Barbaris data grassandi copia.

- 1 Ταῦτα μὲν οὖν τῆδε βασιλεῖ τῷδε εἶχε. πρὸς δὲ | τοῦ τῶν πραιτωρίων ἐπάρ-
 2 χου ἀνά πᾶν ἔτος πλέον ἢ τριάκοντα κεντηνάρια πρὸς τοῖς δημοσίοις ἐπράσσετο
 3 φόροις. οἷς δὴ ὄνομα τὸ ἀερικὸν ἐπιτέθεικεν, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλῶν, ὅτι δὴ οὐ
 4 τεταγμένη τις οὐδὲ ξυνειθισμένη οὖσα ἢ φορὰ ἐτύγχανε αὐτῆ, ἀλλὰ τύχη τινὶ ὥσπερ
 5 ἐξ ἀέρος αἰὶ αὐτὴν φερομένην ἐλάμβανε, δέον τῆς πονηρίας τῆς αὐτοῦ ταῦτα
 6 ἐπικαλεῖν ἔργα. ὧν δὴ τῷ ὀνόματι οἱ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τεταγμένοι ἀδεέστερον αἰὶ
 7 ταῖς ἐς τοὺς κατηκόους ληστειαῖς ἐχρῶντο. καὶ ταῦτα μὲν τῷ αὐτοκράτορι ἀπο-
 8 φέρειν ἤξιον, αὐτοὶ δὲ πλοῦτον βασιλικὸν περιεβάλλοντο οὐδενὶ πόνῳ. ὧνπερ
 9 Ἰουστινιανὸς ἐπιστροφὴν οὐδεμίαν ἐδικαίου ποιεῖσθαι, καιροφυλακῶν ὄπως,
 10 ἐπειδὴν τάχιστα πλοῦτου τι μέγα περιβάλλονται χρῆμα, ἐγκλημα ὃ τι δὴ αὐτοῖς
 11 ἐπενεγκῶν ἀπροφάσιστον ἀθρόον αὐτοῖς ἀφαιρεῖσθαι τὴν οὐσίαν ἱκανὸς εἶη.
 12 ὄπερ καὶ Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην εἰργάσατο. ἅπαντες οὖν ἀμέλει ὅσοι τῆς
 13 τιμῆς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον ἐλαμβάνοντο πλοῦσιοι ἐξαπιναίως οὐδενὶ γεγένηται

GPS || 22 ἀεροβατῶν — περιφρονῶν: ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους ἔλαβε τοῦτο. τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐνταῦθα λέγει: ἀεροβατῶ καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον P(mg.), cf. Aristoph. Nub. 225

21 ὁ βασιλεὺς οὗτος κλέπτειν τε καὶ δικάζειν οὐδαμῆ P || δικάζειν GPS: δεκάζειν Buech 153 || 22 κατατιθέντες P || 23 δυνατόν γέγονε S || 1 Ταῦτα PS: Ταύτην G || περὶ τούτων τῶν ἀρχῶν τῆδε βασιλεῖ Comp 136,9 et p. 265 || βασιλεῖ GS: τῷ βασιλεῖ P || τῷδε cum τῆδε librarii negligentia permutatum, postea quoddam πη ante illud εἶχε excidisse putat Kall I 260 || 2 ἐπιτέθεικεν P, Reiske: ἐπιτέθηκε G: ἐπιτέθηκε S || 3 ληστειαῖς Dind: ληστίαις GS: ληστειαῖς P || 4 ἀποφέρειν GPS: οὐκ ἀποφέρειν vel ἀποφέρειν οὕτω Syk I 27 || ἤξιον Alem: ἡξίου GPS || 5 ὄπως GPS: εἰ πως Kall II 521, cf. I, 4,27; 6,4; II, 19,22; VI, 20,5 || περιβάλλονται P, Reiske: περιβάλλονται S: περιβάλλονται G || ἐγκλημα PS: om. G || αὐτοῖς GPS: αὐτοῦς Kraß || ὄπερ καὶ PS: ὄπερ G || 6 τὴν τιμὴν Alem || ὑπὸ Reiske: ὑπὲρ GPS || ἐλαμβάνοντο Hauriy: ἐλάμβανον GPS: ἔλαχον Reiske: μετελάμβανον Syk I 26

să fure și să judece. De aceea în scurt timp Constantin a strâns o avere însemnată 22
 și trăia într-un dezmăț fără pereche, privind de sus și nesocotind toată lumea.
 Cine voia să-i dea mulți bani îi înmîna unor oameni de încredere de-ai lui
 și izbutea să capete tot ce dorea; dar nimeni nu putea să-l întâlnească și să 23
 stea de vorbă cu dînsul, decît atunci cînd Constantin se ducea zorit la
 împărat sau se întorcea de acolo; însă nu pe îndelete, cîi în fugă și cu
 multă grabă, în așa fel ca cei veniți la dînsul să nu piardă timpul degeaba.

21

Birul luat din văzduh. Lăcomia conducătorilor dregătoriei de frunte. Purtarea cinstită
 a lui Focas și Bassus. Dregătorii vindute. Legea care cerea ca dregătoriile să fie date
 fără bani. Dregătorii închiriate. Fruntași ai statului — oameni nelegiuți. Li s-a îngăduit
 barbarilor să hoinărească și să fure în voie.

Așa stăteau lucrurile sub acest împărat. De la dregătorul numit 1
praetor, în afară de dările obștești, el mai primea în fiecare an peste trei-
 zeci de cîntare de aur; iar acestei dări i-a dat numele de „birul din văzduh“, 2
 vrînd să spună, cred, că această dare nu era rînduită prin lege și nici rămasă
 din bătrîni, ci pica așa la întîmplare, ca din văzduh; dar această născocire
 trebuia să poarte mai degrabă porecla răutății lui. În numele ei, cei rînduiți 3
 în fruntea dregătoriei jefuiau pretutindeni și fără încetare averile supușilor.
 În vreme ce căutau să le pună la îndemîna împăratului, se înconjurau ei 4
 înșiși, fără nici o trudă, cu averi vrednice de o curte împărătească. Iustinian 5
 nu le punea în cale nici o stavilă, ci aștepta clipa potrivită, pînă cînd se îm-
 buibau cu avuții multe, apoi le căuta o vină neîntemeiată și izbutea să le
 ia toate averile. Așa a făcut cu Ioan din Capadocia. Deci toți fără deosebire 6
 cîți au primit această cinste în timpul acela au ajuns pe neașteptate peste
 măsură de bogați, în afară de doi, și anume: Focas, cel mai aprig apărător

1 „Birul luat din văzduh“ era probabil un adaos sau un supliment la alte biruri și
 exista de multă vreme ca un obicei al pămîntului, fără să fie specificat de vreo lege. Terme-
 nul însuși era de origine populară și putea fi întrebuițat în glumă, cum am spune noi: „Pară
 mălăiață“...

6 Procopius îl judecă totdeauna cu asprime pe Ioan din Capadocia. Spre a da o satis-
 facție poporului, Iustinian a numit după destituirea acestuia un om cult și cinstit, pe Focas,
 dar l-a îndepărtat repede. Bassus a ocupat funcția de *praefectus praetorio* în anul 548, cu
 cîțiva ani înainte de redactarea operei *Istoria secretă*.

- μέτρῳ, δυοῖν μέντοι χωρίς, Φωκᾶ τε, οὐπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθη
 ἄτε τοῦ δικαίου ἐς τὸ ἀκρότατον ἐπιμελητοῦ γεγονότος· κέρδους γὰρ ὄτου οὖν
 οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ ἀξιώματι καθαρὸς ἔμεινε, καὶ Βάσσου, ὃς δὴ ἐν χρόνῳ τῷ
 7 ὑστέρω τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν. ὥνπερ οὐδέτερος ἐνιαυτὸν διασώσασθαι τὴν τιμὴν
 ἔσχεν, ἀλλ' ἄτε ἀχρεῖοί τε καὶ τοῦ καιροῦ τὸ παράπαν ἀλλόκοτοι μηνῶν που
 8 ὀλίγων τοῦ ἀξιώματος ἔξω γεγένηται. ἵνα δὲ μὴ τὸ καθ' ἑκαστὸν μοι διηγουμένῳ
 ἀτελεύτητος ὁ λόγος εἴη, ταῦτα κἀν ταῖς ἄλλαις ἐπράσσετο ταῖς ἐν Βυζαντίῳ
 ἀρχαῖς.
- 9 Πανταχόθι μέντοι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὁ Ἰουστινιανὸς ἐποίει τάδε. τοὺς
 πονηροτάτους τῶν ἀνθρώπων ἀπολεξάμενος <ἐς τὸ> διεφθάρθαι ἀπεδίδοτο τὰς
 10 ἀρχὰς σφίσι χρημάτων μεγάλων. σῶφρονι γὰρ ἀνδρὶ ἢ ξυνέσεως ὅπωςτιοῦν
 μεταλαχόντι ἔννοια οὐδεμία ἐγένετο χρήματα οἰκεῖα προῖεσθαι, ἐφ' ᾧ δὴ τοὺς
 11 οὐδὲν ἡδικηκότας ληΐζονται. τοῦτό τε τὸ χρυσίον πρὸς τῶν ξυμβαλλόντων κεκο-
 μισμένος ἐς τὴν ἐξουσίαν αὐτοὺς ἐνεβίβαζε τοῦ τοὺς κατηκόους πάντα ἐργάζεσθαι.
 12 ἀφ' ὧν ἔμελλον τὰς χώρας αὐτοῖς ἀνθρώποις ἀπολοῦντες ἀπάσας πλούσιοι τὸ
 13 λοιπὸν ἔσεσθαι αὐτοί. οἱ δὲ τὰς τῶν πόλεων τιμὰς ἐπὶ τόκοις ἀδροῖς τισιν ἀπὸ τῆς
 τραπέζης δεδανεισμένοι καὶ τῷ ἀποδομένῳ ἀπαριθμήσαντες, ἐπειδὴ ἐγένοντο ἐν
 ταῖς πόλεσι, πᾶσαν κακοῦ ἰδέαν ἐς τοὺς ἀρχομένους αἰεὶ ἐνδεικνύμενοι οὐκ ἄλλου
 του ἐν ἐπιμελείᾳ καθίσταντο <ἢ> ὅπως τοῖς χρήσταις τὰ ὠμολογημένα τελέσειαν
 καὶ αὐτοὶ τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς πλουσιωτάτοις τετάξονται, οὐκ ἔχοντος αὐτοῖς κίν-
 δυνόν τινα ἢ ὕβριν τοῦ ἔργου, φέροντος δὲ τι καὶ δόξης μᾶλλον, ὅσῳ καὶ πλείους
 14 τῶν σφίσι παραπεπτωκότων οὐδενὶ <λόγῳ> ἀποκτείναντες ληΐζεσθαι ἴσχυον. τὸ
 γὰρ τοῦ φονέως τε καὶ ληστοῦ ὄνομα ἐς τὸ τοῦ δραστηρίου αὐτοῖς ἀποκεκρίσθαι
 15 ξυνέβαινε. ὅσους μέντοι τῶν ἐχόντων ἀρχὰς ἦσθετο πλούτῳ ἀκμάζοντας, τούτους
 δὴ σκῆψεσι σαγηνεύσας εὐθύς ἅπαντα συλλήβδην ἀφηρεῖτο τὰ χρήματα.
- 16 Μετὰ δὲ νόμον τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔγραψε μετιόντας ὁμνῦναι ἢ μὴν καθαροὺς
 ἀπὸ πάσης κλοπῆς σφᾶς αὐτοὺς ἔσεσθαι, καὶ μήτε τι δώσειν τῆς ἀρχῆς ἕνεκα
 17 μήτε λήψεσθαι. ἀράς τε πάσας ἐπέβαλεν, ὅσαι πρὸς τῶν παλαιωτάτων ὠνομασμέ-
 18 ναι εἰσίν, ἢν τις τῶν γεγραμμένων ἐκβαίῃ. ἀλλὰ τοῦ νόμου τεθέντος οὐπω ἐνιαυτὸν

GPS || 6 Φωκᾶ cf. I, 24,18. Phocas erat filius Crateri. cf. Ioannes Lydus 267,5; Chron. Pasch. I 621,9; Malal. 449,5; Theoph. I 180,16 || Βάσσου cf. Georg. Cod. De aed. CP 90 || 16 ὁμνῦναι cf. Nov. 8, cap. 7

7 ἐνιαυτῷ S || ἄτε add. Haury || 8 τὸ GPS: τὸ ἄγος αὐτ τοῦτο Haury: τὰ Syk I 27 || 9 ἀρχῆς PS: γῆς G || ὁ GP: om. S || τῶν G: om. PS || ἐς τὸ διεφθάρθαι Comp 137,12: διεφθάρθαι GPS, Haury: διέφθειρε καὶ Herw 35,332; Syk I 27 || 10 ληΐζονται Alem: ληΐζεται GPS: ληΐζοιτο Syk I 27 || 11 ξυμβαλλόντων Syk I 28 || πάντα PS: πάντας G: πάντα κακ' Herw 35,333 || 12 αὐτοῖς ἀνθρώποις Alem: αὐτῶν ἀνθρώποι οἱ GPS: αὐτῶν τε ἀνθρώπους οἱ ἀπολοῦντες ἅπαντας πλούσιοι Comp 138,6 || 13 ἐγένοντο G || ἢ add. Alem || τετάξονται Dind: τετάξονται GPS || δὲ τι PS: δέ τοι G || λόγῳ add. Alem: νόμῳ Syk I 27 || 14 τε καὶ P: καὶ GS || 15 πλούτῳ: GP: πλούτου S || δὴ S: δὲ GP || ἅπαντα Alem: ἅπαντας GPS || 16 σφᾶς om. P || 17 παλαιωτάτων GP: παλαμναιοτάτων S

al dreptății, deoarece în timpul dregătoriei sale a rămas curat de orice câștig necinstit; și Bassus, care a primit dregătoria după aceea. Dar nici unul 7 din ei n-a putut să-și păstreze locul timp de un an, ci după câteva luni au fost scoși din slujbă ca oameni nefolositori și cu totul străini de timpul în care trăiau. Ca să nu mai povestesc despre fiecare pe rînd și să lungesc vorba 8 la nesfîrșit, adaug că asemenea lucruri se petreceau și în celelalte dregătorii ale Bizanțului.

Pretutindenii în împărăția romană Iustinian făcea așa: alegea oamenii 9 cei mai răi și, pentru bani grei, le încredința dregătoriile ca să poată jefui. Unui om cumpănit și cu oarecare judecată niciodată nu i-ar fi trecut prin 10 minte să-și dea averea ca să jupoaie oameni nevinovați. El lua acești bani 11 de la cei cu care se înțelegea și le îngăduia să facă tot ce poșteau cu supușii; iar ei urmau să nimicească ținuturi și oameni și apoi să se îmbogățească. 12 Cei care cumpărau dregătoriile cetăților se împrumutau de la cămătari cu 13 dobînzi mari și numărau banii în mîna celui care le dădea slujbele, apoi se duceau în cetăți și descopereau tot felul de mijloace de jefuire a supușilor. Ei nu aveau altă grijă decît să plătească banii împrumutați și să intre în 14 rîndurile oamenilor celor mai bogați, fără să le pese de vreo primejdie sau să le fie rușine de fapte, ci își făceau chiar un prilej de mîndrie să poată pră- 15 pădi și jupui cît mai multă avere și cît mai mulți oameni căzuți în ghearele lor. Cînd spunea ucigător și jefuitor era pentru ei totuna cu omul faptelor. 14 Dar pe dregătorii pe care îi simțea că au bogății multe, Iustinian îi atrăgea 15 în plasa bănuielilor sale și le lua pe neașteptate toată avuția.

Apoi a făcut o lege: cei care intră în slujbe să jure că vor rămînea cu- 16 rați de orice jaf, că nu vor da nimic și nici nu vor lua ceva pentru slujba fă- cută; și a mai adăugat toate blestemele cunoscute din strămoși împotriva 17 celor care s-ar abate de la poruncile scrise. Dar n-a trecut un an după rîn- 18 duirea acestei legi și el însuși a călcat în picioare hotărîrile scrise împreună

---

16 În *Novela 8* citim formula jurămîntului: „Jur la acest jurămînt că n-am dat și nu voi da nimic pentru dregătoria încredințată mie și nici pentru sprijinirea ei; n-am tăgăduit și nu m-am legat să trimit cuiva ceva din provincie și nici nu voi trimite: nici pentru numirea de către împărat, nici preaslăvitului *praefectus praetorio*, nici celorlalți oameni de seamă din dregătorii, nici ajutoarelor lor și nimănui altcuiva. Am primit dregătoria pe ~~degeaba~~ și doresc să rămîn curat față de supușii preacucernicilor noștri stăpîni. Mă voi mulțumi cu ceea ce mi se va da pe cale legală”.

- αὐτὸς μὲν τῶν γεγραμμένων καὶ κατηραμένων ὀλιγορήσας καὶ τῆς ὑπὲρ τούτων
 ὕψους ἀδεέστερον τὰ τιμήματα τῶν ἀρχῶν οὐκ ἐν παραβύστῳ, ἀλλ' ἐς τὸ
 19 δημόσιον τῆς ἀγορᾶς ἔπραττεν. οἱ δὲ τὰς ἀρχὰς ὠνημένοι διώμοτοι μᾶλλον ἢ
 πρότερον πάντα ἐσύλων.
- 20 Ὑστερον δὲ καὶ ἄλλο τι ἐπετεχνήσατο ἀκοῆς κρεῖσσον. τῶν ἀρχῶν, ὥσπερ
 ἀξιοτάτας ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις ᾤετο εἶναι, οὐκέτι ἀπεμπολεῖν
 ἔγνω ἤπερ τὰ πρότερα, μισθωτοὺς δὲ διερευνώμενος ἐχειροτόνει, τάξας αὐτοῖς
 21 ὁ τι δὴ μισθαρνοῦντας ἀποφέρειν αὐτῷ τὰ φῶρια πάντα. οἱ δὲ τὴν μίσθωσιν κεκο-
 μισμένοι ἀδεέστερον ξυμφορήσαντες ἐκ πάσης γῆς ἅπαντα ἔφερον καὶ περιήρχετο
 22 μισθοφόρος ἐξουσία τῷ τῆς ἀρχῆς ὀνόματι καταλιζομένη τοὺς ὑπηκόους. οὕτως
 ὁ βασιλεὺς ἀκριβολογούμενος τὸν ἅπαντα χρόνον ἐκείνους ἐπίστη τοῖς πράγμασιν
 οἱ δὲ πάντων κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον μιαιώτατοι ἦσαν, αἰεὶ τε τὸ κακὸν τοῦτο
 23 ἰχνηλατῶν κατετύγχανεν. ἤνικα οὖν ἀμέλει τοὺς πρώτους πονηροὺς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς
 κατεστήσατο ἐς φῶς τε αὐτῶν ἢ τῆς δυνάμεως ἐξουσία τὴν κακοτροπίαν ἐξή-
 νεγκεν, ἐθαυμάζομεν γε ὅπως δὴ κακότητα τοσαύτην ἀνθρώπου φύσις ἐχώρησεν.
 24 ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς οἱ χρόνῳ τῷ ἀρχᾶς ἐνδεξάμενοι πολλῷ τῷ περιόντι παρελᾶν ἴσχυ-
 σαν, διηποροῦντο πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι ὄντινα τρόπον οἱ πρόσθεν πονη-
 ρότατοι δόξαντες τοσοῦτῳ παραλόγῳ ἅτε αὐτοὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγονότες
 ἐν τοῖς σφετέροις ἐπιτηδεύμασι, πρὸς τῶν ἐπιγενομένων ἠσσήθησαν, αὐθις τε
 οἱ τρίτοι τοὺς δευτέρους ὑπερηκόντισαν πονηρῶς τῇ πάσῃ, καὶ μετ' ἐκείνους
 25 ἔτεροι τοῖς τῶν ἐγκλημάτων καινοτομήμασιν ὄνομα χρηστὸν τοῖς φθάσασιν προσ-
 ετίψαντο. μηκνομένου τε τοῦ κακοῦ πᾶσιν ἐκμεμαθηκέναι τῷ ἔργῳ ξυνέβη
 ὅτι δὴ τοῖς ἀνθρώποις ἐπ' ἄπειρον μὲν ἢ πονηρῶς φύεσθαι εἴωθε, μαθήσει δὲ τῶν
 προγεγενημένων ἐκτρεφομένη καὶ τῇ τῆς παρρησίας ἐξουσία ἐς τὸ λυμαίνεσθαι
 τοῖς παραπίπτουσιν ἐξαγομένη ἐς τοσόνδε αἰεὶ ἐξικνεῖσθαι δοκεῖ ἐς ὅσον δύναται
 ἢ τῶν βλαπτομένων σταθμᾶσθαι δόξα.
- 26 Ῥωμαίοις μὲν οὖν τὰ γε ἀμφὶ τοῖς ἀρχουσι ταύτη πη εἶχε. Πολλάκις δὲ
 καὶ Οὐννων πολεμίων στρατῷ ἀνδραποδίσασί τε καὶ ληϊσαμένοις τὴν Ῥωμαίων
 ἀρχὴν οἱ Θρακῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν στρατηγοὶ βεβουλευμένοι ἀναχωροῦσιν ἐπι-
 θήσεσθαι ἀπεπήδησαν, ἐπεὶ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ γράμματα εἶδον, ἀπεροῦντα

GPS

19 ὠνημένοι GPS: ἐωνημένοι Syk I 27 || πρότερον GP: πρότεροι S || 20 τῶν ἀρχῶν
 GPS: τῶν γὰρ ἀρχῶν Wahler || ὁ τι GPS: ἅτε Piccolos, Kraš, Syk I 27 || δὴ μισθαρνοῦντας
 Alem: διαμισθαρνοῦντας GPS || φῶρια Piccolos: χῶρια GPS: ἐκ τῶν χωρίων Comp 139,14 ||
 23 κακότητα GPS: malit ἐς κακότητα Haury: non necessarium esse putat Buech 153 || 24 τῷ
 ἀρχᾶς GPS: τῷ ὕστερον ἀρχᾶς Kall I 490, Syk I 27 || ἐπιγενομένων PS: ἐπιγεννησομένων G ||
 ὑπερηκόντισαν G || καινοτομήμασιν GP: παρανομήμασιν S || 25 τῷ ἔργῳ τούτῳ S || μαθή-
 σει δὲ GPS: μαθήσει τε Syk I 28 || παρρησίας P: παρησίας S: παρουσίας G || δύναται GPS:
 οὐδὲ δύναται Stef II 151 || 26 ἀπεπήδησαν Herw: ἀνεπήδησαν GPS || ἀπεροῦντα Alem: ἀπερ
 οὖν τὰ GPS

cu toate blestemele precum și rușinea de asemenea fapte: vindea fără sfială slujbele dregătorilor, dar nu pe ascuns, ci în fața lumii, în mijlocul târgului; iar cei care le cumpărau și jurau, jefuiau și mai rău ca înainte. 19

Mai târziu a născocit un lucru nemaipomenit: dregătoriile, pe care le credea cele mai vrednice de luat în seamă din Bizanț și din celelalte cetăți, a hotărât să nu le mai vîndă ca mai înainte, ci căuta și apoi numea oameni plătiți; și rînduia cît să le plătească, iar ei trebuiau să-i aducă toate dările. Își primeau simbria și apoi luau de pretutindeni toate bunătățile și le aduceau la dînsul. Bunul plac, plătit cu bani, se plimba în voie de ici colo sub numele de dregătorie și jupuia supușii. Și așa împăratul avea grijă în tot timpul să pună în fruntea lucrurilor pe oamenii cei mai pătați de sînge în adevărata putere a cuvîntului și izbutea totdeauna să găsească asemenea netrebnici. Cînd a pus în slujbe pe cei dintîi ticăloși, iar bunul plac al puterii a dat la lumină răutatea lor, mai trebuie oare să ne mirăm la cîtă josnicie a ajuns firea omului? Pe aceștia au izbutit să-i întrecă cu mult cei care au primit slujba după aceea, iar lumea se întreba nedumerită: cum se face că ticăloșii de altădată par acum, împotriva așteptărilor, oameni de treabă și liniștiți în purtările lor? Apoi cei veniți mai pe urmă i-au înfrînt cu desăvîrșire în răutate pe înaintașii lor, iar după dînșii au izbutit alții, prin isprăvi năstrușnice, să facă un nume bun celor care fuseseră mai înainte. Nenorocirile s-au întins mereu și toți au învățat din împrejurarea aceasta că răutatea este înnăscută oamenilor și nu cunoaște margini: cînd se hrănește cu pilda trecutului și e împinsă de bunul plac al puterii să calce în picioare supușii, ea merge totdeauna pînă unde îi îngăduie cumpăna răbdării celor care sufăr. 25

Așa stăteau lucrurile în legătură cu dregătoriile romanilor. De multe ori veneau cu oaste dușmanii huni să prindă oameni și să jefuiască împărăția romanilor, iar conducătorii de oști din Tracia și Iliria se sfătuiu să-i lovească la întoarcere, însă țineau seama de scrisoarea împăratului care îi oprea să 26

---

20 Sistemul remunerării de către stat a dregătorilor părea pe atunci cu totul neobișnuit, dar a devenit cu timpul un procedeu normal. El a luat ființă acolo unde economia bănească era relativ dezvoltată.

22 Corupția din împărăția bizantină a fost neîntreruptă și a ajuns proverbială. Ea a fost preluată de către turci și a dat naștere la reacțiuni violente din partea supușilor, fără să poată fi stîrpită vreodată.

26 Hunii erau chemați ca aliați să dea ajutor împotriva altor barbari, apoi la întoarcere comiteau abuzuri, ceea ce provoca reacția locuitorilor pe unde treceau. Autoritățile interveneau în favoarea aliaților și-i nedreptăteau pe localnici. Aceste fapte arată starea precară a apărării militare bizantine, cu toate ambițiile nutrite de Iustinian.

σφίσι τὴν ἐς τοὺς βαρβάρους ἐπίθεσιν, ἀναγκαίων αὐτῶν ἐς ξυμμαχίαν Ῥωμαίοις
 27 ὄντων ἐπὶ Γότθους ἴσως ἢ ἐπὶ ἄλλους πολεμίων τινάς. καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ βάρβαροι
 οὗτοι ἐληΐζοντο μὲν ὡς πολέμιοι καὶ ἠνδραποδίζοντο τοὺς τῆδε Ῥωμαίους, ξὺν
 δὲ τῇ ἄλλῃ λείᾳ καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἅτε φίλοι καὶ ξύμμαχοι Ῥωμαίοις ὄντες
 28 ἐπ' οἴκου ἀπεκομίζοντο. πολλάκις δὲ καὶ γεωργῶν τῶν ἐνταυθά τινες, παίδων τε
 σφετέρων καὶ γυναικῶν πόθῳ ἐξηνδραποδισμένων ἠγμένοι, ἀθροοὶ τε γεγενημένοι
 ἀναχωροῦσι πολλοὺς <ἐτύγχανον> κτείναντες, καὶ αὐτῶν τοὺς ἵππους ἴσχυ|σαν
 ξὺν πάσῃ ἀφελέσθαι τῇ λείᾳ, πραγμάτων μέντοι ἐς πείραν ἦλθον ἐνθὲνδε δυσκό-
 29 λων. ἐκ Βυζαντίου γάρ τινες ἐσταλμένοι αἰκίζεσθαι τε αὐτῶν καὶ λαβᾶσθαι τὰ
 σώματα καὶ χρήμασι ζημιοῦν οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἠξίου, ἕως τοὺς ἵππους ἅπαντας
 δοῖεν οὐσπερ τοὺς βαρβάρους ἀφείλοντο.

κβ'

Ioanni Cappadoci praefecto praetorio subrogatur Theodotus. huic Petrus Barsymes. Eius scelera. Collector. Frumenti putridi distributio. Petrus Theodoraе carissimus ob magiaе peritiam. Iustiniani levitas. Petrus aerario praeficitur. Nummus aureus diminutus.

1 Ἦνίκα δὲ βασιλεύς τε καὶ Θεοδώρα τὸν Καππαδόκην Ἰωάννην ἀνεῖλον,
 ἀντικαθιστάναι μὲν ἐς τιμὴν τὴν αὐτοῦ ἦθελον, ἄνδρα δὲ τινα πονηρότερον εὐρεῖν
 ἐπὶ κοινῆς ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο, περισκοπούμενοί τε τὸ τοιοῦτο τῆς τυραννίδος
 ὄργανον καὶ πάσας διερευνῶντες τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, ὅπως ἔτι θᾶσσον
 2 τοὺς ὑπηκόους ἀπολείν δύνωνται. ἐν μὲν οὖν τῷ παραυτίκα Θεόδοτον ἀντ' αὐτοῦ
 ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατεστήσαντο, ἄνδρα οὐ καλοῦθη μὲν, οὐ σφόδρα δὲ ἀρέσκειν
 3 αὐτοῖς ἱκανὸν γεγονότα. ὕστερον δὲ ἅπαν διερευνώμενοι περιήρχοντο. εὗρον
 δὲ παρὰ δόξαν ἀργυραμοιβὸν τινα Πέτρον ὀνόματι, Σύρον γένος, ὄνπερ ἐπὶ κλησιν
 Βαρσύμην ἐκάλουν· ὅς πάλαι μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ χαλκοῦ τραπέζης καθήμενος κέρδη
 αἰσχροτάτα ἐκ ταύτης δὲ ἐπορίζετο τῆς ἐργασίας, τὴν περὶ τοὺς ὀβολοὺς κλοπὴν

GPS || 2 — 7 Οὗτος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὑπαρχος ἦν, ὃν παραλύσας τῆς ἀρχῆς Πέτρον ἐπέστησε, Βαρσύμην καλούμενον, ὅς πάλαι μὲν — ἀμήχανα, τοὺς δὲ στρατευομένους — ἀπάσας καὶ ὀνίους τὰς ἀρχὰς ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον προθήσας || 3 εὗρον δὲ — κλέψαι Suid s.v. δεξιός || Πέτρον cf. Malal. 491,6; Georg. Cod. De aed. CP. 114,9

27 ξὺν δὲ GPS: ξὺν τε Reiske || τε σφετέρων PS: τε καὶ σφετέρων G || 28 γεγενημένοι GPS: ἐπιθέμενοι Reiske || ἀναχωροῦντας Alem || ἐτύγχανον add. Haury || κτείναντες GPS: ἔκτεινάν τε Kraš: ἔκτεινάν τε ἐπιπεσόντες Syk I 27: ἀναχωροῦντας διήκοντας πολλοὺς μὲν ἔκτειναν καὶ Comp 141,13 et p. 269 || 29 ζημιοῦν Alem: ζημίαν GPS || ἅπαντες S || δοῖεν GPS: ἀποδοῖεν Herw | 1 ἦθελον ἄνδρα τινὰ πονηρότερον, εὐρεῖν δ' ἐπὶ Comp 142,3 et p. 269: ἦθελον ἄλλον ἄνδρα Alem || ἐν σπουδῇ PS: om. G || καὶ πάσας P: ἀπάσας GS || 2 τῷ PS: τὸ G || κατεστήσαντο, ἄνδρα P, Kraš: κατέστησαν, τὸν ἄνδρα GS || 3 ἅπαν GPS: ἅπαν αὐθις Comp p. 269 || εὗρον — κλέψαι cf. De Boor, BZ 23,1914, 53 || δὲ GPS: τε Kraš || ἀργυραμοιβὸν P, Dind: ἀργυραμοιβόν GS || τινα PS: τε G || ὀνόματι GPS: ὄνομα malunt Haury, Comp || Βαρσύμην Alem, Suid: Βαρσύμην GPS || αἰσchrά ἐπορίζετο ἐκ ταύτης Suid

înfrunte barbarii, deoarece romanii aveau nevoie de tovărășia lor în lupta împotriva goșilor și altor vrăjmași. Și de atunci înainte acești barbari jefuiau ca niște dușmani și-i luau în prinoare pe romanii de acolo, apoi împreună cu alte prăzi și cu cei prinși se întorceau acasă ca prieteni și tovarăși de arme ai romanilor. Adeseori țărani din părțile acelea, împinși de dorul după copii și soțiile lor luați în prinoare, se strîngeau la un loc și îi măcelăreau pe mulți dintre dușmanii care se întorceau acasă; ei izbuteau să le ia caii și toată prada, dar ajungeau să îndure lucruri neplăcute, pentru că veneau oameni trimiși din Bizanț și îi chinuiau sau le sfîrtecau trupurile fără întârziere, pînă cînd înapoiau toți caii luați de la barbari.

22

Lui Ioan din Capadocia, dregătorul numit *praetor*, îi urmează Teodot, iar acestuia Petru Barsymes. Fărădelegile acestuia. Strîngătorul de bani. Împărțirea grînelor putrede. Petru e foarte iubit de Teodora, deoarece se pricepe la farmece. Ușurința lui Iustinian. Petru e rînduit în fruntea vistieriei statului. Banul de aur are putere de cumpărare mai mică.

După ce l-au înlăturat pe Ioan din Capadocia, împăratul Iustinian și Teodora doreau să pună în dregătoria lui un om și mai rău și se grăbeau să-l descopere în mulțime. Ei căutau o unealtă de stăpînire nemiloasă și iscodeau toate gîndurile oamenilor, ca să-și poată ruina și mai repede supușii. Deocamdată în locul lui Ioan îl puseră în slujbă pe Teodot, un om necinstit, care nu era în întregime pe placul lor. După ce au cercetat și căutat în toate părțile au găsit la întîmplare un zaraf cu numele Petru, sirian de neam, poreclit Barsymes. Aceasta stătuse mult timp la masa de bronz și se înfruptase din veniturile rușinoase ale acestei îndeletniciri, mînuind cu dibăcie furtul din banii altora și înșelînd mereu pe cei care îi cădeau în cursă: îi umblau repede

---

2 Teodot a fost dregător în anii 541 — 542, iar Petru Barsymes între anii 543 — 547. Acesta din urmă era sirian și prin urmare bine cunoscut lui Procopius, care îi descopere slăbiciunile, dar le pune în parte pe seama sistemului de guvernare de atunci. Spre deosebire de Ioan din Capadocia, un om necinstit și brutal, dar bun organizator și plin de idei, Petru Barsymes era un mînuitor dibaci de fonduri și se pricepea să stoarcă bani prin toate mijloacele, păstrînd ceva din firea și abilitatea zarafului.

εὖ μάλα τεχνάζων καὶ τοὺς αὐτῷ ξυμβάλλοντας ἀεὶ τῷ τῶν δακτύλων τάχει ἐκ-
 4 κρούων. δεξιὸς γὰρ ἦν κλέψαι μὲν τὰ τῶν αὐτῷ περιπεπτωκότων ἀνέδην, ἀλοῦς
 δὲ ὁμόσαι καὶ τῶν χειρῶν τὸ ἀμάρτημα τῷ τῆς γλώττης περικαλύψαι θράσει.
 5 ἐν δὲ τοῖς τῶν ὑπάρχων στρατιώταις καταλεχθεις ἐς τοσοῦτον| ἀτοπίας ἐλήλακεν
 ὥστε Θεοδώρῳ ἀρέσκειν τε ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἐς τῶν ἀδίκων αὐτῇ βουλευμάτων
 6 ῥᾶστα ὑπουργεῖν τὰ ἀμήχανα. διὸ δὴ Θεόδοτον μὲν, ὄνπερ μετὰ τὸν Καππαδόκη
 καταστησάμενοι ἔτυχον, τῆς τιμῆς αὐτίκα παρέλυσαν, Πέτρον δὲ ταύτη ἐπέστησαν,
 7 ὅσπερ αὐτοῖν διεπράξατο κατὰ νοῦν ἅπαντα. τοὺς τε γὰρ στρατευομένους ἀπο-
 στερῶν τὰς συντάξεις ἀπάσας οὔτε αἰσχυνοὺς οὔτε δείσας πώποτε ὄφθη, ἀλλὰ
 καὶ ὠνίους τὰς ἀρχὰς ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον προῦθηκεν, ἀτιμοτέρας τε αὐτὰς
 καταστησάμενος ἀπεδίδοτο τοῖς ταύτην δὴ οὐκ ἀποκνοῦσι τὴν ἀνοσίαν ἐμπορίαν
 8 ἐργάζεσθαι, ἐφίεις διαρρήδην τοῖς τὰς ἀρχὰς ὠνησαμένοις ταῖς τῶν ἀρχομένων
 ψυχαῖς τε καὶ οὐσίαις ἢ βούλοιντο χρήσασθαι. αὐτῷ τε γὰρ εὐθύς καὶ τῷ τῆς
 9 χώρας καταβεβληκότη τὸ τίμημα ἢ τοῦ σὺλᾶν τε καὶ ἄλλως ἀρπάζειν ἐξουσία
 ζυνέκειτο. καὶ προῆει μὲν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς πολιτείας ἢ τῶν βίων ὠνή, ἐπράτ-
 τετό τε τὸ συμβόλαιον τῆς τῶν πόλεων διαφθορᾶς ἐν τε τῶν δικαστηρίων τοῖς
 10 προῦχοις καὶ τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς περιήρχετο ληστής ἐνομος, ὄνομα τῇ
 πράξει τιθεὶς τὴν συλλογὴν τῶν ἐπὶ τοῖς τιμήμασι τῆς ὀρχῆς καταβεβλημένων
 11 χρημάτων, οὐκ ἐχούσης τινὰ ἐλπίδα τῆς τῶν ἀμαρτανομένων ἐπιστροφῆς. καὶ
 πάντων δὲ τῶν τῇ ἀρχῇ ὑπηρετούντων, πολλῶν τε καὶ δοκίμων ὄντων, τοὺς
 12 πονηροὺς ἀεὶ ἐς αὐτὸν εἶλκε. τοῦτο δὲ οὐκ αὐτὸς ἐξήμαρτε μόνος, ἀλλὰ καὶ
 ὄσοι ταύτην πρότερόν τε καὶ ὕστερον τὴν τιμὴν ἔσχον.
 13 Ἡμαρτάνετο δὲ τοιοῦτο κᾶν τῇ τοῦ μαγίστρου καλουμένου ἀρχῇ κᾶν τοῖς
 Παλατίνοις, οἳ δὴ ἀμφὶ τε τοὺς θησαυ|ροὺς καὶ τὰ πριβάτα καλούμενα τό τε πατρι-
 μόνιον ἐπιτελεῖν ἀεὶ τὴν ὑπουργίαν εἰώθασιν, ἐν πάσαις τε συλλήβδην εἰπεῖν
 ταῖς ἐν Βυζαντίῳ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις τεταγμέναις ἀρχαῖς. ἐξ οὗ γὰρ ὄδε ὁ
 τύραννος τὰ πράγματα διωκῆσατο, ἐν ἀρχῇ ἐκάστη τοὺς τοῖς ὑπηρετοῦσι προσή-
 κοντας πόρους πῆ μὲν αὐτός, πῆ δὲ ὁ τὴν τιμὴν ἔχων προσεποιούντο [ἐν] οὐδενὶ
 λόγῳ, οἳ τε αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν ὑπουργοῦντες πενόμενοι τὰ ἔσχατα πάντα τοῦτον
 τὸν χρόνον δουλοπρεπέστατα ὑπουργεῖν ἠναγκάζοντο.

GPS || 7 ἀποστερῶν — αἰσχυνοὺς Suid s.v. σύνταξις, cf. De Boor, BZ 23, 1914, 53 ||
 12 τῇ τοῦ μαγίστρου καλουμένη ἀρχῇ cf. Cassiod. Var. VI 6

3 τῷ τῶν δακτύλων om. Suid s.v. δεξιὸς || 4 μὲν τὰ Alem: μετὰ GPS, Suid || περιπε-
 πτωκότων GPS: παραπεπτωκότων Syk I 25 || ἀνέδην Bernhardt: ἀναίδην GPS || 5 στρατιώταις
 GPS: στρατηγῶν Suid || Θεοδώρῳ GPS: τῷ βασιλεῖ Suid || τε ἐν τοῖς GPS: ἐς τὰ Suid || αὐτῇ
 GPS: αὐτῷ Suid || βουλευμάτων Suid || 6 Θεόδοτος S || 7 ἐμπορίαν ἐργάζεσθαι S: ἐμπορίζεσθαι
 πράξιν G: ἐμπορεῖαν ἐργάζεσθαι P || ἢ GP: εἰ S || 8 χώρας GPS, Syk I 27: ἀρχῆς Haury ||
 τοῦ GPS: τοῦ τότε Comp 143,12 et p. 270 || 9 ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς πολιτείας id est Βυζαντίου,
 Iustiniani Reiske. praefecti praetorii vel imperatoris Maltr || πόλεων Alem: πολέμιων GPS ||
 περιήρχετο Alem: περιήρξε. τότε GPS || ὄνομα τῇ πράξει P: ὄνομα τὴν πράξιν G: τῇ πράξει
 S || 10 καὶ πάντων GPS: ἐκ πάντων Alem || πονηροὺς GPS: πονηροτάτους Haury, cf. An. 21,9 ||
 12 τοῦ μαγίστρου GP: μαγίστρου S || 13 οὐδενὶ a, Alem, Kraš, Haury, Comp: ἐν οὐδενὶ GPS ||
 αὐτοῖς GPS: αὐ τοῖς Buech 155

degetele și se pricepea să șterpelească cu nesaț din agoniseala celor care for-
foteau în jurul lui; dar știa să jure și să acopere păcatele mâinilor sale cu
îndrăzneala limbii. După ce a intrat în rîndurile oștenilor de sub conducerea 5
cetății de scaun, și-a desăvîrșit pînă într-atîta meșteșugul nerușinării încît
a ajuns printre oamenii cei mai îndrăgiți de Teodora, pe care o ajuta repede
în hotărîrile ei nedrepte și în toate uneltirile. De aceea l-au îndepărtat îndată 6
din slujbă pe Teodot, urmașul omului din Capadocia, și l-au pus în locul lui
pe Petru, care le făcea pe toate după gîndul lor. El a jupuit pe oștenii din 7
toate întocmirile, fără să-l vadă cineva vreodată roșind sau însăimîntîn-
du-se. Scotea la mezat dregătoriile mai ceva ca înainte și le dădea pe pre-
țuri scăzute unor oameni care nu stăteau mult la gînduri să facă asemenea
negustorie plină de ocară; în schimb îngăduia cumpărătorilor de dregătorii
să facă tot ce voiau cu sufletele și averile supușilor, căci stătea în puterea lui 8
și a celui care plătea prețul pentru dregătorie să fure și să jefuiască. Negoțul 9
de vieți pornea de la capul statului, iar prețul nimicirii cetăților era strîns
de către fruntașii judecătoriilor. Hoțul legiuit cutreiera lumea prin tîrguri
și dădea acestei fapte numele de „strîngere de bani pentru prețul dregătoriei”.
Nu era nici o nădejde de înlăturare a acestor păcate. Dintre toți slujbașii 10
dregătoriei sale în care se aflau mulți oameni de seamă, Petru atrăgea totdea-
una spre dînsul pe cei mai răi; iar lucrul acesta l-a făcut nu numai el, ci 11
toți cîți au fost la putere mai înainte și după aceea.

Asemenea greșeli se făceau și în dregătoria fruntașului din conducerea 12
treburilor obștești și la slujbașii din palat, care lucrau la vistierie, în cămărilor
împăratului și la chivernisirea avuției sale, precum și în mai toate dregăto-
riile din Bizanț și din celelalte cetăți ale împărăției. De cînd se afla în fruntea 13
treburilor, acest stăpîn nemilos, sau cel care ținea dregătoria, luau fără nici
un temei toate veniturile cuvenite ajutoarelor lor, iar slujbașii aflați mai
jos erau siliți în tot timpul acesta să lucreze în cea mai mare sărăcie, ase-
menea sclavilor.

---

7 Lipsa de grijă pentru aprovizionarea și înzestrarea armatei este criticată în repetate
rînduri de către Procopius, fost consilier juridic al lui Velisarie. Iustinian n-a comandat oști
pe cîmpurile de luptă, ci a folosit generali, pe care i-a supravegheat de aproape spre a nu
ajunge prea puternici. În schimb a avut în mâinile sale trupele din capitală. El era preocupat
de reforme interne și stăpînit de dorința de a construi, iar pentru nevoile armatelor apela
mai ales la ajutorul provinciilor periferice unde se aflau oștenii.

13 Fruntașul din conducerea treburilor obștești purta numele de *magister officiorum*,
iar slujbașii din palat se numeau *Palatini*. Șeful lor primea o indemnizație pe care o împărțea
după bunul plac și năpăstua subalternii. Dictatura imperială își manifesta slăbiciunile din pri-
cina imposibilității unui control venit de jos și bazat pe oarecare libertate și spirit de iniția-
tivă.

14 Σίτου δὲ πολλοῦ κομιδῆ ἔς Βυζάντιον κεκομισμένου ἔσεσῆπει μὲν ὁ πλεί-
 στος ἦδη, αὐτὸς δὲ τοῦτον πόλεσι ταῖς ἐφάις ἐπέβαλλε κατὰ λόγον ἐκάστη, καίπερ
 οὐκ ἔχοντα ἐπιτηδεῖως ἔς βρῶσιν ἀνθρώπων, ἐπέβαλλέ τε, οὐχ ἤπερ ἀποδίδοσθαι
 τὸν κάλλιστον σίτον εἰῶθαι, ἀλλὰ καὶ πολλῷ ἀξιώτερον, ἦν τε τοῖς ὠνουμένοις
 15 ἐπάναγκες χρήματα μεγάλα προεμένοις ἐπὶ τιμήμασι φορτικωτάτοις, εἶτα τὸν
 σίτον ἔς τὴν θάλασσαν ἢ ἔς τινα ὑδροχόαν ἀπορριπτεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ σίτου ἀκραίφ-
 16 νους τε καὶ οὐπω σεσηπότος μέγα τι πλῆθος ἐνταῦθα ἀπέκειτο, καὶ τοῦτο πλεί-
 στων τῶν πόλεων ταῖς σίτου ὑποσπανιζούσαις ἀπεμπολεῖν ἔγνω. ταύτη γὰρ διπλά-
 17 σια τὰ χρήματα ἐποίει ἄπερ τοῖς ὑποτελέσι τὸ δημόσιον ὑπὲρ τοῦδε τοῦ σίτου
 τὰ πρότερα ἐλελόγιστο. ἀλλ' ἐπεὶ ἔς νέωτα οὐκέτι ὁμοίως ἢ τῶν καρπῶν φορὰ
 ἤκμαζεν, ἐνδεεστέρως μὲν ἢ κατὰ τὴν χρεῖαν ἔς Βυζάντιον ὁ σιταγωγὸς στόλος
 ἀφίκετο, Πέτρος δὲ τοῖς παροῦσι διαπορούμενος, «ἐκ τῶν» ἐν τε Βιθυνία καὶ
 18 Φρυγία καὶ Θράκη χωρίων πρίασθαι | μέγα τι χρῆμα σίτου ἡξίου. ἦν τε ἀναγκαῖον
 τοῖς ταύτη οἰκοῦσι μέχρι μὲν ἔς τὴν θάλασσαν πόνῳ πολλῷ τὰ φορτία φέρειν,
 ἔς Βυζάντιον δὲ ζῦν κινδύνῳ αὐτὰ ἐσκομίζεσθαι καὶ βραχέα μὲν τιμήματα δῆθεν
 τῷ λόγῳ πρὸς αὐτοῦ φέρεσθαι, τὴν ζημίαν δὲ αὐτοῖς ἔς τοσόνδε μεγέθους καθί-
 στασθαι ὥστε ἀγαπᾶν ἦν τις αὐτοὺς ἐφῆ τὸν τε σίτον οἴκῳ δημοσίῳ χαρίζεσθαι
 19 καὶ τίμημα ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ κατατιθέναι. τοῦτό ἐστι τὸ ἄχθος ὅπερ καλεῖν
 συνωνὴν νενομίκασιν. ἐπεὶ δὲ οὐδ' ὧς σίτος ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν χρεῖαν ἰκανὸς
 20 ἐγεγόνει, πολλοὶ τὸ πρᾶγμα ἔς βασιλέα διέβαλλον. ἅμα δὲ καὶ οἱ στρατευόμενοι
 σχεδὸν τι ἅπαντες ἄτε τὰς εἰωθυίας οὐ κεκομισμένοι ζυντάξεις, θορόβῳ τε ἀνά
 21 τὴν πόλιν καὶ ταραχῇ πολλῇ εἶχοντο. βασιλεὺς μὲν οὖν ἦδη τε αὐτῷ χαλεπῶς
 ἔχειν ἔδοξε καὶ παραλύειν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς ἤθελε διὰ τε ταῦτα ἄπερ ἐρρήθη καὶ
 ὅτι χρήματα δαιμονίως μεγάλα ἠκηκόει αὐτῷ ἀποκεκρῦφθαι, ἄπερ ἐκ τοῦ δημο-
 22 σίου σεσυληκῶς ἔτυχε. καὶ ἦν δὲ οὕτως. Θεοδώρα δὲ τὸν ἄνδρα οὐκ εἶα. ἐκτόπως
 γὰρ τὸν Βαρσύμην ἠγάπα, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, τῆς τε πονηρίας ἕνεκα καὶ τοῦ τοῖς
 23 κατηκόοις διαφερόντως λυμαίνεσθαι. αὐτὴ τε γὰρ ὠμοτάτη ἦν καὶ ἀπανθρωπίας
 ἀτεχνῶς ἔμπλεως καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ἡξίου τὰ ἔς τὸν τρόπον αὐτῇ ἐπιτηδεῖως
 24 ὡς μάλιστα ἔχειν. φασὶ δὲ αὐτὴν καὶ καταμαγευθεῖσαν πρὸς τοῦ Πέτρου ἀκούσιον

GPS || 17 — 19 ἐνδεεστέρως — νενομίκασιν Suid s.v. συνωνή || 19 συνωνὴν cf. Ioannes Lydus 264,7

14 κομιδῆ GS: om. P || ὑδροχόαν GPS: ὑδροχόην Alem, Haury || 15 οὐπω GP: οὐτω S || καὶ τοῦτο GPS: καὶ τούτου Comp 145,3 || πλείστων GP: πλείστον S: πλείσταίς Alem, Comp 145,3 et p. 271: πλείστου Syk I 27 || πόλεων Alem: πολεμίων GPS || ἄπερ GPS: ἤπερ Alem || τοῦδε PS: τοῦτο δὲ G || 17 ἤκμαζεν Alem: ἢ ἀκμάζειν GPS || τὴν χρεῖαν G, Kall II 510, cf. An. 15,6; 22,19: χρεῖαν PS || ἐκ τῶν add. Alem || καὶ Θράκη καὶ Φρυγία S || πρίασθαι Maltr: πειρᾶσθαι GPS, Suid || 18 εἰς τὴν S, Suid || αὐτὰ GPS: ταῦτα Suid || ἦν τις GPS: εἴ τις G(mg.) || οἴκῳ GPS: οἴκοθεν τῷ Suid, Comp 145,15 et p. 271: οἴκοι τῷ Kraš || 19 ἄχθος GPS: malit ἄχος Haury || καλεῖν συνωνὴν Maltr: καλεῖν συνωνεῖν GPS: συνωνὴν καλεῖν Suid || διέβαλλον GPS: διέβαλον Syk I 28 || 20 τι G: om. PS || τὴν om. P || 21 ὅτι GP: ἄπερ S || 22 ἐμοὶ μὲν PS: ἐμοὶ δὲ G || 23 αὐτὴ PS: αὐτῇ G || ὡς μάλιστα ἐπιτηδεῖως G

Cea mai mare parte a grîului adus în Bizanț era putred. El a poruncit 14
pe rînd fiecărei cetăți din răsărit să-l cumpere, măcar că nu era bun pentru
mîncare; și le-a îndemnat să-l ia nu cu prețul pentru cel mai bun grîu, ci
cu unul mai ridicat. Cumpărătorii cheltuiau bani mulți, luați cu dobînzi
grele, și apoi se vedeau nevoiți să arunce grîul în mare sau la canal. Găsind 15
acolo și o mulțime de grîu proaspăt și încă neputrezit, a hotărît să-l vîndă
și pe acesta cetăților aflate în suferință de grîne și așa a luat de două ori mai 16
mulți bani decît fusese prețuit acest grîu de către slujbașii statului. În anul 17
următor recolta a fost proastă, iar în Bizanț a sosit o flotă de grîne mai ne-
îndestulătoare decît după nevoie. Petru se afla în încurcătură și a hotărît 18
să cumpere o mulțime de grîne din ținuturile Bitiniei, Frigiei și Traciei. Lo-
cuiitorii din părțile acelea trebuiau să ducă încărcătura pînă la mare, cu multă
trudă, s-o încarce în corăbii și s-o îndrepte spre Bizanț, cu destulă primejdie,
și luau pentru ea prețuri într-adevăr mărunte: ei aveau atîta pierdere încît
țineau mai mult, dacă le-ar fi fost cu puțință, să dea grîul pe degeaba și să
mai plătească încă un preț pentru dînsul. Aceasta era sarcina căreia ne-am 19
obișnuit să-i zicem „cumpărătură cu grămada“. Dar nici așa nu sosea destul
grîu în Bizanț, cît era nevoie, iar mulți s-au plîns împăratului de această
lipsă și împreună cu mai toți oștenii, care nu primiseră drepturile cuvenite, 20
cutreierau cetatea și făceau tărăboi însoțit de multă zarvă. Împăratul era 21
supărat pe dînsul și voia să-l îndepărteze din dregătorie, pentru cele spuse
mai sus; apoi mai aflase că avea ascunse bogății grozav de mari, furate din
visteria statului. Și într-adevăr așa era. Dar împărăteasa nu l-a lăsat, căci 22
îl îndrăgise pe Barsymes din cale afară, mi se pare, din pricina răutății și
iscușinței lui deosebite în jupuirea supușilor. Ea era peste măsură de crudă 23
și lipsită de omenie și dorea ca și slujitorii săi s-o urmeze cît mai de aproape
în această pornire. Se zice că îl îndrăgise pe Petru fără voia ei, după ce fusese 24
vrăjită, căci acest Barsymes arăta multă tragere de inimă pentru vrăjitorii 25

18 Bitinia se afla pe coasta de nord-vest a Asiei-Mici, în apropierea Bizanțului. Frigia se găsea la sud de Bizanț, iar Tracia, prin valea riului Hebru, era legată de Marea Egee. Mijlocul cel mai comod de căraușie era pe atunci transportul pe mare, iar toate cele trei provincii amintite se aflau pe țărmul mării.

19. „Cumpărătura cu grămada“ (συνωνή, *coemptio*) era o instituție mai veche decît Iustinian și slujea în timpuri critice la aprovizionarea armatelor sau a populației din orașe.

24 Farmecele și intervenția duhurilor necurate sînt pentru Procopius și pentru contemporanii săi realități neplăcute și necontrolabile, care arată nivelul scăzut al cunoștințelor științifice din vremea aceea. Renumiți prin dibăcia lor de a fermeca și înșela lumea erau mai ales maniheii.

25 αὐτῷ εὐνοϊκῶς ἔχειν. περί τε γάρ τοὺς φαρμακείας καὶ τὰ δαιμόνια περιέργως
 ἐσπουδάκει ὁ Βαρσύμης οὗτος, καὶ τοὺς καλουμένους Μανιχαίους ἐτεθήπει τε
 26 καὶ αὐτῶν προστατεῖν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς οὐδαμῆ ἀπηξίου. καίτοι καὶ ταῦτα ἡ βασιλις
 ἀκούσασα οὐ μεθῆκε τὴν| ἐς τὸν ἄνθρωπον εὐνοϊαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔτι διὰ ταῦτα
 27 περιστέλλειν τε καὶ ἀγαπᾶν ἔγνω. μάγοις τε γὰρ καὶ φαρμακεῦσι καὶ αὐτῇ ὁμιλή-
 σασα ἐκ παιδὸς ἄτε τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτὴν ἐς τοῦτο ἀγόντων διεβίω πιστεύουσα
 28 τε τῷ πράγματι τούτῳ καὶ αὐτῷ τὸ θαρσεῖν ἐς αἰεὶ ἔχουσα. λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἰου-
 στινιανὸν οὐ τοσοῦτον θωπεύουσα χειροήθη ποιήσασθαι, ὅσον τῇ ἐκ τῶν δαιμο-
 29 νίων ἀνάγκη. οὐ γάρ τις ἦν εὐφρων ἢ δίκαιος ὅδε ἀνὴρ ἢ ἐς τὸ ἀγαθὸν βέβαιος,
 ὥστε κρείσσων ποτὲ τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς εἶναι, ἀλλὰ φόνων μὲν καὶ χρημάτων
 ἔρωτος διαφανῶς ἦσσαν, τοῖς δὲ αὐτὸν ἐξαπατῶσι καὶ κολακεύουσιν οὐ χαλεπῶς
 30 εἰκῶν. ἐν τε πράξεσι ταῖς μάλιστα οἱ ἐσπουδασμέναις μετεβάλλετό τε οὐδενὶ
 31 λόγῳ καὶ κονιορτῷ ἐνδελεχέστατα ἐμπερῆς ἐγεγόνει. ταῦτά τοι οὐδέ τις τῶν
 αὐτοῦ συγγενῶν ἢ ἄλλως γνωρίμων ἐλπίδα τινὰ ποτε ἀσφαλῆ ἐπ' αὐτῷ ἔσχεν,
 32 ἀλλὰ μεταναστάσεις αὐτῷ ἐς αἰεὶ τῆς ἐς τὰ ἐπιτηδεύματα ἐγίνοντο γνώμης. οὕτω
 τε καὶ τοῖς φαρμακεῦσιν, ὅπερ ἐρρήθη, εὐέφοδος ὦν καὶ τῇ Θεοδώρῃ πόνῳ οὐ-
 δενὶ ὑποχείριος ἐγεγόνει, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μάλιστα ἡ βασιλις ἄτε σπουδαῖον τὰ
 33 τοιαῦτα τὸν Πέτρον ὄντα ὑπερηγάπα. ἀρχῆς μὲν οὖν ἦς τὰ πρότερα εἶχε βασιλεὺς
 αὐτὸν παρέλυσσε μόλις, Θεοδώρας δὲ ἐγκειμένης. οὐ πολλῷ ὕστερον ἄρχοντα
 τῶν θησαυρῶν αὐτὸν κατεστήσατο, Ἰωάννην παραλύσας ταύτης δὴ τῆς τιμῆς,
 34 ὅπερ αὐτὴν παρειληφῶς μῆσί που ὀλίγοις πρότερον ἔτυχεν. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ
 γένος μὲν Παλαιστίνος, πρῶτος δὲ καὶ ἀγαθὸς ἄγαν, καὶ οὔτε πορίζεσθαι χρημάτων
 ἀδίκων πόρους εἰδῶς, οὔτε τῷ λυμη|νάμενος πώποτε τῶν πάντων ἀνθρώπων.
 35 ἀμέλει καὶ διαφερόντως ἠγάπων αὐτὸν ὁ λεῶς ἅπας. διὰ τοι τοῦτο Ἰουστινιανόν τε
 καὶ τὴν ὁμόζυγα οὐδαμῆ ἤρεσκεν, οἷπερ ἐπειδὴ τῶν σφίσιν ὑπουργούντων καλόν
 τε καὶ ἀγαθὸν παρὰ δόξαν τινα ἴδοιεν, ἰλιγγίων τε καὶ δυσφορούμενοι ἐς τὰ μάλι-
 στα πάση μηχανῇ αὐτὸν ὅτι τάχιστα διωθεῖσθαι ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο.
 36 Οὕτω γοῦν καὶ τοῦτον Ἰωάννην ὁ Πέτρος ἐκδεξάμενος θησαυρῶν τε τῶν
 βασιλικῶν προῦστη καὶ ξυμφορῶν αὐθις μεγάλων αἰτιώτατος ἅπασι γέγονεν.
 37 ἀποτεμνόμενος γὰρ τῶν χρημάτων τὸ πλεῖστον μέρος, ἅπερ ἐν παραψυχῆς λόγῳ

GPS

25 Μανιχαῖους GP: om. S || ἐτεθήπει Alem: ἐτέθη. ἐπει GPS || 27 διεβίου S || 28 λέγεται PS: λέγοσι G || οὐ τοσοῦτον GP: εἰς τοσοῦτον S || 30 μετεβάλλετό τε GP: μετέβαλε τότε S || 31 ἢ GS: οὐδὲ τῶν P || ἔσχεν GPS: εἶχεν Herw 35,333 || μεταναστάσεις GPS: μεταστάσεις (migrations) Herw 35,333 || τῆς ἐς GP: ἐς S || 32 τὸν Πέτρον PS: Πέτρον G || 33 αὐτὸν GS: om. P || δὲ Kraš: τε GPS || παραλύσας Alem: παραλύσασα GPS || 34 οὗτος <δ> Dind || γένος μὲν Παλαιστίνος Alem: γενόμενος μὲν Παλαιστιναῖος GPS || οὔτε — οὔτε Dind: οὐδὲ — οὐδὲ GPS || ἀδίκων Haury: ἰδικῶν GPS, cf. II, 15,9 || 35 ἰλιγγίων τε GPS, Syk I 27: ἰλιγγιώντες Alem, Haury, Comp 148,7 || 36 τὸν GP: om. S || συμφορῶν G || 37 ἀποτεμνόμενος P

și îndemnurile diavolului. El îi sprijinea pe manihei și nu se sfia deloc să 26
 pășească pe față în fruntea lor. Împărăteasa aflase de lucrul acesta, dar nu 27
 înceta să-l ajute. De aceea îl apăra și ținea mult la dînsul; căci de copilă
 trăise între vrăjitori și fermecători, împinsă de nevoile meseriei ei, și credea
 în lucrurile acestea, iar farmecele îi sporeau totdeauna îndrăzneala. Cică și 28
 pe Iustinian l-a fermecat și îmblînzit, nu cu dulceața mîngîierilor, ci cu pu-
 terea vrăjilor scornite de diavol. Omul acesta nu era nici cumpănit la minte, 29
 nici drept și nici hotărît să facă binele în așa fel încît să poată ține piept unei
 asemenea încercări. În chip lămurit el se afla stăpînit de patima omorurilor și a
 bogățiilor și se lăsa ușor amăgit de înșelători și lingușitori; iar în clipele cele mai 30
 hotărîtoare se schimba fără nici un temei și se dovedea totdeauna mai ușor ca
 pulberea. De aceea nici rudele și cunoscuții cei mai apropiați nu aveau o nă- 31
 dejde temeinică într-însul, deoarece îl vedeau cum trece mereu de la un gînd
 la altul în toate treburile sale. În felul acesta, cum am zis, el era o pradă 32
 ușoară pentru vrăjitori și a ajuns fără multă greutate sub jugul Teodorei, iar
 de atunci înainte împărăteasa l-a îndrăgit peste măsură pe acest Petru, care
 se arăta priceput în asemenea îndeletnicire. Împăratul l-a slobozit cu greu 33
 din slujba avută mai înainte și puțin după aceea, la îndemnul Teodorei, l-a
 pus în fruntea vistieriei statului, după ce l-a înlăturat din această cinste
 pe Ioan, care o căpătase din întîmplare numai cu cîteva luni mai înainte.
 Acest Ioan era palestinian de felul lui, un bărbat cumsecade și deosebit de 34
 vrednic, care nu știa să tragă foloase de pe urma unor avuții necinstite și
 nu jefuia niciodată oamenii; de aceea toată lumea îl iubea în chip deosebit 35
 și cu tărie, lucru care nu era deloc pe placul lui Iustinian și al soției sale.
 Cînd, împotriva așteptărilor, vedeau printre slujbașii lor un om de seamă și
 vrednic, se nelinișteau și se supărau peste măsură: de aceea, căutau să-l în-
 depărteze cît mai repede și prin toate mijloacele.

Așadar acestui Ioan i-a urmat Petru, care a fost pus în fruntea visti- 36
 eriei împărătești și a ajuns un nou prilej de grozave nenorociri pentru toată
 lumea. El a tăiat cea mai mare parte a mijloacelor bănești date de împărații 37

27 Inteligența ascuțită, pătrunderea psihologică a artei și desăvirșirea într-o meserie
 păreau fenomene ieșite din comun și erau atribuite unor forțe oculte.

34 Ioan din Palestina nu apare în alte izvoare. De obicei Procopius vorbește bine de
 cetățenii din patria sa de naștere pe care îi cunoaște mai de aproape.

37 Prin tăierea ajutoarelor date mulțimii erau atinse și unele persoane aflate în slujba
 palatului. Cel care împărțea ajutoarele avea puțința să le distribuie după bunul său plac
 și făcea abuzuri. Un alt prilej de îmbogățire era stringerea dărilor către stat, deoarece înre-
 gistrarea lor era probabil defectuoasă.

πολλοῖς χορηγεῖσθαι ἀνά πᾶν ἔτος πρὸς βασιλέως ἐκ παλαιοῦ διατέτακται, αὐτὸς
 μὲν τοῖς δημοσίοις οὐ δέον ἐπλούτει καὶ μοῖραν ἐνθένδε βασιλεῖ ἀνέφερεν, οἱ
 38 δὲ τὰ χρήματα περιηρημένοι ἐν πένθει μεγάλῳ περιεκάθηντο. ἐπεὶ καὶ τὸ χρυσοῦν
 νόμισμα οὐχ ἤπερ εἰώθει ἐκφέρειν ἡξίου, ἀλλ' ἔλασσον αὐτὸ καταστησάμενος,
 πρᾶγμα οὐδεπώποτε γεγονὸς πρότερον.
 39 Τὰ μὲν ἀμφὶ τοῖς ἄρχουσι βασιλεῖ ταύτη πη εἶχεν. ὅπως δὲ τοὺς τὰ χωρία
 40 κεκτημένους πανταχῆ διέφθειρεν ἐρῶν ἐρχομαι. ἀπέχρη μὲν οὖν ἡμῖν τῶν ἐς τὰς
 πόλεις ἀπάσας στελλομένων ἀρχόντων ἐπιμνησθεῖσιν οὐ πολλῶ πρότερον καὶ
 τούτων δὴ τῶν ἀνθρώπων σημηναὶ τὰ πάθη. πρώτους γὰρ οἱ ἄρχοντες οὗτοι τοὺς
 τῶν χωρίων κυρίου βιαζόμενοι ἐλητίζοντο, καὶ ὧς δὲ τᾶλλα εἰρήσεται πάντα.

κγ'

Sublata vectigalium condonatio. De annona, impositione, descriptione. Barbarorum
 Byzantii agentium multitudo.

1 Πρῶτον μὲν εἰθισμένον [ὄν] ἐκ παλαιοῦ ἕκαστον τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔχοντα
 οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοῖς τῶν| δημοσίων ὀφλημάτων λειψάνοις
 τοὺς κατηκούς δωρεῖσθαι πάντας, τοῦ μήτε τοὺς ἀπορουμένους τε καὶ ὄθεν
 ἂν ἐκτίνοιεν τὰ λείψανα ταῦτα οὐδαμῆ ἔχοντας διηνεκὲς ἀποπνίγεσθαι μήτε τοῖς
 φορολόγοις σκήψεις παρέχεσθαι, συκοφαντεῖν ἐγχειροῦσι τῶν τοῦ φόρου ὑποτε-
 λῶν τοὺς οὐδὲν ὀφείλοντας, οὗτος ἐς δύο καὶ τριάκοντα ἔτων χρόνον οὐδὲν τοιοῦτο
 2 ἐς τοὺς κατηκούς εἰργάσατο. καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῖς μὲν ἀπορουμένοις ἀναγκαῖον
 3 ἦν ἀποδρᾶναί τε καὶ μηδενὶ ἔτι ἐπανίεναί. καὶ οἱ συκοφάνται τοὺς ἐπιεικεστέρους
 ἀπέκναιον κατηγορίαν ἐπανασείοντες ἅτε τὸ τέλος ἐνδεεστέρως ἐκ παλαιοῦ κατα-
 4 βάλλοντας τῆς ἐγκειμένης τῷ χωρίῳ φορᾶς. οὐ γὰρ ὅσον οἱ ταλαίπωροι τὴν και-
 νὴν τοῦ φόρου ἀπαγωγὴν ἐδεδίεσαν, ἀλλὰ καὶ χρόνων τοσοῦτων τὸ πλῆθος οὐδὲν
 5 προσῆκον βαρύνεσθαι φόροις. πολλοὶ γοῦν ἀμέλει τὰ σφέτερα αὐτῶν τοῖς συκοφάν-
 6 ταις ἢ τῷ δημοσίῳ προέμενοι ἀπηλλάσσοντο. ἔπειτα δὲ Μήδων μὲν καὶ Σαρακη-
 νῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν, τῶν δὲ δὴ Οὐννων καὶ Σκλαβηνῶν καὶ ᾿Αντῶν

GPS || 38 νόμισμα cf. VII, 1,30

37 οὐ δέον GP: οὐδὲ S || περιεκάθηντο GPS: ἐκάθηντο Herw || 38 ἐπεὶ GP: ἐπέπερ S ||
 ἡξιου G || 39 πη P, Dind: ποι G: ἡ S || πανταχῆ S: πανταχοῦ πη GP || 40 ἡμῖν PS: ἡμῖν
 εἰπεῖν G || τῶν GPS: τὰ ἔργα τῶν Comp 149,2 et p. 272 || εἰς S || πρώτους GP: πρῶτον S ||
 ἄρχοντες PS: ἀνθρωποι G || οὗτοι Alem: οὕτω GPS || εἰρήσεται GPS: ἄ εἰρηται Alem ||
 1 πρῶτον PS: πρῶτα G || ὄν del. Haury || καὶ πολλάκις GP: πολλάκις S || σκήψεις repetitum
 est in G || φόρου GP: χώρου S || τοιοῦτο GP: τοιοῦτον S || 2 καὶ μηδενὶ ἔτι Haury: γῆν
 μηδενὶ ἔτι S: γῆν μηδενὶ ἔτει GP: γῆν καὶ μηκέτι Dind: γῆν καὶ μηδενὶ ἔτι Kraš: καὶ ἐς
 γῆν μηδένα ἔτι Comp 149,6 et p. 274 || 6 γῆν τὴν GPS: τὴν Reiske || ᾿Αντῶν add. Alem

din vechime să fie împărțite mulțimii, în fiecare an, ca ajutoare; și s-a îmbogățit în chip necinstit din dările către stat, din care a dat împăratului numai o parte. Iar cei jefuiți de averi și de bani zăceau în mare suferință. Nici banul de aur nu s-a învrednicit să-l scoată cum era obiceiul, ci l-a făcut mai mic, lucru care nu s-a întâmplat niciodată mai înainte.

Așa s-au petrecut lucrurile în legătură cu dregătorii sub acest împărat. Voi povesti mai departe cum i-a ruinat pretutindeni pe stăpînitorii de pămînturi. Ne-ar ajunge cît am spus ceva mai înainte despre isprăvile dregătorilor trimiși prin toate cetățile, ca să arătăm cît au suferit bieții oameni. Acești dregători au silit și jefuit întii pe moșieri; dar vom înșira mai departe toate celelalte lucruri.

23

Iertarea dărilor a fost înlăturată. Despre merindele pentru oșteni, despre dările silită și despre condicile de pagube. Mulțimea barbarilor aflați în Bizanț.

Era un vechi obicei al împăraților romani să ierte supușilor (nu o dată, ci de multe ori) toate rămășițele din dările către stat, pentru ca cei aflați la strîmtoare și lipsiți de putința de a plăti aceste rămășițe să nu fie gîtuiți la nesfîrșit, iar strîngătorii dărilor să nu mai aibă prilej de a cere mereu dări de la niște oameni care nu datorau nimic; dar acest împărat n-a făcut nimic asemănător pentru supușii săi timp de treizeci și doi de ani de domnie. De aceea datornicii se vedeau siliți să fugă și să nu se mai întoarcă nici unul pe pămîntul lui; iar înșelătorii îi învinuiau pe oamenii de seamă că de multă vreme plătesc dări mai mici decît ceea ce dătesc pentru locurile lor. Bieții stăpîni se temeau nu atît de adăogirea unei dări noi, cît de faptul că de atîta timp erau îngreuiți de o mulțime de dări necuvenite. De aceea mulți lăsau fără grijă toată averea pe seama înșelătorilor sau a statului și în felul acesta scăpau din încurcătură. Apoi mezii și saraceni jefuiau o mare parte din Asia,

1 Iertarea rămășițelor din dările către stat s-a făcut de multe ori, din motive obiective, chiar și în timpul domniei împăratului Iustinian, mai ales în regiunile pustiite de barbari. Acolo populația se rărea și pămînturile rămîneau nelucrate, încît stăpînii nu puteau plăti dările și erau siliți să fugă. Această fugă a proprietarilor e menționată deseori în izvoarele antice. Pămîntul părăsit, împreună cu toate datoriile, era atribuit în mod forțat vecinilor, care se încărcău tot mai mult și ajungeau insolvabili. De aceea se ivea necesitatea de a veni cu o dispoziție oficială de iertare a rămășițelor de impozite.

ξύμπασαν Εὐρώπην ληϊσαμένων, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν καθελόντων ἐς
 ἔδαφος, τὰς δὲ ἀργυρολογησάντων ἐς τὸ ἀκριβὲς μάλιστα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους
 ἔξανδραποδισάντων ξὺν χρήμασι πᾶσιν, ἔρημόν τε τῶν οἰκητόρων καταστησα-
 μένων χώραν ἐκάστην ταῖς καθ' ἡμέραν ἐπιδρομαῖς, φόρον μὲν οὐδενὶ τῶν ἀπάντων
 7 ἀφῆκε, πλὴν γε δὴ ὅσον ἐνιαυτοῦ ταῖς ἀλούσαις τῶν πόλεων μόνον. καίτοι εἰ
 καθάπερ Ἀναστάσιος βασιλεὺς ἐπτάετες ταῖς ἀλούσαις τὰ τέλη ἐπιχωρεῖν ἔγνω,
 οἶμαι | δ' ἂν οὐδ' ὧς αὐτὸν πεποιῆσθαι τὰ δέοντα, ἐπεὶ Καβάδης μὲν ταῖς οἰκοδο-
 μίαις ὡς ἦκιστα λυμηνάμενος ἀπιὼν ὄχρετο, Χοσρόης δὲ ἅπαντα πυρπολήσας
 8 ἐς ἔδαφος καθείλε, μείζω τε προσετρίψατο τοῖς περιπεπτωκόσι τὰ πάθη. καὶ τούτοις
 μὲν τοῖς ἀνθρώποις οἷσπερ τὸ γελοιῶδες τοῦτο τοῦ φόρου ἀφῆκε καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἅπασι, πολλάκις μὲν δεξαμένοις τὸν Μήδων στρατόν, διηνεκὲς δὲ Οὐννων τε καὶ
 βαρβάρων Σαρακηνῶν γῆν τὴν ἐφ' ἂν ληϊσαμένων, οὐδὲν δὲ ἤσσαν καὶ <τῶν> ἐπὶ
 τῆς Εὐρώπης βαρβάρων ταῦτα ἐργαζομένων ἀεὶ καὶ καθ' ἐκάστην τοὺς ἐκείνη
 9 Ῥωμαίους, βασιλεὺς οὗτος χαλεπώτατος εὐθὺς γέγονε βαρβάρων ἀπάντων. συνω-
 ναῖς τε γὰρ καὶ ταῖς καλουμέναις ἐπιβολαῖς τε καὶ διαγραφαῖς οἱ τῶν χωρίων
 10 κύριοι τῶν πολεμίων ἀνακεχωρηκότων αὐτίκα μάλα ἤλίσκοντο. ὅτι δὲ τὰ ὀνό-
 ματά ἐστί τε καὶ βούλεται ταῦτα, ἐγὼ δηλώσω.
 11 Τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους ἀναγκάζουσι τὸν Ῥωμαίων ἐκτρέφειν στρατόν
 κατὰ τὸ μέτρον τῆς κειμένης ἐκάστῳ φορᾶς, τιμημάτων καταβαλλομένων οὐχ
 ἤπερ ἐφίησιν ὁ παρῶν τῆ χρεῖα καιρός, ἀλλ' ἤπερ ἔξεστι καὶ διώρισται, οὐ διε-
 12 ρευνώμενοι δέ, εἶπερ αὐτοῖς <τὰ> ἐπιτήδεια ἐν τῇ χώρᾳ ξυμβαίνει. περιέστηκέ τε
 τοὺς δειλαίους τούτους ἀνάγκη τὰ μὲν ἐπιτήδεια στρατιώταις τε καὶ ἵπποις ἐσκο-
 μίζεσθαι πάντα ὠνουμένους αὐτὰ τιμημάτων πολλῶν ἐς ἄγαν ἀξιοτέρων καὶ ταῦτα
 ἐκ χώρας, ἂν οὕτω τύχοι, μακρὰν που οὕσης [καὶ ταῦτα] ἐς τὸ χωρίον ἀποκομίζειν,
 οὐ δὴ τὸ στρατόπεδον ξυμβαίνει εἶναι, μετρεῖν τε τοῖς στρατιωτῶν χορηγοῖς,
 13 οὐ καθάπερ πᾶσιν ἀνθρώποις νόμος, ἀλλ' ἤπερ ἐκείνοις ἂν βουλομένοις εἶη. καὶ
 τοῦτό ἐστι | τὸ πρᾶγμα ὅπερ συνωνὴ καλεῖται, ἐξ οὗ δὴ ἅπασιν ἐκνευρίσθαι
 14 τοῖς τῶν χωρίων κυρίοις ξυμβαίνει. φόρον γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἐπέτειον οὐχ ἤσσανα

GPS || 7 ἑπτάετες cf. I, 7,35 || 11 ἐπιτήδεια cf. Nov. 130,2

6 εἰς S || τὰς δὲ Alem: τῶν δὲ GPS || 7 καίτοι PS: καὶ τι G || δ' ἂν GPS, Buech 155,
 Comp p. 274 : ἂν Haury || καθείλεν ἐς ἔδαφος G || περιπεπτωκόσι GPS: παραπεπτωκόσι
 Syk I 25, cf. An. 22,4 || 8 βαρβάρων GPS, Comp 151,3 et p. 274 || ληϊσαμένων GPS:
 ληιζομένων Syk I 27 || τῶν add. Haury || ταῦτα GPS: ταῦτα Syk I 27 || χαλεπώτερος GPS:
 χαλεπώτερον Comp 151,6 || εὐθὺς γέγονε GP: ἀεὶ γέγονε εὐθὺς S || 9 συνωναῖς GP: ἢ συνωνῶν
 S(mg.) || 11 τὸν GS: τὸν τῶν P || κειμένης GPS: ἐγκειμένης Herw 35,333 cf. An. 23,19;
 23,22 || ἔξεστι GPS: ἐξετέθη Alem || εἶπερ GP: ἤπερ S || τὰ add. Haury || ξυμβαίνει GPS:
 ξυμβαίνει εἶναι Syk I 27 || 12 εἰσκομίζεσθαι S || χώρας μακρὰν που οὕσης, ἂν οὕτω τύχοι G ||
 τύχη P || οὕσης καὶ ταῦτα GPS: οὕσης Alem || ἀποκομίζειν GPS: del. Haury || τε GPS: δὲ
 Syk I 28 || 13 ἅπασι τοῖς τῶν κυρίων ἐκνευρίσθαι ξυμβαίνει S

iar hunii, sclavinii și anții toată Europa; dărimau pînă la pămînt unele cetăți, iar pe altele le prădau amarnic de averi, luau oamenii împreună cu toate bogățiile și la fiecare năvală lăsau ținuturile goale de locuitori; dar el n-a iertat dările nici unuia dintre aceștia, decît doar, pentru un an, cetăților căzute în mîna dușmanilor. Împăratul Anastasius a hotărît să ierte pe șapte ani 7 dările cetăților călcate în picioare de vrăjmași, dar cred că nici așa n-a făcut cît trebuia, deoarece Cavades n-a cruțat deloc casele de locuit, cînd s-a tras îndărăt, iar Chosroes a pîrjolit și aruncat la pămînt tot ce-a întîlnit în cale, aducînd și mai multă suferință locuitorilor din părțile acelea. Pentru acești 8 oameni, care au căpătat o iertare a dărilor în batjocură, și pentru toți ceilalți călcați în picioare de oastea mezilor (deoarece barbarii saraceni jefuiau fără încetare pămîntul răsăritului, iar barbarii din Europa făceau la fel romanilor din părțile lor) acest împărat a ajuns repede mai rău decît barbarii. Îndată după tragerea îndărăt a dușmanilor, stăpînii moșiiilor erau loviți de 9 vînzările silite, de așa-zisele sarcini și de dările după condici. Ce sînt și ce 10 urmăresc aceste nume voi arăta numaidecît.

Stăpînii pămînturilor trebuie să hrănească oastea romană în măsura 11 dărilor pe care le are de plătit fiecare, iar prețurile sînt rînduite, nu după cum sînt vînzările în timpul acela, ci după cît e cu putință și cum se hotărăște, fără să se cerceteze dacă au la îndemînă lucrurile de trebuință. Acești 12 nenorociți sînt nevoiți să aducă din altă parte cele trebuitoare pentru oșteni și cai: le cumpără pe toate cu prețuri mult mai ridicate și le duc, dacă se întîmplă, din ținuturi îndepărtate pînă în locul unde se află tabăra, iar aici le cîntăresc în fața căpitanilor oștirii, nu după legea obștească a tuturor oamenilor, ci cum poftesc dînșii. Aceasta e așa-numita cumpărare silită, 13 care a scos din răbdări pe toți stăpînitorii de pămînturi; deoarece în felul 14 acesta erau nevoiți să plătească în fiecare an o dare de cel puțin zece ori mai

---

7 Domnia lui Anastasius (491—518) s-a bucurat de mai multă liniște și a asanat finanțele imperiului, de aceea Procopius o dă deseori ca model. Cavades era unul dintre feciorii regelui persan Perozes. El i-a urmat la domnie și a invadat adeseori împărăția bizantină. Succesorul său Chosroes, adică „Cel cu inimă nemuritoare”, a stăpînit între anii 531—578 și a ajuns unul dintre cei mai însemnați regi din dinastia Sasanizilor, arătîndu-se un vrednic adversar al lui Iustinian și al Teodorei.

13 Despre vînzările silite (συμνωαί, *coemptiones*) este vorba și în *Codex Iustinianus X*, 27, 2, în *Novelele* 29 și 30, precum și în opera lui Constantin Porfirogenetul, *Despre ceremonii*, p. 451 (Reiske). Răspîndirea acestor forme de economie se datora în primul rînd lipsei de comunicații și lovea mai ales regiunile interioare și îndepărtate. Conducătorii interveneau cu intenția de a opri specula, însă nu studiau bine particularitățile locale și, în consecință, de multe ori frînau, în loc să ajute. Cei atinși de aceste măsuri erau mai cu seamă proprietarii de pămînturi, pe care Procopius îi apără cu stăruință.

ἢ δεκαπλασίονα ἐγκατατιθέναι σφίσιν ἐπάναγκες, οἷς γε οὐ μόνον, ὡσπερ εἴρηται, τῷ στρατῷ χορηγεῖν, ἀλλὰ καὶ σίτον ἐς Βυζάντιον πολλάκις διακομίζεν ταῦτα πεπονθόσι ξυνέπεσεν, ἐπεὶ οὐχ ὁ Βαρσύμης καλούμενος μόνος τὸ τοιοῦτο ἄγος ἐξαμαρτάνειν τετόλμηκεν, ἀλλὰ καὶ πρότερον μὲν ὁ Καππαδόκης, ὕστερον δὲ οἱ μετὰ τὸν Βαρσύμην τοῦτο δὴ τὸ τῆς ἀρχῆς παραλαβόντες ἀξίωμα.

15 Τὰ μὲν οὖν τῆς συνωνῆς ταύτη πη ἔχει· τὸ δὲ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομα ὀλεθρῶς
 16 τις ἔστιν ἀπρόοπτος ἐξαπιναίως τοῖς τὰ χωρία κεκτημένοις ἐπιγενόμενος
 17 πρόρριζόν τε αὐτοῖς ἐκτρίβων τὴν τοῦ βίου ἐλπίδα. χωρίων γὰρ τὸ τέλος τῶν
 18 ἐρήμων τε καὶ ἀπόρων γεγενημένων, ὧν δὴ τοῖς τε κυρίοις καὶ τοῖς γεωργοῖς
 19 ἤδη τετύχηκεν ἢ παντάπασιν ἀπολωλέναι ἢ γῆν πατρῶαν ἀπολιποῦσι τοῖς ἐγκει-
 20 μένοις σφίσι διὰ ταῦτα κακοῖς κρύπτεσθαι, οὐκ ἀπηξίου ἐπιφέρειν τοῖς οὕτω
 21 διεφθαρμένοις παντάπασιν.

17 Τοιοῦτο μὲν καὶ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομά ἐστιν, ἐπιπολάσαν ὡς τὸ εἰκὸς
 18 ἐπὶ τὸν χρόνον μάλιστα τοῦτον. τὰ δὲ τῶν διαγραφῶν ὡς συντομώτατα φράσαντι
 19 ἀπηλλάχθαι τῆδὲ πη ἔχει. ζημίαις πολλαῖς ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοὺς χρόνους τού-
 20 τους περιβάλλεσθαι τὰς πόλεις <ἦν> ἀνάγκη ὥνπερ τὰς τε ἀφορμὰς καὶ τοὺς τρό-
 21 πους ἀφίημι λέγειν ἐν τῷ παρόντι, ὡς μὴ μοι ὁ λόγος ἀπέραντος εἴη. ταύτας οἱ
 22 τὰ χωρία ἔχοντες <ἀπέτινον, τίμημα> κατατιθέντες κατὰ λόγον τῆς ἐγκειμένης
 23 ἐκάστῳ φορᾶς. | οὐκ ἄχρι δὲ τούτων αὐτοῖς τὸ κακὸν ἔσθη, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιμοῦ
 24 ζύμπασαν περιλαβόντος τὴν τε ἄλλην οἰκουμένην καὶ οὐχ ἥκιστα τὴν τῶν Ῥω-
 25 μαίων ἀρχὴν τῶν τε γεωργῶν ἀφανίσαντος μέρος τὸ πλεῖστον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ
 26 ἐρήμων ὡς τὸ εἰκὸς τῶν χωρίων γεγενημένων, οὐδεμιᾶ φειδοῖ ἐχρήσατο ἐς τοὺς
 27 τούτων κυρίους. φόρον γὰρ τὸν ἐπέτειον οὐδὲ τότε ἀνίει πραττόμενος οὐχ ἤπερ
 28 ἐκάστῳ ἐπέβαλλε μόνον, ἀλλὰ καὶ γειτόνων τῶν ἀπολωλότων τὴν μοῖραν. προσῆν
 29 δὲ αὐτοῖς καὶ τᾶλλα πάντα ὥνπερ ἐμνήσθην ἀρτίως ἅτε τοῖς τῶν χωρίων δεδυστυχη-
 30 κόσι τὴν κτήσιν ἀεὶ ἐγκειμένων, ἔτι μέντοι καὶ τοῖς μὲν στρατιώταις ἀνά τὰ κάλ-
 31 λιστα τε καὶ τιμιώτατα δωματίων τῶν σφετέρων ὠκημένοις ὑπηρετεῖν, αὐτοῖς δὲ
 32 πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τοῖς φαυλοτάτοις τε καὶ ἀπημελημένοις τῶν οἰκιδίων
 33 δίαιταν ἔχειν.

GPS || 15 — 16 τὸ δὲ — παντάπασιν Suid s.v. ἐπιβολή || 18 ζημίαις — ἀνάγκη Suid s.v. διαγραφή

14 ἐγκατατιθέναι GPS, Comp 152,5 et p. 274: κατατιθέναι Alem, Haury || ὡσπερ εἴρηται om. G || στρατῷ GS: στρατηγῷ P || τοιοῦτον S || μετὰ τὸν GP: περὶ τὸν S || 15 ἐπιγενόμενος Suid || 16 τὸ τέλος GPS: τέλος Suid || ἢ παντάπασιν GPS: om. Suid || ἢ γῆν GPS: τὴν γῆν Suid || κρύπτεσθαι GPS, Suid: τρύχεσθαι malit Haury: θρύπτεσθαι Werth || ἀπηξίου Suid: ἀπαξιοῦσιν GPS || οὕτω Suid: οὕπω GPS || 17 Τοιοῦτον P || ἐπὶ τὸν GPS: ὑπὸ τὸν Kall I 269 || 18 περιβάλλεσθαι Haury: περιβαλέσθαι GPS: καθυποβάλλεσθαι Suid || ἦν add. Reiske || ἐν τῷ παρόντι ἀφίημι λέγειν S || 19 ἀπέτινον, τίμημα add. Haury: ἔλυον addendum putavit Alem: ἀπεσειοντο Reiske, cf. An. 22,18: 24,18 || κατὰ λόγον Alem: κατ' ὀλίγον GPS || γεγενημένων τῶν χωρίων G || ἐχρήσατο PS: ἐχρήσαντο G || 21 οὐδὲ τότε Alem: οὐ τότε GPS: οὐποτε Haury || πραττόμενον Comp 153,13: εἰσπραττόμενος Alem || 22 προσῆν δὲ Alem: πρὸς τήνδε GPS || ἅτε GPS: ἅτε τῶν ἀρχόντων Syk I 27 || ἔτι PS: ἔστι G

mare; și n-aveau doar de dat numai pentru oaste, cum am zis, ci de multe ori trebuiau să aducă și grîul din Bizanț; deoarece nu numai cel poreclit Barsymes cutezase să facă o asemenea ispravă, ci și omul din Capadocia mai înainte, iar mai tîrziu cei care au ținut această dregătorie după Barsymes.

Așa stau lucrurile cu vînzarea silită; iar ceea ce se cheamă sarcină este o nenorocire nebănută, căzută pe neașteptate asupra stăpînitorilor de pămînturi și care le taie din rădăcini orice nădejde de viață; căci au fost rînduite dări pentru pămînturile pustii și sterpe, unde stăpîinii și țărani pieriseră cu desăvîrșire sau își părăsiseră glia strămoșească spre a scăpa în felul acesta de năpasta căzută pe capul lor; dar împăratul n-a șovăit să pună dări pe niște oameni scăpătați și loviți în toate chipurile.

Așa arăta ceea ce se numea sarcină, care a luat o largă răspîndire în timpul acela. Despre dările după condici pot spune foarte pe scurt doar atîta. Tocmai în timpurile acelea cetățile erau ținute pe loc de o mulțime de greutăți pe care mă feresc să le număr și lămuresc în clipa de față, spre a nu lungi vorba la nesfîrșit. Ele trebuiau să fie ajutate de moșieri, care urmau să dea anumite ajutoare, pe măsura dărilor pe care le avea de plătit fiecare. Dar pentru ei nenorocirea nu sfîrșea aici. Măcar că ciuma bîntuise tot pămîntul locuit de oameni, atingînd în aceeași măsură și împărăția romană, și pierise cea mai mare parte a țărănimii, ajungînd pămînturile pustii, împăratul nu arăta nici o milă pentru stăpîinii moșiiilor. El n-a înlăturat niciodată dările din fiecare an, ci mai cerea de la dînșii și partea datorată de vecinii care muriseră. Apoi mereu se mai adăugau pentru bieții stăpîni de moșii și alte sarcini de tot felul, după cum am pomenit adineaori, fiind nevoiți să pună la îndemîna oștenilor odăile lor cele mai frumoase și mai de preț, iar ei locuiau în tot timpul acesta în încăperile cele mai rele și mai neîngrijite.

---

17 „Dările după condici” sînt menționate și în alte izvoare, fără să știm bine în ce constau și cît de răspîndite erau ele. Termenul διαγραφή avea mai multe sensuri, și anume: 1. scriere, însemnare; 2. schiță, figură; 3. semn pentru a șterge o datorie; 4. listă, registru; 5. prescripție, edict. Probabil se alcătuiău registre cu numele proprietarilor bogați și cu ajutorul lor se ținea evidența contribuțiilor date de către aceștia. Διαγραφεὺς era cel care alcătuia și ținea la curent un asemenea registru. Διαγραφή putea fi și chitanța sau dovada de plată a dărilor înscrise în registru.

- 23 Ἄπερ ἅπαντα ὑπὸ τὴν Ἰουστινιανοῦ τε καὶ Θεοδώρας βασιλείαν τοῖς ἀν-
 24 θρώποις ἀεὶ γίνεσθαι ξυνέβη, ἐπεὶ οὔτε πόλεμον οὔτε τι ἄλλο τῶν μεγίστων κακῶν
 ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ λελωφηκέναι τετύχηκεν. ἐπεὶ δὲ δωματίων ἐμνήσθημεν,
 οὐδὲ τοῦτο παριτέον ἡμῖν, ὅτι δὴ οἱ κεκτημένοι τὰς ἐν Βυζαντίῳ οἰκίας βαρβάρους
 ἐνταῦθα καταλύειν παρεχόμενοι ἑπτακισμυρίοις μάλιστα οὔσιν, οὐχ ὅπως τῶν
 σφετέρων ὀνίνασθαι οὐδαμῆ εἶχον, ἀλλὰ καὶ προσετριβοντο δυσκόλοισι ἑτέροις.

κδ'

Vexati milites. Triplex eorum ordo. Quam inique a logothetis habiti. Milites limitanei.
 Scholarii. Supernumerarii. Domestici et protectores. Quinquennale donativum sublatum.

- 1 Οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτῷ εἰργασμένα σιωπῆ δοτέον, οἷς δὴ
 τοὺς <πονηροτάτους> ἐπέστησεν ἀνθρώπων ἀπάντων χρήματα σφᾶς ὅτι πλείστα
 2 ξυλλέγειν ἐνθὲνδε κελεύσας, εὖ εἰδότας ὡς μοῖρα τῶν πορισθησομένων ἢ δωδε-
 3 κήτη αὐτοῖς κείσεται. ὄνομα | δὲ λογοθέτας αὐτοῖς ἔθετο. οἱ δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος
 ἐπενόουν τάδε. τὰς στρατιωτικὰς συντάξεις οὐχ ὁμοίως νόμος χορηγεῖσθαι ἐφεξῆς
 ἅπασιν, ἀλλὰ νέοις μὲν ἔτι αὐτοῖς οὔσι καὶ στρατευσαμένοις ἀρτίως ἐλάσσων
 ὁ πόρος, πεπονηκόσι δὲ καὶ μέσοις που ἤδη καταλόγου γεγενημένοις ἐπὶ μείζων
 4 χωρεῖ. γεγηρακόσι μέντοι καὶ μέλλουσι τῆς στρατείας ἀφίεσθαι πολλῷ ἔτι κομψο-
 δεστέρα ἢ σύνταξις, ὅπως αὐτοὶ τε τὸ λοιπὸν ἰδίᾳ βιοῦντες ἐς τὸ ἀποζῆν διαρκῶς
 5 ἔχοιεν, καὶ ἐπειδὴν αὐτοῖς ξυμμετρήσασθαι τὸν βίον ξυμβαίη, παραψυχὴν τινα
 6 τῶν οἰκείων ἀπολιπεῖν τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν δυνατοὶ εἶεν. ὁ τοίνυν χρόνος τῶν
 στρατιωτῶν τοὺς καταδεεστέρους ἐς τῶν τετελευτηκότων ἢ τῆς στρατείας ἀφει-
 μένων τοὺς βαθμοὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων πρυτανεῦει κατὰ πρεσβεῖα τὰς ἐκ τοῦ δημο-
 5 σίου συντάξεις ἐκάστω. ἀλλ' οἱ λογοθέται καλούμενοι οὐκ εἶων ἐκ τῶν καταλόγων
 ἀφαιρεῖσθαι τὰ τῶν τετελευτηκότων ὀνόματα, καίπερ ὁμοῦ διαφθειρομένων,
 ἄλλως τε καὶ κατὰ τοὺς πολέμους συχνοὺς γινομένους, τῶν πλείστων. οὐ μὴν
 6 οὐδὲ τοὺς καταλόγους ἔτι ἐπλήρουν, καὶ ταῦτα χρόνου συχνοῦ. καὶ ἀπ' αὐτοῦ
 περιειστήκει τῇ μὲν πολιτείᾳ τὸν τῶν στρατευομένων ἀριθμὸν ἐνδεέστερον ἀεὶ
 εἶναι, τῶν δὲ στρατιωτῶν τοῖς περιούσι πρὸς τῶν πάλαι τετελευτηκότων διωθου-

GPS || 1 cf. Agath. 5,14. p. 180; II, 15,9; Nov. 130,1 || 6 cf. Agath. 5,13,7.
 p. 180

24 ἐμνήσθη G || 1 πονηροτάτους add. Kraš: ληϊσθητάτους Comp 154.11 et p. 276:
 κακίστους Alem || 2 χωρεῖ Alem: χωρεῖν GPS || 3 τῆς PS: τὰς G || στρατείας GP: στρατιῆς
 S || τῶν οἰκείων GPS: ἐκ τῶν οἰκείων Alem: ἐκ τῶν οἰκείων πόρων Comp 155,4 et p. 276 ||
 4 ἀφεμένων G || 5 οὐκ εἶων GP: οἰκείων S || ὀνόματα GS: σώματα P || ὁμοῦ del. Syk I 27 ||
 πολέμους Alem: πολεμίους GPS || τῶν πλείστων GPS: πλείστων Herw || 6 τῶν δὲ S: τῶν GP

Suferințe de felul acesta îndurau fără încetare oamenii în vremea domniei lui Iustinian și a Teodorei, căci în tot timpul acesta n-au lipsit nici războaiele și nici una dintre nenorocirile cele mai grozave. Deoarece am amintit de locuințe, trebuie să mai spun că cei din Bizanț și-au dat casele pe mâna barbarilor aflați acolo, în număr de 70.000, și nu s-au ales cu nimic de pe urma averilor, ba au mai avut de îndurat și alte necazuri.

24

Oștenii sînt hărțuiți. Rînduirea lor în trei întocmiri. Cu cîtă nedreptate se poartă cu dînșii logofeții. Oștenii de la hotare. Oștenii de la palat. Oștenii care sînt peste numărul trebuitor. Oștenii de încredere și apărătorii. Darul pentru oșteni tot la cinci ani este înlăturat.

Nu trebuie să uităm nici cele săvîrșite de el împotriva oștenilor. A pus peste ei oamenii cei mai nemernici și le-a poruncit să scoată și să înlătore cît mai mulți dintre dînșii, deoarece ei știau bine că a douăsprezecea parte din prada dobîndită ajunge în mîinile lor. Acestor oameni li se spunea logofeți. În fiecare an ei puneau la cale lucrurile în felul acesta. După lege, întocmirile ostășești nu sînt plătite cu aceeași măsură, ci oștenii mai tineri și intrați mai de curînd capătă o leafă mai mică, iar celor mai încercați și ajunși în rîndurile de la mijloc le cade o răsplată mai mare. În sfîrșit, cei bătrîni, aflați aproape de răstimpul cînd sînt sloboziți din oaste, primesc ajutoare cu mult mai însemnate, spre a avea cu ce trăi după aceea în îndes-tulare la casele lor și a putea lăsa în urmă oarecare avere pentru rudele apropiate, atunci cînd ajung la capătul vieții. Cu timpul oștenii de jos merg înainte și ajung în rîndurile celor răposați sau scoși din oaste, însă întocmirile capătă de la stat drepturile cuvenite după vîrsta fiecăruia. Dar logofeții nu ștergeau numele celor morți, cu toate că foarte mulți oșteni se prăpădeau sau mureau în tot felul de războaie, și nu mai umpleau rîndurile întocmirilor, iar asta vreme îndelungată. De aceea numărul oștenilor ajungea tot mai mic, în paguba statului, iar cei rămași în viață erau împiedicați să ajungă

24 Autorul insistă totdeauna asupra greutăților întîmpinate de moșieri, dar trece cu vederea sau pomeneste numai în treacăt de impozitele care apăseau asupra orașenilor și meseriașilor. *Novela 130* (capitolul 9) vorbește de o ușurare a sarcinilor în favoarea proprietarilor de case din orașe, obligați să întrețină oștenii aflați în garnizoană sau în trecere.

2 Atitudinea autorului față de logofeți și administrația armatei rezultă și din următorul pasaj luat din *Războiul cu goții*, III 1,28—29: „Era un oarecare Alexandru, rînduit în fruntea socotelilor obștești. Romanii numesc această cinste „logofeție”, cu un cuvînt grecesc. Acest Alexandru învinuia mereu oștenii de pagube pricinuite avutului obștesc. El li dădea în judecată pentru asemenea nedreptăți și a ajuns în curînd vestit, din necunoscut cum era; și din sărac, s-a făcut nespus de bogat; a strîns mulți bani pentru împărat, ca nimeni altul, însă a fost cel mai vinovat dintre toți că oștenii erau puțini, calici și fricoși să înfrunte primejdiiile”.

μένοις ἐπὶ μοίρας παρὰ τὴν ἀξίαν τῆς καταδεεστέρως ἀπολελείφθαι, τὰς τε ξυντάξις ἐλαττόνως ἢ κατὰ τὴν προσήκουσαν κομίζεσθαι τάξιν, τοῖς δὲ λογοθέταις διαλαγχάνειν Ἰουστινιανῶ τῶν στρατιωτικῶν χρημάτων πάντα τοῦτον τὸν χρόνον.

- 7 Ἔτι μέντοι καὶ ἄλλαις ζημιῶν ἰδέαις πολλαῖς τοὺς στρατιώ|τας ἀπέκναιον, ὥσπερ ἀμειβόμενοι τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων, ἐπικαλοῦντες τοῖς μὲν ὡς Γραικοὶ εἶεν, ὥσπερ οὐκ ἐξὸν τῶν ἀπὸ τῆς <Ἑλλάδος> τὸ παράπαν τινὶ γενναίῳ γενέσθαι, τοῖς δὲ ὡς οὐκ ἐπιτεταγμένον πρὸς βασιλέως σφίσι στρατεῦοινο, καίπερ ἀμφὶ τούτῳ γράμματα βασιλέως ἐνδεικνυμένοις, ἅπερ οἱ λογοθέται διαβάλλειν οὐδεμιᾶ ὀκνήσει ἐτόλμων· ἄλλοις δέ, ὅτι δὴ τῶν ἐταίρων ἡμέρας σφίσι
8 ἀπολελείφθαι τινὰς ξυμβαίῃ. ὕστερον καὶ τῶν ἐν Παλατίῳ φυλάκων τινὲς ἀνὰ πᾶσαν στελλόμενοι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διηρευνῶντο δῆθεν τῷ λόγῳ ἐν τοῖς καταλόγοις τοὺς ἐς τὸ στρατεῦσθαι ἐπιτηδεῖους ὄντας ὡς ἤκιστα, καὶ αὐτῶν τινὰς μὲν ἅτε ἀχρεῖους ὄντας ἢ γεγηρακότας ἀφαιρεῖσθαι τὰς ζώνας ἐτόλμων, οἵπερ τὸ λοιπὸν ἐκ τῶν εὐσεβούντων ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς προσαιτοῦντες τροφήν δακρύων τε καὶ ὀλοφύρσεως αἰεὶ προφάσεις τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐγίνοντο πᾶσι, τοὺς δὲ λοιπούς, ὅπως δὴ μὴ ταῦτά καὶ αὐτοὶ πείσωνται, χρήματα μεγάλα ἐπράττοντο, ὥστε πάντων τοὺς στρατιώτας ἅτε τρόποις ἐκνευρισμένους πολλοὺς πτωχοτέρους τε γεγονέναι καὶ οὐδαμῇ ἐς τὸ πολεμεῖν προθυμεῖσθαι ξυνέβη.
9 ὅθεν Ῥωμαίοις καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πράγματα λελύσθαι ξυνέπεσεν. οὐ δὴ Ἀλέξανδρος ὁ λογοθέτης σταλαῖς τοῖς μὲν στρατιώταις ταῦτα ἐπικαλεῖν οὐδεμιᾶ ὀκνήσει ἐθάρρει, τοὺς δὲ Ἰταλοὺς χρήματα ἔπραττε, τῶν ἐς Θεουδέριχον καὶ Γότθους πεπολιτευμένων ἀμύνεσθαι φάσκων. οὐ μόνον δὲ οἱ στρατιῶται πενία τε καὶ ἀπορία πρὸς τῶν λογοθετῶν ἐπιέζοντο, ἀλλὰ καὶ οἱ | πᾶσιν ὑπηρετοῦντες τοῖς στρατηγοῖς παμπληθεῖς τε καὶ δόξη μεγάλοι τὰ πρότερα ὄντες, λιμῶ καὶ πενίᾳ δεινῇ ἤχθοντο.
10 οὐ γὰρ εἶχον ὅθεν τὰ εἰωθότα σφίσι πορίζονται.

- 12 Προσθήσω δὲ τι τούτοις καὶ ἕτερον, ἐπεὶ με ὁ τῶν στρατιωτῶν λόγος ἐς τοῦτο ἄγει. οἱ Ῥωμαίων βεβασιλευκότες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὴν ἐῶαν μάλιστα μοῖραν ταύτη τὰς ἐφόδους Περσῶν τε καὶ Σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὗσπερ λιμιταναίου ἐκάλουν.

GPS || 9 Ἀλέξανδρος cf. VII, 1,28 || 12 οἱ Ῥωμαίων — χαρίζεσθαι Suid s.v. λιμιταναῖοι

6 μοίρας Alem: χεῖρας GPS || παρὰ GP: κατὰ S || ἐλαττόνως PS: ἐλασσόνως G: ἐλάττονας Herw 35,333 || 7 ἀπέκναιον PS: ἐπέκναιον G || τοῖς S: τοὺς GP || Ἑλλάδος add. Alem, Piccolos || στρατεῦοινο PS: στρατεῦσθαι G || ἐταίρων Alem: ἐτέρων GPS: σφετέρων Comp 156,7 || 8 ὄντας ἢ PS: ὄντας καὶ G || ταῦτά PS: ταῦτα G || ἐπράττοντο Alem: ἐπράττετο GPS || ὥστε πάντων Isambert: οὔτε πάντων GPS: οὕτω πάντως Alem: ὧν ἐπιλιπόντων Reiske || 9 οὐ δὴ Alem: οὐδαμῇ GPS || ταῦτα GPS || ταῦτά Syk I 27 || 11 πορίζονται S || 12 τῶν Ῥωμαίων P || τῆς GPS: τῆς τῶν Suid || καὶ κατὰ GPS, Comp 157,12: κατὰ Haury || Περσῶν Suid: Ῥωμαίων GPS || λιμιταναίου Suid: λιμηταναίου GPS: λιμιτανέου Buech 153

în locurile ținute mai înainte de cei morți și rămîneau pe loc, în ciuda drepturilor pe care le aveau, primind mai puțin decît li se cuvenea. În tot acest timp logofeții luau pentru Iustinian de la gura și din banul oștenilor.

Ei îi mai supărau pe oșteni și cu tot felul de alte necazuri. Ca răspuns la primejdiile înfruntate în războaie îi porecleau pe unii „grecotei“, ca și cum ar fi cu neputință să iasă din Grecia oșteni vrednici; altora le ziceau că ar fi oștit fără încuviințare de la împărăție, deși aceștia le aduceau ca dovadă scrisoarea împăratului, pe care logofeții se grăbeau s-o tăgăduiască fără nici o rușine; iar pe alții îi învinuiuau că s-au despărțit de soții cu cîteva zile mai înainte. Mai tîrziu au fost trimiși în toată împărăția romană paznici de la palat, care cercetau cu de-amănuntul întocmirile și căutau oștenii cei mai bicisnici. Unora cutezau să le ia cingătorile ostășești, sub cuvînt că ar fi slăbănogi sau îmbătrîniți: aceștia își cerșeau după aceea hrana de la oameni miloși, în văzul lumii și în mijlocul tîrgului, fiind mereu un prilej de lacrimi și durere pentru toți cîți îi întîlneau în cale; iar de la alții cereau bani mulți, ca să nu pătească și ei la fel; încît, hărțuiți de atîtea necazuri, oștenii au ajuns mai calici decît toți ceilalți cetățeni și nu mai aveau nici o tragere de inimă pentru luptă. De aceea s-a întîmplat că în Italia treburile romanilor s-au prăbușit la pămînt. Trimis acolo, logofătul Alexandru îndrăznea fără nici o sfială să necăjească oștenii cu măsuri ca acestea și lua bani de la locuitorii din Italia pentru vina că s-au aflat sub stăpînirea lui Theuderich și a goților. Dar nu numai oștenii au fost împinși la sărăcie și lipsuri de către logofeți; ci și o mulțime de ajutoare ale oștenilor, oameni cu multă trecere mai înainte, sufereau de foame și sărăcie cumplită, căci n-aveau de unde dobîndi cele 7 8 9 10 11

trebuitoare pentru viață. Pentru că a venit vorba de oșteni, voi mai adăuga la acestea și altceva. Împărații de altădată țineau la granițele statului o mulțime de oșteni, puși pentru paza împărăției romane, mai ales în partea de răsărit, spre a înfrunta năvălirile perșilor și saracenilor. Acești ostași se numeau *limitanei* (oșteni de la hotare). Împătarul Iustinian a arătat față de ei, încă de la început, 12 13

8 Acestor oameni le era luată cingătoarea (*cingulum*), simbolul apartenenței la tagma ostășească, și li se sista plata drepturilor bănești. Măsura pornea de la nevoia de a realiza economii, dar pricinuia nemulțumiri și slăbea combativitatea oștenilor.

12 Organizarea trupelor de graniță (*limitanei*, de la *limes*) datează din secolul al III-lea. Oștenii căpătau pămînturi aproape de *limes*, fiind obligați să le apere și să le lucreze în același timp. Aceste trupe nu puteau fi mobilizate și manevrate repede și cu ușurință. În schimb împărații dispuneau în interior de oșteni bine organizați, numiți *comitatenses* „însoțitori“, pe care le deplasau în grabă unde aveau nevoie. Trupele de *limitanei* n-au dispărut odată cu Iustinian, ci au continuat multă vreme după aceea și s-au generalizat în secolul al VII-lea, odată cu apariția „temelor“ bizantine.

- 13 τούτοις ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς μὲν οὕτω δὴ παρέργως τε καὶ φαύλως ἐχρήτο, ὥστε τεσσάρων ἢ πέντε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τῶν συντάξεων τοὺς χορηγοὺς ὑπερημέρους εἶναι, καὶ ἐπειδὴν Ῥωμαίοις τε καὶ Πέρσαις εἰρήνη γένοιτο, ἠναγκάζοντο οἱ ταλαίπωροι οὗτοι ἄτε καὶ <αὐ>τοῖ τῶν ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσοντες χρόνου ῥητοῦ τὰς ὀφειλομένας σφίσι συντάξεις τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι ὕστερον
- 14 δὲ καὶ αὐτὸ τὸ στρατείας ὄνομα αὐτοῦς ἀφείλετο οὐδενὶ λόγῳ. τὸ λοιπὸν τὰ μὲν ὄρια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς φυλακτηρίων ἐκτὸς ἔμεινεν, οἱ δὲ στρατιῶται ἐξαπιναιῶς ἔβλεπον εἰς τῶν εὐσεβεῖν εἰωθότων τὰς χεῖρας.
- 15 Ἔτεροι στρατιῶται οὐχ ἦσσαν ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὰ ἐξ ἀρχῆς
- 16 ἐπὶ φυλακῇ τοῦ Παλατίου κατέστησαν, οὐσπερ σχολαρίους καλοῦσι. καὶ αὐτοῖς συντάξεις ἀνέκαθεν πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὸ δημόσιον αἰεὶ χορηγεῖν εἶωθε. τούτους οἱ πρότεροι μὲν ἀριστίνδην ἀπολέξαντες ἐξ Ἀρμενίων ἐς ταύτην δὲ τὴν
- 17 τιμὴν ἤγον. ἐξ οὗ δὲ Ζήνων τὴν βασιλείαν παρέλαβε, πᾶσιν | ἐξουσία ἐγένετο καὶ ἀνάνδροις καὶ ἀπολέμοις οὐσι παντάπασιν τούτου δὴ τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεύειν.
- 18 προϊὼντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀνδραπόδοις κατατιθέντες τίμημα τὴν στρατείαν ὠνοῦντο ταύτην. ἠνίκα τοίνυν Ἰουστίνος τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, οὗτος Ἰουστινιανὸς πολλοὺς ἐς τὴν τιμὴν κατεστήσατο ταύτην, χρήματα μεγάλα περιβαλόμενος. ἐπεὶ δὲ τούτοις τοῖς καταλόγοις οὐδένα ἐνδεῖν τὸ λοιπὸν ἦσθητο, ἕτερος
- 19 αὐτοῖς ἐς δισχιλίους ἐντέθεικεν, οὐσπερ ὑπεραρίθμους ἐκάλουν. ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τὴν βασιλείαν ἔσχε, τούτους δὴ τοὺς ὑπεραρίθμους ἀπεσεῖσατο αὐτίκα μάλα, τῶν χρημάτων οὐδ' ὅτιον ἀποδοὺς σφίσιν.
- 21 Ἐς μέντοι τοὺς ἐντὸς τοῦ τῶν σχολαρίων ἀριθμοῦ ὄντας ἐπενόει τάδε. ἠνίκα στρατεύμα ἐπὶ Λιβύην ἢ Ἰταλίαν ἢ ἐπὶ Πέρσας ὡς σταλήσεται ἐπίδοξον εἶη, καὶ αὐτοῖς <ὡς> ξυστρατεύσουσιν ἐπήγγελε συσκευάζεσθαι, καίπερ ἐξεπιστάμενος ἐπιτηδείως αὐτοὺς ἐς τὸ στρατεύεσθαι ὡς ἤκιστα ἔχειν, οἱ δὲ τοῦτο ἵνα μὴ γένηται δείσαντες χρόνου οἱ ῥητοῦ τὰς ξυντάξεις ἀφίσαν. ταῦτα μὲν τοῖς σχολαρίοις

GPS|| 15 — 16 Ἔτεροι — εἶωθε Suid s.v. σχολάριοι, cf. Agath. 5,15, 5, p. 183

13 ὁ βασιλεὺς GPS: Ἰουστινιανὸς Suid: Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς Haury: βασιλεὺς Kall I 179: ὁ βασιλεὺς οὗτος Stef II 151 || κατ' ἀρχὰς μὲν om. Suid || παρέργως Suid: περιέργως GPS || τε om. Suid || τῶν συντάξεων GPS: συντάξεων Suid || καὶ ἐπειδὴν GPS: ἐπειδὴν δὲ Suid || καὶ <αὐ>τοῖ Alem: καίτοι GPS || στρατείας GPS: τῆς στρατείας Kraš || 14 τὸ GPS: τότε Kraš: ὥστε Haury, Comp 158,4 || φυλακτηρίων GPS: φυλακτῆρων Syk I 27 || ἔμεινεν GPS: ἔμεινεν Syk I 26 || οἱ δὲ δὴ P || 15 ἦσσαν GPS: ἦσσαν Comp 158,7 || 16 εἶωθε GPS: εἶωθει Syk I 27 || τούτους Alem: τούτοις GPS || πρότερον S || δὲ τὴν GP: δὴ τὴν S || 18 ἀνδραπόδοις GPS, Syk I 27: ἀνδράποδα Alem, Haury, Comp 158,14 || Ἰουστίνος GP: Ἰουστινιανὸς S || περιβαλλόμενος G || 19 ἐντέθεικεν GP: ἀντέθηκεν S || ἐκάλουν — ὑπεραρίθμους GP: om. S || 21 εἰς P || εἶη PS: ἦν G || <ὡς> ξυστρατεύσουσιν Reiske: ξυστρατεύουσιν GPS || ἐπιτηδείως GS: ἐπίτηδες P || οἱ δὲ Alem: οὐδὲ GPS || συντάξεις S || ταῦτα μὲν GPS: ταῦτα μέντοι Syk I 27

atît de puțînă tragere de inimă și lipsă de grijă, încît timp de patru sau cinci ani de zile conducătorii întocmirilor au rămas în urmă cu plata; iar cînd s-a făcut pace între romani și perși, ca și cum s-ar fi bucurat și ei de binefacerile păcii, acești nenorociți au fost siliți pentru un timp oarecare să dăruiască statului drepturile ce li se cuveneau; apoi le-a fost luat pînă și numele de oșteni, fără nici o socoteală. După aceea hotarele împărăției romane au rămas fără paznici, iar oștenii au ajuns pe neașteptate să întindă mîinile și să cerșească de la oamenii obișnuiți să dea milostenie. 14

Alți oșteni, adică nu mai puțini de trei mii și cinci sute, erau ținuți de la început pentru paza palatului și se numeau oșteni de la curte (*scholarii*). De mult timp statul obișnuia să le plătească totdeauna drepturi mai mari decît tuturor celorlalți oșteni; iar împărații de mai înainte îi alegeau pe sprinceană dintre armeni și-i înălțau în această cinste. Dar de cînd a luat domnia împăratul Zenon, fiecare putea căpăta acest nume, chiar și oamenii nerăzboinici și cu totul lipsiți de bărbăție. Cu timpul pînă și pentru sclavi putea fi cumpărată această cinste ostășească. După ce a luat domnia Iustin, acest Iustinian i-a adus pe mulți în această cinste și a strîns averi mari. Cînd a aflat că nu mai era nici un loc în aceste întocmiri, a adus alți două mii, pe care i-a numit oșteni „peste număr”; însă după ce a luat domnia el însuși, 20 i-a înlăturat îndată pe toți cîți erau peste număr și nu le-a plătit nici o lețcaie.

Pentru cei din numărul oștenilor de la curte a pus la cale cele ce urmează. Cînd se vestea că va fi trimisă o oaste în Libia, Italia sau împotriva perșilor, le porunca și lor să se pregătească de luptă, deși știa bine că nu sînt cîtuși de puțin destoinici pentru război; iar ei, de teamă să nu li se întîmple așa ceva, se lăsau păgubiți de toate drepturile bănești pentru o bucată de vreme. Lucrul acesta li s-a întîmplat de multe ori oștenilor de la curte. Chiar 22

---

15 Oștenii de la palat, numiți *scholarii*, stăteau sub comanda unui *magister officiorum* și păzeau palatul sau luau parte la parazi. În suita imediată a împăraților se aflau așa-numiții *domestici protectores*.

17 Zenon a domnit între anii 474—475 și 476—491 și a supraviețuit căderii imperiului roman de apus, întimplate în anul 476. În domeniul politicii religioase el a încercat o împăcare cu Roma, dar nu a reușit. În Novela 117, din anul 542, unde e vorba despre drepturile acordate militarilor care iau parte la lupte, sînt cuprinși și oștenii de la curte (*scholarii*): „Poruncim ca soțiile să fie întreținute tot timpul cît oștenii se găsesc în expediție, chiar dacă nu primesc scrisori sau un răspuns oarecare de la soții lor... Dacă una dintre aceste femei aude că bărbatul ei a murit și se gîndește să se mărite, să fie pedepsită pentru adulter, atît ea cît și cel care o vrea de soție”.

- 22 πολλάκις ξυνηνέχθη παθεῖν. καὶ Πέτρος δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ἡνίκα τὴν τοῦ
μαγίστρου καλουμένου εἶχεν ἀρχὴν, αἰεὶ καθ' ἡμέραν αὐτοὺς κλοπαῖς ἀμυθήτοις
23 ἀπέκναιε. πρῶτος μὲν γὰρ ἦν καὶ ὡς ἤκιστα ὑβρίζειν εἰδώς, κλεπτίστατος δὲ ἀνθρώ-
πων ἀπάντων καὶ ρύπου αἰσχροῦ ἀτεχνῶς ἔμπλεως. τούτου τοῦ Πέτρου κὰν τοῖς
ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθην ἅτε τὸν Ἀμαλασοῦνθης φόνον τῆς Θευδερίχου
παιδὸς εἰργασμένου.
- 24 Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἐν Παλατίῳ πολὺ ἀξιώτεροι, ἐπεὶ καὶ πλείω τὸ δημό-
σιον αὐτοῖς χορηγεῖν | εἶωθεν ἅτε καὶ μείζω κατατιθεῖσι τοῦ τῆς στρατείας ὀνό-
ματος τὰ τιμήματα, οἳ δὴ δομέστικοί τε καὶ προτίκτορες ἐπικαλοῦνται «καὶ»
25 ἀνέκαθεν ἀμελέτητοί εἰσι πολεμίων ἔργων. τάξεως γὰρ καὶ προσώπου ἕνεκα μόνον
ἐν Παλατίῳ εἰώθασι καταλέγεσθαι. καὶ αὐτῶν οἳ μὲν ἐν Βυζαντίῳ, οἳ δὲ ἐπὶ τε
26 Γαλατίας ἐκ παλαιοῦ καὶ χωρίων ἐτέρων ἴδρυνται. ἀλλὰ καὶ τούτους Ἰουστινιανὸς
τρόπῳ αἰεὶ δεδισσόμενος τῷ εἰρημένῳ μεθίεσθαι ἠνάγκαζε τῶν προσηκουσῶν
27 σφίσι συντάξεων. ἐν κεφαλαίῳ δὲ τοῦτο εἰρήσεται. νόμος ἦν ἀνὰ πενταετηρίδα
28 ἐκάστην τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῷ. πέμπον-
τες δὲ ἀνὰ πεντάετες πανταχόσε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παρείχοντο στατήρας
29 χρυσοῦς στρατιώτῃ ἐκάστῳ πέντε. καὶ τοῦτο οὐχ οἶόν τε ἦν μὴ πράσσεσθαι αἰεὶ
μηχανῇ πάσῃ. ἐξ ὅτου δὲ ἀνὴρ ὄδε διφκήσατο τὴν πολιτείαν, τοιοῦτο οὐδὲν οὔτε
διεπράξατο οὔτε ἐμέλλησε, καίπερ χρόνου δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν τριβέντος
ἤδη, ὥστε καὶ λήθην τοῦ ἔργου τούτου τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι τινά.
- 30 Τρόπον δὲ καὶ ἄλλον τῆς ἐς τοὺς κατηκόους λεηλασίας ἐρῶν ἔρχομαι. οἳ
βασιλεῖ τε καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ὀπλιζόμενοι ἢ γράμματα διαχειρίζοντες
ἢ ἄλλο ὅτιοῦν ὑπηρετοῦντες τάσσονται μὲν ἐν τοῖς καταλόγοις ἀρχὴν ἔσχατοι,
προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἀναβαίνοντες αἰεὶ ἐς τῶν ἀπογινομένων ἢ ὑπεξιόντων
τὴν χώραν τάξεως ἕκαστοι τῆς κατ' αὐτοὺς ἐς τόδε χωροῦσιν, ἕως ἂν τις βαθμοῦ
31 ἐπιβεβηκῶς τοῦ πρώτου ἤδη ἐς τὸ τῆς τιμῆς ἀφίκηται πέρασ. καὶ τοῖς ἐς τοῦτο
ἀξιώματος ἤκουσι χρήματα ἐκ παλαιοῦ διατέτακται τοσαῦτα τὸ | πληθὸς ὥστε
πλέον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἢ ἐς ἑκατὸν χρυσοῦ ἀγείρεσθαι κεντηνάρια. τούτοις αὐτοῦς τε
γηροκομεῖσθαι καὶ τῶν ἄλλων πολλοὺς μετέχειν αὐτοῖς ὠφελείας ἐκ τοῦ ἐπὶ
πλεῖστον τῆς ἔνθεν ξυνέβαινε, τῆς τε πολιτείας τὰ πράγματα ἐπὶ μέγα εὐπορίας

GPS || 22 — 23 καὶ Πέτρος — ἔμπλεως Suid s.v. Πέτρος || 23 Ioannes Lydus 2,26, p. 81,18 πρῶτος μὲν γὰρ ἐστὶ (sc. Πέτρος) || ἐμνήσθην cf. An 16,5

22 καλουμένην S || αἰεὶ GPS: αἰεὶ καὶ Suid || 23 ἀπάντων ἀνθρώπων Suid || 24 πολὺ GPS: πολλῷ Reiske || κατατιθεῖσιν ὑπὲρ τοῦ Reiske || καὶ add. Reiske || 25 Γαλατίας Maltr: Γαλατ PS: Γάλατας G || Παλατίῳ GPS: παλατινῶν mavult Haury app. || 26 συντάξεων PS: τάξεων G || 28 πανταχόθι S || ἐκάστῳ στρατιώτῃ P || 29 τούτου GP: τοῦδε S || τινά. GPS: Τίνα τρόπον Maltr, Comp p. 280 || 30 μὲν GPS: μὲν πρῶτα Comp 161,4 || ἀρχὴν GPS: ἀρχῆς Comp 161,4 et p. 281 || ἐς τόδε GPS: ἐς τὸ πρόσω Reiske: ἐς τοσόνδε Comp 161,6 et p. 281 || ἕως GS: ὡς P || 31 τούτοις αὐτοῦς GPS, Syk I 27, Comp 161,10: τούτοις, καὶ αὐτοῦς Reiske, Haury || τῆς ἔνθεν Alem: τοῖς ἔνθεν GPS || τῆς τε GP: τοῖς τε S

și Petru, în tot timpul cât a avut cinstea de *magister officiorum*, i-a hărțuit zilnic și într-una cu furturi nemaiauzite; căci se arăta blînd, părea prea puțin făcut pentru jîgnire, însă era cel mai mare hoț dintre toți oamenii și mînjit peste măsură de murdăria nerușinată a poftei de avere. Am amintit și în cărțile de mai înainte că acest Petru a pus la cale uciderea Amalasiunței, copila regelui Theuderich.

Mai sînt în palat și alți oșteni, cu mult mai luați în seamă; iar statul le plătește lefuri mai mari, ca unii ce cheltuiesc mai mult pentru cinstea pe care o au în oștire. Ei se numesc „oameni de casă“ (*domestici*) și apărători (*protectores*) și sînt cu totul nepricepuți în treburile războaielor; căci sînt rînduți la palat numai de frumusețe și de ochii lumii. Unii dintre ei stau de multă vreme în Bizanț, iar alții în Galatia și în alte ținuturi. Dar Iustinian i-a îngrozit pe aceștia, în felul cum am spus, și i-a silit să se lase păgubiți de lefurile cuvenite. Voi pomeni de acest fapt numai cîteva lucruri mai de căpetenie. Era o lege prin care tot la cinci ani împăratul dăruia fiecărui oștean o anumită sumă de bani. Tot după cinci ani stăpînitorii trimiteau pretutindeni în împărăția romană și dădeau cîte cinci stateri de aur pentru fiecare oștean. Și era cu neputință să nu se facă rost de acești bani, prin toate mijloacele și întotdeauna. Dar de cînd omul acesta conduce statul n-a făcut nimic asemănător și nici n-a luat vreo măsură, deși a trecut un răstimp de treizeci și doi de ani, așa încît oamenii au și uitat de toate acestea.

Voi aminti și despre alt chip de a jefui supușii. Cei care slujeau împăratului sau dregătorilor din Bizanț ca oșteni, dieci sau altfel de slujitori erau așezați mai întîi în rîndurile cele mai din urmă, apoi cu timpul treceau mereu înainte, în locurile celor răposați sau ieșiți din slujbă, și ajungeau în sfîrșit pînă acolo încît urcau pînă la treapta cea dintîi și cea mai înaltă. Cei ajunși în această cinste primeau de mult timp mai bine de o sută de cîntare de aur pe an, încît se bucurau de o bătrînețe liniștită și aveau din belșug cu ce să hrănesacă și pe alții, iar treburile statului erau îndrumate totdeauna spre o mare îmbelșugare. Dar împăratul acesta le-a luat aproape toate veniturile, 32

25 Galatia era regiunea ocupată de galații de origine celtică după anul 277 înaintea erei noastre și cuprindea o parte din podișul frigian din centrul Asiei Mici, între riurile Sangarios (azi Saharya) și Halys (azi Kisil Irmak).

27 După devalorizarea monetară din secolul al III-lea era obiceiul ca oștenii să primească sume suplimentare, numite *donativa*. Aceste daruri se făceau în monedă de metal nobil și erau împărțite împreună cu solda mai cu seamă la începutul unei noi domnii sau după o perioadă de cinci ani.

30 Expresia γράμματα διαχειρίζω înseamnă „mînuiesc sau alcătuiesc scrisori, cărți de judecată, acte“. Prin ea autorul avea în vedere secretarul sau diacul din dregătoriile mai înalte.

31 Un cîntar (*centenarium*) avea o sută de litre sau pfunzi (*librae*), iar 1 litră (*libra*) cîntărea 327,45 de grame. Prin urmare cîntarul era totuna cu 32745 de grame sau 32,745 de kilograme. Termenul *centenarium* (sc. *pondus*) apare destul de des în izvoarele latine din epoca tîrzie și a trecut apoi în literatura bizantină.

32 αἰεὶ ταύτη ἐχώρει. ἀλλὰ βασιλεὺς ὄδε τούτων αὐτοὺς ἀποστερήσας σχεδὸν τι
 ἀπάντων, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις κακὰ ἤνεγκεν. ἀψαμένη γὰρ αὐτῶν
 ἡ πενία πρῶτον, εἶτα καὶ διὰ τῶν ἄλλων ἐχώρει, οἷς τι καὶ πρότερον ὠφελείας
 33 μετῆν. καὶ ἦν τις τὴν ξυμπεπτωκυῖαν αὐτοῖς ἐνθένδε ζημίαν ἐς ἔτη δύο καὶ τριά-
 κοντα διαριθμοῖτο, εὐρήσει τὸ μέτρον ὧνπερ αὐτοὺς ἀποστερεῖσθαι ξυνέπεσε.

κε'

Vexati institores. Nummularii. Sericarii. Serici pretium.

1 Τοὺς μὲν στρατευομένους οὕτως ὁ τύραννος ὄδε διεχρήσατο. ἅπερ δὲ
 αὐτῷ ἐς ἐμπόρους τε καὶ ναύτας καὶ βαναύσους καὶ ἀγοραῖους ἀνθρώπους, δι'
 2 αὐτῶν τε καὶ ἐς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἴργασται, φράσων ἔρχομαι. πορθμῶ δύο
 ἐκατέρωθεν Βυζαντίου ἐστὸν, ἄτερος μὲν ἐφ' Ἑλλησπόντου ἀμφὶ Σηστόν τε
 καὶ Ἄβυδον, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καλουμένου Πόντου,
 3 οὗ τὸ Ἱερὸν ὀνομάζεται. ἐν μὲν οὖν τῷ Ἑλλησπόντου πορθμῷ τελώνιον μὲν ἐν
 δημοσίῳ ὡς ἤκιστα ἦν, ἀρχῶν δὲ τις ἐκ βασιλέως στελλόμενος ἐν Ἄβύδῳ καθή-
 στο, διερευνώμενος μὲν, ἦν ναῦς ὄπλα φέρουσα ἐς Βυζάντιον οὐ βασιλέως ἰοι-
 γνώμη, καὶ ἦν τις ἐκ Βυζαντίου ἀνάγοιτο οὐ φερόμενος γράμματα τῶν ἀνδρῶν
 καὶ σημεῖα οἷς ἐπίκειται ἡ τιμὴ αὕτη (οὐ γὰρ θέμις τινὰ ἐκ Βυζαντίου ἀνάγεσθαι
 οὐκ ἀφειμένον πρὸς τῶν ἀνδρῶν, οἱ τῆ τοῦ μαγίστρου καλουμένου ἀρχῆ ὑπουρ-
 γοῦσι) πραττόμενος δὲ τοὺς τῶν πλοίων κυρίους τέλος δὴ οὐδενὶ αἰσθησιν παρε-
 χόμενον ἀλλ' ὥσπερ τινὰ μισθὸν ὁ ταύτην δὴ τὴν ἀρχὴν ἔχων τοῦ ἔργου τούτου
 4 λαμβάνειν ἠξίου· ὁ μέντοι ἐπὶ πορθμοῦ τοῦ ἐτέρου στελλόμενος τὸν μισθὸν αἰεὶ
 πρὸς βασιλέως κεκομισμένος ἦν καὶ διερευνώμενος ἐς τὸ ἀκριβὲς ταυτά τε, ἅπερ
 μοι εἴρηται, καὶ ἦν τι ἐς τοὺς βαρβάρους κομίζοιτο, οἱ παρὰ τὸν Εὐξείνου Ἰδρυνται
 Πόντον, ὧνπερ οὐ θέμις ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ἐς τοὺς πολεμίους κομίζεσθαι. οὐδὲν
 5 μέντοι ἐξῆν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ πρὸς τῶν τῆδε ναυτιλλομένων προσίεσθαι. ἐξ οὗ δὲ

GPS || 2 πορθμῶ — προσίεσθαι Suid s.v. πορθμός || Ἱερὸν Arrian. Periopl. 12; De aed.
 I, 3,10; 11,16 || 3 οὐ — ἀνδρῶν Suid s.v. ἀνάγεσθαι

32 τι ἀπάντων Reiske: διὰ πάντων GPS: δὴ ἀπάντων Alem || 1 ὄδε PS: om. G || αὐτῶν
 τε GPS: αὐτῶν δὲ Reiske || 2 ἐκατέρωθι P || ἐφ' GP: ἀφ' S || καλουμένου om. Suid || οὗ
 GPS: ὁ Reiske || 3 οὖν GPS: δὴ Suid || Ἑλλησπόντου πορθμῷ GPS: Ἑλλησπόντῳ Suid ||
 τελώνιον GPS: τελωνεῖον Suid || μὲν — ἤκιστα om. Suid || 3—4 μὲν — μέντοι GPS: ἕκαστα
 ὁ Suid || ναῦς GP: ναῦν S || καὶ σημεῖα τῶν ἀνδρῶν Comp 162,11 et p. 282 || οὐκ ἀφειμέ-
 νον — ἀρχῆ Alem: πρὸς τῶν ἀνδρῶν, οἱ τῆ τοῦ μαγίστρου οὐκ ἀφειμένων ἀρχῆ καλουμένου
 GPS, corriget et transposuit Alem || δὴ Syk I 27: δὲ GPS: del. Hauriy || δὴ τὴν ἀρχὴν — om.
 πρὸς βασιλέως PS: om. G || 4 τὸν μισθὸν GPS: μισθὸν Suid || ἦν Hauriy: εἶη GPS || τε
 G || ὧνπερ GPS: ἦν γὰρ Reiske

aducînd suferințe nu numai pentru ei, ci și pentru alți oameni; căci sărăcia i-a cuprins mai întîi pe dînsii, apoi a trecut la alții, care trăiau din averile lor. Iar dacă adună cineva pagubele suferite de aceștia în treizeci și doi de ani poate afla măsura avuțiilor care le-au fost jefuite. 33

25

Hărțuirea neguțătorilor, zarafilor și mătăsarilor. Prețul mătăsii.

Așa i-a hărțuit pe oșteni acest stăpîn fără milă. Iar acuma voi povesti 1
ce-a făcut el împotriva neguțătorilor, corăbierilor, meșteșugarilor, vînză- 2
torilor din tîrguri și tuturor celorlalți. În cele două laturi ale Bizanțului se
află două strîmtori, una spre Helespont lîngă Sestos și Abydos, iar cealaltă 3
la gura Pontului Euxin, numită, Hieron, adică „Cea sfîntă“. În strîmtoarea 3
Helespontului nu era deloc vamă de stat, dar împăratul trimitea un dregător
care stătea în Abydos și cerceta dacă trece spre Bizanț vreo corabie cu
arme fără voia împăratului sau dacă vine cineva din Bizanț fără scrisori și
semne de la bărbații rînduiți în această cinste, căci nimeni nu putea părăsi
Bizanțul fără încuviințarea oamenilor puși sub ascultarea dregătorului nu-
mit *magister officiorum*. De la stăpîinii de corăbii, vama din Abydos lua o
dare cu totul neînsemnată, socotită oarecum drept o răsplată pentru această 4
osteneală a cercetării. Dregătorul așezat în cealaltă strîmtoare primea tot-
deauna leafă de la împărat și cerceta cu de-amănuntul cele amintite de mine
mai sus, precum și dacă duce careva la barbarii din Pontul Euxin lucruri
neîngăduite să treacă din pămîntul romanilor în mîna dușmanilor. Acest

2 Sestos se afla pe malul european, în locul unde țărmurile se apropiau cel mai mult. Acolo a fost podul construit de Xerxes în anul 480 înaintea erei noastre și tot pe acolo a trecut Alexandru cel Mare în Asia. Abydos era pe malul asiatic și avea un trecut îndepărtat. În această porțiune a Dardanelelor se găsesc azi localitățile turcești Eceabat și Çanakkale.

3 *Magister officiorum*, unul din dregătorii cei mai înalți, atestat mai întîi în anul 320, șeful administrației centrale în afară de finanțe și de ceremonialul de la curte, conducătorul gărzilor de la palat, răspunzător de securitatea împăratului, controla activitatea administra-tivă din tot imperiul, ocrotea și supraveghea ambasadele străine, controla trupele de la gra-niță etc.

- Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τελώνιον τε δημόσιον κατεστήσατο ἐν πορθμῷ ἑκατέρῳ καὶ μισθοφόρους ἄρχοντας δύο ἐς αἰὶ πέμπων μίσθωσιν μὲν αὐτοῖς παρείχετο τὴν ξυγκειμένην, ἐπήγγελλε δὲ χρήματά οἱ ὅτι πλεῖστα ἐνθένδε ἀποφέρειν δυνάμει τῇ πάσῃ. οἱ δὲ ἄλλο οὐδὲν ἢ εὐνοϊάν οἱ τὴν ἐς αὐτὸν ἐνδείκνυσθαι ἐν σπουδῇ ἔχοντες ἀπαξάπαντα πρὸς τῶν πλεόντων τὰ τῶν φορτίων τιμήματα ληϊζόμενοι ἀπηλλάσσοντο.
- Ἐν μὲν οὖν πορθμῷ ἑκατέρῳ ταῦτα ἐποίει· ἐν δὲ Βυζαντίῳ ἐπενόει τάδε. τῶν τινά οἱ ἐπιτηδείων προύστησατο, Σύρον μὲν γένος, ὄνομα δὲ Ἀδδαῖον, ᾧ δὴ ἐπήγγελλεν ἐκ νηῶν τῶν ἐνταῦθα καταιρουσῶν ὀνησίαν τινά οἱ πορίζεσθαι. ὁ δὲ πλοῖα ἅπαντα τὰ καταίροντα ἐς τὸν Βυζάντιον λιμένα οὐκέτι ἐνθένδε ἤφειε, ἀλλὰ τοὺς ναυκλήρους ἢ τοῖς τιμήμασιν ἐξημίου νηῶν τῶν σφετέρων ἢ ἀναφορεῖν ἐς τε Λιβύην καὶ Ἰταλίαν ἠνάγκαζε. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν οὔτε ἀντιφορτίζεσθαι οὔτε θαλαττουργεῖν ἔτι ἤθελον, ἀλλὰ καύσαντες τὰ σφέτερα πλοῖα εὐθὺς ἄσμενοι ἀπηλλάσσοντο. ὅσοις μέντοι ἐπάναγκες ἦν ἐκ ταύτης δὴ τῆς ἐργασίας τὸν βίον ποιεῖσθαι, οὗτοι δὴ τριπλασίαν πρὸς τῶν ἐμπόρων τὴν μίσθωσιν κεκομισμένοι τὸ λοιπὸν ἐφορτίζοντο τοῖς τε ἐμπόροις περιεστήκει ταύτην σφίσι αὐτοῖς τὴν ζημίαν πρὸς τῶν τὰ φορτία ὠνουμένων ἰάσασθαι, οὕτω τε λιμοκτονεῖσθαι πάσῃ μηχανῇ τοὺς Ῥωμαίους ξυνέβαινε.
- Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τῆδε κατὰ τὴν πολιτείαν ἐφέρετο. αἱ δὲ καὶ ἐς τὰ κέρματα τοῖς βασιλεῦσιν εἵργασται, οὐ μοι παριτέον οἶομαι εἶναι. τῶν γὰρ ἀργυραμοιβῶν πρότερον δέκα καὶ διακοσίους ὀβολούς, οὓς φόλλεις καλοῦσιν, ὑπὲρ ἑνὸς στατήρος χρυσοῦ προῖεσθαι τοῖς ξυμβάλλουσιν εἰωθότων, αὐτοὶ ἐπιτεχνώμενοι κέρδη οἰκεῖα ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν μόνους ὑπὲρ τοῦ στατήρος δίδοσθαι τοὺς ὀβολούς διετάξαντο. ταύτη δὲ νομίματος ἐκάστου χρυσοῦ ἐβδόμην ἀπέτεμον μοῖραν <ἐπ' ὀλέθρῳ> πάντων ἀνθρώπων.
- Ἐπεὶ δὲ οἱ βασιλεῖς οὗτοι τῶν ὠνίων τὰ πλεῖστα <εἰς τὰ> καλούμενα περιστήσαντες μονοπώλια, τοὺς τι ὠνήσασθαι βουλομένους αἰὶ καθ' ἑκάστην ἀπέπνιγον, μόνα δὲ αὐτοῖς ἀνέφαπτα τὰ τῆς ἐσθῆτος ἐλέλειπτο πωλητήρια, μηχανῶνται καὶ ἀμφ' αὐτοῖς τάδε. ἱμάτια τὰ ἐκ μετὰξῃς ἐν Βηρυτῷ μὲν καὶ Τύρῳ πόλεσι

GPS || 7 Ἀδδαῖον: hic videtur esse cuius mentionem faciunt Euagr. V 3; Niceph. Call. XVII 34, cf. Theoph. I 242,9 || 12 τῶν γὰρ — μοῖραν Suid s.v. κέρμα || ἀργυραμοιβῶν — ὀβολούς Suid s.v. ὀβολοῦ

5 τελώνιον GPS: τελωνεῖόν Dind || χρήματα GPS: χρήματα αὐτῷ Comp 163,7 et p. 282 || 6 ἢ — αὐτὸν GPS: ἢ τὴν ἐς αὐτὸν εὐνοϊαν Comp 163,8 et p. 282 || οἱ S: om. GP || ἐς PS: ἐπ' G || 7 προύστησατο GPS: προύστησατο τοῦ ἐνταῦθα λιμένος Comp 163,8 et p. 282 || Ἀδδαῖον Dind: Ἀδδεδόν GPS || 8 ἅπαντα GP: om. S || ἐς τὸν PS: ἐς τὸ G || ἐνθένδε PS: om. G || 10 οὗτοι δὴ Haury: οὗτοι δὲ GPS || 12 αὐτὸς ἐπιτεχνώμενος Suid s.v. κέρμα et s.v. ὀβολοῦ || ἑκατὸν ἔτη S || διετάξαντο Maltr: διετάξατο Suid: διεπράξαντο GPS || ταύτη Reiske: ταύτην GPS || μοῖραν ἐπ' ὀλέθρῳ Comp 164,15: μοῖραν GPS, Haury: μοῖραν παρανομώτατα Syk I 27, post μοῖρην lacunam indicavit Reiske || 13 εἰς τὰ add. Alem || 14 Βηρυτῷ GP: Βυρητῷ S

bărbat n-avea voie să ia dări de la corăbierii care treceau pe acolo. Dar de 5
cînd a luat domnia Iustinian, a aşezat vamă de stat în amîndouă strîmtorile
şi trimitea mereu doi dregători plătiţi, cărora le dădea o leafă anumită, şi
le poruncea să stoarcă de acolo cît mai multe venituri, prin toate mijloacele.
Ei n-aveau altă grijă decît să arate supunerea lor faţă de împărat şi căutau 6
să jefuiască din încărcăturile corăbierilor toate dările cu puţinţă.

Acestea le-a făcut el în cele două strîmtori; iar în Bizanţ a pus la cale 7
cele ce urmează. Acolo a rînduit pe unul dintre oamenii lui de încredere, un
sirian de neam, cu numele Addaios, şi i-a poruncit să-i aducă dări pentru
toate corăbiile care trăgeau la malul cetăţii. Acest om nu lăsa să plece nici 8
o corabie din portul Bizanţului fără a sili pe corăbieri să plătească dări pentru
corăbiile lor sau să ducă mărfuri spre Libia şi Italia. Unii dintre ei nu voiau 9
nici să plătească şi nici să se ostenească pe mare de pomană, ci dădeau foc
corăbiilor şi mergeau bucuroşi în altă parte. Cei nevoiţi să trăiască din aceas- 10
tă îndeletnicire cereau după aceea de la neguţatori un preţ de trei ori mai
mare pentru căratul mărfurilor; iar neguţatorii la rîndul lor trebuiau să-şi
scoată cheltuiala de la cei care cumpărau încărcătura, şi în felul acesta se
întîmpla că romanii erau supuşi înfometării în toate chipurile.

Aşa se petreceau lucrurile în gospodăria statului. Dar socotesc că nu 11
trebuie să trec cu vederea isprăvile acestor împăraţi în legătură cu banii
mărunţi. Înainte vreme zarafii plăteau de obicei două sute zece oboli (numiţi 12
folles) pentru un stater de aur; dar ei s-au gîndit la folosul lor şi au hotărît
să se dea numai o sută optzeci de oboli pentru un stater. În felul acesta au
trunchiat fiecare ban cu a şasea parte din aurul lui, în paguba tuturor oamenilor.

Aceşti împăraţi au prefăcut în aşa-zise monopoluri aproape toate măr- 13
furile şi gîtuiau mereu cumpărătorii, în fiecare zi. Rămăseseră neatînşi doar
neguţatorii de îmbrăcăminte; dar Iustinian şi Teodora au născocit şi pentru
aceştia cele ce urmează. Era obiceiul că de multă vreme se făceau straie de 14
mătase în cetăţile Berytos şi Tyros din Fenicia. Neguţatorii, lucrătorii şi 15

7 Probabil taxele vamale existau deja şi au fost numai sporite. Unul dintre motivele
acestei sporiri era şi dorinţa de a îmbunătăţi instalaţiile portuare, după cum rezultă din lucrarea
Despre zidiri (I, 11, 18–22). Cuvintele „un preţ de trei ori mai mare” nu trebuie luate *ad*
litteram, dar ridicarea preţului de transport ducea fără îndoială la o scumpire a mărfurilor.
Obligaţiile de transport spre Libia şi Italia erau în legătură cu războaiele de cucerire şi tre-
ceau drept o acţiune „patriotică”, de la care proprietarii de corăbii nu puteau să se sustragă.

12 Valoarea banului de aur numit *stater* sau *solidus* a fost fixată în anul 538 la două
sute zece oboli sau *folles*. Devalorizarea acestei monede cu treizeci de oboli însemna o reducere
de o şeptime.

14 Berytos era port la Marea Mediterană (azi Nahr Beirut, în Liban). În preajma
erei noastre a devenit colonie romană (Colonia Iulia Augusta Berytus) şi unul din centrele
cele mai importante ale comerţului de mătase. Cetatea Tyros (azi Şur, la 75 km spre sud-vest
de Beirut), la început construită pe o insulă stîncosă, a fost legată apoi de continent, s-a
bucurat de autonomie economică (monedă proprie), iar la anul 200 a ajuns capitala provinciei
romane Syria Phoenice.

15 ταῖς ἐπὶ Φοινίκης ἐργάζεσθαι ἐκ παλαιοῦ εἰώθει. οἱ τε τούτων ἔμποροί τε καὶ
 ἐπιδημιουργοὶ καὶ τεχνῖται ἐνταῦθα τὸ ἀνέκαθεν ᾠκουν, ἐνθὲνδε τε ἐς γῆν ἅπασαν
 16 φέρεσθαι τὸ ἐμπόλημα τοῦτο ξυνέβαινε. ἐπεὶ δὲ Ἰουστινιανοῦ βασιλεύοντος
 οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐργασίᾳ ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις ὄντες ἀξιοτέραν
 ἀπεδίδοντο τὴν ἐσθῆτα ταύτην, αἰτιώμενοι μείζον μὲν ἢ πρότερον ἐν χρόνῳ τῷ
 παρόντι ὑπὲρ αὐτῆς καταβάλλεσθαι τὸ τίμημα Πέρσαις, πλείω δὲ νῦν τὰ δεκα-
 τευτήρια εἶναι ἐν γῆ τῇ Ῥωμαίων, δόκησιν ἅπασιν ὁ αὐτοκράτωρ παρεχόμενος
 17 ὅτι δὴ ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτοίῃ, νόμῳ ἅπασιν ἀπέειπε μὴ πλέον ἢ ὀκτώ χρυσῶν τῆς
 τοιαύτης ἐσθῆτος τὴν λίτραν εἶναι. καὶ προστίτημα ἔκειτο τοῖς παραβησομένοις
 τὸν νόμον τῶν ὑπαρχόντων στερεῖσθαι χρημάτων. ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις ἀμήχανά
 τε καὶ ἄπορα ἐδόκει παντάπασιν εἶναι. οὐ γὰρ οἶόν τε ἦν τοὺς ἐμπόρους μείζονος
 18 τιμῆς τὰ φορτία ταῦτα ἐωνημένους ἐλάσσοις αὐτὰ τοῖς ξυμβάλλουσιν ἀποδι-
 δοσθαι. διὸ δὴ ταύτην μὲν τὴν ἐμπορίαν ἐργολαβεῖν οὐκέτι ἤξιον, ἐπικλοπώτερον
 δὲ φορτίων τῶν σφίσις ἀπολελειμμένων ἐποιοῦντο κατὰ βραχὺ τὰς πράσεις,
 δηλονότι τῶν γνωρίμων τισίν, οἷσπερ τὰ τοιαῦτα καλλωπίζουσιν τὰ σφέτερα αὐτῶν
 19 προιεμένοις ἐν ἡδονῇ ἢ τῷ τρόπῳ τῷ ἀναγκαῖον ἐγίνετο. ὣν δὴ ἡ βασιλὶς ἐπιψι-
 θυριζόντων τινῶν αἰσθομένη, καίπερ οὐ βασανίσασα τὰ θρυλλόμενα, ξύμπαντα
 εὐθύς τὰ φορτία τοὺς ἀνθρώπους ἀφείλετο, καὶ χρυσίον αὐτοὺς ἐς κεντηνάριον
 ἐπιτιμησαμένη. ** ἄρχει δὲ ταύτης ἐν γε Ῥωμαίοις τῆς ἐργασίας ὁ τοῖς βασιλικοῖς
 20 ἐφεστῶς θησαυροῖς. Πέτρον οὖν τὸν Βαρσύμην ἐπὶ κλήσιν ἐπὶ ταύτης καταστη-
 21 σάμενοι τῆς τιμῆς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπεχώρουν αὐτῷ πράσσειν ἀνόσια ἔργα. τοὺς
 μὲν ἄλλους ἅπαντας τὸν νόμον ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐδικαίου τηρεῖν, τοὺς δὲ τοῦ ἔργου
 τούτου τεχνίτας αὐτῷ μόνῳ ἀναγκάζων ἐργάζεσθαι ἀπεδίδοτο, οὐκέτι ἐπικρυπτό-
 22 μενος, ἀλλ' ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς βαφῆς μὲν τῆς προστυχούσης τὴν οὐγκίαν
 οὐχ ἤσσαν ἢ κατὰ ἕξ χρυσῶν, βάμματος δὲ τοῦ βασιλικοῦ, ὅπερ καλεῖν ὀλόβηρον
 23 νενομίκασι, πλέον ἢ τεσσάρων καὶ εἴκοσι χρυσῶν. καὶ βασιλεῖ μὲν ἐνθὲνδε μεγάλα
 χρήματα ἔφερον, αὐτὸς δὲ περιβαλλόμενος πλείω ἐλάνθανεν, ὅπερ ἀπ' αὐτοῦ
 24 ἀρξάμενον ἐς ἀεὶ ἔμεινε. μόνος γὰρ ἐς τότε τοῦ χρόνου ἔμπορός τε ἀπαρακαλύπτως
 καὶ κἀπηλὸς τοῦ ἐμπολήματος τοῦδε καθίσταται. ἔμποροι μὲν οὖν ὅσοι πρότερον
 τὴν ἐργασίαν ταύτην μετήεσαν ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἐκάστη θαλαττουργοὶ τε

GPS

15 ᾠκουν PS: ᾠκουν G || 17 ταῦτα τοῖς PS: ταῦτα G || φορτία ταῦτα PS: φορτία G ||
 ἐωνημένους Alem: ἐωνημένοις GPS || αὐτὰ τοῖς PS: αὐτὰ τιμῆς G || 18 οἷσπερ Alem: εἶπερ
 GPS || καλλωπίζουσιν GPS: καλλωπίζεσθαι Syk I 27 || 19 χρυσίον GPS: χρυσίου Syk I 27 ||
 ** ἄρχει GPS: ante ἄρχει lacunam indicavit Haury; excidisse putavit haec fere: ὕστερον
 δὲ καὶ ἐν Βυζαντίῳ οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἰμάτια τὰ ἐκ μετᾶξής αὐτοῖ ἐργάζεσθαι οὐκ ἀπηξίου ||
 20 καταστησάμενος G || 21 τοὺς μὲν GPS, Comp 166, 11 et p. 285: τοὺς μὲν γὰρ Haury ||
 αὐτῷ Haury: αὐτῷ GPS || μόνῳ GPS: νόμῳ Maltr || ἀπεδίδοτο Reiske: ἐπεδίδοτο GPS || οὐγκίαν
 Alem: οἰκίαν GPS

meșteșugarii acestor țesături locuiau acolo din vechime, iar mărfurile mergeau în toată lumea. În timpul domniei lui Iustinian cei prinși în această muncă în Bizanț și în celelalte cetăți vindeau straiul de mătase cu un preț mai mare, arătînd că acum în Persia se plătește pentru ea mai mult și că zeciuiala din împărăția romană a crescut. Dar împăratul le-a dat tuturor să înțeleagă că nu-i place lucrul acesta și le-a hotărît printr-o lege să nu ia nimeni mai mult de opt bani de aur pentru o litră de asemenea țesătură. Cei care călcau legea erau amenințați cu luarea averii. Aceste măsuri li s-au părut cu totul neîntemeiate și lipsite de bun simț, căci nu era cu puțință ca neguțatorii să vîndă mărfurile cu prețuri mai mici decît le cumpăraseră. De aceea nici nu mai voiau să audă de asemenea negoț, dar vindeau pe sub mînă, cîte puțin din mărfurile rămase, și anume unor cunoscuți mai apropiați, care cheltuiau bucușii pentru asemenea podoabe sau aveau nevoie de ele. Împărăteasa auzit de lucrul acesta de la cîțiva flecari și nici n-a mai cercetat bine temeinicia zvonurilor, ci le-a luat îndată toate mărfurile, dîndu-le oamenilor pe deasupra o pedeapsă de un cîntar de aur. Astăzi conducerea acestor lucruri din împărăția romană o are dregătorul rînduit în fruntea comorilor împărătești. Puțin după aceea ei l-au pus în această cinste pe Petru, poreclit Barsymes, și i-au poruncit să facă lucruri neîngăduite. Pe toți ceilalți Petru îi îndemna să asculte cu grijă de legi, dar pe meșteșugarii din această muncă i-a silit să lucreze numai pentru dînsul și vindea (nu pe ascuns, ci în față lumii întregi și în mijlocul tîrgului) uncia de țesătură de orice culoare cu nu mai puțin de șase bani de aur, iar țesătura de culoare împărătească, numită olovir, cu mai mult de douăzeci și patru bani de aur. Și a adus în felul acesta mulți bani împăratului, iar el s-a îmbogățit în taină peste măsură și a rămas de atunci îmbuibat pînă azi; căci pînă în zilele noastre e singurul neguțător pe față și vînzător cu amănuntul al acestor mărfuri. Cîți neguțători păseau mai înainte la această muncă în Bizanț și în fiecare cetate, pornind pe uscat sau pe mare, aveau de îndurat, se înțelege, amărăciunile unei asemenea în-

17 Mătasea se aducea din Orient, pe drumuri grele și îndepărtate; de aceea era foarte scumpă. După pacea cu persii din anul 532 negoțul cu mătase a luat avînt și prețurile au crescut. Stăpînirea a fixat mai întii prețuri maximale, apoi a luat această afacere pe seama statului.

21 Uncia cîntărea aproximativ 35 de grame. Termenul *holoverus* (ὁλόβηρος) este format din două cuvinte (*holos* ὅλος „întreg” și *verus* „adevărat, autentic”) și înseamnă „cu totul autentic, pe deplin original”, adică „mătase pură”. Avem aici un exemplu de cuvînt hibrid (creat în epoca tîrzie), în care primul element e grecesc, iar al doilea de origine latină.

23 Autorul ne vorbește de negustori mari și de negustori cu amănuntul, de lucrători simpli și de muncitori calificați. Probabil numai ultimii puteau spera cîștiguri mai bune și fugeau în Persia, unde industria mătăsii era în floare. Fără îndoială că etatizarea industriei mătăsii lovea în proprietarii și negustorii mari, nu în meșteșugarii sau muncitorii plătiți de aceștia.

- 25 καὶ ἔγγειοι ἐφέροντο ὡς εἰκὸς τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας κακά. ἐν δὲ πόλεσιν ὁ δῆμος σχεδὸν τι ὄλος ταῖς εἰρημέναις προσαιτητῆς ἐξαπιναίως ἐγένετο. βάνουσοι γὰρ ἄνθρωποι καὶ χειρώνακτες λιμῷ παλαίειν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἠναγκάζοντο, πολλοὶ τε ἀπ' αὐτοῦ τὴν πολιτείαν μεταβαλλόμενοι φεύγοντες ὄχοντο ἐς τὰ Περσῶν ἤθη.
- 26 μόνος δὲ αἰεὶ ὁ τῶν θησαυρῶν ἄρχων ἐνεργολαβῶν τὸ ἐμπόλημα τοῦτο μοῖραν μὲν βασιλεῖ, ὥσπερ εἴρηται, πόρων τῶν ἐνθένδε ἀποφέρειν ἤξιου, αὐτὸς δὲ τὰ πλειῶ φερόμενος δημοσίαις συμφοραῖς ἐπλούτει. ταῦτα μὲν οὖν τῆδε κεχώρηκεν.

κς'

Iacent cauidici, medici et liberalium disciplinarum magistri. Sublata spectacula, sublati consules. Pauperum vexatio. Romae praetorianis relictum a Theodorico stipendium, itemque frumentum pauperibus D. Petri. Haec Alexander Forficula resecat. Avertit Hephæstus assignatam a Diocletiano pauperibus Alexandrinis annonam.

- 1 Ὅντινα δὲ τρόπον τῶν πόλεων τοὺς κόσμους καὶ τὰ ἐγκαλλωπίσματα πάντα
- 2 ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἐκάστη καθελεῖν ἴσχυσεν ἀδικὰ ἐροῦμεν. πρῶτα μὲν καταλύειν τὸ τῶν ῥητῶρων ἀξίωμα ἔγνω. τὰ τε γὰρ ἔπαθλα αὐτοὺς ἀφείλετο εὐθὺς ἅπαντα, οἷσπερ τρυφᾶν τε τὰ πρότερα καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι τῆς συνηγορίας ἀφειμένοι εἰώθασι, καὶ διωμότους συνίστασθαι τοὺς διαφορομένους ἐκέλευσε,
- 3 καὶ ἀπ' αὐτοῦ περιωβρισμένοι ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ἐγένοντο. ἐπεὶ δὲ τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων εὐδαιμόνων δοκούντων εἶναι ἐν τε Βυζαντίῳ τὸ καὶ πάση τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ πάσας, ὥσπερ ἐρρήθη, τὰς οὐσίας ἀφείλετο, ἀργεῖν τὸ
- 4 λοιπὸν τῷ ἐπιτηδεύματι τούτῳ ἐλέλειπτο. οὐ γὰρ εἶχον ἄνθρωποι λόγου ὄτουοῦν οὐδὲν ἄξιον, οὐπερ ἂν καὶ ἀμφισβητοῖεν ἀλλήλοις. αὐτίκα τοῖνον ἐκ πολλῶν μὲν ὀλίγοι, ἐξ ἐνδόξων δὲ λίαν κομιδῆ ἄδοξοι πανταχόθι γεγονότες τῆς γῆς πενία μὲν, ὡς τὸ εἰκὸς, πολλῆ εἶχοντο, μόνην δὲ ὕβριν τὴν ἀπὸ τοῦ ἔργου φερόμενοι ἀπηλλάσσοντο.
- 5 Ἄλλὰ καὶ τοὺς ἱατροὺς τε καὶ διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων τῶν ἀναγκαίων ἀπορεῖσθαι πεποίηκε. τὰς τε γὰρ σιτήσεις, ἃς οἱ πρότερον βεβασιλευκότες ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγεῖσθαι τούτοις δὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔταξαν, ταύτας δὴ οὗτος εἶλετο πάσας. καὶ μὴν καὶ ὄσους οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες ἀπάσας πολιτικῶν

GPS(usque ad 26 κεχώρηκεν) || 2 ἀξίωμα cf. Malal. 470,19 || διωμότους — ἐκέλευσε Suid s.v. διώμοτος

25 ὄλος σχεδὸν τι S || προσαιτητῆς Alem: προσαιτεῖν τὴν GP: προσαιτεῖν S || χειρώνακτες PS: χειρώνάκται G || μεταβαλλόμενοι GPS: μεταβαλόμενοι Syk I 28 || 1 τρόπον τῶν πόλεων Malt: τῶν πόλεων τρόπον GP || αὐτοὺς ἀφείλετο εὐθὺς P: ἀφείλετο αὐτοὺς G || τοὺς διαφορομένους ἐκέλευσε GP: τοῖς διαφορομένοις ἐκέλευσε τοὺς ῥήτορας Suid || ἀθυμίᾳ Alem: ἀσημίᾳ GP || 3 τῶν τε P: τῶν G || 4 λόγου G: λόγον P || 5 ἐλευθερίων GP: ἐλευθέρων Comp 168,12 et p. 286 || ἀπορεῖσθαι P: στερεῖσθαι G

deletniciri. În cetățile amintite aproape tot poporul a ajuns pe neașteptate 25
sărac și gata să ceară de pomană. Lucrătorii și meșteșugarii erau siliți, firește,
să sufere de foame și de aceea mulți lepădau cetățenia romană și fugeau în
ținuturile perșilor. Numai stăpînul comorilor împărătești putea lucra mai 26
departe în acest negoț și lăsa, cum am zis, o parte din venituri împăratului,
iar pe cele mai multe le lua el însuși și se îmbogățea din suferințele poporului.
Deci așa s-au întimplat lucrurile.

26

Zac nepurtincioși apărătorii la judecăți, medicii și învățătorii științelor vrednice de oamenii liberi. Au fost înlăturate jocurile obștești și consulii. Hărțuirea sărăcimii. Lefurile rămase de la Theuderich pentru paznicii palatului din Roma precum și grânele pentru săracii de la Sfântul Petru sînt tăiate de Alexandru Forfecuță. Hefest înlătură darurile în grîne hotărîte de Dioclețian pentru săracii din Alexandria.

Vom arăta îndată cum a izbutit el să calce în picioare podoabele cetă- 1
ților și toate lucrurile frumoase din Bizanț și din fiecare cetate. Mai întîi a 2
hotărit să nimicească tagma apărătorilor la judecăți, deoarece le-a luat re-
pede toate răsplățile, cu care puteau mai înainte să se înveselească și să se
înfrumusețeze după apărare, și a poruncit ca împăricinații aflați în luptă
să caute ei înșiși căile de împăcare. De aceea apărătorii erau trecuți cu vederea
și se aflau în mare necinste. Deoarece împăratul luase toate averile celor din 3
sfatul bătrînilor și din rîndurile oamenilor bogați din Bizanț și din toată
împărăția romană, cum am mai spus, îndeletnicirea de apărător a rămas
după aceea într-o stare de lîncezeală, căci oamenii nu mai stăpîneau nimic 4
vrednic de luat în seamă pentru a se înfrunta între ei pe calea judecăților.
De aceea apărătorii, din mulți cîți erau, au ajuns repede și pretutindeni
numai cîțiva inși, și din bărbații vestiți de odinioară doar niște oameni
amăriți și lipsiți de orice trecere. Ei trăiau, firește, în deplină sărăcie și nu
mai păstrau din îndeletnicirea lor decît amărăciunile.

Dar și pe medici și pe învățătorii științelor vrednice de omul liber i-a 5
făcut să ducă lipsă de cele trebuitoare, căci Iustinian a luat toate ajutoarele
de hrană date acestor bresle din veniturile statului de către împărații de mai
înainte. El a îndrăznit să răpească și să amestece în dările de stat pînă și 6

1 Obiecțiile aduse aici lui Iustinian sînt în contradicție cu laudele nemăsurate din opera *Despre zidiri*, în care se arată că împăratul a zidit, rezidit sau înfrumusețat o mulțime de orașe.

2 Măsurile împotriva avocaților erau bine intenționate și tindeau să înlătore abuzurile celor care aveau cu ce plăti și cumpăra judecățile.

6 Prosperitatea imperiului roman în epoca lui de glorie s-a sprijinit pe orașele cu administrație autonomă, dar în vremea lui Iustinian nu mai era posibilă o asemenea politică.

- σφίσιν ἢ θεωρητικῶν οἴκοθεν πεποίηνται πόρους, καὶ τούτους μεταγαγῶν φόροις
 7 ἀναμίξαι τοῖς δημοσίοις ἐτόλμησε. καὶ οὔτε ἰατρῶν τις ἢ διδασκάλων τὸ λοιπὸν
 ἐγένετο λόγος οὔτε δημοσίας τις ἔτι οἰκοδομίας προνοεῖν ἴσχυσεν οὔτε λύχνα
 ταῖς πόλεσιν ἐν δημοσίᾳ ἐκάετο οὔτε τις ἦν ἄλλη παραψυχὴ τοῖς ταύτας οἰκοῦσι.
 8 τὰ τε γὰρ θέατρα καὶ ἱππόδρομοι καὶ κυνηγέσια ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἅπαντα ἤργει,
 οὐδὲ δὴ οἱ τὴν γυναῖκα τετέχθαι τε καὶ τεθράφθαι καὶ πεπαιδεῦσθαι ξυνέβαινεν.
 9 ὕστερον δὲ ταῦτα δὴ ἄργεῖν ἐν Βυζαντίῳ ἐκέλευσε τὰ θεάματα, τοῦ μὴ τὰ εἰωθότα |
 χορηγεῖν τὸ δημόσιον πολλοῖς τε καὶ σχεδόν τι ἀναρίθμοις οὔσιν, οἷς ἐνθένδε
 10 ὁ βίος. ἦν τε ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ λύπη τε καὶ κατῆφεια, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἀπ' οὐ-
 11 ρανοῦ ἐπισκῆψασαι πάθος, καὶ βίος πᾶσιν ἀγέλαστος. ἄλλο τε τὸ παράπαν οὐδὲν
 ἐφέρετο τοῖς ἀνθρώποις ἐν διηγῆμασιν, οἴκοι τε οὔσι καὶ ἀγοράζουσι κἂν τοῖς
 ἱεροῖς διατρίβουσιν ἢ συμφοραὶ τε καὶ πάθη καὶ καινοτέρων ἀτυχημάτων ὑπερ-
 βολή.
- 12 Ταῦτα μὲν οὕτω ταῖς πόλεσιν εἶχεν. ὁ δὲ τῷ λόγῳ λείπεται, τοῦτο εἰπεῖν
 ἀξιόν. ὕπατοι Ῥωμαίων ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐγινέσθην δύο, ἄτερος μὲν ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ
 13 δὴ ἕτερος ἐν Βυζαντίῳ. ὅστις δὲ εἰς τὴν τιμὴν ἐκαλεῖτο ταύτην πλεόν ἢ κεντηνάρια
 χρυσοῦ εἴκοσιν ἔς τὴν πολιτείαν ἀναλοῦν ἔμελλεν, ὀλίγα μὲν οἰκεία, τὰ δὲ πλείστα
 14 πρὸς βασιλέως κεκομισμένοι. ταῦτά τε τὰ χρήματα ἔς τε τοὺς ἄλλους, ὧν περ
 ἐμνήσθην, καὶ ἔς τῶν βίων τοὺς ἀπορωτέρους ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον φερόμενα καὶ
 διαφερόντως ἔς τοὺς ἐπὶ σκηνῆς ἅπαντα τὰ πράγματα ἔς ἀεὶ τῇ πόλει ἀνίστη.
 15 ἔξ οὗ δὲ Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, οὐκέτι καιροῖς τοῖς καθήκουσι
 ταῦτα ἐπράσσετο· ἀλλ' ὅτε μὲν πολλοῦ Ῥωμαίοις ὕπατος καθίστατο χρόνου,
 τελευτῶντες δὲ οὐδὲ θναρὸν τὸ πρᾶγμα ἐώρων, ἔξ οὗ δὴ πενία τινὶ ἐνδελεχέστατα
 ἐσφίγγετο τὰ ἀνθρώπεια, τὰ μὲν εἰωθότα οὐκέτι τοῖς ὑπηκόοις παρεχομένου,
 τὰ δὲ ὑπάρχοντα τρόποις ἅπασιν πανταχόθεν ἀφαιρουμένου.
- 16 Ὡς μὲν οὖν τὰ δημόσια καταπιὼν ξύμπαντα χρήματα τοὺς ἐκ τῆς συγκλή-
 του βουλῆς ὁ λυμεὼν οὗτος ἕκαστόν τε ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ξύμπαντας τὰς οὐσίας
 17 ἀφήρηται, διαρκῶς δεδιηγῆσθαι οἴμαι. ὥς δὲ καὶ τοὺς ἄλλους εὐδαίμονας δο-
 κοῦντας εἶναι συκοφαντίᾳ περιωὼν ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα ἴσχυσεν, ἰκανώτατά

GP || 8 θέατρα cf. Malal. 417,2 || 15 τὴν βασιλείαν παρέλαβεν cf. Malal. 426,21;
 478,20; Theoph. I 174,16; Chron. Pasch. I 617,18; Cedren. I 642,15; Marcell. Com. ad a. 452
 (1); Nov. 105, cap. 2

6 θεωρητικῶν GP: θεωρικῶν Syk I 27 || 7 ἐκάετο Kraš: ἐκάστω GP: ἐκάστη Alem ||
 9 ἐν Βυζαντίῳ GP: καὶ ἐν Βυζαντίῳ Stef II 151 || 10 ἦν τε G: ἦν P: ἦν ἦν τε Syk I 27:
 ἦν δὲ Comp 169,9 et p. 288 || 14 τῶν βίων GP: τὸν βίον Syk I 27, cf. An. 26,10; 26,17 ||
 ἐς τῶν — πλείστον P: ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἐς τῶν βίων τοὺς ἀπορωτέρους G || 15 ἀλλ' ὅτε
 μὲν Comp 170,8 et p. 288; Buech 155: ἀλλοτε μὲν GP: ἀλλά τὰ μὲν Alem: ἀλλά τὰ μὲν
 πρῶτα Haurgy: ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα μόνος τις Kraš || ἔξ οὗ GP: αὐτοῦ δὲ ἔξ οὗ Comp 170,9 et
 p. 288 || εἰωθότα GP: εἰωθότα τοῦ βασιλέως Haurgy

veniturile strînse de locuitorii cetăților pentru treburile obștești sau pentru jocuri. Și nu mai venea vorba după aceea de medici sau învățători, nimeni 7
nu avea grijă de zidirile obștești, nu mai ardeau în cetăți finare pentru mul-
țime și lipsea orice rîvnă pentru locuitorii cetăților. Teatrele, alergările de cai 8
și circurile erau aproape fără viață, adică tocmai locurile unde întîmplător
se născuse, crescuse și se plămădisese soția împăratului. Mai tîrziu a poruncit 9
ca aceste jocuri să înceteze cu totul în Bizanț, pentru a nu mai plăti din veni-
turile statului o mare mulțime de oameni, cu neputință de numărât, care
trăiau din această îndeletnicire. În sufletul și în casa fiecăruia și pretutindeni 10
în cetate stăruiau numai durerea și tristețea, ca și cum ar fi căzut o nenoro-
cire din înălțimea cerului și pentru toți viața era lipsită de bucurie. Cînd stă- 11
teau la sfat acasă sau în întîlnirile din tîrguri și în biserici oamenii nu
vorbeau de nimic altceva decît de nenorociri, suferințe și mereu alte năpăs-
tuiri nemaipomenite.

Așa se petreceau lucrurile în cetăți și orașe. Dar a mai rămas ceva 12
de spus, vrednic de povestirea noastră. În fiecare an se alegeau doi consuli
romani, unul în Roma și al doilea în Bizanț. Cel care primea această cinste 13
trebuia să cheltuiască pentru treburile obștești peste douăzeci de cîntare
de aur: cîteva le aducea de la dînsul de acasă, iar cele mai multe le lua
de la împărat. Acești bani erau întrebuițați pentru cei amintiți, înde- 14
sebi cei mai scăpătați în traiul lor, și mai ales cei de pe scenă; și veneau
mai întotdeauna în sprijinul tuturor greutăților gospodărești din cetate. Dar 15
de cînd a luat domnia Iustinian, aceste lucruri nu se mai făceau la timpul
cuvinit: ci mai întîi a rînduit un consul pentru multă vreme, apoi consului
nu mai vedeau ajutorul decît în vis, din clipa cînd omenirea a fost apăsată
mereu de sărăcie: împăratul nu mai dădea supușilor săi bucuriile obișnuite,
ci le lua pretutindeni prisosurile, prin toate mijloacele.

Cum a înghițit acest năpăstuiitor veniturile statului și a prădat pe rînd 16
și îndeobște toate avuțiile celor din sfatul bătrînilor am arătat, cred, în amă-
nunțime. Cum i-a pierdut pe alți oameni bogați prin pîră mincinoasă și a 17
izbutit să le răpească averile, am spus destule și prea destule lucruri: nu nu-

---

12 Consulatul s-a menținut multă vreme și chiar Iustinian a fost de mai multe ori consul. Era de fapt numai un titlu onorific, însoțit mai curînd de obligații de natură materială decît de o putere politică reală. Alegerea celor doi consuli din Roma și Bizanț a rămas mult timp un simbol pentru unitatea imperiului. Iustinian a știrbit autoritatea consulului, iar prin refuzul de a-i încredința fonduri pentru spectacole, i-a luat posibilitatea de a se bucura de simpatia poporului. Velisarie a fost consul în anul 534, iar Ioan din Capadocia în anul 538.

15 Sărăcia de care e vorba a urmat după războaiele din Italia și mai ales după ciuma din anul 541, cînd a fost consul Basileios.

μοι εἰρῆσθαι νομίζω, οὐ μέντοι στρατιώτας τε καὶ ἄρχουσι πᾶσιν ὑπηρετοῦντας καὶ τοὺς ἐν Παλατιῷ στρατευομένους, γεωργούς τε καὶ χωρίων κτήτορας καὶ κυρίους καὶ οἷς ἐν λόγοις τὰ ἐπιτηδεύματά ἐστιν, ἀλλὰ μὴν ἐμπόρους τε καὶ ναυκλήρους καὶ ναύτας βαναύσους τε καὶ χειρώνακτας καὶ ἀγοραίους καὶ οἷς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνηῆς ἐπιτηδευμάτων ὁ βίος, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὡς εἰπεῖν ἅπαντας, ἐς οὗς δικνεῖσθαι βλάβος τὸ ἐς τοῦσδε συμβαίνει.

18 Οἷα δὲ τοὺς τε προσαιτητὰς καὶ ἀγελαίους ἀνθρώπους καὶ πτωχοὺς τε καὶ
 19 λῶβη πάσῃ ἐχομένους εἰργάσατο, αὐτίκα ἐροῦμεν· τὰ γὰρ ἀμφὶ τοῖς ἱερεῦσιν
 20 αὐτῷ πεπραγμένα ἐν τοῖς ὀπισθεν λόγοις λελέξεται. πρῶτα μὲν, ὅπερ εἴρηται,
 21 ἅπαντα περιβεβλημένος τὰ πωλητήρια καὶ ὀνίων τῶν ἀναγκαιοτάτων τὰ λεγόμενα
 22 ἐπράττετο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐπεὶ ἀνάριθμά μοι ἔδοξεν εἶναι, οὐκ ἂν ἔγωγε λόγῳ
 ἀτελευτήτῳ καταλέγειν φιλονεικοῖην· ἀπὸ δὲ τῶν τοὺς ἄρτους ὠνουμένων πικρό-
 23 τата ἐς πάντα τὸν αἰῶνα ἐσύλα, οὗς δὴ καὶ χειρώνακτας καὶ πτωχοὺς καὶ πάσῃ
 24 λῶβη ἐχομένους ἀνθρώπους μὴ οὐκ ὠνεῖσθαι ἀδύνατον. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐς τρία
 κεντηνάρια φέρεσθαι ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐνθὲνδε ἡξίου, ὅπως οἱ ἄρτοι «ἀξιώτεροι»
 ὦσι καὶ σποδοῦ ἐμπλεῶ· οὐδὲ γὰρ ἐς τοῦτο δὴ τὸ τῆς αἰσχροκερδείας ἀσέβημα
 ὁ βασιλεὺς οὗτος ὀκνηρὸς ἦν· ταύτη δὲ τῇ σκῆψει οἰκεῖα κέρδη ἐπιτεχνώμενοι
 οἷς ἐπέκειτο ἡ τιμὴ αὕτη αὐτοῖ μὲν ῥᾶστα ἐς πλοῦτόν τινα περίσταντο μέγαν,
 λιμὸν δὲ τοῖς | πτωχοῖς χειροποίητον ἐν εὐθηνουσι χρόνοις αἰεὶ παρά δόξαν
 εἰργάζοντο, ἐπεὶ οὐδὲ σῖτον ἐτέρωθεν τινι εἰσκομίζεσθαι τὸ παράπαν ἐξῆν, ἀλλὰ
 ἀναγκαῖον ἦν ἅπασιν τούτους δὴ ὠνουμένους ἄρτους ἐσθίειν.

23 Τὸν δὲ τῆς πόλεως ὄχετόν διερρωγότα τε ὀρῶντες καὶ μοῖραν ὕδατος ὀλίγην
 τινὰ ἐς τὴν πόλιν εἰσάγοντα ὑπερεώρων τε καὶ οὐδ' ὀτιοῦν αὐτῷ προέσθαι ἦθελον,
 καίπερ ὀμίλου αἰεὶ ἀμφὶ τὰς κρήνας ἀποπινηγομένου πολλοῦ, καὶ τῶν βαλανειῶν
 ἀποκεκλεισμένων ἀπάντων· καίτοι ἐς οἰκοδομίας θαλασσίους τε καὶ ἀνοήτους
 24 ἄλλας μέγεθος χρημάτων οὐδενὶ λόγῳ προῖετο, πανταχόθι τῶν προαστείων ἐπι-
 τεχνώμενος, ὅσπερ τῶν βασιλείων αὐτοὺς οὐ χωροῦντων, ἐν οἷς δὴ ἅπαντες οἱ
 πρότερον βεβασιλευκότες διαβιοῦν ἐς αἰεὶ ἦθελον. οὕτως οὐ χρημάτων φειδοῖ,
 ἀλλὰ φθόρου ἀνθρώπων ἕνεκα τῆς τοῦ ὄχετοῦ οἰκοδομίας ὀλιγωρεῖν ἔγνω, ἐπεὶ

GP || 18 λελέξεται: Procopius videtur in animo habuisse de rebus a Iustiniano in sacer-
 dotes commissis scribere, cf. An. 1,14 (Hauriy) || 23 cf. Theoph. I 237,8; 239,24

17 οὐ μέντοι Hauriy: ἐν μέντοι GP: καὶ μέντοι Reiske, fortasse scribendum οὐ μόνον
 Hauriy || στρατιώτας Reiske: στρατιώταις GP || ἐς τοῦσδε GP, Comp 171,7 et p. 289: ἐκ τοῦδε
 Hauriy || 20 ἐσύλα P, Syk I 27: ἐσύλει G, Hauriy || 21 ἡξίου ἐνθὲνδε G || ἀξιώτεροι add. Hauriy:
 μικρότεροι add. Comp 172,1 et p. 289 || σποδοῦ P: σπονδοῦ G || ἐμπλεῖοι G || ἦν Syk I 27:
 εἴη GP: ἦει Dind || 22 τοιοῦτους ἄρτους αὐτ τοὺς ἄρτους scribendum censet Syk I 27: ὀνη-
 σθαι ἄρτους καὶ ἐσθίειν Comp 172,8 et p. 289 || ὠνουμένοις Maltr || 23 ἄλλας GP: ἄλλους
 Syk I 27 || μέγεθος G: μεγέθη P || διαβιοῦν ἐς GP: διαβιόντες αἰεὶ ἔσχον Comp 172, 16 et
 p. 289 || ἐς αἰεὶ ἦθελον G: ἔσχον P

mai oștenii, însoțitorii tuturor dregătorilor, paznicii de la palat, țărani, stăpînii de ogoare, moșierii și meseriașii cuvîntului, ci și neguțătorii, conducătorii de vase, corăbierii, lucrătorii, meșteșugarii, vînzătorii din tîrguri, oamenii care se îndeletnicesc cu teatrul precum și toți ceilalți s-a întîmplat că au avut de suferit de pe urma acestui nemernic.

Ce a făcut el împotriva săracilor și gloatei, împotriva cerșetorilor și 18
tuturor năpăstuiților, voi arăta îndată; iar cele săvîrșite împotriva preoților
vor fi povestite după aceea. Mai întîi a luat asupra sa toate negoțurile, cum 19
am mai spus, și a pus monopol pe mărfurile de cea mai mare trebuință,
făcînd pe oameni să plătească prețuri de trei ori mai mari. Nu voi stărui 20
să dau în vileag toate celelalte isprăvi, căci îmi par peste măsură de multe
și n-aș mai sfîrși vorba; dar cel mai amarnic i-a lovit pe cumpărătorii de pîine,
cum sînt meșteșugarii, cerșetorii și alți oameni năpăstuiți în toate chipurile
și care nu pot trăi fără să cumpere pîine. El a îndrăznit să ia de la gura 21
lor pînă la trei cîntare de aur în fiecare an, deoarece făcea pîinea mai scumpă,
amestecată cu cenușă; încît împăratul acesta n-a stat la îndoială să scoată
un cîștig rușinos și din asemenea fărădelegi. Cu șiretlicuri de felul acesta cei 22
puși în această cinste opreau cîștigurile pentru dinșii și dobîndeau repede
averi mari, dar răspîndeau pretutindeni foamea în rîndurile sărăcimii,
chiar și în timpurile cele mai bune; deoarece oamenii sărmani n-aveau cum
aduce grîu din altă parte și trebuiau să mănînce cu toții din această pîine
cumpărată.

Vedeau că țeava de apă a orașului era spartă și nu mai aducea decît 23
puțină apă în cetate, dar o treceau cu vederea și nu voiau să cheltuiască
nimic pentru dînsa, măcar că în jurul fîntinilor se înghesuia o mulțime de
lume și toate băile erau închise; iar împăratul cheltuia fără socoteală o su-
medenie de bani pentru palatele de pe malul mării și alte zidiri necugetate;
și clădea pretutindeni la marginile cetății, ca și cum n-ar mai fi avut loc
în palatele în care au dorit totdeauna să-și petreacă viața toți împărații de
mai înainte. Și așa a lăsat el în părăsire țeava de apă a cetății, nu de dragul 24

17 Pentru istoria socială a Bizanțului, e interesantă lista dată de Procopius, care se preocupă în primul rînd de soarta marilor proprietari de pămînturi. Totuși cu acest prilej pomeneste de toate clasele sociale, spre a arăta imensitatea dezastrului pricinuit de conducerea lui Iustinian și a Teodorei.

18 Cu politica religioasă a lui Iustinian se ocupă tot capitolul următor al lucrării de față.

20 Într-un oraș mare ca Bizanțul, cumpărătorul nu putea cumpăra totdeauna direct de la producător. Grîul era adus de departe, pe mare sau pe uscat, cu mijloace publice sau private, și era comercializat în cantități mari, unde era destul loc pentru abuzuri.

23 Conducerea de apă ținea de administrația cetății, nu de palatul imperial; dar autorul pune pe seama lui Iustinian toate calamitățile și neajunsurile epocii sale.

- οὐδεις ἐκ τοῦ παντός χρόνου Ἰουστινιανοῦ τοῦδε ἐτοιμότερος γέγονεν ἀνθρώπων
ἀπάντων χρήματά τε προσποιεῖσθαι κακῶς, καὶ ταῦτα χειρόνως αὐτίκα δὴ μάλα
25 προέσθαι. δυοῖν τοίνυν ἀπολελειμμένοι ἐν τε ποτῷ καὶ τοῖς ἐδαδίμοις τοῖς τὰ
ἔσχατα πενομένοις καὶ πτωχοῖς οὖσιν, ὕδατός τε καὶ ἄρτου, δι' ἄμφοιν αὐτούς,
ὥσπερ μοι δεδιήγηται, βασιλεὺς ὄδε ἐβλαψε, τὸ μὲν ἄπορον σφίσι, τὸν δὲ πολλῶ
ἀξιώτερον ἐργασάμενος.
- 26 Οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ προσαιτητάς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐτέρωθι φκημέ-
27 νων τινὰς ἔδρασε ταῦτα, ὥσπερ μοι αὐτίκα λελέξεται. Ἰταλίαν γὰρ Θεωδέρικος
ἐλὼν τοὺς ἐν τῷ Ῥώμῃ Παλατίῳ στρατευομένους αὐτοῦ εἶασεν, ὅπως τι διασώ-
ζοιτο πολιτείας ἐνταῦθα τῆς παλαιᾶς ἰχνος, μίαν ἀπολιπὼν σύνταξιν | ἐς ἡμέραν
28 ἐκάστω. ἦσαν δὲ οὗτοι παμπληθεῖς ἄγαν. οἱ τε γὰρ σιλεντιάριοι καλούμενοι καὶ
δομέστικοι καὶ σχολάριοι ἐν αὐτοῖς ἦσαν, οἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν ἀπελέλειπτο ἢ τὸ
τῆς στρατείας ὄνομα μόνον, καὶ ἡ σύνταξις αὐτῆ ἐς τὸ ἀποζῆν ἀποχρῶσα μόλις
αὐτοῖς, ἄπερ ἐς τε παῖδας καὶ ἀπογόνους Θεωδέρικος αὐτοὺς παραπέμπειν ἐκέ-
29 λευσε. τοῖς τε προσαιτηταῖς οἱ παρά τοῦ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου νεῶν δίαιταν
εἶχον, τρισχιλίους σίτου μεδίμνους χορηγεῖν ἀεὶ τὸ δημόσιον ἀνά πᾶν ἔτος διώ-
ρισεν· ἄπερ ἅπαντες οὗτοι διαγεγόνασι κομοζόμενοι ἕως Ἀλέξανδρος ὁ Ψαλίδιος
30 ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο. πάντα γὰρ εὐθὺς οὗτος ἀνὴρ ὀκνήσει οὐδεμιᾶ περιελεῖν
ἔγνω. ταῦτα μαθὼν Ἰουστινιανὸς Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ τὴν τε πρᾶξιν προσήκατο
ταύτην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον διὰ τιμῆς ἔσχεν. ἐν ταύτῃ
Ἀλέξανδρος τῇ πορείᾳ καὶ τοὺς Ἑλληνας εἰργάσατο τάδε.
- 31 Τοῦ ἐν Θερμοπύλαις φυλακτηρίου οἱ τὰ ἐκείνη γεωργοῦντες χωρία ἐκ πα-
λαιοῦ ἐπεμελοῦντο, ἐκ περιτροπῆς τε τὸ ἐνταῦθα τείχος ἐφύλασσον, ἠνίκα δὴ
32 ἔφοδος βαρβάρων τινῶν ὡς ἐπισκήψει ἐς τὴν Πελοπόννησον ἐπίδοξος ἦν. ἀλλ'
ἐνταῦθα γενόμενος τότε Ἀλέξανδρος οὗτος προνοεῖν Πελοποννησίων σκηπτό-
33 μενος οὐκ ἔφη γεωργοῖς τὸ ταύτῃ φυλακτήριον ἐπιτρέψειν. στρατιώτας οὖν ἐν-
ταῦθα εἰς δισχιλίους καταστησάμενος οὐκ ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγεῖσθαι σφίσι
τὰς συντάξεις διώρισεν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πασῶν πόλεων τὰ τε πολιτικὰ
καὶ θεωρητικὰ ζύμπαντα χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἐπὶ τῷ προσχῆματι τούτῳ μετή-
νεγκεν, ἐφ' ᾧ ἐνθὲνδε οἱ στριώται οὗτοι σιτίζονται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τε ἄλλῃ

GP || 30 cf. VII, 1,30

24 χρήματά τε P: χρήματα G || 27 οὗτοῦ Reiske: αὐτοῖς GP || ἐνταῦθα P: om. G ||
μίαν GP, Comp 173,12: μικρὰν Haury || 28 ἦσαν δὲ Alem: ἦσαν δὴ GP || σιλεντιάριοι P,
Alem: σελενηνάριοι G || ἀπελέλειπτο G corr...: ἰπελέλειπτο GP || ἀπογόνους αὐτῶν Θεωδέρικος
παραπέμπειν Comp 173,13 et p. 290: Θεωδῶριχος G || οὗτος ὁ ἀνὴρ G (ὁ superscr.) || 31 Τοῦ —
φυλακτηρίου Alem: Τοῦς — φυλακτηρίους GP || 33 ἐς θεωρητικὰ GP: θεωρικὰ Syk I 27;
Herw 35,333 || ἀπ' αὐτοῦ GP: ὑπ' αὐτοῦ Herw 35,333

chibzuinței pentru averea statului, ci spre a face rău oamenilor, căci de când e lumea asta nici unul dintre toți muritorii n-a fost mai prost mînuitor de bani ca Iustinian, care îi aduna la el prin mijloace necinstite spre a-i irosi apoi nebunește îndată după aceea. Celor necăjiți din cale-afară și calicilor nu le mai rămăseseră ca mîncare și băutură decît două lucruri: pîinea și apa; dar, cum am spus, împăratul i-a păgubit în amîndouă, deoarece a făcut de n-aveau la îndemîină apă, iar pîinea era cu mult mai scumpă.

A pregătit asemenea isprăvi nu numai cerșetorilor din Bizanț, ci și unor locuitori din alte ținuturi, cum voi arăta numaidecît. Cînd a cucerit Italia, Theuderich a lăsat la locul lor oștenii de strajă de la palatul din Roma ca să păstreze acolo o urmă a statului de odinioară, și plătea fiecărui oștean o leafă zilnică; iar aceștia erau în număr destul de mare. Între ei se aflau „tăcuții” (*silentiarii*), oștenii de casă (*domestici*) și oștenii de strajă (*scolarii*), cărora nu le mai rămăsese nimic din rînduiala oștirii decît numele, iar leafa aceasta abia le ajungea să trăiască, dar Theuderich le poruncise s-o treacă copiilor și urmașilor acestora. Pentru cerșetorii care abia își duceau viața în preajma bisericii apostolului Petru a rînduit ca statul să le dea în fiecare an trei mii de medimni de grîu: toți aceștia au primit sprijin pînă ce a sosit în Italia Alexandru „Forfecuță”, căci acest om a hotărît fără nici o șovăială să le ia toate ajutoarele. Cînd a aflat de lucrurile acestea, Iustinian împăratul romanilor, a încuviințat fapta lui și l-a ținut pe Alexandru în și mai multă cinste decît înainte. În această călătorie Alexandru i-a „lucrat” pe greci, după cum urmează.

La Termopile străjuiau din vechime țărani din părțile acelea, care păzeau cu schimbul zidul de acolo, cînd se bănuia că se pregătește o năvală a barbarilor în spre Pelopones. Ajungînd acolo, acest Alexandru s-a prefăcut că are grijă de cei din Pelopones și a spus că straжа de la Termopile nu poate fi lăsată pe seama unor lucrători de pe ogoare. De aceea a așezat două mii de oșteni și a hotărît ca ei să nu primească lefuri de la stat, ci pentru această treabă a luat pe seama statului toate veniturile pentru scopuri cetățenești și jocuri din toate cetățile Greciei spre a hrăni cu ele pe

27 Theuderich a intrat în Ravenna în anul 493, și în scurtă vreme, a cucerit toată Italia. El a păstrat în Roma vechea gardă a palatinilor, urmașii vechilor pretorienii, din care nu mai rămăsese decît un nume.

29 Un medimn avea aproximativ cincizeci de litri, iar trei mii de medimni circa o mie cinci sute de hectolitri.

30 Alexandru, poreclit „Forfecuță”, a sosit în Italia în anul 537, după cucerirea Romei de către Velisarie.

31 Termopile (adică „Porțile calde”) erau o trecătoare îngustă pe țărmul de sud al golfului Malic și constituiau singura trecere ușoară de la nord spre Grecia centrală și meridională. Acolo au avut loc lupte cu persii în anul 480, cu galii în anul 279 și cu romanii în anul 191 înaintea erei noastre, apoi în al doilea război mondial între 22 și 24 aprilie 1941.

- πάση Ἑλλάδι καὶ οὐχ ἤκιστα ἐν Ἀθήναις αὐ|ταῖς οὔτε τις ἐν δημοσίῳ οἰκοδομία
 34 οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν οἷόν τε ἦν > γίνεσθαι. Ἰουστινιανὸς μέντοι τὰ τῆδε διωκημένα
 τῷ Ψαλιδίῳ οὐδεμιᾷ μελλήσει ἐπέρρωσε.
- 35 Ταῦτα μὲν οὖν τῆδε κεχώρηκεν. ἰτέον δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πτω-
 χούς. Ἦφαιστός τις ἐν τοῖς ἐνταῦθα ῥήτορσιν ἐγεγόνει, ὅσπερ παραλαβὼν τὴν
 Ἀλεξανδρέων ἀρχὴν τὸν μὲν δῆμον τοῦ στασιάζειν κατέπαυσε, φοβερὸς τοῖς
 στασιώταις φανείς, ἔσχατα δὲ ἐσχάτων κακὰ τοῖς τῆδε ὤκημένοις ἐνδέδεικται
 36 πᾶσι. πάντα γὰρ εὐθύς τὰ τῆς <πόλεως> πωλητήρια ἐς τὸ καλούμενον μονοπώλιον
 καταστησάμενος ἄλλον μὲν ἐμπόρων οὐδένα ταύτην δὴ τὴν ἐργασίαν ἐργάζεσθαι
 εἶα, μόνος δὲ ἀπάντων αὐτὸς γεγωνὼς κἀπηλὸς παρεδίδοτο, τὰ ὄνια πάντα, δηλον-
 37 ὄτι τὰς τούτων τιμὰς τῆ τῆς ἀρχῆς ἐξουσίᾳ σταθμώμενος, ἀπεπνίγετό τε τῆ τῶν
 ἀναγκαίων σπάνει ἢ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλις, οὐ δὴ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πενο-
 μένοις τὰ πρότερα εὐῶνα διαρκῶς ἐγεγόνει πάντα. μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἀμφὶ τῷ
 38 ἄρτῳ ἐπίεξε. τὸν γὰρ σίτον αὐτὸς ἐξ Αἰγυπτίων ὠνεῖτο μόνος, οὐδὲ ὅσον ἐς μέδιμ-
 39 νον ἓνα ἐτέρῳ ἐνδιδούς πρίασθαι, ταύτη τε τοὺς ἄρτους καὶ τὰ τῶν ἄρτων τιμή-
 38 ματα διετίθετο ἤπερ ἐβούλετο. πλοῦτον <μέγαν> τοῖνυν καὶ ἀμύθητον αὐτὸς τε
 39 δι' ὀλίγου περιεβάλετο καὶ βασιλεῖ τὴν ἀμφὶ τούτῳ ἐπιθυμίαν ἐνεπλήσατο. καὶ
 τῶν μὲν Ἀλεξανδρέων ὁ δῆμος δέει τοῦ Ἦφαιστοῦ τὰ παρόντα σφίσιν ἡσυχῇ
 ἔφερον, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αἰδοῖ τῶν οἱ ἐς αἰεὶ ἐσκομιζομένων χρημάτων ἐν τοῖς
 μάλιστα ὑπερηγάπα τὸν ἄνθρωπον.
- 40 Βουλεύσας δὲ Ἦφαιστος οὗτος ὅπως τὴν βασιλέως διάνοιαν πολλῶ ἔτι
 41 μᾶλλον ἐξελεῖν δύνηται, προσε|πετεχνήσατο τάδε. Διοκλητιανὸς Ῥωμαίων
 γεγωνὼς αὐτοκράτωρ σίτου μέγα τι χρῆμα δίδοσθαι παρὰ τοῦ δημοσίου τῶν Ἀλε-
 42 ξανδρέων τοῖς δεομένοις ἀνά πᾶν ἔτος διώρισε. ταῦτα ὁ δῆμος τῆνικάδε διαδασά-
 43 μενοι ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐς ἀπογόνους τοὺς ἄχρι δεῦρο παρέπεμψαν. ἀλλ' Ἦφαιστος
 ἐνθὲνδε μυριάδας ἐς διακοσίας ἐπετείους μεδίμων τοὺς τῶν ἀναγκαίων ὑποσπα-
 νίζοντας ἀφελόμενος τῷ δημοσίῳ ἐντέθεικε, βασιλεῖ γράψας ὡς οὐ δικαίως οὐδὲ
 44 ἢ ξυμφέροι τοῖς πράγμασι μέχρι νῦν ταῦτα οἱ ἄνδρες οὔτοι κομίζονται. καὶ ἀπ'
 αὐτοῦ βασιλεὺς μὲν ἐμπεδώσας τὴν πρᾶξιν διὰ σπουδῆς αὐτὸν μείζονος ἔσχεν,
 Ἀλεξανδρέων δὲ ὅσοι ταύτην εἶχον τοῦ βίου ἐλπίδα, ταύτης δὴ ἐν τοῖς ἀναγκαιο-
 τάτοις τῆς ἀπανθρωπίας ἀπῶναντο.

GPS(inde ab 35 ἰτέον δὲ καὶ)

33 ἐν δημοσίῳ οἰκοδομία οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν γίνεσθαι G: οἰκοδομία ἐν δημοσίῳ οὔτε * οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν γίνεσθαι P: ἐν δημοσίῳ οἰκοδομία ἀνευῶθη οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν οἷόν τε ἦν γίνεσθαι Haury: γενέσθαι ξυνέβη Maltr: οἰκοδομία τὴν μὲν πλείοι οὔτε ἄλλο τι ἀγαθὸν τοῖς πολίταις γίνεσθαι αὐτ γίνεται Comp 175, 3—4 et p. 290 || 36 πόλεως add. Alem: ἀγορᾶς add. Comp 175,11 et p. 290 || ἄλλον Haury: ἄλλων GPS || εἶα PS: εἶωθε G || παρεδίδοτο GPS: ἀπεδίδοτο Reiske || 37 ἐνδιδοὺς PS: διδοὺς G || 38 πλοῦτον μέγαν Kum I 27, cf. An. 11,18: πλοῦτον GPS || καὶ cm. Haury, Comp || περιεβάλετο PS: περιεβάλλετο G || 39 ἔφερον Kraß: ἔφερον GPS || 40 προσεπετεχνήσατο S || δημοσίου S: δήμου GP || τῶν G: om. PS || 42 διαδασάμενοι Petavius ad Synes. p. 58: διαδικασάμενοι GPS || παρέπεμψαν Alem: παραπέμψαν GPS || 43 οὐ δικαίως οὐ δὲ καίως S || ἢ Reiske: εἰ GPS || 44 βασιλεὺς S: βασιλεῖ GP

oștenii de la Termopile. De atunci înainte, în toată Grecia și nu mai puțin în Atena, n-a mai putut fi înălțată nici o clădire din veniturile obștești și nici nu s-a făcut vreo treabă de oarecare însemnătate; iar Iustinian a întărit fără nici o șovăială hotărârile luate acolo de către Forfecuță. 34

Așa s-au petrecut lucrurile acestea. Dar să trecem acum la cerșetorii din Alexandria. Acolo se ivise printre apărătorii de la judecăți un oarecare Hefest, care a luat conducerea și a pus capăt răscoalelor populare, deoarece a băgat groaza în răzvrățiți, dar a adus locuitorilor de acolo cele mai mari nenorociri din câte sînt pe lume; căci a rînduit repede monopol pe toate negoțurile din cetate și n-a lăsat pe nici un neguțător la treburile sale, ci numai el singur cumpăra și vindea toate mărfurile, rînduind, se înțelege, prețurile cu puterea pe care o avea în mîină. Cetatea Alexandria suferea din pricina lipsei celor trebuitoare, acolo unde mai înainte toate mărfurile fuseseră destul de ieftine, chiar și pentru cei aflați în cea mai mare suferință. Dar acum erau strîmtorați mai ales pentru că lipsea pîinea, căci numai el cumpăra grîu din Egipt și nu lăsa pe nimeni altul să aducă nici măcar un singur medimn: în felul acesta hotăra și pune prețurile pîinii după cum voia el. De aceea a strîns în scurt timp o avere nemaipomenită și împlinea cu ea pofta împăratului. De frica lui Hefest, poporul din Alexandria îndura în liniște nenorocirile de față, iar împăratul nu se sfia în fața avuțiilor care curgeau mereu spre dînsul și ținea la acest om peste măsură. 35 36 37 38 39

Dar acest Hefest a socotit să-și atragă și mai mult bunăvoința împăratului și a pus la cale cele ce urmează. Dioclețian, după ce a ajuns împărat al romanilor, a hotărît să dea în fiecare an, pe seama statului, o mare cantitate de grîne săracilor din Alexandria. Oamenii din popor le împărțeau între ei și au lăsat acest obicei urmașilor pînă în ziua de astăzi. Dar Hefest a luat de la gura săracilor aproape două milioane de medimni pe an, le-a trecut pe seama statului și a scris împăratului că acești oameni au primit pînă acum grîul pe nedrept și nu li se cuvine. Iustinian a împiedicat după aceea o asemenea înfăptuire și l-a îndrăgit tot mai mult pe Hefest; iar cei din Alexandria, cîți nutreau din ea o nădejde de viață, au simțit această neomenie în lucruri de cea mai mare trebuință. 40 41 42 43 44

---

35 În Alexandria erau numeroase ateliere meșteșugărești. În ele lucrau muncitori de origini diverse și care vorbeau tot felul de limbi, printre care domina, se înțelege, limba greacă. Măsurile lui Hefest cad într-o epocă de criză și sînt o expresie a stagnării economice din timpul acela.

41 Dioclețian a domnit între anii 284—305 și era de origine modestă, născut în Dalmația. S-a preocupat de soarta provinciilor orientale și a îmbunătățit sistemul șoselelor din aceste ținuturi. Sistemul tetrarhiei inaugurat de dînsul în anul 293 n-a dat rezultatele scontate. Dispoziția privind împărțirea de grîne locuitorilor din Alexandria a fost dată nu mult după anul 297, cînd a fost înăbușită răscoala lui Achilleus.

43 Două milioane de medimni înseamnă aproape nouă sute cincizeci de mii de hectolitri, adică o cantitate destul de însemnată, care apăsa greu asupra economiei egiptene.

κζ'

Rhodo Alexandriae praefectus Pauli eiusdem urbis antistitis impulsu et Iustiniani iussu Psoem diaconum necat. Sententia Vigili papae Paulus deicitur solio. Iustinianus Rhodonem, Theodora Arsenium capite plectunt. Vigili constantia. Faustinus Samarita reus ab imperatore absolvitur.

- 1 Τὰ μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ εἰργασμένα τοσαυτὰ ἐστίν, ὥστε μηδὲ τὸν πάντα
 2 αἰῶνα τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ ἐπαρκεῖν δύνασθαι. ὀλίγα δέ μοι ἄττα ἐκ πάντων ἀπολε-
 ξαμένῳ εἰπεῖν ἀποχρήσει, δι' ὧν αὐτοῦ ἐνδηλον καὶ τοῖς ὀπισθεν γενησομένοις
 τὸ ἦθος ἅπαν διαφανῶς ἔσται, [καὶ] ὡς εἴρων τε ἦν καὶ οὔτε θεοῦ οὔτε ἱερέων
 οὔτε νόμων αὐτῷ ἔμελεν, οὔτε δήμου κατεσπουδασμένου αὐτῷ δοκοῦντος εἶναι,
 οὐ μὴν οὔτε τινὸς τὸ παράπαν αἰδοῦς ἢ τοῦ τῆς πολιτείας ξυμφόρου ἢ ὅτου τι
 προὔργου ἐς αὐτὴν γένοιτο, ἢ ὅπως σκήψεώς τινος τὰ πρᾶσσόμενα τυχεῖν δύναίτο,
 οὔτε ἄλλο τι αὐτὸν ἐσθίει, ὅτι μὴ μόνη ἀφαιρέσις τῶν ἐν πάσῃ γῆ κειμένων χρη-
 μάτων. ἄρξομαι δὲ ἐνθὲνδε.
- 3 Ἀρχιερέα κατεστήσατο Ἀλεξανδρεῦσιν αὐτὸς Παῦλον ὄνομα. ἐτύγγανε
 4 δὲ Ῥόδων τις, Φοῖνιξ γένος, ἔχων τηνικάδε τὴν Ἀλεξανδρείας ἀρχὴν. ᾧ δὴ ἐπέ-
 στελλεν ἐς ἅπαντα Παύλῳ ὑπηρετεῖν προθυμίᾳ τῇ πάσῃ, ὅπως δὴ ἀτελεύτητον
 5 μένοι τῶν πρὸς αὐτοῦ ἐπαγγελλομένων μηδέν. ταύτη γὰρ τῶν Ἀλεξανδρέων
 τοὺς ἀίρετικούς) ἐταιρίζεσθαι αὐτὸν ἐς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ᾤετο δυνατὸν
 6 ἔσεσθαι. ἦν δὲ τις Ἀρσένιος, Παλαιστίνος γένος, ὅσπερ Θεοδώρα τῇ βασιλίδι
 ἐν τοῖς μάλιστα ἀναγκαιοτάτοις ἐπιτήδειος γεγονώς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ δυνάμιν τε
 7 πολλὴν μεγάλην τε περιβαλλόμενος χρήματα ἐς βουλῆς ἀξίωμα ἤλαθε, καίπερ μι-
 8 αίνον ὄνοματος ἀντιλαβέσθαι τοῦ Χριστιανῶν ἔγνω. ὁ μὲντοι πατήρ τε καὶ ἀδελφὸς
 τῇ τούτου δυνάμει θαρσοῦντες διαγεγόνασιν μὲν ἐν Σκυθοπόλει, περιστέλλοντες
 9 πάντας. διὸ δὴ οἱ πολῖται σφίσι ἐπαναστάντες ἄμφω ἔκτειναν θανάτῳ οἰκτίστῳ,

GPS || 3 ζυαε sequuntur, narrat Liberatus Brev. cap. 23, cf. Cyrill. Scythopolit. In
 vita S. Sabae ed. Cotelerius, Eccl. Graec. Monumenta III. Paris. 1686). Cedren. I 655,22.
 Theoph. I 222,18 Cramer, Anecd. II 110.

1 οὖν S: om. GP || ὥστε S: ὡς GP || μηδὲ Dind: μήτε GPS || τῷ Reiske: τὰ GPS ||
 2 ἀποχρήσει εἰπεῖν G || καὶ del. Dind, Comp 177,8 || ἔμελεν G || οὔτε Kraš: οὐδὲ GPS ||
 ὅτου GPS: ὅπου Syk I 27: ὅπου Comp 177,11 et p. 291 || τι delendum putat Haury ||
 σκήψεώς GP: ἐκ σκήψεώς S: ἐπισκήψεως Reiske || μόνη ἢ Comp 177,12 || χρημάτων κει-
 μένων S || 3 αὐτὸς GP: om. S || 4 μένοι Dind: μένοι GPS || πρὸς GP: πρὸ S || 5 ἀίρετι-
 κὸς add. Haury: εὐδοκιμώτερος vel λογιμώτερος add. Alem: πρώτους vel πλείστους
 Reiske: ἱερεῖς Isambert: πλείστους Comp 178,1 || 6 Παλαιστίνος S: Παλαιστινός G: Παλαι-
 στινός P || τε PS: om. G || περιβαλλόμενος P, Syk I 28: περιβαλλόμενος GS || 8 θαρσοῦντες
 G || ἀνήκεστα GPS: τὰ ἀνήκεστα Kall I 257, cf. IV, 4,1; 27,31 || πάντας GPS: πάντα
 Kall I 257, cf. II 43,3

La îndemnul lui Paul, arhiepiscop al cetății, și din porunca lui Iustinian, conducătorul Rodon din Alexandria ucide pe diaconul Psoes. La sfatul papei Vigilius, Paul este îndepărtat din scaun. Iustinian ia capul lui Rodon, iar Teodora lui Arsenius. Statornicia lui Vigilius. Samariteanul Faustinus este iertat de împărat pentru vina pe care o are.

Isprăvile lui Iustinian sînt atît de grozave și așa de multe la număr 1
încît nici o întregă veșnicie n-ar ajunge să le poți povesti pe toate. De 2
aceea va trebui să aleg din toate numai cîteva, din care se va vădi în chip
lămurit, pentru oamenii de după noi, toată plămădeala ființei sale; deoa-
rece era prefăcut și nu-i păsa nici de Dumnezeu, nici de preoți, nici de legi
și nici de popor, de care părea că avea grijă; și nu se sinchisea deloc nici
de binele statului și nici de propășirea lui, sau cum ar putea să-și ascundă
faptele; deoarece nu se gîndea la nimic altceva decît să prade avuțiile din
toată lumea. Voi începe cu acestea.

A pus în fruntea locuitorilor din Alexandria un arhieru cu numele 3
Paul. Se întîmpla că pe atunci conducerea cetății Alexandria o avea un
oarecare Rodon, sirian de neam. Împăratul l-a rugat să-l sprijine din toată 4
inima pe Paul spre a înfăptui orice hotărîre luată de arhieru. Așa credea 5
Iustinian că va putea cîștiga de partea sa pe rătăciții din Alexandria în
sprijinul celor hotărîte la întîlnirea din Calcedon. Era un oarecare Arsenius, 6
palestinian de neam, care o ajutase pe împărăteasa Teodora în lucruri de
cea mai mare trebuință și de aceea se bucura de multă putere, stăpînea averi
mari și ajunsese la treapta de senator, cu toate că se dovedise un ticălos
de rînd. El era samaritean, dar pentru a nu pierde puterea s-a hotărît să 7
treacă cu numele de partea creștinilor. Tatăl și fratele său trăiau în Scytho- 8
polis și se bizuiau pe puterea lui: își păstrau mai departe credința strămo-
șească și în numele lui puneau la cale tot felul de grozavii împotriva crești-

---

3 Neînțelegerile religioase dădeau mult de lucru împăraților și amenințau unitatea sta-
tului. În anul 537 Iustinian l-a rinduit patriarh în Alexandria pe Paul din Tabannes spre a
înfrunta rezistența ereticilor de acolo și a-și cîștiga bunăvoința papei Vigilius. Teodora spri-
jinea în taină pe eretici și lupta pentru înlăturarea lui Vigilius. Dar autorul nostru nu înfăți-
șează disputele religioase, ci comportarea imorală a lui Iustinian și dă în vileag amănunte
interesante pentru cunoașterea vieții economice și sociale din împărăția bizantină.

5 Sinodul din Calcedon, din preajma Bizanțului, a avut loc în anul 451 și a luat decizii
importante, care au devenit apoi temelul credinței oficiale din împărăția bizantină. Iustinian
căuta să apere dogmele stabilite de acest sinod spre a întări unitatea statului.

7 Samaria era o regiune în nordul Palestinei care a păstrat o anumită autonomie față
de Ierusalim, iar în concepția religioasă a mers pe drumul ei propriu. Samaritenii respectau
numai cele cinci cărți ale lui Moise și respingeau adaosurile sau interpretările ulterioare.

- 10 κακά τε πολλά ξυνηνέχθη Παλαιστίνιοις ἐνθένδε γενέσθαι. τότε μὲν οὖν αὐτὸν οὔτε Ἰουστινιανὸς οὔτε βασιλεὺς κακόν τι ἔδρασαν, καίπερ αἰτιώτατον γεγονότα δυσκόλων ἀπάντων, ἀπειπὼν δὲ αὐτῷ ἐς Παλάτιον μηκέτι ἰέναι· ἐνδεδελεχέστατα γὰρ
- 11 τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς τῶν Χριστιανῶν ἠνωχλοῦντο. οὗτος Ἀρσένιος βασιλεὶ χαριεῖσθαι οἰόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον ζὺν τῷ Παύλῳ ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν στέλλεται, ὡς δὴ τὰ τε ἄλλα ὑπηρετήσων καὶ τὴν ἐς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς πειθῶ ξυγκα-
- 12 τεργασόμενος αὐτῷ δυνάμει τῇ πάσῃ. ἰσχυρίζετο γὰρ ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον, ἠνίκα οἱ τοῦ Παλατίου ἀποκεκλεισθαι ζυνέπεσε, τῶν ἐν Χριστιανοῖς οὐκ ἀμελέ-
- 13 τητος γεγονέναι δογμάτων ἀπάντων. ὅπερ τὴν Θεοδώραν ἠνίασε· τὴν ἐναντίαν γὰρ ἐσκήπτετο τῷ βασιλεὶ ἐς τοῦτο ἰέναι, ὡς μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις εἴρηται.
- 14 ἐπεὶ οὖν ἔν) Ἀλεξανδρεῦσιν ἐγένοντο, διάκονόν τινα Ψόην ὄνομα Ῥόδων Παῦλος παρέδωκε τεθνηξώμενον, φάσκων δὴ αὐτὸν μόνον οἱ αὐτῷ ἐμποδῶν
- 15 ἴστασθαι τοῦ μὴ τὰ βασιλεὶ δεδογμένα ὑποτελέσαι. τοῖς δὲ βασιλέως γράμμασι Ῥόδων ἠγμένους, συχνοῖς τε οὔσι καὶ λίαν σπουδαίοις, αἰκίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον
- 16 ἔγνω. <καὶ> δς ὑπὸ τῆς βασάνου κατατεινόμενος αὐτίκα θνήσκει. ἅπερ ἐπεὶ ἐς βασιλέα ἦλθεν, ἐγκειμένης ἰσχυρότατα τῆς βασιλίδος, ἅπαντα βασιλεὺς ἐπὶ Παύλῳ τε καὶ Ῥόδωνι καὶ Ἀρσενίῳ εὐθὺς ἐκίνει, ὥσπερ τῶν πρὸς αὐτοῦ τούτοις
- 17 δὴ τοῖς ἀνθρώποις ἐπηγγελμένων ἐπιλελησμένους ἀπάντων. Λιβέριον οὖν τῶν ἐκ Ῥώμης ἄνδρα πατρίκιον καταστησάμενος ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρχῆς καὶ τῶν δοκίμων ἱερέων τινὰς ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔστειλε τὴν τοῦ πράγματος ποιησομένους διάγνωσιν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ῥώμης ἀρχιδιάκονος Πελάγιος ἦν, τὸ Βιγιλίου τοῦ
- 18 ἀρχιερέως ὑποδὺς πρόσωπον, ἐπιτεταγμένον οἱ τοῦτο γε πρὸς τοῦ Βιγιλίου· τοῦ τε φόνου ἐλληλεγμένον Παῦλον τῆς ἱερωσύνης εὐθὺς καθείλον, φυγόντα δὲ Ῥόδωνα ἐς Βυζάντιον τὴν τε κεφαλὴν ἀφείλετο ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγρπατα ἐποιή|σατο, καίπερ τρισκαίδεκα ἐπιστολάς τοῦ ἀνθρώπου ἐνδειξαμένου, ἅσπερ αὐτῷ βασιλεὺς ἔγραψε σπουδάζων τε καὶ διατεινόμενος ἄγαν ἐπαγγέλλων τε ἅπαντα τῷ Παύλῳ ὑπηρετεῖν ἐπιτάττοντι καὶ μηδ' ὀτιοῦν ἀντιτείνειν,
- 19 ὅπως ἐπὶ τῇ δόξῃ ἐπιτελέσαι τὰ δόξαντα δυνατὸς εἴη. Ἀρσένιόν τε Λιβέριος

GPS || 13 cf. An. 10,15

9 Παλαιστίνιοις Hauriy: Παλαιστινοῖς P: Παλαιστηνοῖς GS || 10 οὔτε — οὔτε Dind: οὐδὲ — οὐδὲ GPS || ἀπειπῶν G || τῶν PS: om. G || ξυγκατεργασόμενος Alem: συγκατεργασάμενος G: ξυγκατεργασάμενος PS || 12 δογμάτων GS: πραγμάτων P || 13 εἴρηται Reiske: εἰρήσεται GPS || 14 ἐν add. Alem || ἐγένοντο GP: ἐγένετο S || *Psoum* Liberat. || αὐτῷ del. Reiske, Comp || μὴ GPS: δὴ Comp 179,8 || 15 καὶ add. Hauriy: ἀλλ' add. Comp 179,11 || 16 βασιλέα ἦλθεν) Alem: βασι GP: * S || βασιλεὺς GPS: ὁ βασιλεὺς Alem: del. Syk I 28 || 17 τῶν ἐκ Hauriy: τὸν ἐκ GPS || Ἀλεξανδρέων Alem: Ἀλεξάνδρου GPS || Ἀλεξάνδρειαν Reiske: Ἀλεξαδρέων GPS || ποιησομένους P, Alem: ποιησαμένους GPS || ἦν Πελάγιος P || τὸ Dind: τοῦ GPS || 18 ἐλληλεγμένον Syk I 28: ἐλληλεγμένου GPS: ἐλληλειγμένους οἱ μὲν Comp 180,3 et p. 253 || τὸ PS: τὸν G || καίπερ GP: καίτοι S || ἅσπερ GP: ὥσπερ S || ὅπως Alem: ὅμας GPS

nilor. De aceea cetățenii s-au răsculat și i-au ucis pe amândoi cu moartea 9
cea mai de plîns; și de aici s-au ivit o mulțime de nenorociri pentru locui-
torii din Palestina. Nici Iustinian și nici împărăteasa nu i-au făcut atunci 10
vreo neplăcere, deși era vinovat de toate fărădelegile, dar l-au rugat să nu
mai vină niciodată la palat; căci din pricina lui stăteau foarte prost în ochii
creștinilor. Socotind că poate face pe placul împăratului, acest Arsenius a 11
fost trimis nu mult după aceea în Alexandria, împreună cu Paul, spre a da
ajutor, între altele, să-i înduplece din toate puterile pe cei din Alexandria.
El arăta stăruitor că în timpul acesta, cît s-a întîmplat să-i fie închise por- 12
țile palatului, a cercetat cu mare grijă toate învățăturile creștinilor. Știrea 13
a supărat-o pe Teodora, deoarece ea lăsa să se înțeleagă că merge în
această treabă pe o cale cu totul potrivnică decît împăratul, așa cum am
povestit mai înainte. După ce au ajuns în Alexandria, Paul a dat pe mîna 14
lui Rodon, spre a fi ucis, pe un diacon cu numele Psoes, spunînd că numai
acesta îl împiedică să nu poată împlini poruncile împăratului. Rodon s-a 15
lăsat îndemnat de scrisorile lui Iustinian, multe la număr și deosebit de stă-
ruitoare, și a hotărît să-l supună la chinuri; și fiind pus la încercări, omul
a încetat din viață. Cînd a auzit împăratul, la îndemnul atotputernic al 16
împărătesei, a aruncat îndată toată vina pe Paul, Rodon și Arsenius, ca și cum
uitase de toate poruncile date acestor oameni. A pus în fruntea celor din 17
Alexandria pe Liberius, un patrician din Roma, și l-a trimis acolo împreună
cu cîțiva preoți de vază spre a cerceta această faptă; iar printre ei era și
arhidiaconul Pelagius din Roma, o față bisericească aflată sub oblăduirea arhie-
reului Vigilus și rînduită de acesta. După ce au dovedit omorul, l-au înlăturat 18
îndată pe Paul din cîntea sa ecleziastică; iar lui Rodon, fugit în Bizanț,
împăratul i-a luat capul și a trecut averile sale pe seama statului, cu toate
că omul arăta treisprezece scrisori în care împăratul îi scria să caute și să
aibă deosebită grijă să îplinească toate poruncile lui Paul și să nu-i stea
cu nimic împotriva, spre a putea înfăptui tot ce credea el de folos în spri-

---

14 Populația creștină din Alexandria vorbea în bună parte grecește, iar numele Psoes rămîne o dovadă în această privință. Arsenius (adică „Bărbătosul”) este și el un nume grecesc, iar Rodon înseamnă în grecește „bucet de trandafiri”. În schimb Liberius, omul trimis de la Roma, purta un nume latinesc. Supușii împărăției se înțelegeau între ei prin mijlocirea uneia din cele două mari limbi de cultură ale timpului: greaca și latina. Numele proprii circulau cu ușurință dintr-o parte în alta a imperiului, cum ne arată numeroasele nume latine păstrate în izvoarele bizantine, precum și numele grecești care au stăruit în lumea occidentală.

γνώμη Θεοδώρας ἀνεσκολόπισε, καὶ αὐτοῦ τὰ χρήματα δημοσιοῦν βασιλεὺς ἔγνω, καίπερ οὐδὲν αὐτῷ ἐπεγκαλεῖν ἔχων ἢ ὅτι ξὺν τῷ Παύλῳ δίαιταν εἶχε.

20 Ταῦτα μὲν οὖν εἴτε ὀρθῶς εἴτε ἄλλη πη αὐτῷ εἴργασται, οὐκ ἔχω εἰπεῖν,
21 ὅτου δὲ δὴ ἔνεκα ταῦτά μοι εἴρηται αὐτίκα δηλώσω. ὁ Παῦλος χρόνῳ τινὶ ὕστερον
22 ἔς Βυζάντιον ἦκων ἑπτὰ τε χρυσοῦ κεντηνάρια τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέμενος
23 ἠξίου τὴν ἱερωσύνην ἀπολαβεῖν ἅτε αὐτὴν οὐδενὶ νόμῳ ἀφηρημένος. Ἰουστι-
νιανὸς δὲ τὰ τε χρήματα ἐδέξατο πρῶτος καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐν τιμῇ ἔσχεν, ἀρχιε-
ρέα τε ὠμολόγησεν Ἀλεξανδρεῦσιν αὐτὸν καταστήσεσθαι αὐτίκα δὴ μάλα, καίπερ
24 ἑτέρου τὴν τιμὴν ἔχοντος, ὥσπερ οὐκ εἰδὼς ὅτι δὴ τοὺς αὐτῷ ξυνοικήσαντάς τε
25 καὶ ὑπουργεῖν τετολημκότας ἔκτεινέ τε αὐτὸς καὶ τὰς οὐσίας ἀφείλετο. ὁ μὲν
οὖν Σεβαστὸς ἔς ἄγαν διατεινόμενος τὸ πρᾶγμα ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο, Παῦλος δὲ
26 διαρρήδη ἐπίδοξος ἦν τὴν ἱερωσύνην ἀπολήψεσθαι μηχανῇ πάσῃ. ἀλλὰ Βιγίλιος
τηνικάδε παρὼν εἴκειν βασιλεῖ τὸ τοιοῦτον ἐπιτάττοντι οὐδαμῇ ἔγνω. ἔφασκε
27 γὰρ οὐχ οἴός τε εἶναι ψῆφον τὴν οἰκείαν αὐτὸς ἀνάδικον διειργάσθαι, τὴν Πελα-
28 γίου παραδηλῶν γνῶσιν. οὕτως ἄλλου οὐδενὸς τῷ βασιλεῖ τούτῳ ὅτι μὴ χρημάτων
ἀφαιρέσεως ἀεὶ ἔμελεν. εἰρήσεται δὲ καὶ ἄλλο | τοιόνδε.

26 Φαυστίνος ἦν τις, Παλαιστίνος γένος, Σαμαρείτης μὲν γεγωνὼς ἄνωθεν,
27 ὀνόματος δὲ τοῦ Χριστιανῶν ἀντιλαμβανόμενος ἀνάγκη τοῦ νόμου. οὗτος ὁ Φαυ-
στίνος ἔς τε βουλῆς ἀξίωμα ἤλθε καὶ τῆς χώρας τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ἥσπερ αὐτὸν
παραλυθέντα οὐ πολλῷ ὕστερον ἔς τε τὸ Βυζάντιον ἦκοντα τῶν τινες ἱερέων διέ-
βαλλον ἐπενεγκάμενοι ὡς Σαμαρειτῶν νόμιμα περιστέλλει, καὶ Χριστιανούς δρά-
28 σσειε τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ ὤκημένους ἀνόσια ἔργα. Ἰουστινιανὸς δὲ ἀγριαίνεσθαι τε
καὶ δεινὰ ποιεῖσθαι διὰ ταῦτα ἐδόκει, ὅτι δὴ αὐτοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔχοντος
29 τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ὑφ' ὅτου οὖν διασύροίτο. οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς συγκλήτου
βουλῆς τὴν διάγνωσιν πεπονημένοι τοῦ πράγματος φυγῇ τὸν Φαυστίνον ἐζημίω-
30 σαν, βασιλέως ἐγκειμένου σφίσι. βασιλεὺς δὲ πρὸς αὐτοῦ χρήματα ὅσα ἐβούλετο
31 κεκομισμένος ἀνάδικα εὐθύς τὰ δεδικασμένα ἐποίησε. Φαυστίνος δὲ αὖθις τὸ
πρότερον ἀξίωμα ἔχων, βασιλεῖ τε ὠμίλει ἐπίτροπός τε καταστάς τῶν ἐν Παλαι-
στίνῃ τε καὶ Φοινίκῃ βασιλικῶν χωρίων ἀδεέστερον ἅπαντα κατειργάζετο ὅσα

GPS

20 αὐτῷ GPS: αὐτοῖς Comp 180,3 || 21 ὕστερον PS: om. G || τε Maltr: τι GPS ||
αὐτὴν — νόμῳ GP: οὐδενὶ αὐτὴν τρόπῳ S || 22 ὑπουργεῖν GP: ὑπουργείσαν S || αὐτὸς ἔκτεινέ
τε αὐτοὺς Comp 181,4 || 23 πάσῃ PS: τῇ πάσῃ G || 24 τὸ P: τῷ GS || διειργάσθαι GPS:
διειργάσασθαι Herw 35,333 || 25 ἔμελεν S: ἔμελλεν GP || 26 Παλαιστίνος Maltr: Παλαιστηνός
GS: Παλαιστίνος P || 27 ἔς τε PS: ἔς G || τινες GPS: τινες ἐκεῖ Comp 181,16 et p. 295 ||
περιστέλλει GPS: περιστέλλοι Syk I 28 || 28 ποιεῖσθαι PS: ποιεῖν G: πονεῖσθαι Comp 182,2
et p. 296 || ὅτου οὖν P: ὅτου οὖν G: ὅτι οὖν S || 29 ἐκ S: om. GP || 30 αὖθις om. P, add.
P(mg.) || 31 ἐν Παλαιστίνῃ τε καὶ Φοινίκῃ Alem: ἐκ Παλαιστίνης τε καὶ Φοινίκης GPS

jinul credinței. La cererea Teodorei, Liberius l-a răstignit pe Arsenius, iar împăratul a trecut averile sale pe seama statului, măcar că n-avea pentru ce să-l învinuiască, decît doar că s-a aflat împreună cu Paul.

Dacă toate acestea au fost bine făcute sau nu n-aș putea spune; dar voi arăta îndată de ce am vorbit despre ele. Paul a venit puțin mai tîrziu în Bizanț, a dat acestui împărat șapte cîntare de aur și i-a cerut să-i dea îndărăt cinstea ecleziastică din care ar fi fost înlăturat, chipurile, fără nici un temei legiuit. Iustinian a luat banii cu dragă inimă, l-a ținut în cinste și s-a arătat gata să-l pună cît mai repede arhieru în Alexandria, ca și cum ar fi uitat că el însuși i-a ucis și răpit de averi pe cei care au lucrat împreună cu dînsul și l-au sprijinit. Împăratul se străduia din răputeri și grăbea lucrurile, iar Paul era pe deplin încredințat că va primi îndărăt cinstea bisericească prin toate mijloacele. Dar Vigilius, care se afla atunci în Bizanț, a respins cu tărie porunca împăratului și a zis că nu poate călca în picioare o hotărîre luată de el însuși, spre a îmbrățișa credința lui Pelagius. Așadar împăratul acesta n-avea altă grijă decît să ia averile oamenilor. Voi arăta și altă întîmplare asemănătoare.

Era un oarecare Faustinus, palestinian de neam, dar de obîrșie samaritean, care a îmbrățișat cu numele și de nevoie credința creștină. Acest Faustinus a ajuns la cinstea de senator și a avut conducerea ținutului, dar a fost înlăturat puțin după aceea și a venit în Bizanț. Cîțiva preoți l-au pîrît că stăruie în credința samariteană și a iscat tot felul de fărădelegi împotriva locuitorilor din Palestina. Iustinian părea amărît de faptul acesta și înfuriat că în timpul domniei sale numele de creștin a ajuns să fie sfîrtecat pînă într-atîta. Cei din sfatul bătrînilor au cercetat lucrurile și l-au pedepsit pe Faustinus cu surghiunul, la îndemnul împăratului. Dar Iustinian a luat de la el bani cîți a poftit și a înlăturat îndată hotărîrea judecării, iar Faustinus a primit din nou cinstea avută mai înainte: el se înțelegea bine cu împăratul și își făcea fără sfială toate mendrele ca chivernisitor și cîrmuitor al moșurilor împărătești din Palestina și Fenicia, lucrînd după

24 Pelagius era colaboratorul lui Vigilius și trimis special (*apocrisiarius*) pe lângă curtea lui Iustinian. Mai tîrziu, cu ajutorul lui Iustinian, el a ajuns papă (556—561) în locul lui Vigilius, înlăturat de conducerea bizantină cu ajutorul trupelor din Italia de către Velisarie și prin zelul Antoninei.

26 Procopius cunoaște mai bine evenimentele din patria sa, dar nu ne dă puțința să tragem vreo concluzie în privința originii sale etnice. El respectă credințele străvechi și nu aprobă prozelitismul bisericii oficiale.

- 32 οἱ αὐτῷ βουλομένῳ εἶη. ὄντινα μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς τρόπον τὰ Χριστιανῶν
δικαιώματα περιστέλλειν ἤξιον, καίπερ οὐ πολλῶν εἰρημένων ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν-
33 δε βραχέων ὄντων τεκμηριοῦν ἔστιν. ὅπως δὲ καὶ τοὺς νόμους οὐδεμιᾶ ὀκνήσει
κατέσειε χρημάτων κειμένων βραχυτάτῳ δηλωθήσεται λόγῳ.

κη'

Priscus Emesenus falsarius. Praescriptio centenaria ecclesiis data. Longinus Prisci fraudem deprehendit. Hebraeos vexat Iustinianus.

- 1 Πρίσκος τις ἐν τῇ Ἐμεσηνῶν ἐγένετο πόλει, ὅσπερ ἀλλότρια γράμματα
μιμῆσθαι εὐφυῶς ἐξηπίστατο, τεχνίτης τε ἦν περὶ τὸ κακὸν τοῦτο δεξιὸς ἄγαν.
2 ἐτύγχανε δὲ ἡ τῶν Ἐμεση|νῶν ἐκκλησία τῶν τινος ἐπιφανῶν κληρονόμος γεγε-
3 νημένη χρόνοις τισὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ πατρίκιος μὲν τὸ
4 ἀξίωμα, Μαμμιανὸς δὲ ὄνομα, γένει λαμπρὸς καὶ περιουσία χρημάτων. ἐπὶ δὲ
Ἰουστινιανοῦ βασιλεύοντος ὁ Πρίσκος διερευνησάμενος πόλεως τῆς εἰρημένης
τὰς οἰκίας πάσας, εἴ τινας εὐρέ τε πλούτῳ ἀκμάζοντας καὶ πρὸς ζημίαν χρημάτων
μεγάλων διαρκῶς ἔχοντας, τούτων διερευνησάμενος ἐς τὸ ἀκριβὲς τοὺς προπά-
τορας, γράμμασιν αὐτῶν παλαιοῖς ἐντυχῶν, βιβλίδια πολλὰ ὡς παρ' ἐκείνων
γεγραμμένα πεποιήται, ὁμολογούντων πολλὰ χρήματα τῷ Μαμμιανῷ ἀποδώσειν
5 ἅτε παρακαταθήκης λόγῳ ταῦτα πρὸς ἐκείνου κεκομισμένων. τό τε ὁμολογημένον
ἐν τούτοις δὴ τοῖς καταπλάστοις γραμματείοις χρυσίον ξυνῆει οὐχ ἦσσαν ἢ ἐς
6 ἑκατὸν κεντηνάρια. καὶ ἀνδρὸς δὲ τινος, ὅσπερ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τηνικάδε τοῦ
χρόνου καθήμενος, ἠνίκα ὁ Μαμμιανὸς περιῆν, δόξαν τε πολλὴν ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ
καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ ἔχων, ἅπαντα ἐπετέλει τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεία, ἕκαστον
οἰκείοις ἐπισφραγίζων αὐτὸς γράμμασιν, ὅνπερ ταβελλίωνα καλοῦσι Ῥωμαῖοι,
τὰ γράμματα δαιμονίως μιμησάμενος τοῖς διοικουμένοις τὰ πράγματα τῆς Ἐμε-
σηνῶν ἐκκλησίας παρέδωκεν, ὁμολογηκόσι μοῖραν αὐτῷ τινα κείσθαι τῶν ἐθένδε

GPS(usque ad 33 ὅπως) || 1—9 ὅσπερ — ἀποκεκλείσθαι Suid s.v. Πρίσκος || 6 ἅπαντα —
γράμμασιν Suid s.v. ταβελλίον

32 τὰ Χριστιανῶν τρόπον S || 33 κειμένων GP: προκειμένων Reiske, sed cf. An. 28,6 ||
1 γράμματα G: πράγματα P || εὐφυῶς GP: ὑπερφυῶς Suid || 3 ἦν δὲ Suid: ἤδη GP || μὲν
Suid: εἶεν GP || τὸ ὄνομα Suid || 4 ἐπὶ δὲ Suid: ἐπεὶ οὖν GP || βασιλεύοντος GP: om. Suid ||
διερευνησάμενος GP: διαριθμησάμενος Suid, Comp 183,5 || οἰκίας GP: οὐσίας Suid: οἰκίας
καὶ τὰς οὐσίας Comp 183,6 || τινας Suid: τι GP || τε πλούτῳ GP: πλούτῳ τε Herw 35,334 ||
ἀκμάζουσας — ἐχούσας G || περιεακμάζοντας Suid || μεγάλην Suid || εἰς Suid || παραθήκης
Suid || πρὸς GP: παρ' Suid || κεκομισμένοι Suid || 5 τό τε GP: τὸ δὲ Syk I 28 || ὁμολογη-
μένον Suid: ὁμολογημένων GP || χρυσίον om. Suid || ξυνῆει Dind: ξυνῆει GP, Suid || 6 τοῦ
χρόνου GP: χρόνου Suid || ἐπὶ τῇ G: ἐπὶ P: ἐπὶ τε Suid || τῇ ἄλλῃ om. Suid || ἕκαστον GP:
ἕκαστον αὐτῶν Suid || αὐτὸς om. Suid || τῆς GP: τῆς τῶν Suid || ὁμολογηκόσι Suid: ὁμολο-
γηκότων GP

dorința inimii sale. Așadar iată cum se învrednicea Iustinian să apere drepturile creștinilor, deși n-am pomenit multe fapte; dar puținele câte le-am spus sînt o dovadă îndestulătoare. Cum a călcat în picioare legile, fără nici un pic de rușine, în fața banilor, voi arăta foarte pe scurt în cele ce urmează.

28

Plastograful Priscus din Emesa. Îngăduința de o sută de ani dată bisericilor. Longinus descoperă fărădelegile lui Priscus. Iustinian hărțuiește evreii.

În cetatea Emesa trăia un oarecare Priscus, care plăsmuia de minune scrisorile altora și era mare meșter în această îndeletnicire răufăcătoare. Se întîmplase că biserica de acolo ajunsese cu cîțiva ani mai înainte moștenitoarea unui om de seamă, anume Mamian, un patrician dintr-o familie vestită și cu multă avere. În timpul domniei lui Iustinian acest Priscus cerceta toate casele din amintita cetate și căuta oameni bogați care să poată fi înșelați cu sume destul de însemnate; și scotocind cu grijă hîrțiile lăsate de strămoșii acestor familii dădea peste scrisori vechi și plăsmuia tot felul de cărți, chipurile, scrise de ei, care arătau că dătoresc o mulțime de bani lui Mamian, luați de la acesta cu împrumut. Aurul mărturisit în aceste scrisori ticluite se ridica la nu mai puțin de o sută de cîntare. În vremea cînd trăia Mamian, lucra în tîrg un bărbat cu multă trecere pentru simțul său de dreptate și alte lucruri bune. El alcătuia toate scrisorile cetățenilor și le întărea pe fiecare cu semnătura sa, iar romanii îi ziceau acestui om „scriitor de tăblițe” (*tabellio*). Priscus a plăsmuit cu o dibăcie diavolească scrisul acestui bărbat și a dat hîrțiile pe mîna celor care chiverniseau averile bisericii din Emesa, iar aceștia au făgăduit să-i dea o parte din cîștigurile dobîndite în felul acesta. Pentru că legea se împotrivea, deoarece toate pricinile

32 Procopius pune aici degetul pe rană, deoarece Iustinian căuta să arate că este cel mai mare apărător al creștinismului și al bisericii oficiale; dar pofta sa de bani era fără margini și nu se oprea nici în fața lucrurilor celor mai sfînte. Cine altul putea fi o asemenea ființă, conchide autorul, decît stăpînul iadului, „conducătorul duhurilor necurate”?

33 Autorul pare obosit și grăbit să încheie această scriere.

1 Emesa, oraș în Siria pe malurile fluviului Orontes (azi Homs, cu aproximativ 100000 de locuitori, dintre care 20000 creștini). A fost cucerită de romani în secolul întii și a ajuns mai tîrziu la oarecare însemnătate politică, iar Iulia Doamna, soția împăratului Septimius Severus era originară de acolo. Din familia ei se trîgea și împăratul Severus Alexander. În Emesa au activat doi episcopi cunoscuți, și anume Eusebios (în jurul anului 359) și Nemesios (pe la 400). În anul 636 a fost cucerită de arabi.

5 O sută de cîntare, adică aproximativ treizeci și două de kilograme.

6 *Tabellio* (de la *tabella* „tăbliță, contract, act”) era omul care întocmea contracte, testamente, acte de căsătorie, documente de vânzare-cumpărare, cf. Tertulian, *Virg. vel. 12: tabellae sponsalium, nuptiarum*.

7 πορισθησομένων χρημάτων. ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος ἐμποδῶν ἴστατο, τὰς μὲν ἄλλας
 δίκας ἀπάσας ἐς τριακοντοῦτιν παραγραφὴν ἄγων, ὀλίγας δὲ ἄττας [καὶ] τὰς
 ὑποθηκαρίας καλουμένας τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν μήκει ἐκκρούων, μηχανῶνται
 8 τοιάδε. ἐς Βυζάντιον ἀφι|κόμενοι καὶ χρήματα μεγάλα τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέμε-
 νοι ἐδέοντο σφίσι τὸν τῶν πολιτῶν ὄλεθρον οὐδὲν ὀφληκῶτων ξυγκατεργάζεσθαι.
 9 ὁ δὲ τὰ χρήματα κεκομισμένος μελλήσει οὐδεμιᾶ νόμον ἔγραψεν, οὐ χρόνοις
 τὰς ἐκκλησίας τοῖς καθήκουσιν, ἀλλ' ἐνιαυτῶν ἑκατὸν πλήθει δικῶν τῶν αὐταῖς
 προσηκουσῶν ἀποκεκλείσθαι, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν Ἑμέσῃ μόνον κύρια εἶναι, ἀλλὰ
 10 καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν. Ἑμεσηνοῖς τε τὸ πρᾶγμα τοῦτο διαιτῶν ἔταξε
 Λογγίνον τινα δραστήριον τε ἄνδρα καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν ἄγαν, ὃς καὶ τὴν τοῦ
 11 δήμου ἀρχὴν ἐν Βυζαντίῳ ὕστερον ἔσχεν. οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας τὰ πράγματα διοι-
 κούμενοι τὰ μὲν πρῶτα τῶν τινι [τῶν] πολιτῶν δίκην κεντεναρίοι ἐκ βιβλίων
 τῶν εἰρημένων λαχόντες δυοῖν, κατεδικάσαντο τοῦ ἀνθρώπου εὐθύς, ὃ τι καὶ
 ἀπολογήσαιτο οὐδαμῆ ἔχοντος διὰ τε χρόνου τοσόνδε μῆκος καὶ ἄγνοιαν τῶν
 12 τότε πεπραγμένων. ἐν πένθει δὲ μεγάλῳ ἐκάθηντο οἱ τε ἄλλοι ξύμπαντες ἄνθρωποι
 ὁμῶς τοῖς συκοφάνταις ἐκκείμενοι καὶ πάντων μάλιστα οἱ τῶν Ἑμεσηνῶν λογι-
 13 μώτατοι. τοῦ δὲ κακοῦ ἐς τοὺς πλείστους ἤδη τῶν πολιτῶν ἐπιρρέοντος προμη-
 14 θειάν τινα τοῦ θεοῦ ξυνηνέχθη γενέσθαι τοιάνδε. Πρίσκον ὁ Λογγίνος τὸν τοῦτο
 δὴ τὸ σκαιώρημα ἐργασάμενον ἅπαντα ὁμοῦ κομίζειν οἱ τὰ γράμματα ἐκέλευσεν,
 15 ἀναδυόμενόν τε τὴν πρᾶξιν ἐρράπισε δυνάμει τῇ πάσῃ. ὁ δὲ ἄνδρὸς ἰσχυροῦ λίαν
 τὴν πληγὴν οὐδαμῆ ἐνεγκῶν ἔπεσεν ὕπτιος, τρέμων δὲ ἤδη καὶ περιδεῆς γεγωνῶς,
 ὄλωσ τε Λογγίνον ἠσθῆσθαι τὰ πεπραγμένα <ὕπονοῶν> ὠμολόγει, οὕτω τε τῆς
 σκαιωρίας ἀπάσης ἐς φῶς ἐνεχθείσης τὴν συκοφαντίαν πεπαῦσθαι | ξυνέβη.
 16 Ταῦτα δὲ οὐ μόνον ἐς τοὺς νόμους ἀεὶ καὶ καθ' ἐκάστην εἰργάζετο τοὺς
 Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ οὖς Ἑβραῖοι τιμᾶσι καταλύειν ὄδε βασιλεὺς ἐν σπουδῇ εἶχεν.
 17 ἦν γάρ ποτε αὐτοῖς ἐπανιών ὁ χρόνος τὴν Πασχαλίαν ἑορτὴν πρὸ τῶν Χριστιανῶν

GP || 7 ἐς τριακοντοῦτιν: Nov. 9 cum enim antiqua iura triginta annorum metis temporales exceptiones circumcludebant et, si hypotheca fuerat, paulo longiora eis spatia condonabant, nos... centum tantummodo annorum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus... Nov. 111 || 9 Haec lex (Nov. 9 Ut ecclesia Romana centum annorum habeat praescriptionem) data est anno 535, Nov. 111 „invocat (anno 541) constitutionem, quae praescriptionem centum annorum locis venerabilibus dederat“. Malal. 482,1

7 παραγραφὴν Suid: παράγραφον GP || καὶ del. Haury, Syk I 28 || καλουμένας GP: πάσας Suid || μηχανῶνται τοιάδε om. Suid || 8 μεγάλα om. Suid || τούτῳ GP: Ἰουστινιανῷ Suid || ἐδέοντο — ἔγραψεν GP: μελλήσει οὐδεμιᾶ ἐπεισαν γράψαι νόμον Suid || ὀφληκῶτων Haury: ὀφειληκῶτων GP: ὀφειληκῶτων Herw || 9 ἐκκλησίας GP: ἐκκλησίους Suid || δικῶν Suid: δοκῶν GP || ἐν Ἑμέσῃ P, Alem, Heis 970: ἐν Ἑμέσε G || κύρια P: κύριοι G || 11 τῶν del. Reiske, Comp || τοῦ ἀνθρώπου — ἀπολογήσαιτο — ἔχοντος Haury: τοὺς ἀνθρώπους — ἀπολογήσαιτο — ἔχοντας GP || 12 λογιμώτατοι Haury: λογιώτατοι GP || 15 ὄλωσ G(mg.): ὄλης G: ὄλωσ P || ὕπονοῶν add. Reiske: τὰ οἱ κακῶς πεπραγμένα ὕπονοῶν Comp 185,9 et p. 296 || ὠμολόγει Alem: ὁμολογῶν GP: ἐξωμολόγει Reiske || 17 Πασχαλίαν G: Πασχάλιον P

se stingeau și erau șterse după treizeci de ani, iar câteva, de pildă cele care priveau zălogirile, după patruzeci, ei au pus la cale cele ce urmează. S-au 8
 dus în Bizanț, au dat împăratului sume mari de bani și i-au cerut să lucreze
 împreună cu dînșii la pierderea unor cetățeni care n-aveau nici o vină. Ius- 9
 tinian a luat banii și fără nici o sfială a alcătuit o lege prin care bisericile
 erau oprite de la drepturile convenite lor, nu după răstimpul obișnuit, ci
 abia după o sută de ani, iar hotărîrea aceasta avea putere nu numai în
 Emesa, ci în toată împărăția romană. Pentru îndreptarea lucrurilor din 10
 Emesa împăratul l-a rînduit pe un oarecare Longinus, un bărbat hotărît
 și foarte puternic la trup, care a ajuns mai pe urmă conducătorul poporului
 din Bizanț. Pe temeiul cărților amintite mai sus, cei care chiverniseau averile 11
 bisericii au cerut mai întîii o datorie de două cîntare de la un cetățean și
 au cîștigat îndată judecata, deoarece omul nu putea să se apere, din pri-
 cina timpului îndelungat și a necunoașterii faptelor petrecute mai de mult.
 Toți ceilalți, și mai ales oamenii de seamă din Emesa, erau în mare suferință, 12
 deoarece cădeau pradă pîrîtorilor. Dar tocmai cînd nenorocirea i-a atins 13
 pe cei mai mulți dintre dînșii, s-a întîmplat că a venit mila lui Dumnezeu
 în felul acesta. Longinus i-a poruncit lui Priscus, uneltitorului acestei fără- 14
 delegi, să aducă în același timp toate scrisorile sale, iar el pregeta să facă
 lucrul acesta. Atunci a început să-l bată cu vergile, din toate puterile. Priscus 15
 n-a fost în stare să țină piept loviturilor date de acest bărbat zdravăn
 și a căzut la pămînt, cu fața în sus: tremurînd de frică și temîndu-se că
 Longinus cunoaște în amănunțime toate isprăvile sale, a mărturisit. Așa s-a
 întîmplat că a ieșit la lumină toată fărădelegea și s-a pus capăt uneltirilor.

Așa făcea acest împărat totdeauna și în fiecare zi, nu numai față de 16
 legile romanilor, ci s-a grăbit să calce în picioare și obiceiurile sfinte ale evre-
 ilor. Dacă se întîmpla vreodată că sărbătoarea paștilor lor cădea înainte de 17

---

7 Hotărîrea legiferată în *Codex Iustinianus* I 2, 23 din anul 530 cerea un termen de trei-
 zeci de ani, iar cea consemnată în *Novela* 9, din anul 535, ridică acest termen la o sută de
 ani; mai tîrziu (în anul 541) împăratul a coborît din nou acest răgaz la patruzeci de ani
 (*Novela* 111). Nu știm dacă aceste oscilări au avut vreo legătură cu afacerea din Emesa.
Novela 9 a fost adresată papei Ioan din Roma și ni s-a păstrat numai în limba latină. Ea spune,
 printre altele: „Legile vechi fixau un termen de treizeci de ani, iar dacă era vorba de ipoteci
 acordau un termen ceva mai lung. Noi excludem însă de la acest termen sfintele biserici, mai
 ales cînd e vorba de pierderi și datorii și hotărîm un termen de o sută de ani“. În *Novela* 111
 din anul 541 citim: „Poruncim ca acum pentru sfintele biserici și mănăstiri, pentru azilurile
 de străini și orfani, pentru orfelinate și case de protecție a cerșetorilor termenul de prescripție
 să fie de patruzeci de ani“.

16 Procopius arată mai multă înțelegere față de evrei decît față de samariteni și le
 recunoaște anumite deosebiri de ritual sau de concepție de viață. Iustinian ținea seama în
 primul rînd de interesele statului și dorea o uniformizare a imperiului, în toate domeniile.
 De aceea nu tolera sectele și erezile creștine, dar nici religiile sau credințele necreștine.

ἀγαγὼν τύχοι, οὐκ εἶα ταύτην τοὺς Ἰουδαίους καιροῖς τοῖς καθήκουσιν ἄγειν,
 οὐδέ τι ἐν ταύτῃ ἐξοσιουσθαι τῷ θεῷ ἢ ἐπιτελεῖν τῶν ἐν σφίσι αὐτοῖς νομίμων.
 18 πολλοὺς τε αὐτῶν οἱ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τεταγμένοι ἅτε προβατείων κρεῶν ἐν τούτῳ
 γευσάμενους τῷ χρόνῳ, τῆς ἐς τὴν πολιτείαν παρανομίας ὑπάγοντες χρήμασιν
 19 ἐζημίουν πολλοῖς. ἔργα μὲν οὖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα Ἰουστινιανοῦ ἀνάριθμα ἐξε-
 πιστάμενος οὐκ ἂν τι ἐνθείην, ἐπεὶ πέρασ δοτέον τῷ λόγῳ. ἀποχρήσει γὰρ καὶ
 δι' αὐτῶν τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἦθος σημήναι.

κθ'

Iustiniani dissimulatio rixam gravissimam parit. Eudaemonis et Euphratae hereditates occupat. Lex de heredibus senatorum. Iniqua Iustiniani sententia. Praesente illectus pecunia nec Venetis favet.

1 Ὅτι δὲ εἴρων τε καὶ κατάπλαστος ἦν, αὐτίκα δηλώσω. τὸν Λιβέριον τοῦτον,
 οὐπερ ἐμνήσθην ἀρτίως, παραλύσας ἧς εἶχεν ἀρχῆς, Ἰωάννην ἀντ' αὐτοῦ κατε-
 2 στήσατο Αἰγίπτιον γένος, ἐπὶ κλησιν Λαξαρίωνα. ὅπερ ἐπεὶ Πελάγιος ἔγνω Λιβε-
 ρίῳ φίλος ἐς τὰ μάλιστα ὧν, τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεπυθάνετο εἶπερ ὁ ἀμφὶ Λαξα-
 3 ρίωνα λόγος ἀληθῆς εἶη. καὶ ὃς εὐθὺς ἀπηρνήσατο μηδὲν πεπραγένοι τοιοῦτο
 ἀπισχυρισάμενος, γράμματά τε αὐτῷ πρὸς Λιβέριον ἐνεχείρισεν, ἐντελλόμενος
 4 βεβαιότατα τῆς ἀρχῆς ἔχεσθαι, καὶ μηδενὶ αὐτῆς τρόπῳ μεθίεσθαι. οὐ γὰρ ταύτης
 ἐθέλειν ἐν τῷ παρόντι αὐτὸν παραλῦσαι. ἦν δὲ τις τῷ Ἰωάννῃ ἐν Βυζαντίῳ θεῖος,
 Εὐδαίμων ὄνομα, ἐς τε τὸ τῶν ὑπάτων ἀξίωμα ἦκων καὶ χρήματα περιβεβλημένος
 5 πολλὰ ἐπίτροπος τέως τῆς βασιλέως οὐσίας ἰδίας. οὗτος Εὐδαίμων ἐπειδὴ ταῦτα
 ἠκηκόει ἄπερ|ἐρρήθη, καὶ αὐτὸς βασιλέως ἀνεπυθάνετο εἰ ἐν βεβαίῳ τῷ ἀδελ-
 6 φιδῷ τὰ τῆς ἀρχῆς εἶη. ὁ δὲ ὅσα οἱ πρὸς Λιβέριον ἐγγέγραπτο ἀρνησάμενος, πρὸς
 τὸν Ἰωάννην γράμματα γράψας ἀντιλαβέσθαι τῆς ἀρχῆς δυνάμει πάσῃ ἐπέστελλεν.
 7 οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτῷ νεώτερον ἀμφ' αὐτῆ βεβουλεύσθαι. οἷσπερ ὁ Ἰωάννης ἀνα-
 πεισθεὶς Λιβέριον ἀναχωρεῖν τοῦ τῆς ἀρχῆς καταγωγίου ἅτε αὐτῆς παραλελυ-
 8 μένον ἐκέλευεν. Λιβέριος δὲ αὐτῷ πείθεσθαι οὐδαμῆ ἔφασκεν, ἠγμένος δηλονότι
 9 τοῖς βασιλέως καὶ αὐτὸς γράμμασιν. ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης τοὺς οἱ ἐπομένους ὀπλί-
 σας ἐπὶ τὸν Λιβέριον ἦει, ὁ δὲ ξὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν εἰς ἀντίστασιν εἶδε. μάχης

GP || 1 Λιβέριον cf. An. 27,17

17 ἐξοσιουσθαι G: ἐξισουσθαι P || 18 παρανομίας P, Alem: παρανόμως G || 19 Ἰου-
 στινιανοῦ Alem: Ἰουστινιανῷ GP || 3 τῆς ἀρχῆς G: ἀρχῆς P || καὶ Alem: ἢ GP || 4 πολλὰ
 G: μεγάλα P || ἰδίας οὐσίας P || 5 ταῦτα P: ταῦτ' G || ἀδελφιδῷ P, Reiske: ἀδελφῷ G || 6 Λιβε-
 ριον P: Βελισάριον G || πάσῃ P: τῇ πάσῃ G || 7 οὐδ' Dind: οὐτ' G: δ, τ' P: οὐδὲν γὰρ
 Comp 187,6 et p. 299 || 8 πείθεσθαι GP: πείσεσθαι Syk I 28 || 9 αὐτὸν P: αὐτὸν G || ἀντί-
 στασιν P, Dind: ἀνθίστασιν G

paștile creștinilor, el nu-i lăsa s-o sărbătorească la timpul convenit și nici nu le îngăduia atunci să aducă jertfe lui Dumnezeu sau să îndeplinească ceva din cele legiuite. Mulți dintrei ei erau învinuiți de hulă împotriva statului și pedepsiți cu sume mari de bani de către cei rînduiți în fruntea dregătorilor, pentru că mîncau carne de miel. Mai cunosc și alte isprăvi ale lui Iustinian de felul acesta, să nu le poți număra, dar nu le mai povestesc, deoarece trebuie să pun un capăt povestirii mele. Dar și din cele amintite pînă aici ne ajunge să cunoaștem firea și năravurile acestui om.

29

Prefăcătoria lui Iustinian pricinuieste o încăierare cît se poate de neplăcută. El pune mîna pe moștenirile lui Eudemon și Euftratas. Legea despre moștenitorii senatorilor. O hotărîre nedreaptă a lui Iustinian. El e ademenit de banii aduși de față și nu-i cruță nici pe „albaștri“.

Iustinian era înșelător și prefăcut, după cum voi arăta mai departe. Pe acest Liberius, pomenit adineaori, l-a scos din slujba pe care o avea și l-a pus în locul lui pe Ioan, născut în Egipt și poreclit Laxarion. Cînd a auzit de lucrul acesta Pelagius, cel mai bun prieten al lui Liberius, l-a întrebat pe împărat dacă zvonul despre Laxarion este adevărat. Iustinian a tăgăduit repede și l-a încredințat că n-a luat nici o hotărîre de felul acesta, apoi i-a înmînat o scrisoare pentru Liberius, în care îi porunca să-și apere cu dirzenie dregătoria și să n-o lase din mîna cu nici un preț, deoarece nu dorește să-l scoată dintr-însa în clipa de față. Ioan avea în Bizanț un unchi cu numele Eudemon, ajuns la treapta de consul și înconjurat de multe bogății, deoarece chivernisise pînă atunci averile din casa împăratului. Aflînd de cele amintite mai sus, acest Eudemon l-a întrebat și el pe împărat dacă dregătoria nepotului său este bine întemeiată. Iustinian a tăgăduit cele scrise lui Liberius și a alcătuit o scrisoare către Ioan, în care îi porunca să-și ia în primire dregătoria prin orice mijloace, deoarece n-a luat altă hotărîre mai nouă cu privire la dînsa. Înduplecat de aceste cuvinte, Ioan a poruncit lui Liberius să se îndepărteze de pe locul dregătoriei sale, ca unul care a fost scos dintr-însa. Dar Liberius i-a răspuns că nu va da ascultare hotărîrii sale în nici un fel, fiind îndemnat și el, se vede, de scrisoarea împăratului. Ioan și-a înarmat însoțitorii și a năvălit asupra lui Liberius, iar acesta împe-

1 Faptele povestite în acest capitol par a fi fost adăogite mai pe urmă. Ele aveau de scop să discrediteze și mai mult pe Iustinian, că ar fi fost inconsecvent, nesincer și lacom. În genere legislația lui Iustinian urmărea întărirea statului, în dauna marilor latifundiari, spre a micșora influența acestora și a împiedica ivirea unor pretendenți la tronul imperial. În lupta împotriva aristocrației funciare Iustinian se sprijinea pe „oamenii noi“ (*homines novi*) și pe reprezentanții bisericii.

- τε γενομένης, ἄλλοι τε πολλοὶ πίπτουσι καὶ Ἰωάννης αὐτὸς ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων.
- 10 Εὐδαίμονος οὖν ἰσχυρότατα ἐγκειμένον, μετὰπεμπος εὐθὺς ἐς Βυζάντιον ὁ Λιβέριος ἦν, ἥ τε σύγκλητος βουλή τὴν διάγνωσιν ποιουμένη τῶν πεπραγμένων, ἀπεψηφίσατο τοῦ ἀνθρώπου, ἐπεὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπελθόντος, ἀλλ' ἀμυνομένου τὸ μίasma
- 11 ξυνηνέχθη γενέσθαι. βασιλεὺς μέντοι οὐ πρότερον ἀπέστη ἕως αὐτὸν ἐξημίωσε χρήμασι λάθρα.
- 12 Οὕτω μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς ἀληθίζεσθαι τε ἠπίστατο καὶ εὐθύγλωστος ἦν. ἐγὼ δὲ πάρεργόν τι τοῦδε τοῦ λόγου εἰπεῖν οὐκ ἄπο τοῦ καιροῦ οἶομαι εἶναι. ὁ μὲν γὰρ Εὐδαίμων οὗτος ἐτελεύτησεν οὐ πολλῶ ὕστερον, ξυγγενῶν μὲν οἱ ἀπολελειμμένων πολλῶν, οὔτε διαθήκην τινὰ διαθέμενος οὔτε τι ἄλλο τὸ παράπαν εἰπών.
- 13 ὑπὸ χρόνον δὲ τὸν αὐτὸν καὶ τις ἄρχων γεγωνὸς τῶν ἐν Παλατίῳ εὐνούχων ὄνομα Εὐφρατᾶς ἀπελύθη τοῦ βίου, ἀδελφιδοῦν μὲν ἀπολιπών, οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ
- 14 διαθέμενος τῇ αὐτοῦ πολλῇ ἐς ἄγαν οὔση. ἄμφω δὲ βασιλεὺς τὰς | οὐσίας ἀφείλετο, κληρονόμος γεγεννημένος αὐτόματος καὶ οὐδὲ τριῶβολόν τινα τῶν νομίμων
- 15 κληρονόμων προέμενος. τοσαύτη αἰδοῖ ἐς τε τοὺς νόμους καὶ τῶν ἐπιτηδείων
- 16 τοὺς ξυγγενεῖς ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐχρήτο. οὕτως καὶ τὰ Εἰρηναίου πολλῶ ἔμπροσθεν τελευτήσαντος δικαίωμα οὐδ' ὅτιοις ἐπ' αὐτοῖς ἔχων ἀφείλετο.
- 17 Τούτων δὲ τὸ ἐχόμενον ὑπὸ χρόνον τε τὸν αὐτὸν γεγονὸς οὐκ ἂν σιωπῶην. Ἀνατόλιος τις ἦν ἐν Ἀσκαλωνιτῶν τῷ λευκώματι τὰ πρωτεῖα ἔχων. τούτου τὴν παῖδα γαμετὴν γυναῖκα τῶν τις Καισαρέων πεποιήται, Μαμιλιανὸς ὄνομα, οἰκίας
- 18 ἐπιφανοῦς ἄγαν. ἦν δὲ ἡ κόρη ἐπὶ κληρος, ἐπεὶ μόνης αὐτῆς Ἀνατόλιος ἐγεγόνει
- 19 πατήρ. νόμφ δὲ ἄνωθεν διωρισμένον, ἐπειδὴν βουλευτῆς τῶν τινος πόλεων οὐκ ἀπολελειμμένων οἱ παίδων γόνου ἄρρενος ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθείη, τῶν ἀπολελειμμένων ὑπὸ τούτου χρημάτων τὸ μὲν τεταρτημόριον δίδοσθαι τῷ τῆς πόλεως βουλευτηρίῳ, πάντων δὲ τῶν ἄλλων τοὺς κληρονόμους τοῦ τετελευτηκότος ἀπονασθαι, γνώρισμα ἦθους τοῦ οἰκείου κἀνταῦθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐνδεικνύμενος, νόμον ἔναγχος ἐτύγχανε γράψας, ἔμπαλιν τὰ τοῦ πράγματος διοικούμενον ὅπως
- δὴ, ἐπειδὴν βουλευτῆς ἄπαις τελευτῶν γόνου ἄρρενος τῆς οὐσίας οἱ μὲν κληρονόμοι τὸ τέταρτον ἔχουεν, τὰλλα δὲ πάντα τὸ τε δημόσιον καὶ τὸ τῆς πόλεως
- 20 λεύκωμα φέροντο. καίτοι οὐδεπώποτε δημόσιον ἢ βασιλεὺς ἀφ' οὗ γεγόνασιν

GPS (inde ab 12 Οὕτω μὲν) || 10 ἦ τε — γενέσθαι Suid s.v. ἀπεψηφίσατο || 13 cf. VIII, 3,19 || 19 τὸ τε δημόσιον cf. Nov. 38 cap. 11

10 ἦν GP: malit ἦει Haury || ἐπελθόντος Suid, Kraš: ἐλθόντος GP || 11 χρήμασι Herw: χρήματα GP || 12 οὕτω GP: οὕτως S || μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς G: οὖν om. P: Ἰουστινιανὸς οὐ μόνον S || ἦν GPS: εἶναι Alem || μὲν οἱ GP: μέντοι S || οὔτε GP: οὔτε δὲ S || 13 χρόνον δὲ Syk I 28: χρόνον τε GPS || αὐτοῦ Dind: αὐτοῦ GPS || 15 ἐχρήτο PS: ἐχρήτο G || 16 οὕτως Alem: οὗτος GPS || δικαίωμα Alem: διακαιώματα GPS || 17 ἐχόμενον GPS: ἐπόμεινον Comp 144,18 || τε τὸν GS: τὸν P || τῷ PS: om. G || 19 δίδοσθαι GS: ἀποδίδοσθαι P || κἀνταῦθα τοῦ οἰκείου S || τὰ τοῦ GS: τοῦ P || διοικούμενον GP: διοικούμενα S || τελευτῶν Kraš: τελευτῶν GPS

ună cu cei din jurul său au fost nevoiți să se împotrivescă. S-a dat o luptă aprigă și au căzut mulți dintre ei, printre care și Ioan, care avea dregătoria. Eudemon a stăruit din răspuțeri și Liberius a fost chemat îndată în Bizanț. 10 Sfatul bătrînilor a cercetat cum s-au petrecut lucrurile și l-a surghiunit pe Liberius, ținînd seama și de faptul că el nu înfruntase, ci numai se apăruse în această încăierare. Dar împăratul nu s-a liniștit pînă nu l-a pedepsit în 11 taină cu luarea averii.

Așa înțelegea Iustinian să spună adevărul și să vorbească fără înconjur. 12 Cred însă că e nimerit să mai adaug ceva la cele povestite. Acest Eudemon a murit nu mult după aceea, lăsînd în urmă o mulțime de rude, dar n-a alcătuit un testament și nici n-a rostit o singură vorbă despre avere. Tot 13 în vremea aceea a încetat din viață și un conducător din rîndurile scopiților de la palat, cu numele Eufratas. Acesta a lăsat în urmă un nepot de frate, însă n-a luat nici o hotărîre cu privire la averea lui, care era foarte însemnată. Împăratul le-a luat la amîndoi averile, după ce s-a făcut cu de 14 la sine putere moștenitorul lor și n-a dat urmașilor legiuți nici un singur ban. Cu atîta lipsă de rușine se purta acest împărat față de legile statului 15 și de rudele prietenilor săi. Tot așa a pus mîna și pe avuțiile lui Irineu, mort 16 cu mult mai înainte, fără să aibă nici un drept asupra lor.

N-aș vrea să trec sub tăcere și o altă întîmplare petrecută tot în timpul acela. Era un oarecare Anatol, aflat pe primul loc în sfatul cetățenilor din Ascalon. Copila lui s-a măritat cu un bărbat din Caesarea, numit Mamilian, dintr-o casă foarte binevăzută. Fata era moștenitoarea lui după lege, 18 deoarece tatăl ei, Anatol, o avea numai pe dînsa. De multă vreme se hotărîse printr-o lege că, atunci cînd moare cineva din sfatul cetăților și nu lasă 19 moștenitori de parte bărbătească, un sfert din averile lui să fie date cetății, iar toate celelalte să fie împărțite între moștenitorii celui răposat. Dar împăratul a arătat și aici cît îi putea năravul. A venit repede cu o lege ieșită de curînd și a întors lucrurile altfel, hotărînd că atunci cînd moare cineva din sfatul cetăților și nu lasă urmași de parte bărbătească un sfert din ave-

11 Liberius, patrician și senator onorat cu înalte demnități civile și militare, se bucură de simpatia lui Procopius, după cum se vede și din *Războiul cu goșii* I, 4, 23—24: „Unii dintre solii întorși din Italia au povestit împăratului toată întîmplarea, iar dintre toți, mai cu seamă Liberius, un bărbat deosebit de frumos și vrednic și în stare să spună adevărul“.

13 Eudemon și Eufratas n-au lăsat moștenitori direcți și nici testamente. După lege, averile lor urmau să treacă pe seama statului. Procopius critică aici nu temeurile juridice ale hotărîrii lui Iustinian, ci numai pe cele morale.

17 Procopius insistă și aici asupra temeiului moral și nu juridic al întîmplării. El cunoștea, probabil, pe Mamilian în chip direct, deoarece acesta era din cetatea de naștere a scriitorului, anume Caesarea, în Palestina, pe malul mării, cam la 110 km de Ierusalim, la mijlocul drumului între porturile moderne Jaffa și Haifa. Orașul se înfiripase sub Ptolemei și s-a numit la început *Cetatea lui Straton*, apoi în anul 10 al erei noastre a primit numele *Caesarea*.

- 21 ἄνθρωποι χρημάτων βουλευτικῶν μετασχεῖν ἔσχε. τούτου τοίνυν κειμένου τοῦ νόμου, Ἀνατολίῳ μὲν ἐπεγένετο ἡ τέλειος ἡμέρα τοῦ βίου, ἡ δὲ τούτου παῖς τὸν τούτου κλῆρον πρὸς τε τὸ δημόσιον καὶ τὸ τῆς πόλεως βουλευτήριον κατὰ τὸν νόμον ἐνείματο, καὶ αὐτῇ γράμματα βασιλεύς τε αὐτὸς καὶ Ἀσκαλωνιτῶν οἱ τοῦ λευκώματος ἔγραψαν, | τῆς περὶ τούτων αὐτὴν ἀφιέντες ἀντιλογίας ἅτε τὰ σφίσι
- 22 προσήκοντα κεκομισμένοι ὀρθῶς καὶ δικαίως. ὕστερον καὶ Μαμιλιανὸς ἀπελύθη τοῦ βίου, ὅσπερ Ἀνατολίῳ κηδεστής ἐγεγόνει, παιδὸς οἱ ἀπολελειμμένης μιᾶς,
- 23 ἥπερ καὶ μόνη τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν, ὡς τὸ εἰκόσ, ἔσχε. μετὰ δὲ καὶ αὐτὴ περιούσης ἔτι οἱ τῆς μητρὸς ἀφίκετο ἐς τὸ μέτρον τοῦ βίου, ἀνδρὶ μὲν ξυνοικισθεῖσα τῶν
- 24 λογίμων τινί, μήτηρ δὲ οὔτε θῆλεος οὔτε ἄρρενος γενομένη γόνου. ἀλλ' Ἰουστινιανὸς πάντων ἀντελάβετο τῶν χρημάτων εὐθύς, ἐκεῖνο ἀποφθεγξάμενος τὸ θαυμάσιον, ὡς τὴν Ἀνατολίου παῖδα γυναῖκα γραῦν οὖσαν τοῖς τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ
- 25 τοῖς τοῦ πατρὸς πλουτεῖν χρήμασιν οὐχ ὄσιον εἶη. ὅπως δὲ ἡ γυνὴ μὴ ἐν τοῖς προσαίτηταῖς τὸ ἐνθὲνδε τετάξεται, στατήρα χρυσοῦν ἐς ἡμέραν ἐκάστην τὴν γυναῖκα φέρεσθαι ταύτην διώρισεν, ἕως ἂν περιῆ, τοῦτο θέμενος ἐν τοῖς γράμμασι, δι' ὧν τὰ χρήματα ἐληῖσατο ταῦτα, ὡς τὸν στατήρα προεῖται τῆς εὐσεβείας ἕνεκα τοῦτον· « ἔθος γάρ μοι », ἔφη, « τὰ τε ὄσια καὶ εὐσεβῆ πράττειν».
- 26 Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀπόχρη λέγειν, ὅπως μὴ ὁ λόγος κατακόρως ἔχοι,
- 27 ἐπεὶ οὐδενὶ ἀπάντων ἀνθρώπῳ γε ὄντι δυνατὸν ἀπομνημονεῦσαι. ὅτι δὲ οὐδὲ Βενέτων τῶν οἱ ἐσπουδασμένων δοκούντων εἶναι λόγον τινὰ πεποιήται χρημάτων
- 28 παρόντων, ἐγὼ δηλώσω. Μαλθάνης τις ἐγεγόνει ἐν Κίλιξι Λέοντος ἐκείνου γαμβρός, ὅσπερ εἶπεν, ὅσπερ μοι ἔμπροσθεν εἴρηται, τὴν τοῦ καλουμένου ῥεφερεν-
- 29 δαρίου τιμὴν. τοῦτον βίας ἀναστέλλειν ἐπέστελλε τὰς ἐν Κίλιξι. ταύτης τε τῆς σκήψεως ὁ Μαλθάνης λαβόμενος ἀνήκεστα κακὰ Κιλικίων τοὺς πλείστους εἰργάζετο, καὶ τὰ χρήματα ληϊζόμενος τὰ μὲν τῷ τυράνῳ ἔπευπε, τοῖς δὲ αὐτὸς ἐδικαίου πλουτεῖν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὰ σφίσι παρόντα σιωπῆ | ἔφερον, Ταρσέων
- 30 δὲ ὅσοι Βένετοι ἦσαν τῇ ἐκ βασιλείως παρρησίᾳ θαρσοῦντες ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς

GPS || 28 ἔμπροσθεν εἴρηται cf. An. 14,16; 17,32

21 τοῦ αὐτοῦ κλήρου τὸ μέρος πρὸς Comp 189,14 et p. 300 || αὐτὴν Alem: αὐτοὺς GPS || κεκομισμένοι Alem: κεκομισμένῳ GPS || 22 ὕστερον G: ἐς ὕστερον PS || Ἀνατολίου P || μόνη PS: om. G || 23 ἄρρενος S: ἄρσενος GP || 24 ἀντελάβετο Herw: ἀνελάβετο GPS || τοῦ ἀνδρὸς — πατρὸς PS: τοῦ πατρὸς καὶ τοῖς τοῦ ἀνδρὸς G || 25 ἔφη PS: om. G || 26 μὲν PS: om. G || ὅπως μὴ GP: ὅπερ μοι S || οὐδενὶ Haury: οὐδὲ GPS || 27 δὲ οὐδὲ Comp 190,17; Syk I 28: δὲ οὐ GPS || εἶναι δοκούντων S || παρόντων χρημάτων S || 28 Μαλθάνης. Alemannus adnotat: „In inscriptione novellae 142 est Μαρθάνη, in epistula Iustiniani et actis synodi Mopsuestenae, Marthanii“ || ἔμπροσθεν S: om. GP, post εἴρηται spatium vacuum in P || ῥεφερενδαρίου Kras: ραιφερενδαρίου GPS || 29 τοῦτον GPS: τοῦτω Kras || αὐτὸς GP: αὐτὸν S || 30 βασιλείως PS: βασιλίδος G, Comp 191,8 et p. 302

rile sale să le ia moștenitorii, iar toate celelalte să cadă în seama statului și a sfatului cetății; măcar că niciodată de când e lumea nici statul și nici împăratul nu avuseseră parte din averile rămase de la cei din sfaturile cetățitorilor. În vreme ce mai era încă în ființă această lege, lui Anatol i-a venit sorocul zilei celei din urmă a vieții: copila a împărțit moștenirea, după lege, între stat și sfatul cetății, iar împăratul și cei din sfatul cetățenilor din Ascalon i-au răspuns în scris că sînt mulțumiți cu această împărțea și că au primit bine și după dreptate tot ce li se cuvine. Mai tîrziu a încetat din viață și Mamilian, ginerele lui Anatol, lăsînd numai o copilă, care a moștenit, potrivit obiceiului, toată averea tatălui ei. Apoi, în vreme ce mamă-sa mai trăia încă, a ajuns și ea la capătul vieții, după ce fusese măritată cu un bărbat de seamă, însă nu născuse copii, nici băieți și nici fete. Dar Iustinian a pus îndată mîna pe toate averile, dînd o lămurire vrednică de mirare, și anume că fata lui Anatol era acum babă bătrînă și nu-i ședea bine să se îmbogățească cu avuțiile bărbatului și tatălui ei. Pentru ca femeia să nu ajungă după aceea în rîndul cerșetoarelor, a luat hotărîrea ca această ființă să primească cîte un ban de aur pe zi, cît timp va trăi, adăugînd în scrisoarea prin care o miluia că acești bani i se plătesc din evlavie: „Am obiceiul, zicea el, să fac lucruri plăcute lui Dumnezeu și cucernice“.

Dar despre acestea ajunge cît am spus, ca să nu ne cadă greu de atîta vorbă, deoarece nimeni pe lume nu le-ar putea aminti pe toate. În fața banilor Iustinian nu-i cruța nici pe „albaștri“, care aveau aerul că-l sprijină, după cum voi arăta în cele ce urmează. În Cilicia trăia un oarecare Malthanes, ginerele lui Leon, despre care am spus mai înainte că avea cinstea de așazis referendar. Împăratul l-a însărcinat să pună capăt răskoalelor din Cilicia. Malthanes s-a slujit de acest prilej pentru a pricinui celor mai mulți cilicieni răutăți de nedescris: el jefuia averile, apoi le trimitea pe unele stăpînului nemilos, iar cu altele se îmbogățea el însuși. Unii îndurau în tăcere nenorocirile, dar „albaștrii“ din Tarsos, în nădejdea unui sprijin din partea împă-

21 Cînd vorbește de sfatul cetățenilor din Ascalon, Procopius folosește termenul λεύκωμα creat după modelul latinului *album*. Aceasta era la început o tablă albă de lemn pe care se notau știrile de seamă aduse la cunoștința cetățenilor. Există un *album praetoris*, un *album senatorium* (în care erau trecute numele tuturor senatorilor), un *album decurionum*, un *album iudicum*, precum și *alba collegii*, *veteranorum*, *pontificum* etc. Termenul λεύκωμα apare și în alte izvoare și este o dovadă a continuității culturii romane în cadrul împărăției bizantine.

28 Cilicia se afla în Asia Mică, la vest de Siria, și avea la apus munți înalți și prăpăstioși, iar în răsărit o cîmpie destul de întinsă și roditoare. Din munți se obținea lemnul pentru construcții, încălzit, export și corăbii.

30 Tarsos a devenit în anul 66 capitala Ciliciei, în anul 260 a fost cucerit de perși, iar în anul 276 jefuit de goți. Acolo a fost înmormîntat împăratul Iulian (363) și a stărui multă vreme o minoritate păgînă. Orașul era așezat pe actuala colină Gözlii Kulé.

- 31 ἀγορᾶς ἐς τὸν Μαλθάνην οὐ παρόντα σφίσι πολλὰ ὕβριζον. ὅπερ ἐπεὶ ὁ Μαλθά-
νης ἕγνω, πλῆθος στρατιωτῶν ἐπαγόμενος ἐς Ταρσὸν εὐθὺς ἀφίκετο νύκτωρ
περιπέμπων τε τοὺς στρατιώτας ἐς τὰς οἰκίας ὄρθρου βαθέος καταλύειν ἐκέλευεν.
- 32 ἔφοδον δὲ οἰόμενοι ταύτην οἱ Βένετοι εἶναι, ἐκ τῶν παρόντων ἠμύνοντο. ζυνέβη
τοῖνυν ἄλλα τε κακὰ ἐν σκότῳ γενέσθαι καὶ Δαμιανόν, ἄνδρα ἐκ βουλῆς, τοξεύματι
- 33 βληθέντα πεσεῖν. ἦν δὲ ὁ Δαμιανὸς οὗτος τῶν τῆδε Βενέτων προστάτης. ὅπερ
ἐπεὶ ἐς Βυζάντιον ἦλθεν, οἱ τε Βένετοι δυσφορούμενοι θορύβῳ ἀνά τὴν πόλιν
πολλῶ εἶχοντο, καὶ βασιλέα μὲν ἀμφὶ τῷ πράγματι ἠνώχλουν ἄγαν, Λέοντα δὲ
- 34 καὶ τὸν Μαλθάνην ζῦν δεινοτάταις ἀπειλαῖς πολλὰ ἐδυσφήμουν. καὶ αὐτοκράτωρ
οὐδέν τι ἤσσον ἀγριαίνεσθαι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐσκήπτετο. γράμμα οὖν εὐθὺς
ἔγραψε, ζήτησίν τε καὶ τίσιν τῶν τῷ Μαλθάνῃ πεπολιτευμένων κελεύων γενέσθαι.
- 35 ἀλλὰ Λέων αὐτῷ χρυσίου προέμενος πλῆθος τοῦ τε θυμοῦ αὐτίκα καὶ τῆς ἐς τοὺς
Βενέτους στοργῆς ἔπαυσε, τοῦ τε πράγματος ἀνεξετάστου μενεηκότος Μαλθάνην
βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον παρ' αὐτὸν ἦκοντα ζῦν τε πολλῆ φιλοφροσύνη εἶδε καὶ
- 36 ἐν τιμῇ ἔσχεν. ἐξιόντα δὲ οἱ Βένετοι ἐκ βασιλέως τηρήσαντες πληγὰς αὐτῷ προσ-
ετρίψαντο ἐν Παλατίῳ καὶ διαχρήσασθαι ἔμελλον, εἰ μὴ αὐτῶν τινες διεκώλυσαν,
- 37 οἱ γε πρὸς Λέοντος χρήματα ἤδη κεκομισμένοι λάθρα ἐτύγγανον. καίτοι τίς οὐκ
ἂν ταύτην τὴν πολιτείαν ἐλεεινοτάτην καλοίη, ἐν ἣ βασιλεὺς μὲν δωροδοκῆσας
ἀνεξέταστα κατέλειπε τὰ ἐγκλήματα, στασιῶται | δὲ βασιλέως ἐν Παλατίῳ ὄντος
ἐπαναστῆναι τῶν τινι ἀρχόντων οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἐτόλμησαν, ἀδίκων τε χειρῶν
- 38 ἐπ' αὐτὸν ἄρξαι; τίσις μέντοι τούτων δὴ ἔνεκα οὐδεμία οὔτε εἰς τὸν Μαλθάνην
ἐγένετο οὔτε εἰς τοὺς αὐτῷ ἐπαναστάντας. ἐκ τούτων δὲ ὅπη τις βούλοιο τὸ Ἰου-
στινιανοῦ τοῦ βασιλέως τεκμηριούσθω ἦθος.

λ'

Quae olim ratio cursus publici. Sublati a Iustiniano veredarii plurimis in locis et explo-
ratores. Eius ridiculum. Salutandi imperatoris et Augustae mos. Regiae frequentia.

GPS

31 ὄρθρου PS: ὄρθου G || 32 ἐκ τῶν GS: τῶν P || ἐκ βουλῆς GS: ἐν βουλῇ P || 33 βασιλέα
GS: βασιλεῖ P || ζῦν PS: om. G || 34 οὖν PS: μὲν οὖν G || ἔγραψε S || 35 θυμοῦ Haury:
μώμου GPS: διωγμοῦ Reiske, cf. Haury 2, p. 42 || εἰς G || 36 πληγὰς P, Alem: πληγὴν S:
πληγ' G || Παλατίῳ καὶ PS: Παλατίῳ G || αὐτῶν PS: τῶν G || 37 ἢ Alem: οἷς GPS ||
38 οὔτε — οὔτε Dind: οὔτε — οὐδὲ GP: οὐδὲ — οὐδὲ S || ὅπη Kraß: ὅτι GP: ὅ, τι S: εἶ
Reiske || βούλοιο GPS: γνῶναι βούλοιο Comp 192,17 et p. 303 || τεκμηριούσθω Alem:
τεκμηριοῦσθαι GPS

rătesei, s-au adunat în mijlocul târgului și au rostit o mulțime de cuvinte aspre împotriva lui Malthanes, care nu se afla de față. Când a auzit Malthanes a adus oaste multă, a intrat repede în Tarsos, în timpul nopții, a rînduit oștenii în jurul caselor și le-a poruncit să înceapă jafurile în zorii zilei. „Albaștrii” au crezut că e năvală tîlhărească și au început să se apere din răsuputeri. Printre multe alte nenorociri petrecute în întuneric s-a întîmplat că a căzut și Damian, un bărbat din sfatul cetății, care a fost străpuns de o săgeată. Când știrea aceasta a ajuns în Bizanț, „albaștrii” s-au înfuriat și făceau o mulțime de tărăboi prin cetate; ei îl supărau mereu pe împărat cu plîngerile lor și ocărau în tot felul cu vorbe înfricoșătoare pe Leon și Malthanes. Împăratul era și el amărît de cele întîmplate: a scris îndată o scrisoare și a poruncit să se facă cercetări și să fie pedepsite toate isprăvile lui Malthanes. Dar Leon i-a trimis o mulțime de bănet și i-a molcomit îndată mînia și dragostea față de „albaștri”: lucrurile au rămas necercetate, iar la sosirea sa în Bizanț Malthanes a fost primit de împărat cu deosebită bunăvoință și păstrat în cinstea pe care o avea. La ieșirea de la împărat, „albaștrii” l-au pîndit și au început să-l lovească, acolo în palat; și l-ar fi omorît, dacă n-ar fi fost împiedicați de cîțiva dintre dînșii, care căpătaseră bani pe ascuns de la Leon. Cine ar mai putea tăgădui că nu-i vrednic de toată mila un stat ca acesta, în care împăratul e mituit cu daruri și lasă fărădelegile necercetate, iar răzvrățiții îndrăznesc să ridice mîini nelegiuite împotriva unui dregător și-l bat fără nici o sfială chiar în palatul împăratului. Pentru aceste fapte n-au suferit pedepse nici Malthanes și nici cei care s-au ridicat împotriva lui. Dar din ele își poate face oricine o închipuire despre felul cum arăta împăratul Iustinian.

30

Care era pe vremuri rostul poștei de stat. În o mulțime de locuri Iustinian a înlăturat surugii și iscoadele. O întîmplare hazlie. Obiceiul de a se închina împăratului și împărătesei. Înghesuiala de la palat.

37 Autorul e nemulțumit: nu de sistemul de stat, ci de acțiunile și lăcomia împăratului Iustinian. Împotrivirea sa e totală, pătimașă și neînduplecată, mergînd pînă la ideea înlăturării cu forța a celor doi suverani. Opoziția și-a pus un timp nădejdi în persoana lui Velisarie, iar acesta a fost așteptat în două rînduri să pună mîna pe putere: prima oară cu prilejul îmbolnăvirii lui Iustinian; și a doua oară, după izbînzile sale din Africa și Italia. Dar el n-a cutezat o asemenea înfruntare; de aici amărăciunea și critica directă a lui Procopius.

1 Εἰ δέ τινα καὶ τοῦ τῆς πολιτείας ξυμφόρου ποιεῖται λόγον, τὰ ἐς δρόμον
 2 τε αὐτῷ τὸν δημόσιον καὶ τοὺς κατασκόπους εἰργασμένα δηλώσει. οἱ μὲν γὰρ
 Ῥωμαίων αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγενημένοι, προνοήσαντες ὅπως
 ἅπαντά τε σφίσι ἀπαγγέλλοιντο τάχιστα καὶ μηδεμιᾶ διδῶτο μελλήσει, τὰ τε
 πρὸς τῶν πολεμίων ἐν χώρα ἑκάστη ξυμπύπτοντα καὶ ταῖς πόλεσι κατὰ στάσιν
 ἢ ἄλλο τι ἀπρόοπτον συμβαίνοντα πάθος τὰ τε πρὸς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων
 ἀπάντων πανταχόθι πρασσόμενα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὅπως τε οἱ τοὺς φόρους
 παραπέμποντες τοὺς ἐπετειοὺς διασώζοιντο βραδυτῆτός τε καὶ κινδύνου χωρίς,
 3 δημόσιον ὄξύν τινα πανταχόσε πεποιήνται δρόμον τρόπῳ τοιῷδε. ἐς ἡμέρας
 ὄδον εὐζώνῳ ἀνδρὶ σταθμοὺς κατεστήσαντο, πῆ μὲν ὀκτώ, πῆ δὲ τούτων ἐλάσσους,
 4 οὐ μέντοι ἦσσαν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἢ κατὰ πέντε. ἵπποι δὲ ἴσταντο ἐς τεσσαρά-
 κοντα ἐν σταθμῷ ἑκάστῳ. ἵπποκόμοι δὲ κατὰ λόγον τοῦ τῶν ἵππων μέτρου ἐτετά-
 5 χατο ἐν πᾶσι σταθμοῖς. συχναῖς δὲ ἵππων δοκιμωτάτων ὄντων διαδοχαῖς ἐλαύ-
 νοντες ἀεὶ οἷσπερ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο, δέκα τε, ἂν οὕτω τύχοι, ὄδον ἡμερῶν
 ἀμείβοντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἔπρασσαν ἅπαντα | ὅσα μοι ἀρτίως δεδήλωται πρὸς
 δὲ καὶ οἱ τῶν χωρίων πανταχῆ κύριοι, ἄλλως τε κἂν ἐν μεσογειοῖς τὰ χωρία
 6 ὄντα ἐτύγχανεν, εὐδαιμονέστατοι ἐπ' αὐτοῖς ἐν τοῖς μάλιστα ἦσαν. τοὺς γὰρ
 ὄντας ἐκ τοῦ περιόντος σφίσι καρποὺς ἵππων τε καὶ ἵπποκόμων τροφῆς ἕνεκα
 7 τῷ δημοσίῳ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀποδιδόμενοι, χρήματα μεγάλα ἐφέροντο. ξυνέβαινέ τε
 διὰ ταῦτα τῷ δημοσίῳ δέχεσθαι μὲν ἀεὶ τοὺς ἐγκειμένους ἑκάστῳ φόρους, ἀντιπα-
 ραδέχεσθαι δὲ αὐτοὺς τοῖς ἐσκομίζουσιν αὐτίκα δὴ μάλα, καὶ προσῆν τὸ γεγε-
 νῆσθαι τῇ πολιτείᾳ τὰ δέοντα.

8 Τὰ μὲν οὖν πρότερα ταύτη πη εἶχεν. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος πρῶτα μὲν
 τὸν ἐκ Καλχηδόνης ἄχρι ἐς Δακίβιζαν καθελὼν δρόμον ἠνάγκασε πάντας ἐκ
 9 Βυζαντίου εὐθὺς ἄχρι ἐς τὴν Ἐλενούπολιν οὕτι ἐθελουσίους ναυτίλλεσθαι. πλέον-
 τες οὖν ἐν ἀκάτοις βραχείαις τισίν, οἷαις διαπορθμεύεσθαι τῆδε εἰώθασι, χειμῶ-
 νος, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπιπεσόντος, ἐπὶ μέγα κινδύνου χωροῦσι. τῆς γὰρ ἀναγκαίου
 σπουδῆς ἐγκειμένης σφίσι καιροφυλακεῖν τε καὶ προσδέχεσθαι μέλλουσαν τὴν
 10 γαλήνην ἀδύνατά ἐστιν. ἔπειτα δὲ κατὰ μὲν τὴν ἐπὶ Πέρσας ὄδον φέρουσαν τὸν
 δρόμον ἐπὶ σχήματος τοῦ πρόσθεν ὄντος εἶασεν εἶναι, ἐς δὲ τὴν λοιπὴν ζύμπασαν

G(usque ad 1 ποιεῖται) PS, quare hinc afferam lectiones cod. g || 2 φόρους ἐπετειοὺς cf. Ioannes Lydus 254,16

1 ποιεῖται GPS: ἐποιεῖτο Alem || 2 χρόνοις PS: χωρίους g || ἀπαγγέλλοιντο PS, Syk I 26; Stef II 152, cf. An. 2,5; 2,30; 12,2: ἀπαγγέλλοιντο g: ἐπαγγέλλοιντο Dind, Haury || δι-
 δῶτο PS: διδῶτο g: διδοίητο Comp 193,5 || ξυμβαίοντα S || πρασσόμενα πανταχόθι P || τε
 καὶ gP: καὶ S || 3 σταθμοὺς gP: σταθμοὺς τε S || πῆ — πῆ Dind: πῆ — πῆ PS: πῆ — ποῖ g ||
 5 ὄντα gPS: ταῦτα Alem: εἶναι Comp 194,2 et p. 304 || ἐτύγχανεν ὄντα P || εὐδαιμονέστατοι
 Alem: εὐδαιμονέστατα gPS || ἐπ' αὐτοῖς Alem: ἐπ' αὐτοὺς gPS: ἀπ' αὐτοῦ Alem in notis
 censoriis || 6 ὄντας om. Comp 194,3 et p. 304 || 7 ἀντιπαρδέχεσθαι gS: ἀντιπαρέχεσθαι P,
 Reiske || 8 ἄχρις S || τὴν om. S || 9 οἷαις Alem: οἷαι gPS || 10 ὄντος PS: οὗτος g || εἶασαν S

De avea el oarecare tragere de inimă pentru bunul mers al împără-
 ției, vor arăta măsurile luate împotriva poștei de stat și a surugiilor. Împă-
 rații romani de altădată se îngrijeau să știe tot, cât mai repede și fără nici
 o întârziere: mișcările puse la cale de dușmani în fiecare țară, răskoalele din
 cetăți și orice întâmplare neplăcută iscată împotriva conducătorilor și tuturor
 celorlalți dregători din cuprinsul împărăției romane. Pentru că dările strînse
 în fiecare an să fie trimise repede și fără primejdie, ei au rînduit pretutin-
 deni o poștă de stat, care alerga cu iuțea în felul acesta. La o cale cît putea
 merge într-o zi un bărbat bine pregătit de drum așezau locuri de popas cu
 opt, șapte sau șase slujbași, însă niciodată mai puțin de cinci. În fiecare loc
 de oprire se aflau pînă la patruzeci de cai și la toate popasurile așteptau
 surugii, aduși cu socoteală, după numărul cailor. Oamenii însărcinați cu treaba
 aceasta schimbau des caii, de altfel foarte buni, alergau mereu și se întâmpla
 că străbăteau pînă la capăt un drum de zece zile într-o singură zi, în felul
 cum am spus mai sus. În afară de aceasta, stăpînii de moșii, mai ales unde
 pămînturile se aflau înlăuntrul împărăției, trăgeau pretutindeni mari foloase
 de pe urma lor; căci în fiecare an vindeau statului roadele de prisos pentru
 hrana cailor și surugiilor și cîștigau mulți bani. De aceea se întâmpla că
 statul primea la timp dările puse pe fiecare, iar moșierii erau plătiți repede
 din aceste venituri, încît statul avea la îndemîină cele de trebuință.

Așa stăteau lucrurile altădată. Dar împăratul acesta a înlăturat mai
 întii poșta dintre Calcedon și Dacibiza și i-a silit pe toți cîți porneau zoriți
 din Bizanț spre Elenopolis să apuce, fără să vrea, pe drumul mării: ei
 pluteau în corăbii mici, cum obișnuiesc cei care trec pe acolo; iar cînd se
 întâmpla că venea furtună, ajungeau în mare primejdie; căci trebuiau să
 se grăbească și nu puteau aștepta clipa potrivită cu vreme frumoasă. Poșta
 care mergea spre Persia a lăsat-o în aceeași stare ca mai înainte, dar pe
 toate celelalte drumuri pînă în Egipt a pus pentru calea de o zi numai

---

1 Poșta de stat (*cursus publicus*) își avea originea în împărăția perșilor, de unde a trecut
 la greci, la romani și apoi la bizantini. Ea era organizată cu ajutorul unor curieri rapizi sau
 în felul cum o descrie Procopius. Locurile de popas în care se făcea schimbarea cailor se numeau
mutationes, iar cele în care se petrecea noaptea se chemau *mansiones* (de unde cuvîntul francez
maison). Persoanele care călătoreau aveau nevoie de o aprobare oficială (un soi de bilet de
 călătorie), care purta numele de *diploma* sau *evectio*. Statul nu putea susține totdeauna cheltuielile
 și obliga în acest scop autoritățile locale, adesea prin impuneri silit, încît acest *cursus pu-*
blicus a ajuns pe alocuri o povară.

8 Calcedon, oraș în Bitinia, nu departe de Constantinopol, pe coasta Asiei Mici, la ieși-
 rea din Bosfor spre sud, azi Kadiköy. Dacibiza se afla de asemenea în Bitinia, mai spre sud-
 est. Elenopolis era așezat în valea riului Draco din Bitinia, pe latura de miazăzi a golfului
 Astakos, în fața orașului Nicomedia (azi Izmit). Acest nume a fost dat în cinstea mamei împă-
 ratului Constantin cel Mare, care se chema Elena. Restrîngerea circulației s-a făcut din motive
 de economie și spre a nu greva prea mult cetățile locale, dar poșta spre Persia, importantă
 din punct de vedere strategic și economic, a rămas în funcțiune.

- ἔω μέχρι ἐς Αἴγυπτον ἐν ἡμέρας ὀδῶ σταθμὸν ἓνα κατεστήσατο μόνον, οὐχ ἵππων
 11 μέντοι, ἀλλ' ὄνων ὀλίγων. διὸ δὴ τὰ μὲν ξυμβαίνοντα ἐν χώρᾳ ἐκάστη μόλις τε
 καὶ ὄψε τοῦ καιροῦ καὶ ὀπίσω τῶν πραγμάτων ἐσαγγελλόμενα ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς
 τυγ|χάνειν εἰκός, οἱ δὲ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι καρπῶν τῶν σφετέρων σεσηπῶτων
 τε καὶ εἰκῆ κειμένων ἀνόνητοι ἐς αἰεὶ γίνονται.
- 12 Τὰ δὲ τῶν κατασκόπων ταιοαυτὰ ἐστίν. ἄνδρες πολλοὶ ἐν δημοσίῳ τὸ ἀνέ-
 καθεν ἐσιτίζοντο, οἱ δὴ ἐς τοὺς πολεμίους ἰόντες ἐν τε τοῖς Περσῶν βασιλείοις
 γινόμενοι ἢ ἐμπορίας ὀνόματι ἢ τρόπῳ ἑτέρῳ, ἐς τε τὸ ἀκριβὲς διερευνώμενοι
 13 ἠδύναντο τὰ τῶν πολεμίων ἀπόρρητα. οἱ δὲ προὔμαθον ἐφύλασσόν τε καὶ ἀπρό-
 οπτον οὐδὲν ξυνέπιπτε σφίσι. τοῦτο δὲ τὸ χρέμα κὰν τοῖς Μήδοις ἐκ παλαιοῦ
 ἦν. Χοσρόης μὲν οὖν μείζους, ὥσπερ φασί, πεποιημένος τὰς τῶν κατασκόπων
 14 ξυντάξεις προμηθείας τῆς ἐνθένδε ἀπήλαυσεν. οὐδὲν γὰρ αὐτὸν «ἐλάνθανε τῶν
 ἐν Ῥωμαίοις γινομένων. ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς οὐδ' ὅτιοῦν ἀναλώσας καὶ αὐτὸ τὸ»
 τῶν κατασκόπων ὄνομα ἐξέτριψεν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς, ἐξ οὗ δὴ ἄλλα τε πολλὰ
 ἡμαρτήθη καὶ Λαζική πρὸς τῶν πολεμίων ἐάλω, Ῥωμαίων οὐδαμῆ πεπυσμένων
 15 ὅποι ποτὲ γῆς ὁ Περσῶν βασιλεὺς ξὺν τῇ στρατῷ εἶη. ἀλλὰ καὶ καμήλους παμπλη-
 θεῖς τὸ δημόσιον ἐκ παλαιοῦ τρέφειν εἴωθει, αἱ δὴ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἐπὶ πολε-
 16 μίους ἰόντι ἅπαντα φέρουσαι τὰ ἐπιτέδεια εἶποντο. καὶ οὔτε τοῖς γεωργοῖς τότε
 ἀγγαροφορεῖν ἐπάναγκες ἦν οὔτε τι ἐνδεῖν τοῖς στρατιώταις τῶν ἀναγκαίων ξυνέ-
 βαινεν, ἀλλὰ καὶ ταύτας περιεῖλεν Ἰουστινιανὸς σχεδόν τι ἀπάσας. διὸ δὴ ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους ἰόντος τὰ νῦν τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ γεγενῆσθαι τι τῶν δεόντων
 ἀδύνατον.
- 17 Τὰ μὲν οὖν σπουδαιότατα τῇ πολιτείᾳ ἐ[πε]φέρετο τῆδε. οὐδὲν | δὲ χεῖρον
 18 καὶ τινος αὐτοῦ τῶν γελοίων ἐπιμνησθῆναι. τῶν ἐν Καισαρείᾳ ῥητόρων Εὐάγ-
 γελός τις ἦν οὐκ ἄσημος ἀνὴρ, ὅσπερ ἐπιφόρου οἱ τοῦ τῆς τύχης πνεύματος γενο-
 19 μένου χρημάτων τε ἄλλων καὶ χώρας πολλῆς κύριος γέγονεν. ὕστερον δὲ καὶ
 κώμην ἐπιθαλασσίαν τινά, Πορφυρεῶνα ὄνομα, τριῶν χρυσίου κεντηναρίων
 ἐπρίατο. ταῦτα μαθὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀφείλετο αὐτῷ τὸ χωρίον εὐθύς

gPS

10 μέχρι gP, Kall III 160: μέχρις S || 11 μὲν PS: om. g || ἐν χώρᾳ gS: ἡ χώρα P ||
 ἐκάστη Alem: μόλις ἐκάστη gPS || 12 ἢ ἐμπορίας S: ἐμπορίας gP || ἐς τε gP: ἐς S ||
 ἐπαγγέλλειν gPS: ἀπαγγέλλειν Syk I 26 || 13 προὔμαθον gS: προμαθόντες P || ἐκ παλαιοῦ gP:
 τὸ παλαιὸν S || τὰς τῶν S: τὰς πρὸς τῶν gP || συντάξεις g || 14 ἐλάνθανε — αὐτὸ τὸ add.
 Haury: τῶν ἐν γε Ῥωμαίων τῇ ἀρχῇ τότε γινομένων ἢ καὶ βεβουλευμένων λέληθεν. ὁ δὲ δὴ
 Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς καὶ αὐτὸ τὸ add. Kras: ὁ δὲ δὴ — καὶ αὐτὸ τὸ eicit Stef II 152 || οὐ-
 δαμῆ PS: οὐδαμοῦ g || 15 παμπληθεῖς gP: παλαιοῦς S || τρέφειν gP: ἐκτρέφειν S || ἀγγαρο-
 φορεῖν PS: ἀγροφορεῖν g || τῶν ἀναγκαίων PS: ἀναγκαίων g || 17 τῇ πολιτείᾳ gP: τῆς πολι-
 τείας S || ἐφέρετο Reiske: ἐπεφέρετο gPS || χεῖρον Reiske, Haury: οἶον gPS, cf. De aed.
 3,7,19; 4,4,3: εὐάρεστον οἶον Comp 196,13 et p. 306 || 18 Εὐάγγελός PS: Εὐαγγέλιός g || οἱ
 τοῦ S: τοῦ gP || 19 ἐπιθαλασσίαν P || τινά S: om. gP || Πορφυρεῶνα Alem: Πορφυρίωνα gPS ||
 χρυσίου Kras: χρυσίων gPS || αὐτῷ τὸ gPS: τὸ Haury

cîte un singur schimb de poștă, trasă nu de cai, ci de cîțiva măgari. De 11
 aceea știrile despre întîmplările din fiecare țară ajungeau anevoie și cu întîr-
 ziere, mult timp după ce aveau loc, și nu puteau fi trimise ajutoare; iar stăpîinii
 de moșii priveau cum le putrezesc roadele sau rămîn nefolosite și erau mereu
 în pagubă.

Cît despre iscoade lucrurile stăteau așa. De mult timp statul hrănea 12
 o mulțime de bărbați, care se duceau în țara dușmanilor și, după ce ajun-
 geau la perși, sub numele de neguțători sau în alt chip, cercetau cu amăn-
 unțime fiecare ungher, apoi se întorceau pe pămîntul romanilor și vesteau
 conducătorilor toate tainele vrăjmașilor. Romanii aflau din vreme, se păzeau 13
 și nu li se întîmpla nimic nebănuit. Se zice că Chosroe avea întocmiri mari
 de iscoade și trăgea foloase din această purtare de grijă; căci nu-i scăpa nimic
 din ce se petrecea la romani. În schimb Iustinian nu cheltuia nici un ban 14
 și a înlăturat de pe pămîntul romanilor pînă și numele de iscoadă; de aceea
 s-au făcut multe greșeli, iar Lazica a fost luată de dușmani, pentru că romanii
 habar n-aveau în ce parte se afla regele perșilor cu oastea lui. Din timpuri 15
 străvechi statul avea obiceiul să hrănească o mulțime de cămile care înso-
 țeau oastea romană în drum spre dușmani și cărau toate cele de trebuință.
 Pe atunci nici țărani nu erau siliți să facă corvezi și nici oștenilor nu li 16
 se întîmpla să ducă vreo lipsă; dar Iustinian a înlăturat aceste animale aproape
 cu totul. De aceea în zilele noastre, cînd oastea romană pornește împotriva
 dușmanilor nu poate fi înzestrată cu ceea ce are nevoie.

Deci lucruri de cea mai mare însemnătate pentru stat se petreceau 17
 în felul acesta. Dar nu strică să amintim și o întîmplare hazlie. Printre retorii 18
 din Caesarea era un oarecare Evanghel, bărbat vestit, care fusese purtat
 de un vînt prielnic al soartei și ajunsese stăpîn pe averi mari și pămînturi
 întinse. Mai tîrziu a cumpărat cu trei cîntare de aur un sat la marginea mării, 19
 cu numele Porfireon. Cînd a auzit împăratul Iustinian de lucrul acesta, i-a
 luat îndată locul, i-a dat numai o mică parte din prețul cumpărăturii și a

12 Serviciul de informații, atît de necesar pentru apărarea unui imperiu întins, nu putea fi desființat, ci numai redus într-o oarecare măsură. Probabil Iustinian s-a bizuit pe diferitele tratate de neagresiune încheiate cu perșii sau n-avea la îndemînă destule mijloace financiare.

14 Lazica, adică țara lazilor, se afla în Colhida, din regiunea munților Caucaz, mai ales în bazinul apusean al rîului Phasis (azi Rion), care se varsă în Pontul Euxin (Marea Neagră). Această țară poartă azi numele de Lazistan (cu capitala Kutais) și este așezată în partea de nord-vest a Republicii Sovietice Georgia.

19 Un cîntar (κεντηνάριον = *centenarium*) avea o sută de litre (λίτραι = *librae*), adică treizeci și trei de kilograme. Prin urmare prețul satului era de o sută kilograme aur. Acest sat se afla undeva pe țărmul răsăritean al Mării Mediterane, între porturile Haifa și Iafa.

- ὀλίγην [αὐτῶ] τινα τοῦ τιμήματος προέμενος μοῖραν, καὶ τοῦτο ἀποφθεγξάμενος, ὡς Εὐαγγέλῳ ῥήτορι ὄντι οὐ μήποτε εὐπρεπὲς εἶη κώμης τοιαύτης κυρίῳ εἶναι.
- 20 ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἀμηγέπη αὐτῶν ἐπιμνησθέντες, παυσόμεθα λέγειν.
- 21 Τῶν δὲ πρὸς τε Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ νεοχηθέντων καὶ ταῦτά ἐστι. πάλαι μὲν ἡ σύγκλητος βουλὴ παρὰ βασιλέα ἰούσα τρόπῳ τοιῶδε προσκυνεῖν εἴθιστο. πατρίκιος μὲν τις ἀνὴρ παρὰ μαζὸν αὐτοῦ προσεκύνει τὸν
- 22 δεξιόν. βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ καταφιλήσας τῆς κεφαλῆς ἐξίει, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες
- 23 γόνυ κλίναντες βασιλεῖ τὸ δεξιὸν ἀπηλλάσσοντο. βασιλίδα μέντοι προσκυνεῖν οὐδαμῆ εἴθιστο. παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιοῦμενοι οἱ τε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ πατρικίων ἀξίωμα εἶχον ἐπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν δὲ καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν σφίσι τετανυσμένων τῷ χεῖλει
- 24 ποδὸς ἑκατέρου ἀψάμενοι ἐξανίσταντο. οὐδὲ γὰρ ἡ Θεοδώρα τὴν ἀξίωσιν ἀνεδύετο ταύτην, ἥ γε καὶ τοὺς πρέσβεις προσίεσθαι Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων, χρήμασί τε αὐτοὺς δωρεῖσθαι, ὥσπερ ὑπ' αὐτῇ κειμένης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς,
- 25 οὐδαμῆ ἀπηξίου, πρᾶγμα οὐ πάποτε γεγονὸς ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου. καὶ πάλαι μὲν οἱ τῷ βασιλεῖ ζυγγενόμενοι αὐτόν τε βασιλέα καὶ τὴν γυναῖκα βασιλίδα ἐκάλουν, ἀρχόντων τε τῶν λοιπῶν ἕκαστον ὅπη αὐτῷ ἀξιώματος περὶ τὰ παρόντα
- 26 ἔχοι. ἦν δὲ τις τούτοις ὁποτέρῳ ἐς λόγους ζυμμίξας βασιλέως ἢ βασιλίδος ἐπιμνησθεῖη, ἀλλ' οὐ δεσπότην τε ἀποκαλοῖη καὶ δέσποιναν, ἢ καὶ μὴ δούλους τῶν τινῶν ἀρχόντων ὀνομάζειν πειρῶτο, τοσοῦτος δὲ ἄμαθής τε καὶ τὴν γλώτταν ἀκόλαστος ἐδόκει εἶναι, καὶ ἅτε ἡμαρτηκῶς τὰ πικρότατα καὶ ὑβρίσας ἐς οὐς ἦκιστα ἐχρῆν ἐνθένδε ἀπῆει.
- 27 Καὶ τὰ πρότερα μὲν ὀλίγοι τε καὶ μόλις ἐν βασιλείοις ἐγίνοντο, ἐξ ὅτου δὲ οὗτοι τὴν βασιλείαν παρέλαβον, ἄρχοντες ὁμοῦ καὶ <οἱ> λοιποὶ ζύμπαντες

gPS

19 ὀλίγην αὐτῶ PS: ὀλίγην g || Εὐαγγελίῳ g || 21 ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ PS: om. g || νεοχηθέντων gPS: νεοχηθέντων Dind || σύγκλητος S || βασιλέα Herw: βασιλεῖ gPS || εἰσιούσα Herw || εἴθιστο S: ἠβούλοντο g: εἴθισται P || 22 τὴν κεφαλὴν gP || ἐξίει g || ἅπαντες ἐς S. || 23 χειρῶν δὲ S: χειρῶν gP || σφίσι PS: om. g || 24 προσίεσθαι Piccolos: προῖεσθαι gPS || οὐ πάποτε g, Herw 35,334: πάποτε οὐ PS || 25 ζυγγενόμενοι gPS: ζυγγενέσθαι βουλόμενοι Comp 198,3 et p. 308 || ὅπη gP: ὅποι S || τὰ παρόντα S: τάδε gP: τοῦ ἀξιώματος περὶ τάδε ἔχοι Comp 198,3 et p. 308 || 26 τούτοις P: τούτων S: τούτων οἱ g || βασιλέως gP: βασιλέα S || πειρῶτο ὀνομάζειν g || τοσοῦτος PS: τοσοῦτο g: οὗτος Alem: ὁ τοιοῦτος Stef II 152 || δὲ Alem: δὲ PS: τε g || τε PS: om. g || καὶ ἅτε gPS: ὥστε ἅτε Comp 198,9 et p. 308 || ἀπῆει gPS: ἀπιέναι Comp 198,10 et p. 308 || 27 ἐν βασιλείοις P, Alem: ἐν βασιλεῖ g: ἐς βασιλ S || οἱ add. Haury, Comp

adăugat doar atîta că „unui retor ca Evanghel nu-i stă bine să stăpînească un sat ca acesta“. Dar despre asta am vorbit destul și nu mai stăruim. 20

Printre înnoirile aduse de Iustinian și Teodora în conducerea statului sînt și cele ce urmează. Înainte vreme, cînd sfatul bătrînilor se ducea la împărat, obișnuia să se închine în felul acesta. Unul dintre patricieni se pleca în spre partea dreaptă a pieptului împăratului, care îl săruta pe cap și îl lăsa să plece, iar toți ceilalți îndoiau numai genunchiul drept și apoi se îndepărtau; dar nu obișnuiau niciodată să se închine împărătesei. În schimb toți cîți intrau la Iustinian și Teodora, pînă și cei din treapta patricienilor, se aruncau repede cu fața la pămînt, întindeau cît puteau mîinile și picioarele, sărutau încălțămînta împăratului și împărătesei și apoi se ridicau. Teodora ținea la această cinste și nu se sfia deloc să iasă în întîmpinarea solilor trimiși de perși sau de alți barbari și să le dea daruri, ca și cum împărăția romanilor ar fi fost sub oblăduirea ei, lucru ce nu se mai întîmplase de cînd e lumea. Mai înainte, cînd vorbea cineva cu împăratul, îi zicea „împărate“ și soției sale „împărăteasă“, iar celorlalți dregători după cinstea pe care o avea fiecare în clipa aceea. Dar cînd îi era îngăduit cuiva un cuvînt cu unul din aceștia doi și, venind vorba de împărat sau de împărăteasă, dacă nu încerca să le zică „stăpîne“ și „stăpînă“, iar unora dintre dregători „robii lor“, un asemenea om trecea drept lipsit de învățătură și fără frîu la limbă: el pleca de acolo ca unul care a făcut o greșală amarnică, deoarece a supărat pe cei care nu se cuvenea cîtuși de puțin să-i atingă. 21 22 23 24 25 26

În timpurile de mai înainte puțini oameni și anevoie ajungeau în palatul împăratului; dar de cînd au luat domnia aceștia doi, conducătorii sta- 27

---

21 Prosternarea (προσκύνησις) la pămînt și sărutarea pămîntului sau încălțămîntei suveranilor era un obicei oriental și părea grecilor o exagerare barbară. Introducerea acestui obicei în ceremonialul curții bizantine a impresionat în chip neplăcut pe reprezentanții clasei stăpînitoare și a trezit nemulțumiri, care au găsit un ecou în opera lui Procopius. Înălții dregători și judecătorii supremi vedeau în ea o înjosire și o scădere a prestigiului personal în fața mulțimii.

22 Informațiile date de Procopius întregesc în chip util știrile cuprinse în opera lui Constantin Porfirogenetul intitulată *De caerimoniis aulae Byzantinae*. Ceremonialul era tradițional, însă nu rigid cu totul, deoarece varia în funcție de puterea, temperamentul sau capriciile suveranilor.

23 Influența Teodorei s-a făcut simțită în toate domeniile și rezultă în mod lămurit din lectura cărții de față. Terminologia de la curte a trecut apoi în cancelariile marilor dregători și a episcopilor și a stăruit pînă în zilele noastre. Studiul ei mai atent, în felul cum s-a reflectat în limbile sud-est europene, confirmă știrile oferite de izvoarele bizantine. Urmașii lui Iustinian și ai Teodorei au continuat și dezvoltat aceste obiceiuri.

27 Deplasarea puterii din cancelariile dregătorilor în cele ale împăratului a fost cu putință și din pricina energiei de care a dat dovadă acesta din urmă, dar a avut ca urmare și un control direct asupra economiei statului, ceea ce a îngăduit o operă de construcție și defrumușare, care face cinste epocii.

28 ἐν Παλατίῳ ἐνδελεχέστατα διατριβὴν εἶχον. αἴτιον δὲ ὅτι πάλαι μὲν ταῖς ἀρχαῖς
 29 τὰ τε δίκαια καὶ νόμιμα πράσσειν γνώμη αὐτονόμῳ ἐξῆν. οἱ τε οὖν ἄρχοντες διοι-
 30 κούμενοι τὰ εἰωθότα ἐν τοῖς καταγωγίσι τοῖς αὐτῶν ἔμενον, οἱ τε ἀρχόμενοι βίαιον
 οὐδὲν οὔτε ὀρώντες οὔτε ἀκούοντες βασιλέα, ὡς τὸ εἰκός, ὀλίγα ἠνώχλουν. οὔτοι
 δὲ ἅπαντα ἐπὶ πονηρῷ τῶν κατηκόων ἐφ' ἑαυτοὺς ἐς αἰεὶ ἔλκοντες ἅπαντας σφίσι
 δουλοπρεπέστατα προσεδρεύειν ἠνάγκαζον· ἦν δὲ ἰδεῖν εἰς ἡμέραν σχεδὸν τι
 ἐκάστην τὰ μὲν δικαστήρια πάντα ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἀνδρῶν ἔρημα, ἐν δὲ τῇ
 31 βασιλέως αὐλῇ ὄχλον τε καὶ ὕβριν καὶ ὠθισμόν μέγαν καὶ δουλοπρέπειαν ἐς
 αἰεὶ ξύμπασαν. οἱ τε αὐτοῖν ἐπιτήδευοι δοκοῦντες εἶναι τὴν τε ἡμέραν διηνεκῶς
 πᾶσαν καὶ τῆς νυκτὸς ἐς αἰεὶ πολλήν τινα μοῖραν ἐνταῦθα ἐστῶτες ἄυπνοί τε καὶ
 ἀπόσιτοι παρὰ καιροῦς τοὺς εἰωθότας γινόμενοι διεφθείροντο, ἐς τοῦτό τε αὐτοῖς
 32 τὴν δοκοῦσαν εὐδαιμονίαν ἀποκεκρίσθαι ξυνέπεσε. τούτων μέντοι ἀφειμένοι
 πάντων διεμάχοντο πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι, ὅπη ποτὲ Ῥωμαίων τὰ χρήματα
 33 εἶη. οἱ μὲν γὰρ ἰσχυρίζοντο ἐν βαρβάροις ἅπαντα εἶναι, οἱ δὲ βασιλέα ἔφασκον
 34 ἐν οἰκίσκοις πολλοῖς καθείρξαντα ἔχειν. ὀπηνίκα οὖν ἡ ἄνθρωπος ὦν ὁ Ἰουστι-
 νιανὸς ἀπέλθῃ τοῦ βίου, ἡ ἄτε τῶν δαιμόνων ἄρχων ἀπολύση τὸν βίον, ὅσοι τῆνι-
 κάδε περιόντες τύχῳσι, τάλῃθές εἴσονται.

gPS

29 αὐτῶν Haury: αὐτῶν gPS || βασιλέα P: βασιλεῖ g: βασιλ S || 30 οὔτοι gP: οὗτος S ||
 ἅπαντας PS: ἅπαντα g || ἦν δὲ gP: ἦν τε S || βασιλέως S: τοῦ βασιλέως g: βασιλείῳ P ||
 31 εἶναι PS: om. g || 32 οἱ ἄνθρωποι PS: ἄνθρωποι g || ὅπη PS: ὅποι g || 34 ἡ ἄτε—βίον:
 inculcata esse putat Rühl 293, cf. An. 12,14 || ἀπολύση P: ἀπολύσει gS, Comp 199,14

tului împreună cu ceilalți dregători stăteau mereu în palat. Pricina era aceea 28
că altădată ei puteau împărți dreptatea și ascultau de legi după cum se
pricepeau: dregătorii rînduiau lucrurile potrivit datinilor, iar supușii nici 29
nu vedeau și nici nu auzeau de silnicii și de aceea numai rareori îl supărau
pe împărat. Dar Iustinian și Teodora au luat toate treburile pe seama lor, 30
pentru totdeauna, spre nenorocirea supușilor, și i-au silit pe toți să se ploco-
nească înaintea lor, ca cei mai din urmă dintre sclavi. Aproape în fiecare
zi puteai vedea toate tribunalele aproape goale de oameni, în schimb la curtea
împăratului era o mulțime de lume, gălăgie, înghesuială și pretutindeni
o slugărnice desăvîrșită. Cei care îi slujeau trebuiau să stea acolo mereu 31
la îndemînă, nedormiți și nemîncați, toată ziua și o parte din noapte și își
măcinau sănătatea: la atîta ajunsese fericirea pe care păreau că o dobîndi-
seră. Iar oamenii care nu știau nimic de toate acestea se întrebau între dînșii: 32
„Oare unde-s avuțiile romanilor?” Unii răspundeau cu tărie că toate se află 33
în mîinile barbarilor, iar alții ziceau că le-a închis împăratul în cămările sale
fără număr. Cînd va părăsi Iustinian lumea noastră ca om sau cînd căpe- 34
tenia duhurilor necurate dintr-însul va pune un capăt vieții sale pe pămînt,
atunci cei care vor mai trăi întîmplător în vremea aceea vor putea afla
adevărul.

---

33 Autorul își încheie lucrarea cu o ironie (unde-s bogățiile noastre?) și cu o speranță (toate nenorocirile au un sfîrșit).

34 Supraviețuitorii vor afla adevărul de la alții, dar și din cartea lui Procopius, care numai atunci va putea ieși la lumina zilei.

INDICES

Numeris Romanis significantur libri de bellis. Numerus primus capitulum, numerus secundus paragrafum indicat. Aed. = De aedificiis.

a) INDEX NOMINUM

- Αβάντιος, cf. Ἀμάντιος
Ἄβυδος: urbs in Hellesponto prope Constantinopolim 25,2—3
Ἀδδαῖος (Ἀδδεός codd.): Syrus Iustiniano carus 25,7
Ἀθῆναι: ubi domus publica restituta non est 26,33
Αἴγυπτος: praefectus Aegypti 12,1; inde venit Theodora 12, 30; ibi exsulat Ioannes Cappadox 17,40; hinc usque ad fines Persarum Saraceni imperium Byzantinum vexaverunt 18,22; qualis fuerit eo cursus publicus 30,10; Αἰγύπτιος γένος 29,1; ἐξ Αἰγυπτίων: frumentum emunt Byzantini 26,37
Ἀκάκιος: Theodora Augustae pater, ursarius 9,2
Ἀλαμούνδαρος: eum Iustinianus ad defectiōnem invitat 11,12
Ἀλεξάνδρεια: urbs Aegypti, Alexandriae pauperes annona privati a Diocletiano ipsis assignata 26,35 sqq.; illic acta circa Paulum patriarcham 27,3 sqq.
Ἀλέξανδρος ὁ Ψαλίδιος: logotheta, dictus Forficula, vexat milites 24,9; Romanos et Peloponnesios 26,27 sqq.
Ἀμαλασοῦνθα: Theoderici regis Italiae filia, occiditur 16,1 et 5 et 6; 24,23
Ἀμάντιος: eunuchus occiditur 6,26
Ἀμάσεια: urbs Ponti terrae motu eversa 18,42
Ἀνάζαρβος: urbs Ciliciae terrae motu corrui 18,41
Ἀναστασία: Theodora Augustae soror 9,3
Ἀναστάσιος: 1. imperetor, avunculus Hypatii, prudentissimus et parcissimus 19,5; Amidenos liberaliter habet et vectigal eis in septennium remittit 23,7; exercitum in Isauros mittit 6,5; Iustinum praetorianis praefecit 6,11; eius opes Iustinianus exhausit 19,7—8; illo regnante pater Theodora mortuus est 9,3. 2. Theodora Augustae nepos 4,37; Ioanninae Belisarii filiae stuprum affert 5, 21—23
Ἀνατόλιος: Ascalonita 29,17
Ἀνδρέας: episcopus Ephesi 3,4
Ἀνθέμιος: Occidentis imperator, eius nepos 12,1
Ἄνται: Romanis infensi 11,11; 18,20; 23,6 (Haury)
Ἀντιόχεια: urbium Orientis principes, luxu plena, horribili terrae motu concussa 18,41; a Chosroe capta 2,25; ibi factio Venetorum 12,28
Ἀντωνίνα: uxor Belisarii, mulier vaferrima, eius genus et educatio 1,11 et 13 et 16 et 25; Ioanni Cappadoci dolum struit et eum insidiis capit 1,14; 2,15; 3,7; 4,18; eius adulteria 1,13; flagitia cum Theodosio filio adoptato 1,13 sqq.; Photio filio insidiatur 2,3; in delatores saevit 1,27; Constantino molitur necem 1,25 et 28; luget pro Theodosio amisso 1,38; in Orientem proficiscitur 2,17; in custodiam datur a Belisario 3,1; Belisario reconciliatur 3,12; liberata amasium recipit 3,15—18; maritum habet supplicem 4,29; ipsum quoquo versus sequitur 2,2; Ioanninam filiam negat Anastasio sponso 5,23; ipsius aetas 4,41; eius neptis est sponsa Sergio 5,33; Constantinum occidit 1,29; in Italiam proficiscitur 1,31; Byzantii 2,1; a Theodosio non disce-

- dit 2,5; 3,4; 4,18 et 19; Antonina et Belisarius 2,14; 4,23; 4,38; 5,13—14; Antonina et Theodosius; 5,20, Byzantium petit 5,23
- *Αραβία:** ibi miles Romanus 17,17
- *Ἀρέθας:** Gabalae filius, regis Saracenorum, adiungit se Belisario 2,23 et 28
- *Ἀρειανοί:** eorum templa a Iustiniano expulata 11,16—20; iidem sacris in Africa interdicti 18,10
- *Ἀρειος:** haereticus 11,16
- *Ἀρεόβινδος:** 1. maritus Preiectac, neptis Iustiniani, in Africam mittitur 5,31. 2. famulus Theodoraē 16,11
- Ἀρμένιοι** 24,16
- *Ἀρσένιος:** pseudochristianus 27,6 et 11 et 16; in crucem agitur 27,19
- *Ἀσία** 26,3
- *Ἀσκαλωνίται:** eorum princeps senatus fuit Anatolius 29,17 et 21
- *Ἀσσυρία:** vastatur ab Aretha 2,25
- *Ἀστέριος:** ὁ τῶν Πρασίνων ὀρχηστής 9,5
- Βάκχος:** Sergii pater 5,28
- Βαλεριανός:** Damiani avunculus, in Armeniam missus 2,30
- Βανδίλοι:** gens Gothica, in Africa cum Romanis contendit 18,6 et 9
- Βαρσύμης,** cf. Πέτρος Βαρσύμης
- Βασιανός:** nobilis a Theodora necatur 16,18—21
- Βασίλειος:** pater Ioannis Edesseni 12,6
- Βάσσος:** praefectus praetorio 21,6
- Βεδεριάνα:** Iustini patria 6,2
- Βελισάριος:** Antoninae maritus 1,11; calumniam apud imperatorem capit 18,9; iubet Constantinum interfici 1,28—30; rem male gerit in Perside 2,21; Nabedem vincit apud Nisibim 2,28; Aretham in Assyriam mittit 2,23; Sisauranum castellum capit 2,18; Chosroi obsidem dat Ioannem Edessenum 12,6; revocatur Byzantium, comitatus equitum ei redimitur 4,13—14; erat ignavissimus 4,22 et 25; 5,1—2 et divitissimus 4,33; infelix in altera expeditione Italica 3,30—31; 4,42 et 43; quam comes stabuli aere suo confecit 4,39; summe tunc avarus 5,4; ab Herodiano pecunias petit 5,5; Italiam afflictam relinquit 5,17; quo loco nata sit eius uxor 1,11; Theodosium adoptat 1,15—16; Antoninam deprehendit in adulterio 1,18; Theodosium interfici iubet 1,22; Antoninam stulte amat 1,20; 5,26; Theodosium, uxoris amasium, revocat, Macedoniam prodit 1,26; ad Theodosii necem Photium privignum suum hortatur 2,6—11; uxorem dat in custodiam 3,1; accitus Byzantium 3,4; iterum exauctoratur 4,13 et 15—16; indigne habitus se ad pedes coniugis abicit 4,30; magna opum parte privatur 4,17 et 31; domestica publicis praeponeit 2,21; eius ingenium 5,24; cf. etiam 1,10 et 24 et 31 et 42; 2,1 et 4—5; 2,37; 3,8; 3,12; 3,14; 4,4; 4,20; 4,29; 4,31—32; 4,38; 4,40; 5,9; 5,13—14; 5,16; 5,18; 5,20
- Βένετοι:** factio Circensis, illis favet Iustinianus 7,1 et 6; 18,33; et Theodora 10,16; 17,3; eorum habitus 7,8 et 17 et 22; rixae et caedes 18,33; 29,36; flagitia 7,15; Theodoraē matri ursarii munus tradunt 9,7; modestissimi fiunt 7,3; 9,43; Veneti Antiochiae 12,28; et Tarsi 29,30; cf. etiam 9,33; 10,18; 10,19; 17,2; 18,17; 29,27; 29,32 29,33; 29,35
- Βηρυτός:** urbs serici opificio ac mercatura celebris 25,14
- Βιγίλιος:** Reparati frater, pontificatum Romanum occupat, roganti Iustiniano non paret 27,17 et 24
- Βιθυνία:** ibi emit frumentum Petrus Barsymes 22,17
- Βιταλιανός:** Patricioli filius, tyrannus, occiditur ab Iustiniano 6,27—28
- Βλησχάμης:** Persa, praesidii Sisauranensis praefectus 2,28
- Βουζής:** Cutziz frater, in Oriente pugnat, deinde in carcerem truditur 4,4—12; 17,1
- Βρετανία:** insularum maxima 19,33
- Βυζάντιον, Βυζάντιοι:** Byzantii mare infestat cetus immanis 15,37, cf. etiam 1,11; 1,34; 1,35; 1,42; 2,5; 2,14; 2,15; 2,22; 3,4; 3,5; 3,15; 3,23; 4,1; 4,2; 4,6; 4,16; 4,40; 5,9; 5,13; 5,19; 5,23; 5,36; 6,2; 6,3; 7,39; 8,1; 9,2; 9,28; 9,30; 11,40; 12,1; 12,24; 12,32; 16,1; 17,7; 17,19; 18,8; 18,20; 18,32; 19,2; 19,11; 19,14; 20,1; 21,8; 21,20; 21,29; 22,12; 22,14; 22,17—18; 23,14; 24,25; 24,30; 25,2—3; 25,7—8; 25,16; 25,24; 26,1; 26,3; 26,9; 26,12; 26,26; 27,18; 27,27; 28,8; 28,10; 29,4; 29,10; 29,33; 29,35; 30,8
- Γαλατία:** ibi aluntur protectores 24,25
- Γαλλία, Γάλλοι:** eam Visigothi, deinde Franci habent 18,16—17
- Γελίμερ:** capitur a Belisario et Byzantium portatur 4,32 et 34
- Γερμανοί:** olim omnes Rheni accolae, Procopii aetate Franci dicebantur 18,17
- Γερμανός:** Iustiniani ex fratre nepos, patricius, socer Ioannis, nepotis Vitaliani, invidus Theodoraē 5,8; 5,9
- Γήπατιδες:** gens Gothica, Sirmium capiunt tenentque 18,18

Γότθοι, Γοτθικός: Italiam incolunt et cum Byzantinis contendunt 5,16; 16,1; 18,16; 21,26; 24,9, cf. etiam 5,6

Γραικοί: ita per contemptum vocantur imperatoris duces ac milites 24,7

Δακία: Daciae fines, regni limes Gothici 18,16

Δακιβίτζα: oppidum Bithyniae 30,8

Δαμιανός: senator Tarsi, princeps Venetorum 29,32—33

Δάρας: urbs ab Anastasio Augusto condita, ab imperatore Iustiniano protecta 12,9

Δημοσθένης: patricius 12,5

Διογένης: civis Byzantius, quem exagitat Theodora 16,23—25

Διοκλητιανός: eius in pauperes Alexandriae largitas 26,41

Διονύσιος: eius heres facti sunt Iustinianus et Theodora 12,6

Διτύβιστος: Iustini commilito 6,2

Δομετιανός: eius unica statua, ipsius uxori concessa, Iustinianum refert vultu 8,13—21

*Εβραῖοι: a Iustiniano vexantur 28,16

*Εδεσσα: urbs Mesopotamiae, Scirto alluitur 18,38, cf. etiam 12,6

Εἰρηναῖος: eius mortui rem familiarem dempsit Iustinianus 29,16

*Εκθήβολος (sive *Εκηβόλιος): homo Tyrius, concubinam habuit Theodoram 9,27; 12,30

*Ελενόπολις: urbs Bithyniae 30,8

*Ελλάς: a barbaris vastata 18,20 24,7; 26,33 (Piccolos)

*Ελληνες: sic decebantur etiam ei qui antiquos Graecorum deos colebant 11,31

*Ελληνῆς φωνή 20,17

*Ελληνικά γράμματα; ἑλληνίζειν 20, 17

*Ελλησποντος: quomodo ad Hellespontum actum sit cum institoribus 25,2—3

*Εμεσα, *Εμεσηνοί: quid ibi fecerit Priscus falsarius 28,1—2; 28,6; 28,9—10

*Ερμογένης: magister officiorum 17,32

Εὐάγγελος: causidicus a Iustiniano iocose emungitur 30,18—20

Εὐγένιος: Antoninae sicarius, Silverium papam occidit 1,27

Εὐδαίμων: exconsul 29,4—12

Εὐνομιανοί: secta 1,15

Εὐξείνιος Πόντος: Πόντος ὁ Εὐξείνιος 25,2; 25,4

Εὐρώπη: pars orbis 18,22; 23,8

Εὐφημία: Augusti Iustini uxor, primum nomen deponit 9,49; impedit matrimonium Iustiniani cum Theodora 9,47; eius mores 9,48—49

Εὐφρατᾶς: eunuchus 29,13

Εὐφράτης: flumen in Armenia 3,31

*Εφεσος: urbs, ibi templum S. Ioannis Evangelistae 1,22; 1,37; 2,14; 2,17; 3,9

Ζαβεργάνης: legatus Persarum 2,32—33

Ζαχαρίας: propheta, Photium e carcere liberat 3,27

Ζήνων: 1. Isaurus, pater Leonis Iunioris Augusti, scholarios temere asciscit 24,17.

2. Anthemii imperatoris nepos 12,1—3

Ζίμαρχος: Iustini commilito 6,2

*Ηπειρώται: mentio fit 18,42

*Ηριον 15,36

*Ηρωδιανός: peditum dux, se et Spoletium Totilae dedit 5,5—6

*Ηφαιστος: Alexandriae praefectus 26,35; 26,39; 26,40; 26,43

Θεοδόσιος: 1. senator, ad praesepe damnatus 3,9. 2. Antoninae amasius, in baptismo ab ipsa adoptatur 1,15—16; eum interfici iubet Belisarius 1,22; Ephesum fugit 1,22; aeriarium Ravennae et Africae expilat 1,33; eius simulas cum Photio 1,31; 2,14; confugit in templum Ioannis Evangelistae 3,3; fit monachus 1,37; a Photio in Ciliciam mittitur 3,5; Antoninae redditur 3,12; 3,15 et 19; eius obitus 3,20; cf. etiam 1,15; 1,20; 1,26; 1,32; 1,36; 1,39; 1,40—41; 2,3; 2,5; 2,17; 3,3; 3,9; 3,13—15; 3,16—17; 3,19

Θεόδοτος ὁ Κολοκύνθιος: praefectus urbis, iniquissime habitus 9,37—43

Θεόδοτος: praefectus praetorio 22,2 et 6

Θεοδώρα: Augusta, uxor Iustiniani, quo genere nata sit 9,2—10; Comitoi sorori deservit in circulis 9,9; scenae addicitur 9,11; 26,28; mimorum socia et prostibula planipes 9,13; meretrix famosa 9,13; devitatur ab omnibus 9,25; Heceboli concubina 9,27; 12,30; immaturum partum abigere solita 17,16; adamata a Iustiniano, fit opulentissima 9,31; magicis artibus cum illo agit 2,28; marito carissima, Ioanni Cappadoci infensa 9,47; Amalasinthae reginae parat exitum 16,1—4; ad Zaberganem litteras dat 2,33—34; Belisarium Byzantium arcessit 3,4; Belisarium cum Antonina in gratiam redire cogit 3,12; Photium verberari iubet 3,12; et in carcere includit 3,22; in carcere obscurissimo Buzen retinet 4,8; eius ad Belisarium litterae 4,27; magna opum parte Belisarium privat 4,17 et 31; rixas movet Christianis 10,15; Prisco insidiatur 16,7—10; Areo-

- bindum famulum cruciat 16,11; Basianum crudelissime necat 16,18—19; Diogenem exagitat 16,23—24; Callnicum Ciliciae praefectum in crucem agit 17,2—5; Ioannem filium nothum occidit 17,23; et Arsenium 27,19; habebat multos delatores 16,14; Petrum Barsyem amabat 22,26; patricium male accipit 15,25—27; itemque Leontem et Saturninum 17,32 et 36—37; Silverii papae nece reconciliatur Antoninae 1,14; huic amasium reddit 3,15—17; eiusdem gratia multos interimit 3,7; ipsumque Belisarium indigne habet 4,13—15; 4,20—22; cuius filiae procurat stuprum 5,23; mulieribus adulteriis patrocinator 17,24—25; nobiles feminas vexat 17,8—9; matrimonia nobilium curat 17,28; Venetis favet 9,33; 10,16; 17,3; sua facinora studiose celat 16,12; meretrices ad meliorem frugem adigit 17,5; sacerdotes et magistratus creat 17,27; asylum violat 3,25; 16,20; 17,10; eius familiaritas cum magis et veneficis 22,27; et cum daemonibus 12,28; Persarum aliorumque barbarorum legatos admittebat et pecunia donabat 30,24; in Heraeum secedit 15,36; eius sorores 9,3; forma corporis 10,11; mores 15,1—30; corporis cura 15,6—7; ipsa daemon habita 12,14; fastus 15,13—14; pedum oscula 15,15; 30,23; crudelitas et odium in infensos 15,3—4; 15,22; eius odium in Germanum 5,8; in Ioannem Cappadocem 17,38; somnium de sua fortuna 12,31
- Θεόδωρος:** Diogenis amicus, vexatur a Theodora 16,25—27
- Θερμοπόλαι:** angustiae, earum praesidium 26,31
- Θεσσαλονίκη:** flumini Rhechio proxima, ibi aurigae erant Antoninae avus et pater 1,11
- Θεοδότος:** filius Amalafridae, regis Italiae, Amalasintham occidit 16,5; in eum mittitur Belisarius 4,43
- Θεοδέριχος:** Gothorum rex, patricius et consul, Amalasinthae pater 24,23; eius largitas in milites et pauperes 26,27—28; in eum male se gerebant Italiani 24,9
- Θράκη:** illam vastant Antae et Sclaveni 18,20; erat patria Theodosii a Belisario adoptati 1,15; e Thracia frumentum coemit Petrus 22,17; strategus 21,26
- Ἰβωρα:** oppidum Ponti terrae motu eversa 18,42
- Ἰερὸν (Ἰερεῖον):** locus Byzantio proximus 25,2
- Ἰεροσόλυμα:** urbs in collibus, eo fugit Photius 3,28; a Iustiniano mittitur Theodotus 9,42
- Ἰλαρά:** femina Byzantina, cuius heredem se facit Iustinianus 12,5
- Ἰλλυριοί:** haec terra vastatur ab Hunnis 18,20; 21,26; a Sclavenis et Antis 18,20; 6,1
- Ἰνδαρά:** meretrix, Theodora a consiliis 17,34
- Ἰόνιος κόλπος** 18, 20
- Ἰουδαῖοι:** templum habebant a Salomone exstructum, vexantur a Iustiniano 28,17
- Ἰουλιανός:** apud Samaritanos tyrannus 11,27;
- Ἰούνιλος:** quaestor, legum peritus 20,17; 20,20
- Ἰουστινιανός:** Iustini ex sorore nepos, Vigilantiae frater et Preiectae avunculus, eius mater 12,18; Theodoram coniugem summe amat et ei omnia indulget 9,31; eiusdem artibus magicis paret 22,28; cum Iustino avunculo consors imperii 9,52—53; pacem cum Chosroë perpetuam sancit 11,12; Belisarium male revocat ex Africa 18,9; factioni Venetae favet 7,1; 9,33; Alexandrum in Italiam mittit 26,29; studia theologica 18,29; eius ieiunia ac vigiliae 12,27; 13,28—29; figit ac refigit leges 13,20; 14,9; illas exarmat 7,31; quaesturam deformat 20,15; magistratus et cetera omnia mutat 11,2; 20,7; praefecturas pretio locat 21,9 et 16 et 19; amat improbos 13,24—25; 22,1; sceleratos rei publicae praeficit 21,22—25; seditiosos fovet atque ornat 7,41—42; instituit monopolia 20,5; 25,13; magistrorum officia sibi summit 14,3—5; aerarium Romae exhaurit 8,4; 19,6 se ad barbarorum mores componit 14,2; ipsos auget largitionibus 8,5—6; 11,5; 19,15; sacerdotibus impense favet 13,4—5; habitus ipse daemon 12,14 et 28; 18,1 et 36; et a daemone genitus 12,18—19; ambulare sine capite et mutare figuram visus 12,20—23; qualis monacho apparuerit 12,24—26; ad omnia perturbanda natus 18,12; 11,1; auctor malorum rei publicae 6,19 et 23; bellorum 18,28—29; iactat suam pietatem 29,25; assentatores audit 13,10—12; rebus nomen suum indit 11,2; Domitianum vultu reddit 8,13—15; eius mores 8,22—24; 29,1; erat perfidus 13,18; periurus 13,26; implacabilis 13,2—3; affabilis 13,1; 15,11; Theodotum interficere studet 9,39; Theodoram in matrimonium ducit 9,51; Vitaliano fidem publicam violat 6,26—28; Amantium et Vitalianum necat 6,26 et 28; et Rhodonem 27,18; innumerabilesque homines 18,3—5; subditis affingit crimina 19,11; eius avaritia 10,22; 11,13; avaritia somnio declarata 19,1—3; avaritia ductus consules abolet 26,15; tollit spectacula 26,9; magistratus divitiis privat 21,15; sacerdotia vendit 27,22; vectigalia severe exigit 11,30; 23,6;

- templa Arianorum expilat 11,18 – 20; Zenonem 12,1–3; Tatianum, Demosthenem, Hilarum 12,5; Ioannem 12,10; senatores 11,41; 12,12; eorumque heredes 29,24; raptas pecunias effundit statim 8,31; 11,3; 19,15; aquae ductum restaurare negligit 26,23; praesente pecunia nec Venetis favet 29,27–29; sanguinis avidus 6,25; 11,13; rerum Venereariarum studiosissimus 12,27; vexat causicos, medicos aliosque 26,2–5; pauperes 26,18; astrologos 11,37; mercatores 25,1–3; nummularios 25,11–12; sericarios 25,16–17; milites 24, 1–3; 18,11; officiales magistratum 24,30; Hebraeos 28,16–17; rixas movet Christianis 10,15; aegrotat 4,1; 9,34; Belisario divitias invidet 4,33; Solomonem Iuniorum caedis absolvit 5,36; Christianos perducere conatur, ut idem sentirent de Christo 13,7; iudicibus liberam iuris dicendi potestatem admittit 14,5; a referendariis decipitur 14,11; obnoxius est Leonti 14, 16–17; duos magistratus novos instituit 20,7; exploratores et veredarios tollit 30,8–10 et 14; camelos publicos 30,16; Evangelium iocose emungit 30,19; Iustiniani cum Theodora matrimonium 9,51; et consensio 10,13; 13,9; 15,19; 2,35; lex de praefecturis gratis dandis 21,16; decreta in haereticos, gentiles, Samaritas 11,14 et 24; in masculorum corruptores 11,34; lex de senatorum heredibus 29,19; simulat se dissentire a Theodora 10,14; et 23; 27,13; rapinarum artes 11,41; in ligatores 10,16–17; ellemosynae ex rapinis 13,6; pietas qualis 13,4 et 6–7; levitas 13,10; 16,1–3; ira 13,2; amor et odium 13,15–17; dicta 12,9; 20,14; 29,24; oratio barbara 14,2; insanarum substructiones 8,7; illius animi mores nihil rei publicae profuerunt 13,31–32
- Ἰουστίνα:** Germani filia, Ioanni desponsa 5,8
- Ἰουστίνος:** quo genere et qua ex patria 6,2; miles praetorianus mortem evadit divinitus 6,3–5; praetorianis praeficitur 6,11; Anastasio Augusto succedit 6,11; senio confectus et rei publicae tractandae rudis 6,11; legem matrimonialem abrogat 9,51; ut subscribere solitus 6,15–16; stolidus 6,12 et 18; 9,50; principatus anni 9,54
- Ἰσάυροι:** arma capiunt in imperatorem Anastasium 6,4
- Ἰταλία, Ἰταλοί:** Italia maior quam Africa 18,13; Itali vexantur ab Alexandro 24,9; 18,13–15; et a Belisario 5,4, cf. etiam 1,33; 1,34; 4,42; 5,1; 5,13; 5,17; 5,19; 6,25; 16,2; 16,5; 18,17; 24,9; 24,21; 25,8 26,27
- Ἰωάννης:** 1. apostolus, eius templum Ephesi 3,3. 2. puer Basili, Edessenus, datur obses Chosroi 12,6–10. 3. Vitaliani nepos, missus in Italiam ad Belisarium redire non vult 5,7; spondetur ipsi Iustina 5,8–10. 4. Theodorae filius, de medio tollitur 17,16–23. 5. natus in Cappadocia, archiepiscopus 6,26. 6. Cappadox, praefectus praetorio, singulari vir ingenio ac perditis moribus, agricolas vexat 23,14; Theodoram defert 17,38; dolis Antoninae irretitur 2,16; 2,37; 4,18; re familiari privatur 21,5; coactus obolos mendicare, Antinoopolim deportatur 17,40. 7. ὁ Κυρτός: dux Romanus Anastasii aetate 6,5. 8. ὁ Λαξαρῖον: Alexandriae praefectus 29,1–3. 9. Palaestinus, aerarii praefectus, Theodorae invisus, ob virtutem 22,33–36. 10. ὁ Φαγᾶς: Belisarium accusat 4,4
- Ἰωαννίνα:** Belisarii filia 4,37; 5,21–23
- Καβάδης:** filius Perozis, Persarum regis, Zame filium Chosroi detinet 2,26; aedificiis hostium parcat 23,7
- Καيسάρεια:** urbs Palaestinae, Procopii patria 11,25; ibi rhetores 30,18 et civis 29,17
- Καλλίγονος:** leno 3,2; 3,5 et 15
- Καλλίνικος:** 1. urbs Mesopotamiae, diruitur a Chosroe 3,31. 2. Ciliciae secundae praefectus 17,2
- Καλχηδών:** urbs in Asia Minore 19,2; 30,8; concilium illic habitus 27,5
- Καπιτώλιον:** in via, quae in Capitolium ferebat, statua Domitiani posita erat 8,20
- Καπαδόκης,** cf. Ἰωάννης 6
- Καρχηδών:** urbs Africae 1,18; 5,34; eius palatium 1,33
- Κιλικία:** regio Asiae, Cilix fuit Leon 14,16; in Ciliciam mittitur Theodosius 3,5; Ciliciae praefectus fuit Callinicus 17,2; Ciliciae urbs nobilissima est Anazarbus 18,41; Cilices vexavit Malthanes 29,28–29
- Κολοκύνθος,** cf. Θεόδοτος
- Κολχίς:** in eam irrupit Chosroes Cabadis 2,26; foede vastatur 18,24
- Κομητώ:** Theodorae soror 9,3; prostibulum 9,9
- Κόρινθος:** urbs Graeciae, eius moenia terrae motus corruebant 18,42
- Κουαδράτος:** Theodorae nuntius 4,24 et 26
- Κτησιφών:** urbs 2,25
- Κύδνος:** flumen, Tarsum interluit 17,41; 18,40
- Κύζικος:** urbs, eius episcopus Eusebius in foro occiditur 17,41
- Κύριλλος:** dux Romanus, Saturnini pater 17,32

Κυρτός, cf. Ἰωάννης 7

Κωνσταντῖνος: 1. quaestor 20,20.2. Thrax, comes stabuli, Belisarii iussu occiditur 1,28; Antoninam offenderat 1,24

Λαζική: olim Cholchis, multis firmata munitioibus 2,26; ibi Chosroes 2,29—31; 30,14; Romanorum calamitas 18,24

Λαζαρίων, cf. Ἰωάννης 8

Λατίνων φωνή 6, 15; Λατῖνα γράμματα 20, 17

Λευάθαι: ex illis octoginta a Sergio ad epulas invitati orta rixa occiduntur 5,28 et 34

Λέων: 1. factione Asparis, Marciano Augusto succedit 6,2. 2. Cilix, referendarius 14,16—22; 17,32; 29,28 et 33—36

Λίβανος: mons 12,6

Λιβέριος: senator Romanus Theudati regis ad Iustinianum legatus, Alexandriam mittitur 27,17—19; de praefectura cum Ioanne contendit 29,1—10

Λιβύη: minor quam Italia 18,13; eius calamitas 18,7; 5,28; 6,25; cf. etiam 1,16; 5,29; 5,31; 5,33; 12,30; 18,5; 18,8—9; 18,14; 18,22; 20,17; 24,21; 25,8

Λογγίνος: praefectus urbi, Prisci falsari fraudes detegit 28,10 et 15

Λουπικίνη: Iustini uxor 6,17

Λύχνιδος: oppidum Epiri 18,42

Μακεδονία: 1. famula, Antoninam defert 1,21; 1,26. 2. meretrix, Theodoraē amica 12,28—30

Μαλθάνης: Cilix, gener Leontis referendarii 29,28—38

Μαμιλιανός: civis Caesariensis 29,17 et 22

Μαμμιανός: ecclesiam Emesenam heredem instituit 28,3—6

Μανχαῖοι: secta 11,26; 22,25

Μαρτῖνος: magister militum Orientis 4,13

Μασσαγέται: quomodo composuerint capillos 7,10

Μαυρούσιοι: plurimi perierunt in bellis contra Iustinianum 18,7

Μετάνοια: nomen monasterii meretricum paenitentium 17,5 (Haury)

Μήδοι: milites 2,26; 2,31; 23,8; contra Belisarium pugnant 4,38; eorum patria et mores 3,30; 11,11; 23,6; 30,13

Μοντανοί: haeretici, sese incendunt 11,14; 11,23

Ναβέδης: Persa, praefectus praesidio Nisibeno 2,28

Νεῖλος: amnis, Asiam ab Africa dividit 18,39

Νέρων: imperator 1,9

Νίκα: tessera et nomen seditionis Byzantinae 12,12; 19,12

Νίσιβις: urbs munitissima, ibi Belisarius confligit 2,24 et 28

Οὐεσπασιανός: Augustus, Titi pater et Domitiani 8,13

Οἰτίτιγς: rex Gothorum in Italia, eius mentio fit 4,32; 4,34; 4,43

Οὔννοι, Οὔννικὰ ἔθνη: vagi, deformes aspectu, quidam Persarum socii 2,29; hos Iustinianus corrumpere nititur 11,12; in imperium Romanum invadunt 18,20; 21,26; 23,6; ibi multi cadunt 18,26; a Iustiniano muneribus aucti 8,5—6; 11,5—6; Hunnicus habitus 7,8—10 et 14; cf. etiam 11,12; 18,20; 18,25; 21,26; 23,6 et 8

Παλαιστίνη, Παλαιστῖνος γένος: ab Hebraeis occupata, dives ac felix, eam turbant Samaritae 11,24; 27,27; ibi agri imperatoris 27,31; Palaestinus natione 27,6; 27,26; 22,34

Παλατῖνοι: Palatini 22,12

Παλάτιον: Constantinopoli palatium 3,15; 3,19; 4,7; 4,13; 4,17; 4,20; 4,24; 6,3; 6,26; 9,49; 12,20; 12,26; 14,10; 14,13; 14,18; 24,8; 24,15; 24,24; 26,17; 27,10; 27,12; 29,13; 29,36; 29,37; 30,27; Romae palatium 26,27; Ravennae 1,33; Cartagine 1,33

Πασχάλια, Πασχαλία: Paschale festum 9,53 (Haury); ante hoc tempus festum nonnullos dies cibis abstinebat Iustinianus 13,29; 28,17

Παῦλος: Alexandriae episcopus 27,3—11; damnatus ac detrusus solio non restituitur 27,16—23; eius mentio fit 27,3

Παφλαγών: cognomen contumeliosum (Priscus) 16,7

Παλάγιος: diaconus Romanus, Iustiniano carissimus, archidiaconus 27,17 et 24; 29,2

Πελοπόννησος: vexata a barbaris 26,31—32

Πεντάπολις: regio Africae 9,27

Πέρσαι: barbae species 7,9; exploratores alunt de publico 30,12; Petram expugnant in Lazica 2,26; Chosroi insidias parant 2,31; Persarum irruptiones in imperium Romanum 18,23; eorum mentio fit 2,15; 2,28; 2,36; 11,12; 12,6; 18,22; 18,25; 24,2; 24,12—13; 25,16; 25,25; 30,10 et 14; 30,24

Περυσία: urbs ad viam Flaminiam in Italia, 5,17

Πέτρα: urbs in Lazica a Iustiniano condita a Chosroe capta 2,26

Πέτρος: 1. Sanctus, Apostolorum princeps, pauperes Romae 26,29. 2. Petrus Patricius

- Ilyrius patria, Thessalonicensis, Iustiniani legatus 16,2; eius rapinae 24,22–23.
 3. dux, accusat Belisarium 4,4. 4. Petrus Barsymes, veneficus et manichaeus, Theodora carus 22, 22–25; praetorio praeficitur 22,6; et aerario 22,33; fuit dives 22,37; 25,22
- Πηγάσιος:** medicus Laribensis 5,33–38
- Πισίδα:** oppidum Philomede 18,42
- Πολύβοτος:** Phrygiae oppidum terrae motu evertitur 18,42
- Πολύθεοι:** qui multos deos colunt 11,26
- Ποντικοί:** Ponti prima urbs erat Amaseia 18,42
- Πόντος:** Pontus Euxinus 25,2
- Πορφυρέων:** pagus Phoenices 30,19
- Πορφύριον:** cetus immanis, capitur 15,37
- Πραισιδίος sive Πρεσιδίος:** a Constantino spoliatus Belisarium adit 1,28
- Πράσινοι:** factio, cum Venetis rem publicam evertunt 7,4; a Venetis conciduntur 7,26; eorum ursarius erat Acacius, Theodora pater 9,2–3; eorum magister orchestrae Asterius 9,5; Theodora matrem repellunt 9,7; a Iustiniano et Theodora vexantur 11,36; 18,34; 19,11; eorum mentio fit 16,18; 16,23; 17,41
- Πρίσκος:** 1. Emesenus falsarius 28,1–4 et 14. 2. Iustiniano ab epistulis, adigitur ad sacerdotium 16,7–10
- Πρόκλος:** quaestor, Iustini aetate omnia administrabat 6,13; causam dicit Theodoti 9,41
- Προκόπιος:** Procopius Caesariensis, auctor huius historiae, damnat haereticos, gentiles, Samaritas 11,14; quid senserit de Fortuna 4,44–45; de Christianis honorifice loquitur 27,28
- Ραβέννα:** urbs munitissima, quantas opes Belisarius rapuerit 1,33; eius mentio fit 5,4
- Ῥόδον:** praefectus Alexandriae 27,3; necatur a Iustiniano 27,15–18
- Ῥωμαίοι:** a Iustiniano vexantur 6,23; a barbaris 11,10; eorum res gestae aliis quoque locis narrantur cf. 1,1; 1,30; 2,21–22; 2,24–25; 2,28–29; 2,30–31; 3,19; 3,30–31; 4,2; 4,38; 5,2; 5,6–7; 5,15; 5,17; 5,28–29; 5,36; 6,1; 6,11; 6,17; 6,19; 6,25; 7,1; 7,6; 7,8; 8,1; 8,5–6; 8,9; 8,15; 8,30; 8,33; 9,1; 9,32; 9,39; 10,2; 11,5; 11,7; 11,13–14; 11,17; 11,23; 11,38; 12,5; 12,7; 12,9; 13,32; 14,5; 14,19; 15,9; 15,17; 16,16; 18,8; 18,17; 18,20–21; 18,22–23; 18,25–27; 18,30; 18,31; 18,34; 18,36–37; 18,45; 19,15–16; 21,9; 21,26–27; 23,1; 23,8–11; 23,20; 24,8–9; 24,22–24; 24,28; 25,4; 25,10; 25,16; 25,19; 26,3; 26,12; 26,15; 26,30; 27,28; 28,9; 28,16; 30,2; 30,12; 30,14; 30,16; 30,24; 30,32
- Ῥώμη:** urbium Occidentis maxima, consul Romanus 26,12; Palatini 26,27; archidiaconus 27,17; eam perdidit Belisarius 5,3; alia mentio fit 8,14
- Σάβαρος:** Iuliani pater 11,27
- Σαββατιανοί:** secta 11,14
- Σαββάτιος:** Iustiniani pater, in Thracia natus 12,18
- Σαμαρείται:** populus ad montem Garizin, eorum seditio 11,24; 18,34; alia mentio fit 27,7; 27,26–27
- Σαρακηνοί:** Saraceni Romanis infesti 11,11; 18,22–25; 23,6; alia mentio fit 2,28; 23,8; 24,12
- Σαρδανάπαλος:** rex Assyriae, eius insania 1,9
- Σατουρνίνος:** Hermogenis filius 17,32; eius matrimonium 17,32–36
- Σεβαστός:** id est Iustinianus 27,23
- Σελεύκεια:** urbs Asiae Minoris 18,41
- Σεμίραμις:** regina Assyriae, eius licentia et libido 1,9
- Σέργιος:** Bacchi filius et Solomonis ex fratre nepos, arguitur peierasse per evangelia 5,28; erat sponsus nepti Antoninae 5,33; imbellis 5,32
- Σηστός:** urbs contra Abydum, ibi consistuntur publicani 25,2–3
- Σικελία:** insula, eam recipit Belisarius 1,21, cf. etiam 5,4
- Σιλβήριος:** papa, Vittigi fidem pollicitus, interfectus a Theodora 1,14; 1,27
- Σίρμιον:** Pannoniae urbs in Gepaedum potestate 18,16 et 18
- Σισαυράνων φρούριον:** castellum ultra Nisibin, Romani capiunt 2,18; quantum distet, a finibus Romanis 2,24; a Persis capitur
- Σκλαβηνοί:** ab eis multa patiebantur Romani 11,11; 18,20; 23,6; multi perierunt in Romanorum finibus 18,25–26
- Σκύθαι:** populus, eorum terra vastissima ac inhabitata 18,21
- Σκυθόπολις:** urbs Palaestinae 27,8
- Σκιρτός:** flumen, Edessam alluit atque inundat 18,38
- Σολόμων:** 1. foederatorum dux, in conflictu cum Mauris occumbit 5,29–30. 2. Bacchi filius 5,33–38
- Σοφίας νεός:** eius mentio fit 9,35; 17,9
- Σπολέτιον:** oppidum ad viam Flaminiam 5,6
- Συρακοῦσαι:** urbs Siciliae, eius mentio fit 1,21
- Συρία:** provincia Romana; Σύρον γένος 22,3; 25,7

Ταρσός: Ciliciae urbs, inundatione Cydni vexatur 18,40; eius Veneti 29,30–31

Τάρταρον: 4,7

Τατιανός: senator 12,5

Τίγρης, Τίγρητος, acc. Τίγριν: flumen Asiae Minoris 2,23; 2,25; 2,28

Τουτίλας: rex Gothorum 5,2; 5,6

Τριβωνιανός: natione Pamphylus, quaestor, doctissimus, avarissimus, legum nundinator 13,12; 20,16–17

Τύρος: urbs opificio et mercatura serici celebris 25,14; eius civis Hecebolus 9,27

Υπάτιος: οὐκ ἀφανής ἀνὴρ, occiditur a seditione 9,35

Φαγᾶς, cf. Ἰωάννης 10

Φαυστίνος: Samarita, reus absolvitur 27,27–31

Φιλομηδῆ: urbs Pisidiae 18,42

Φοινίκη: Phoenicia, ibi antiquitus serica texebantur 25,14; ibi fuerunt agri Caesariani 27,31

Φρυγία: ibi incolebant Montani 11,23; coemuntur frumentum 22,17; Polybotus 18,42

Φοκάς: praefectus praetorio 21,6

Φώτιος: Antoninae filius, Belisarii privignus 1,31; matris insidiis petitur 1,34; eius adulteria defert 2,5; Photius et Belisarium iurant alterum alteri nunquam defuturum esse 2,13; Antoninae amasium in Ciliciam mittit 3,2; et in vincula conicit 3,5; ob id male accipitur 3,12; infirma valetudine utebatur 3,13; elapsus e carcere fit monachus 3,23 et 29; ipsius natura et mores 1,32; cf. etiam 2,1; 2,3; 2,6; 2,14; 3,8; 3,9; 3,11; 3,22; 4,41; 5,25; 5,27; 17,1

Χαλκηδών, cf. Καλχηδών

Χερρόνησος: paeninsula Thracica, eius incolae 18,20

Χοσρόης: tertius filius Cabadis, Persarum rex, pacem conficit cum Romanis 11,12; ingenium ac mores 18,28; contra eum mittitur Belisarius 2,1; Petram expugnat 2,26; Callinicum diruit 3,31; Ioannem Edessenum obsidem accipit 12,7; eius irruptiones in imperium Romanum 18,23; Persarum tumultum sedat proditis Theodora Augustae litteris 2,31–32; exploratores optime alit 30,13; omnia ferro ignique delevit 23,7; cf. etiam 2,25; 2,29; 2,34; 2,36; 3,30; 4,38; 18,23

Χριστιανοί: eorum mysteria 6,27; a Samaritanis pessime habiti 27,8; eorum pontifices non resistebant Theodora 3,26; eis rixas movent Iustinianus et Theodora 10,15; eorum sunt multae sectae 11,14; Christiani debuerunt fieri Samaritae 27,26; quinam Christianus fuerit Iustinianus 27,32; Christianorum mentio fit 1,16; 2,16; 3,24; 10,15; 11,25; 11,30; 11,32–33; 19,11; 27,7; 27,10; 27,12; 27,27; 28,17

Χριστός: de eo quid senserit Iustinianus 13,4 et 7; eius nomen violari noluit Iustinianus 27,28

Χρυσομαλλῶ: 1. meretrix, Theodora a consiliis 17,33–34. 2. altera meretrix 17,34

Ψαλίδιος: Forficula, cognomen Alexandri 26,29 et 34

Ψόης: diaconus, affectus supplicio 27,14

INDEX VERBORUM MEMORABILIMUM

ἀσπανάστως: sine dolore, sine timore 14,5

ἄβατος: inaccessibilis 10,5

ἀβέβηλον χωρίον: locus, quo adire fas non est 3,25

ἀβελτερία: ignorantia, stultitia 11,23; 14,17

ἀγγαρεύομαι: cogō. τῆς φύσεως αὐτὸν ἀγγαρευομένης 13,29

ἀγγαροφορέω: angariam facio. οὔτε τοῖς γεωργοῖς τότε ἀγγαροφορεῖν ἐπάναγκες ἦν 30,16

ἀγείτων: sine vicinis, solitarius. ἀγείτονα οἰκίδια 3,21

ἀγέλαιος: homo de plebe. ἀνδρῶν... ἀγελαίων 4,21; ἀνδρας... ἀγελαίους 17,8; ἀγελαίους ἀνθρώπους 26, 18

ἀγέλαστος: serius. βίος... ἀγέλαστος 26,10

ἄγλωττος: sine lingua, indoctus 6,18

ἀγνωμοσύνη: ignorantia 5,24

ἀγοραῖος: homo de foro, indoctus. ἀγοραῖους ἀνθρώπους 25, 1; 26, 17

ἄγος: piaculum, scelus. ὑπουργήσαντός οἱ ἐς ἅπαν τὸ ἄγος 1,27; τὸ κοινὸν ἄγος ἀπάντων ἀνθρώπων 10, 3; 5, 24; 20, 5; 23,14

ἀγριαίνομαι: pro ἀγριαίνω 1,13; 27,28; 29,34

ἀγρίωω: ferum facio 10,9; 13,3

ἀγρός: ager. οἱ δὲ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι 30, 11

ἄγροικος: agricola 9,48; 11,21

ἄγω: ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας τὴν δίωξιν ἤγεν 11,31

ἀγωνία: pugna, contentio. ἀγωνίας δικανικῆς 20,20

ἀγωνίσις = ἀγωνία 1,4

- ἀδεέστερος 1,4
 ἀδελφιδός: filius fratris, nepos 5,7; 6,19;
 29,5 et 13
 ἀδῆτον χωρίον: locus non vastatus 2,28; 11,10
 ἀδικός: χειρῶν ἄρχειν ἀδικῶν 17,2
 ἀδρός: grandis, crassus. χρήμασιν ἀδροῖς
 3,5; 19,15; σῶμα ἀδρόν 7,13; τόκοις ἀδροῖς
 21,13; φόρον ἀδρόν 11,30
 ἀερικόν: tributum, quod praefectus praeto-
 rio annuum exigebat 21,2
 ἀεροβατέω: incedo per aerem. ἀεροβατῶν τε καὶ
 πάντας ἀνθρώπους περιφρονῶν 20,22; 13,11
 ἀείρυντος: semper fluidus 12,13
 ἀήθης 8,23; 12,20
 ἀθλιώτεροι 6,24
 ἀθῶς: incolumis 5,33
 αἰδοῖα 9,20; 11,36
 αἰκίζειν, αἰκίζεσθαι 3,2; 3,8; 11,31; 15,22;
 16,11; 20,8; 27,15
 αἰκισμοί 3,12; 16,26
 αἴρεσις: haeresis 11,14; 19,11
 αἰρετικός: haereticus 11,16; 18,34; 27,5
 αἰσχροκέρδεια 14,5; 20,17; 26,21
 ἀκατηγόρητος: in iudicium non vocatus, in-
 dicta causa. ἀκατηγόρητοί τε... ἐκτείνοντο
 20,12
 ἀκατος: parvum navigium 7,37; 30,9
 ἀκερδία = ἀκέρδεια 13,10
 ἀκοή: auditio, fama. ἀκοῆς κρείσσων inau-
 ditus, 11,16; 21,20; οὐδὲ ὄσον ἀκοὴν ἔχειν
 τινός: ne auditu quidem cognitum habere
 aliquid 19,13; 20,17
 ἀκόλαστος τὴν γλῶτταν 30,26
 ἀκοσμία 19,8
 ἀκραιφνής: purus, verus, integer 18,25; 22,15
 ἀκρασία 15,9
 ἀκρατίζομαι: prandeo 15,7
 ἀκριβολογούμενοι 16,25; 21,22
 ἄκριτος: infinitus. φόνων ἀριθμὸν ἄκριτον
 13,7
 ἀκροχολία pro ἀκραχολία 13,2; 17,31
 ἀλιτήριος: sceleratus. δαίμων τις ἀλιτήριος
 12,27
 ἀλλόκοτος: inusitatus, alienus. τοῦ καιροῦ
 τὸ παράπαν ἀλλόκοτοι 21,7
 ἀμάθητος = ἀμαθής 6,11
 ἁμαρτίας: peccatum 2,10; 17,5
 ἁμαρτύρητος: non testatus 1,5; 16,28
 ἁμαστίγωτος: flagellis non caesus 17,26
 ἀμβλύσκω = ἀμβλίσκω 17,16
 ἀμβλυόττω 4,12
 ἀμβλωσις: abortus. παιδοκτονίας πολλὰς
 ἐθελουσίῳ ἀμβλώσεων 10,3
 ἀμηγέπη 12,27; 30,20
 ἀμνημόνευτος 16,12
 ἀμύθητος: ineffabilis, immensus 11,18; 20,4;
 24,23; 26,38
 ἀμφισβητέω 8,11; 26,4
 ἀναγκαῖος: ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις in summo
 discrimine 5,20; 27,6
 ἀνάγραπτος: τὰ χρήματα ἀνάγραπτα ποιεῖν
 12,29; 13,2; 27,18
 ἀνάγω = ἐπάγω 2,29
 ἀναδέομαι: innecto, redimio, mihi paro 2,9; 10,6
 ἀναδύομαι: recuso 5,19; 18,12; 28,14; 30,23
 ἀναθολῶ: perturbo. ξυγχεῖν τε καὶ ἀναθο-
 λῶν 18,12
 ἀναίρεισις: caedes. πρὸς τὴν ἀναίρεισιν ἐτοι-
 μότατος 4,25
 ἀναίσθητος: ἀναίσθητον κτήσιν 8,31
 ἀναίσχυντοπιός: is, qui obsceno iocandi
 genere utitur 9,22
 ἀνακυκλέω: per certa spatia renovo 11,9
 ἀναλέγομαι: lego 2,36; 4,29
 ἀναλογῶν pro ἀναλοῦν 19,9; 26,13
 ἀναλόγητος: qui ne litteras quidem novit,
 omnino illitteratus 6,11
 ἀνανεόμαι: renovo 26,33
 ἀναξυρίδες 1,20; 7,14
 ἀναπετάννομι: τὴν ἐξουσίαν... ἀναπετάσασα
 efficiens, ut licentia pateat 10,16
 ἀναπλάσσω: fingo. αἰτίας 15,20; ἐπιστο-
 λὴν 12,10
 ἀναποδίξω: pedem refero, retrocedo 1,4; 12,25
 ἀναπυθάνομαι 29,2
 ἀνασκολοπίζω 17,3; 27,19
 ἀνασοβέω: perturbo 9,50
 ἀναστέλλω: propulso, impedio. τὴν ὁρμὴν
 2,36; βίας 29,29
 ἀνασύρω 9,17
 ἀναφορέω = ἀναφέρω 25,8
 ἀναχαιτίζω: ἀνεχαιτίσέ τε καὶ διεφθειρεν
 ἅπαντα 18,15; 1,6
 ἀναχωρέω: confugio, recedo 8,9; 8,25; 10,9;
 ἀνδραποδίζω 18,21; ἀνδραποδισμός 8,29; ἀν-
 δραποδῶδης 3,12; 4,22; 15,13
 ἀνδρονίτις 4,24
 ἀνέκλητος 3,7
 ἀνεμπολεῖν χρημάτων τὰς δίκας 14,17
 ἀνένναος ποταμός 19,10
 ἀνεξέλεγκτος 17,24; 20,12; ἀνεξελέγκτως
 14,12; 16,21
 ἀνεξέταστα... ἐγκλήματα 29,37; 29,35
 ἀνεπαφος: intactus, integer. ἀνεπαφον οὐδένα
 παντελῶς εἶασε 6,23
 ἀνεφαπτος: intactus, integer. χωρίον γὰρ
 ἀβέβηλον πόποτε ἀνεφαπτον αὐτῇ οὐδὲν
 γέγονεν 3,25; ἀνεφαπτα τὰ τῆς ἐσθήτος
 ἐλέλειπτο 25,13
 ἀνέχω: assurgo, emineo 8,6
 ἀνεψιαδῆ: filia consobrini vel consobrinae,
 sive patruelis 17,32
 ἀνεψιός 5,8
 ἀνθέλω: in diversum traho 14,10
 ἀνθρωποδαίμων: daemon humano indutus
 corpore 12,14

- ἀνθρωποειδής 17,16
 ἀνθρωπόμορφος: humanam formam habens 18,1
 ἀνίημι: praetermitto 18,33; 19,13
 ἀνομιάζω 17,12
 ἀνόνητος: fructum non capiens 30,11
 ἀνταίρω χεῖρας: 11,27
 ἀντιβολέω 15,33; ἀντιβόλησις 16,22
 ἀντιδικός 8,11; 14,12
 ἀντιλεγόμενα 10,15; 10,19
 ἀντιπαραδέχομαι 30,7
 ἀντισηκῶ: rependo, comprobo 8,30
 ἀντίστασις: εἰς ἀντίστασιν ἰδεῖν
   arma spectare 29,9
 ἀντιστασιῶται 7,22; 7,25; 10,16
 ἀντιστατέω 2,25
 ἀντιστρόφοι γενόμενοι: res in contrarium
   vertentes 17,24
 ἀντιτείνω 16,8; 27,18
 ἀντιφθέγγομαι 15,26
 ἀντιφιλοτιμέομαι 8,8
 ἀντιφορτίζομαι: vicissim onus porto, lucror.
   τίμημα τοῦ ἔργου τούτου ἀντιφορτισάμε-
   νος 20,5
 ἀνυμέναιος 17,31
 ἀνύποιστος 12,24; 15,13; 16,20; 17,14
 ἀξιόχρεως 1,5; 10,4; 16,25
 ἀξίω 1,36
 ἀξίωμα τῆς βουλῆς 3,9; 23,14; 27,16; 27,27;
   ῥητόρων ἀξίωμα 26,2; ὑπάτων ἄ. 2,7
 ἀξίωσις πολιτείας 17,15
 ἀξιώτερος: carior. σίτον ἀξιώτερον 22,14;
   τιμημάτων ἀξιώτερον 23,12; ἄ. ἐσθῆτα
   25,16; οἱ ἄρτοι ἄ. 26,21; ἄρτον ἄ. 26,25
 ἀπαγόρευσις νόμου: lex, qua id vetatur 16,22
 ἀπαγωγή: vectura, solutio 23,4
 ἀπαλλαξείω: liberari cupio. 4,40; 6,2; 17,20
 ἀπαλλάσσομαι 8,11
 ἀπανθρωπία: inhumanitas 8,18; 13,18; 15,1;
   15,21; 22,23; 26,44
 ἀπάνθρωποι 15,22
 ἀπαξάπαντα: semel omnia, universa omnia.
   11,8; 13,22; 18,43; 19,1; 25,6
 ἀπαρακαλύπτως 11,12; 14,5; 20,6; 25,23
 ἀπαρέσκω 17,31
 ἀπαριθμέω 21,13
 ἀπειλή 7,37; 29,33
 ἀπεμπολέω: vendo 11,6; 14,17; 19,16; 20,5;
   21,20; 22,15
 ἀπέραντος 14,1; 15,25; 22,18
 ἀπερριμένους... ἀνδράσι 17,11
 ἀπέρχομαι: ὀπηνίκα... ἀπέλθῃ τοῦ βίου 30,33
 ἀπημελημένοι 23,22
 ἀπισχυρίζομαι: assevero 29,3
 ἀπόβλεπτος: conspicuus, illustris. 9,13
 ἀπόβλητοι δόξαι 11,14
 ἀποδειλιάζω τὸν ὄγκον τοῦ ἔργου 1,5
 ἀποδημέω 1,42
 ἀποζάω 26,28
 ἀποθρίζω 1,37; 3,29; 16,9
 ἀποκείρω 7,8
 ἀποκεντάω: confodio (obscoene) 9,23
 ἀποκναιόμενος μερίμναις, τόκοις 4,22; 12,13
 ἀποκόπτω 7,20
 ἀποκτινύναι, 17,16
 ἀπολύομαι τοῦ βίου: morior 17,32; 29,13; 29,22
 ἀποπνίγεσθαι: dirumpi 1,32; 23,1; 26,23; 26,36
 ἀποπορεία: profectio 2,31
 ἀπόρρητα 3,2; 14,4; 15,12; 26,14
 ἀποσεμνύομαι: me effero 17,37
 ἀποσκούζω: suscenseo 10,17
 ἀπόστολος 3,3
 ἀποτάττωμαι: desero 5,6
 ἀποτίννυμι: solvo, reddo 17,25
 ἀποφέρω 4,43; 5,24
 ἀποφθέγγομαι: iacio 29,24; 30,19
 ἀπρόοπτος: improvisus 23,15; 30,13
 ἀραιώω: τῷ τῆς ἐσθῆτος ἡραιομένῳ
   laxa veste 7,13
 ἀργυραμοιβός 22,3; 25,12
 ἀργυρολογέω 23,6
 ἀρέσκειν τὴν γυναῖκα 1,23
 ἀριθμός τῶν σχολαρίων 24,21
 ἀριστίνδην 24,16
 ἀρκοτρόφος: pastor ursorum 9,2
 ἀρρενωπός 16,1
 ἄρρητον, ἄρρητα 1,3; 16,12
 ἀρχάγγελος 16,18
 ἀρχαιότροπος: exoletus 13,25
 ἀρχή: ἡ τῷ δήμῳ ἐφεστῶσα ἀρχή praefectus
   urbi 20,7 et 13; ὅς καὶ τὴν τοῦ δήμου ἀρχὴν
   ...ἔσχεν qui praefectus urbi erat 28,10
 ἄρχων: τοῦ Ῥωμαίου στρατοῦ 4,2; 4,3; 5,30;
   15,13
 ἀρχιδιάκονος 27,17
 ἀρχιερεὺς 3,4; 6,26; 27,3; 27,17; 27,22
 ἀσηκρέτις: scriba imperatoris. τὸν τῶν
   ἀπορρήτων γραμματέα... ἀσηκρέτις καλοῦσι
   τὸ ἀξίωμα τοῦτο 14,4
 ἀσμένεστα 17,26
 ἀστεῖος ἀνὴρ 16,23
 ἀστίβητος: non tritus 14,14
 ἀσχάλλω 12,21; 12,30
 ἀσχολία ἀκερδῆ 20,23
 ἀταξίας ἐμβάσις 7,39
 ἀτελεύτητος 15,39; 21,8; 26,20; 27,4
 ἀτοπία: pravitas, nequitia 22,5
 ἀτραπὸς ἄβατος 10,5
 ἀτρεπτος ἐχθρός 13,16
 ἀτρητος 17,36
 ἄττας 28,7
 ἀτυχημάτων κοινοτέρων 26,11
 ἀτεχνῶς 24,23
 αὐθαδιάζομαι, αὐθαδίζομαι: meo arbitratu ago
   14,5; 15,2
 αὐλήτρια: tibicina 9,2
 αὐπνος 13,28; 15,11; 30,31

- αὐτογνωμονέω: meo arbitrato ago 17,27
 αὐτόματος κληρονόμος: is, qui vi et fraude hereditatem occupat, 12,11; 29,13
 αὐτόνομω γνώμη 14,5; 30,28
 αὐτόπτης 8,2; 18,7
 αὐτόφωρος 1,18
 ἀφανίζω ἐξ ἀνθρώπων: interficio 3,20; 5,38; 6,5; 16,4; ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζομαι: necor, morior 12,21; 15,4; 17,23; 20,17; 29,19
 ἀφορμή στάσεως 19,11; ἀφορμὰς ἔχειν 11,19; 23,18
 ἀφοσιώ 17,22
 ἀφροδίσιτα 12,27
 ἀχανής 3,18
 ἄχραντος 17,10
 ἄωρι νύκτωρ 12,27; 16,17
 ἄωρία: πραγμάτων ἦν ἄωρία πολλή illa aetas alienissima erat ad res gerendas 14,1
 ἄωρος 17,16
- βάδην 20,23
 βαδίζω ὁδοῦς 14,14
 βαθμούς ἀναβιβάζειν 24,4; 24,30
 βάθρον 9,9
 βαμβαίνω: balbutio 1,4
 βάμμα βασιλικόν 25,21
 βάνασοι ἄνθρωποι 25,1; 25,25; 26,17
 βάραθρον 4,8
 βαρβαρίζω 14,2
 βαρέω: gravo 14,10
 βασανίζω 25,19
 βάσανος 8,25; 27,15
 βασιλῆες 30,12; 30,27
 βασιλῆς = βασιλεία 14,14
 βασίλισσα 17,10
 βάσιμος 9,51
 βασκανία: criminatio 9,26
 βαφή: color 6,15; 25,21
 βδελυρός 10,5; 17,8
 βιαία χειρὶ 14,13
 βιβλίδια 28,4
 βλακεύω: luxurior 9,15
 βλάσφημος ὁτιανός: avis infelix, infausta 9,26
 βλέμμα 19,11
 βουβών: tumor inguinis 9,20
 βουλευτήριον 29,19; 29,21
 βουλευτικῶν χρημάτων: rei familiaris senatorum 29,20
 βουλῆς ἀξίωμα 27,6
 βρενθύομαι 9,23
 βρέφος 17,16
 βροτολοιγῶ 12,14
 βρόχος 3,9
 βρώμασθαι: rudo 3,10
 βρώσις 22, 14
 βωμολόχως: scurriliter 9,15
- γαλήνη 30,9
 γεγηρακότες: veterani milites 24,3; 24,8
 γείνομαι 2,10; 5,18
 γελοιάζω: iocor 9,15
 γελοιώδης: ridiculus 23,8
 γελωτοποιία: iocatio, ridiculum. τὰ σπουδαίοντα εἰς γελωτοποιίαν μεταβάλλειν 15,24
 γεωργέω 18,7; 26,31; γεωργοὶ 21,28; 23,16; 23,20; 26,17; 26,32; 30,16
 γῆ πατρώα 23,16
 γηρακομέω = γηρακοβοσκέω 24,31
 γόνυ: ἐς γόνυ ἐλθεῖν labefactari 7,1; 14,19
 γοργός: vegetus, acer 10,11; 16,1
 γράμματα ἀλλότρια 28,1
 γραμματεῖα τῶν πολιτῶν 28,6; καταπλάστοις γραμματεῖσις 28,5
 γραμματιστής 17,37
 γραφίς, γραφίδος 6, 15—16
 γρυλλίζω: grundo, ululo 17,4
 γυναῖκα γραβν οὖσαν 29,24
 γυναικοκράτεια = γυναικοκρατία 5,26
 γυναικονίτις: gynaeceum 4,6 15,27
- δαημονέστατοι μάρτυρες 1,5
 δαιμόνια σπουδάζω 22,25; ἐκ τῶν δαιμονίων ἀνάγκη 22,28; τὰ δαιμόνια 12,15; δαιμονίως 12,27; 14,16; 16,11; 20,17; 22,21; 28,6; δαιμόνων ἄρχων = Iustinianus 12,26; 12,32; 30,34; τοῦ πονηροῦ δαίμονος 18,37
 δανείζω 21,13; 15,31
 δάκτυλος: ἄκρω δακτύλῳ ἀπογευσάμενος 13, 28; ἴσταντο... ἐπ' ἄκρων δακτύλων 15,14
 δεδίσσομαι 1,36
 δεκαπλασίων, -ίονος: decies tanto plus 23,14
 δεκατευτήριον: domus, in qua persolvitur decima 25,16
 δεξαμενή: receptaculum. τὴν θεῖαν δεξαμενὴν baptisterium 3,24
 δεξιόομαι: dono 28,17
 δεσμοτήριον 17,25
 δέσποινα 10,7; 30,26
 δημόσιον οἶκημα: horreum publicum 22,18; 30,12; τὸ δημόσιον χορηγεῖν 24,24; ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς 25,21; 29,30; ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτον ποιεῖν 15,22; ἐν δημοσίῳ ἀπολιπεῖν 19,7; ἀφειλόμενος τῷ δημοσίῳ 26,43; τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι 24,13; χρήματα δημόσια 19,4; δημοσιοῦν 27,19; τὰς οὐσίας δημοσιώσαντες 11,20; 12,12
 διαβόω 9,42; 12,13
 διαβόητος: infamis 9,29
 διάβολος: διαβόλοις ἐπ' ἀλλήλοις γενέσθαι 4,3; διαβόλως χρῆσθαι necare 2,5
 διάγνωσιν ποιέσθαι 29,10
 διάγραφῆ: descriptio 23,9; 23,17

- διαδαιόμαι 4,13; 26,42
 διαθήκην διαθέμενος 29,12
 διάθρυλλέω: divulgo 5,27; 12,4
 διαίταν ἔχειν 23,12; 26,29; 27,19; διαίταν τάσσειν 28,10
 διαιτάω 14,4; 14,13
 διάκονος 27,14
 διαλαγχάνω τινί τινος: communico aliquid cum aliquo 6,27; 14,8; 20,1 et 11; 24,6
 διαλέγομαι: mihi lego. διαλέγεσθαι τὰς τῶν εὐδαιμόνων οὐσίας ἤξιουν 12,12
 διαλλάσσειν: differentia 12,15
 διαλοιδορέομαι: διαλοιδορησάμενος 16,18
 διαμισθαρνέω = μισθαρνέω 21,20
 διανίστημι τοὺς Χριστιανούς: Christianos alium contra alium incito 10,15
 διαπαρθενεύω 17,36; διαπεπαρθενευμένη 5,21
 διάπειρα 9,23
 διαπράττω 2,17; 17,38
 διαπορθμεύομαι: transeo 30,9
 διαπύρου ἔρωτος ἤσσηθεις 3,1; διάπυρος ἔραστής 8,26; ἔρωτι ἀλλήλοιν διαπύρω 5,22
 διαριθμέω 1,4
 διαρκῶς ἔχω τινός 19,17; 24,3
 διαρρήδην 1,36; 22,7; 27,23
 διασκευάζομαι: ἐπιστολάς διεσκευασμένοι cum epistolas confinxissent 12,5
 διατείνομαι: contendo 11,12; 27,18
 διατριβὴν ἔχω: sum aliquo loco, versor in aliqua re 1,31; 2,5; 15,36; 30,27
 διαύλους ποιῶμαι: inambulo 12,21
 διαφεύγω: διέφυγον μὴ δοῦναι τὴν δίκην roenam effugerunt 8,10
 διαχειρίζω γράμματα 24,30;
 διαχειρίζομαι: neco 1,22; 3,1
 διαχρήσασθαι: necare 1,13; 16,5
 διδάσκαλοι 26,5; 26,7
 διεργώγῳτα 26,23
 δικαιώματα Χριστιανὰ 27,32
 διηνεκίς 13,32; 15,14; 20,12; 23,1
 δικαστήρια 30,30
 διπλάσιος: τὴν μὲν προίκα ἐν διπλασίῳ (= διπλασίαν) ἀποτινύναι 17,25
 δίπυροι ἄρτοι 6,3
 δίστομος: anceps. ξιφίδια δίστομα 7,15
 διχοστατέω 5,7
 διώματος: iuratus 5,28; 8,25; 21,19; 26,2
 δόγμα τὸ πάτριον 11,26; τῶν ἐν Χριστιανῶν δογμάτων 27,13
 δόκιμος 27,17; 30,5
 δολῶσεις μηχανώμενοι 20,4
 δομέστικοι: milites domestici 24,24; 26,28
 δόξα: religio. δόξα παλαιὰ 11,15; ἡ πάτριος δόξα 11,21; 27,8; δόξα ὁρθή 11,19
 δορυάλωτος 2,28; 4,32; 12,7
 δορυφόρος: hastatus, custos corporis, miles cohortis praetoriae 3,5; 4,13
 δουλοδιδάσκαλος: servorum magistra 15,16
 δουλοπρέπεια 15,16; δουλοπρεπής 22,13
 δρόμος ὁ δημόσιος: cursus publicus, cursus vehicularius 30,1; 30,2; 30,8; 30,10
 δυσθαναθέω 12,13; 16,17
 δύσνους 13,24
 δύσοδος: inivus 2,26
 δυσφημέω 29,33
 δυσφορέομαι 10,6; 10,18; 12,30; 22,35
 δυσχωρίαι 2,26
 δυσωπέω: perterreo 2,12
 δῶω 4,24
 δωμάτιον: domuncula 4,22
 δωρέω 8,9
 δωροδοκέω 14,6; 14,15; 29,37
 εἶω: τὸν ἄνδρα οὐκ εἶα prohibuit maritum 22,22
 ἔγγειος 25,24
 ἐγγοητὴ γυνή 9,47
 ἐγγόνη: nepthis 5,33
 ἔγγονος κηδεστή 5,23
 ἐγγύη 5,18; 9,51
 ἐγγυητὴ γυνή 1,12; 9,47
 ἐγείρω: μέγα τὸ βλάβος ἠγείρετο magnum detrimentum inferebatur 20,3; ἐγρηγορέναι 13,32
 ἐγκαλλωπίζω 26,2; ἐγκαλλωπίσματα 26,1
 ἔγκαιροι λόγοι 16,3
 ἐγκελεύω 7,13
 ἐγκειμαι: τοὺς ἐγκειμένους ἐκάστω φόρους tributum, quod cuique impositum erat 30,7; τῆς ἐγκειμένης τῷ χωρίῳ φορᾶς 23,19; 23,11; ἐνέκειτο pro ἐπέκειτο 9,21
 ἐγκλημα 13,22; 15,21; 17,24; 29,37
 ἐγκρυφιάζω: celo, occulto 1,36
 ἐγχειρέω 2,14; 2,31
 ἐγχοτον... ἔχθος 1,25
 ἐδώδιμα 15,8; 26,25
 ἐθελοκακέω 3,31
 εἰκῶν: imago, umbra. ἡ βουλή ὡσπερ ἐν εἰκόνι ἐκάθητο 14,7
 εἰρκή 3,11
 εἰσαγωγεύς: admissionalis 12,26
 εἰσιτητός: εἰσιτητὰ τινί ἐστι fieri potest, ut aliquis ingrediatur 2,3; 15,13
 εἰσκομίζω: confero. αἰδοῖ τῶν οἱ ἐσκομίζομένων χρημάτων 26,39
 εἰσποιητὸν ποιεῖν 1,16
 ἔκαστος: αἰεὶ καθ' ἐκάστην (ἡμέραν) 13,32; 19,15; 25,13; αἰεὶ καὶ καθ' ἐκάστην 23,8; 28,16
 ἐκδέχομαι: τὸν Ἰωάννην ὁ Πέτρος ἐκδεξάμενος Ἰωάννῃ Petrus succedens 22,36
 ἐκχειρία 19,16
 ἐκκολάπτω 6,15; 8,14
 ἐκκρούω: prohibeo, fallo, disturbo 11,32; 22,3; 28,7

- ἐκλέγω: dico (in quaestione) 3,12
 ἐκλύω: ἐκλελυμένον τὸν ἱμάντα 1, 20
 ἐκνευρίσθαι 23, 13; ἐκνευρισμένοι 24, 8
 ἐκπηδάω 16, 27
 ἐκπίπτω: ἐκπεσοῦσα ἀνδρὶ ἐς κοίτην 9, 4
 ἐκπλήσσω 7, 32
 ἐκπολεμῶσθαι 17, 38
 ἐκρήγνυμι: μάχλον τινὰ βιώσασα βίον καὶ τὸν τρόπον ἐξερωγυῖα 1, 12; κεκρυμμένως ἐξερωγέσθαι 1, 36
 ἐκτόπως: ἐκτόπως ἐρασθεῖς 1, 17; καταστάς ἐκτόπως εἰς αὐτὴν ἐρωτόληπτος 4, 41; 3, 11; 22, 22
 ἐκφέρω δάκρυα profundo lacrimas 8,24
 ἐλαττώνω: minuo 24,6
 ἐλευθέρια: studia liberalia 26,5
 ἔλκω: ἅπαντα ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκοντες 30, 30
 ἐμβάλλομαι: αὐτῷ ἐλπίδας ἐμβαλομένη 13,19
 ἐμβιβάζω ἐς τὴν ἐξουσίαν licentiam do 10,20, 21, 11; εἰς τὴν ναῦν ἐμβιβάζω 16, 17
 ἐμμελῶς 15, 34
 ἐμμισθοὶ 11, 7
 ἐμπεδώω 5, 25; 26, 44
 ἐμπόλημα 25, 15; 25, 23; 25, 26
 ἐμποιέομαι ἐπίδειξιν ostento 7,28
 ἐμπορία 25, 18; 30, 12
 ἐμποροὶ 25, 1; 25, 15; 25, 17; 26, 17; 26, 36
 ἐναγχιος 2, 32; 3, 7
 ἐναντίος: ἀπ' ἐναντίας ἔλθειν adversari, obviam ire 9,47; 14, 9; 14, 22; 17, 43; τὴν ἐναντίαν (ὁδὸν) ἵεναι 10, 15; 27,12
 ἐναντίωμα 2, 17; 10, 10; 18, 26
 ἐνδεῖ μοι = δεῖ μοι 10, 3
 ἐνδεδεχέστατα 17, 27
 ἐνδηιούμενος 19, 10
 ἐνδιαθρόπτομαι: iocor, luxurior, 9,15
 ἐνδιδύσκομαι: induo 7,11
 ἐνεδρεῶ, 1, 34
 ἐνεργολαβῶ: administro 20,5; 25,26
 ἐνέχυρα 11, 5
 ἐνομος ληστής 22, 9
 ἐνοχλέω 27, 10; 29, 34; 30, 29
 ἐνοσπονδος 11, 12
 ἐντομαί 6, 16
 ἐντροπή: cura, administratio 11,30
 ἐξελέσθαι: eximere, liberare 16,22
 ἐξαμβλίσκω: abortum facio 9,19
 ἐξάισια δύναμις 9, 31; ἐξάισιος ἔρωσ 2, 29
 ἐξαμαρτάνω 1, 13
 ἐξανίσταμαι: surgo 6,7
 ἐξαντλέω: exhaurio 19,15
 ἐξαπατέω 2, 16
 ἐξάπινα = ἐξαπιναίως 9, 39
 ἐξαρτυόμενος 18, 29
 ἐξεργάζομαι, 5, 18
 ἐξίτηλος: τὸ τοῦ σώματος ἐξίτηλον macies corporis 7,13
 ἐξκνεῖσθαι 21, 25
 ἐξοικίζω τὸν πλοῦτον 8, 33
 ἐξοσιόομαι: res divinas procuro 28,17
 ἐπαθλα 26, 2
 ἐπαμφοτερίζω 14, 23
 ἐπάναγκες 10, 19
 ἐπανασείω: minor, intento 5,5; 23,3
 ἐπαρχος τῶν πραιτωρίων 21, 1; ἐπαρχος τῆς πόλεως praefectus urbi 9,37; τῷ δήμῳ ἐπαρχὸν ἐν Βυζαντίῳ ἐφίστη 20,1
 ἐπεγκαλῶ τινὶ τι: exprobro alicui aliquid 27,19
 ἐπειγομένη 5, 18
 ἐπειλημμένοι 20, 4
 ἐπεκλέγομαι 6, 3
 ἐπεμβαίνω: τοῖς νόμοις ἐπεμβαίνειν leges migrare 9,46
 ἐπέχω: mando, negotium do 17, 23
 ἐπιαπόλλυμαι: ἐπιαπολέσθαι 9, 39
 ἐπιβάλλω: ἀρὰς δὲ πάσας ἐπέβαλεν 21, 17; αὐτὸς δὲ τοῦτον (τὸν σίτον) πόλεσι ταῖς ἑώαις ἐπέβαλε... ἐπέβαλέ τε ipse onus id emendi urbibus in Oriente sitis imponebat 22,14
 ἐπιβατεύω: occupo, mihi vindico τῆς τιμῆς 9, 51; τῶν οὐ προσηκόντων 8, 31; ὀνόματος 24, 17
 ἐπιβολή: cum agri vacabant, Iustinianus vectigal, quod ex eis antea redierat, possessoribus finitimorum imponebat hoc dicebatur ἐπιβολή (Haurgy) 23,9; 23,15; 23,17
 ἐπιδημιουργός = δημιουργός 25, 15
 ἐπιδρομή 11, 6
 ἐπεικῆς 2, 25
 ἐπιθαλάσσια 5, 1
 ἐπικεῖται τι: aliquid est alicuius, imperatum est 26,22; τὸ ἔργον 6, 14; 30, 5; τὰ σφίσιν ἐπικείμενα quae eis imperata erant 1,23
 ἐπικληρὸς παῖς 5, 20; 29, 18;
 ἐπικληρῶτερος 25, 18
 ἐπικλίνω 18, 40
 ἐπικναίω 24,7
 ἐπικράτησις: victoria de, expugnatio 6,25; 18,9
 ἐπιλαβούσης νυκτός: nocte interveniente 6,8
 ἐπιμελητῆς τοῦ δικαίου iustitiam colens 21,6
 ἐπιπλα 12,12
 ἐπιρρώννυμι: confirmo. Ἰουστινιανὸς τὰ τῆδε διωκεμένα ἐπέρρωσε 26,34
 ἐπισκήπτω: invado, ingruo 8,1; 12,28; 12,31; 15,37; 18,23; 26,10; 26,31
 ἐπιστολογράφος: epistularis, ab epistulis 16,7
 ἐπιστροφή: animadversio 11,35
 ἐπιφέρω τὸ τέλος: finem impono 23,16
 ἐπιφραγγίζω 28,6
 ἐπιχωρέω: remitto 23,7
 ἐπιχωριάζω 2,28
 ἐπιψηθυρίζω: insusurro 25,19
 ἐπυρρία 8,12
 ἐπωμίδες 7,14

- ἔργον πεποιήται: operam dedit ut 15,24; 13,32
 ἔργολαβεῖν 25,18
 ἔρεσχελεῖν 2,4
 ἐρυθρία 13,2
 ἐρωτόληπτος 4,40; 16,11 (Haury); 1,18
 ἐσάγαν sive ἐς ἄγαν 19,6; 27,23
 ἐσπερίας: ἐν τῇ ἐσπερία: in Occidente 12,1
 ἐσχατίας 16,16
 ἐσχατογέρων 9,50
 ἔταιρία 7,23 ἔταιροι 7,23; ἔταιρίζομαι: ad societatem, amicitiam mihi adiungo 11,12
 εὐαγγέλια 5,28
 εὐδαίμονες: opulenti 11,3; 11,40; 12,12; 19,11 26,3; 26,17; 30,5
 εὐδαιμονία 13,31; 30,31
 εὐέφοδος: (Iustinianus) 22,32
 εὐήθεια 1,35
 εὐζωνος ἀνὴρ 30,3
 εὐθύγλωσσος: vir rectae linguae 29,12
 εὐκόλος: habilis, facilis ἦν ἐς μὲν τὰς διαβολὰς εὐκόλος ἄγαν calumniis aures eius nimis patebant 8,28; τῷ τῆς διανοίας εὐκόλω prompto ingenio 15,11;
- εὐνή: ἐς εὐνήν ἦξειν 12,32
 εὐνοικῶς ἔχειν 22,24
 εὐπαράγωγος 8,22; 8,26
 εὐπάρυφοι 7,11
 εὐπατρίδης = εὐπατρις 15,22; 16,1; 17,11
 εὐσαρκος 8,12
 εὐωνα 26,36
 ἐφέλκω: ἐς τὴν πρᾶξιν τὸν ἄνδρα ἐφεῖλκε 13,19
 ἐφος: orientalis τῶν ἐν τοῖς ἐφοῖς λογίμων 12,29; ἡ ἐφᾶ: Oriens 4,13; 4,38
 ἔως: oriens 2,17
- ζηλοτυπία 16,1
 ζοφώδης: obscurus 3,9; 3,21
 ζώνη: cingulum (στρατιώτας) ἀφαιρεῖσθαι τὰς ζώνας (milites) cogere cingulum deponere 24,8
- ἦθη πάτρια 2,25
 ἠλιθιάζω: desipio 9,50
 ἡμερινός 15,8
 ἠνία 7,39
 ἠνίοχοι 1,11
- θαλαττουργέω: res maritimas ago 25,9
 θαλαττουργοί 25,24
 θαρρεῖν ἔχειν 1,2; 1,5
 θεάματα 26,9
 θέατρα 26,8
 θεῖος: ὁ θεῖος Ἰουστίνος 19,4; τῇ θεῖα ἐξουσίᾳ 17,28; ξὺν τῷ θεῖῳ 9,51
 θεραπευαίνιδες 1,17
 θεωρητικά πολιτικά 26,6; θεωρητικά χρήματα 26,33
- θηριοκόμος: is cui vivarium in cura est 9,2; 9,7
 θῆς, θῆτος: mercenarius 9,21
 θησαυρῶν ἀρχῶν 25,26; τοῖς βασιλικοῖς θησαυροῖς 25,19
 θοίνη: ἐπὶ θοίνην 5,28
 θυρλλοῦμενα 25,19
 θυγατρίδους: filius filiae, nepos 4,37; 5,18; 5,20
 θυλάκιον: parvus saccus 1,27
 θυμέλη: theatrum 1,11; 10,12
 θωπεύω 22,28; θῶψ, θωπός 13,10; θωπεῖα 16,26; 17,42
- ἴασις 2,32
 ἱατροί 26,5; 26,7
 ἰδρώω 4,22
 ἰδρῦμαι: habito 24,25
 ἱεραὶ γυναῖκες 19,11; ἱερός λόγος 1,16
 ἱεροσύνη 27,21; 27,23
 ἱλεόμοι = ἱλάσκομαι 13,3
 ἱλλιγιάω 4,22; 22,35
 ἱπποδρόμιον = ἱππόδρομος 7,13; 8,2
 ἱπποκόμος: ἀρχῶν τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων comes stabuli 4,39 11,7 30,4 et 6
- ἱστορία 1,8
 ἰσχυιάζω: γελαιάζουσα τε καὶ βωμολόχως ἰσχυίζουσα 9,15
 ἰχνηλατέω: indago 21,22
- καθαρός: nobilis, purus 2,31; καθαρός ἀπὸ 21,16
 καθειμέναις... ὄφρῦσιν 13,2
 καθίζω: τὸν ἄνδρα ἐς ταύτας δὴ ἐπαγομένη τὰς ὀλοφύρσεις ἐκάθισεν maritum in eundem fletum adduxit 1,39
 καθήμι: ἐς θάλασσαν καθῆκε τὸ σῶμα 7,38
 καθίστημι: τῶν καθεσταμένων = τῶν καθεστῶτων 6,21
 καινοτόμημα: novitas τοῖς τῶν ἐγκλημάτων καινοτομήμασιν novis criminibus 21,24
 καιροφυλακέω 21,5; 30,9
 κακοδαιμονέω 9,10
 κακοπάθεια 2,31; 16,17; 17,11
 κακοτροπία: improbitas 8,13; 8,27; 21,23
 καλοήθης: bonus 22,2
 καλλωπίζω 12,2; 25,18
 καλὸς καὶ ἀγαθός 17,27; 21,24; 22,35
 κάμηλοι 30,15
 κάπηλος 25,23; 26,36
 караδοκέω 4,23
 κατὰ βραχὺ 19,17; 25,18
 κατάγειον δωμάτιον 1,19
 καταγέλαστος 9,49
 καταγώγιον: praetorium 29,7; 30,29
 καταδαρθάνω 13,30

- καταδαιτάομαι: causam teneo 8,11
καταδικάζομαι 28,11
καταδύομαι: erubescio 1,13; 10,3; 20,17
καταίρω: νηῶν καταιρουσῶν 25,7; πλοῖα καταίρόντα 25,8
καταθέω τι 11,6; 18,20
κατακομάω τινί: superbio aliqua re 7,9
κατακορῆς 1,16; 13,28; κατακόρως 1,35; 19,5; 29,26
καταλέγω ὀνόματα 12,11; καταλέγομαι 24,25
καταλιζομαι: expilo 21,21
καταλλάττω 15, 4
κατάλογος: numerus, legio. ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις 6,3; τῶν στρατιωτῶν τοὺς καταλόγους 11,2; ἐκ τῶν καταλόγων ἀφαιρεῖσθαι 24,5; ἐν τοῖς καταλόγοις 24,8; 24,19; τοὺς καταλόγους ἐπλήρουν 24,5; τάσσονται ἐν τοῖς καταλόγοις 24,30
καταλούομαι: labor 15,7
καταμαγεῶ: cantionibus devincio 22,24
καταμαραίνω 16,17
καταναλώω = καταναλίσκω 8,4
καταπίνω: devoro 18,9; 26,16
κατάπλαστος: fictus 1,42; 28,5; simulator 8,24; 29,1
καταπράττομαι 1,34; 5,4
καταπρόιμαι: prodo 1,21; 2,13
κατασειῶ: concutio, labefacto 12,14; 27,33
κατάσκοπος: πλήθη κατασκόπων 1,2; 16,14; κατασκόπων συντάξεις 30,13; κατασκόπων ὄνομα 30,14
κατασπουδάζω: κατεσπουδασμένος εἰμί τινι studiosus est aliquis mei 7,2; 18,33; 13,8
κατατείνω: ὑπὸ τῆς βασάνου κατεινόμενος extortus 3,13; 27,15; ἐκ τῆς βασάνου καταταθεῖς 17,43
κατατρίβω: dego. τὸν ἄλλον χρόνον 13,30
κατατυγχάνω τινί 21,22
καταφιλέω: osculor 30,22
κατεργάζομαι 1,14; 1,24
κατηγόρημα 1,26; κατήγορος 15,23; 16,24; 20,12
κατήφεια: demissio animi 26,10
κατορρωδέω 4, 36; 17, 42
κάτοχος γὰρ τῷ πόθῳ τοῦτῳ γεγεννημένη 1, 18
κειμήλια χρυσᾶ 11, 18
κείσεσθαι 14, 18
κελευθεῖς 10, 17
κεκρυμμένως 1, 25; 1, 36; 3, 5
κεντηνάριον: centenarium 1, 33; 4, 31; 11, 12; 19, 7; 25, 19; 26, 13; 26, 21; 27, 21; 28, 5
κέρματα 25, 11
κεφάλαιον: ἐν κεφαλαίῳ 18, 35; 24, 26; ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς πολιτείας 22, 8
κηδεστής 5, 10; 29, 22; ἔγγονος κηδεστής 5, 23
κῆλη: hernia 15, 34
κινέω: ἅπαντα ἐπὶ Παύλῳ... ἐκίνει 27, 16
κλέπτῃς 20, 9; κλεπτίστατος 20, 20; 24, 23
κληρονόμος 12, 3; 12, 5; 12, 11; 19, 11; 28, 2; 29, 14; 29, 19
κληρὸς 4, 14; 29, 21
κλίνω: τῷ ταῦτα οὕτω δεδύσθαι κεκλιμένοι ἐνεχώρησαν 10, 9
κνίζω 4, 33
κοιαισίτωρ; quaesitor 20,9; 20,11
κοιαιστῶρ: quaestor 6, 13; 9, 41; 14, 3; 20, 15
κοῖλος: ἐν κοίλῃ νηὶ 12, 2
κοινολογέομαι τινί τι 4, 6; 15, 12
κοίτη: ἐς κοίτην ἔλθειν 7, 36
κοιτῶν, κοιτῶνος: cubiculum 1,21
κολοβός: parvus 8, 12; 10, 11
κολυμβήθρα: lavacrum, fons sacer 17,9
κομιδῆ: maxime 22, 14
κομπώδης: atrox, foedus κομπωδεστέρως... ἐπιτεχνᾶσθαι τὰς συμφορὰς 13, 32
κομψεύομαι: iacto aliquid, superbio aliqua re 17,25
κοριορτός 13, 10; 22, 30
κόρος: ἐς κόρον ἔλθειν satiari 12, 27; κόρον λαμβάνειν 9, 16
κόρρη: κατὰ κόρρης 9, 14
κρατύνεσθαι τυραννίδα 10,23
κρεουργέω: κρεουργήσασα postquam in frustra concidit 1,27; 8,13; 8,18
κρήνη 26,23
κρόταφος 7, 10
κτῆτωρ: possessor 26,17
κυέω 9, 19; 17, 16
κυκάω 8, 4
κυνηγήσιον: amphitheatrum 9, 2; 9, 6; 26, 8
κωκύω 1, 38; 17, 33
κώμη: κώμη ἐπιθαλασσία 30, 19; κῶμαι πμ-πληθεῖς 11, 18
λαβυρινθῶδες οἶκημα 4, 7
λαγνεύω 9, 16; 17, 25
λαμβάνομαι: τῆς τιμῆς ἐλαμβάνοντο hanc dignitatem inibant 21,6
λάφυρον 1, 19
ληλασία: expilatio, τῆς τῶν κατηκῶν λεηλασίας 19, 17; τῆς ἐς τοὺς κατηκῶς λεηλασίας 24, 30
ληλατέω 2, 28
λείψανον: residuum. τοῖς τῶν δημοσίων ὀφλημάτων λειψάνοις... ὄθεν ἂν ἐκτίνοιεν τὰ λειψανα 23, 1
λεύκωμα: album senatorium, senatus 29,17; 29,21; τὸ τῆς πόλεως λεύκωμα 29, 19
λήθαργος: σιωπῇ ὡσπερ ληθάρῳ 16, 10
λήθη: ἐν λήθῃ τε πολλῇ καὶ ὀλιγωρίᾳ γενόμενος 4, 41
ληστεία 21, 3; ληστής 11, 27
λίθος ἐντιμος 11, 18
λιμιτάναιος: miles limitaneus 24,12
λιμοκτονεῖσθαι 25, 10
λιπαρέω τινά: oro aliquem 3,17; 12,26

- λιταί ἰκέσιοι 13, 3
 λίτρα: libra 12, 8; 25,16
 λογίζομαι 17, 20
 λόγιμοι 1, 30; 2, 36; 12, 29; 16, 16; 29, 33;
 λογιμάτατοι (λογιώτατοι codd.) 28, 12
 λογισμός: λογισμούς τῶν βεβιωμένων κατα-
 πραττόμενος rationem vitae reprocens 5,4
 λογογράφος 10, 4
 λογοθέτης: censor, publicarum rationum
 minister 18,15; 24,1 (definitio); 24,5—7;
 24,9—10
 λόγος ἀμαρτύρητος 1, 5; οὐδενὶ λόγῳ nulla
 de causa 19,11; 22,30; 24,13; 26,23
 λοιδορία 16, 19
 λорδοομαι: λорδουμένη tergum obscene ita
 curvans, ut alvus prominere 9,23
 λουτρὸν τὸ θεῖον divina lavatio 1,16
 λουτρῶν, λουτρῶνος: lavacrum; τὸν θεῖον
 λουτρῶνα lavacrum sacrum 17,9
 λοχμῶδης: silvovos 2,31
 λυμέων 26, 16
 λυμηγόμενος 22, 34; 23, 7
 λυσσῶ 5, 2
 λύτρα 12, 8
 λύχνα ταῖς πόλεσιν ἐν δημοσίῳ ἐκάετο 26, 7
 λωβᾶσθαι τὰ σώματα 21, 29
 λῶβη 26, 18; πάση λῶβῇ ἐχόμενος 26, 20
 λωποδυτέω 7, 15
 λωφᾶω 9, 34; 15, 5
- μαγγανεία: τὸν ἄνδρα μαγγανείαις πολλαῖς
 κατεῖληφεν 1, 13; 3, 2
 μαγγανεύματα 2, 2
 μαγγανεύω 1, 26
 μάγιστρος: magister officiorum 16,5; 17,32;
 22, 12; 24, 22; 25, 3
 μαζός: παρὰ μαζόν 30, 21
 μάθησις: τὴν μάθησιν τῶν οἱ ἀναγκαίων ποι-
 ησαμένη obscene 1,12
 μαίνομαι 1, 19
 μαλθακίζω 3, 1
 μαλθακός = μαλακός 5, 32
 μάμμη: avia 12, 8
 μάργαρον = μαργαρίτης 12, 2; 3, 16 — 17
 μάρτυρες τῶν πράξεων 1, 5; μάρτυρες τῶν
 πεπραγμένων 20, 12
 μαστρόπειον: lupanar 9,10
 μάχλος βίος 1, 12
 μαχλοσύνη 1, 20
 μεθίημι τὸν πόλεμον desisto bello 18,29
 μειζόνως 15, 6
 μενεηκῶς 29, 35
 μεστός: ἐπικαλέσσα... μεστή ἐγεγόνει εκ-
 probrando satiata erat 4,5; 13,3
 μεστόω 13, 3
 μεταβάλομαι: muto δόξης τῆς πατρίου 11, 21;
 δόγμα τὸ πάτριον 11, 26
- μετακαλέω: arcesco 11, 5; νόμον ἀπολωλῶτα
 restituo 14, 10
 μετακομίζομαι = κομίζομαι 11, 30
 μεταμπίσχομαι: τὴν δόξαν speciem prae me
 fero, simulo 10,17; μ. τὸν βίον aliud vitae
 genus in eo 16,1
 μεταμφιάζομαι 17,5
 μεταμφυννομαι τὸν βίον aliud vitae genus
 in eo 17, 5
 μετανάστασις: mutatio. μεταναστάσεις αὐτῷ
 ἐς αἰετῆς ἐς τὰ ἐπιτηδεύματα ἐγίνοντα γνώ-
 μης 22, 31
 μέταξα: serica. ἱμάτια ἐκ μετάξης 25, 14
 μεταξυ = ἤμισυ 2, 24
 μέτειμι: allicio. ἀρχὴν μέτειμι peto magi-
 stratum 17, 27; 21, 16
 μετεωρολόγοι 11, 37
 μέτρον: numerus 18, 3; 18, 7; 18, 13; 18, 22;
 24, 33; ἀφικνεόμαι ἐς τὸ μέτρον τοῦ βίου
 potior 20, 20; 29, 23
 μηκονομένου τοῦ κακοῦ 7, 19
 μηχανήματα 10, 23; μηχανόομαι 25, 13; 28, 7
 μαιφονία 18, 27; μαιφόνος 18, 29
 μιάρωτατος 10, 5; 27, 6
 μίασμα 1,27; 7,24; 10, 9, 29, 10; μεγάλα
 μιάσματα 10, 3
 μίγνυμαι 1, 17
 μίμησις: imitatio. ἡ ἐς τῶν προγεγενημένων
 τὰ κακὰ μίμησις 1, 7
 μίμοι 9, 13; 9, 23
 μισητία 9, 10; 9, 16
 μισθαρνέω 14, 21; 17, 5; 21, 20
 μισθοφόρος 21, 21; 25, 5
 μίσθωσις = μισθός 25, 5; 28, 10
 μισθωτός 21, 20
 μνηστή: sponsa 4,37
 μοῖρα: factio 7, 1; 24, 6
 μοιχαλῖς, -ιδος 1, 36
 μοιχεία 17, 24; μοιχεύτρια 1, 13; 17, 25; μοι-
 χός 17, 25
 μοναστήριον 17, 5
 μοναχός 1, 37; 3, 29; 12, 24; τὸ τῶν μοναχῶν
 ἐπιτηδεύμα 1, 41
 μόνη: κατὰ μόναν 2,2; 7,4
 μονοπάλιον 20, 5; 25, 13; 26, 19; 26, 36
 μυθολογίας ἀποιόομαι δόξαν 1, 4
 μυριάδας μυριάδων μυρίας φημι ἀπολωλέναι
 18, 4
 μυστήρια: mysteria 18, 10; τῶν ἐν Χριστια-
 νῶν μυστηρίων 6, 27
 μωροκακοήθης: homo malignus, qui ipse fa-
 cile decipitur 8,22
- ναυκλήροι 25, 8; 26, 17
 ναῦται 26, 17
 ναυτίλλομαι 5, 1; 25, 4; 30, 8
 νεοχμέω 30, 21

- νεοχμόω 6, 21
 νευρά βοιεία 16, 26
 νέωτα: ἐς νέωτα 22, 17
 νόμιμα 28, 17; τὰ κοινὰ νόμιμα πάντων ἀνθρώπων 2, 31
 νομοθετικῆς πολητήρια 14, 10
 νυκτερεύω 12, 28
 νύκτωρ 4, 9
 νωθῆς 8, 3
- ξαίνω 3, 12; 11, 37; 17, 37
 ξυγγένεια 6, 9
 ξυγκαταρτῶν 17, 37
 ξυγκατεργάζομαι 27, 11; 28, 8
 ξυγκείμενα ἐκ λίθων ἐντίμων 11, 18
 ξυγχέω 7, 1
 ξυγχώρησις 9, 46
 ξυλλήβδην εἰπεῖν 11, 8; 18, 31
 ξύλλογοι 9, 9
 ξυναγάγιμον δεῖπνον 9, 16
 ξυνδιάζω 9, 16
 ξυνοικέω 1, 13
 ξυσκοτάζω 7, 15
 ξυστρατατεύω 24, 21
- ὄγκος: magnitudo, copia 1,5 ἀποδειλιάζω τὸν ὄγκον τοῦ ἔργου 1, 5
 ὄγκομαι: superbio 17, 37
 ὄδος: ὁδῶ ἱέναι 1, 34; 5, 17; ὁδῶ προϊὼν τὸ κακὸν 14, 18
 ὀδύρομαι 9, 41; 17, 4
 οἱ αὐτῶ = ἑαυτῶ 14, 23
 οἰκέομαι: habito 5, 4; 18, 7
 οἰκέτης 4, 13
 οἰκίδιον 3, 17
 οἰκίσκος 30, 33
 οἰκοδομῖαι θαλάσσιοι 19, 6
 οἰκονομικώτατος 19, 5
 οἰκτίζω 4, 13
 οἰκτιστος: ἀπολωλέναι θανάτῳ οἰκτίστῳ 1, 2
 οἰκτρὸς 4, 20
 οἰμογή: ξὺν οἰμογῇ 16, 20
 ὀκνηρῶς: segniter. ὀκνηρῶς ἐς ἄδικον φόνον ἱέναι 16, 5; 18, 29; ὀκνηρότερον παρανομῆσουσι 1, 8
 ὀκνησις: οὐδεμιᾶ ὀκνήσει 1, 27; 8, 29; 9, 14; 19, 15; 21, 29; 24, 7; 26, 30; 27, 33; 29, 37
 ὀλιγανθρωπότατα 18, 22
 ὀλιγαρέω 7, 32
 ὀλόβηρος: holoverus. βάμματος δὲ τοῦ βασιλικοῦ, ὅπερ καλεῖν ὀλόβηρον νενομίκασι 25, 21
 ὀλολυγή 1, 38
 ὀλοφύρομαι 1, 38
 ὀλόφυρσις: lamentatio 1,39; 24, 8
 ὀμιλέω: ὀμιληκυῖα 1, 12
- ὀμόζυξ, ὀμόζυγος: coniunx 13, 17; 22, 35
 ὀμολογέω 27, 22
 ὀμορος 13, 4
 ὀξυθυμώ = ὀξυθυμέω. ὀξυθυμωθεῖς 2, 6
 ὀξυρεγμία 4, 23
 ὀπίσω τῶν πραγμάτων 30, 11
 ὀπωστιοῦν ξυνέσεως 21, 10
 ὀργάω: concupisco. ἠνίκα ὀργῶν τὸ γύναιον cum irata erat muliercula 16, 22; ἐς λόγον τόνδε ὀργῶντα ἀνεχαίτιζε 1, 6
 ὀρθότιθος: virgo, quae habet mammam rectas. τὸ δὴ λεγόμενον ὀρθότιθον οὖσαν 10,2
 ὀρθρος: mane. ὀρθρου βαθέος 29, 31
 ὄρια: limes. τὰ μὲν ὄρια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς 24, 14
 ὄρος: ὄραν τῶν Ῥωμαίων 2, 23
 ὄρρωδία: 4, 22; ὄρρωδία πολλῇ 5, 2
 ὄρρωδέω 4, 16
 ὄρχηστής: orchestrae magister 9,5
 ὄρχηστρίς 17, 34
 ὄσον: οὐδὲ ὄσον: nullam in partem 3,31; 20, 17; 26, 37
 ὄστις: ὅτι δὴ nescio quid 5, 34; 21, 20; nescio quod
 ὅτι δὴ ἔγκλημα 8, 9; 21, 5
 ὄτουοῦν λόγου 26, 4; παρ' ὄτρωον 1, 32; ὄτρωον ἕλλη 13, 17; 14, 8; 15, 29
 οὐ: οὐ... ὀνομάζεται 25, 2
 οὐγκία: uncia 25, 21
 οὐδός: ἀμείψαι τὸν ἐκείνη οὐδόν 12, 25
 ὀφείλω: ὀφληκῶς 7, 33; οὐδὲν ὀφληκῶτων (ὀφληκῶτων codd.) 28, 9
 ὀφλημα 7, 33; 15, 29
 ὀφλισκάνω 5, 27; 28, 8
 ὀφρυάζω: supercilia constringo, tumeo inani superbia 16,8
 ὀχέομαι: ἐπ' ἐλπίδος μεγάλων ἀγαθῶν 16, 4
 ὀχετός: aquaeductus 26, 23; 26, 24
 ὀχλέω 11, 18
 ὀχύρωμα: ἦν τε οὐδὲν τοῖς ξυμβεβηκόσιν ὀχύρωμα, οὐ νόμος, οὐχ ὄρκος, οὐ γράμματα 14, 19
 ὀψιαίτατα 15, 7
 ὄψις ὀνείρου 6, 5; 6, 7; 6, 9
- παιδάρια 1, 21; 16, 25; 18, 6
 παιδεραστεῖν 11, 34; 16, 19; 20, 9
 παιδεραστία 19, 11
 παιδία 1, 26
 παιδίσκη 5, 21
 παιδοκτονία: parricidium liberorum 10,3
 παίζω: παιζόντων παιδίων 14, 14
 παλαίειν λίμῳ 25, 25
 παλαμναῖος: vexator 18, 29; 18, 37; 20, 13; δαίμονες παλαμναῖοι 12, 41
 παλλακή 6, 27

παμμεγέθης 6, 6
 πανδημεί 16, 28
 πανήγυρις 7, 29
 παραβύστος: ἐν παραβύστῳ secreto 1, 17;
 7, 27; 21, 18
 παραγραφή: praescriptio, excerptio 28,7
 παραγωγή 14, 11
 παραδίδομαι: παρεδίδοτο = ἀπεδίδοτο, quod
 conicit Reiske, 23,36
 παραθρασύνα 12, 30
 παρακαταθήκη: repositio 28, 4
 παράλογον 21, 24
 παραλύω τῆς ἀρχῆς 5, 33; 22, 21
 παραμυθέομαι: consolor me 1,9
 παρανομέω 1, 8; 14, 9; παρανομία 9, 44; 28, 18;
 παράνομος 8, 11
 παραπέμπω: hereditate relinquo 11, 15; 26,
 28; 26, 42; ἐς τριγέναιαν παραπέμπω 15, 4;
 κινδύνους ἐκ κινδύνων παραπέμπω 30,2
 παραπέτασμα 8, 31; 13, 6
 παραπίπτω: ὁ παραπεπτακῶς qui obviam fit,
 qui incidit in manus alicuius 13,3; 15,22;
 16,15; 16,22; 20,11; 21,13
 παραπλήξ, παραπλήγος 12, 26
 παραπομπός: is, qui deducit 1,5; 3,5
 παραψυχή: 17, 14; 24, 3; 26, 7; ἐν παραψυχῆς
 λόγῳ 22, 37
 παρεδρεύω: sum assessor 6,13; 13,12
 παρελάω: supero 21, 24
 παρέργως 24, 13
 παρέχω αἰσθησιν: significationem do 12,19;
 παρέχομαι αἰσθησιν 7, 13; 25, 3; παρέχομαι
 δόκησιν 16, 10; 25, 16
 παρηγορέω: consolor 12, 30; 17, 13
 παρηρησία 7, 20; 9, 46; 14, 5; 29, 30
 παστάς, παστάδος 17, 31
 πατρίκιος 15, 25; 15, 26; 15, 27; 15, 29; 27, 17;
 28, 3; 30, 21; πατρίκιων ἀξίωμα 9, 30; 30, 23;
 πατρικία 3, 16
 πατριμόνιον 22, 12
 πάτριος: δόξης τῆς πατρίου 11, 21; δόγμα τὸ
 πάτριον 11, 26
 πατρῷος: γῆς τῆς πατρώας 11, 23; 11, 39
 πατρῷός: vitricus 2, 7
 πεζῆ ἑταιρία 6,11
 πέλας: τοὺς πέλας 10, 19; 13, 4
 πένθιμος 1, 38
 πεντάετες: ἀνὰ πεντάετες sexto quoque anno
 24,28
 πενταετηρίς, πενταετηρίδος quinquennium
 24,27
 περιαλγέω: abunde doleo 7, 40
 περιβάλλομαι: χρήματα μεγάλα περιεβάλλετο
 1, 32; ἔχθος μέγα περιεβάλλετο 1, 30
 περιδεής 2, 8, 15
 περιελίσσω: circumago περιελίζαντες 6, 16;
 16, 26

περιέπω: ὅς περιεῖπεν τὴν τοῦ καλουμένου
 ῥεφερενδαρίου τιμὴν 29, 28
 περιέργως 16, 12; 22, 25
 περίσταται: ἐς τοῦτο τύχης περιεστήκει τοῦ-
 τῷ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα 15, 10; ἐς
 πλοῦτόν τινα περίσταντο μέγαν 26, 22
 περικαλύπτω 22, 4
 περιλαμβάνω: καὶ τοῦ λοιμοῦ ξύμπασαν περι-
 λαβόντος τὴν τε ἄλλην οἰκουμένην 23, 20
 περίπατος 13, 30; περιπάτους ποιεῖν 12, 21;
 ἐκ τοῦ περιπάτου φιλοσόφων 8, 23
 περιπέμπω 29, 31
 περιτροπή: ἐκ περιτροπῆς 11, 8; 20, 31
 περιώδυνος: magno dolore affectus 1,24
 περόνη: περόνας χρυσᾶς 7, 15
 πήγνυμαι 17, 33
 πιστόομαι τινά: fidem do alicui δοκῶν αὐ-
 τοῦς πλήθει πιστωσαμένη 2, 16
 πλάστης 8, 19
 πλημμελῶς 14, 14
 πλησμονή: κολάσεως πλησμονή 15, 3
 πνιγηρός 15, 13
 ποιόομαι = προσποιόομαι 10, 23; 17, 45
 ποιηὴ ξυγκειμένη 14, 20
 πολιτεία 2, 31; πολιτεύομαι 29, 34
 πολιτικά καὶ θεωρητικά χρήματα 26, 33
 πολυθεία: multorum deorum cultus 19,11
 πομπεῖω: ludibrii causa cum pompa duco
 aliquem 11,36—37
 πονηρός: ἐπὶ πονηρῷ τινος, ἐπὶ τῷ πονηρῷ
 τινος ut detrimentum alicui afferatur
 13,32; 30,30
 πορίζομαι τινί τι: comparo alicui aliquid
 25,7; mihi comparo 9,27
 πόρνη 17, 5; πορνεύω 1, 11; 5, 23
 πορθμός 25, 2—5; 25, 7
 πόρος 20, 1; 20, 3; 26, 6
 πραιτώρ δῆμων 20, 9
 πραιτώριοι: praetoriani 21,1
 πρᾶξις: τῶν πράξεων τὰς δηλώσεις 1, 1; μάρ-
 τυρες τῶν πράξεων 1, 5
 πριβάτα: privata, res familiaris imperatoris
 22,12
 προαγωγός 5, 27
 προάστεια 15, 36
 προβάλλομαι: βασιλεῖα σφίσι προβεβλημένοι
 rege constituto 11,27
 προίεμαι: amitto. τοῦ μὴ τὴν ὑπάρχουσαν
 προέσθαι δύναμιν 27, 7
 προίξ: τὴν προίκα 17, 25
 προνοητικώτατος 19, 5
 προπάτωρες 28, 4
 προπηλακίζω 2, 4
 πρόρρησις 7, 32
 πρόρριζον τὴν πολιτείαν ἐξέτριπεν 9, 1
 προσαιτητής: mendicis 25, 25; 26, 18; 26,
 26; 26, 29; 29, 25
 προσεδρεύω 15, 13

- προσεπιπέμω: praeterea immitto 18,15
 προσεπιτεχνάομαι: praeterea comminiscor 26,40
 προσήκω: οὐδὲν προσήκον quamquam non decet 2, 31; 17, 37; 23, 4
 προσθαρέω: confido 14, 22
 προσίεμαι: οὐδὲν προσίεσθαι nihil lucri accipere 25, 4
 προσκυνέω 15, 15; 15, 27
 προσουδίζω: χαμαὶ humi prosterno 5, 15
 προστάτης 16, 7; Βενέτων προστάτης 29, 33; προστάτης τῶν στασιωτῶν 7, 41
 προστίμημα: impensa, quae insuper facienda est 25,17
 προστρίβομαι: atterendo infero, addo. ξύγχυσίν τε καὶ ἀκοσμίαν 19, 8; μείζω τὰ πάθη 23, 7; ἀκερδῆ ἀσχολίαν 20, 23; πληγὰς 23, 24; ὄνομα χρηστόν 21, 24; προσετρίβοντο δυσκόλοις ἑτέροις conterebantur aliis malis 23, 24; 19, 8; 29, 36
 προσχωρέω: ὄνομα προσχωρεῖ τινι aliquis nominatur 4, 45
 πρόσωπον: τάξεις καὶ προσώπου ἕνεκα... καταλέγεσθαι 24, 25
 προτίθημι: propono. ὄνιους τὰς ἀρχὰς προὔθηκον 22, 7
 προτίκτωρ: protector 24, 24
 πρόχειρος 1, 31
 πρυτανεύω: constituo. αὐτὴ (ἡ τύχη) πρυτανεύει τὰ πράγματα 10, 9; πρυτανεύσης τῆς ἀνάγκης 17, 27; 24, 4; ἐκ θεοῦ ῥοπή πρυτανεύεται τὰ ἀνθρώπεια 4, 44; πρυτανεύειν συντάξεις 24, 4
 πρῶτοι 26, 35
 πυρρῶω: rubeo. ἐπυρρία γὰρ καὶ δυοῖν ἡμέραιν ἀπόσιτος ὦν 8, 12
 πωλητήρια 14, 10; 20, 1; 20, 4; 25, 13; 26, 19; 26, 36
 ραιφερενδάριος codd. v. ῥεφερενδάριος
 ραίζω 4, 3
 ραπίζω 9, 14; 28, 14
 ῥεφερενδάριος: referendarius 14,11; 17, 32; 29,8
 ῥέω: ἐπὶ μέγα βεύσας ὁ χρόνος longe lapsum tempus 1,4
 ῥῆσις 15, 35
 ῥητός: χρόνου ῥητοῦ 24, 13; 24, 21
 ῥήτορες 30, 18
 ῥιπίζω 7, 6; 11, 13
 ῥιπτέω: abicio = ῥίπτω 9, 21
 ῥόθιος 8, 7; ῥοθίους τισὶ θαλασσίους 19, 15
 ῥοπή: momentum. τῇ ἐκ θεοῦ ῥοπή 4, 44; ἡ τῆς δίκης ῥοπή 14, 10
 ῥυθμιζώ: accommodo 14, 5
 ῥύομαι 4, 19
 ῥύπος: ῥύπου αἰσχροῦ ἔμπλεως 24, 23; 19, 3
 σαγηνεύω: capio 21, 15
 σαίρω 1, 13; σασηρώς 13, 3
 σημαίνω: τοῦ λόγου τὰς αἰτίας σημαίνει δεήσει 1, 3
 σῆπω 22, 15; 30, 11
 σιδηροφορέω: ferrea arma fero 7,15
 σιλεντιάριος: silentiarius. οἱ σιλεντιάριοι καλοῦμενοι 26, 28
 σισύρα: floccata vestis. σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντες 6, 3
 σιταγωγὸς στόλος 22, 17
 σιτήσεις 26, 5
 σιτίζομαι: edo aliquid, vescor aliqua re 26,33
 σιωπῶ 2, 16; ἐν σιωπῇ εἶχον 1, 21; σιωπῇ ἔμμενον 17, 26
 σκαιώρημα 28, 14; σκαιωρία 28, 15
 σκέλος: ἐπὶ θατέρου σκέλους ἐστάναι in uno pede stare i.e. in summo periculo esse, periclitari 5,15
 σκῆπτομαι: simulo 5, 19; 29, 43; ἔσκηπτον προ ἔσκηπτοντο 14, 8
 σκορπαινομαι ἕξ τινα: saevio in aliquem 9,26
 σκορπιώδης: scorpiioni similis ἦν γὰρ (ἡ Ἄντωνίνα) σκορπιώδης τε καὶ ὀργὴν σκοτεινὴ 1, 26
 σκοτεινός: ὀργὴν σκοτεινὴ ea, quae dissimulat iram 1,26
 σκότιος: σκότιος ὀργὴν is, qui dissimulat iram 1,26
 σκυθρωπός 4, 16
 σκώμματα 13, 12
 σκώπτρια: imitatrix, ea, quae imitatione illudit aliquem 9,13
 μικρολογία: ὑπὸ μικρολογίας 18, 29
 σπῆλαιον 11, 10
 σπουδάζω: οἱ ἐσπουδασμένοι ei, qui diliguntur ab aliquo 13, 16; 15, 23; 29, 27 τὰ ἐσπουδασμένα τινὶ eae res, quibus studet aliquis 20,22
 σπουδῆ: ἐν σπουδῇ εἶχειν 1, 13; 1, 23; 2, 23; 3, 31; 8, 4; 13, 7; 14, 18; 16, 23; 17, 8; 25, 6; 28, 16; ἐν σπουδῇ γίγνομαι 17, 10; ἐν σπουδῇ ποιέομαι 2, 3; 13, 25; 27, 23
 σταθμάω 2, 8; 8, 30; 21, 25; 26, 36
 σταθμός: libra. σταθμός ἀργύρου 12, 2
 στάσις 18, 11; κατὰ στάσιν 30, 2
 στασιώται 9, 43; 10, 15; 26, 35
 στατήρ 24, 28; 25, 12; 29, 25
 στέμματα 9, 6
 στιβάς, στιβάδος: triclinium. ἐπὶ τῆς στιβάδος 4, 22
 στοά: ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ 14, 13
 στόλος: ὁ σιταγωγὸς στόλος 22, 17
 στόμα: ἐπὶ στόμα πίπτειν 2, 6; 4, 29
 στοργή: studium 2, 8; 19, 11; 29, 35
 στρατεία: τῆς στρατείας ἀφιέσθαι 24, 3; 24, 4; τοῦ τῆς στρατείας ὀνόματος 24, 24; 26, 28

- στρατεύομαι: ἐπὶ τὸ στρατεύεσθαι 6, 2; 24, 21; 26, 17; 26, 27; οἱ στρατευόμενοι 25, 1
στρατιῶται 24, 12; 26, 17; στρατιῶται... φρουρὰν ἔχοντες 14, 13
στρατιωτικαὶ συντάξεις 18, 11
στρατόπεδον: castra 2, 19; 4, 2; 10, 9; 23, 12
στρέφω: ἔστρεφεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν sollicitabat animum eius 1,36
συγκαταδαρτάνω: concumbo 17, 36
συγκατεργαζομένη 12, 16
σύγκλητος βουλή: senatus 8, 13; 10, 6; 11, 17; 12, 12; 14, 7; 17, 7; 26, 3; 29, 10; οἱ ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς senatores 11, 40; 26, 16; 27, 29; τοῖς ἐκ τῆς βουλῆς 19, 12
συγκοιτάζομαι: concumbo 9, 16
σύγχυσις: perturbatio 19, 8
συκοφάνται 20, 8; 23, 3; 28, 12; συκοφαντέω 16, 23; 23, 1; συκοφαντία 26, 17; 28, 15
συλάω 22, 8; συλέω 1, 33; 22, 21
συλλογή: exactio. τὴν συλλογὴν τῶν ἐπὶ τοῖς τιμήμασι τῆς ἀρχῆς καταβεβλημένων χρημάτων 22, 9
συμβάλλω: negotior 15, 25; 20, 5; 21, 11; 22, 3
συμβόλαιον 7, 31; 12, 9; 22, 9
συμμετρέομαι τὸν βίον: prior 2, 6; 19, 5; 24, 3
συμμορία: manus ordinata (sine certo numero) 7,15; 11,9
συμφορά: δημοσίαις συμφοραῖς 25, 26
συναγώγιμος, ξυναγώγιμον δεῖπνον = συναγώγιον 9, 16
συνδιόλλυμι: συνδιολωλέναι una perisse 18,43
συνδύαζομαι: coeō 9, 16
συνθεάτρια: ea, quae simul in theatro vitam agit 9,26
συνίσταμαι: litigo 10, 19
σύνοδος: synodus 27, 5
σύνοικος: coniunx 14, 8
σύνταξις: stipendium 22, 7; 22, 20; 24, 6; 26, 28; στρατιωτικαὶ συντάξεις 24, 2; κομπωδεστέρα σύνταξις 24, 3; συντάξεων χορηγοὶ 24, 13; τὰς συντάξεις ἀφίεσαν 24, 21; τῶν προσηκουσῶν συντάξεων 24, 26; μικρὰ σύνταξις 26, 27; τὰς συντάξεις διορίζειν 26, 33; κατασκόπων συντάξεις 30, 13
συνωνή: coemptio 22,12–13 (definitio); 22, 19; 23, 9; 23, 15
συστρέφω: 10, 11
συσκευάζομαι 24, 21
σφαλερός: ἐν τῷ τῆς διαίτης σφαλερῷ 7, 28
σφετερίζομαι 19, 9
σχολάριοι: scholarii. Ἔτεροι στρατιῶται οὐχ ἦσσαν ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ Παλατίου κατέστησαν, οὐσπερ σχολαρίους καλοῦσι 24, 15; τῷ τῶν σχολαρίων ἀριθμῷ 24, 21; 26, 28
σῶσ·, ον: praemium vitae servatae 5,35
ταβελλίων, ταβελλίωνος: tabellio 24,6
τάγμα: ordo. τῷδε (sc. τῶν πατρικίων) τῷ τάγματι ordini patriciorum 15,29
τακτός: δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῷ 24, 27
ταλαιπωρέω 13, 32
τάξις: τὴν αὐτῶν ἐκλιπόντες τάξιν 14, 14; τάξεως καὶ προσώπου ἔνεκα... καταλέγεσθαι 24, 25
ταρσός 4, 30; 15, 15
τέθηπα: ἐτεθήπει 22, 25
ταμείον = ταμειῖον 19, 7
τεκμηριῶ 13, 15; 27, 32; 29, 38
τέλειος: supremus. ἐπεγένετο ἡ τέλειος ἡμέρα τοῦ βίου (tini) mortuus est 20, 17; 29, 21
τελωνεῖον, τελώνιον: teloneum 25, 3; τελωνεῖον δημόσιον 25, 5
τερατεύομαι: comminiscor et praedico 8,9
τεταρτημόριον 29, 19
τεχνάζω 8, 24; 9, 19; 22, 3
τεχνίται 25, 15; 25, 21
τηρέω 4, 7; 29, 36
τιμή: πόλεων τιμὰς 21, 13; ἐν τιμῇ 29, 35
τιμημα: pretium 24, 18; 24, 24; 25, 8; 25, 16; τριπλασίονα... τιμήματα 20, 2; πολλαπλάσια τὰ τιμήματα 20, 4; ἐπὶ τιμήμασι φορτικωτάτοις 22,14; φορτίων τιμήματα 25,6; τριπλάσια τιμήματα 26,37; τῶν ἄρτων τιμήματα 26,37
τιμητής: censor 18, 10
τιτθός: μαμμα 9,18; ὑπὸ τιτθοῦ τρεφόμενος 2,6
τίομαι: αὐτὸν τοῦ λόγου ἐτίσατο 1, 29
τόκος: ἐπὶ τόκοις ἀδροῖς 21, 13
τόξευμα = τόξον. τοξεύματι βληθεῖς 29, 32
τραγωδιδάσκαλος pro τραγωδοδιδάσκαλος 1, 4
τράπεζα: τῆς τοῦ χαλκοῦ τραπέζης mensae aerae 22,3
τριακοντοῦτις: ἐς τριακοντοῦτιν παραγραφὴν 28, 7
τρίβος 15, 9
τριγένεια tertia suboles i.e. nepotes 15,4
τριγονία 14, 7
τριπλασίον, τριπλασίονος: triplex 20, 2
τριώβολον 17, 5; 29, 14
τρύπημα, τρυπήματος: foramen (obscoene) 9,18
τρυπάω 9, 18
τρυφάω: οἷσπερ τρυφᾶν... εἰώθει 26, 2
τυμβογέραν: senex capularis 6,11
τυραννίς: τῆς τυραννίδος ὄργανον 22, 1; 7, 31; 10, 23
τυραννέω 1, 8; 9, 51; 11, 36
ὑδροχόα: cloaca ἐς τὴν ὑδροχόαν 22, 14
ὕδωρ: ὑδάτων ποταμίων 12, 16
υἰωνός: filius filii, nepos 12,1; 12,8
ὕπαισθάνομαι: animadverto 17,17
ὕπαρχος = ἐπαρχος. ἐν τοῖς τῶν ὑπάρχων στρατιώταις 22, 5
ὕπασπιστής: scutarius, miles cohortis praetoriae 3,5; 4,13

ὕπατος: consul. ὑπάτων ἀξίωμα 2, 7; 29, 4; ἐξ ὑπάτων γενόμενος 4, 8; ὑπατοὶ Ῥωμαίων 26, 12; 26, 15
 ὑπέκκαυμα 9, 32
 ὑπεξιόντες 24, 30
 ὑπεραγαπάω: unice diligo 22,32; 26,39
 ὑπερακοντίζω: supero 21, 24
 ὑπεράριθμος: supernumerarius 24,19—20
 ὑπερηδόμενος 19, 15
 ὑπερήμερος 18, 11
 ὑπέρογκος: insignis 4, 33
 ὑπεροράω τινός: despicio aliquem 9,50
 ὑπηρετέω 2, 12
 ὑποβάλλομαι: suggero 14, 16
 ὑποδύομαι πρόσωπον: induo personam 27, 17
 ὑποθηκάριος: hypothecarius 28,7
 ὑπόκειμαι: ὑποκείμενος expositus 13, 10
 ὑποκρίνομαι: ὑποκρίνασθαι γνώμην τελεώτατος artificio simulationis eruditissimus 8,24
 ὑπόννομος: cloaca 19, 3
 ὑποσπανίζω χρημάτων 19, 5; 26, 43
 ὑπόσχεσις 13, 21; 13, 26
 ὑποτελέω: perficio 17, 14
 ὑποτοπάζω = ὑποτοπέω 2, 17
 ὑποχείριος 5, 17
 ὑπόχλωρος: supralidus 10, 11
 ὑπτίσις χερσίν 10, 8
 ὑφίημι: remitto. ὑφειμένη φωνή 13, 2

φαλλός 17, 35
 φάντασμα 12, 20
 φαρμακεύς 1, 12; 9, 39; 22, 35; 22, 27
 φάτην 3, 9; 3, 10
 φειδῶ: οὐδεμιᾶ φειδοῖ inclementer 11, 30; 23,20
 φενακισμοί 14, 11
 φιλόκαλος 7, 18
 φιλοχρηματία 13, 18; 14, 16; 15, 19; 18, 29; 20, 15
 φιλόψυχος: vitae amans 4, 22
 φοίνις: φοινίσις ἐπιβουλαῖς insidiis capitalibus 1,34
 φόλλις: follis. δέκα καὶ διακοσίους ὀβολούς, οὗς φόλλεις καλοῦσιν 25, 12
 φορᾶ 21, 2; 23, 19; κειμένη φορᾶ 23, 11
 φορολόγος: vectigalium exactor 12,13; 23,1
 φόρος: φόρος ἐπέτειος 23, 13; 23, 21; φόρος δημόσιος 26, 6; φόρος πικρός 12, 12; 18, 10; ἐγκείμενοι φόροι 30, 7
 φορτία 25, 10; 25, 17; 25, 18; φορτίων τιμήματα 25, 6; τὰ φορτία φέρειν 22, 18
 φορτίζομαι 25, 10

φορτικός: ἐπὶ τιμήμασι φορτικωτάτοις 22, 14
 φορτός 19,3
 φυγή: φυγή ζημιούν 15, 22
 φυλακτήριον 24, 14; 26, 31; 26, 32
 φυσάω 5, 32
 φωράω 1,2; 17, 26
 φώρα: furtum 20, 6; 20, 10; 21, 20

χαλαρός 3, 9
 χαλεπαίνω 1, 25
 χαλεπῶς ἔχειν 13, 1
 χαλκός: ἐπὶ τῆς τοῦ χαλκοῦ τραπέζης ad mensam, in qua nummi cyprii permutabantur 22,3
 χαριεῖσθαι 27, 11
 χεῖλος, ἄκρῳ χεῖλει 15, 15; τῷ χεῖλει ποδῶν 30, 23
 χεῖρ: ἐς χεῖρας ἐλθόντας 2, 30; 11, 28
 χειριδωτός: manicatus 9, 9
 χειροθήκη 1, 14; 22, 28
 χειρόνως: peius 26, 24
 χειρῶναξ, χειρῶνακτος 25, 25; 26, 17; 26, 20
 χήρα 17, 8; 17, 12
 χιτωνίσκος χειριδωτός 9, 9
 χλευάζω τινί τι 5, 27; 9, 15; 15, 23
 χορηγέω τινί τι 24, 16; 24, 24; 26, 29
 χορηγός: χορηγοῦ γενέσθαι χρημάτων μεγάλων 12, 30; τῶν συντάξεων τοῦ χορηγοῦ 24,13
 χρόνος: χρόνου interiecto spatio 12,23
 χρυσώματα 12, 2
 χώρα: χώρας πολλῆς κύριος γέγονε 14, 19; 30, 18; τὰς χώρας ἀπολοῦντες 21, 12
 χωρίον: praedium 11, 30; 12, 12; 18, 10; 22, 39; 22, 40; 23, 12; 23, 16; 23, 19; 23, 20; 23,22; οἱ τῶν χωρίων κύριοι 23, 9; 23, 13; 30, 5; οἱ τὰ χωρία κεκτημένοι 23, 11; 23, 15; γεωργούς τε καὶ χωρίων κτήτορας καὶ κυρίους 26, 17; χωρία γεωργεῖν 26, 31; τῆς ἐγκειμένης τῷ χωρίῳ φορᾶς 23, 3; βασιλικῶν χωρίων 27, 31; χωρίον = κώμη 30, 19
 χώρας 11, 10

ψευδομαρτυρέω 17, 44; ψευδομάρτυρες 17, 40
 ψήφος: ψήφους διδόναι 7, 32; 14, 5

ὠθισμός 30, 30
 ὠμοτάτη 22, 23
 ὠνια 20,1; 25,13; 26,19; 26,26; ἐν τοῖς ὠνίοις 20,4
 ὠρα: hora 13, 30
 ὠρακιάω = ὠχριάω 10, 11

c) GRAMMATICA QUAEDAM

adiectiva (comparatio periphrastica): χώρα ἡ πάσης γῆς ἀγαθὴ μάλιστα 11, 29; αἰσχροτάτος 22, 3; αἰσχιστος 9, 27; 15, 10; 15, 30

aoristi formae: ἀπαλεῖψαι (codd.) = ἀπολεῖψαι (coniect.) 8,18; διαλοιδορησάμενος 16,18; κατέλειπε 29, 37

compositum pro simplici: διαμισθαρνέω = μισθαρνέω 21, 30

εἰ + coni.: οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν, εἰ μόνον τὸ κερδαίνειν προσῆ, ἐδόξασέν οἱ αὐτῷ ἐπαμφοτερίζοντι ἔσεσθαι 14, 23

ἦν = ἔάν: ἦν μὴ Φῶτιος ἐκπεδῶν γένηται 1, 31; ἦν τις... δύνηται 1, 32; ἦν τῷ ἑτέρῳ ἢ παῖς αὐτῆ ζυνοικίζοιτο 5, 23; ἦν μέντοι τις... πειρῶτο 13, 3

futuri formae: δεηθῆσόμενος (S δεησόμενος) 12, 25; ἐπιμνήσομαι 15, 25; τεθνήξονται 13, 17

media pro activis: ἀγριαίνομαι 27, 28; 29, 34; δυσφορέομαι 10, 6; 10, 18; 12, 30; 22, 35; ἐγχειρίζομαι 6, 15; ἐμπίπλαμαι 26, 38; περισκοπέομαι 4, 21; 22, 1; activum pro medio: χαριεντίζειν 9, 14

stilistica: συμβαίνειν + inf. ἀποκεκρίσθαι ζυνέβαινε 13, 33; 21, 14; ἀναποδίζειν ζυμβαίνει 1, 4; ζυμβαίνει... διακεκρίσθαι 12, 15; ζυμβαίνει... εἶναι 2, 24; λιμοκτονεῖσθαι... ζυνέβαινε 25, 10; ζυνέβαινε πάσχειν 17, 30; ἀλῶναι ζυνέβη 6, 22; διεφθάρθαι ζυνέβη 2, 27; ἀπολωλέκηναι ζυνέβη 13, 24; ζυνέβη... ἀφανισθῆναι 12, 10; γενέσθαι ζυνέβη 12, 12; διαχειρίσαι... ζυνέβη 1, 33; διεφθάρθαι ζυνέβη 2, 26; 5, 29; 17, 24; 18, 7; διχοστατήσαι ζυνέβη 5, 7; γεγράφθαι ζυνέβη 8, 14; ἐκμεμαθηκέναι... ζυνέβη 21, 25; κατατυχεῖν ζυνέβη 4, 14; νοσήσαι ζυνέβη 4, 1; 9, 35; πεπαυθῆναι ζυνέβη 28, 15; περιεῖναι ζυνέβη 6, 10; τετράφθαι ζυνέβη 9, 29; συμφέρειν + inf. ζυνηνέχθη γενέσθαι 1, 1; 1, 28; 2, 15; 2, 19; 11, 11; 18, 31; 18, 37; 29, 10; διαφυγεῖν... ζυνηνέχθη 6, 23; ἐπιπεσεῖν ζυνηνέχθη 4, 1; ζυνηνέχθη... ζυμπεσεῖν 5, 17; ζυνηνέχθη παθεῖν 1,8; 17,14; τυγχάνειν + inf. ἀποκεκρίσθαι τετύχεκε 19, 16; τετύχεκε γενέσθαι 1, 1; 18, 36; διαφθαρῆναι τετύχεκε 6, 22; διολωλέναι τετύχεκεν 12,17; ζυμπίπτειν + inf. ἀπολωλέναι ζυνέπεσε 2,27

d) INDICE DE NUME PROPRII ȘI DE MATERII

Abydos, oraș de coastă, nu departe de Bizanț 25, 2-3

Acacius, paznic de animale în circ, tatăl Teodorei 9, 2-3

Addaios, sirian, strânge dări 25, 7

adultere 17, 24-26

agrafe de aur 7, 15; de bronz 7, 18

Africa pustiită de bizantini 18, 5-6

ajutoare de hrană date medicilor 26, 5

alai pe ulițe 11, 36-37

Alamundar șef, hun 11, 12

albaștrii, partid politic în imperiul bizantin, simpatizați de Iustinian 7, 1-6; poartă plete 7, 8; și straie deosebite 7, 11-13; umblă înarmați și ucid 7, 15; 7, 17; jefuiesc și omoară 7, 19; ajung dregători 7, 23-24; acceptă serviciile bărbatului mamei împărătesei Teodora 9, 7; în conflict cu Hypatios 9, 34; abuzuri 10, 19; 12, 28; 17, 2-3; urmăriți de Iustinian 29, 27; albaștrii din Tarsos 29, 30-33

album senatorium 29, 21

alergări de cai 7, 13; 26, 8

Alexandria, oraș în Egipt 26, 35-36; 26, 41; 26, 44; are un arhiereu propriu 27, 3; 27, 11

Alexandru trimis ca logofăt în Italia 24, 9; apare exigent și e poreclit Forfecuță 26, 29; trimis și în Grecia 26, 31-34

Amalasuanta, fiica lui Teuderich, îi urmează la tron și este asasinată din ordinul Teodorei 16, 1; 16, 6; 24, 23

amanet 28, 7

Amantius, conducătorul eunucilor de la palat, ucis de Iustinian 6, 26

Amasia, oraș în Asia încercat de cutremure 18, 42

Anastasia, sora cea mai mică a Teodorei 9, 3

Anastasius, 1. împărat între anii 491-518, prudent și econom 6, 4; 9, 3; 19, 5-7; îl numește pe Iustin șef al gărzilor de la palat 6, 11; iartă dările 23, 7; 2. nepot de soră al Antoninei, căsătorit cu Ioanina, fata lui Velisarie 4, 37; 5, 22

Anatol, dregător din Ascalon, are o singură fată 29, 17; moare 29, 21; moștenirea lui 29, 22

Anazarbos, oraș încercat de cutremure 18, 41

Andrei, episcop de Efes, trădează pe Teodosie 3, 4

Anthemius, bunicul lui Zenon, împărat în Occident 12, 1

Antiohia, oraș în Asia Mică, încercat de cutremure 18, 41; și de albaștri 21, 28

Antonina, soția lui Velisarie, originea și educația ei 1, 11-13; relații cu Teodora 1,14; ajută la îndepărtarea lui Silverius și Ioan

- din Capadocia 1, 14; 4, 18; relațiile ei cu fiul adoptiv Teodosie 1, 16—24; prigonește pe Constantin 1, 25 și 29; ucide sclavi 1, 27; pleacă în Italia 1, 31; are un fiu 1, 32; alte relații cu Teodosie 1, 34—42; 3, 17—18; pleacă în Orient 2, 1 și 17; înșeală bărbatul 2, 2—3; uneltește 2, 4; alte fapte urite 2, 9; legături cu Teodora 2, 14—17; 4, 19; însoțește pe Velisarie 3, 1; revine în Bizanț 3, 4; prinde pe Ioan din Capadocia 3, 7; căsnicia ei 3, 12—15; dușmănește pe Ioan Vitalian 5, 14; căsătoria fetei sale 5, 23; are o nepoată logodită cu Sergiu 5, 33
- anți, populație slavă la nord de Dunăre, pustiesc imperiul bizantin 11, 11; 18, 20; 23, 6
- apărători (*protectores*) 24, 24; apărători = avocați 26, 2—4
- apeduct în Bizanț 26, 23
- Areobind, 1. sclav din palat, urmărit de Teodora 16, 11—12; 2. bărbatul Preiectei, nepoata lui Iustinian, e trimis în Africa, unde moare, 5, 31
- Aretas, căpitan de oaste sub ascultarea lui Velisarie 2, 23; trece Tigru 2, 28
- Arhanghel (biserică) 16, 18
- arhiereu în Alexandria 27, 3
- arieni, sectă creștină, au biserici și averi mari, sînt urmăriți de Iustinian 11, 16; 18, 11
- armata și Iustinian 24, 1—33; întreținută de moșieri 23, 11—12; 30, 16
- armeni atacați de huni, 2, 29; paznici la palat 24, 16
- Arsenius din Palestina, favoritul Teodorei 27, 6; trimis în Alexandria 27, 11—19
- Ascalon, oraș în Asia Mică 29, 17; 29, 21
- Asia 23, 6
- Asiria 2, 25
- Asterios, îndrumător în circ, la verzi 9, 5
- Atena 26, 33
- audiențe la Teodora 15, 14—15
- averi sub Anastasius 19, 5; averi confiscate 13, 6; 20, 12
- avocați 26, 2
- avorturi 17, 16
- avuții multe la arieni 11, 16; avuții date barbarilor 19, 13; avuții pierdute 30, 33
- azil în biserici 9, 42; 16, 18; 17, 9; azil pentru prostituate 17, 6
- barbari, primesc subvenții 11, 6; vin în Bizanț 23, 24; jefuiesc imperiul 11, 7; au multe căpetenii 11, 9
- Barsymes, vezi Petru
- Bassianus și Teodora 16, 18—20
- Bassus, dregător cinstit 21, 6
- băi 26, 23
- Bederiana, patria lui Iustin 6, 2
- Berytus, oraș în Asia Mică, produce mătase 25, 14
- bir = impozit 12, 12; birul din văzduh 21, 2; biruri aspre 18, 10
- biserici, Născătoarea de Dumnezeu 2, 23; Sf. Petru 26, 29; Sf. Sofia 3, 24; 9, 35; 17, 9; Sf. Ioan din Efes 3, 3; sint loc de azil 11, 23; 18, 18
- Bitinia, exportă grâu 22, 17
- Bizanț, capitala Imperiului, are hipodrom 1, 11; biserici 3, 24; 9, 35; 17, 9; importă grâu 22, 19; are un conducător 28, 10; alte mențiuni 1, 34—35; 1, 42; 2, 5; 2, 15; 2, 22; 3, 1; 5, 13; 12, 1; 12, 24; 12, 31; 16, 1; 18, 20; 19, 11; 19, 14; 20, 1; 21, 8; 21, 20; 21, 29; 22, 17; 23, 14; 24, 24—25; 25, 2; 25, 7; 25, 16; 26, 1
- Blescham, șef pers prins de Velisarie 2, 28
- Bosfor, strîmtoare 19, 2—3
- Bostan, v. Teodot
- botez (Teodosie) 1, 16
- Britania 19, 13
- Buzes, căpitan sub Velisarie 4, 4; închis de Teodora 4, 6; 4, 8—12; 17, 1
- Caesarea, oraș în Palestina 29, 17; 30, 18
- Calcedon, oraș în Asia Mică 19, 2; sinod 27, 5; stație de poștă 30, 8
- calici 26, 25
- Caligon, eunuc, însoțește pe Fotie în Efes 3, 2; vine în Bizanț 3, 5; restituit stăpînei sale 3, 15; 5, 27
- Calinic, 1. oraș în Mesopotamia pe malul Eufratului, cucerit de Chosroe 3, 51; 2. guvernator în Cilicia 17, 2; răstignit din ordinul Teodorei 17, 3
- Capadocia, provincie în Asia Mică 1, 14
- Capitoliu, în Roma, 8, 20
- Cartagina, oraș în Africa 1, 18; capitala vandaliilor 1, 32
- Cuvades, rege persan 23, 7
- cazne sub pămînt 3, 9—10
- călători perși la romani 2, 28
- călugări în Efes 1, 37; în audiență la Iustinian 12, 24; călugărițe (iubiri de) 19, 11
- cămătari 15, 31
- cămile în alai 11, 37; în armată 30, 15
- căsătorii silite 17, 7—29
- centura de castitate 1, 20
- ceremonie la curte 30, 21—24
- Bacchus, tatăl lui Sergiu 5, 28
- bani de aur 20, 18; 25, 21; bani împrumutați 21, 13; își pierd valoarea 22, 38; bani mărunți (*folles*) 25, 12

- cersitori 26, 10; 26, 26; 26, 29; 26, 35
 cititori în stele 11, 37
 cheltuieli cu albaștrii 7, 42
 Chersonesul tracic 18, 20
 Chosroe, rege persan 2, 1; năvălește în Colchida 2, 25; 2, 26; are relații cu hunii 2, 29; vine în Lazica, 2, 31; 2, 32; jefuiește 2, 34; 23, 7; are spioni 30, 13; citește o scrisoare a Teodorei 2, 36; învinge pe Velisarie 3, 30; cucerește orașul Calinic 3, 31; relații cu Iustinian 11, 12; nu eliberează pe Ioan 12, 7; portretul său 18, 23–28
 Cidnos, riu în Tarsos 18, 40
 Cilicia, provincie în Asia Mică 3, 5; 14, 16; 17, 2; 18, 41; 29, 28; 29, 29
 cingători ostășești 7, 15; 7, 18; 24, 8
 circ 1, 11; 26, 8
 Ciril, tatăl lui Saturninus 17, 32
 ciumă în Bizanț, 4, 1; 6, 22; 18, 44
 cîntare de aur 19, 7–8; 21, 1; 24, 31; 25, 19; 26, 13; 26, 21; 27, 21; 28, 5; 28, 11
 cîntăreață din lăută 9, 12
 clădiri la marginea mării 8, 8
 Colchida, în Caucaz 2, 25; atacată de Chosroe 2, 26; 18, 24
 Colocynthios, v. Teodot
 Comito, sora mai mare a Teodorei, ajunge actriță 9, 3; 9, 9
 comori 19, 6; 25, 19; 25, 26
 conducător al mulțimii 20, 13; conducător de vase 26, 17; conducătorul duhurilor necurate 12, 31; 30, 21; conducere de stat 7, 30–31
 confiscări de averi 8, 10–11; 13, 2
 Constantin 1. dregător, juriconsult 20, 20; are averi mari 20, 22; 2. trac, căpitan de oaste ucis din ordinul Antoninei 1, 24; 1, 28
 consuli 26, 12; 26, 15; 29, 4
 contraste de culori 8, 23
 corăbii 25, 3; corăbieri 25, 1; 25, 4; 25, 6; 25, 9; 26, 17
 Corint, oraș încercat de cutremure 18, 42
 corupție 13, 24; 20, 22–23; 21, 4; 21, 6
 credința și Iustinian 13, 4–5
 creștini 10, 15; 27, 7; 27, 8; 27, 28; 27, 32
 crimele albaștrilor 7, 19; 7, 28; 7, 29
 Crisomalb are o fată 17, 33; dansatoare 17, 34
 Ctesifon, oraș la est de Tigru 2, 25
 cucernicie la Iustinian 13, 7
 cumpărare cu grămada 22, 19
cursus publicus 30, 1–2
 cutremure 12, 17; 18, 41
 Cvadrat, curierul Teodorei 4, 24 și 26
 Dacia (hotare) 18, 16
 Dacibiza, stație de poștă în Asia Mică 30, 8
 Damian din Tarsos, moare 29, 32
 Daras, cetate la hotarele cu Persia 12, 9
 dascălul de scris și citit 20, 17
 datini 11, 1; 11, 26; 14, 1; 18, 12
 dănțuitoare 9, 12
 dări 21, 2; 23, 3; 23, 9; dări iertate 23, 1; dări obștești 21, 1; dări de stat 25, 6
 decăderea moravurilor 21, 24
 demoni 30, 34
 Demostene și moștenirea sa 12, 5–6
 denunțuri 7, 26
 depopulare 11, 29–30
 desații lui Iustin 6, 2
 desfrîu 1, 12; 7, 35
 destin 4, 44
 dieci de taină 13, 4
 Dioclețian împăratul și grînele pentru Alexandria 26, 41
 Diogene, acuzat de Teodora și achitat de popor 16, 23–28
 Ditihibist, trac, prieten de tinerețe cu Iustin 6, 2
 doliu (forme de) 1, 38
domestici (oșteni) 24, 24; 26, 28
 Domițian împăratul, cum a murit 8, 13; *damnatio memoriae* 8, 13–17; soția sa 8, 19
 dregători 17, 13; 20, 6; 20, 12; 21, 8; 22, 12; 25, 4; 28, 18; 30, 27; dregătorii cu însoțitori 26, 17; dregătorii de stat 17, 15; dregători aleși de Teodora și Iustinian 15, 13; 17, 27; dregătoria de frunte 21, 1; dregătorii vîndute și cumpărate 11, 2; 21, 9; 21, 21; 21, 23; 22, 9; dregătorul cetății Bizanț 20, 1; 24, 30; dregătorul împotriva hoșilor 11, 37; 20, 9; dregătorul dreptății 20, 15; dregătorul tezaurului 25, 19; dregătorii fură și se îmbogățesc 20, 3; 20, 6; 20, 7–9; 22, 35
 drept cutumiar 21, 2; drept de moștenire abolit pentru sectari 11, 1–5
 dreptcredincioși 11, 19
 duhuri necurate 12, 14; 12, 21; 30, 34
 Dumnezeu 4, 44; 10, 10; 13, 4; 13, 23; 18, 3
 Edesa, oraș în Asia Mică 12, 6; 18, 38
 Efes, oraș în Asia Mică 1, 22; 1, 37; 3, 2; are episcop 3, 4
 Egipt (călătoria Teodorei în) 12, 30; are un guvernator 12, 7; 30, 10
 Elenopolis, oraș în Asia Mică 30, 8
 elini (păgini) 11, 31
 Emesa, oraș în Siria, pe malul râului Orontes (azi Homs) 28, 1; 28, 7; 28, 9–10; 28, 12
 epiroți 18, 42
 episcopi 17, 41
 erezii 11, 14
 Eudemon, unchiul lui Ioan Laxarion 29, 4–5; 29, 12–13

- Eufemia, soția împăratului Iustin, numită și Lupicina 9, 47—49
- Euftrat, fluviu 3, 31
- Eufratas, eunuc 29, 13
- Eugen, sclav, ajută pe Antonina la uciderea lui Silverius 1, 27
- eunomieni, sectă religioasă 1, 15
- eunuci la palat 4, 13; 6, 26; 12, 26; 15, 34
- Europa 18, 22; 23, 6; 23, 8
- Evangelh din Caesarea, cumpără un sat 30, 18
- evrei 28, 16
- facțiuni (partide) în circ 7, 1
- faptele arată dragostea 2, 8
- farmece 1, 22; 1, 13; 1, 26; 3, 2; 22, 24
- Faustinus, palestinian 27, 26; 27, 30
- fărădelegi 1, 14
- făuritori de tragedii 1, 4
- femei măritate maltratate 7, 37—38; femei ușoare 17, 5
- Fenicia 25, 14
- Filomede din Pisidia 18, 42
- fintini 26, 23
- flautistă 9, 12
- flotă comercială 22, 17
- Focas, dregător cinstit 21, 6
- folles*, bani mărunți 25, 12
- forul roman 8, 20
- Fotie, fiul Antoninei 1, 31; 2, 1; 2, 3; batjocorit de insoțitorii lui Velisarie 2, 4; descoperă vina Antoninei 2, 5; completează împreună cu Velisarie 2, 6; 2, 13—14; sărac și orfan 2, 7; vrea să ucidă pe Teodosie 2, 12; trimis în Efes 3, 2; el trimite pe Teodosie în Cilicia 3, 5; este pedepsit de Teodora 3, 12—13; fuge din închisoare 3, 21—29; se călugărește 3, 28; e uitat de Velisarie 3, 30; 4, 41; 5, 24
- Frigia, furnizează grâne 22, 17; are secte 11, 23; 18, 42
- fugari romani în alte țări 7, 22; 11, 23; 11, 38, 25, 25
- Galatia (provincie) 24, 25
- Galia 18, 17
- Gelimer, șef vandal prins de Velisarie și adus în Bizanț 4, 32—34
- gepizi în Sirmium 18, 18
- Germanus, are o fată de măritat 5, 9; e persecutat de Teodora 5, 8
- gînsaci în teatru 9, 21
- Gîrbovul, v. Ioan
- goți 5, 6; 5, 16; 16, 1; 18, 16; 21, 27; goți în Italia 24, 9
- greacă (limbă) 20, 17
- Grecia 18, 20; 24, 7
- grecotei 24, 7
- grîne importate 24, 24; 26, 29; din Egipt 26, 37
- gubernator în Egipt 12, 2
- Hecebol din Tir, comandant în Pentapole din Africa, amantul Teodorei 9, 27; 12, 30
- Hefest, dregător iubit de Iustinian 26, 35—44
- Helespont (strîmtoare) 25, 2—3
- Heraion, localitate lângă Bizanț 15, 36
- Hermogene, tatăl lui Saturninus 17, 32
- Herodian, șef militar înfruntat de Velisarie în Italia 5, 5—6
- Hieron (strîmtoare) 25, 2
- homosexualitate 11, 34; 16, 23; 20, 9
- Hristos 13, 4; 13, 7
- huni, luptă cu armenii 2, 29; primesc bani de la Iustinian 8, 5; pătrund în imperiu 21, 26—27; pustiesc 23, 6; vin ca soli în Bizanț 11, 5; alte mențiuni 11, 12; 18, 20; 18, 25; haine hunice în Bizanț 7, 14
- Hypatios, dregător ucis de albaștri 9, 35
- idoli 11, 32; 19, 11
- ierosilie 20, 9
- iertarea dărilor 23, 8
- Ierusalim, are monahi 3, 28—29; loc de exil 9, 42
- Ilara, lasă averea lui Iustinian 12, 5
- iliri 18, 20
- Iliria, pustiită de huni 21, 26
- Indara, femeie de la curte 17, 34
- inscripții din Roma (*damnatio memoriae*) 8, 14
- intoleranță religioasă 13, 7
- inundații 18, 40
- Ioan, 1. din Capadocia, îndepărtat cu ajutorul Antoninei 1, 14; 2, 15—16; 3, 7; 4, 18; 17, 38; 22, 1; i se iau averile 21, 5; închis în Egipt 17, 40—44; aduce grîne în Bizanț 23, 14; 2. arhiepiscop de Constantinopol 6, 26; 3. apostol (numele unei biserici din Efes) 3, 3; 4. poreclit Gîrbovul (Kyrtos) 6, 5; 6, 7; 5. Ioan Laxarion, dregător 19, 1; 29, 4; 29, 9; 6. Ioan Mîncăul (Fagas) 4, 4; 7. Ioan din Palestina, dregător cinstit 22, 34; 8. Ioan, fiul lui Sisiniol 5, 31; 9. Ioan, fiul Teodorei 17, 17; 17, 20; 10. Ioan, fiul lui Vasile, lasă moștenitor pe Iustinian 12, 6; e dat ca ostatec perșilor 12, 6; 12, 8—10; 11. Ioan, nepotul lui Velisarie 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 14
- Ioanina, fata lui Velisarie, căsătorită cu Anastasie, nepotul lui Iustinian 4, 37; 5, 21
- Ionică (mare) 18, 20
- ipoteci 7, 33
- Irineu, pierde averea 29, 16
- isaurii luptă cu romanii 6, 4
- iscoade 1, 2; 16, 13—15; 30, 12

- Istoria secretă 30, 34
Italia 1, 31; 1, 34; pustiită de Velisarie 4, 42; 5, 1; 16, 2; alte mențiuni 18, 13; 24, 9; 24, 21; 26, 27
Iulian, răscoală țărării 11, 28
Iulius, dregător, nu știe grecește 20, 17; 20, 20; 20, 23
Iustin, împărat, trac de origine 6, 2; luptă împotriva isaurilor 6, 5; scapă de la moarte 6, 10; comandant al gărzilor 6, 11; nu știe carte; cum semnează 6, 12–16; căsătorit cu Lupicina 6, 17; caracterul și purtările sale 6, 18; 8, 2–3; 9, 50; 19, 4; 19, 8; moare de boală 9, 53; are ca ajutor pe nepotul său Iustinian 11, 5; 12, 29; 24, 18
Iustina, fata lui Germanus, vrea de bărbat pe Ioan, nepotul lui Vitalian 5, 9
Iustinian, ajută pe Iustin, apoi ajunge împărat 1, 4; 6, 10; 8, 4; face fărădelegi 1, 10; ia din prada de război 1, 19; se îmbolnăvește de ciumă 4, 1; 4, 3; suspectează pe Velisarie 4, 35; caracterul și chipul său 6, 1–28; sprijină pe albaștri 7, 1; e temut de toți 7, 32; face greșeli la conducerea statului 7, 39–40; irosește banii publici 8, 4; 8, 5; 8, 32; construiește mult 8, 7; ia averile 8, 8–9; 8, 31; chipul său 8, 12–21; răutăcios, viclean și susceptibil 8, 22; fățarnic și mincinos 8, 24; șovăielnic 8, 25–26; rău 8, 27; criminal 8, 28; 8, 30; sărăcește imperiul 8, 33; căsătorit cu Teodora 9, 1; sprijină pe albaștri 9, 33; exilează pe Teodot 9, 38–42; schimbă legea căsătoriilor 9, 51; portretul său 10, 4–5; dezbină creștinii 10, 15–16; unit cu soția sa 10, 18–23; jefuiește 10, 20–22; schimbă totul 11, 1; 11, 2; ucide 11, 3; diplomația sa 11, 5–12; fură bisericile 11, 20; ia averile 12, 2; primește moșteniri 12, 11; este un duh necurat 12, 14; 12, 18–23; 12, 26–27; 12, 31; 30, 24; distruge 12, 16; mănincă puțin, umblă mult 12, 27; 13, 28; accesibil și prietenos cu publicul 13, 1; 15, 11–12; nemilos 13, 2; evlavios 13, 4; caracterul lui 13, 10; lingușit 13, 11; pervers 13, 14–15; schimbă justiția 13, 21; 13, 24; distruge totul 13, 32; intervine în acte 14, 3; înșelat de refendari 14, 12; exploatează țările cucerite 18, 9; provoacă vecinii 18, 29; religia 18, 29; ia averile 19, 1; cheltuitor 19, 6; călău 20, 13; el și dregătorii 20, 21; alege oameni răi 21, 9; confiscă averile dregătorilor necinstiți 21, 15; vinde dregătoriile 21, 18; face războaie 23, 23; el și armata 24, 1–33; pofta de averi 24, 23; hărțuiește negustorii 25, 1–4; mînuiește prost banii publici 26, 24; netemător de Dumnezeu 27, 1–2; pradă 27, 2; face fărădelegi 28, 19; schimbă legile 28, 9; 29, 29; nesincer 29, 12; confiscă un sat 30, 19; persecută pe albaștri 29, 27; schimbă ceremonialul la curte 30, 23–26; concentrează toată puterea în mâinile sale 30, 30
Ivora din Pont, oraș încercat de cutremu e 18, 42
îmbrăcăminte 1, 38; 7, 15; 7, 17; 25, 13
împrecinați 20, 18; 26, 2
încăpere subpămînteană 1, 19; 3, 9; 4, 7
însoțitorii dregătorilor 26, 17
întimplare, destin 10, 8–9
întocmiri de oșteni 11, 2
înțelepciune (Sofia) 17, 9
învățători 26, 7
jertfe 11, 32
jocuri publice 26, 6; 26, 9
judecătorul relexelor deprinderi 20, 10–11
judecăți 7, 32; 10, 19; 14, 4–5; 14, 13; 26, 4
jurămint la intrarea în slujbă 21, 16
justiția 7, 32; 13, 21; 14, 5; 14, 16–23
Kyrtoș v. Ioan
latină (limbă) 6, 15; 20, 17
Laxarion v. Ioan 5
lazi, populație în Caucaz 18, 24; Lazica, țara lor 2, 26; 2, 29; 2, 31; 30, 14
lăcașuri sfinte, loc de azil 7, 29
lăncierii lui Velisarie 4, 13
lefuri pentru oșteni 24, 26; lefuri de stat 25, 5
legile călcate 7, 30; 27, 33; legile romane 28, 16; 29, 15; lege împotriva samaritenilor 11, 24; lege contra homosexualității 11, 34; legi schimbate 11, 2; 14, 9; 14, 20
Leon 1. împărat 6, 2; 2. cilician 14, 16–17; referendar 17, 32; 3. socrul lui Malthames 29, 28; 29, 33; 29, 36
levatieni, populație din Africa 5, 28; 5, 34
Liban 12, 6
Liberius prefect de Alexandria 27, 17; 27, 19; 29, 1; 29, 3; 29, 10–11
Libia 1, 16; 5, 28; 5, 33, 12, 30; 18, 8–9; 18, 33; 20, 17; 24, 21; libieni 5, 29; 18, 7
limitanei, oșteni la hotare 24, 12
locuințe sechestrate 23, 24
logofeți 18, 15; 24, 1; 24, 5; 24, 7; 24, 10
Longinus, dregător în Bizanț 28, 10; 28, 14
lucrători 25, 15
Lupicina, soția împăratului Iustin 6, 17; 9, 49
Lychnidus (azi Ohrida) 18, 42

- Macedonia, 1. sclava lui Velisarie 1, 21; 2, 12; 2. dansatoare 12, 28; găzduiește pe Teodora 12, 30
magister, titlu 16, 5; *magister officiorum* 24, 22; 25, 3
 Malthanes din Cilicia, ginerele lui Leon 29, 28–33; 29, 35–36; 29, 38
 Mamian, lasă o moștenire bisericii din Emesa 28, 2–4; 28, 6
 Mamilian din Caesarea 29, 17; 29, 22
 manihei, sectă religioasă 11, 26; 22, 25
mansiones, stații de poștă 30, 3
 Martin, comandant militar 4, 13
 masașeți, cum se tund 7, 10
 măgari la poștă 30, 10
 mărfuri (monopol) 26, 19; mărfuri confiscate 25, 19
 mărgăritare 3, 16–17
 mătase (monopol) 25, 14
 medici 26, 5–7
 medimn (măsură) 26, 29; 26, 37; 26, 43
 meseriași 26, 17
 meșteșugari 25, 1; 25, 15; 25, 20; 26, 20
 mezi = perși, năvălesc în Colchida 2, 26; 2, 31; mezii și romanii 11, 11; 23, 6
 Mincăul v. Ioan 6
 modă hunică în Bizanț 7, 14
 molimă în Bizanț 8, 1; 12, 17
 monahi 1, 37; 1, 41
 monede de aur 1, 32
 monopoluri 20, 5; 25, 13; 25, 22; 26, 19; 26, 36
 montaniști, sectă religioasă 11, 14; 11, 23
 moșieri 22, 40; 23, 19; 26, 17
 moșii 12, 12; moșii împărățești în Palestina 27, 31
 moșteniri ilegale 7, 35
mutationes, stații de poștă 30, 1
- Nabed, șef persan 2, 28
 negustori 20, 1; 20, 4; 25, 1–4; 25, 10; 25, 13; 26, 17; 26, 36
 Nero, împărat 1, 9
 Nica (răscoală) 12, 12; 19, 12
 Nisibis, oraș la frontiera cu perșii, dincolo de Tigru 2, 24; 2, 28
 nuntă la greci și romani 17, 12; 17, 31
- oameni de casă 24, 24; oameni noi 17, 14–15
 olovir, țesătură de mătase 25, 20
 operă de artă 1, 6
 oșteni la granițe 24, 12; oșteni la curte (*scholarii*) 6, 3; 10, 8; 24, 15; 24, 21; oșteni de strajă 26, 28; oșteni de casă 26, 28; oștenii intervin în justiție 14, 13; alte mențiuni 26, 17; 30, 16
- Paflagonia 16, 7
 Palestina 22, 34; 27, 9; 27, 27; 27, 31; palestinian 27, 6; 27, 26
 palatul și oamenii lui 1, 40; palate 11, 3
 palestră 9, 23
 pantaloni la albaștri 7, 14
 partide politice 18, 33
 Paști (sărbătoare), nu se fac urări 9, 53; 13, 29; Paștile creștinilor și evreilor 28, 17
 patricieni 3, 16; 15, 29; 15, 32; 30, 21
 Paul, arhiepiscop în Alexandria 27, 3–4; 27, 16; 27, 18–19; 27, 21–22
 paznici la palat 24, 8; 26, 17
 părăsirea ogoarelor 23, 5
 părțile rușinoase tăiate 11, 36
 Pegasiu, șef militar ucis în Libia 5, 33–35; 5, 38
 Pelagius, arhidiacon din Roma 27, 17; prieten cu Ioan Laxarion 29, 2
 Pelopones 26, 31
 pensie de stat 29, 25
 Pentapole, provincie în Africa 9, 27
 peripateticieni (filozofi) 8, 23
 Persia 2, 15; 18, 22; 25, 16; 25, 25; 30, 10
 perși, prinși de romani 2, 28; 2, 36; 24, 13; în Lazica 2, 31; poartă plete 7, 9; alte mențiuni 18, 23; 24, 21; 30, 12
 Perusia, oraș în Italia 5, 17
 Petra, cetate în Caucaz 2, 26
 Petru, 1. apostol 26, 29; 2. Petru Barsymes, protejat de Teodora 22, 22; 22, 36–37; 23, 14; 25, 20; 3. căpitan în oastea lui Velisarie 4, 4; 4. sol în Italia, ucide pe Amalasantha, ajunge *magister officiorum* 16, 2–5; 24, 22–23
 Pisidia, provincie în Asia Mică 18, 42
 pîine coaptă în spuză 6, 2
 pîrîtori 20, 8
 plastograf 28, 1
 podoabele cetăților 26, 1; podoabe de aur la sectari 11, 18
 politeiști 11, 26
 Polybotos, cetate în Frigia 18, 42
 Pont 18, 42; Pontul Euxin 25, 2; 25, 4
 poporul și Iustinian 27, 2
 Porfireon, sat lângă Caesarea 30, 18
 poșta de stat (*cursus publicus*) 30, 1–7; 30, 10
 prada de război 1, 19; 24, 1
 Praesidius, șef militar ucis de Constantin 1, 28
 prăvălii 20, 1; 20, 4
 preoți 13, 4–5; 26, 18; 27, 2; 27, 28
 prescriere judiciară 28, 7; 28, 9
 prețuri mari la mărfuri 20, 2; 20, 4; 25, 16
 Priscus, 1. secretar imperial 16, 7–8; 2. plastograf din Emesa 28, 1; 28, 3; 28, 6; 28, 15
 Proclus, șef de cancelarie sub Iustin 6, 13; apăra pe Teodot 9, 41

- Procopius și opera sa 1, 1; 1, 3; 1, 5–6;
 în Africa 18, 7
 producția de mătase 25, 22–24
 prostituție 27, 5
protectores 24, 24
 Psoes, diacon din Alexandria 27, 14
 pumnale 1, 28
- Ravenna, oraș în Italia, palatul goșilor 1, 32; 5, 4
 răscoala Nica 12, 12; răscoale țărănești 11, 22; 11, 27; 18, 11; răscoale în Bizanț 18, 32
 războaie 11, 13
 răzvrățiri 11, 13; 12, 12; 19, 11
 răzvrățiți 7, 39; 9, 43; 29, 37
 referendum 14, 11; 29, 28
 retori în Caesarea 30, 17
 Rodon, prefect de Alexandria 27, 3; 27, 15; 27, 16; 27, 18
 Roma, capitala Italiei 5, 3; 26, 12; 26, 27; 27, 17
 romani 2, 22; prizonieri la perși 2, 25; 2, 29; 2, 31; dau bani barbarilor 19, 16; aliați cu hunii 21, 26; relații cu perșii 24, 13; în Italia 5, 2; 5, 15; fug la barbari 11, 38; alte mențiuni 8, 6; 18, 24
- sabatieni, sectă religioasă 11, 14
 Sabbatius, tatăl lui Iustinian 12, 18
 samariteni, sectă religioasă 11, 24; 27, 7; 27, 26
 saraceni, populație în Asia Mică 2, 28; 11, 11; 18, 22; 18, 25; 23, 6
 sarcini 23, 9; 23, 17; 24, 22
 Sardanapal, rege oriental 1, 9
 sate cumpărate 30, 19; sate și moșii 11, 18
 Saturninus, căsătorit cu o fată a Crisomalei 17, 33; fiul lui Hermogene 17, 32; 17, 37
 sărăcime 26, 18; 26, 22
scholarii (oșteni de pază la palat) 24, 15; 26, 28
 scenă 26, 14
 Scirtos, riu lângă Edesa 18, 38
 sclavi 1, 17; 1, 27; 7, 34; însoțesc pe stăpini la teatru 9, 10; 9, 16; 11, 35; sclavi acuzați 16, 24; cumpără titluri 24, 18; 30, 30
 sclavini, trib slav 11, 11; pustiesc imperiul 18, 20; 18, 25; 23, 6
 scopiți la palat 15, 34
 scriitori de mituri 1, 4; scriitori de tăblițe 28, 6
 scumpirea prețurilor 20, 2
 scutieri 4, 13
 Scythopolis, oraș 27, 8
 Seleucia, provincie și oraș în Asia Mică 18, 41
- Semiramida, regină orientală 1, 9
 senatul roman 12, 5; 14, 7; 26, 3; 27, 6; 27, 29; senatori 11, 41; 27, 27
 Sergiu, fiul lui Bacchus, șef militar în Libia 5, 28; molatec și nerăzboinic 5, 32; logodit cu nepoata Antoninei 5, 33
 Sestos, oraș lângă Bizanț 25, 2
 sftnici imperiali 10, 20
 Sicilia cucerită de Velisarie 1, 21; 5, 4
silentarii 26, 28
 Silverius, ucis de Antonina 1, 14; 1, 27
 Siracuză, oraș în Sicilia 1, 21
 sirieni 25, 7; 27, 3
 Sirmium, oraș în Pannonia 18, 16; sub gepizi 18, 17
 Sisauranon, cetate la granița cu perșii 2, 18; 2, 24; 2, 28
 Sisiniol, tatăl lui Ioan 5, 31
 slugărnicie 30, 30
 slujbași, slujitori 1, 17; 20, 4; 20, 12
 soartă 4, 44; 10, 8–10
 Sofia (biserică) 3, 24; 9, 35
 Solomon, șef militar înfrînt în Libia 5, 29–30; frate cu Sergiu 5, 33; răscumpărat de la levatieni 5, 34–35; face o crimă, dar e iertat de împărat 5, 36–38
 sorți (aruncați) 4, 14
 spioni 30, 12
 Spoletium, oraș în Italia 5, 6
 stateri de aur (monedă) 23, 28
 statul – împărăția unor copii care se joacă 14, 14
 stăpini de pământuri 22, 39; 23, 11; 23, 14; 23, 22; 24, 22; stăpini de corăbii 25, 3; stăpini de ogoare 26, 17
 stele, știința despre ele 11, 37
 straie de mătase 25, 14; 25, 16
 strigăte în teatre 7, 13
 strîngători de biruri 12, 13; 23, 1
 suita împărătesei 15, 36
supranumerarii milites 24, 19
 surghiun 16, 12–16; 17, 23
 surugii 30, 1; 30, 7
- tabellio* 28, 6
 Tarsos, oraș în Asia Mică 18, 40; 29, 30
 Tatian, lasă o moștenire lui Iustinian 12, 5
 teatre 26, 8; 26, 17
 Teodora, soția lui Iustinian 1, 4; 1, 10; 1, 14; 1, 40; intervine în diplomație 2, 32–35; colaborează cu Iustinian 2, 35; 3, 4; are închisori speciale 3, 21–22; violează azilul bisericilor 3, 24–25; bănuiește pe Velisarie 4, 5; 4, 6; 4, 17; 4, 19; 4, 24–28; 4, 31; 4, 35; urăște pe Germanus 5, 8; 5, 11; 5, 18; lacomă de averi 5, 20; pune la cale căsătorii 5, 21; 5, 23; exploatează 6, 1; portretul ei: e fiica lui Acacius, are două

- surori, intră în teatru, e desfrinată, dar plăcută și glumeață; însoțește pe Hecebol în Libia, cunoaște lipsurile, călătorește în Orient, cunoaște pe Iustinian 9, 1–54; dobîndește mare putere 9, 31; căsătoria ei întîmpină rezistență 9, 47; ajunge împărăteasă 9, 53; viața ei ca împărăteasă 10, 1–2; ucide prunci 10, 3; stăpînită de duhuri necurate 12, 28; neomenoasă 15, 1–5; își îngrijește mult corpul 15, 6–8; răzbunătoare 15, 9–10; îndărătnică 15, 17; crudă 15, 21–22; Teodora și femeile ușoare 17, 5; are un copil 17, 17; alege dregătorii și vlădicii 17, 27; protejează pe anumiți oameni 22, 5–24; folosește farmece 22, 32; schimbă ceremonialul de la curte 30, 24–26
- Teodosie, 1. fiul adoptiv al lui Velisarie și amantul Antoninei 1, 14; 1, 15; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 1, 26; 1, 31; 1, 32; 1, 34; fuge în Efes 1, 36–37; se călugărește 1, 37; 1, 39; 1, 40; 2, 3; 2, 5; 2, 14; 2, 17; 3, 3; are averi mari 3, 5; 3, 13; 3, 15; reținut la palat 3, 18–19; moare de ftizie 3, 19–20; 2. însoțitor al lui Fotie spre Efes, senator 3, 9
- Teodot, poreclit Colocynthios (Bostan) 9, 37; dregător 9, 38–42; 16, 25; 22, 2; 22, 6
- Termopile, strîmtoare 26, 32–33; 26, 31
- Tesalonic, oraș cu hipodrom 1, 11
- testamente falsificate 12, 4–6
- Teudat, rege got 4, 43
- Theuderich, rege got 24, 9 și 23; 26, 27; 26, 28
- Tigru (fluviu) 2, 23; 2, 25; 2, 28
- Tracia 18, 20; pustiită de huni 21, 26; exportă grâu 22, 17
- Tribonian, jurist și dregător înalt 13, 12; 20, 17
- tribunale 30, 30
- Tutila, rege got 5, 2
- Tyros, oraș în Asia Mică 25, 14
- țărani, se răscoală 11, 22; 11, 27; 26, 17; luptă împotriva hunilor 21, 28; se răresc 23, 16; 23, 20
- țevă de apă în cetăți 26, 23–24
- țesături de mătase 25, 15–16; 25, 20
- uncie (*uncia*) 25, 20
- Valerian șef, militar 2, 30
- vamă de stat 25, 3
- vandali 18, 6; 18, 9
- Vasile, tatăl lui Ioan, lasă moștenirea lui Iustinian 12, 6
- vărsări de sînge 12, 17
- vecini 13, 4; 24, 21
- vedenie în vis 19, 1
- Velisarie, comandant militar, căsătorit cu Antonina, 1, 11; 5, 32; comite neregulii 1, 10; casa lui 1, 15; cucerește Sicilia 1, 21; urmărește pe Teodosie, amantul Antoninei 1, 22; 1, 23; 1, 26; 2, 6; 2, 10; 2, 11; 2, 14; ucide pe Constantin 1, 28; relații cu Nabed 2, 28; în Italia 1, 31; în Orient 2, 1; 2, 15; 2, 18; 2, 19; 2, 37; egoist și lacom 2, 20–21; în dizgrație 3, 4; 3, 13; 3, 30; 4, 2; 4, 13; 4, 15–17; 4, 20–21; reabilitat 4, 24–38; bogat 4, 34; numit din nou șef militar 4, 38; pleacă în Italia 4, 39; 4, 40; așteptat să pună mîna pe putere 4, 40; 18, 9; eșecuri în Bizanț 5, 17; relații cu perșii 12, 6–7
- verzii, partid politic nesimpatizat de Iustinian 7, 4; 7, 26; 9, 2; 9, 7; 16, 18; 16, 23; 17, 41; 18, 34; 19, 11
- vestiar (averi) 19, 6
- veterani 24, 3
- Vigilius, papă 27, 17; 27, 24
- vistierie 22, 21; vistiernic 16, 11
- Vitalian, comandant militar sub Anastasius, ucis de Iustinian 6, 27–28
- Vittigis, rege got prins de Velisarie și adus în Bizanț 4, 32–34; 4, 43
- vinzări silite 23, 15–16; 25, 1
- vlădici aleși de Teodora 17, 27
- vrăjitori 22, 24; 22, 32
- Zabergan, sol persan la Teodora 2, 32–33
- Zaharia, proroc, apare în vis lui Fotie 3, 27
- zarafi 22, 3
- zalogiri 28, 7
- zeciuială 25, 16
- Zenon, 1. împărat 24, 17; 2. guvernator în Egipt 12, 1–3
- Zimah, trac, prieten cu Iustin 6, 2

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
INTRODUCERE	5
PROCOPIUS DIN CAESAREA, <i>ISTORIA SECRETĂ</i>	21
INDICE	235

Redactor : STELLA NICOLAU
Tehnoredactor : DUMITRU ION

Bun de tipar 18.1.1972 ; hirtie scris I A. Format 16/70×100 de 80 g/m². Colți de tipar 16.75. C.Z. pentru bibliotecile mari 9(495.02) „0527 : 0565” (0031) C.Z. pentru bibliotecile mici 9(495.02) „05”.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1557 la

Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89–97
București
Republica Socialistă România

Lei 18,50

